

UNIVERSITATEA „AL.I.CUZA” IASI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXA

STUDIUL NOULUI TESTAMENT
SUPPORT DE CURS SEM. II

LECT. DR. PR. ILIE MELNICIUC

CUPRINS

CARTEA FAPTELE APOSTOLILOR	3
SFÂNTUL APOSTOL PAVEL	25
EPISTOLA CĂTRE ROMANI.....	41
EPISTOLA I CĂTRE CORINTENI.....	49
EPISTOLA a II-a CĂTRE CORINTENI.....	62
EPISTOLA CĂTRE GALATENI.....	69
EPISTOLA CĂTRE EFESENI.....	81
EPISTOLA CĂTRE FILIPENI.....	93
EPISTOLA CĂTRE COLOSENI	100
EPISTOLA I CĂTRE TESALONICENI.....	114
EPISTOLA a II-a CĂTRE TESALONICENI	122
EPISTOLA I CĂTRE TIMOTEI	131
EPISTOLA a II-a CĂTRE TIMOTEI.....	146
EPISTOLA CĂTRE TIT.....	150
EPISTOLA CĂTRE EVREI	154
EPISTOLA CĂTRE FILIMON	171
EPISTOLELE SOBORNICEȘTI.....	175
EPISTOLA SFÂNTULUI IACOV	176
EPISTOLA I A SFÂNTULUI APOSTOL PETRU.....	184
EPISTOLA a II-a A SFÂNTULUI APOSTOL PETRU.....	194
EPISTOLELE SFÂNTULUI IOAN	202
EPISTOLA SFÂNTULUI IUDA.....	212
APOCALIPSA	215

CARTEA FAPTELE APOSTOLILOR

Alegerea celor doisprezece s-a făcut dintr-un număr mai mare de ucenici (Lc. 6, 13), Mântuitorul numindu-i Apostoli. Pe aceștia îi va considera prieteni și nu slugi (In. 15, 15), pentru că ei aveau să fie cei mai apropiați ucenici ai Domnului, făcându-se martorii Întrupării, Botezului, Transfigurării, Învierii și Înălțării Sale. Ei L-au cunoscut personal pe Domnul slavei, Hristosul, Mesia lui Dumnezeu, L-au auzit, L-au văzut și L-au atins (I In. 1, 1).

Ei nu trebuie confundați cu cei 70(2) ucenici, care și ei Îl urmau pe Mesia, dar nu în măsura în care Îi slujeau cei doisprezece. Cei 70(2) de ucenici sunt amintiți numai de Sfântul Luca (Lc. 10, 1), aleși de Învățătorul pentru că „secerișul era mult, dar lucrătorii puțini” (Mt. 9, 37), iar „mulțimile care-L urmau erau necăjite și rătăcite ca niște oi care n-au păstor” (Mt. 9, 36).

Ucenicilor Lui, Hristos S-a revelat pe Sine prin minunile săvârșite, ajutându-i să înțeleagă că originea Sa este dumnezeiască. Pe ei i-a format în scopul slujirii mântuitoare, sădind adânc în inimile lor credința. Cu toate că erau „oameni săraci, fără autoritate și cultură, totuși erau plini de virtuți și devotament; în simplitatea inimii lor slujeau cu aleasă dăruire și aduceau un fierbinte omagiu Stăpânului”. Cu toate acestea ochii și inimile lor nu puteau percepe tainele nepătrunse izvorâte din cuvintele și faptele Învățătorului. Acest lucru se poate vedea, printre altele, din faptul că după minunea înmulțirii pâinilor și săturarea a 5.000 de bărbați, afară de femei și copii (Mt. 14, 15-21; Mc. 6, 37-44), Apostolii au fost martorii unui eveniment ce a produs mare tulburare în sufletul lor: umblarea pe mare a Mântuitorului.

Sfântul Evanghelist Marcu explica motivul pentru care erau peste măsură de uimiți: „căci nu priceuseră nimic de la minunea înmulțirii pâinilor, deoarece inima lor era învârtoșată” (Mc. 6, 52).

În alte împrejurări uceniciei au întâmpinat dificultăți în înțelegerea cuvintelor Învățătorului lor: „greu este cuvântul acesta! Cine poate să-l asculte?” (In. 6, 60). Sfântul Evanghelist Ioan menționează chiar că „mulți dintre ucenicii Săi s-au dus înapoi și nu mai umblau cu El” din acest motiv (In. 6, 66), adeverindu-se astfel cuvântul Mântuitorului: „mulți chemați, dar puțini aleși” (Mt. 20, 16).

Așa cum afirma Sfântul Chiril al Alexandriei, ales devine cel care răspunde chemării, care se face prin Harul lui Dumnezeu (Gal. 1, 15), deși Mântuitorul „niciodată n-a căutat să atragă pe ucenicii Săi la apostolat, arătându-le lor demnitatea, onoarea sau avantajele momentane de care puteau să se bucure”, dimpotrivă, i-a avertizat că vor îndura sacrificii în misiunea lor și i-a deprins, totodată, cu truda și încercările grele: „În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea” (In. 16, 33; Mt. 10, 16; Mc. 13, 11).

Cei doisprezece au rămas cu Învățătorul lor, căci au recunoscut în El pe „Hristosul” lui Dumnezeu: „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții celei veșnice. Și noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu” (In. 6, 68-69). Fidelitatea cu care au răspuns chemării lui Hristos i-a ridicat la cinstea apostolatului, deși unul avea să se departeze definitiv de Cuvântul vieții, trădându-L pe Învățătorul său (In. 6, 70-71). Acesta, Iuda Iscarioteanul, n-a lucrat conform chemării, nu s-a sârguit să sporească darul cu care a fost înzestrat, ba mai mult a fost nepăsător față de el (I Tim. 4, 14), căzând din slujirea Celui Drept în slujirea celui ce pierde sufletele (Fapte 1, 16-20). Putem spune că alegerii sale de către Mântuitorul, el a răspuns prin re-alegerea sa spre pierzare. Și ceilalți Apostoli L-au părăsit pe Mesia, când pătimea pentru omenire (Mt. 26, 31), Sfântul Petru lepădându-se chiar cu jurământ că nu-L cunoaște (Mt. 26, 72), dar s-au pocăit (Mt. 26, 75), căci fuga lor era din teama de a nu fi prinși de iudei. Inimile lor ardeau, însa, pentru Domnul: „și de ar fi să mor împreună cu Tine, nu mă voi lepăda de Tine. Și toți ucenicii au zis la fel” (Mt. 26, 35) și „Doamne, Tu știi toate, Tu știi ca Te iubesc” (In. 21, 17).

Inițierea în tainele dumnezeiești s-a realizat pe parcursul celor „trei ani și ceva” de viețuire pământească a Fiului Omului, timp în care Apostolii „au văzut razele Dumnezeirii prin trupul plin de slavă al lui Iisus Hristos, Care S-a arătat ucenicilor la Schimbarea Sa la Față” (Mt. 17, 1-9; c. 9, 2-9; Lc. 9, 28-36). Ei s-au bucurat de o asemenea binecuvântare „de care n-au avut parte cei dinainte, din vremea Legii, dreptii și Profetii, căci n-au putut vedea mai mult decât spatele lui Dumnezeu”. Acest privilegiu izvorăște din însuși faptul Întrupării Cuvântului, care presupune apropierea omului de Dumnezeu prin asumarea firii omenești în Persoana Fiului.

Mântuitorul i-a împărtășit, așadar, pe Apostolii Săi de slava lui Dumnezeu: „Slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem...” (In. 17, 22).

Un lucru, însă, mai trebuia luat în considerare, acela că nu puteau începe misiunea lor kerigmatică fără completarea numărului celor doisprezece, căci cineva trebuia „să ia locul acestei slujiri și al apostoliei din care Iuda a căzut și să meargă în locul lui” (Fapte 1, 25). Iar de cinstea apostoiei nu se putea învrednici oricine. Sfantul Petru, în cuvântarea ținută înaintea celor „ca la o sută douăzeci de frați” (Fapte 1, 15), menționează că cel ce va fi ales în locul lui Iuda trebuie să îndeplinească, în primul rând, condiția de a fi fost „împreună cu ei martor al Învierii lui Hristos” (Fapte 1, 22), de a fi fost de față, alături de ei, la faptele minunate săvârșite de Mântuitorul, „începând de la botezul lui Ioan până în ziua în care S-a înălțat de la noi” (Fapte 1, 22).

Sunt propuși în acest sens Iosif, „numit Barsaba, zis și Iustus”, și Matia (Fapte 1, 23), probabil din cei 70(2). Prin tragere la sorți, nu înainte, însă, de a cere în rugăciune să li se arate lor voia lui Dumnezeu, este ales Matia, care „s-a socotit împreună cu cei unsprezece Apostoli” (Fapte 1, 26).

De altfel, numărul 12 este simbolic, reprezentând numărul celor doisprezece patriarhi ai Israelului; pe cei doisprezece Apostoli Mântuitorul îi alege, așadar, ca simbol al înnoirii Israelului; ei vor sta pe cele douăsprezece tronuri cerești, ca să judece cele douăsprezece triburi ale lui Israel (Mt. 17, 28; Lc. 22, 30).

În ceea ce privește locurile pe unde au propovăduit Sfinții Apostoli, atât Sfânta Scriptură, cât și Sfânta Tradiție dau mărturie că Evanghelia, vestea cea bună, s-a răspândit în toată lumea, predica lor fiind asemenea unui „izvor din care a curs și curge în lume lumina adevărului dumnezeiesc, adus lumii de Mântuitorul nostru Iisus Hristos”¹.

Încă din prima jumătate a secolului al II-lea, Evanghelia III și Faptele Apostolilor sunt atribuite Sfântului Luca.

Marcion, urmaș fanatic al teologiei Sfântului Pavel, alege Evanghelia după Luca drept singura pe care o recunoștea. Prin aceasta dă de înțeles că a considerat-o lucrarea unuia din însoțitorii Sfântului Pavel; pasajele redată la persoana I plural în cartea Faptelor întăresc acest lucru. Eleganța limbii nu poate fi atribuită decât Sfântului Luca, elen cu o deosebită pregătire culturală. Mărturiile Sfântului Pavel cu privire la „Luca, doctorul preaiubit” (Col.4, 14) se armonizează perfect cu limbajul lucanic, ce abundă în termeni medicali uzitați pe atunci. O serie de expresii și idei fundamentale preluate de la Sfântul Pavel, precum: mântuirea prin credință fără faptele Legii iudaice și universalitatea mântuirii, demonstrează încă o dată că între autorul Evangheliei III și al Faptelor și însoțitorul Apostolului Pavel nu există nici o diferență privind identitatea.

Comparând prologul Evangheliei cu cel al Faptelor, acest lucru este clar. Ambele scrieri sunt adresate aceluiași Teofil, personaj cât se poate de real². De altfel, ele vin una în continuarea celeilalte, fapt arătat de introducerea la Fapte 1, 1 ș.u.: „cuvântul cel dintâi...” a fost, incontestabil, o istorisire evanghelică ce sfârșea cu Înălțarea la cer a Domnului, iar cartea Faptele Apostolilor, prin deducție, constituie a doua scriere a aceluiași autor.

¹ Pr. V. Nechita, *Biserica și slujirea ei în predica Sfinților Apostoli*, în rev. „Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic”, 1989, nr. 5, p. 103.

² D.Stamatoiu, *op.cit.*, pp. 4-5.

La aceste mărturii interne, se adaugă dovezile externe. În primul rând, Tradiția însăși n-a avut niciodată alt candidat ca autor al celor două scrieri. Canonul Muratori include Faptele Apostolilor și Evanghelia III în lista cărților pe care Biserica Apuseană le consideră inspirate. De asemenea, Sfântul Irineu, episcopul Lugdunului și ucenic al Sfântului Policarp, consemnează că Luca „a pus în scris într-o carte Evanghelia propovăduită de dascălul său”. În același sens, mărturiile lui Tertulian, Clement Alexandrinul, Origen și Sfântul Ioan Hrisostom, întăresc convingerea că cele două scrieri neo-testamentare aparțin în exclusivitate Sfântului Luca, „însoțitorul și colaboratorul Sfântului Apostol Pavel”³.

În privința cărții Faptelor, Sfântul Luca s-a documentat atent ca și în cazul Evangheliei. Vizitele sale la Ierusalim și Cezareea i-au oferit Sfântului Luca multe prilejuri de a obține informații despre viața lui Hristos și istoria Bisericii creștine primare (Fapte 21, 8, 17 ș.u.).

Mai mult decât atât, conform variantei textului B, în Fapte 11, 27 el apare ca martor ocular al multor evenimente încă de la anul 44. Printre cei prezenți în Antiohia Siriei, când Agav a făcut profeția despre foametea ce va urma, se afla și Luca, fapt arătat prin expresia „și adunându-ne noi” din varianta B⁴.

Prezența pasajelor cu „Noi” denotă clar că Sfântul Luca a fost martorul direct la mare parte din evenimentele prezentate, pe care, se pare, le-ar fi notat chiar într-un jurnal de călătorie. Nu este exclusă însă posibilitatea ca el să fi participat și la alte evenimente decât cele marcate cu „Noi”, dar în care să nu fi jucat un oarecare rol, motiv pentru care se exclude, lăsând ca prezentarea să evidențieze persoana și lucrarea Sfântului Apostol Pavel. Alte relatări ale Faptelor, la care cu siguranță n-a fost de față, le-a cules din gura Sfântului Pavel, cum este, de exemplu, istorisirea martiriului Sfântului Arhidiacon Ștefan (Fapte 6;7). Evenimentele din capitolele I-V erau cunoscute tuturor creștinilor. Se remarcă și un alt aspect, acela că în fragmentele relatate cu „Noi”, sau la care se poate presupune că a participat, prezentarea este mult mai pe larg decât în celelalte.

Sfântul Luca dorește, prin lucrările sale, să arate caracterul universalist al Creștinismului, eliminând din start concepția greșită că ar fi vorba de o sectă oarecare. Acest fapt îl demonstrează mai mult prin Faptele Apostolilor, prin prezentarea activității misionare a ucenicilor Domnului printre neamuri. Prin lucrarea Duhului Sfânt, cuvântul evanghelic se răspândește cu repeziciune și găsește lăcaș în inimile deschise să-l primească. Astfel, nu numai iudeii, ci și neamurile sunt chemate la împărtășirea din Cuvântul întrupat⁵.

În încercarea de a relata începuturile Bisericii Creștine și dezvoltarea sa ulterioară, Sfântul Luca nu face doar istorie, ci încearcă să-și edifice cititorii asupra originii divine a religiei creștine, demonstrată mai ales prin rapiditatea cu care s-a răspândit⁶.

³ N.I.Nicolaescu, *op. cit.*, pp. 68, 98.

⁴ N.I.Nicolaescu, *op. cit.*, pp. 99-100.

⁵ N.I.Nicolaescu, *op. cit.*, pp. 69, 100-101.

⁶ D.Stamatiu, *op. cit.*, p. 7.

CUVÂNTĂRILE SFINȚILOR APOSTOLI

Propovăduirea Evangheliei s-a făcut cu predilecție prin viu grai.

Cuvântarea este strict legată de cuvântul rostit îndreptat spre o altă persoană. Numai când acesta este adresat altei ființe cuvântătoare, rațională, el ajută la stabilirea unei legături de comuniune. Părintele Dumitru Stăniloae arată că, ontologic, cuvântul aparține persoanei și nu individului, deoarece adevărata legătură interpersonală se face când cele două persoane care vorbesc se privesc în față (din gr. *prosopon*=față). De asemenea rostirea cuvântului nu este lipsită sau separată de încărcătura afectivă a persoanei care îl rostește. Iată de ce, și în cazul cuvântului evanghelic, grăirea lui pătrunde inimile ascultătorilor mai lesne decât cel scris. Cuvântatorul vorbește, de altfel, din convingere și aceasta se transmite celor ce ascultă. Acest lucru nu înseamnă că prin cuvântul scris, ca cel al Sfintei Scripturi, nu se ajunge la aceeași transfigurare a sufletelor, având în vedere că el este plin de harul Duhului Sfânt, care lucrează în om, indiferent dacă mesajul a fost înțeles sau nu: „Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțeleptirea cea întru dreptate” (II Tim. 3, 16). De asemenea toți proorocii, „oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit purtați fiind de Duhul Sfânt” (I Pt. 1, 21).

Auzind cuvintele lui Hristos din Evanghelie, noi, de fapt, Îl auzim pe Hristos propovăduind, iar a împlini aceste cuvinte înseamnă a-L urma pe Hristos. El se identifică cu cuvântul Scripturii.

Sfânta Scriptură nu este o simplă colecție de cuvinte despre Dumnezeu, ci este Cuvântul lui Dumnezeu Însuși (*Logos tou Teou*), iar pentru creștini ea este trupul unic al lui Hristos. Adevărul revelat în Vechiul Testament și mai apoi în Hristos, ca Fiul întrupat, nu este literă moartă, ci Cuvânt viu. Cine citește Sfânta Scriptură și nu-i înțelege cuvintele, nu rămâne păgubit, pentru că, tainic, Cuvântul lucrează în el prin Duhul Sfânt, transfigurându-l ca în cazul rugăciunii.

Terminologia legată de rostirea unui ansamblu de cuvinte, ce stabilesc între ele o relație în vederea transmiterii unui mesaj, propune, pe lângă noțiunea de cuvântare (derivată din cuvânt), și pe cea de discurs. În cazul în care intervin și cuvinte din partea auditoriului, acesta se transformă în expunere cu dialog sau chiar în dezbatere. Referitor la discursurile Sfinților Apostoli, termenul cel mai potrivit este cel de cuvântare sau de predică misionară. Kerigma lor presupune nu numai vestirea cuvântului evanghelic, ci și lămurirea auditoriului în privința învățăturilor Mântuitorului Iisus Hristos.

De rostirea adecvată a cuvântului de către Apostoli depinde reușita convertirii sufletelor și atragerea lor în rândul celor botezați în numele Sfintei Treimi.

Promisiunea trimiterii Duhului Sfânt este întărită după Învierea Domnului. Sfântul Luca amintește de acest lucru în cele două scrieri ale sale: „Și iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu; voi însă ședeți în cetate până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus” (Lc. 24, 29) și iară „și cu ei petrecând, Domnul le-a poruncit să nu se deprteze de Ierusalim, ci să aștepte făgăduința Tatălui pe care (a zis El) ați auzit-o de la Mine: că Ioan a botezat cu apă, iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt peste voi” (Fapte 1, 4-5, 8).

Prin urmare, Sfinții Apostoli și toți frații ce erau cu ei, petrecând în „rugăciune și comemorarea principalelor momente trăite de ei împreună cu Iisus”, așteptau împlinirea cuvintelor Mântuitorului.

Ziua aleasă de Dumnezeu pentru acest eveniment a fost Cincizecimea, zi în care, alături de alte două mari sărbători iudaice, Paștile și Corturile, iudeii aveau datoria de a merge la Templu pentru săvârșirea ritualurilor (*jerfe*, curățiri, achitarea dărilor la Templu). Alegerea n-a fost întâmplătoare; după o veche tradiție creștină sărbătoarea Cincizecimii în care S-a pogorât Duhul Sfânt a căzut într-o duminică. Acest fapt își găsește ecou în simbolistica acestei sărbători. Dacă în Vechiul Testament Cincizecimea era simbolul legământului cu Dumnezeu, al Revelației de pe Muntele Sinai, în Noul Testament, Cincizecimea creștină coincide cu aniversarea legământului cu

Dumnezeu prin Hristos. De fapt, la Cincizecime, se inaugurează era Sfântului Duh, Mângâietorul și Împărțitorul de daruri mântuitoare.

Pe de altă parte, în această mare sărbătoare, la Ierusalim se aduna mulțime mare de pelerini iudei din lumea întreagă. Acest lucru era cum nu se poate mai prielnic pentru asigurarea condițiilor apariției viitoarei Biserici. De asemenea, pelerinii nu erau numai dintre iudei, ci și dintre păgâni, care sau se botezaseră în Legea mozaică, numindu-se prozeliți, sau, pur și simplu, simpatizau cu religia iudeilor, fără a fi primit încă circumciziunea, și care purtau denumirea de „temători de Dumnezeu” (Fapte 10, 2). În orice caz, pentru toți aceștia sărbătoarea Cincizecimii era un prilej de a se aduna și a da împreună slavă lui Dumnezeu.

Sfântul Luca amintește și de cei „ca la o sută douăzeci de frați”, care „constituiau grupul celor ce credeau în Iisus Hristos (Fapte 1, 15)” și care la Cincizecime se aflau „toți împreună, în același loc” (Fapte 2, 1), adică în casa în care, după tradiție, a avut loc Cina cea de Taină, casa Mariei, mama lui Ioan Marcu (Fapte 12, 12).

În ce privește expresia „erau toți în același loc”, exegeții au interpretat în două feluri. Pe de o parte expresia s-ar referi numai la grupul celor doisprezece Apostoli, în ideea că nu toți cei 120 de frați ar fi fost îndreptățiți să primească pe Sfântul Duh în ziua Cincizecimii. Dar pogorârea Duhului Sfânt n-a fost momentul instituirii ucenicilor în treapta apostoliei, care s-a făcut odată cu chemarea lor de către Mântuitorul (Mt. 4, 20-22; Mc. 1, 18-20; Lc. 5, 10 ș.a.), nici în treapta preoției în care au primit puterea de a ierta păcatele și de a transmite harul prin „punerea mâinilor”, imediat ce-L vor fi primit la Cincizecime (In. 20, 20-23). Poziția lor la Pogorârea Duhului Sfânt era deja stabilită.

Prin urmare Duhul Sfânt S-a pogorât peste toți, dându-le deopotrivă acel dar special al glosolaliei sau „vorbirii în limbi”, fapt arătat și cu alte ocazii când, chiar păgânii, prin punerea mâinilor Apostolilor, au început a vorbi în limbi (Fapte 10, 45-48 ș.a.).

Ca semn văzut al primirii Duhului Sfânt, în cazul sutașului Corneliu și a însoțitorilor săi „Duhul Sfânt a căzut peste ei ca și peste noi la început” (Fapte 10, 44-48; 11, 5), iar la Efes, cei care au crezut și peste care Sfântul Pavel și-a pus mâinile, „vorbeau în limbi și prooroceau” (Fapte 19, 6).

Însă fenomenul glosolaliei a fost unic și irepetabil, necesar numai în perioada de formare a Bisericii. Ca dar harismatic, el presupunea vorbirea în limbi noi, deja existente în lume, dar necunoscute, străine pentru Sfinții Apostoli. „Glosolalia avea să facă dovada că în Creștinism toate popoarele sunt deopotrivă chemate la mântuire”. Prin urmare, necesitatea glosolaliei în zilele noastre este contestată unanim de exegeții răsăriteni și chiar apuseni.

Se impune, de asemenea, a face distincție între misiunea Apostolilor și restul ucenicilor. Cu toate că darul glosolaliei s-a dat tuturor celor prezenți în casa Mariei, alături de cei doisprezece (Fapte 2, 1), precum și păgânilor (Fapte 10, 44-46) și chiar celor ce încă nu primiseră Botezul, dar erau pregătiți să-l primească (Fapte 10, 47-48; 19, 7), este evident că numai cei doisprezece Sfinți Apostoli au rostit cuvântări în ziua Cincizecimii, înaintea mulțimilor adunate de pretutindeni (Fapte 2, 14). Sfântul Luca întărește acest lucru când redă cuvintele pline de uimire și admirație ale mulțimilor: „Iată, nu sunt aceștia care vorbesc, toți galileieni?” și încă „Și stând Petru cu cei unsprezece, a ridicat glasul și le-a vorbit” (Fapte 2, 7, 14).

Trecând peste minunea vorbirii în limbi, „pelerinii veniți la Ierusalim ajung la esența problemei și anume la tema predicilor apostolice: lucrurile minunate ale lui Dumnezeu”.

Autorul sfânt descrie cu foarte mare acuratețe evenimentul pogorării Duhului Sfânt. Limbajul folosit este exact, el nu lasă loc interpretărilor antropomorfe, semn că Sfântul Luca a fost inspirat de Duhul Sfânt. Limbile „ca de foc” și nu de foc propriu-zis, ce s-au văzut stând deasupra capului fiecărui Apostol, prefigurează că aceștia cu limbi ca de foc aveau să propovăduiască Evanghelia și că nu limba lor cea trupească, din carne, va vorbi, ci Însuși Duhul Sfânt va grăi prin ei și va arde, totodată, toată neghina învățăturilor păgâne, pentru a lăsa loc semințelor Cuvântului să rodească. Sfinții Apostoli, așadar, își încep lucrarea misionară rostindu-și predica sub controlul Duhului Sfânt, „nu atât în ce privește termenii folosiți, cât în ce privește

conținutul acestei predici. Ei predică sub inspirația Duhului Sfânt. Predica lor era solemnă, adevărurile exprimate se aflau sub semnul unei noutăți absolute pentru că Apostolii aduceau la cunoștința ascultătorilor lor învățături și evenimente care nu mai fuseseră vestite până atunci și care interesau direct și personal pe toți acești ascultători și anume predica și lucrarea lui Iisus Hristos, <piatra cea din capul unghiului> (Efes. 2, 20; I Pt. 2, 6-7), mântuirea lui Dumnezeu gătită <înaintea feței tuturor popoarelor> (Lc. 2, 31-32)”. Caracterul inspirat al predicilor este subliniat de Sfântul Luca prin expresia „precum le dădea lor Duhul a grăi” (Fapte 2, 4), arătând în același timp că Apostolii nu întâmpinau nici o dificultate în expunerea învățăturilor evanghelice și, mai ales, în fața unor mulțimi atât de variate.

Clasificarea și numărul cuvântărilor

M. Soards definește discursul ca o adresare către un grup de ascultători, formulată deliberat. El consideră în rândul cuvântărilor chiar și unele scurte adresări, așa încât propune un număr de 36 discursuri:

- 1) Cuvintele Domnului Iisus Hristos la Înălțare și a celor doi îngeri către Apostoli (1, 4b-5, 7-8, 11).
- 2) Cuvântarea Sf. Petru la alegerea lui Matia (1, 16-22, 24b-25).
- 3) Cuvântarea Sf. Petru la Cincizecime (2, 14b-36, 38-39, 40b).
- 4) Cuvântarea Sf. Petru în pridvorul numit al lui Solomon (3, 12-26).
- 5) Cuvântarea Sf. Petru către autorități după arestarea lui și a Sf. Ioan (4, 8b-12, 19b-20).
- 6) Rugăciunea Sfinților Apostoli (4, 24b-30).
- 7) Cuvântarea Sf. Petru și a Apostolilor în fața Sinedriului (5, 29b-32).
- 8) Discursul lui Gamaliil (5, 35b-39).
- 9) Cuvântarea celor doisprezece la alegerea celor șapte diaconi (6, 2b-4).
- 10) Discursul Sf. Ștefan (7, 2-53, 56, 59b, 60b).
- 11) Cuvântarea Sf. Petru în casa sutașului Corneliu (10, 28b-29, 34b-43, 47).
- 12) Cuvântarea Sf. Petru către cei din tăierea împrejur (11, 5-17).
- 13) Discursul Sf. Pavel în Antiohia Pisidiei (13, 16b-41, 46-47).
- 14) Cuvântarea Sfinților Barnaba și Pavel în Listra (14, 15-17).
- 15) Cuvântarea Sf. Petru la sinodul de la Ierusalim (15, 7b-11).
- 16) Cuvântarea Sf. Iacov la sinod (15, 13b-21).
- 17) Cuvântarea Sf. Pavel în mijlocul Areopagului (17, 22-31).
- 18) Cuvântarea Sf. Pavel către iudeii din Corint (18, 6b-d).
- 19) Cuvintele lui Galion către iudeii din Corint (18, 14b-15).
- 20) Cuvintele lui Dimitrie argintarul (19, 25b-27).
- 21) Cuvintele secretarului din Efes (19, 35b-40).
- 22) Cuvântarea Sf. Pavel către bătrânii Efesului (20, 18b-35).
- 23) Cuvintele proorocului Agav în Cezareea (21, 11b-c).
- 24) Cuvântarea Sf. Pavel către discipolii din Cezareea (21, 13b-c).
- 25) Cuvântarea Sf. Iacov către preoții din Ierusalim (21, 20b-25).
- 26) Cuvintele iudeilor din Asia (21, 28).
- 27) Cuvântarea Sf. Pavel către iudeii din Ierusalim (22, 1, 3-21).
- 28) Cuvântarea Sf. Pavel înaintea sinedriului (23, 1b, 3, 5, 6b).
- 29) Cuvintele fariseilor în sinedriu (23, 9c-d).
- 30) Discursul lui Tertul (24, 2b-8).
- 31) Cuvântarea Sf. Pavel înaintea lui Felix (24, 10b-21).
- 32) Cuvântarea Sf. Pavel înaintea lui Festus (25, 8b, 10b-11).
- 33) Cuvintele lui Festus (25, 14c-21, 24-27).
- 34) Cuvântarea Sf. Pavel înaintea regelui Agrippa (26, 2-23, 25-27, 29).
- 35) Cuvântarea Sf. Pavel în timpul călătoriei spre Roma (27, 10b, 21b-26, 31b, 33b-34).

36) Cuvântarea Sf. Pavel înaintea fruntașilor iudeilor din Roma(28, 17c-20, 25b-28).

Ce unește însă, toate aceste cuvântări, este, mai întâi, lucrarea harului Duhului Sfânt, care a vegheat și a întărit pe propovăduitori, învățându-i cum să vorbească lumii despre taina mântuirii în și prin Iisus Hristos.

PREDICA DE LA CINCIZECIME

Relatarea „stând Petru cu cei unsprezece” (Fapte 2, 14) separă net grupul Apostolilor de ceilalți frați ce îl însoțeau permanent, evidențiind că propovăduirea Evangheliei este o lucrare ce revine în exclusivitate ucenicilor apropiați ai Domnului, pregătiți special pentru aceasta.

Numirea Sfântului Petru în fruntea celor unsprezece nu îi acordă vreun privilegiu în defavoarea celorlalți. Sfântul Luca subliniază, de fapt, egalitatea dintre ei. De altfel, în versiunea occidentală a Faptelor, așa-zisul text dezvoltat (manuscrisul D) și în unele scrieri ale Fericitului Augustin, se menționează că toți Sfinții Apostoli au rostit cuvântări la Cincizecime, Sfântul Petru fiind doar primul care a vorbit. Se știe că ceilalți ucenici acordau o cinste deosebită Sfântului Petru, căci era mai în vârstă decât ei, se numărase printre primii chemați la apostolat (In. 1, 41) și, de asemenea, împreună cu Ioan și cu Iacov, fusese martor unor evenimente din cele mai tainice din viața Mântuitorului și Învățătorului lor: Schimbarea la Față (Mt. 17, 1), învierea fiicei lui Iair (Mc. 5, 37), suferința și rugăciunea Mântuitorului în grădina Ghetsimani (Mt. 26, 37).

Fiind astfel inițiat în tainele învierii din morți încă înainte de patimile Domnului, acum, la Cincizecime, era în măsură să vorbească despre taina mântuirii în și prin Iisus Hristos, Care a murit cu trupul pe cruce, dar a înviat, biruind puterea păcatului. De fapt, toți Sfinții Apostoli, prin pogorârea Duhului Sfânt, au înțeles tainele referitoare la Persoana și lucrarea Învățătorului lor. Erau acum deplin luminați și încredințați de vorbele Domnului Hristos, Care le prezisese că va veni o vreme când nu vor mai avea nici o nedumerire: „În ziua aceea (a Învierii Domnului), nu Mă veți mai întreba nimic” (In. 16, 23).

Grupul celor doisprezece misionari va deveni modelul tuturor misionarilor creștini. De altfel, ei înșiși acționează într-o deplină unitate, având în Sfântul Petru un purtător de cuvânt deplin autorizat de toți. Sfântul Luca dă mărturie că „toți s-au umplut de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi” (Fapte 2, 4). Chiar Sfântul Apostol Petru face remarcă importantă că toți Apostolii sunt martori ai Învierii lui Hristos (Fapte 2, 32; 10, 41). De asemenea, autorul Faptelor precizează: „Și cu mare putere Apostolii mărturiseau despre învierea Domnului Iisus și mare har era peste ei toți” (Fapte 4, 33; 5, 12, 21, 25, 28, 29, 32, 40) și „toată ziua în templu și prin case nu încetau să învețe și să binevestescă pe Hristos Iisus” (Fapte 5, 42).

Exegeza neo-testamentară vede în predicile Sfântului Apostol Petru prototipul tuturor predicilor misionare desfășurate de toți Apostolii: „predica oricărui dintre cei doisprezece Apostoli era, fără îndoială, asemănătoare, din punctul de vedere al conținutului, al argumentației, al planului, ca și al zelului și patosului cu care era susținută, cu aceea a Sfântului Apostol Petru, fără să fie însă identică acesteia”. Impactul acestor cuvântări asupra ascultătorilor era deosebit. Intervențiile Sfântului Petru erau expresia voinței și gândirii tuturor Apostolilor; așa se explică puterea lor de covingere, de trezire a conștiinței ascultătorilor, dar și teama provocată mai-marilor de la Templu, care nu puteau suferi adevărurile vestite de Apostoli în auzul tuturor (Fapte 5, 28).

Când mulțimile, pătrunse la inimă de cuvântul rostit de Sfântul Petru, întrebă ce să facă, ele aleg formularea: „Bărbați frați, ce să facem?” (Fapte 2, 37), înțelegând că Apostolul a vorbit în numele tuturor colegilor săi, egali cu el în toate privințele, „toți și fiecare dintre ei putând să dea un răspuns competent întrebării lor”.

Ca reprezentant al celor doisprezece, Sfântul Apostol Petru apare ca primul predicator al adevărului creștin după Domnul Iisus Hristos. Predica lui de la Cincizecime este prima chemare adresată ascultătorilor de a intra în Biserică, precum și „prototip posibil pentru toate timpurile pentru predica kerigmatică (2, 14-39)”.

Sfântul Ioan Hrisostom arată că Apostolul își îndreaptă discursul către cei batjocoritori; cel puțin așa se deduce din partea introductivă a cuvântării (Fapte 2, 15). Dar, cu un deosebit tact pastoral, el vizează tot poporul lui Israel, căci acesta se dovedise „tare în cerbice” (Fapte 7, 51) și-L renegase pe Hristos Domnul, nerecunoscând în El pe Unsul lui Dumnezeu.

Cuvântarea Sfântului Petru nu-i exclude, însă, pe ceilalți, „străini și prozeliți”⁷, prezenți la Ierusalim din toate colțurile lumii (Fapte 2, 5). Aceia, însă, se vor dovedi mai deschiși mesajului evanghelic.

Prin urmare, lupta de convingere trebuia dusă în privința iudeilor. Aceștia trebuia să înțeleagă că Mesia pe Care Îl așteaptă a și venit, ba mai mult a fost prigonit și omorât de mâna lor.

Dificultatea misiunii kerigmatice era cu atât mai mare, cu cât luăm în calcul că Sfântul Petru vorbea pentru prima dată în fața unor străini proveniți din diverse straturi ale societății antice, din toate colțurile lumii, despre care nu știa nimic⁸. Auditoriul se deosebea mult de cel avut în cazul alegerii lui Matia (Fapte 1, 15) și care era alcătuit din prieteni apropiați, pregătiți să slujească pe Iisus și Evanghelia Sa. Aceștia de acum, de la Cincizecime, nu auziseră poate niciodată despre Iisus Hristos și Duhul Sfânt, iar Sfântul Petru însuși „aborda pentru prima dată în istorie marea temă a Sfintei Evanghelii”⁹.

Cuvântarea Sfântului Apostol Petru este cuprinsă în capitolul 2 din Fapte, versetele 14-40, cu câteva întreruperi ale mulțimii. M. Soards identifică în v. 41 concluzia discursului, iar în vv. 42-47 impactul lui asupra comunității din Ierusalim. Raționaliștii văd în acest discurs o structură clară, coerentă, ca de altfel, în întreg cap. 2 al Faptelor, pe care îl percep practic de sine stătător, detașat de capitolele învecinate.

Prima parte a cuvântării, cea mai amplă și fără întreruperi, are un pronunțat caracter retorico-juridic, pe de o parte în dezmințirea Sfântului Apostol Petru față de cei batjocoritori (vv. 14-21) și, pe de altă parte, în acuzarea directă, fără menajamente, a celor ce L-au renegat pe Domnul Hristos (vv. 22-36). Ultimele două scurte remarci aparțin retoricii deliberative (vv. 38-39, 40b)¹⁰.

Planul discursului în studiile exegetului M. Soards presupune următoarele etape:

1. Dezmințirea Sfântului Petru față de concluziile negative ale mulțimilor (vv. 14-21);
  - Adresarea introductivă (v. 14);
  - Explicarea situației (vv. 15-16);
  - Citarea profetului Ioil (vv. 17-21);
2. Argumentarea hristologică (vv. 22-36);
  - Remarci inițiale (vv. 22-28);
    - 2.1.1 Adresarea a doua (v. 22a);
    - 2.1.2 Kerigma hristologică (vv. 22b-24);
    - 2.1.3 Argumente scripturistice (vv. 25-28);
  - 2.2 Prezentarea faptului evident referitor la persoana Mantuitorului (vv. 29-36);
    - Adresarea a treia (v. 29a);
    - Exegeza precedentului citat scripturistic (vv. 29b-31);
    - Kerigma hristologică (vv. 32-33);
    - Exegeza și o nouă citare (vv. 34-35);
    - Explicarea kerigmei și acuzarea pe față (v. 36);
3. Soluții și promisiuni adresate mulțimii (vv. 38-39);
  - Chemarea la pocăință și primirea botezului (v. 38a);
  - Promisiunea Duhului Sfânt (v. 38b);
  - Explicarea promisiunii (v. 39);
  - Considerente finale (v. 40b).

Cu toate că Sfântul Petru nu insistă prea mult asupra ceasului al treilea din zi și imposibilitatea ca la acea ora cineva să fie în stare de betie, exegeții au analizat din perspectiva anagogică această problemă. Cifra 3 este simbolul Sfintei Treimi, iar la ceasul al treilea Mantuitorul

⁷ Pr. S. Verzan, *Faptele Apostolilor (cap. 1 și 2)...*, p. 56.

⁸ *Ibidem*, p. 54.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ M. Soards, *op. cit.*, p. 31.

a fost pironit cu trupul pe cruce (Mc. 15, 25). Obiceiul iudaic, de asemenea, interzicea ca pana la ceasul al treilea sa se manance sau sa se bea¹¹.

Sfantul Petru, apeland la profetiile mesianice, se refugiază in spatele proorocului Ioil, pentru credibilitatea in ochii iudeilor, sceptici in privinta noilor manifestari ale lui Dumnezeu in lume¹². El arata ca pogorarea Duhului Sfant fusese proorocita din vechime.

Afirmația „tot cel ce va chema numele Domnului se va mântui” (v. 21) accentuează caracterul universal al Evangheliei, anticipând primirea neamurilor în comunitatea creștină (Fapte 10, 1-11, 18 și 15, 1-35).

Expresia „în zilele din urmă” (v. 17) poate fi percepută din două puncte de vedere. Dacă pentru cititorul Vechiului Testament se referea la timpul venirii lui Mesia (Is. 2, 2; Mih. 4, 1), în Noul Testament trimite la a doua venire a Domnului (II Tim. 3, 1; Evr. 1, 1; Iac. 5, 3)¹³. Sfantul Petru atribuie acest fragment momentului Cincizecimii, căci toți puteau vedea cu ochii lor starea harismatică a celor peste care Duhul Sfant S-a revărsat. De această binecuvântare se poate bucura oricine, căci „peste tot trupul” Se va pogori, dar în mod special peste cei care vor crede în Hristos.

Profetia lui Ioil arată începutul unei epoci noi, o epocă a prezenței Sfantului Duh în Biserică și în lume. Prin urmare, darurile Duhului Sfant se vor revărsa și „peste slugi și roabe” (v.18), condiția socială nefiind un impediment. Toată umanitatea, deci și neamurile, e chemată la mântuire prin Evanghelia lui Hristos, propovăduită, prin prezența nemijlocită a Duhului Sfant, de misionarii creștini.

Tabloul apocalptic (vv. 19-20) trimite la unele semne ale Parusiei (Mt. 24, 23-24, 29-31), dar el face referire în mod special la evenimentele ce vor însoți propovăduirea Evangheliei, anume că misiunea Apostolilor avea să abunde de minunile săvârșite în rândul celor neputincioși trupește sau sufletește. Versetul 21 îndeamnă la chemarea permanentă a numelui lui Dumnezeu, dar el ascunde, de fapt, nulele lui Hristos, despre Care încă nu era momentul să vorbească. Abia în v. 36 Sfantul Petru va elucida problema: „Dumnezeu L-a făcut pe acest Iisus Domn și Hristos”.

A doua parte a cuvântării (vv.22-36), marcată de o nouă adresare către auditoriu (v. 22a), aduce în discuție Persoana lui Iisus Hristos, centrul Evangheliei și al predicii apostolice. Prezentarea Acestuia se face gradat. Mai întâi, Sfantul Petru stabilește legătura cu auditoriul la un nivel mai apropiat, adresându-li-se pri apelativul „Bărbați israeliți”, flatându-i prin acest titlu onorific. El vrea să le vorbească despre Persoana și lucrările Mntuitorului ca împlinire a promisiunilor făcute de Dumnezeu poporului ales. Prin urmare, pornește în prezentare de la fapte evidente tuturor, cunoscute de toți iudeii.

Numindu-L pe Iisus „Nazarineanul” (Fapte 2, 22; cf. 3, 6; 4, 10; 22, 8; 26, 9) Sfantul Petru Îi conferă identitatea cu care Mântuitorul era cel mai bine cunoscut iudeilor (cf. Mt. 26, 71; Lc. 18, 37; In. 18, 5). De altfel, și romanii, auzind despre dese confruntări între iudei, referitoare la Persoana Mântuitorului, considerau că pricina este „secta Nazarinienilor”¹⁴, căci așa era numit grupul Apostolilor.

Kerigma hristologică (vv 22b-24), în studiul lui Soards, este analizată prin evidențierea unor aspecte esențiale. Mai întâi, el remarcă faptul că Iisus este prezentat ca „bărbat” (Fapte 2, 22; cf.17, 31). Apoi, că despre El, iudeii pot da ei înșiși mărturie că măcar au auzit despre activitatea de propovăduire desfășurată în popor, de nenumăratele minuni și semne pe care Dumnezeu le-a făcut prin El. Evocând puterile, minunile și semnele pe care Iisus le-a manifestat în mijlocul celor de un neam cu El, Sfantul Petru dovedește că El a fost trimis al lui Dumnezeu. Însuși Hristos avea să spună: „El M-a trimis” (In. 7, 28), deoarece iudeii nu puteau vedea în El pe Dumnezeu încă. Calitatea de săvârșitor de minuni era, pentru un iudeu, cel mai puternic argument, având în vedere că iudeii „cer semne”, în timp ce elinii „caută înțelepciune” (I Cor. 1, 22; Mt. 12, 38; 16, 1). Chiar

¹¹ *Ibidem*.

¹² Sf. Ioan Hrisostom, *Omilia V*.

¹³ Pr. S. Verzan, *op. cit.*, p. 56.

¹⁴ M. Soards, *op. cit.*, p. 33.

Mântuitorul făcuse această constatare: „Dacă nu veți vedea semne și minuni, nu veți crede” (In. 4, 48).

Apostolul include în categoria martorilor lui Hristos pe toți iudeii care au văzut minunile, indiferent dacă au crezut sau nu. Dar accentuează că, deși „Acesta” săvârșise nenumărate minuni înaintea lor, totuși nu L-au primit, ci L-au dat mai-marilor de la Templu, care L-au condamnat la moarte.

Sfântul Petru se exprimă categoric, fără menajamente în privința iudeilor care L-au ucis pe Mântuitorul; el nu încearcă să-i absolve de crimă, pentru că „dacă ei nu L-ar fi judecat și dacă n-ar fi cerut lui Pilat să-L condamne la moarte, răstignirea Domnului nu s-ar fi produs în mod sigur (cf. In. 19, 12-16). Sfântul Petru a considerat că adevărul trebuie spus în întregime, netrunchiat, pentru ca predica misionară să-și înceapă parcursul sub acest semn al mărturisirii totale”¹⁵.

Intenția Apostolilor era de a dovedi tuturor, atât iudeilor, cât și neamurilor, că Hristos, „bărbat adevărat între voi de Dumnezeu”, este Fiul lui Dumnezeu.

Și cum acest adevăr nu putea fi spus de la bun început, din pricina neputinței de înțelegere a auditorului, Sfântul Petru afirmă că Însuși „Dumnezeu L-a înviat” (v. 24). Exegeții țin să sublinieze, însă, că Iisus „a înviat prin propria Sa putere, actul Învierii fiind un act al demnității și autorității Sale împărătești. Dar pentru că se dresa iudeilor, care nu aveau cunoștințe suficiente de hristologie, Sfântul Petru a spus că Dumnezeu L-a înviat. Astfel Hristos devine <întâiul născut din morți, ca să fie El Cel dintâi întru toate> (Col. 1, 18)”¹⁶.

Prin afirmarea Învierii lui Iisus Sfinții Apostoli susțin mesianitatea și divinitatea Sa, puterea Sa asupra morții. În virtutea acestui fapt durerile morții au fost dezlegate (v. 24).

Sfântul Petru nu insistă mai mult când afirmă biruința Mântuitorului asupra morții, dar nici nu lasă nemărturisit un astfel de adevăr. El face apel, așadar, la profețiile Vechiului Testament pentru a-și întări cuvântul. Astfel îl aduce în fața lor pe David, împăraul pe care îl cinsteau, fără osebire, toți iudeii, în cvintele căruia vedeau cuvinte de proroc.

Versetele 25-28 sunt o citare a Psalmului 15, 8-11, după Septuaginta. Cuvintele psalmistului au un înțeles mesianic, întrucât toți vor trăi în veșnicie prin biruința lui Mesia asupra morții. Această biruință este motivul bucuriei proorocului, care vede în duh lucrarea Mântuitorului: „s-a bucurat inima mea și s-a veselit limba mea; chiar și trupul meu se va odihni întru nădejde” (Fapte 2, 26; cf. Ps.15, 9). Conform acestei lucrări, proorocul David poate afirma cu nădejde că sufletul său nu va rămâne în moarte, nici trupul nu va vedea putreziciune, așa cum trupul Mântuitorului Însuși n-a văzut stricăciune. Este aici și o prevestire a învierii morților la a doua venire a Domnului. De asemenea, psalmistul are toate motivele să simtă bucuria în inimă, pentru că a văzut „totdeauna pe Domnul înaintea sa, de-a dreapta sa ca să nu se clatine” (v. 25). Mai mult decât atât, el era conștient că sufletele, chiar și ale celor drepiți, până la venirea lui Mesia, merg în iad.

Expresia „trupul se va odihni” exprimă ideea biruinței lui Hristos asupra morții și asupra iadului, iar prin aceasta sufletele care se vor fi chinuit în iad vor afla, în sfârșit, odihna cea întru Hristos.

Ca profeție mesianică, aceste cuvinte ale psalmistului (v. 27) fac referire certă la pogorârea Mântuitorului cu sufletul la iad, timp de trei zile¹⁷. Prin urmare, Dumnezeu i-a descoperit cea mai mare taină a mântuirii bazată pe învierea lui Mesia, Care a scos la lumină sufletele celor aflați în întuneric. Psalmistul însuși afirmă în deplină cunoștință de cauză: „făcutu-mi-ai cunoscute căile vieții” (v. 28a). Ca profet, el avea cunoștință de jurământul pe care Dumnezeu i-l făcuse (Ps. 131, 11-12; cf. II Sam. 7, 12, 16; F. Ap. 2, 30), anume că pe scaunul său va fi așezat „până în veac” (Ps. 131, 12) rod din coapsele sale. Nașterea trupeiască din neamul lui David va fi temeiul numirii Mântuitorului ca Fiul lui David (Mt. 1, 1, 9, 27; 12, 23; In. 7, 42; Rom. 1, 3 ș.a.). De aceea a putut

¹⁵ Pr. S. Verzan, *art. cit.* p. 60.

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ Pr. S. Verzan, *art. cit.*, p. 62.

profetul David să vorbească despre „Învieră lui Hristos, văzând mai înainte” (v. 31). Când vorbește d căile vieți, pe care i le-a descoperit și pe care le-a dăruit Hristos tuturor, se referă la o viață în comuniune cu Dumnezeu, care constă în cunoașterea lui Dumnezeu și a lui Iisus Hristos (In. 17, 3): „cu prezența Ta mă vei umple de bucurie” (v. 28b).

Înceind citarea din cuvintele psalmistului, Sfântul Petru face atent auditoriul printr-o nouă adresare: „Bărbați frați” (v.29), pentru că urmează să explice cuvintele profetice prin prisma evenimentelor actuale.

Începând cu versetul 29 Sfântul Petru arată că psalmistul David se referea la Persoana Mântuitorului când a spus că „n-a fost lăsat în iad sufletul Lui și nici trupul Lui nu a văzut stricăciune” (v.31). Și dacă mormântul proorocului este cunoscut de toți „căci el este la noi până în ziua aceasta”, știindu-se sigur că „el a murit și a fost îngropat” (v.29), mormântul lui Hristos s-a aflat gol. Aceasta pentru că „Dumnezeu a înviat pe Acest Iisus, Căruia noi toți Îi suntem martori” (v. 32).

Expresia „noi toți” include atât numărul celor doisprezece apostoli, cât și pe cei „ca la 120 de frați”, care s-au putut afla printre martorii Învierii (Fapte 1, 22; 3, 15; 4, 10, 33; 5, 30; 10, 40). Proba martorilor era, de altfel, mult apreciată la iudei: „orice pricină să se dovedească prin spusa a doi sau trei martori” (Deut. 17, 6).

Pe Iisus, Prin Care Dumnezeu a lucrat, L-a înălțat de-a dreapta Sa după Înviere (v.33). Aceasta a fost urmarea logică a Învierii (Mc. 16, 19; 7, 56). Cronologic vorbind, cuvântarea Sfântului Petru este „prima expunere teologică asupra evenimentelor din viața lui Iisus”¹⁸. Ca să arate egalitatea între Fiul și Dumnezeu Tatăl, Sfântul Petru aduce iarăși în discuție cuvintele împăratului David: „zis-a Domnul Domnului meu: Șezi de-a dreapta Mea” (Fapte 2, 34; Ps. 109, 1). Așadar, Dumnezeu este numit cu numele de Domn, iar Fiul Său cu același nume, arătând deoființimea Fiului cu Tatăl. În același timp, Înălțarea Fiului marchează pgorârea Duhului Sfânt în lume, începând cu Cincizecimea. Despre acest fapt, iată, au vorbit proorocii Vechiului Testament, împreună cu împăratul David însuși. Deci, nu mai poate fi nici o îndoială că pe „Acest Iisus”, „rod din coapsele lui David” (v.30) Dumnezeu L-a înviat și a ridicat ocară făcută Lui de fiii lui Israel. Evidența acestui fapt este dată chiar de evenimentele prezente marcate de pogorârea Duhului Sfânt.

Versetele 34-35 aduc în prim plan, din nou cuvintele proorocului David, care, nu el s-a înălțat la ceruri, ci s-a referit la Mesia, când a spus: „zis-a Domnul Domnului meu: șezi de-a dreapta Mea până voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale”.

Așadar, Sfântul Apostol Petru fundamentează scripturistic și Înălțarea Domnului cu trupul la cer. Sintagma „șezi de-a dreapta Mea” este o metaforă ebraică, care afirmă „identitatea de natură și de putere dintre Tatăl și Fiul”¹⁹, fapt arătat și prin expresia „zis-a Domnul Domnului meu” (v. 34).

Ca Domn alături de Dumnezeu Tatăl, Mântuitorul Iisus Hristos are puterea de a birui pe toți vrăjmașii săi, căci, dacă a biruit moartea, cu atât mai mult are putere asupra tuturor celor ce se împotrivesc Lui. Expresia „până ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor tale” (v. 35) nu indică un termen pentru șederea Fiului de-a dreapta Tatălui, căci aceasta este o stare veșnică a Fiului (Evr. 10, 12). Biruirea vrăjmașilor își are ecoul în veacul viitor, când Hristos va domni peste toți și peste toate (I Pt. 3, 22). Expresia „așternut picioarelor tale” este folosită cu sens metaforic și este legată de obiceiul oriental de a pune picioarele pe grumazul inamicilor învinși (Ios. 10, 24; I Reg. 5, 3)²⁰

Versetul 36 vine să concluzioneze ceea ce s-a spus până acum. Având mărturia Apostolilor, care au fost martori Înălțării la ceruri a lui Hristos Cl înviat (Fapte 1, 9) și cea a profetilor, care mai dinainte au văzut slava Fiului Omului, prin puterea dată lor de Dumnezeu, „toată casa lui Israel să știe”, fără îndoială, că Acest Iisus pe Care ei L-au răstignit a fost făcut de Dumnezeu Domn,

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Ibidem*, p.67.

²⁰ *Ibidem*, p. 68.

conform spuselor psalmistului (v. 34) și Hristos, adică Unsul, Mesia Cel mult așteptat (ebr. Mașiah).

Numindu-L Domn, Sfântul Petru afirmă în fața iudeilor natura dumnezeiescă a lui Iisus.

El dă numelui de Hristos sensul pe care îl are în mărturisirea sa din Cezareea lui Filip, acela de Uns al lui Dumnezeu. Cele două nume date Mântuitorului alcătuiesc, de fapt, numele complex Iisus Hristos, în care Iisus este nume de persoană, iar Hristos numele demnității (Unsul).

Având în vedere că pentru marea majoritate a iudeilor termenul Mesia evoca ideea de regalitate temporală, istorică (Lc.24, 21; In. 6, 15; F. Ap. 1, 6)²¹, Sfântul Petru ține să fixeze în conștiința ascultătorilor săi iudei chipul spiritual al lui Mesia. Și aceasta, mai ales, ținând cont că Apostolii înșiși au crezut, la început, că Hristos va restabili regatul impresionant al lui David, în calitate de urmaș al acestuia (Mt. 1, 1; 9, 27; 12, 23; 21, 9; Lc. 1, 32; F. Ap. 1, 6).

Versetul 37 arată impresia puternică pe care cuvântarea Apostolului a avut-o asupra mulțimilor. Expresia „pătrunși la inimă”, se pare, este unică în Noul Testament, termenul pătrunși fiind, de altfel, neîntâlnit în greaca clasică²². Sfântul Luca a folosit acest cuvânt tocmai pentru a evidenția transformarea interioară, reală, a ascultătorilor predicii Apostolului. Acest rezultat promițător al misiunii kerigmatice este, în primul rând, rodul lucrării tainice a Duhului Sfânt.

Cei care au întrebat cu toată sinceritatea „ce să facem?” sunt primii convertiți la Creștinism; ei sunt aceia pe care proorocul Ioil i-a văzut, mai înainte, plini de Duhul lui Dumnezeu, provenind din diverse categorii sociale, fără deosebire, și proorocind (Ioil 3, 1-5). „Astăzi se împlinește această Scriptură în voi, căci iată, Duhul Sfânt S-a pogorât peste noi, după cum vedeți și auziți, și s-a revărsat și peste voi luminând inimile voastră și deschizând ochii acoperiți și urechile întoarse de la cuvântul lui Dumnezeu”, pare să spună Apostolul, nu atât prin cuvinte, cât prin forța credinței sale în Iisus Hristos Cel Înviat.

Convertirea reală este vădită și de adresarea „bărbați frați” (v. 37b). Dragostea cu care Apostolul le-a vorbit a avut drept răspuns apropierea sufletească a auditoriului. Mulțimile au simțit cu adevărat îl Apostol un prieten. Mai mult decât atât, ele văzută că Dumnezeu lucrează prin ucenicii care s-au aflat alături de Acel Iisus, pe Care ei L-au renegat. Răspunsul Sfântului Petru (vv. 38-39) arată clar ce trebuie să facă cel care vrea să primească iertarea păcatelor: „pocățiți-vă și să se boteze fiecare în numele lui Iisus Hristos” (v. 38).

Impactul cuvântării asupra mulțimii a fost impresionant. Primind botezul, „ca la 3.000 de suflete s-au adăugat”, în aceea zi, în rândul celor ce-L cinsteau pe Domnul Iisus Hristos. Sfântul Luca descrie în continuarea capitolului viața pe care au îmbrățișat-o cei care s-au botezat. Astfel, aflăm că ei stăruiau în această învățătură nouă, a iertării și mântuirii prin Mântuitorul Hristos înviat din morți, respectând cele lăsate Apostolilor: „Aceasta să faceți întru pomenirea Mea” (Lc. 22, 19). Împărtășirea, frângerea pâinii și rugăciunile nu lipseau din cadrul cultului (v. 42). De asemenea Dumnezeu nu înceta a face minuni în popor prin aleșii Săi, astfel că „tot sufletul era cuprins de teamă”. Semnele și minunile erau, de altfel, certitudinea lucrării lui Dumnezeu în lume.

Totodată, ei petreceau „întru bucurie și întru curăția inimii” (v. 46), căci toate ale lor le considerau de obște, trăind în bună înțelegere; „iar Domnul adăuga zilnic Bisericii pe cei ce se mântuiau” (v. 47). Stilul de viață în comuniune a fost lăudat de psalmistul care zice: „Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună!” (Ps. 132, 1).

Autorul neotestamentar descrie astfel, în doar câteva versete, începutul constituirii Bisericii din Ierusalim, marcat de cuvântarea Apostolului Petru și a celorlalți Apostoli.

CUVÂNTAREA SFÂNTULUI ARHIDIACON ȘTEFAN

Odată cu momentul Cincizecimii și răspândirea cuvântului Evangheliei lui Hristos numărul ucenicilor a început să crească atât de mult încât Sfinții Apostoli nu mai puteau face față slujirii

²¹ *Ibidem*, p.70.

²² *Ibidem*, p.71.

(Fapte 6, 1). Aceasta în condițiile în care propovăduirea cuvântului era însoțită de slujirea la mesele de obște, întrucât „luau împreună hrana întru bucurie și întru curăția inimii” (Fapte 2, 46).

Creșterea numărului membrilor Bisericii a făcut ca mesele de obște, văduvele celor botezați din rândul eleniștilor să fie trecute cu vederea față de cele ale evreilor (Fapte 6, 1). Nemulțumirea eleniștilor, prin urmare, i-a determinat pe cei doisprezece Apostoli să propună alegerea a „șapte bărbați dintre ei, cu nume bun, plini de Duh Sfânt și de înțelepciune, pe care noi să-i rânduiim la această slujbă” (v. 3). Așadar, Apostolii se puteau îndeletnici în continuare „cu rugăcinea și slujirea cuvântului” (v. 4, pentru că „nu este drept ca noi, lăsând de-o parte cuvântul lui Dumnezeu, să slujim” (v. 2).

Sunt aleși, prin urmare, cei șapte diaconi: Ștefan, „bărbat plin de credință și de Duh Sfânt”, Filip, Prohor, Nicanor, Timon, Parmena - dintre iudei – și Nicolae, „prozelit din Antiohia” (v.5). Investirea acestora în slujba diaconiei s-a făcut prin „punerea mâinilor” Apostolilor peste capetele lor (v. 6).

Sfântul Luca relatează că activitatea harismatică a arhidiaconului Ștefan nu era pe placul unor iudei eleniști, aparținând diferitelor partide religioase (v. 9), care nu aveau puterea de a sta împotriva „înțelepciunii și a Duhului cu care el vorbea” (v. 10).

Așa se face că Sfântul Ștefan a fost acuzat de martori mincinoși: „L-am auzit spunând cuvinte de hulă împotriva lui Moise și a lui Dumnezeu” (v. 11). Acuzațiile aduse în public au întărit mulțimile, pe bătrâni și pe cărturari, care l-au dus, silit, în fața sinedrului, spunând: „Acest om nu încetează a vorbi împotriva acestu loc sfânt și a Legi Căci l-au auzit zicând că Acest Iisus Nazarineanul va strica locul acesta și va schimba datinile pe care ni le-a lăsat nouă Moise” (vv.13-14).

Acest moment constituie, de fapt, prilejul ca Sfântul Ștefan să înceapă lungul său discurs, în care, după cum se va vedea, nu încearcă să se apere față de acuzațiile aduse, ci apără credința în Hristos Iisus. Aceasta era, de altfel, adevărata vină a diaconului: credința în Iisus Hristos.

Scopul cuvântării

Discursul Sfântului Ștefan este „cel mai lung și, probabil, cel mai neobișnuit cuvânt din Fapte”²³. El este deosebit de complex, lăsând loc numeroaselor interpretări, pe care de altfel, exegeții le-au propus de-a lungul timpului.

Ocotit de purtarea d griji a lui Dumnezeu, Sfântul Ștefan nu ezită nici o clipă în încercarea de a deschide ochii cărturarilor și fariseilor, arătându-le că nu numai acum fiii lui Israel s-au împotrivit voii lui Dumnezeu prin renegarea Celui trimis drept Răscumpărător, dar au făcut-o de nenumărate ori și părinții lor, omorându-și proorocii și nesupunându-se cuvântului lui Dumnezeu, dat lor prin intermediul acelorora.

Planul cuvântării

Cuvântarea Sfântului Ștefan apare în cap. 7 din Fapte, pe parcursul versetelor 2-53, 56, 59b, 60b.

Desfășurarea povestirii Sf. Ștefan (vv. 2b-50)

1.1 Apel la ascultarea cuvântului (v. 2b)

1.2 Dumnezeu și Avraam (vv. 2c-8a)

1.2.1 Chemarea lui Avraam de către Dumnezeu (vv. 2c-3)

1.2.2 Ascultarea lui Avraam (v. 4a)

1.2.3 Următoarele acțiuni ale lui Dumnezeu (vv. 4b-5)

1.2.4 Revelarea voii lui Dumnezeu înaintea lui Avraam (vv. 6-7)

1.2.5 Legământul tăierii-împrejur (v. 8a)

²³ M. Soards, *op. cit.*, p. 58.

- 1.3 Avraam și patriarhii (vv. 8b-e)
  - 1.3.1 Nașterea lui Isaac, tăierea lui împrejur (vv. 8b-c)
  - 1.3.2 Nașterea lui Iacov (v. 8d)
  - 1.3.3 Nașterea celor 12 patriarhi (v. 8e)
- 1.4 Povestirea vieții lui Iosif (vv. 9-16)
  - 1.4.1 Vinderea lui Iosif (v. 9a)
  - 1.4.2 Purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de Iosif (vv. 9b-10)
  - 1.4.3 Foametea (v. 11)
  - 1.4.4 Iacov, patriarhii și Iosif (vv. 12-13)
  - 1.4.5 Iacov și familia sa în Egipt (vv. 14-16)
- 1.5 Vremea Făgăduinței (vv. 17-43)
  - 1.5.1 Poporul și Faraon (vv. 17-19)
  - 1.5.2 Originile lui Moise (vv. 20-22)
  - 1.5.3 Moise la 40 de ani (vv. 23-29)
  - 1.5.4 Dumnezeu și Moise pe Sinai (vv. 30-34)
  - 1.5.5 Eliberarea lui Israel de către Dumnezeu, prin Moise (vv.35-36)
  - 1.5.6 Moise și israeliții (vv. 37-38)
  - 1.5.7 Lepădarea poporului de Moise și căderea în idolatrie (vv. 39-41)
  - 1.5.8 Judecata lui Dumnezeu asupra lui Israel (vv. 42-43)
- 1.6 De la cort la o casă lui Dumnezeu (vv. 44-50)
  - 1.6.1 Cortul mărturiei în pustiu (v. 44)
  - 1.6.2 Cortul în timpul lui Iosua și până în vremea lui David (vv.45-46)
  - 1.6.3 Zidirea unei case lui Dumnezeu de către Solomon (v. 47)
  - 1.6.4 Cuvântul lui Dumnezeu despre casa zidită Lui (vv. 48-50)
- 2. Acuzarea pe față a auditoriului (vv. 51-53)
  - 2.1 Verdictul (v. 51)
  - 2.2. Argumentarea verdictului (vv. 52-53)
- Epilogul întreit
  - 3.1 Viziunea Sfântului Ștefan (v. 56)
  - 3.2 Prima rugăciune de cerere (v. 59b)
  - 3.3 A doua rugăciune de cerere (v. 60b)

Îndreptându-se cu multă atenție asupra conținutului cuvântării, aceștia au sesizat că anumite porțiuni prezintă o schimbare a tonalității liniștite ce îmbracă prima parte a discursului. Dacă în vv. 2-34 este redată istoria lui Israel: povestea lui Avraam (vv. 2-8), a lui Iosif (vv. 9-16), a lui Moise (vv. 17-34) într-un mod armonios, fără a accentua vina părinților poporului israelit, deși Ștefan nu ezită să prezinte și evenimente care nu au fost favorabile poporului lui Dumnezeu, începând cu v. 35 tonul devine deodată agresiv. Povestea lui Moise se transformă în revolta evreilor împotriva lui Moise. Autorul pare preocupat să evidențieze răutatea evreilor, iar acest lucru se vede din folosirea repetată a adjectivului demonstrativ „acesta”: „Moise acesta ... acesta pe care l-a trimis Dumnezeu” (v. 35), „acesta i-a scos afară ...” (v. 36), „acesta este Moise cel ce a zis ...” (v. 37), „de acesta n-au voit să asculte ...” (v. 39), iar situația redată în versetul 35 și 27, care citează din Ieșire 2, 14, generalizează vina unui singur evreu asupra întregului popor al Israelului. Cuvintele aceleia: „Cine te-a pus pe tina domn și judecător peste noi?” sunt atribuite tuturor celor care l-au renegat pe Moise; istoria lui Moise se transformă, așadar, într-o „diatribă virulentă împotriva poporului evreu”, după spusele unui exeget contemporan.

Tonul redevine calm în vv. 44-50, unde Ștefan povestește despre Cortul Mărturiei, în timpul exodului, și despre Templul lui Solomon. El se folosește de profetul Isaia 66, 1-2, pentru a arăta că Dumnezeu nu locuiește în locașuri făcute de mâna omului, deși construirea Templului nu este o greșală în sine, ci doar o acțiune inutilă (vv. 48-50). Ne surprinde însă, violența tonalității din vv. 51-53, aflată în dezacord nu numai cu finalul despre templu, ci chiar cu tonalitatea întregului

discurs. Harnack a sugerat existența unui fragment între versetele 50 și 51, pe care Sfântul Luca l-ar fi exclus; de aici senzația de ruptură, de trunchiere a discursului la acest nivel.

Singurul fragment care se leagă prin tonalitatea agresivă de vv. 51-53 este cel cuprins între vv. 35-43. Comentatorii stabilesc între aceste două fragmente o legătură dată și de folosirea unor termeni precum: „tari în cerbice” și „necircumscriși la inimă și la urechi”. Primul termen, în limba greacă, este foarte rar întâlnit. El apare prima oară în Ieșire 33, 3, 5, după un fragment referitor la vițelul de aur (Ieș. 32, 30-35; cf. 32, 1-5). Evreii au „cefe înțepenite”, întrucât au adorat un vițel de aur. În Deuteronom 9, 12-13 legătura cu vițelul de aur este mai evidentă: „și-au făcut chip turnat [...]. Mă uit la poporul acesta și văd că este popor tare la cerbice”. Prin urmare, atunci când Ștefan, în v. 51, îi numește pe evrei „tari în cerbice”, face referire la episodul cu vițelul de aur, tratat pe larg în Fapte 7, 40-43.

Pe de altă parte numindu-i „necircumscriși la inimă și la urechi” (v. 51), Ștefan vrea să spună că evreii nu ascultă cuvintele Domnului, stând pururea împotriva Duhului Sfânt. „Iată că urechile lor sunt necircumscrișe și nu pot auzi; iată, cuvântul lui Dumnezeu li se adresează și ei refuză să-l asculte” (Jud. 6, 10; Lev. 26, 41). Ascultarea sau respingerea cuvântului lui Dumnezeu este redată, așadar, prin intermediul acestor expresii. Ștefan le folosește când critică pe evreii care au refuzat să se supună lui Moise, neascultând cuvintele pe care acesta le spunea din partea lui Dumnezeu. La fel urmașii acelora, dacă l-ar fi ascultat pe Moise cu adevărat, atunci ar fi crezut în Cel Drept, vestit de profetul prin: „Proroc ca și mine vă va ridica Dumnezeu din frații voștri, pe El să-L ascultați” (Fapte 7, 37, cf. Ieș. 6, 26).

Conform opiniei comentatorilor, se pare că Sfântul Luca a încercat să realizeze o paralelă între procesul Mântuitorului, în fața sinedriului și cel al Sfântului arhidiacon Ștefan. De aceea el completează materialul legat de linșarea Sfântului cu aducerea lui înaintea marilor Templului. Similitudinile se stabilesc în ce privește: existența martorilor mincinoși (Fapte 6, 13a; cf. Mt. 26, 60); ca și Mântuitorul Iisus Hristos, Ștefan este adus înaintea sinedriului (Fapte 6, 12b; cf. Lc. 22, 66); de asemenea, amândoi sunt acuzați că ar fi vorbit împotriva Templului din Ierusalim (Fapte 6, 13b, cf. Mt. 26, 61). Marele preot îl interoghează pe Ștefan (Fapte 7, 1) ca și pe Iisus (Mt. 26, 62; Mc. 14, 60).

La sfârșitul discursului viziunea lui Ștefan corespunde profeției Mântuitorului legată de Fiul Omului (Mt. 26, 64 și Mc. 14, 62). Cuvintele rostite de Iisus pe cruce: „și stigând cu glas tare, Iisus spuse: Părinte, în mâinile Tale încredințez duhul Meu. Și aceasta zicând, Și-a dat duhul” (Lc. 23, 46). În mod similar în Fapte 7, 59-60 Sfântul Ștefan exclamă: „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!”

Odată cu acuzarea lui Ștefan începe desfășurarea celui mai lung discurs din Fapte. Soards menționează că acesta cuprinde și cea mai amplă citare vechi-testamentară, cu referire la istoria lui Israel, pe care Sfântul Luca a preluat-o din Septuaginta. Citatele sunt aproape literale și sunt însoțite de asemenea de numeroase aluzii la povestiri scripturistice. Practic această cuvântare merge pe firul istoriei fiilor lui Israel, procedeu întâlnit și în Vechiul Testament (Deut. 6, 20-24; 26, 5-9; Ios. 24, 2-13; Neem. 9, 6-31; Ps. 77; 104; 105; 135; Întel. 10; Sir. 44-50; Jud. 5, 6-18).

Când încearcă să-i ia apărarea unui evreu, Moise vrea să arate că ar face orice pentru frații lui (Fapte 7, 24-26; cf. Ieș. 2, 11-13; 3, 2). Mențiunea: „Și el credea că frații săi vor pricepe că Dumnezeu, prin mâna lui, la dăruiește izbăvire, dar ei n-au înțeles” (v. 25) amplifică identificarea lui Moise cu Ștefan și, la un alt nivel, cu Mântuitorul Însuși. Identificarea cu Hristos este mai concretă în versetul 37, unde Ștefan aduce argument cuvintele profetice ale lui Moise: „Proroc ca și mine vă va ridica Dumnezeu din frații voștri; pe El să-L ascultați” (cf. Ieș. 6, 26; Deut. 18, 15). Observăm, așadar, că Ștefan descoperă treptat identitatea de Răscumpărător al Mântuitorului, căci, în final spune pe față că evreii s-au împotrivit Celui Drept, a Cărui venire fusese vestită de toți proorocii lor, dar și pe aceștia i-au nesocotit. Punctul culminant al desvăluirii numelui lui Iisus Hristos se face prin cuvintele: „Iată...văd pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu” (v. 56). Se arată astfel dumnezeirea Acestuia.

Dacă Iosif și Moise au fost trimișii lui Dumnezeu ca să-și salveze frați și pe aceștia părinții lor i-au renegat, cu mult mai mare este, prin urmare, păcatul fiilor acelora, căci L-au renegat pe Trimisul prin excelență. Sinedriștii, însă, n-au putut primi astfel de cuvinte, ci au reacționat violent, ca și în cazul procesului Mântuitorului, când arhiereul și-a rupt veșmântul, strigând că a hulit. La fel cuvintele lui Ștefan au fost socotite cuvinte de hulă (v. 54).

Versetele 30-34 prezintă evenimente rediate în Ieșire 3. Începând cu v. 35, se constată că lepădarea de Moise se extinde de la un singur individ (Fapte 7, 27; cf. Ieș. 2, 14) la întreg Israelul cu toate că Dumnezeu, prin Moise, „i-a scos afară din Egipt” (v. 36), arătându-le multe „semne și minuni” (idem). Versetul 37 citează direct din Deuteronom 18, 15 și repetă afirmația din discursul Sfântului Petru, de a Fapte 3, 22²⁴.

Vina lui Israel era mare referitor la Moise, căci acesta primise Legea de la Dumnezeu prin îngerul trimis pe Muntele Sinai (v. 38). Această afirmație trimite la v. 53 unde Ștefan îi acuză direct: „Voi, care ați primit Legea întru rânduiri de la îngeri și n-ați păzit-o!”. Vina fiilor e mai mare decât a părinților lor, căci aceștia au primit Legea de la Însuși Fiul lui Dumnezeu, de la „Cel Drept” (v. 52), pe Care L-au ucis, așa cum părinții lor și-au ucis prooroci.

În continuare se arată apostazia poporului lui Israel (vv. 40-41), ca urmare a lepădării de Legea pe care Moise le-o dăduse de la Dumnezeu: „l-au lepădat și inimile lor s-au întors către Egipt” (v. 39; cf. Ieș. 32, 1, 23). Ștefan vorbește apoi de judecata lui Dumnezeu privind necredințioșia lui Israel în pustie (vv. 42-43), citând din Amos 5, 25-27.

Segmentul următor (vv. 44-50) aduce în discuție „cortul Mărturiei” și apoi templul din Ierusalim. În privința cortului Soards ține să sublinieze două aspecte esențiale: a) cortul mărturiei aduce în discuție tema generală a martorilor (cf. F.Ap. 1, 8 și cele analoge), atât de frecventă în Fapte, și anume că Dumnezeu nu s-a lăsat „ne mărturisit” (cf. F.Ap. 14, 17; 17, 25b-28); b) cortul nu s-a construit la întâmplare, ci după indicațiile stricte ale lui Dumnezeu.

Menționarea numelui lui Iosua în Fapte 7, 45, unică în acest discurs, ne face să credem că în mintea auditoriului s-a produs, inevitabil, un transfer de la Iosua la Iisus, cu toate că Ștefan nu face nici o dezvăluire în acest sens²⁵. Imediat, însă, discursul îl aduce în prim plan pe împăratul David (v. 46; cf. Ps. 131, 5). Ca și Moise, David „a aflat har înaintea lui Dumnezeu”; vedem aici încă un argument pentru întărirea autorității divine asupra vieții omului. Se constată și că fiecare din personajele istorice amintite sunt prezentate în raport cu relațiile pe care le au cu Dumnezeu. Acest lucru demonstrează că cel care are cu adevărat harului lui Dumnezeu, acela este și ales de El pentru a-I împlini voia, în ce privește soarta fiilor lui Israel. Expresia folosită pentru a-l situa pe David „înaintea lui Dumnezeu” repetă o parte a discursului Sfântului Apostol Petru din Fapte 4, 19, unde el și Apostolul Ioan se consideră ca stând, mai întâi, înaintea lui Dumnezeu și apoi înaintea oamenilor: „Judecați dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai mult decât de Dumnezeu”.

Cuvântarea atinge problema referitoare la Templu în v. 47, unde se spune că Solomon „l-a zidit Lui casă”, cu toate că David fusese primul care manifestase această dorință (Fapte 7, 46; cf. II Sam. 7, 2). Versetele 49-50 arată, însă, că Dumnezeu nu are nevoie de case construite de mâna omului. Oare nu „cerul este tronul Meu și pământul așternut picioarelor Mele. Ce casă Îmi veți zidi Mie?”. Ștefan îl ia martor al cuvintelor sale pe proorocul Isaia 66, 1. Prin aceste cuvinte el nu contestă valoarea Templului, căci însuși David, când și-a manifestat dorința de a-l construi a făcut-o pentru că se simțea vinovat înaintea lui Dumnezeu. El nu putea concepe să locuiască în casă de cedru în timp ce chivotul sfânt să stea într-un cort (II Sam. 7, 2). Dumnezeu însuși nu respinge

²⁴M. Soards, *op. cit.*, p.66. Soards îl citează aici pe J. Via care, în art. *An Interpretation of Acts 7, 35-37 from the Perspective of Major Themes in Luke-Acts*, în rev. „Perspectives in Religious Studies”, nr. 6, 1979, pp. 190-207, susține că vv. 35-37 fac referire la ridicarea lui Hristos din moarte. Așa cum Dumnezeu l-a eliberat pe Israel prin Moise, în ciuda faptului că acesta a fost renegat de Israel, tot așa, prin Înviere, Dumnezeu a ridicat ocară crucii și L-a reabilitat pe Iisus Hristos, arătând că El este Cel Care salvează omenirea.

²⁵ M. Soards, *op. cit.*, p. 67.

locașul făcut de mâna omenească, ci îl transcende²⁶, în sensul că Dumnezeu este deasupra oricărui astfel de locaș; El nu poate fi mărginit de zidurile Templului, nici chiar de hotarele Ierusalimului sau ale Israelului întreg.

Dacă la început Sfântul Ștefan se includea între fiii lui Israel (Fapte 7, 11, 12, 15, 19, 29), acum el se detașează de aceștia. Transformarea lui „noi” în „voi” din vv. 51-53 arată o modificare radicală a tonalității: „Voi cei tari în cerbice”. De asemenea, el însuși întoarce acuzațiile împotriva lor, demonstrându-le că, de fapt, ei se fac vinovați de hulire împotriva lui Dumnezeu.

Reacția auditoriului a fost extremă (cf. 5, 33): „Iar ei, auzind acestea, fremătau de furie în inimile lor și scrâșneau din dinți împotriva lui” (v. 54).

Înainte de a muri, Ștefan vede, „plin de Duh Sfânt”, pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu. De remarcat este că Iisus nu era în mormânt, așa cum credeau mai-marii Templului, ci de-a dreapta slavei dumnezeiești. Când Sfântul Ștefan spune cu glas tare că vede pe Fiul Omului, el se face, de fapt, martor și mărturisitor al Învierii Mântuitorului Iisus Hristos (v.56); însă iudeii nu mai acceptă nici un cuvânt mai mult, pentru că vedeau că vina grea de a-L fi ucis pe Hristos n-a rămas îngropată în mormântul Acestuia, ci revine asupra lor, tot mai înfricoșătoare (cf. F.Ap. 5, 28: „Au nu v-am poruncit să nu mai învățați în numele acesta? Și iată ați umplut Ierusalimul cu învățătura voastră și voiți să aduceți asupra noastră sângele Acestui Om!”).

Ce nu putea accepta mai-marii cărturarilor și fariseilor era dumnezeirea lui Hristos. Ștefan se adresează în rugăciune nu lui Dumnezeu Tatăl în mod deosebit, ci Fiului. El recunoaște în Hristos pe Mântuitorul sufletelor („primește duhul meu”).

De remarcat este și faptul că discursul Sfântului Ștefan nu face apel la pocăință și iertare. Insa rugaciunea lui inaintea mortii cere iertare lui Hristos, in numele celor ce L-au renegat pe Mesia (v. 52) si apoi pe el insusi, prin uciderea lui pentru numele Domnului Hristos. Rugaciunea acestuia il dezvaluie pe Iisus Hristos ca fiind Cel cu putere de a ierta. Aceasta iertare venita prin Hristos Cel Inviat si Inaltat constituie, de fapt, scopul suprem al planului de mantuire al lui Dumnezeu.

CUVÂNTAREA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎN ANTIOHIA PISIDIEI

Aria propovăduirii, însă avea să depășească granițele Ierusalimului odată cu prigoana declanșată împotriva creștinilor (Fapte 6-7; 8, 1, 3). Ucenicii plecați din cetatea sfântă, afară de cei doisprezece Apostoli, se răspândiseră prin cetățile Iudeii și ale Samariei (Fapte 8, 1). Odată cu ei, cuvântul Evangheliei era semănat peste tot așa încât, nu la mult timp după declanșarea prigoanei, cei doisprezece aveau să afle că și „Samarita a primit cuvântul lui Dumnezeu”. Mai mult decât atât, diaconul Filip, la îndemnul lui Dumnezeu, a botezat pe fâmenul etiopian (Fapte 8, 26, 29), iar mai apoi a binevestit despre Iisus în Azot și în toate cetățile, până în Cezareea (v. 40).

Punctul culminant în această lucrare de propovăduire a Învierii lui Hristos îl constituie convertirea sutașului Corneliu (Fapte 10-13). Acest lucru s-a realizat după ce Sfântul Petru a primit lămurit descoperirea că planul de mantuire îi include și pe cei dintre neamurile păgâne, nu numai pe fiii lui Israel (Fapte 10). Și dacă unii dintre iudeii creștini încă mai arătau semne de împotrivire (Fapte 11, 1-3), Sfântul Petru înlătură îndoiala din sufletele lor spunându-le că „dacă Dumnezeu a dat lor (neamurilor) acelașidar ca și nouă, acelora care au crezut în Domnul Iisus Hristos, cine eram eu ca să-L pot opri pe Dumnezeu?” (Fapte 11, 17).

Așadar, misiunea printre neamuri putea începe, întrucât „și păgânilor le-a dat Dumnezeu pocăința spre viață” (v. 18). Sfântul Luca enumeră apoi cetățile care se adăugau, pe rând, celor ce primiseră cuvântul evanghelic: Fenicia, Cipru, Antiohia și altele, însă cu mențiunea că numai printre iudeii se propovăduia cuvântul (v. 19).

²⁶ *Ibidem*. Soards îl citează pe D.D.Sylva, care s-a ocupat de această porțiune a *Faptelor* în *The Meaning and Function of Acts 7, 46-50*, JBL, 106, 1987, pp.261-275.

În Antiohia, unde „prima oară ucenicii s-au numit creștini” (v. 26), cuvântul se vestea și păgânilor prin ucenicii convertiți din rândul bărbaților ciprieni și cireneni: „venind în Antiohia, (aceștia) vorbeau și către elini, binevestind pe Domnul Iisus” (v. 20).

În acest context, Biserica din Antiohia prindea proporții, spre bucuria celor din Ierusalim. Printre bărbații plini de har care slujeau Domnului cu toată dragotea se numărau și Barnaba și Saul (Fapte 13, 1-2). Pe aceștia Duhul Sfânt îi va alege pentru propovăduirea Cuvântului la neamiri: „Osebiți-Mi pe Barnaba și pe Saul pentru lucrul la care i-am chemat” (v. 2).

Conform poruncii lui Hristos „mergați mai întâi către oile cele pierdute ale casei lui Israel” (Mt. 10, 6), Barnaba și Saul au intrat, mai întâi, în sinagogile iudeilor. Așa se face că, ajungând în Antiohia Pisidiei și intrând, ca de obicei, în sinagogă, într-o zi de sabbat, au fost rugați: „bărbați frați, dacă aveți vreun cuvânt de mângâiere către popor, vorbiți” (Fapte 13, 15).

Iar cei ce ascultau cuvintele lor nu erau numai dintre iudei, căci mulți elini se arătau dornici să asculte mesajul evanghelic. Receptivitatea acestora era impresionantă. Sfântul Luca relatează că se converteau la creștinism chiar mari personalități, ca de exemplu proconsulul Ciprului, Sergius Paulus (v.7). În Antiohia Pisidiei, de asemenea, elinii se amestecau printre iudeii care ascultau cuvântul Apostolilor, fapt demonstrat de adresarea Sfântului Pavel: „Bărbați israeliți și cei temători de Dumnezeu” (v. 16), reluată în cuvintele: „Bărbați frați, fii din neamul lui Avraam și cei dintre voi temători de Dumnezeu” (v. 26).

Expresia „cei temători de Dumnezeu” apare numai la Sfântul Luca, desemnându-i pe toți cei proveniți dintre neamuri, care și-au arătat, într-un fel sau altul, admirația pentru credința iudeilor într-un singur Dumnezeu fără, însă, a fi primit tăierea- împrejmur. Erau printre ei și „prozeliți cucernici”, care se convertiseră în credința iudeilor, iar acum se arătau dornici să meargă după Pavel și după Barnaba. Sintagma „temători de Dumnezeu”, ca și „bărbați cucernici” sunt expresii utilizate doar de Sfântul Luca în Noul Testament ²⁷.

Păgânii aveau să primească mai lesne noile învățături propovăduite de misionarii creștini Pavel și Barnaba, așa cum se desprinde din finalul cap. 13, vv. 43-51: „iar în sâmbăta următoare mai toată cetatea s-a adunat ca să audă cuvântul lui Dumnezeu” (v. 44). Și dacă unii dintre iudei „s-au umplut de pizmă și vorbeau împotriva celor spuse de Pavel, hulind” (v. 45), „neamurile pământului auzind se bucurau și slăveau cuvântul lui Dumnezeu” (v. 48).

Cuvântarea Sfântului Pavel în Antiohia Pisidiei este primul model păstrat din „bogata sa elocvență apostolică”²⁸ prin sângețina ucenicului său, Luca.

Cuvântarea din cap. 13 se aseamăna structural cu cele rostite de Sfântul Petru și Sfântul Ștefan, anterior. Se disting așadar trei nivele ale discursului²⁹:

1) O primă adresare către auditoriu, în care Apostolul redă pe larg aspecte legate de istoria vechi- testamentară a lui Israel (vv. 17-25). Aici el evidențiază purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru fii lui Israel în timpul patriarhilor (vv. 17-20), în epoca regilor (vv. 21-22) și în timpul profeților, până la Ioan Botezătorul (vv. 23-25). Ideea care se desprinde, foarte subtil, este că Israel a fost mereu poporul ales și favorizat de Dumnezeu.

2) Partea a doua (vv. 26-37) aduce în prim plan venirea Domnului Hristos, în Care s-au împlinit cuvintele proorocilor și Care a pățimit moarte pe cruce, dar Dumnezeu L-a înviat (v.33; cf. Ps. 2, 6).

3) Ultima parte (vv. 38-41) este un îndemn stăruitor adresat ascultătorilor iudei și elini de a crede în Domnul Hristos.

M. Soards apreciază că, deși discursul Sfântului Pavel este „paratactic în stil”³⁰, se pot evidenția cu ușurință principalele idei ale acestuia:

1. Istoria lui Israel (vv. 16b-25)

²⁷ Pr. S. Verzan, *Faptele Apostolilor (cap. 1 și 2)*..., p. 48.

²⁸ D. Stamatoiu, „*La plinirea vremii...*”, p.47.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ M. Soards, *op. cit.*, p.80.

- 1.1 Apel la ascultarea cuvântului (v. 16b)
- 1.2 Bunăvoința lui Dumnezeu față de poporul ales (vv. 17-23)
  - 1.2.1 Purtarea de grijă față de patriarhi (v. 17)
  - 1.2.2 Dumnezeu și Israel în pustiu (v. 18)
- Primirea pământului Canaan (vv. 19-20a)
- Dumnezeu le dă judecători (v.20b)
- Poporul cere un rege (v. 21a)
- Dumnezeu le dă rege pe Saul (v. 21b-d)
- Saul este înlocuit cu David (v.22)
- Dumnezeu promite un Mântuitor, pe Iisus (v.23)
- 1.3 Mărturia Sfântului Ioan Botezătorul (vv. 24-25)
  - 1.3.1 Misiunea Sfântului Ioan (v. 24)
  - 1.3.2 Testamentul său (v. 25)
- 2. Mesajul mântuirii (vv. 26-37)
  - 2.1 O nouă adresare (v. 26)
  - 2.2 Kerigma hristologică (vv. 27-30)
  - 2.3. Argumentul (v. 31)
  - 2.4 Explicarea scripturistică (vv. 32- 37)
- 3. Înțelesul mântuirii (vv. 38-39)
  - 3.1 Apel și adresare (v. 38a)
  - 3.2 Declarații explicative (vv. 38b-39)
- 4. O severă muștrare (vv. 40-41)
- 5. Remarci finale (vv. 46-47)
  - 5.1 Conținutul adresării finale (v. 46)
  - 5.2 Explicații scripturistice (v.47)

Înainte de a-și începe cuvântul, Apostolul Pavel ia poziția unui orator elen: „făcându-le semn cu mâna!” (v. 16), aceeași atitudine pe care o întâlnim și la Sfântul Petru, în ziua Cincizecimii (Fapte 2, 14; cf. 12, 17; 21, 40). Urmărind același scop de vestire a Cuvântului lui Dumnezeu, îl vedem deci pe Barnaba cedând locul lui Pavel, așa cum Ioan cedează totdeauna locul lui Petru (cf. F. Ap. 3, 11-12; 4, 8)³¹.

Adesarea Sfântului Apostol Pavel face apel atât la iudei: „Bărbați israeliți” (v. 16; cf. 2, 22 și cele asemenea), cât și la păgânii: „cei temători de Dumnezeu” (v. 16; cf. v. 26).

Versetele 17-23 repovestesc evenimentele din Facere, Ieșire 6, Deuteronom 1 și 7, Iosua 14-17, I Samuel 7-10, 15-16 și II Samuel 7 și 22. Aceeași istorie a lui Israel de la patriarhi la David este redată în Psalmul 77 LXX, care încorporează o critică negativă la adresa comportării israeliților în opoziție cu cresincișioșia lui Dumnezeu față de ei. Versetul 17 aduce în discuție purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru poporul lui Israel. Relatarea Sfântului Pavel Îl arată pe Dumnezeu, de altfel, ca pe cea mai dominantă figură din istorie, Același mereu, în timp ce alte personaje apar și dispar³². Afirmația Apostolului: „a ales pe părinții noștri” (v. 17) este uimitoare căci îi include vădit și pe prozeliți între cei aleși. Dumnezeu este și al lor.

Ca și Sfântul Ștefan (Fapte 7, 2), Apostolul Pavel începe enumerarea binefacerilor nenumărate ale lui Dumnezeu, dar trece peste momentele nefaste din istoria lui Israel, în care poporul a făcut mari greșeli. Apostolul scoate în evidență bunătatea lui Dumnezeu³³, lăsându-i pe ei înșiși să mediteze la greșelile făcute de strămoșii lor. Versetul 18 amintește așadar, doar de cei 40 de ani în pustie, în care poporul a fost hrănit, dar despre greșeli nu spune nimic. Apoi, că Dumnezeu

³¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia XXIX la Fapte*.

³² M. Soards, *op. cit.*, p. 82.

³³ Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*

a împărțit pământul între ei (v. 19), iar timpul acestor evenimente a fost destul de îndelungat – 450 de ani – timp în care poporul a făcut negreșit, mari nelegiuiri, dar Pavel le trece sub tăcere: „Și după aceea le-a dat lor judecători timp de 450 de ani, până la profetul Samuel (v. 20).

Mai târziu Saul este înlocuit cu David: „Aflat-am pe David al lui Iesei, bărbat după inima Mea, care va face toate voile Mele” (v. 22). Soards menționează că citarea din psalmist este o îmbinare între: „I-am aflat pe David” (Ps. 88, 20), „om după inima Lui” (I Sam. 13, 14) și „el va face toate voile Mele” (Is. 44, 28). Pomenind despre David, Sfântul Pavel atinge punctul sensibil al iudeilor, căci pentru ei figura împăratului David se înscria în rândul marilor patriarhi și prooroci. Sfântul Petru, de, asemenea face apel la cuvintele psalmistului, mai ales la cele referitoare la venirea lui Mesia, pentru ca mesajul despre Hristos ca Fiul al lui Dumnezeu să fie mai ușor primit de iudei (Fapte 2, 25, 29-31). Așa și aici, Sfântul Pavel spune că: „din urmașii acestuia, Dumnezeu, după făgăduință, i-a adus lui Israel un Mântuitor, pe Iisus” (v. 23).

Versetele 26-37 focalizează discursul asupra Persoanei lui Iisus. Trecerea s-a făcut încă de la vv. 24-25: „nu sunt eu ce socotiți voi că sunt. Dar iată vine după mine Cel căruia nu sunt vrednic să-I dezleg încălțăminte de picioare”. Această a doua parte a discursului este marcată de o nouă adresare: „Bărbați frați” (cf. v. 38), completată cu „fii din neamul lui Avraam” și cu recunoașterea celor „temători de Dumnezeu”. Tuturor acestora „li s-a trimis cuvântul acestei mântuiri”, adică al salvării prin Cel trimis (v. 26b; cf. 2, 39). Aici Apostolul Pavel îi include și pe păgâni între cei aleși, cărora Dumnezeu le oferă mântuirea.

Versetele 27-30 dezvoltă kerigma hristologică, accentuând pe condamnarea pe nedrept („ne aflând în El nici o vină de moarte” – v. 28) și asupra Învierii lui Hristos. Din nou, apare contrastul între acțiunile oamenilor: „au cerut de la Pilat ca să-L omoare” (v. 28) și cele ale lui Dumnezeu: „dar Dumnezeu L-a înviat din morți” (v. 30). Tonul devine negativ la acest nivel, deși Apostolul pune pe seama neștiinței întreaga vină a celor din Ierusalim. Iudeii prezenți la acest cuvânt sunt excluși din această acuzare (cf. 2, 36); totuși, în finalul cuvântării, cei care se opun predicii lui Pavel și Barnaba sunt acuzați direct pentru renegarea mesajului evanghelic (v. 46).

Argumentarea Învierii Mântuitorului este dată în v. 31 unde se face referiri la toți cei care L-au văzut pe Iisus înviat: „aceia sunt martorii Lui către popor”, iar el și Barnaba binevestesc „făgăduința făcută părinților” (v. 32) și împlinită acum „cu noi copiii lor” (v. 33a). În v. 33 este citat Psalmul 2, 7 LXX, iar v. 34 citează din Isaia 55, 3 LXX, explicând ce înseamnă învierea din morți. „să nu se mai întoarcă la stricăciune”, întărită în v. 35, cu o citare din Psalmul 15, 10 LXX. Cele trei pasaje vetero-testamentare sunt asociate în mod original: Ps. 2, 7 exprimă binecuvântarea divină dată celui încununat împărat. Ridicarea unui Proroc ca și Moise poate avea două sensuri: toți proorocii au fost ridicați de Dumnezeu deasupra fraților lor, iar Mântuitorul este nu numai Proroc, ci și Fiul lui Dumnezeu. Obiceiul era ca regii înșiși să-și adopte proprii fii pentru a nu exista nici o îndoială în privința moștenirii³⁴. În Is. 55, 3 se arată făgăduințele lui Dumnezeu față de poporul lui Israel. Sfântul Petru a utilizat același verset (Fapte 2), dar Sfântul Pavel n-a fost prezent la predica sa. Iar Ps. 15, 10 se referă la încrederea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, în prezent și în viitor. Sfântul Pavel „înrațează aceste texte” în contextul istorisirii despre Iisus, mai ales cu referire la Învierea Sa din morți.

Versetele 36-37 explică citările scripturistice anterioare, anume că pasajele vetero-testamentare fac referire nu la David, ci la Iisus Însuși (cf. 2, 29). Reapare aici tema referitoare la „acel plan al lui Dumnezeu” (v. 36; cf. 2, 23), iar v. 37 propune un model de exegeză hristologică în stilul celui folosit în Fapte 2, 23-24.

Partea finală (vv. 38-41) se deschide autoritar: „Cunoscut deci să vă fie vouă, bărbați frați” (v. 38; cf. 2, 14). Versetele 38b-39 afirmă învățătura despre iertarea lui Dumnezeu revărsată asupra tuturor prin „Acesta” Care „n-a văzut stricăciune”, pentru că Dumnezeu Însuși L-a înviat. Și dacă Domnul a binevoit în Acesta, cu siguranță El este Cel ce trebuia să vină, mai mare decât Moise (cf.

³⁴ *Ibidem*.

7, 37; Ieș. 6, 26): „de toate câte n-ați putut să vă îndreptați în Legea lui Moise, întru Acesta tot cel ce crede se îndreptează” (vv. 38c-39; cf. 2, 38-39). De remarcat că Sfântul Pavel nu desființează Legea lui Moise, ci afirmă că aceasta este completată, desăvârșită de Legea Domnului Iisus Hristos (cf. 7, 53; 7, 20). Sunt reiterate aici cuvintele Mântuitorului menționate în scris de Evanghelistul Matei: „N-am venit să stric Legea sau proorocii...ci să împinesc” (5, 17). Cheia mântuirii este, prin urmare, nu păstrarea Legii lui Moise, ci credința în Iisus Hristos³⁵. Acest lucru este sinonim cu apelul la pocăință (cf. F. Ap. 2, 38).

Versetele 40-41 reprezintă un cuvânt de avertisment, redat într-o tonalitate negativă: „Deci luați aminte să nu vină peste voi ceea ce s-a zis prin prooroci” (cf. 7, 42, 49). Numele profetului nu este citat însă cuvintele din v. 41 aparțin lui Avacum (1, 5 LXX) și pot fi aplicate atât în vremea Sfântului Pavel, cât și în timpurile noastre.

Reacțiile mulțimii au fost pozitive: atât iudei, cât mai ales prozeliți „au mers după Pavel și după Barnaba” (v. 43). Rugămintea lor era ca și sâmbăta următoare să-i învrednicească de alte cuvinte pline de viață (v. 42). Efectul este similar celui de la Cincizecime (2, 37).

Neamurile se arătau însă, mult mai deschise cuvântului: „auzind, se bucurau și slăveau cuvântul lui Dumnezeu” (v. 48). În timp ce o parte dintre iudei, „umplându-se de pizmă, vorbeau împotriva celor spuse de Pavel” (v. 45), adică se împotriveau încă Duhului Sfânt și harului cu care Pavel vorbea. Ca răspuns el face apel la cuvintele Domnului: „Te-am pus spre lumină neamurilor, ca să fii Tu spre mântuire până la marginile pământului” (v. 47b; cf. Is. 49, 6), subliniind cu curajul care îl caracteriza (Fapte 8, 3) că „așa ne-a poruncit nouă Domnul” (v. 47a).

Încheind cuvântarea Apostolului Pavel scriitorul neo-testamentar arată că „cuvântul Domnului se răspândea prin tot ținutul”, iar „ucenicii se umpleau de bucurie și de Duh Sfânt” (vv. 49; 52), știind că iertarea lui Dumnezeu s-a revărsat asupra lor.

---

³⁵ *Ibidem.*

SFÂNTUL APOSTOL PAVEL

1. Viata si activitatea misionara

Învatatura si faptele Mântuitorului Hristos au fost scrise de evanghelisti, asa precum le-au vazut si auzit (I In. I, I -3), asa precum ele s-au desfasurat, fara a le expune într-un sistem. În Sfintele Evanghelii avem învățatura creștina expusa în liniile sale mari, în punctele generale. Cel care a interpretat, a sistematizat si aplicat Învatatura Domnului Hristos la realitățile sociale, răspândind-o în lume, a fost Sfântul Apostol Pavel.

Asupra vietii si personalitatii Sfântului Apostol Pavel s-a scris mult. Totusi nu poate fi socotit a fi pe deplin cunoscut, caci datele sale biografice sunt relativ putine, iar personalitatea sa este foarte complexa. El este socotit, dupa Mântuitorul Hristos, cel mai mare geniu al creștinismului, asa încât adâncurile fiintei sale sunt insondabile. Este doctrinarul creștinismului si răspânditorul îndrăznet al credinței creștine la neamuri. Este numit **Apostolul Neamurilor**.

S-a nascut în Tarsul Ciliciei (Fapte IX, II; XXI, 39; XXII, 3). Era evreu de neam, din semintia lui Veniamin (Rom. XI, 1; II Cor. XI, 22), dupa lege fariseu, din parinti farisei (Fapte XXIII, 6; Filip. III, 5). Parintii sai erau originari din oraselul Giscala, astazi EI-Djis, din Galileea de nord. Nu stim cu certitudine in ce împrejurari s-au stramutat de aici.

Fer. Ieronim în Comentariul la Epistola catre Filimon, zice: „am primit stirea, ca parintii Apostolului Pavel, precum se zice, ar fi fost din regiunea Iudeii Giscala si ar fi fost transferati, când aceasta întreaga provincie a fost devastata si iudeii împrastiati în lume, la Tars, un oras al Ciliciei „.

Despre cetatea cea mai puternica a Galileei, Sephoris, Iosif Flaviu aminteste cu cuvinte exprese ca a fost distrusa de romani prin foc si ca locuitorii orasului au devenit cu totii captivi. Aceeasi soarta va fi avut si orasul Giscala. Atunci vor fi devenit, conform traditiei pastrate de Ieronim si mai apoi de Fotie, si parintii Sfântului Pavel captivi romani si poate ca, vânduti pe piata ca sclavi, au ajuns la Tarsul Ciliciei.

Aceasta soarta trista a lor trebuie sa se fi întors curând în bine. Ei au devenit, în împrejurari necunoscute noua, nu peste mult timp nu numai liberi, dar si cetateni romani si cetateni bine vazuti ai orasului Tars. Faptul ca evreii deveniti captivi si vânduti în sclavie dobândeau, în timp relativ scurt, atât libertatea cât si dreptul cetateniei romane, este îndeajuns atestat prin istoria contemporana a iudeilor.

Puteau obtine acest titlu fie cu bani, fie prin servicii de razboi sau de alta natura aduse autoritatii de stat romane. Asa se explica faptul ca Pavel a mostenit prin nastere acest titlu, de: *civis romanus*, care îi asigura o pozitie sociala privilegiata în imperiul roman si la care, în câteva rânduri, a facut apel (Fapte XVI, 37-38; XVII, 25-28; XIX, 10-11). Când Claudius Lisias, comandantul gamizoanei romane din Ierusalim, afirma ca el a dobândit aceasta cetatenie cu multa cheltuiala, Pavel a raspuns: „Eu însa m-am si nascut” (Fapte XXII, 2.8).

Este de presupus ca parintii sai nu demult parasiseră Palestina, poate numai cu câțiva ani înainte de nasterea lui Pavel. Ei au încă foarte viu sentimentul national.

În familie vorbesc limba materna, aramaica, pe când evreii din diaspora uitau cu vremea aceasta limba si adoptau limba greaca, se elenizau. În Noul Testament sunt numiti „elenisti” (Fapte VI 1); termenul de „evrei” desemna pe cei palestinieni.

Sfântul Pavel se numeste pe sine „evreu din evrei” (Filip. 1, 5), iar conationalilor sai în Ierusalim le vorbeste „în evreieste” (Fapte XXI, 40). Total sau facea parte din tagma fariseilor, adica cei mai rigurosi pazitori ai Legii lui Moise. Dar despre farisei se putea vorbi, propriu-zis, numai în

Palestina, nu și în diaspora. Or, Sfântul Pavel spune despre sine: „Eu sunt fariseu, fiu de farisei” (Fapte XXIII, 6).

Sfântul Pavel este cunoscut mai întâi sub numele de Saul: „Saul din Tars” (Fapte VII, 58; VIII, 1; IX, 1; XIII), adică: „cel cerut” (de la Dumnezeu), „cel dorit”, nume cunoscut a fi fost purtat de primul rege al lui Israel.

În Faptele Apostolilor XIII, 9, numele de „Saul” se schimba dintr-o dată, neasteptat, în cel de „Pavel”. Sa fie un omagiu adus ilustrului convertit, sau un mod de a marca prima sa mare cucerire apostolică? Este opinia lui Origen, a Fer. Ieronim și a Fer. Augustin. Dar ea nu concorda cu modestia atât de cunoscută a Apostolului (1 Cor. XV, 8-9); apoi el ia acest nume (vers. 9) înaintea convertirii proconsulului, care ne este raportată peste câteva versete (vers.12). Alții au văzut o aluzie la înfatisarea sa plapânda, firava (comp. II Cor. XI, 2, 10); sau efectul unui sentiment de extrema umilinta (este parerea Fer. Augustin); un mare număr cred că este vorba de transformarea latină a numelui sau ebraic. Iudeii elenistici adăugau în mod obișnuit, la numele lor iudaic, numele grecesc sau roman care se apropia cel mai mult prin pronunție. Astfel Eliachim se schimba în Alchimos, Isus în Iason, Iosif în Hegesip. Parerea cea mai probabilă este că născut într-un mediu elenistic, el a primit încă de la naștere ambele nume. Rânduiala era că, a opta zi după naștere, la circumciziune, să primească numele ebraic, în cazul acesta: Saul, iar ziua următoare, a nouă, pe cel grecesc: Paulos, corespondentul latinescului Paulus.

Forma greacă „pauloo” se și preta la un sens mai mult sau mai puțin ridicol: „cel care se leagă mergând”. Dimpotrivă, numele latin Paulus convenea de minune celui care trebuia de atâtea ori să se prevaleze de titlul de cetățean roman și care venea să inaugureze cariera sa de Apostol al Neamurilor. Câtă vreme, deci, s-a aflat în mediu iudaic s-a numit Saul; din momentul când a depășit acest cadru, grecii l-au numit Paulos, romanii Paulus; iudeii singuri continuau să-l numească Saul (Fapte XXVI, 14).

Cât privește Tarsul, orașul natal al Apostolului, era pe vremea aceea capitala Ciliciei și una din cetățile cele mai prospere ale Asiei Mici. Așezat în mijlocul unei câmpii roditoare, la poalele muntelui Taurus care-l ocrotea dinspre nord contra vânturilor mai reci, lângă vestita trecătoare cunoscută sub numele de „Portile Ciliciei”, Tarsul era străbătut de râul Cydnus (Chidnus), râu navigabil care își continua cursul încă vreo 20 km până ce își arunca apele în Marea Mediterană.

Populația era în majoritate de origine greacă și arameeană. Tarsul era un oraș străvechi, începuturile lui datând de prin veacul al IX-lea î.d.Hr. și fiind puse în legătură cu regii asirieni Salmanasar și Sanherib. Pe timpul lui Alexandru cel Mare. Căzut sub dominația romanilor, pe timpul lui Pompei, pe la anul 64 î.Hr., el a devenit ulterior capitala provinciei romane a Ciliciei, alcătuită din mai multe districte. Marc Antoniu l-a ridicat la rangul de „cetate liberă” și scutită de dări, iar Augustus i-a conferit rangul de metropolă a Ciliciei, în care avea să se adune dieta cilicică.

Tarsul era totodată un important centru de cultură elenistică, vestit pentru școlile și profesorii săi, rivalizând cu Atena și Alexandria. Astăzi se numește Tersus și este un târgușor turcesc sarac și pe jumătate darâmat. Este departe de gloria și splendoarea de altădată.

2. Educația primită în casa parintească la Tars

Nu știm în ce măsură, dar neîndoiește viața cetățeanului și frumusețea locurilor natale și-au lasat amprenta lor asupra sufletului lui Pavel: „Eu sunt iudeu din Tarsul Ciliciei, cetățean al unei cetăți care nu este neînsemnată”, va rosti el cu oarecare mândrie către comandantul gamizoanei romane din Ierusalim (Fapte XXI, 39).

Fără a putea stabili cu rigoare absolută anul nasterii Sfântului Pavel, învățații presupun că el s-a născut în timpul primilor zece ani ai erei creștine și după toată probabilitatea în anul 3 al acestei erei.

Singurele două indicații pe care le avem asupra acestui punct sunt destul de vagi pentru a putea stabili, cu ajutorul lor, o dată cât mai precisă. În momentul lapidării diaconului Ștefan, fapt petrecut cel mai probabil în anul 36 d.Hr., Sfântul Luca îl califică pe Saul ca „tânăr” (grec. neania,

Fapte VII, 58). Iar în epistola către Filimon, scrisă pe la anii 62-63, Pavel își da el însuși epitetul de „bătrânul” (vers. 9). În limbajul vremii „tânăr” era cineva în jurul vârstei de 30 de ani, iar bătrân în jurul celei de 60 de ani.

Pentru ansamblul vieții Apostolului noi avem patru puncte de reper, patru evenimente a caror datare se poate determina (aproximativ) și anume: convertirea în anul 36, întâlnirea sa cu proconsulul Galion la Corint în anii 51-52, înlocuirea lui Felix cu Festus ca procurator al Iudeii în anul 59 sau 60, martiriul la Roma în anul 67. Datorită acestor date care încadrează și jalonează cariera apostolică a Sfântului Pavel, se ajunge să se stabilească o cronologie detaliată în care riscurile de eroare sunt reduse la minim. Totuși comparația tablourilor cronologice prezentate de diferiți istorici ai perioadei apostolice revelează deosebiri sensibile asupra mai multor puncte.

După cum am spus, la opt zile după naștere, conform preceptelor Torei, a fost circumcis și a primit numele de Saul, iar a doua zi corespondentul grecesc: Paulos. Această dublă numire nu are nimic misterios, nici în originea, nici în folosirea sa. Se știe într-adevăr din papirusi și inscripții că iudeii elenisti aveau în mod obișnuit două nume: unul - ebraic - în sânul familiei, celălalt - grec sau latin - folosit în relațiile cu societatea păgână. Saul nu era singurul copil al părinților săi. Avea cel puțin o soră, despre care mai târziu aflăm că era căsătorită și locuia în Ierusalim, iar un fiu al acesteia a dat de știre lui Pavel, în tabăra militară, în legătura cu complotul unor bărbați iudei de a-l ucide (Fapte XXIII, 12-22).

Limba maternă a lui Saul a fost aramaică. Bineînțeles, iudeii din Tars, ca și cei din Alexandria, vorbeau curent limba greacă. Nu putea fi altfel în aceste colonii iudaice din „împrăștiere” unde se citea Biblia în traducerea greacă a Septuagintei, și cu atât mai mult în cetățile elenizate în care cele mai mici relații de afaceri impuneau folosirea curentă a limbii grecești. Dar în multe din familii se socotea o datorie de onoare că în căminul familial să nu se uzeze decât de limba națională a lor.

Tânărul Saul s-a aflat, astfel, în condiția copiilor de emigranți care învățau în același timp și vorbesc cu aceeași lejeritate limba părintească și aceea a patriei de adopție. Greacă și aramaică par să fi fost, într-adevăr, în mod egal familiare Apostolului (Fapte XXI, 37, 40; XXII, 2). Pavel vorbea cu ușurință grecește, scria în această limbă fără nici un efort, posedea vocabularul și putea chiar, ocazional, să-l îmbogățească cu cuvinte noi. Nu era greacă academică, învățată în vreo școală publică, unde se preda greaca clasică, ci aceea deprinsă prin conversație directă, mai întâi jucându-se cu alți copii pe ulitele Tarsului, apoi în anii adolescenței cu cei de vârstă sa. Total sau, ca bun fariseu, s-a păzit sigur de a-l da să frecventeze școlile grecești. Acestea fiind școli păgâne, în care domnea un spirit contrar și strain tradițiilor iudaice, n-ar fi putut contribui cu nimic la buna creștere de care se bucura Pavel în casa părintească, ci din contra l-ar fi corupt. De aici caracterul particular al limbii Apostolului Pavel. Fraza sa este, în ceea ce privește sintaxa, încărcată de ebraisme, dificilă pentru cel care ignoră geniul particular al limbilor semitice (II Cor. XI, 6).

Cât privește instrucția religioasă, aceasta începea în familie, sub grija tatălui și continua în școala sinagogală. În cartierul iudaic, erau învățatori pentru copiii iudei. Orice sinagogă avea o anexă unde carturarii dădeau instrucția elementară tinerilor lor coreligionari. Învătau aici să citească, să scrie, să socotească și, mai presus de toate, să desprindă din Lege latura practică.

Pentru învățământul iudaic, autorii profani erau proscrisi. Nici retorii, nici gramaticii, nici filozofii din Tars nu au jucat un rol direct în formarea intelectuală a lui Saul. Și totuși, crescând, copilul nu putea să se sustragă complet influenței mediului tarsian. Unele contacte erau inevitabile. Marea cetate posedea circuri și teatre, temple, piețe publice, prin fapta cărora trecea școlarul când circula în afara cartierului locuit de cei din neamul său. În stradă, se încrucișa cu cortegii păgâne, vedea spectacole care impresionau cu atât mai mult tânărul sau suflet pe cât învățase să le ocolească cu oroare; mai ales auzea vorbindu-se aproape numai greacă. Comparațiile de care se va servi în predică și în corespondență să vor fi împrumutate în buna parte din amintirile copilăriei, evocând jocurile din stadion, luptele din arena, scenele din agora, echipamentul ostasului roman. Întâlnim

chiar unele citate din poezii grece: din Aratus (Fapte XVII, 28), din Menandru (1 Cor. xv, 33), din Epimenide (Tit 1, 12), chiar dacă devenite proverbe sau ziceri populare.

Limba greacă îmbogățea spiritul lui Saul cu concepte noi și idei straine gândirii iudaice palestiniene. Atmosfera ambiantă patrundea până în cartierul iudaic, dar de o manieră prea indirectă și în proporție prea slabă pentru a putea marca inteligentă și sufletul lui Saul cu o amprentă profundă. El se născuse iudeu și va rămâne iudeu toată viața; elenismul sau nu va fi decât de suprafață.

La o bună creștere iudeii acelor timpuri numărău și învățarea unei meserii. În lumea veche nimeni nu puneă atâtă pret pe munca corporală ca iudeul. Romanii, dar mai ales grecii considerău munca corporală ca înjositoare pentru ei și nedemna de un barbat liber, lasându-o în sarcina sclavilor, pe când lenea trecea la ei semn de noblete. Onoarea și demnitatea ce-i oferea și asigura omului munca corporală, lumii păgâne i-au rămas necunoscute. Numai la iudei întâlnim ideea sanatoasă că munca trebuie onorată. La ei aflăm proverbe ca: „precum pasărea e făcută să zboare, așa și omul e făcut să lucreze”, și ca „cine nu învață pe fiul sau vreă meserie, îl învață să fure”. Chiar și învățatii și înțeleptii iudei cautău să învețe câte o meserie, căci munca și erudiția treceau ca scuturile cele mai puternice contra păcatelor și viciilor.

Hillel și Aquiba, doi dintre cei mai faimoși rabini din Ierusalim erau tăietori de lemne. Unnând aceeași rânduială, Saul a învățat meseria tatalui său, acela de „facător de corturi” (Fapte XVIII, 3). Sub acest termen nu avem să înțelegem pe un „tesător de pânză” sau facător de stofe de pânză folosite pentru acoperirea corturilor, la pânzele corabiilor etc. Deși în Tars înflorea industria fabricării stoffelor din părul de capră, cunoscute pretutindeni în lumea veche sub numele de cilicium, totuși exercitarea acestei meserii presupunea anumite instrumente legate de războiul de țesut, care ar fi fost cu neputință de purtat cu sine de Apostolul Pavel în lungile sale călătorii misionare, dat fiind că a umblat cel mai mult pe jos. De aceea trebuie să înțelegem - ceea ce ne spune și cuvântul însuși - pe unul care fabrică scheletele corturilor întrebuintate de militari, dar și în călătorii, și le îmbracă cu pânze, cu stofe de pânză și cu piei.

În două împrejurări Apostolul însuși face referire la acest moment. La Fapte XXII, 3 el afirmă: „Eu sunt iudeu, născut în Tarsul Ciliciei, și crescut în cetatea aceasta, învățând la picioarele lui Gamaliel în chip amanunțit Legea părintească „.

Cuvintele: „crescut în cetatea aceasta” sugerează o vârstă fragedă, presupune întotdeauna vârsta adolescenței.

Putea fi anul 22 sau 23 al erei creștine. La marea școală rabinică din Ierusalim, Saul urma să-și completeze instrucția religioasă și să devină el însuși rabbi, adică învățator de lege, carturar. Deosebiri de vederi dintre cele două mari

Celebritați, Hillel și Șamai, nu priveau Legea mozaică, pe care amândoi o țineau în desăvârșită cinste. Șamai era mai pedant, mai riguros, mai formalist, câtă vreme Hillel se arăta destul de liberal și îngăduitor în vederile și în soluțiile ce le dădea feluritelor probleme de legalism mozaic.

La vremea când tânărul Saul din Tars descinde în Ierusalim, cel mai renumit învățator de lege și conducător de școală era Gamaliel. Este numit „cel bătrân” spre a-l deosebi de fiul sau nepotul său, care a activat în timpurile de după darămurarea Ierusalimului. Era fiul unui anume Simeon și nepotul renumitului rabbi Hillel. Atasamentul sau cald și devotat față de tradițiile și instituțiile poporului ales era întregit de o atitudine tolerantă față de cei de alt neam, în primul rând față de greco-romani. Dacă este să dam crezare Talmudului, Gamaliel ar fi avut 1.000 de discipoli, dintre care 500 studiau Legea și 500 înțelepciunea greacă, filozofia și literatura, sub direcția sa. Cifra poate vrea doar să sublinieze ideea că atât de tolerant era Gamaliel, încât dacă unii dintre ucenicii săi și-ar fi putut exprima dorința de a studia și filozofia greacă, ar fi fost în stare să nu se opună. Aceasta poziție de largă toleranță pe care se situa luminatul dascăl ierusalimitean se poate vedea îndeajuns și din atitudinea sa față de Apostolii Domnului, aparându-i în fața sinedrului (Fapte V, 34-40).

Ne-am astepta ca sentimentele filo-elene ale lui Gamaliel si atitudinea lui favorabila Apostolilor lui Iisus Nazarineanul sa-i împutineze sau chiar sa-i îndeparteze simpatia strasnicului „eres” fariseic, al carui membru era. Contemporanii lui l-au copleșit cu onoruri, iar posteritate a avea sa-i cânte virtutea.

Saul din Tars se revendica ucenic direct al marelui Gamaliel (Fapte XXII, 3) cu aceeași mândrie cu care afirmă ca este evreu din evrei, din semintia lui Veniamin, nascut în Tars si cetatean roman. Ceea ce Saul a învățat la școala celebrului sau dascal, a fost acea dialectica subtilă, acea exegeza ingenioasă si rafinată care caracteriza învățământul rabinic. Aceasta metoda de interpretare, pastrată în Misna, se numea: Sebat Middoth (șapte reguli) si continea principiile de ermeneutica în uz pentru determinarea sensului textelor sacre. Metoda aceasta de învățământ a făcut ca tânărul carturar sa dobândească acea suplete si subtilitate de rationament, pe care le regăsim în Epistole (I Cor. IX; Gal. III, 15; II Cor. III, 7; Rom. V, 12) si totodată acea capacitate de a cita cu egală facilitate oricare pasaj din Vechiul Testament. Aproape toate citările din Epistolele sale, socotite ca la 88, par făcute din memorie, liber, fara ajutorul unui text scris.

De vederile largi, de spiritul tolerant al strălucitului sau maestru, Saul din Tars s-a molipsit mai puțin, s-a ținut la distanță până la vremea convertirii sale spectaculoase din preajma portilor Damascului.

Nu știm durata sederii sale la Ierusalim. Se presupune ca la împlinirea vârstei de 18 ani si-a încheiat educația rabinică si s-a reintors la Tars, în căminul familial. Cu certitudine el parasise Cetatea sfa-tăin vremea când Mântuitorul si Sfântul Ioan Botezatorul si-au început activitatea publică. Nimic în scrierile Apostolului nu permite sa presupunem prezenta sa la Ierusalim în același timp cu Iisus. Nu sesizăm nici cea mai vagă aluzie la vreo întâlnire cu Domnul Hristos pe drumurile Palestinei. Viziunea de pe drumul Damascului este prezentată ca cea dintâi întrevedere cu Domnul. Pavel n-a cunoscut, deci, pe Iisus din Evanghelii si n-a fost amestecat în scenele Patimilor. Cu ardoarea lui de fanaticism, cum îl cunoaștem, este dificil sa credem ca ar fi ramas simplu spectator la evenimente fara a lua, ca la omorârea lui Stefan, unul din primele roluri printre persecutori. Sfântul Pavel, înșă, niciodată nu își reproșează ca a prigonit direct pe Domnul Hristos, ci Biserica si pe primii Sai ucenici (Fapte XXII, 19-20; I Cor. XV, 9; Gal. I, 13 s.u., Filip. III, 16).

Unii teologi protestanti, au afirmat, pe baza a două texte pauline: I Cor. IX, 1 si II Cor. V; 16, ca Saul din Tars l-a cunoscut pe Mântuitorul în timpul activității Sale pamântesti. În primul text, aparându-și calitatea de apostol, Sfântul Pavel zice: „Nu sunt eu apostol? N-am văzut eu pe Iisus, Domnul nostru?”. Este evident ca aici se refera la întâlnirea de pe drumul Damascului, din momentul convertirii si al chemării sale ca Apostol al Domnului.

În cel de al doilea text, Apostolul zice: „Chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem așa”(II Cor. V, 16). În acest pasaj nu este decât o ipoteză ireală. Din context rezulta ideea ca, dacă altădată, adică înainte de convertirea sa, îl socotea pe Hristos ca simplu om sau, după opinia autorității iudaice, ca un blasfemator si fals Mesia, după convertire nu-L mai privește așa, ci ca pe Mântuitorul lumii si Dumnezeu. Crestinismul nu i s-a prezentat în persoana Mântuitorului, ci de abia după moartea Acestuia, în predica învățăcelilor Sai.

Rezulta ca, pe timpul când Mântuitorul si-a desfășurat activitatea Sa, Saul era departe de Ierusalim.

4. Saul ca prigonitor. Minunea de pe drumul Damascului

Nu știm în ce împrejurări a revenit la Ierusalim. Îl regăsim în momentul uciderii diaconului Stefan, pazind hainele ucigășilor sau poate supraveghind executarea în calitate de procuror al sinedriului (Fapte VII, 58; comp. VIII, 1; XXII, 20).

Deși învățacel al blândului si tolerantului Gamaliel, Saul nu putea admite ca un „om” precum Iisus Nazarineanul, care s-a pus în contrast direct cu cele ce prescria Legea mozaică si cu

traditia mostenita din Parinti si care în urma a murit condamnat la moartea rusinoasa pe cruce, un astfel de „om”, deci, sa fie cumva Mesia cel asteptat de iudei.

În conflict cu biserica crestina, Saul a venit la uciderea diaconului Stefan. Acuzat în mod mincinos ca ar fi vorbit împotriva Legii lui Moise si împotriva templului, Stefan, adus înaintea sinedriului sa se justifice, s-a aparat magistral respingând acuzele una dupa alta. Este însa omorât cu pietre. Pentru iudei, uciderea Sfantului Stefan a constituit semnalul începerii, chiar în aceeași zi a unei persecutii generale contra tuturor celor ce credeau în Iisus Hristos. În fruntea prigoanei s-a asezat Saul, despre care Sfantul Luca spune ca: „pustia Biserica” (Fapte VIII, 3); el cauta sa prinda pe toti crestinii, barbati si femei, silindu-i sa abjure, sa se lepede de credinta lor, iar pe cei mai multi îi aducea în fata sinedriului si-i acuza de crime împotriva Legii mozaice.

În acele grele momente, cei mai multi crestini parasesc Ierusalimul si chiar Palestina. Dar zelul si fanatismul lui Saul îi urmareste si aici (Fapte XXVI, 11). El cere împuterniciri din partea sinedriului sa aduca legati pe crestinii din alte cetati.

Întarit cu o astfel de delegatie (Fapte IX, 2), el pleaca împreuna cu o garda puternica în orasul Damasc, spre a prinde si aduce la Ierusalim, în convoi, pe toti crestinii de acolo. Dar pe când calatoreau spre îndeplinirea acestei misiuni, în apropiere de zidurile Damascului, o lumina mai puternica decât stralucirea soarelui se coboara de sus, din cer si-i cuprinde pe toti. Odata cu aceasta, un glas puternic, ca tunetul rosteste: „Saule, Saule, de ce ma prigonesti? (Fapte IX, 4). Izbîit la pamânt, totusi constient dar orb, Pavel întreaba: „Cine esti, Doamne?”. Necunoscutul își spune numele în limba aramaica: „Eu sunt Iisus pe care tu îl prigonesti „.

Prigonindu-i pt crestini, Saul îl prigonea pe Iisus însusi, care se identifica cu cei ce cred într-însul și îi urmeaza (Mt. xxv, 40, 45). Proverbul are, deci, sensul: „Nu poti lupta împotriva Mea fara sa te ranesti”. Sau, nu vei putea lupta împotriva adevarului evident.

Barbatii care-l însoteau au ramas încremeniti de aceasta viziune, au auzit vocea, dar n-au vazut pe nimeni. Saul ramânând orb, a fost condus în Damasc si timp de trei zile, a petrecut în rugaciune si meditatie, nemâncând si nebând nimic.

Între timp, un ucenic al Mântuitorului, Anania, capetenia Bisericii din Damasc, în urma unei vedenii, a fost trimis ta Saul si i-a spus: „Frate Saul, Domnul Iisus, Cel ce ti s-a aratat pe calea pe care tu veneai, m-a trimis ca sa vezi iarasi si să te umpli de Duh Sfânt” (Fapte IX, 17). Dupa acestea, imediat i-au cazut de pe ochii lui Saul ca niste solzi si a început sa vada. El a primit apoi botezul de la Anania (Fapte IX, 18).

Fariseul Saul devine crestinul cu numele de Pavel, care a fost ales ae Mântuitorul ca instrument, spre a deveni Apostolul Neamurilor.

Convertirea lui Saul ramâne o minune dumnezeiasca, un miracol, un fenomen al harului Duhului Sfânt. În Faptele Apostolilor ea este relatata în trei împrejurari: în cap. IX, 1-22 în prezentarea autorului cartii, cu detalii pe care Sfântul Luca a putut sa le procure din gura Apostolului si de la însotitorii sai de drum; apoi în cap. XXII, 1-21 si XXVI, 9-20, unde Pavel însusi povesteste geneza chemarii sale la apostolat. Între cele trei relatari sunt mici diferente de amanunte, firesti în reproducerea repetata a aceluiasi fapt, Însa fondul este acelasi.

Datele adoptate de cercetatori pentru convertirea Sfântului Pavel se misca într-un interval de 12 ani (între 29/30 – 41 d.Hr.), extremele fiind totdeauna pe placul criticii liberale. Însa data cea mai probabila, adica aceea care corepunde cel mai bine circumstantelor istorice, este primavara sau vara anului 36. Si iata pentru ce: Faptele relatate pe scurt în primele opt capitole din Faptele Apostolilor presupun o perioada de minimum 5-6 ani, iar uciderea arhidiaconului Stefan se explica mai usor dupa rechemarea la Roma a procuratorului Pilat, fapt împlinit în primavara anului 36. Pilat nu tolera nici o dezordine în Ierusalim si vedea cu ochi rai emanciparea sinedriului. Fara aprobarea sa, sinedriul nu putea pronunta si executa nici o condamnare la moarte.

Cu totul alta este însa situatia în timpul uciderii Sfântului Stefan, când sinedriul pare sa aiba puteri neîngadite si când Caiafa nu mai era arhiereu. În prigoana ce s-a declansat, Saul - ca împuternicit al sinedriului - pustia Biserica prin sate si cetati (Fapte VIII, 3; IX, 1-2). Sinedriul avea,

deci, chiar și asupra iudeilor din diaspora, puteri nelimitate în problemele religioase, poruncile sale executându-se până în Damasc. În timpul procuratorului Pilat, sinedriul și marele preot n-au avut însă o putere atât de mare. De aceea, atât martiriul Sfântului Stefan, cât și convertirea lui Saul, trebuie plasate în intervalul de timp de după plecarea lui Pilat și sosirea noului procurator al Iudeii, adică în primăvara sau vara anului 36, când interimatul a fost asigurat, pentru scurtă vreme, de Marcellus, trimis de Vitellius, proconsulul Siriei.

5. Apostolatul Sfântului Pavel.

Activitatea ulterioară a Apostolului, din ziua convertirii până în aceea a morții sale, se poate diviza în patru etape principale: începuturile; călătoriile misionare; captivitatea; ultimii ani de activitate apostolică.

a). **începuturile.** Cei șapte-opt ani care au urmat convertirii lui Pavel pot fi considerați ca un timp de ucenicie și de probă. Cei doisprezece apostoli avuseseră o perioadă de formare. Apostolul Neamurilor trebuia să o aibă pe a sa.

Această perioadă destul de obscură din viața lui Pavel o putem reconstitui, sumar, pe baza datelor din Faptele Apostolilor (IX, 19-30; XXVI, 20) și din unele epistole pauline (Gal. 1, 17-19; II, 1; II Cor. XI, 32-33). Aflăm de aici că la Damasc, după primirea botezului, nu a rămas decât puține zile, după care s-a retras în Arabia, unde petrecu în singurătate, tăcere și umilință timp de trei ani (Gal. 1, 17-18), învrednicindu-se de multe viziuni cerești și aprofundând învățătura creștină (Efes. III, 3). În Scriptură, ca și în lucrările celor vechi, Arabia desemnează vastul teritoriu situat la răsărit și la sud de Palestina. Este foarte probabil că noul convertit s-a retras în Arabia de miazănoapte, aflată în partea de răsărit a Palestinei.

Revenit la Damasc, Apostolul și-a început propovăduirea, dovedind cu putere iudeilor că Iisus era Mesia. Exasperați de succesul lui, iudeii voiau să-l ucidă. Ei s-au înțeles cu dregătorul care guverna orașul în numele lui Aretas, regele Arabiei, să-l prindă, păzind porțile ziua și noaptea. Dar frații l-au scapat, lăsându-l peste zidul cetății într-un cos (Fapte IX, 24-25; II Cor. XI, 32-33). El a plecat la Ierusalim, unde Barnaba, colegul său de școală, l-a introdus în cercul Apostolilor. Aici a întâlnit pe Petru și pe Iacov, ruda Domnului (Gal. 1, 18-19), iar după cincisprezece zile, tot de frică iudeilor, a plecat în Tarsul Ciliciei, locul nasterii sale.

La Tarsus a rămas un timp mai îndelungat - poate 5-6 ani, unde își desăvârșea formația sa teologică și culturală, își însușea cultura elenistică a vremii sale și înțelegea noua religie creștină ca o religie universalistă, care trebuia să parasească ritualismul legii iudaice.

Între timp, creștinismul se răspândește dincolo de granițele Palestinei, iar Antiohia Siriei devine un important centru creștin, asemănător Bisericii din Ierusalim.

Aici activa cu zel un bărbat plin de credință, Barnaba, care-l invita și pe Pavel acolo, ostenind împreună un an de zile (Fapte XI, 25-26).

b). **Călătoriile misionare.** Într-una din zile, comunitatea din Antiohia este anunțată printr-o viziune a Duhului Sfânt să aleagă pe Pavel și Barnaba, pentru marea misiune de răspândire a creștinismului (Fapte XIII, 2). Atunci toți au înțeles și Pavel mai mult decât ceilalți; că vremea activității sale apostolice între neamuri a sosit.

De acum începe a doua etapă și cea mai importantă a vieții Sfântului Pavel: **epoca misiunii sale printre neamuri.** Este etapa marilor sale realizări, unde se vedește geniul sau organizatoric și misionar, înalta sa cultură teologică, spiritul de dragoste și jertfelnicie, puse toate în slujba lui Hristos. Activitatea sa misionară se concretizează în trei mari călătorii misionare, cunoscute din cartea Faptele Apostolilor, unde a fost însoțit de unii ucenici sau chiar singur, dar cu conștiința sigură și voința otelită, spre a înfrunța orice piedică.

Prima călătorie misionară (Fapte XIII-XIV) o efectuează între anii 45-48, plecând din Antiohia Siriei, însoțit de Barnaba și Ioan-Marcu. Ei trec peste Cipru, predica mai ales la Pafos, reședința proconsulului roman Sergiu-Paul, pe care-l converteste la creștinism, trecând apoi în ținuturile Asiei Mici. La Perga Pamfiliei Ioan-Marcu se desparte de cei doi și se întoarce la

Ierusalim. Acestia își continua călătoria la Antiohia Pisidiei, Iconiu, Listra și Derbe, cu unele întâmplări cunoscute din Faptele Apostolilor. Se întorc prin aceleași cetăți și organizează comunitățile, hirotonindu-le preoți (Fapte XIV, 23). Revin apoi la Antiohia Siriei, bucuroși de minunile savârșite prin ei și de faptul că s-a deschis ușa păgânilor la credință.

Intrarea păgânilor în creștinism ridică problema dacă pentru acestia era obligatoriu să primească și ritualul iudaic (circumciziunea), socotit de Sfântul Petru o sarcină prea grea și inutilă, fapt ce nu era acceptat de o parte dintre iudeo-creștinii proveniți mai ales dintre farisei (Fapte XV, 5). Această chestiune se lamurește la sinodul din Ierusalim, numit sinodul apostolic (Fapte XV, 1-29), care s-a ținut în toamna anului 49 sau începutul anului 50, unde iau parte și Sfântul Pavel cu Barnaba, ca reprezentanți ai Bisericii din Antiohia. Problema se soluționează în sensul vederilor lui Pavel.

A **două călătorie misionară** (Fapte XV, 40 - XVIII, 22) a început; probabil, odată cu sosirea primaverii anului 50. Locul lui Barnaba, pe lângă Sfântul Pavel, îl ia Sila. Amândoi străbat munții, și ajung la Tars. Trec munții Taurus prin porțile ciliciene (Fapte xv, 40-41) și străbat Licaonia. Sfântul Pavel revede Derbe și Listra. Din Listra ia pe Timotei, pe care-l taie împrejur, în vederea misiunii sale viitoare printre iudei (Fapte XVI, 1-3). Trec apoi în Iconiu, în Antiohia Pisidiei și se pregătesc să apuce drumul marilor orașe asiatice: Efes, Stllima, Laodiceea, Milet, Colose, Ierapole etc. Sfântul Duh îi îndreaptă însa spre nord. O boală grea reține pe Pavel în Galatia; el se folosește de acest prilej și predica Evanghelia Galatenilor (Fapte XVI, 6; Gal. IV, 13). Traversează apoi Misia și ajung la Troa. O vedenie cheamă pe Pavel în Macedonia (Fapte XVI, 9-10). Din Troa ia cu sine pe Luca și, însoțit de cei trei colaboratori, străbate cu corabia Marea Egee și debarcă în Neapolis. **Pe via Egnatia** ajunge la Filipi, unde converteste, între alții, pe Lidia și casa temnicerului (Fapte XVI, 11-34). Lasa în Filipi pe Luca și pe Timotei. După cinci zile de mers, Pavel, însoțit de Sila, ajunge la Tesalonic și asteaptă sosirea lui Timotei. Aci, predica în sinagoga și în casa lui Iason. Iudeii pun însa peste tot piedici misiunii sale. Pleacă deci la Bereia, iar de aci la Atena (Fapte XVII) și în cele din urmă la Corint (Fapte XVIII), unde rămâne peste un an și jumătate, ocrotit de indiferența lui Gallion, proconsulul Ahaei, fata de iudei. Din Corint ia cu sine pe Acvila și Priscila, veniți de curând din Italia, și în Chenhrea se îmbarcă spre a merge la Ierusalim. Se oprește puțin la Efes, unde se desparte de Acvila și Priscila și debarcă la Cezareea Palestinei. Apoi, trecând prin Ierusalim, pentru a patra oară de la convertire, se înapoiază în Antiohia. **Toată călătoria a ținut prin urmăre din primavara anului 50 până în vara anului 52** (sau după alții: 51-53).

Rezultatele acestei misiuni sunt imense. Apostolul Neamurilor arunca sămânța cuvântului evanghelic în Europa, întemeind la Filipi comunitatea care i-a fost atât de dragă și care l-a sprijinit adesea în repetatele sale lipsuri și suferințe pentru Hristos. El a lasat o biserică vie în Tesalonic, capabilă să înfrunte persecuția, a vorbit înaintea Areopagului în Atena, cetatea artei, a retoricilor și a filozofiei și a pus în Corint fermentul moral și religios, ce avea să schimbe cândva fata bătrânului nostru continent. În Corint, a scris cele dintâi cărți din canonul Noului Testament: epistolele I și II către Tesaloniceni.

Întâlnirea cu Gallion, proconsulul Ahaei (Fapte XVIII, 12-16), prilejuiește un punct de reper foarte important pentru stabilirea cronologiei pauline. Gallion era frate cu filozoful Seneca. Înainte de a fi fost adoptat de retorul Gallion, se numise Novatus. Numele său era Lucius Junius Gallio. O inscripție descoperită pe o piatră în orașul Delfi și publicată de francezul Bourguet, în anul 1905, permite fixarea proconsulatului lui Gallion în Corint și prin aceasta și a datei întâlnirii sale cu Sfântul Pavel. Inscriptia are 12 rânduri și reproduce o scrisoare a împăratului Claudiu (25 ian. 41 - 12 oct. 54) către locuitorii orașului Delfi. Fără a intra în amănunte, pe baza datelor acestei inscripții, proconsulatul lui Gallion în Ahaia se încadrează din mai 51 până în mai 52 sau, după alții, din mai 52 până în mai 53.

Mai probabilă este prima părere. Deci în această perioadă Sfântul Pavel s-a aflat la Corint. Diferențele între cercetători provin din felul cum interpretează datele scrisorii sau timpul în care

iudeii din Corint l-au adus pe Sfântul Pavel în fata proconsulului: îndata dupa sosirea lui la post sau dupa mai multe luni. Este însa vorba de variatii de aproximativ un an.

Sfântul Luca ne mai ofera înca o informatie cu însemnatate pentru cronologia paulina. În Corint, Apostolul a gazduit în casa lui Acvila si Priscila. Acvila era un iudeu, originar din Pont, care venise de curând din Italia, În urma edictului lui Claudiu pentru expuizarea iudeilor (Fapte XVIII, 2), edict care s-a dat în anul 49 d.Hr. Precizarea ca „venise de curând” concorda cu datarea sosirii lui Pavel la Corint cam în toamna anului 50. Sfântul Luca se arata si de aceasta data de o mare exactitate istorica.

A treia calatorie misionara (Fapte XVIII, 23 - XXI, 17) a fost realizata între anii 53-58. Dupa câtava vreme petrecuta în Antiohia (Fapte XVIII, 23), apostolul porneste din nou spre Tars, Derbe, Listra, Iconiu si Antiohia Pisidiei. Revede Galatia, strabate Frigia si se opreste la Efes (Fapte XVIII, 23 - XIX, 1), unde era asteptat de câteva luni (Fapte XVIII, 19-21). Dupa ce afla ca Apolo trecuse pe aci înainte de a merge la Corint si dupa ce converteste un grup de ucenici ai lui Ioan Botezatorul (Fapte XIX, 2-7), predica trei luni în sinagoga (Fapte XIX, 8). Iudeii s-au aratat însa nevrednici de iubirea lui Pavel pentru ei. De aceea el a deosebit pe ucenici si timp de doi ani a învatat zilnic în scoala lui Tiranus (Fapte XIX, 9-10) si mai multe luni în regiunile învecinate, timpul petrecut în Efes si în împrejurimi trecând de trei ani. Din Efes, scrie Epistola catre Galateni, în anul 54 si Epistola l-a catre Corintmi, în toamna anului 56. Înainte de rascoala provocata de argintarul Dimitrie, în care n-a fost amenintat direct (Fapte XIX, 23-31), Sfântul Apostol Pavel se pare ca a suferit în Efes prima sa captivitate grea, aflându-se la un moment dat în perspectiva condamnarii la thiriomahie (lupta cu animale salbatice în arena; cf I Cor. IV, 9; Xv, 32; II Cor. 1, 8-10). Dupa parerea unor exegeti, din aceasta captivitate efesiana, scurta dar grea, ar fi scris Epistola catre Filipeni, în primele luni ale anului 55.

Din Efes merge la Troa (II Cor. 11, 12) si trece în Macedonia, unde revede comunitatile înfiintate în calatoria a doua misionară (Fapte XX, 1-2). La un an de la trimiterea primei Epistole catre Corinteni, scrie din Macedonia Epistola a doua catre Corinteni. Predica evanghelia pâna în regiunile de frontiera ale Iliriei (Rom.XV, 19), iar în toamna anului 57 se îndreapta din nou spre Grecia si petrece iarna anului 57/58 în Corint. De aici scrie Epistola catre Romani. Odata cu apropierea primaverii, se înapoiaza în Macedonia, serbeaza Pastile anului 58 în Filipi, trece la Troa (Fapte XX, 2-12) si de aici porneste cu corabia spre Ierusalim. Se opreste putin la Milet (Fapte XX, 17- 38) si la Tir (Fapte XXI, 3-6). Din Cezareea (Fapte XXI, 8- 15), merge pentru a cincea oara de la convertire la Ierusalim si praznuieste Cincizecimea cu Iacov si cu toti fratii si batrânii (Fapte XXI, 17-26).

Din aceasta lunga calatorie misionara, începuta cel mai târziu în primavara anului 53 si terminata în vara anului 58, ne-au ramas cele patru mari epistole pauline, care alcatuiesc 3/8 din scrierile Sfântului Apostol Pavel (fara Evrei) si 1/6 din tot Noul Testament. În cursul ei, Apostolul a îndurat primejdii, batai, temnite, foame, sete si golatate, în împrejurari pe care nu le mai cunoastem (II Cor. VI, 4-5; XI, 23-27), iar o boala fizica l-a umilit adesea, spre a nu se trufi cu multimea si maretia descoperirilor de care s-a învrednicit (II Cor. XII, 7-9). Nici o suferinta nu i-a micorat însa râvna neobosita pentru raspândirea evangheliei, caci, în anul 58, ochii sai se îndreptau spre capitala imperiului si spre Spania (Rom. XV, 24, 28).

c). Anii de captivitate (Fapte XXI, 26 - XXVIII) se încep cu prinderea Apostolului de catre iudei în templul din Ierusalim si cuprind ultimele sapte capitole din Faptele Apostolilor. Din mijlocul multimii, care voia sa-l ucida în fata templului, este salvat de comandantul gamizoanei din Ierusalim, Claudius Lisis (Fapte XXI, 26 - XXII, 29). Se convoaca sinediul, dar Pavel dezbrina adunarea, declarând ca este judecat pentru nadejdea în învierea mortilor (Fapte XXII, 30 - XXIII, 10). Aflând ca iudeii au pus la cale uciderea lui Pavel prin viclesug, comandantul îl trimite sub paza în Cezareea, iar procuratorul Antoniu Felix îl închide în pretoriul lui Irod (Fapte XXIII, 12-35).

Dupa cinci zile, marele preot Anania, însoțit de retorul Tertul, vine la Cezareea, în fruntea unei delegatii de batrâni, sa-i ceara condamnarea (Fapte XXIV, 1-9). Sfântul Pavel ia cuvântul înaintea procuratorului si rastoarna toate calomniile si acuzele grave ce i se imputau (Fapte XXIV, 10-22). În speranta ca va fi silit sa-si rascumpere cu bani libertatea, Felix îl tine doi ani în captivitate, îngaduindu-i însa primirea fratilor si a ucenicilor, care-i slujeau si-i ascultau cuvântul (Fapte XXIV, 23-27). Situatiia aceasta a tinut pâna la înlocuirea lui Felix cu Porcius Festus.

Data rechemarii lui Felix la Roma si sosirea lui Festus în Cezareea, sunt fapte din domeniul istoriei profane. Stabilirea lor exacta formeaza un punct de sprijin de mare importanta pentru cronologia paulina. Si aici trebuie sa ne multumim, însa, cu o aproximatie de câtiva ani. Parerile cercetatorilor se împart în doua, câtiva propunând o data între anii 54-56. Aceasta datare este însa prea timpurie. Descoperirea inscriptiei de la Delfi arata, cum am vazut, ca în anul 51/52 apostolul se afla la Corint, iar esalonarea evenimentelor din Fapte XVIII, 18 - XXIV, 26 cere un interval de cel puțin sase ani ceea ce ne conduce la anul 58 ca începutul captivitatii Sfântului Pavel. Destituirea lui Antoniu Felix si sosirea lui Porcius Festus în Cezareea s-au petrecut, prin urmare, cel mai probabil, în vara anului 60, mai precis în aprilie -mai 60. Arestarea Sfântului Pavel s-a făcut în anul 58, când Felix era, dupa cuvântul Apostolului, „de multi ani” procurator (Fapte XXIV, 10) si anume din anul 52. El era casatorit cu Drusila, fiica lui Irod Agripa I, amintita în Fapte XXIV, 24. Proconsulatului Festus n-a tinut decât doi ani; el a murit în primele luni ale anului 52, cum ne informeaza Iosif Flaviu. Dupa el a urmat Albinus.

Calatoria la Roma si prima captivitate romana.

Porcius Festus soseste la Cezareea în aprilie-mai 60 si afla pe Sfântul Pavel captiv de doi ani (Fapte XXIV, 21). Ca sa nu fie dat în mâinile iudeilor, Apostolul apeleaza la tribunalul imperial (Fapte XXV, 10-12). Odata introdus, acest apel nu se mai putea retrage. De aceea Agripa II, care-l viziteaza si-i asculta apararea, regreta ca nu-l poate elibera (Fapte XXV, 13 - XXVI, 32). Dupa ce se convinge de nevinovatia sa, în toamna anului 60, începe calatoria spre capitala imperiului. Calatoria pe apa întâmpina mari primejdii (Fapte XXVII, 1-44). Corabia naufragiaza lângă insula Malta (Fapte XXVII, 4-XXVIII, 1). Apostolul petrece aci iarna anului 60/61 si savârseste mai multe minuni (Fapte XXVIII, 8-11). Cu venirea primaverii, o corabie alexandrina îl conduce la Roma, trecându-l prin Siracuza, prin Regium si prin Puteoli (Fapte XXVIII, 12-14). Raportul de însoțire, făcut de Festus, fiindu-i favorabil, i s-a dat voie sa-si închirieze o camera, unde sa fie pazit de un singur ostas (Fapte XXVIII, 16). Aci avea libertatea sa primeasca pe oricine, putând predica astfel neîncetat pe Hristos (Fapte XXVIII, 30-31). Asa s-au scurs doi ani împliniti (61-63), din care ne-au ramas grupul de epistole numite ale captivitatii: Efeseni, Coloseni si Filimon; probabil si Filipeni.

Faptele Apostolilor se opresc aici, fara sa aiba un sfarsit explicabil. Nu stim daca apelul la tribunalul imperial s-a judecat sau nu. E mai bine sa credem ca procesul s-a judecat si ca apostolul a fost eliberat, spre folosul bisericilor, care aveau înca nevoie de ultimele lui sfaturi.

d). **Ultimii ani de activitate apostolica.** Exegetii ortodocsi si romano-catolici nu împartasesc parerea ca Sfântul Pavel a primit cununa martiriului la sfarsitul primei captivitati romane, cu prilejul persecutiei izbucnite dupa, incendierea Romei (iulie 64). Ipoteza aceasta, sugerata, dupa unii, de sfarsitul Faptelor Apostolilor, a fost popularizata de F. Chr. Baur, care tagaduia categoric autenticitatea

epistolelor pastorale. Acestea nu sunt pe placul protestantilor, pentru ca ele arata precis existenta ierarhiei bisericesti pe vremea apostolilor. De aceea ei sustin ca cele trei epistole: 1, II Timotei si Tit nu corespund unei situatii istorice reale si nu se pot încadra în cronologia cunoscuta a vietii Sfântului Pavel. Pentru noi, problema se pune cu totul invers: Epistolele pastorale, neputându-se încadra în perioada cuprinsa în Faptele Apostolilor, dovedesc ca Sfântul Pavel a terminat cu bine prima captivitate romana si a venit din nou în Macedonia, în Grecia si în Asia Mica, dând ultimele sfaturi si desavârsind organizarea bisericeasca a comunitatilor întemeiate înainte de arestarea sa.

El si-a recapatat libertatea în primavara anului 63 si a reînceput ceea ce unii numesc: a **patra calatorie misionara**. Itinerarul urmat de el e foarte greu de stabilit.

Probabil ca pentru prima data a vizitat Spania, tinta gândurilor sale înca din anul 57/58 (Rom. XV, 24, 28), ducând astfel cuvântul evangheliei pâna la capatul de apus al continentului. Probabil, a pornit pe uscat spre nord, a trecut prin Geneva, a predicat în Marsilia, în Narbo Martius si apoi a trecut Pirineii în Spania. În primavara anului 64 se înapoiaza în rasarit, vizitând regiunile dimprejurul Marii Egee. În Efes a pus episcop pe Timotei, iar în Creta pe Tit, ambii discipoli fideli ai sai. Din Macedonia sau din Epir, prin anul 65, le scrie câte o epistola: / Timotei si Tit, dându-le îndrumari pastorale. În anul 66 este arestat din nou, din Roma sau din alta parte, si închis.

Acum timpurile sunt grele, persecutia crestinilor este crunta, iar Apostolul este parasit de toti (II Tim. V, 10-11), exceptând pe Sfantul Luca. El presimte vremea despartirii sale de lume, cum marturiseste în E.pistola a II-a catre Timotei (IV, 7-8) si care constituie testamentul sau duhovnicesc. Convins ca va fi condamnat la moarte de tribunalul imperial, Apostolul asteapta cu seninatate si încredere sentinta Judecatorului celui drept, gata sa-si verse sângele ca jertfa (II, Tim. IV: 6-8). Ca cetatean roman, a fost executat prin decapitare, aproape de Via Ostia, la trei mile distanta de zidurile Romei, acolo unde se afla astazi locul numit Trei Fântâni.

Era în ziua de 29 iunie, anul 67. Dupa Fericitul Ieronim si Eusebiu al Cezareii, în aceeași zi a primit martiriul si Sfantul Petru, acesta însa fiind rastignit cu capul în jos - la cererea lui, ca sa nu se asemene Domnului Hristos. Conștiinta creștina, încremenita de durere, a înabusit în tacere si in lacrimi amintirea mortii celor doi mari apostoli ai Mântuitorului.

6. Caracterizare finala. Reconstituirea vietii si activitatii Stantului Apostol Pavel se face aproape numai pe baza stirilor din Faptele Apostolilor si din Epistolele pauline. Datele traditionale sunt atât de putine, încât nu adauga prea mult la informatiile aflate în scrierile canonice. Dar Sfantul Luca nu ne-a lasat o biografie a Apostolului; el a consemnat doar o parte din activitatea sa misionara.

Aceste stiri sunt atât de incomplete, de fragmentare, încât niciodata nu îi vom putea cunoaste pe deplin viata. El ramâne totdeauna mai presus de tot ce am putea spune despre el.

La II Cor. 11, 22-33, Sfantul Pavel, silit de clevetirile vrajmasilor sai, se vede nevoit sa recurga, împotriva vointei sale, la apararea apostolatului sau. El a gasit cu cale sa ne dea o schita despre ceea ce a facut si a patimit, în curgerea vietii sale, pentru Hristos.

Sfantul Luca nu pomeneste de nici una din cele cinci biciuiri iudaice: patruzeci de lovituri fara una; dintre cele trei batai cu toiege de la romani, aminteste numai de una: în Filipi; nu vorbeste de nici unul din cele trei naufragii la care se refera Apostolul; nu face nici cea mai mica aluzie la acele zile petrecute în adâncul marii; nici la acele siruri întregi de primejdii: primejdii pe râuri; primejdii din partea tâlharilor, primejdii în pustie, primejdii între fratii cei mincinosi; nici de foamea, setea, postirea, frigul, golatatea etc. Sfantul Luca n-a facut, deci, biografia Sfantului Pavel; el expune istoria începuturilor creștinismului si în acest context, crâmpie din activitatea misionara a celui ce a avut un rol determinant în raspândirea creștinismului la neamuri.

Nimic nu reda mai bine puterea dialectica a Apostolului decât analiza aprofundata a marilor sale epistole: Romani si I- II Corinteni. Mersul ideilor, metoda argumentarii, facilitatea de a trage din faptul particular principiul general care domina toata chestiunea, reveleaza aici o forta de logica, care claseaza pe autorul lor în familia celor mai mari dialecticieni ai umanitatii. Dar alaturi de aceasta activitate reflectata din ratiune, regasim acea cunoastere superioara, supranaturala, inspirata, aceea a lucrurilor inefabile, cu neputinta omului a le grai (II Cor. XII, 4). Este vorba de starile de extaz, de viziuni, de ridicarea pâna la al treilea cer, de harismele de tot felul.

Ca om, era mic de statura, cu trupul în aparenta plapând. Este ceea ce rezulta din remarcile rauvoitoare ale adversarilor sai: „Ca scrisorile lui, zic ei, sunt grele si tari, dar înfatisarea trupului este slaba si cuvântul lui este dispretuit” (II Cor. X, 10). Sau ceea ce pare sa insinueze Faptele Apostolilor (XIV, 12), în episodul din Listra, din tinutul Licaoniei, când multimea ia pe Barnaba drept Zeus, iar pe Pavel drept Hermes, fara îndoiala pentru ca primul avea o statura mai impozanta

decât al doilea. Apostolul însuși vorbește de un „ghimpe” în trup un., înger al satanei” care-l bate peste obraz, ca să nu se trufească cu înălțimea descoperirilor (II Cor. XII, 7). Cuvântul grecesc „ghimpe” înseamnă: un obiect ascuțit, ghimpe, țepusa, maracine sau bold propriu-zis. Ambele metafore: ghimpele în trup și îngerul satanei redau imaginea unei dureri fizice intense și permanente.

Farrar în (Saint Paul, t. 1, Anexa X în trad. cit., p. 596-606) crede că este vorba de un „rest de orbire”, în urma apariției luminoase pe drumul Damascului sau de o inflamare periodică a ochilor, care-l împiedică de a scrie el însuși scrisorile sale și de a călători singur, fără însoțitor. Această ipoteză pare să fie confirmată de cuvintele Apostolului, adresate cu recunoștința Galatenilor: „ca de ar fi fost cu puțință, v-ați fi scos ochii voștri și mi i-ați fi dat mie” (Gal. IV, 14-15). Alții (Ewald, Holsten, Lightfoot, Schmiedel, Krenkel) o explică printr-o anumită formă de isterie, manifestată prin atacuri, sincope, crize de epilepsie. Ramsay crede că este vorba de malarie, boala foarte răspândită în jurul Mediteranei, care provoacă febra și care l-ar fi oprit de multe ori, în călătoriile sale.

Exegeții vechi, din perioada patristică: Tertulian, Fer. Ieronim, Fer. Augustin, Sfântul Ioan Hrisostom au crezut că este vorba fie de congestii (aflux anormal de sânge într-o anumită parte a corpului) sau de nevralgii; de guta (boala pricinuită de depunerea acidului uric la încheieturi, care se manifestă prin umflături ale articulațiilor, însoțite de dureri violente), sau migrena (dureri de cap, însoțite de tulburări digestive). Mulți dintre exegeții ortodocși înclină să creadă că este vorba de o boală de ochi, probabil oftalmie acută (cf Gal. IV, 15).

Ca Apostol al Neamurilor, meritele Sfântului Pavel sunt excepționale, ca și chemarea și personalitatea sa. În localitățile în care predica, vizita întâi sinagogile iudaice și își recrută o serie de cateheti, atât dintre iudei, cât și dintre prozelitii păgâni. Și-a început activitatea din partea de răsărit a imperiului, nu pentru că era cea mai apropiată, ci pentru că erau centrele culturale cele mai importante și de unde se puteau răspândi idei în toată lumea de atunci, chiar și la Roma.

Și-a ales localități ca: Galatia, Frigia, Efesul, deoarece erau localități cu preocupări religioase, deschise problemelor spirituale și unde putea prinde mai ușor predica creștină. În comunitățile înființate, el așeza conducători, oameni corecți și zelosi, devotați cauzei creștine, cu care ținea legături strânse, fie prin revederi personale, fie prin ucenicii săi, fie prin epistolele sale.

Ca teolog, meritele Sfântului Pavel sunt, de asemenea, fără egal. El a dat cel dintâi cadrul teologic, în care urma să se dezvolte și să exprime credința creștină. A gândit adânc asupra marilor fapte dumnezeiești și mântuitoare ale vieții lui Iisus Hristos și a tras consecințele dogmatice. Le-a înțeles și prezentat în perspectiva cerească a faptului mântuirii și a dat istoriei universale un tâlc religios. El mai ales, a scos creștinismul de sub tutela și servitutea Legii, sub care îl ținea curentul iudaizant, puternic în prima generație de creștini.

Epistolele Pauline

O scrisoare, de regulă, are caracter intim; ea se adresează unor persoane anumite și privește o situație specială. Nu este destinată publicității. Epistola este mai solemnă, este act public și nu corespondența personală. Ea se adresează unui cerc mai larg de cititori și dezbate probleme de interes general. Este și ea o scrisoare, dar o scrisoare de interes general.

Însuși autorul lor le înțelege rostul și rolul în acest sens: de a fi citite și explicate în public, de a se conforma dispozițiilor și sfaturilor din ele toți membrii comunității, de a se copia și trimite și altor comunități spre conformare: „Și după ce scrisoarea aceasta se va citi de către voi, faceți să se citească și în Biserica Laodiceenilor, iar pe cea din Laodicea să o citiți și voi” (Col. IV, 16).

Mai trebuie relevat faptul că Sfântul Pavel nu a cultivat genul epistolar cu intenția de a deveni scriitor, de a crea o operă literară asemenea multor scriitori ai antichității; el și-a alcatuit scrisorile, așa cum spuneam mai sus, în mod absolut circumstanțial, sub presiunea unor situații sau evenimente care cereau din partea lui o intervenție urgentă în una sau alta din comunitățile creștine întemeiate de el. Nu este, deci, de mirare că textele dictate de el, după moda vremii, tahigrafilor

voluntari sau platiti, prezinta si unele formulari obscure, fraze neterminate, gânduri în suspensie, paranteze, digresiuni si reluari insuficient legate, desi greaca autorului e corecta, bogata si nuanțata, situându-se imediat dupa aceea a Sfântului Luca. În timp ce tahigraful scria, alte si alte gânduri se zamisleau în mintea Apostolului, fara a mai interveni pentru slefuirea redactarii.

De aceea, Epistolele pauline trebuie luate drept ceea ce sunt, adica parte din opera misionara a marelui Apostol, consemnarea în scris a ceea ce obisnuia sa propovaduiasca prin viu grai, desigur cu unele completari sau accente impuse de actualitatea temei. Ori, tocmai spontaneitatea acestor scrieri alcatuiesc adevarata lor valoare.

2. Numarul și ordinea Epistolelor pauline. De la Sfantul Apostol Pavel ne-au ramas 14 epistole. Acestea sunt: Romani. I si II Corinteni, Galateni, Efeseni, Filipeni, Coloseni, I si II Tesaloniceni, I si II Timotei, Tit, Filimon si Evrei.

Ordinea aceasta nu respecta cronologia scrierii lor, ci alte criterii. S-au plasat în primul rând epistolele adresate unor Biserici, apoi cele destinate unor persoane particulare. De asemenea, de o parte si de alta, s-a avut în vedere de o maniera generala fie demnitatea Bisericilor si a persoanelor, fie importanta temelor tratate de-a lungul epistolelor. S-a facut totusi o exceptie catre Evrei, plasata la sfarsitul colectiei, pentru ca autenticitatea ei a fost de la început obiectul unor ezitari.

Se presupune ca numarul acestor epistole ar fi fost mai mare, însa unele s-au pierdut. Este sigur ca, în afara de cele doua epistole catre Corinteni, a mai fost una, care nu s-a pastrat. Dovada este textul din I Cor. V, 9: „V-am scris în epistola sa nu va amestecati cu desfrânatii „, Zadarnic am cautat în textul precedent al epistolei ceva care sa corespunda acestui îndemn. Epistola la care se refera aici, s-a pierdut. Cronologic, a fost, anterioara celor doua epistole pastrate. Nu este exclus apoi ca si crestinilor din Filipi sa le mai fi scris o epistola, înaintea celei care s-a pastrat. Este ceea ce rezulta din cuvintele: „Ca sa va scriu aceleasi lucruri, mie nu-mi este anevoie, iar voua va este de folos” (Filip. III. 1), referindu-se la îndemnul de a se feri de iudaizanti, de care este vorba în continuare. Epistola catre Laodicensi, amintita la Col. IV, 16, dupa cei mai multi învatati, este identica cu epistola noastra catre Efeseni. Iar cea” catre Alexandrini”, de care aminteste fragmentul Muratori, ar putea sa fie Epistola catre Evrei.

3. Împartirea Epistolelor pauline. Cele 14 Epistole pauline au fost împartite de exegeti dupa diferite criterii. Unii le impart în trei grupe:

- a). Epistolele mari: Romani, I si II Corinteni, Galateni;
- b). Epistolele captivitatii: Efeseni, Filipeni, Coloseni si Filimon;
- c). Epistolele pastorale: I si II Timotei, Tit.

În împartirea aceasta ramân neîncadrate: I si II Tesaloniceni și Evrei.

Dupa destinatari, ele se grupeaza astfel:

a). Epistolele adresate unor Biserici locale: Romani, I Corinteni, Efeseni, Filipeni, Coloseni, I si II Tesaloniceni, sau provinciale: II Corinteni, Galateni și Evrei;

b). Epistole adresate unor persoane anumite: I si II Timotei, Tit, Filimon.

O alta împartire este orientata dupa ordinea lor cronologica si anume:

a). Epistolele redactate în cursul calatoriei a doua misionare: I si II Tesaloniceni (anii 51-52);

b). Epistolele redactate în cursul calatoriei a treia misionare: Galateni (54/55), I Corinteni (56), II Corinteni (57), Romani (57/58) și eventual Filipeni (56 ?);

c). Epistolele redactate în timpul primei captivitatii romane: Coloseni, Efeseni și Filimon; eventual Filipeni (63);

d). Epistolele redactate dupa eliberarea din prima captivitate romana: Evrei (64), I Timotei si Tit (64-65);

e). Epistola redactata în cursul celei de a doua captivitatii romane: II Timotei (66).

Deosebit de utila pentru scopuri didactice este împartirea dupa continutul doctrinar si anume:

- a). Hristologice: Filipeni, Coloseni si Evrei;

- b). Soteriologice: Romani si Galateni;
- c). Ec1eziologice: Efeseni;
- d). Eshatologice: I-II Tesaloniceni si I Corinteni XV;
- e). Pastorale: I-II Timotei, Tit (si eventual Filimon);
- 1). Disciplinare: I Corinteni;
- g). Apologetice: II Corinteni.

Împartirea aceasta are dezavantajul ca nu epuizeaza toate caracterele doctrinare ale fiecărei epistole.

4. Forma si structura Epistolelor pauline. Din citirea epistolelor Sfantului Pavel avem impresia ca cele mai multe au fost dictate. Dictarea scrisorilor era în obiceiul vremii. Ucenicii sai: Timotei, Silvan si altii par a fi fost si secretarii sai. În Epistola catre Romani se indica precis secretarul: „Va îmbratisez în Domnul eu, Tertius, care am scris epistola” (Rom. XVI, 22). Totusi, se pare ca unele epistole, Sfantul Pavel le-a scris personal. În mod precis, Epistola catre Filimon.

Forma Epistolelor pauline este în concordanta cu epistolografia vremii. Faptele Apostolilor XXIII, 25-30 ne îngaduie o comparatie. Este vorba de scrisoarea pe care Claudius Lisias, comandantul garnizoanei romane din Ierusalim, pe care a trimis-o procuratorului Antoniu Felix, la Cezareea Palestinei. Confruntata cu Epistola catre Filimon, care este cea mai scurta epistola paulina, asemanarea lor structurala este evidenta. Amândoua cuprind trei parti: prologul sau partea introductiva; corpul scrisorii (tratarea) si epilogul (sau partea finala).

Prologul cuprindea trei elemente: 1. numele autorului, cu sau fara alte indicatii (functia ce ocupa etc.); 2. numele destinatarului; 3. o salutare. Numele expeditorului si salutarea, pe care azi le asezam la sfarsit, cei vechi le puneau la început.

Sfantul Pavel si-a însusit forma de redactare a vremii sale, dar a încrestinat-o. Lucrul este vizibil mai ales în cazul salutarii. Claudius Lisias îi ureaza superiorului sau ierarhic sanatate si voie buna, adica tocmai ceea ce un înalt dregator ca Felix, care nu ducea grija zilei de mâine, si probabil nici de zei nu se preocupa, trebuie sa fi pretuit ca bunul cel mai de seama. Sfantul Pavel doreste lui Filimon si bisericii din casa lui: „har și pace de la Dumnezeu”.

Corpul unei scrisori antice trateaza obiectul comunicarii. În Epistolele pauline, dupa partea introductiva (adresa si salutare) urmeaza de obicei o rugaciune de multumire sau de cerere catre Dumnezeu în favoarea destinatarilor sai. Aceasta rugaciune are rostul de a crea atmosfera de pietate potrivita cu învăaturile ce urmau, servind totodata si pentru anuntarea temei. Cuprinsul propriu-zis se împarte de obicei în doua parti: una doctrinara, unde se expun învăaturi de credinta, cealalta parenetica, cuprinzând îndemnuri morale. Aceasta împartire nu este urmata în toate epistolele. Daca Romani, Efeseni si Coloseni o urmeaza întocmai, I Tesaloniceni inverseaza cele doua compartimente, Filipeni le împleteste, Galateni si II Corinteni adauga sau intercaleaza apologii ale demnitatii apostoliei Sfântului Pavel.

Epilogul consta de obicei din însemnari personale si o doxologie. Cele dintâi cuprind fie referinte asupra curierului epistolei, fie salutari si îmbratisari crestinesi de la fratii din preajma Apostolului catre destinatarii epistolei, fie proiecte misionare pentru viitor. Formula de salutare normala din scrisorile profane ale vremii este înlocuita în epistolele pauline cu o doxologie specific crestina.

Exemplu; „Harul Domnului nostru Iisus Hristos sa fie cu voi cu toti. Amin!” (Rom. XVI, 24), „Harul fie cu voi! Amin!” (Col. IV, 18). Caracteristica este doxologia din II Cor. XIII, 13: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos si dragostea lui Dumnezeu si împartasirea Sfântului Duh, sa fie cu voi cu toti. Amin! „, care a intrat integral în textul Sfintei Liturghii.

5. Limba și stilul Epistolelor pauline.

Toate Epistolele pauline au fost redactate în limba greaca a epocii elenistice, cunoscuta si vorbita în sec. I al erei noastre în întreg imperiul roman, inclusiv în Roma, cetatea de resedinta a cezarilor.

Folosirea unui vocabular considerabil și nuanțat, și în special cuvinte compuse, participii și particule, frecvente paronomaze și în general o construcție elenică a frazelor, dovedesc că Apostolul posedă bine limba greacă și că, dacă ar fi vrut să-și îngrijească limba, ar fi fost cu ușurință ireproșabil sub acest raport.

Sfântul Pavel este predicator, apologet, polemist. El și-a creat un stil propriu. Este stilul unui misionar și conducător creștin, care a devenit scriitor în mod cu totul întâmplător. Grijă de a-și cizela fraza pare să fi fost absentă în preocupările sale. Scrie așa cum vorbește. Unele părți lasă impresia că ar fi o conversație însufletită, cu auditoriul de față, reprodusă, fără a mai fi fost corectată, după notele unui stenograf. Și dacă pe alocuri stilizarea lasă de dorit, explicația trebuie căutăta în rapiditatea cu care a redactat cea mai mare parte a scrierilor sale, că și, mai ales, în neputința slovei de a ține pasul cu efluviale energiei personale și ale gândirii sale patrunzătoare.

De asemenea, stilul este în funcție de subiectul tratat, de împrejurările în care a fost redactat și de situația cititorilor cărora se adresează. El evoluează, deodată cu vârsta și cu preocupările autorului. Fapt este că medita adânc ceea ce așterne pe papyrus sau pe pergament. De aceea, impresia pe care o face orice fragment paulin - fie că formulează o rugămintă sau o mustrare, fie că lamurește un articol de credință sau își apără demnitatea sa apostolească, fie că preamărește cu elan irezistibil dragostea creștinească sau muștra cu ironie usturătoare sau cu asprime de judecător imparțial abaterile de la credință, morală sau conduită creștinească, este extraordinar de puternică.

6. Citate din Vechiul Testament și din literatura profana în Epistolele pauline.

După cum se știe, Sfântul Pavel a fost iudeu și cetățean roman. Ca iudeu, aparținea tagmei fariseilor. Cunoștințele biblice dobândite în familie și la școala sinagogală din Tarsul Ciliciei, le-a completat și aprofundat la școala ierusalimiteană a marelui rabin Gamaliel. Ca cetățean roman cunoscător al mediului elenizat din cetate să de obârșie, nu putea ignora nici literatura profană, oricât de puțin calduroasă ar fi fost simțămintele ce le nutrea în privința valorii ei. De-a lungul îndelungatei sale activități misionare între „neamuri” va face uz de această îndoită zestre, punând-o deplin la contribuție pentru izbânda Evangheliei în lume: în primul rând pe cea mozaică și mai rar, cu totul întâmplător pe cea elenică, abstractie făcând - bineînțeles - de limba greacă.

Sfântul Pavel recurge frecvent la Vechiul Testament pentru demonstrarea, pe baza de citate biblice, a uneia sau alteia din temele tratate. Din ele rezulta că el stăpânește în așa măsură textul biblic, în special în versiunea grecească a Septuagintei, încât își permite să citeze din memorie, cu atâta ușurință, fie textual,

fie prin acomodare, parafrazând, așa încât uneori demonstrarea unei anumite idei ia înfățișarea unei înlanțuri de citate biblice (a se vedea: Rom. III, 10-18; Gal. IV: 21-31; Evrei I, 5-14 etc.). Citatele utilizate sunt luate în sens literal, tipic sau acomodat.

Citatele din autori profani, utilizate de Sfântul Pavel se reduc la trei, dintre care două apar în epistolele sale (I Cor. XV; 33 și Tit 1, 12), iar celalalt se află în cuvântarea rostită în areopagul din Atena (Fapte XVII, 28). Și anume:

a). Dictonul: „Tovarasii rele strică obiceiurile bune” (I Cor. XV, 33) a putut să-l împrumute fie din opera Thais a poetului comic Menandru (sec. III î.d.Hr.), fie din folclorul vremii, el constituind un proverb popular foarte răspândit.

b). De la Epimenides (De oraculis), poet cretan din sec. VI î.Hr., a împrumutat această caracterizare usturătoare a compatrioților săi: „Cretanii sunt pururea mincinoși, fiare rele, pânțe lenese” (Tit 1, 12).

c). Sentința din Fapte XVII, 28: „Din neamul lui Dumnezeu suntem și noi ,, a fost identificată la Aratus (scriitor cilician din sec. III î.d.Hr.), la filozoful stoic Cleantes (sec. III î.d.Hr.), discipolul lui Zenon și - cu aproximație - la Pindar, poet liric grec (521- 441 î.d.Hr.).

Prezența acestor citate în opera paulină constituie o indicație pretioasă asupra pregătirii pe care Sfântul Pavel și-o dobândise, dar și asupra orizontului larg de gândire și spiritului său atotcuprinzător.

EPISTOLA CĂTRE ROMANI

1. Noțiuni introductive

Epistola catre Romani evoca unul din momentele culminante ale apostoliei Sfântului Pavel între „neamuri”. Prin osârdia lui fără egal, Evanghelia se vestise „de la Ierusalim și împrejurimi până în Iliric” (Rom. XV, 19), întarită de mărturia „semnelor și minunilor”, cu puterea Duhului lui Dumnezeu care lucra întru el. „Nemaiavând de lucru în aceste ținuturi” (XV, 23), proiectează largirea spațiului sau misionar până în Spania (XV, 24 și 28). Dar în drumul catre Spania se afla Roma, capitala imperiului.

Cuvântul Evangheliei patrunsesese la Roma, dar nu prin munca organizată a vreunui apostol. Sfântul Pavel nutrea mai de mult această dorință de a merge acolo (Rom. I, 13). „Trebuie sa vad și Roma”, spunea încă în cursul calatoriei a treia misionare, la Efes, înainte de a se stârni împotriva lui răscoala argintarului Dimitrie (Fapte XIX, 21). Strategia sa misionară a fost întotdeauna aceea de a încreștina orasele mari, fiind convins ca asezarile de la țară, mai curând sau mai târziu, le vor urma, în virtutea acelei forte de atracție care le face sa graviteze în jurul metropolelor.

Sfântul Pavel a avut o revelație, în care Domnul i-a poruncit: „Îndrăznește: Pavele, caci precum ai mărturisit cele despre Mine în Ierusalim, asa trebuie sa mărturisesti și la Roma” (Fapte XXIII, 11). Centrul terestru al Bisericii creștine este Ierusalimul. Roma este un spațiu misionar, mai important decât alte centre mai puțin populate, dar atât și nimic mai mult.

Proiectată calatorie misionară spre Spania presupunea evanghelizarea spațiilor intermediare, inclusiv capitala imperiului. Epistola catre Romani era destinată sa pregateasca duhovnicescul asediu al glorioasei metropole romane.

Volumul epistolei (16 capitole cu 433 de versete și 7.105 cuvinte), superior oricarei alte scrieri didactice nou-testamentare, dovedește ca a fost scrisa pe îndelete.

Ea nu rezuma și nu epuizează întreaga doctrină paulină. Nu poate sta în locul celorlalte epistole, ci alaturi de ele; trebuie privită ca parte dintr-un întreg. Pentru însemnătatea cuprinsului și a Bisericii careia i se adresează - din capitala imperiului - Biserica veche i-a rânduit locul întâi în șirul epistolelor pauline.

2. Autorul, autenticitatea și integritatea epistolei

Autorul epistolei este fără îndoiala Sfântul Apostol Pavel, după cum se arată chiar la începutul ei (1, 1) și se confirmă prin mărturiile interne și externe privind autenticitatea ei.

Mărturii interne. În toate manuscrisele, Epistola catre Romani poartă la început numele Sfântului Pavel, ca autor și calitatea lui de „apostol al lui Iisus Hristos” (I, 1). Datele personale aflate în cuprinsul epistolei concordă cu ceea ce știm din alte surse, mai ales din Faptele Apostolilor, despre viața și activitatea sa: este iudeu (IX, 3); a primit înputernicirea de la Domnul Hristos de a predica la toate popoarele (I, 5; XV, 16); a predicat până în prezent Evanghelia începând de la Ierusalim până în Iliric (XV, 19); nădăjduiește sa-și întinda aria misionară până în Spania (XV, 28). Toate aceste date atestă ca este vorba de Sfântul Apostol Pavel.

Chiar raționalistii protestanți de mai târziu, cu Luther în frunte, au recunoscut-o drept autentică.

b). Mărturii externe. Cea dintâi poate fi socotită a Sfântului Iacob. Deși nu spune direct, rezultă ca Sfântul Iacob a cunoscut această epistola. Știind ca unii interpretau cuvintele de la Romani III, 20-28, referitoare la mântuirea „prin credință, fără faptele Legii”, în sensul ca singura credința este suficientă pentru mântuire, Sfântul Iacob înțelege sa clarifice lucrurile, arătând, pe lângă credință, necesitatea faptelor bune în procesul mântuirii (Iacob II, 20-26). Sfântul Pavel

vorbește de faptele rituale ale Legii iudaice: circumciziunea, sabbatul, jertfele, în timp ce Sfântul Iacob vorbește de faptele bune (de ajutorare creștină), care urmează acesteia.

O altă mărturie nou-testamentară poate fi socotită și aceea a Sfântului Petru, când afirmă ca unele epistole ale Sfântului Pavel sunt anevoie de înțeles și unii neștiutori le răstălmăcesc spre a lor pierzare (II Petru 3, 15-16).

Între acestea, desigur, se numără și Epistola către Romani, epistola profundă și greu de interpretat în unele din pasajele ei.

Mărturii externe indirecte găsim la unii din Parinții apostolici, care utilizează texte din ea, fără să indice expres numele autorului. Astfel, Clement Romanul (1 Cor. XIV, 5) înșiră viciile păgânilor aproape ca în Romani 1, 29-33.

Policarp al Smirnei (Către Filipeni 6, 2) vorbește despre judecata obstească asemenea ca în Romani XV, 10-12). Sfântul Iustin Martirul (în Dialogul cu iudeul Trifon 23, 27) stigmatizează fărădelegile iudeilor cu mai multe texte din Psalmi, întocmai ca în Romani III, 10-18.

Autenticitatea Epistolei către Romani n-a fost contestată, în antichitate, de nimeni. Evanson, urmat de germanii Bruno Bauer, Steck, Volter s-au găsit s-o conteste.

Mai mult decât autenticitatea a fost atacată integritatea epistolei. Încă în veacul al III-lea, Origen ne informează (în Comentariul la Romani) că Marcion a respins ultimele capitole (XV și -XVI), ca nefăcând parte din epistola.

Atitudinea lui Marcion este însă arbitrară. Nu este singura dată când acest eretic scoate din cărțile Noului Testament acele pericope care contraveneau sau nu serveau doctrina sa antisemită.

Argumentele acestor critici pot fi rezumate la trei și anume:

a). În unii codici grecești și traduceri vechi doxologia din capitolul XVI, 24-27 este așezată la sfârșitul capitolului XIV, după versetul 23;

b). În pasajul de la Romani XV, 4-8 se fac iudaismului unele concesii străine de atitudinea intransigentă a Sfântului Apostol Pavel;

c). Sfântul Pavel nu fusese încă la Roma și, prin urmare, nu putea să cunoască un șir atât de lung de creștini din Biserica Romei, pe care îi salută nominal (XVI, 3-16). În plus, între cei salutați se afla și Acvila și Priscila, pe care cu câteva luni mai înainte îi găsim la Efes (cf Fapte XVIII, 18-19, 26 și I Cor. XVI, 19).

Obiecțiunile sunt neconvingătoare, pentru că:

a). Este adevărat că doxologia își schimbă uneori locul, în unii codici, trecând de la sfârșitul epistolei îndată după capitolul XIV; unele manuscrise o omit cu desăvârșire. Explicația este următoarea: este vorba de lecționarii biblice, adică texte folosite la cultul creștin. La citirile liturgice, din biserică, părțile care interesau numai pe creștinii din Roma erau lasate la o parte. S-a reținut, totuși, doxologia (XVI, 24-27) pentru a da o încheiere potrivită ciclului de pericope, cât și pentru frumusețea cuprinsului ei.

b). În aceste ultime capitole (respectiv XV, 4-8) nu se fac concesii iudaismului, străine de atitudinea intransigentă a Sfântului Pavel. Ideile de aici pot fi regăsite în capitolele precedente. Astfel, cele spuse în acest pasaj despre faptul de „a gândi la fel unii pentru alții” (iudei și păgâni) după Iisus Hristos, ca „toți laolaltă să slavească pe Dumnezeu”, „de a se plimi unii pe alții, precum și Hristos i-a primit”, pentru că „Hristos S-a făcut slujitor al tăierii împrejur ca să împlinească făgăduințele date părinților” se regăsesc în capitolul I, 16, unde se spune că Hristos a adus mântuire atât iudeului, cât și elinului; în capitolul IX, 1-5, unde se expun motivele speranței lui Israel și în capitolul X, 1-11 și 36, unde se vorbește de necredință trecătoare a lui Israel și despre planul cel neschimbat al lui Dumnezeu cu poporul Său.

Pe de altă parte, capitolul XIV face corp comun cu capitolul XV; sfaturile din capitolul XIV se continuă, firește, în capitolul XV, 1-13, încât nu pot fi separate unul de celălalt.

c). Pe creștinii cărora le trimite salutări, Sfântul Pavel i-a putut cunoaște în timpul călătoriilor sale misionare. Mulți dintre ei vor fi venit în Orient împinși de treburi diferite: culturale, economice, politice, unde vor fi cunoscut pe marele Apostol. Vor fi fost și dintre cei

plecați din Roma în urma edictului lui Claudiu (din anul 49) și care, după moartea lui Claudiu, când edictul a cazut în desuetudine.

3. Destinatarii epistolei. Epistola este adresată creștinilor din Roma, pe care Apostolul voia să-i viziteze și de acolo, intenționa să plece în Spania (XV, 28).

Aceasta se vede încă din prologul epistolei, unde spune: „Har voua și pace...tuturor celor ce sunteți în Roma, iubiți ai lui Dumnezeu, chemați sfinți” (I, 7). Și mai departe: „Cât despre mine, sunt bucuros să vă vestesc Evanghelia și voua celor din Roma” (I, 15). Apostolul nu a mai fost la ei, ci „cerând totdeauna în rugăciunile mele ca să am cumva, prin voința Lui, vreodată bun prilej, ca să vin la voi” (I, 10.13), căci „de multe ori am fost împiedicat să vin la voi” (XV, 22).

Totuși, deși personal nu a fost la ei și nici un alt apostol nu a mai fost acolo (XV, 20), creștinii existau la Roma. Începuturile Bisericii de aici sunt puse în legătură cu ziua Cincizecimii, când, între cei veniți din diaspora la Ierusalim, de praznicul Cincizecimii, se aflau și: „romani aflați în trecere, iudei și prozeliți” (Fapte II, 10).

Oricum, în Roma, existau creștini de ambele nuanțe, proveniți dintre iudei și dintre păgâni, iar Sfântul Pavel se adresează și unora și altora.

Ca să se adreseze iudeilor, rezultă din utilizarea amplă a textelor din Vechiul Testament și din analizarea rostului Legii mozaice în desfășurarea economiei divine, cât și a stării lui Israel de „popor ales”, dar care a cazut, temporar, în dizgrația divină, pentru necredința lor în Hristos. Ca să se adreseze și romanilor, rezultă din autoptezentarea Apostolului ca „Apostol al neamurilor”, căruia i s-a încredințat de Mântuitorul Hristos misiunea specială de a aduce la ascultarea credinței „toate neamurile” (I, 5) din care faceau parte și romanii (I, 6).

Mărturisirea din Romani XV, 20 s.u. e concludentă în această privință: Sfântul Pavel înțelege să propovăduiască Evanghelia” nu acolo unde fusese binevestit Hristos, ca să nu zidească pe temelie altuia”.

Deci, Sfântul Pavel prin epistola sa dorea să-și pregătească calea, să-și usureze primirea, dar mai dorea să-i instruiască, să-i facă să priceapă marea taină a mântuirii creștine, care se adresează și iudeilor și păgânilor, absolut necesară ambelor categorii. El vrea să-i învețe despre necesitatea și roadele mântuirii neamului omenesc și imposibilitatea neamurilor și iudeilor de a se mântui, prin credințele și legea lor.

1. Dacă Apostolul Petru s-ar fi aflat la Roma și încă de vreme atât de îndelungată, Sfântul Apostol Pavel n-ar fi scris această epistolă comunității creștine de aici. Nu era cazul să o facă și nici nu se încadra în felul de a fi al Apostolului Neamurilor, care înțelegea „să binevestească nu acolo unde Hristos fusese vestit (de un alt apostol), ca să nu zidească pe temelie străină” (Rom. XV, 20).

2. Dacă Sfântul Petru ar fi venit la Roma înainte de Sfântul Pavel – indiferent când, este cu totul exclus ca el să fi lipsit din fruntea listei de creștini romani pe care Sfântul Pavel îi salută nominal (cap. XVI, 3-16). În primul rând, ca un membru al colegiului apostolic și apoi (eventual) în calitate de conducător al Bisericii de aici. Nici Sfântul Luca n-ar fi ignorat acest detaliu prețios în cartea Faptele Apostolilor, cel puțin în ultimul capitol (XXVIII), unde vorbește amanunțit despre sosirea la Roma a Sfântului Pavel, cum este întâmpinat de creștinii de aici și despre legăturile continue cu aceștia și cu iudeii în timpul îndelungatei captivități, până ce va ajunge să-și apere cauza în fața tribunalului imperial.

3. Este de presupus că nici atunci când Sfântul Pavel scria epistolele numite „ale captivității”: Coloseni, Efeseni, Filimon, Sfântul Petru nu ajunsese încă la Roma, pentru că Apostolul Pavel nu ar fi omis o salutare din partea lui, pentru destinatarii lor.

Din cele de mai sus rezultă că Sfântul Petru în nici un caz nu a ajuns la Roma mai înainte de prima captivitate romană a Sfântului Apostol Pavel. Credem că pe la finele anului 62 sau începutul anului 63 d. Hr. și apoi în primăvara sau vara anului 67 d. Hr. își va fi făcut și Apostolul Petru apariția sa în Roma.

4. Scopul epistolei, cum deja am arătat mai sus, este în primul rând personal și misionar și anume: de a pregăti terenul pentru vizita pe care urma să o facă la Roma, în drum către Spania (Rom XV, 28) și de a întări în credință comunitatea creștină de acolo.

5. Locul și timpul. Epistola a fost scrisă din Corint, în a treia călătorie misionară a Sfântului Pavel, la sfârșitul anului 57 sau începutul anului 58. Aceste date reies din însuși cuprinsul epistolei. Astfel, recomandă cititorilor pe diaconita Febe, diaconita a Bisericii din Chenhrea” (Rom. XVI, 1), portul răsaritean al Corintului și care duce la destinație epistola. Pe lângă Pavel se aflau Timotei și Sosipatru (XVI, 21), care erau alături de el în călătoria a treia misionară din Grecia (cf Fapte XX; 4). Se mai spune în epistola ca Sfântul Pavel pleacă la Ierusalim spre a duce o colecție din Macedonia și Ahaia, la frații săraci de acolo (Rom. XV; 25-26). Ori, noi știm din Faptele Apostolilor (XIX, 21-22) ca la sfârșitul călătoriei a treia misionare, fiind în Efes, și-a pus în gând această colecție și a realizat-o în Ahaia, stând trei luni la Corint. Deci, epistola a fost scrisă în acest răstimp de trei luni, cât a stat în localitatea amintită, în iarna anilor 57 spre 58.

Epistola a fost dusă la destinație de diaconita Febe (cf XVI, 1-2). La începutul anului 58, îndată ce s-a desprimăvărat, aceasta trebuie să fi profitat de reluarea navigației pe mare, spre a se îmbarca spre Roma.

6. Planul epistolei. Epistola către Romani cuprinde 16 capitole și se împarte în două mari părți:

Partea I-a, doctrinară (cap. I-XI) este precedată de un **prolog** (I, 1-17), iar cuprinsul propriu-zis (I, 18 - XI) este o expunere a învățaturii creștine despre mântuirea neamului omenesc și îndreptarea creștinului (însușirea mântuirii) prin credință.

Partea respectivă se împarte în trei secțiuni:

Secțiunea I-a (I, 18 - IV) expune: **Necesitatea mântuirii pentru toți oamenii**. Aici se arată vinovația păgânilor și a iudeilor în fața lui Dumnezeu și neputința lor prin forțe proprii de a dobândi împacarea cu Parintele ceresc. Din această cauză Dumnezeu a oferit lumii mântuirea (împacarea cu El) prin jertfa Fiului Său, Domnul nostru Iisus Hristos, pe care noi ne-o putem însuși prin credința în învățătura și jertfa Sa.

Secțiunea a II-a (cap. V-VIII) descrie rezultatul sau roadele celor care cred în învățătura și jertfa Domnului Hristos și viața nouă ce se dobândește prin ajutorul credinței și harul Duhului Sfânt.

Secțiunea a III-a (cap. IX-XI) tratează despre problema poporului evreu în planul mântuirii divine. Acesta, deși în mare parte a respins credința în Mântuitorul Hristos, totuși până la urmă, la sfârșitul veacurilor, va primi credința creștină.

Partea a II-a (cap. XII-XIV), **morală** sau **parenetică**, cuprinde o serie de învățături și sfaturi pentru cimentarea comunității creștine: iubire reciprocă între creștini, ascultarea de autoritățile lumesti, ajutorarea semenilor, iertare și îngăduință cu cei slabi în credință.

Epilogul (cap. XV, 14 - XVI) recomandă pe diaconita Febe, care duce epistola și transmite salutări la o serie de creștini din Roma din partea Sfântului Apostol Pavel și a colaboratorilor săi.

Cuprinsul epistolei

Prologul sau **partea introductivă** (cap. I, 1-17) este mai dezvoltat decât la celelalte epistole, probabil pentru că Apostolul se adresează unei biserici necunoscute și vrea să-i câștige bunăvoință. El cuprinde: **adresa și salutarea** (vers. 1-7), o **rugăciune de mulțumire** lui Dumnezeu pentru binefacerile și darurile bogate revarsate asupra cititorilor săi (vers. 8-15) și **anunțarea temei** (vers. 16-17).

În cazul de față, Sfântul Pavel își începe epistola, spunându-și numele și calitatea sa de apostol al Mântuitorului: „Pavel, rob al lui Hristos Iisus, chemat de El apostol, rânduit pentru vestirea Evangheliei lui Dumnezeu, pe care a făgăduit-o mai înainte, prin proorocii Sai, în Sfintele Scripturi, despre Fiul Sau „ (vers. 1-4). Cu aceasta, Sfântul Pavel arată, încă de la început, temeiul și conținutul apostoliei sale: „Apostol chemat”, titlu pe care și-l acorda în înțelesul ca, deși venit mai târziu, autoritatea lui nu e mai mică decât a celor doisprezece.

Evanghelia pe care este „rânduit” sa o predica cuprinde învățătura despre Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, făgăduit prin profeți, născut din seminția lui David și a carui dumnezeire s-a vădit, înviind din morți (vers. 4).

Le ureaza har și pace și multumește lui Dumnezeu pentru credința lor, despre care se vorbește pretutindeni, înștiințându-i ca demult voia sa vină la ei spre a le împărtăși anumite bunuri spirituale, însă a fost împiedicat. Caci el este dator și dornic în același timp, a vesti Evanghelia la toate neamurile (vers. 8-15).

Dupa acest preambul, Apostolul anunță **tema epistolei** (vers. 16-17), spunând ca Evanghelia pe care o predica – absolut necesară deopotriua iudeilor și păgânilor - este acea putere și învățatură care ne unește cu Mântuitorul și ne da viața veșnică.

Partea I-a, doctrinară

Despre îndreptarea (mântuirea) prin credință în Domnul nostru Iisus Hristos (I, 18- XI, 36)

Secțiunea I-a. Necesitatea și natura îndreptării (I, 18 - IV, 25). În această prima secțiune Apostolul arată ca toți oamenii fără excepție au nevoie de îndreptarea creștină. „Îndreptarea” este un termen frecvent în teologia paulină și desemnează calea prin care omul poate fi socotit drept în fața lui Dumnezeu, apt pentru mântuire. Această dreptate se obține prin har, ca rod al iubirii dumnezeiești, pe de o parte, și prin faptele credinței omului, pe de alta.

De observat ca termenii de „îndreptare” și de „mântuire”, mult folosiți în Epistolele catre Romani și Galateni, deși se întrebuintează adesea unul în locul celuilalt, totuși nu se suprapun într-un tot. Din punct de vedere logic, noțiunea dogmatică de „mântuire” este mai bogată decât noțiunea de „îndreptare”, atât în ce privește conținutul, adică notele sau caracterile ei, cât și în ce privește sfera, adică totalitatea noțiunilor pe care le exprimă acești doi termeni. Grafic exprimate, aceste două noțiuni s-ar înfațișa ca două cercuri concentrice, cercul cel mare reprezentând „mântuirea”, iar cercul cel mic reprezentând „îndreptarea”. Mântuirea sau răscumpărarea omului este lucrarea complexă a lui Dumnezeu, care cuprinde un lung șir de fapte divine: întruparea Fiului lui Dumnezeu, viața Sa umilă și plină de ascultare și supunere față de părinți până la vârsta de 30 de ani, apoi activitatea Sa în public, cu învățătura și minunile Sale, în cele din urmă patimile, moartea și învierea Sa. Este ceea ce numim mântuirea obiectivă. Îndreptarea este procesul duhovnicesc launtric de sfințire și de înnoire a omului prin credință, fapte bune și conlucrarea cu harul divin, prin Biserica, și care constituie actul mântuirii subiective.

Toți erau vinovați în fața lui Dumnezeu, datorită stării de pacat în care se gaseau. Din universalitatea stării de pacat, Sfântul Pavel deduce necesitatea universală de mântuire și afirmă posibilitatea dobândirii ei numai prin Iisus Hristos. Trebuinței imperioase a omului de a se mântui și neputinței sale de a o dobândi prin forța propriei, Dumnezeu îi oferă mântuirea gratuită pe care și-o poate însuși fiecare om prin credință. Aici este baza argumentării ulterioare a întregii tratări. Reluând împărțirea dată mai sus (în vers. 16) a neamului omenesc: în iudei și elini (adică neamurile păgâne). Apostolul arată ca toți erau vinovați în fața lui Dumnezeu și mânia împotriva lor este justificată.

Mai întâi, vinovația păgânilor (I, 18-32). Păgânii, arată Apostolul, sunt obiect al mâniei lui Dumnezeu pentru ca au căzut în idololatrie și, în consecință, conduita lor este un ultraj la adresa lui Dumnezeu și a demnității omului. Ei aveau posibilitatea de a cunoaște pe Dumnezeu și unele însușiri ale Sale, cu ajutorul rațiunii și prin contemplarea firii înconjurătoare, adică pe calea

revelației naturale: „Cele nevazute ale Lui se vad de la facerea lumii; înțelegându-se din fapturi, adica vesnica Lui putere și dumnezeire, asa ca ei n-au cuvânt de apărare” (vers. 20).

În loc sa se închine Ziditorului, s-au închinat și au slujit fapturii (vers. 25), au cazut în idololatrie. Din această cauza ei s-au dedat și la toată necurația poftelor lor și și-au pângărit corpurile, contrar uzului firii (vers. 26- 21).

Pacatul poartă în el germenul pedepsei, iar una din pedepse este abandonarea (părăsirea) omului de catre Dumnezeu. Cultivat până la exacerbare, pacatul înseamnă nu numai desfigurarea ordinii naturale rânduite de Dumnezeu, ci și degradarea morala a omului. „Și asa cum ei n-au încercat sa-L pastreze pe Dumnezeu în cugetele lor, tot asa și Dumnezeu i-a lasat la mintea lor cea fără judecată, sa faca ceea ce nu se cade”, plini fiind de nedreptate, de desfrânare, de viclenie, de lacomie, de trufie, de ucidere ... (vers. 28-31). Deși cunosteau ce este bine și ce este rău, prin legea naturala, deși stiau ca gresesc, totuși savârseau ei înșiși aceste rele și încuviintau și pe cei care le faceau (vers. 32). Iată vina și degradarea pagânilor.

Capitolul II: Vina și pedeapsa iudeilor. Dar și iudeii, arată mai departe Apostolul, sunt tot atât de plini de pacate ca și pagânii.

Iudeii nu au dreptul sa judece pe pagâni, socotindu-se superiori pentru motivul ca descind din Avraam, pentru ca și ei savârseau aceleași fapte. Însa Dumnezeu va judeca și va da fiecaruia dupa faptele sale: viata vesnica pentru cei ce fac binele; necaz și strâmtorare în ziua judecății pentru cei ce fac rău: „Caci nu este partinire la Dumnezeu” (vers. 6-11).

Iudeii vor fi judecați dupa Legea lor, care le dadea o cunostință mai clară a pacatului, iar pagânii - dupa legea nescrisa a constiintei, legea morala naturala: „Câți, deci, fără lege au pacatuit, fără lege vor și pieri; iar câți au pacatuit în lege, prin lege vor fi judecați. Fiindca nu cei ce aud Legea sunt drepti la Dumnezeu, ci

cei ce împlinesc Legea se vor indrepta” (vers. 13-14). Apostolul îi învinovatește pe iudei pentru formalismul și superficialitatea de care dadeau dovada în comportarea lor față de Lege. Iudeii” auzeau” permanent Legea, fiindca preoții o citeau în auzul poporului în sinagogi, dar cu inima erau departe de Domnul (cf Mt. XXIII).

Partea a II-a parenetica

Viata pe care trebuie sa o duca adevăratul creștin (XII, 1-XIV, 29)

Apostolul nu ne da o expunere amanuntită a tuturor îndatoriri lor pe care le are un creștin în viață, ci se restrânge la acele îndatoriri care erau cerute de situația speciala în care se aflau cititorii sai din Roma. Distingem, deci, unele îndemnuri cu caracter mai general, pentru toți creștinii (cap. XII și XIII) și altele cu un caracter particular, privind raporturile dintre membrii comunității creștine din Roma și anume, comportarea „celor tari” în credință față de frații lor” mai slabi” în credință (cap. XIV, 1 - XV, 14).

Capitolul XII: indemnuri la sfintenie și întrebuintarea cu folos a feluritelor daruri.

Primul îndemn pe care îl adreseaza creștinilor este „sa înfațiseze trupurile lor ca pe o jertfa vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu”

1). Spre deosebire de jertfele sângeroase din cultul iudaic și pagân, creștinii sunt chemați sa aduca lui

Dumnezeu „jertfe duhovnicești” (comp. In. IV, 23-24), adica sa duca o viata de curăție morala, de sfintenie, în primul rând cu trupul. „Și sa nu se potriveasca acestui veac, ci sa se schimbe prin înnoirea minții” (vers. 2). Prin: „veacul acesta” Apostolul înțelege: viata prezentă sau lumea aceasta, contingentă, cea de sub timp, dominată de grijile materiale și de goană dupa placeri. Creștinul trebuie sa-și înnoiasca cugetul, sa pună pe primul plan, în preocuparile sale, grija de cele duhovnicești și de mântuirea sufletului.

”Sa nu cugete despre sine mai mult decât trebuie”, adica sa fie smeriți, și „sa fie multumitori față de darurile primite de la Dumnezeu, dupa masura credintei fiecaruia” (vers. 3), pentru ca aceluia care are multă credință, Dumnezeu îi încredintea multe daruri, dar îi impune și multe

îndatoriri. Comunitatea creștină, Biserica, este asemănată cu un trup alcatuit din multe madulare. Acestea îndeplinesc câte o funcție specifică, iar propășirea trupului, a obștii umane, depinde de colaborarea lor. Nici un madular nu se poate substitui trupului, nici nu poate să facă abstracție de el. Darurile sunt multe. Apostolul enumera aici pe cele mai importante: darul profeției, darul de a sluji cu bunăvoința semenilor, darul de a-i învăța, de a-i mângâia și altele (vers. 3-8; de comparat și I Cor. XII, 4-30).

Unneaza alte îndemnuri privind raporturile intercreștine (sau interumane, în general): iubirea să fie nefatarnică (vers. 9); să dea fiecare întâietate în cinștire semenilor săi (vers. 10); să fie răbdători în necazuri, stăruitori în rugăciune, ospitalieri față de cei străini (vers. 11-13). Insistă asupra îndemnului de a nu se răzbuna și de a nu răsplăti răul cu rău (vers. 14-21). Nimeni nu poate să aprecieze obiectiv gravitatea unei fapte. De multe ori omul rășplatește un rău cu altul mai mare. De aceea, Sfânta Scriptură da îndemnul de a lasa răzbunarea în seama lui Dumnezeu (Deut. XXXII, 35), pentru ca El să rășplatească fiecareia după faptele sale.

Comportarea creștinului față de dusmanul sau nu trebuie să se restrângă la o atitudine pasivă, de resemnare. Creștinul este îndatorat de legea iubirii să ia față de dusmanul sau o atitudine activă, binevoitoare, pentru a-l face să regrete fapta cea rea și să și-l apropie: „Deci, dacă dusmanul tău este flamând, hrănește-l, iar dacă este înșetă da-i să bea” (vers. 20). Acestea sunt faptele milosteniei trupești pe care le recomandă și Mântuitorul (Mt. XXV, 34-46). Știind că nu toți oamenii pot să facă astfel de acte, că mânia le tulbură cugetul, Apostolul face pogorământ și-i îndeamnă să facă binele, chiar din alte motive, decât cele firești: „Caci făcând acestea (adică cele spuse mai înainte) carbuni de foc vei grămădi pe capul lui”, adică vei trezi muștrarea cugetului lui.

Capitolul XIII: Reguli pentru conduita creștinilor în sfera societății civile. Îndemnul de a se supune autorității de stat.

”Tot sufletul să se supună înaltelor stăpâniri, caci nu este stăpânire decât de la Dumnezeu; iar cele ce sunt, de la Dumnezeu sunt rânduite” (vers. 1). Pentru a subzistă și mai ales pentru a prospera, o societate are nevoie în primul rând de ordine. După cum în natură, ca și în univers, domnește ordinea, tot așa trebuie să domneasca și în societate. Fiind principiul binelui și progresului, ordinea vine de la Dumnezeu, iar cei care slujesc ordinea sunt puși să facă aceasta, indirect, de Dumnezeu.

„De aceea, zice Apostolul, cel ce se împotrivesc stăpânirii, rânduielii lui Dumnezeu i se împotrivesc. Iar cei ce se împotrivesc își vor lua osândă” (vers. 2).

De observat limbajul Apostolului: „tot sufletul”, un ebraism, cu înțelesul de „tot omul”, dar care exprimă ideea că această atitudine de ascultare și supunere față de autoritatea de stat implică și conștiință. Cum arată în continuare, două sunt motivele acestei atitudini din partea creștinului: unul exterior, și anume frica de pedeapsă din partea stăpânirii, dar și din partea lui Dumnezeu, întrucât stăpânirea este slujitoare a lui Dumnezeu spre binele societății; și unul interior: vocea conștiinței, care afirmă că trebuie să ne supunem celor care reprezintă autoritatea divină. Implicarea conștiinței da o motivare mai profundă și mai sinceră acestei atitudini. Iată textul: „Caci dregatorii nu sunt frică pentru fapta bună, ci pentru cea rea. Voiști, deci, să nu-ți fie frica de stăpânire! Fă binele și vei avea lauda de la ea. Caci ea este slujitoare a lui Dumnezeu spre binele tău. Iar dacă faci rău, temete; caci nu în zădar poartă sabia; pentru că el este slujitoare a lui Dumnezeu”.

În mod concret, a respecta cineva autoritatea, înseamnă a-și îndeplini îndatoririle față de stat, exprimate de Apostol prin cuvintele: „Dați tuturor cele ce sunteți datori: celui cu darea, darea; celui cu vama, vama; celui cu teama; teama; celui cu cinștea, cinștea. Nimanui cu nimic nu fiți datori, decât cu iubirea unuia față de altul...”. „În iubire se cuprind toate poruncile”; „iubirea este împlinirea legii”(vers. 8-10). Creștinii să vegheze, de asemenea, pentru că acum mântuirea este mai aproape de noi (vers. 11); să fugă de „lucrurile întunericii”, adică de faptele rușinoase ale păgânilor și să se îmbrace cu armele luminii, cu virtuțile creștine (vers. 11-14).

Capitolele XIV, 1 - XV, 13: Comportarea față de cei slabi în credință.

Cei slabi în credință -sfatuiește Apostolul – trebuie tratați cu îngăduință și dragoste (vers. 1), după cum și cei tari în credință nu trebuie criticați. „Slabi în credință” sunt numiți acei creștini proveniți dintre iudei care nu aveau încredere deplină în izbavirea adusă de Mântuitorul și pentru a fi mai siguri de aceasta respectau și oprelistile puse de legea mozaică privitoare la mâncăruri (a se vedea: Lev. cap. XI) și sărbători. Așa de exemplu: „Unul crede că poate să mănânce de toate, înșă cel slab mănâncă legume. Cel ce mănâncă să nu disprețuiască pe cel ce nu mănâncă, iar cei ce nu mănâncă să nu judece pe cei ce mănâncă” (v. 2-3).

„Slabi în credință” erau și cei proveniți dintre păgâni, care evitau cu orice pret carnea -îndeosebi cea provenită de la jertfele aduse idolilor, carniuri numite „idolotite”.

În creștinism nu interesează mâncarea sau bautura (de reținut că aici nu este vorba de post), ci raportul cu Dumnezeu și cu oamenii, care trebuie să fie de pace și bună înțelegere (vers. 6-17). Deci, din cauza mâncării și bauturii nu trebuie să distrugem aceste legături. Toate sunt curate, dar dacă cel slab în credință ar mânca cu îndoială, înseamnă că îi facem un rău; de aceea, să evităm de a aduce sminteala fratelui (vers. 19-23; a se vedea și: Mt. XVIII, 6-10). Îndatorirea aceasta privea îndeosebi pe „cei tari” în credință, care în libertatea lor puteau scandaliza pe frații lor. Îndemnul Apostolului este ca ei să trăiască în armonie, să aibă aceeași credință, să se adune împreună și să laude cu toții pe Dumnezeu (xv, 1-13).

În epilog (capitolele XV, 14 - XVI), lauda pe creștinii din Roma pentru credința lor și le amintește că le-a scris epistola, întrucât el are misiunea de a predica la toate neamurile.

EPISTOLA I CĂTRE CORINTENI

1. Întemeierea Bisericii din Corint ne este relatată în Faptele Apostolilor, cap. XVIII, 1-18 și este legată de activitatea Sfântului Apostol Pavel, cel care a venit cel dintâi aici să aducă lumina Evangheliei, într-un mediu care pare atât de puțin dispus pentru trăirea vieții creștine. Era în a doua călătorie misionară, în toamna anului 50 sau începutul anului 51, când, forțat să părăsească Macedonia, Apostolul Neamurilor se îndreaptă spre Ahaia.

Gândul îi era să se întoarcă, de îndată ce-i va fi posibil, la Bisericile din Macedonia, la Tesalonic și Filipi, de care se despartise, când încă se mai simțea nevoie de prezența sa. Ajuns la Corint, s-a îndreptat, după obiceiul său, către cartierul evreiesc.

A aflat locuința în casa unui făcător de corturi, numit Acvila, venit de curând de la Roma cu soția sa Priscila (Fapte XVIII, 1-2). Fiind de aceeași meserie și de aceeași credință cu ei, a rămas în casa lor. În fiecare sâmbătă, se ducea la sinagoga și propovăduia iudeilor pe Hristos. Predica i-a fost încununată de succes. Au început convertirile. Între alții, a trecut la credința cea nouă însuși Crispus, mai marele sinagogii, cu familia sa. Faptul acesta nu putea lăsa nepăsători pe iudeii intransigenți care aveau pe inimă vâlul - pe care și-l punea Moise pe față (II Cor. III, 13-16) și nu puteau înțelege vestea cea bună propovăduită de Sfântul Pavel: mântuirea prin Cruce.

Acesta i-au interzis accesul în sinagoga. Ce putea face atunci, decât ceea ce făcuse altădată în Antiohia Pisidiei (Fapte XIII, 46-49)? S-a despartit de sinagoga și a început să învețe în casa unui prozelit dintre păgâni, Titus Iustus. Într-o vedenie, Mântuitorul i se arată și-i spune: „Nu te teme. Vorbeste și nu tece, căci Eu sunt cu tine și nimeni nu va pune mâna pe tine să-ți faci rău. Că mult popor am Eu în cetatea aceasta” (Fapte XVIII, 9-10). A rămas în Corint un an și șase luni, devenind astfel ctitorul Bisericii despre care avea să spună că el a sădit-o, Apolo a udat-o și Dumnezeu a făcut-o să crească (I Cor. III, 6). Vom vedea că a fost nevoie să o ude el însuși - și de multe ori cu lacrimi îmbelsugate - că această creștere să se facă în bune condiții și să ajungă desăvârșită.

Nestiind ce mijloace să mai întrebuințeze ca să scape de el, în cele din urmă, iudeii s-au hotărât să-i aducă în fața proconsulului Galion, acuzându-l că predica o religie care este contra legii, o religie diferită de cea iudaică. Acuzatia era destul de abilă. Și dacă Galion o lua în seamă, Sfântul Pavel putea să cadă sub pedeapsa legii romane, culpabil de crimă de lese maiestate, cum a cazut mai târziu și el și toți creștinii. Dar Galion nu le-a luat în seamă păra și nici n-a vrut să-i asculte, văzând că este vorba de anumite neînțelegeri asupra învățaturii și dascălilor evrei, care și cu această ocazie au pierdut (Fapte XVIII, 15). Apostolul a putut petrece încă „multe zile” în liniște în Corint, timp în care a convertit pe Stefanos și casa lui (I Cor. XVI, 15), pe Gaius (I Cor. I, 14), pe Erast, vistiernicul orașului, pe Cvartus din portul Chenhrea și pe mulți alții, ale căror nume nu le mai cunoaștem (Fapte XVIII, 8).

2. Motivele și scopul epistolei

Apostolul părăsește Corintul în vară sau toamna anului 52, însoțit de Acvila și Priscila, de care se legase printr-o aleasă prietenie creștină (Rom. XVI, 3-4). Ei se îndreaptă spre Efes. Acvila și Priscila rămân aici, în timp ce Sfântul Pavel porneste mai departe pe mare, debarcând la Cezareea Palestinei. De la Cezareea, el se duce la Ierusalim, de o sâmbătă a iudeilor, și apoi se înapoiază în Antiohia, încheind astfel a doua călătorie misionară (Fapte XVIII, 18-22), pe care o începuse în primăvara anului 50.

Dupa ce zăboveste o vreme în Antiohia, Sfântul Pavel porneste din nou (în cea de a treia calatorie misionara, 53/54 - 58) spre Tars, Derbe, Litra, Iconiu si Antiohia Pisidiei, unde predicase în prima calatorie misionara, revede Galatia, strabate Frigia si ajunge la Efes. Aici si în împrejurimi se opreste el timp de mai bine de trei ani (Fapte XX; 31), desfasurând o bogata activitate misionara (Fapte XVIII, 23 s.u.). De la plecarea sa din Ahaia trecusera asadar aproape patru ani încheiati (52 – 56). În tot acest timp el urnarise cu grija de parinte dezvoltarea Bisericii din Corint (II Cor. XI, 28).

Ajuns în Efes, putem presupune ca a trimis de aici Corintenilor o scrisoare - cea mentionata în I Cor. V, 9-11 - prin care le facea cunoscuta prezenta sa aici si le da diferite sfaturi, între care si acela „de a nu se amesteca cu desfrânatii”. În urma acestei scrisori (care nu ni s-a pastrat), a primit si el mai multe vesti de la Corinteni.

De la Hloe (I Cor. I, 11), despre care nu stim nici macar daca era crestina, afla ca între Corinteni erau unele dezbinari, dupa Apostolul preferat. Unii se numeau „ai lui Pavel”, altii „ai lui Apolo”, altii „ai lui Chefa”, iar altii „ai lui Hristos” (I Cor. I, 11-12).

Apolo era un iudeu alexandrin, instruit în credinta crestina si botezat de catre Acvila si Priscila, care a ajuns la Corint, în unna Sfântului Apostol Pavel (cf Fapte XVIII, 24-28), si predica cu o elocinta aleasa, ceea a facut ca unii corinteni sa se ataseze de el, formând acea „partida” numita „ai lui Apolo”. Despre Petru nu avem cunostinta sa fi predicat la Corint, însa unii iudei încrestinati, desi neiu daizanti, pastrau o anumita ostilitate fata de Sfântul Pavel si-i contestau autoritatea, opunându-i pe Sfântul Apostol Petru. Acestia formau grupul „petrinilor”. Altii ramâne au devotati Sfântului Pavel si, în sfârșit, o anume pretinsa elita crestina nega rolul oricarui apostolat si alcatuia o a patra „partida”; „ai lui Hristos”. Nu trebuie sa credem ca în Biserica din Corint s-ar fi ivit vreo erezie doctrinara sau schisma care sa sparga unitatea de credinta. Era numai o disensiune de suprafata privitoare la predicatorul preferat.

Pe lângă acestea, Corinteni însisi fac o scrisoare cu care trimit o delegatie formata din Stefanos, Fortunat si Ahaic (I Cor. XVI, 17) si-i cer mai multe lamuriri.

Mai putem adauga informatiile orale pe care i le vor fi dat cei trei delegati, precum si cele pe care i le va fi dat Apolo, venit si el la Efes (I Cor. XVI, 12). Atunci le-a facut o scrisoare - aceea pe care o avem noi astazi sub numele de Epistola I-a catre Corinteni (în fapt, a doua) în care îi muștra pentru disensiunile dintre ei si raspunde la întrebările puse de ei cu privire la casatorie si celibat, la mâncarea din carnurile sacrificate idolilor (idolotite), la harismele duhovnicesti, la dogma învierii mortilor etc. La sfârșit îi invita si pe ei sa ia parte la colecta care se facea pentru saracii din Ierusalim, le anunta o vizita a sa catre toamna si le spune sa primeasca bine pe Timotei, care va veni curând din Macedonia si le va spune cum învăta si rânduieste el în toate Bisericele.

3. Cât priveste integritatea si unitatea Epistolei I-a catre Corinteni, sunt recunoscute de catre toate Bisericele crestine. Variatiile de stil - indicate de câțiva critici extremisti în sprijinul ipotezei interpolarii unor versete sau pentru scindarea epistolei în fragmente care ar fi apartinut initial altor epistole pauline, ori ar fi alcatuit epistole aparte, sunt cu totul firesti într-o scriere cu preocupari si teme atât de variate. De aceea toate încercările de a ataca integritatea sau unitatea epistolei au fost parasite, respectându-se traditia Bisericii si marturia vechilor manuscrise, care transmit textul epistolei în forma lui actuala.

4. Planul epistolei. Limba si stilul.

Epistola cuprinde 16 capitole. Nu are o tema centrala, despre un singur subiect, ci cuprinde idei si subiecte diferite. Sub acest raport, nu este asemanatoare Epistolei catre Romani. Aici domina elementul practic si prin forta lucrurilor este foarte variata ca idei.

Subiectele tratate sunt de patru feluri:

- a). disciplinare (dezbinarile si pedepsirea incestuosului);
- b). morale (desfrâu, procesele, casatoria si fecioria, sclavia si idolotitele);
- c). liturgice (tinuta la cult si harismele)
- d). dogmatice (Euharistia, învierea Domnului si învierea mortilor).

Datorita acestei diversitati de idei si de subiecte tratate, putem împarti epistola în patru sectiuni precedate de un prolog si încheiate cu un epilog. Prologul (I, 1-9) cuprinde salutari de la Apostol si rugaciunea de multumire catre Dumnezeu pentru binefacerile primite de corinteni. Corpul epistolei cuprinde patru sectiuni distincte:

1. Blamul adresat credinciosilor din Corint, din cauza dezbinarilor dintre ei (I, 10 - IV, 21).

2. Norme privitoare la viata morala si civila a crestinilor din Corint (V, 1- XI, 1). Este portiune a cea mai variata a epistolei: ea trateaza succesiv fapta imorala a unuia dintre membrii comunitatii (V, 1-13); procesele între crestinii în fata tribunalelor pagâne (VI, 1-11); condamnarea desfrâului si a libertinajului moral, în general (VI, 12-20); casatoria si fecioria (VII, 1-40); carnurile jertfite idolilor (VIII, 1 -XI, 1).

3. Chestiuni referitoare la cultul divin (XI, 2 - XIV, 40). Acestea sunt în numar de trei: tinuta femeilor la cultul divin (XI, 2-16); dezordinile care se petreceau la agapele crestine (XI, 17-34); darurile spirituale (XII, 1 -XIV, 40).

4. Despre învierea Domnului si învierea mortilor (XV, 1-58).

Capitolul XVI serveste de epilog; el contine câteva stiri, îndemnuri si salutarile finale obisnuite.

Limba în care este scrisa epistola este cea greaca a dialectului comun.

Stilul este foarte variat, dupa subiectele tratate. Tonul general este cel al instructiei simple si familiare directe. Este când plin de caldura si tandrete, când entuziasmat si solemn, când ironic si sever, asa cum se adreseaza un tata copiilor sai: cu severitate, ironie sau bunavointa, dar totdeauna cu dragoste. Apostolul își reveleaza aici tot sufletul sau.

Cuprinsul epistolei

Prologul (cap. 1, 1-9) cuprinde adresarea si rugaciunea de multumire.

Sfantul Pavel își indica numele, cu calitatea sa de „apostol” al Domnului Hristos, si îl asociaza si pe Sostene, care era din Corint (Fapte XVIII, 11) si care, probabil, a scris epistola sub dictarea Apostolului. Sfântul Pavel saluta Biserica din Corint (vers. 3) si multumeste lui Dumnezeu pentru darurile primite de ei de la Dumnezeu, în care trebuie sa progreseze pentru a putea întâmpina curati si nevinovati ziua Parusiei Domnului nostru Iisus Hristos (vers. 4-9). Rugaciunea Apostolului pentru Corinteni este în deplina concordanta cu tonul general al epistolei si serveste ca introducere în tratarea propriu-zisa a problemelor dezbatute în cuprinsul acesteia.

Sectiunea I-a (1, 10 -IV, 21).

Combaterea dezbinarilor ivite între crestinii din Corint.

Primele patru capitole sunt strâns unite între ele prin problemele ce le dezbat si anume: „partidele” din Corint si relele lor consecinte, înțelepciunea omeneasca si cea crestina, precum si rolul apostolilor.

Capitolul 1: Dezbinarile din Corint si Înțelepciunea omeneasca. Apostolul îndeamna, chiar de la început, pe corinteni sa fie uniti, înlăturând dezbinarile si „partidele” care se formaseră între ei. Tratarea acestei teme este precedata de informatia ca „oameni de la Hloe din casa” au înștiintat pe Apostol ca Biserica din

Corint este tulburata de unele certuri si dezbinari: „ca fiecare din ei zice: Eu sunt al lui Pavel, eu sunt al lui Apolo, eu sunt al lui Cheia, iar eu sunt al lui Hristos (” v. 11-12). Hloe este o persoana nu prea cunoscuta. Nu stim nici de ce neam era, nici unde locuia, nici daca era crestina, cum se presupune. Se admite în general ca era o femeie bogata, originara din Corint si în momentul când Sfantul Pavel scria epistola, ea se afla în Efes.

Capitolul II: înțelepciunea crestina. A doua cauza a împartirii corintenilor, arata Apostolul, sta în aceea ca ei n-au înțeles suficient înțelepciunea divina. Putin mai sus, la cap. 1, 17, Sfântul Pavel a spus ca Hristos l-a trimis sa binevesteasca „nu cu înțelepciunea cuvântarii”, adica

dupa arta elocintei, „ca nu cumva sa ramâna stearpa crucea lui Hristos”, adica golita de continut, fara efect. Acum revine asupra acestei idei, aratând pe scurt ca el a fost fidel acestui principiu; prin aceasta el justifica metoda sa de învățământ, care nu satisfacuse gustul unei parti din membrii Bisericii din Corint. Si el predica o înțelepciune, însa înțelepciunea creștina, o înțelepciune tainica a planurilor lui Dumnezeu pentru mântuirea lumii prin jertfa lui Hristos: (II, 1-5).

Evanghelia este, asadar, adevarata înțelepciune. Fiind revelata si duhovniceasca, ea poate fi înțeleasa numai de oamenii duhovnicesti (pneumatikos), adica de cei care pastreaza harul primit la botez, si care stiu sa judece duhovniceste predica Apostolului (II, 11-16). Cei ce provoaca certuri si dezbinari în Biserica, lasându-se mânati de preocupari sofisticate, sunt departe de aceasta înțelepciune dumnezeiasca. Pe acestia, Apostolul îi numeste „firesti si trupesti” (II, 14; III, 1) si-i compara - muștrându-i - cu pruncii, care nu pot mistui alimente tari, ci trebuie înca hraniti cu lapte (III, 1-4).

Capitolele III - IV: Raul dezbinarilor. Hristos, temelia Bisericii și rolul apostolilor.

Creștinii din Corint, arata Aposolul, sunt înca „trupesti”, se conduc dupa consideratii ale înțelepciunii lumesti, câta vreme între ei sunt certuri si dezbinari (III, 1-4). Pentru aceasta el nici nu le-a putut vorbi ca unor oameni duhovnicesti. Ei uita ca misionarii creștini sunt doar slujitori prin care ei au crezut, mesteri-ziditori la „zidirea lui Dumnezeu” si colaboratori ai Domnului Hristos, iar temelia ramâne El însusi.

Asadar, nimeni sa nu se laude cu numele vreunui om, deoarece Apostolii apartin tuturor creștinilor. Ei predica învățatura Domnului în diferite moduri, dupa puterea si darul fiecaruia, dar fiecare sa ia seama cum zideste, caci lucrul lor îl va aprecia Dreptul Judecator. Judecata lui Dumnezeu va arata calitatea si trainicia contributiei fiecaruia la zidirea si întarirea Bisericii: „Caci noi ai lui Dumnezeu impreuna - lucratori suntem, continua Apostolul; voi sunteți ogorul lui Dumnezeu, zidirea lui Dumnezeu. Dupa harul lui Dumnezeu, cel dat mie, eu, ca un intept mester, am pus temelia; iar altul zideste. Dar fiecare sa ia seama cum zideste. Caci nimeni nu poate pune alta temelie, decât cea pusa, care este Iisus Hristos. Iar de zideste cineva pe aceasta temelie: aur, argint sau pietre scumpe, lemne, fân, trestie, lucrul fiecaruia se va face cunoscut; il va vadi Ziua (Domnului). Pentru ca in foc se descopera, si focul insusi va dovedi ce fel este lucrul fiecaruia. Daca lucrul cuiva se va arde, el va fi pagubit; el insa se va mântui, dar asa ca prin foc” (vers. 9-15).

Prin „Ziua Domnului” înțelegem ziua celei de a doua veniri a lui Hristos. Ziua Judecatii viitoare, când se vor da pe fata cele ascunse ale oamenilor si când se va putea vedea si cum a fost lucrul fiecaruia dintre slujitorii Domnului. Prin: „aur, argint, pietre scumpe”, Apostolul înțelege, în sens metaforic, învățaturile sanatoase autentice - divine, având în centru pe Mântuitorul Hristos si jertfa Sa; iar prin „lemne, fân, trestie sau paie”, el înțelege învățaturile nefolositoare.

Apostolul împreună cu toata comunitatea din Corint în for de judecata si poruncește: „În numele Domnului nostru Iisus Hristos, adunându-va voi si duhul meu, cu puterea Domnului nostru Iisus Hristos, sa dati pe unul ca acesta Satanei spre pieirea trupului, pentru ca suflatul sa se mântuiasca în ziua Domnului Iisus” (vers. 4-5). Ce înțeles au aceste cuvinte atât de solemne ?

Dupa parerea unor comentatori protestanti, cuvintele Sfântului Pavel ar echivala cu o sentinta de condamnare la moarte, sentinta asemanatoare cu pedepsele capitale din Vechiul Testament si cu aceea aplicata de Sfântul Petru lui Anania si Safira (Fapte V, 4-10), iar mai târziu de inchizitie. Dupa parerea altor comentatori - îndeosebi romana-catolici - ele ar echivala cu excomunicarea. Adevarul este undeva la mijloc. Pedepsa hotărâta de Apostol este mai blândă decât condamnarea la moarte, lasând osânditului vreme de pocainta, dar este mai aspră decât excomunicarea, adaugând la excluderea din Biserica si o pedeapsa trupeasca: incestuosul este dat, cu trupul, în stapânirea diavolului - nu pentru totdeauna, ci numai pentru o vreme (comp. si I Tim. I, 2.29. Excomunicat si lasat prada chinurilor provocate de Satana (ca în cazul lui Iov), osânditului îi ramâne totusi, în viziunea lui Pavel, speranta mântuirii prin suferinta. Scopul pedepsei este, deci, curativ si pedagogic. Apostolul voieste sa-l smulga din ghearele desfrânării, sa-l faca sa primeasca

chiar în aceasta viață o parte din muncile rezervate celor osândiți la chinurile iadului și să-l aducă la pocăință și îndreptare, în vederea mântuirii sufletului.

Porunca de a evita contactul cu desfrânatii mai fusese odată comunicată corintenilor, printr-o epistolă anterioară, care s-a pierdut: „V-am scris în epistolă să nu vă amestecați cu desfrânatii” (vers. 9). Acum revine, lamurind că nu este vorba de o izolare completă a comunității de societatea păgână în care trăiau, de o ieșire a creștinilor din lumea aceasta, lucru irealizabil într-un orășel locuit numai de păgâni.

Era vorba de a evita orice contact cu creștinii înclinați spre viciile păgâne (vers.9-11).

Capitolul VI: Oprirea judecării creștinilor la tribunalele păgâne; combaterea desfrâului.

Un alt fapt trist care se petrecea la Corint și pe care Apostolul îl condamnă este judecarea creștinilor la tribunalele păgâne (vers. 1-11). Într-un centru comercial și cosmopolit cum era Corintul, se găseau totdeauna destule motive pentru neînțelegeri și procese, așa încât sediile tribunalelor publice erau în permanentă tixite de lume.

Iudeii se bucurau de dreptul de a-și duce viața, între păgâni, după legea și datinile lor aparte și de a-și soluționa neînțelegerile în fața unor tribunale speciale de pe lângă fiecare sinagogă. Dobândiseră privilegiul acesta de la împăratul Claudiu, satul de nesfârșite certuri religioase și civile și de tulburările provocate de ei cu prilejul întrunirilor publice. Mai toate litigiile dintre iudei erau aplanate deci de propriii lor judecători. Sfântul Pavel ar fi vrut ca exemplul iudeilor să fie imitat și introdus și în Bisericiile creștine și dăduse Bisericii instrucțiuni în acest sens. De aceea, ca și cum nu i-ar veni să creadă, el întreaba pe corinteni: „Indrăznește cineva dintre voi, având vreo pără împotriva altuia, să se judece înaintea celor nedrepti...? Oare nu știți că sfinții vor judeca lumea? Și dacă lumea se va judeca prin voi, sunteți nevrednici de judecați mai mici?”

Capitolul VII: Despre căsătorie, necăsătorie și văduvie

În capitolele următoare, Apostolul răspunde unor probleme ridicate, în cea mai mare parte, chiar de către creștinii din Corint printr-o epistolă („Cât despre cele ce mi-ați scris...”; VII, 1), cât și prin delegații lor: Stefanos, Fortunat și Ahaic (XVI, 17). De aceea, ele sunt introduse în tratare, rânduindu-se pe rând, prin cuvintele: „cât despre ...” (VII, 1; VIII, 1; XII, 1; XVI, 1, 12). Pe lângă acestea, întâlnim și alte câteva teme dezbătute din inițiativa Apostolului însuși, cum sunt: combaterea anumitor neorânduiri de la adunările de cult (cap. XI) și lamurirea unor nedumeriri privitoare la credința în învierea morților (cap. XV).

Cea dintâi problemă ridicată de către corinteni privește căsătoria și fecioria.

Problema aceasta nu este Iara legătură logică cu pericopa precedentă (VI, 12-20), în care Apostolul a vorbit despre atitudinea creștină față de alimente și față de faptele trupesti. „Toate-mi sunt îngaduite” (VI, 12), pretindeau laxistii contaminati de unele idei filozofice și de fermentul descompunerii morale a vieții din orașul Afroditei.

„Bine este pentru om să nu se atingă de femeie” (VII, 1), răspundeau rigoristii angajați în urmărirea unui ideal religios excepțional. Orice exces provoacă reacții exagerate. Controversele dintre aceste două tendințe opuse nu antrenau însă decât un număr mic de creștini. Masa cea mare de credincioși se ținea departe de ele, dezaproband și abuzul de libertate al unora, și excesul de înfrânare al altora.

Corintul era și în alte privințe patria extremelor, cum era concurența dintre cele două mari curente filozofice ale vremii: epicureismul și stoicismul. Căci, în timp ce reprezentanții celui dintâi exaltează senzualitatea și consideră goana după satisfacerea poftelor ideal suprem al vieții, adepții celui alt laudă peste măsură foloasele înfrânării și caută fericirea supremă în renunțarea totală la plăcerile trupesti.

În ceea ce privește raportul dintre căsătorie și feciorie, Apostolul laudă fecioria, dar nu respinge căsătoria. În cumpana dintre căsătorie și feciorie, creștinul nu are de ales între „bine”

si”rau”, ci între „bine” (kalos) si „mai bine” (kreiton), adica între doua stari deosebite numai prin gradul lor de stralucire morala. Fecioria face parte din cele trei sfaturi evanghelice recomandate de Mântuitorul celor care râvnesc în chip deosebit dupa desavârsire (Mt. XIX, 12, 21). Ea este starea cereasca si vesnica în care petrec îngerii si în care vor petrece toti oamenii dupa înviere (Mt. XXII, 30). Corespunzând unei stari ceresti si vesnice, ea este superioara casatoriei, care se încadreaza, ca durata si ca menire, numai conditiilor vietii pamântesti.

Elogiul fecioriei nu implica însa, în gândirea Sfântului Apostol Pavel, desconsiderarea casatoriei. Rânduita de Dumnezeu (Gen. 1, 28) si binecuvântata de Mântuitorul (In. 2, 1-1), casatoria constituie si un stavilar împotriva pacatului desfrânarii.

De aceea, îndata dupa elogiul castitatii (VII, 1) Apostolul adauga: „Dar, din pricina desfrânarii, fiecare sa-si aiba femeia sa, si fiecare femeie sa-si aiba barbatul sau”(VII, 2). Casatoria face din barbat si din femeie un singur trup. Prima ei caracteristica fundamentala trebuie sa fie deci unitatea. Morala crestina respinge categoric atât poligamia, cât si poliandria, sau diferite alte aberatii, de care este rusinos a si vorbi. În acest miracol al vietii, femeia are anumite drepturi si anumite îndatoriri, de la care nu se poate sustrage, pentru ca familia sa fie trainica si izvor de fericire. Barbatul si femeia trebuie sa se socoteasca egali, sa-si pastreze credinciosia conjugala respective a-si de comun acordul sa se înfrâneze în posturi (vers. 3-6).

Pastrarea fecioriei si a castitatii este însa anevoioasa si pândita adesea de grele încercari. De aceea, continua: „Dar daca nu se pot înfrâna, sa se casatoreasca. Fiindca mai bine este sa se casatoreasca decât sa arda” (vers. 9).

Pe temeiul acestor învățaturi, Biserica va recomanda tinerilor casatoria la vreme, va cere sotilor sa traiasca în sfîntenie si va sfatui pe cei ce doresc sa devina monahi la înțeleapta cumpanire înainte de a face acest pas.

Cât priveste casatoriile mixte, adica cele contractate între crestini si necrestini, sau înainte de convertire, iar apoi doar unul dintre sotii s-a încrestinat, Sfântul Pavel zice: „Daca un frate are femeie necredincioasa si ea vrea sa locuiasca cu el, sa nu se desparta de ea. Si femeia, daca are barbat necredincios si el vrea sa locuiasca cu ea, sa nu-si lase barbatul. Fiindca barbatul necredincios se sfînteste prin femeia credincioasa si femeia necredincioasa se sfînteste prin barbatul credincios... Caci ce stii tu, femeie, daca-ti vei mântui barbatul? sau ce stii tu, barbato, daca-ti vei mântui femeia ?” (vers. 12-16).

Astfel de cazuri - de familii mixte - erau numeroase în primii ani ai crestinismului si se pot repeta oricând în istoria misiunii crestine între neamuri.

Apostolul învata, deci, ca sotii crestini n-au voie sa se desparta din pricina apartenentei la crestinism.

Capitolul VIII: în conduita lor, în problema idolotitelor, crestinii trebuie sa dovedeasca prudenta si dragoste. Într-adevar, idolii nu înseamna nimic si a mânca din carnea jertfita lor este un fapt indiferent. Dar daca aceasta libertate a celor ce stiu ar tulbura pe cei slabi, ar influenta si pe acestia sa manânce, desi ei socotesc ca acesta este un pacat, atunci se pacatuieste împotriva celui slab, din lipsa de dragoste. De aceea, crestinul adevarat nu va mânca carne niciodata, când e vorba sa aduca sminteala fratelui sau (VIII, 13).

Capitolul IX. Ca pilda de înțelegere pentru cei slabi în credinta si iubire pentru ei, Sfântul Apostol Pavel se da pe sine ca exemplu. Procedând cu înțelegere fata de cei slabi, este recomandabil sa renuntam la unele drepturi ale noastre, cum a facut si el ca Apostol. Caci pentru a nu stânjeni predica sa, el a slujit gratuit, desi avea drepturi la anumite bunuri materiale, întrucât cel ce slujeste altarului si Evangheliei trebuie sa traiasca din Evanghelie (IX, 14). În continuare, Apostolul arata ca el se comporta cu fiecare dupa situatia sa: cu pagânii, cu iudeii, cu cei slabi, în mod deosebit, ca pe toti sa-i aduca la Hristos (IX, 19-23). El se înfrâneaza si depune sfortari, ca si cei din circuri, sau ca si atletii, spre a câstiga „marele premiu”, adica mântuirea (IX, 24-27).

În capitolul X Apostolul le prezintă pilda israelitilor idololatri, care trebuie să-i îndrumeze la prudență pe cei „tari” în credință. Căci strămoșii iudeilor în pustie, deși au fost ajutați de Dumnezeu, fiind conduși de un nor luminos, trecând minunat prin Marea Rosie, hrăniți cu mană, apătați cu apă din stâncă (X, 1-4), totuși au cedat poftelor idololatriei și au fost pedeșțiți, odată pierind douăzeci și patru de mii (cf Num. XXV; 9), alta dată fiind mușcați de serpi veninoși (cf Num. XXI, 6). Evident și-au primit pedeapsa pentru pacatele lor, dar acele pedeșse au fost și pilde pentru cei de astăzi. De aceea ei trebuie să se păzească de închinare la idoli (X, 5-14). Adică să nu ia parte la mesele păgâne de la temple, unde se stabilea o oarecare legătură între participant și preotul sacrificator. Creștinii au Sfânta Euharistie, unde pot participa, și nu la aceste inventii ale demonilor (X, 15-21).

Idololatriile puteau fi consumate în case particulare, cu condiția de a nu sminti pe cei slabi (X, 27). Dacă i se atrage atenția de cineva că sunt idololatrie - este vorba de cei slabi în credință, să renunțe la ele (X, 28). Trebuie să facem totul spre slava lui Dumnezeu, și fără a tulbura pe cineva, ci spre folosul și mântuirea tuturor (vers. 29-33). Apostolul încheie acest grup de învățături cu îndemnul: „Fiți urmașii mei, așa cum și eu sunt al lui Hristos”. Cu toate că aceste cuvinte apar la începutul capitolului următor (XI, 1), ele constituie ca idee și conținut concluzia celui precedent (cap. X) pe care, de fapt, îl încheie.

Secțiunea a III-a

Probleme privitoare la cultul sacru (XI, 2 - XIV)

La aceste necuviințe se referă Sfântul Pavel în secțiunea de față (XI, 2 - XIV) și anume cele privitoare la ținuta de la adunările de cult și manifestarea harismelor duhovnicești.

Gândirea sa se desfășoară în trei idei principale:

1. În adunările de cult, femeile sunt datoare să aibă capul acoperit și să asculte în tăcere, păstrând modestia pe care le-o recomandă ordinea firii și bunăcuviința (XI, 3-16 și XIV, 33-36).

Maxima: „toate-mi sunt îngaduite” (VI, 12 și X; 23) devenise, la Corint, și pentru femei sursa unei înțelegeri greșite a libertății creștine și a învățaturii evanghelice privind egalitatea a religioasă dintre bărbat și femeie. Ea se materializa în ținuta exterioară, prin prezenta la agape și la sfintele slujbe fără valul sau mahrama impusă de obiceiurile vremii, cât și în îngăduința de a lua cuvântul în biserică, trecând peste prerogativele rezervate atunci numai bărbaților și îndeosebi membrilor ierarhiei bisericesti.

Ca să stabilească buna rânduială, Sfântul Pavel poruncește femeilor să-și acopere capul când iau parte la adunările de cult și să păstreze tăcerea și modestia potrivită sexului lor și practicii celorlalte Biserici. Pentru femei, purtarea valului sau a mahramei era semn de decență și evlavie. În Corint și în cetățile grecești, purtau capul descoperit numai femeile de moravuri usoare. Un asemenea obicei nu era potrivit în adunările creștine. Sfântul Pavel adresează femeilor care-și îngăduiau să calce regulile îndatinăte de bună cuviință în îmbracaminte următoarea ironică mustrare: „Orice femeie care se roagă sau proorocește cu capul descoperit, necinsteste capul, căci tot una este ca și cum ar fi rasă. Pentru că dacă femeia nu-și acopere capul, să se și tunda, iar dacă-i este rusine să se tunda sau să se rada, să se acopere” (XI, 5-6).

Prin aceste cuvinte, Apostolul face apel la însași judecata și bunul simț al cititorilor epistolei sale. Toți corintenii dezaprobau, în sufletul lor, obiceiul anumitor stăpâni de a-și rade sclavele, obiceiul curtezanelor de a-și tăia parul și obiceiul dansatoarelor de a umbla cu capul descoperit. Nici o femeie de bune condiții nu și-ar fi permis asemenea atitudine. Emanciparea femeii nu se arată neapărat printr-o ținută excentrică. Evanghelia cinsteste femeia, iar calendarul creștin păstrează amintirea multor femei desăvârșite, adevărate modele de virtute, de sfintenție și de alipire de Hristos. Creștinismul nu recomandă însă feminismul excesiv și nu îngăduie femeilor pioase să iasă din rânduiala firii.

Aceste sfaturi trebuie întregite cu cele date la 1Tim. II, 8-15, unde ni se arata ca numai maternitatea si buna crestere a copiilor alcatuiesc adevarata si cea dintâi menire a femeii. Iar ca mama si ca educatoare, demnitatea femeii crestine este incomparabila si nesfârșita.

Un alt argument invocat de Apostol are caracter istoric si teologic (XI, 7-10) si porneste de la referatul biblic despre facerea omului (Gen. I, 2-27 si II, 18-25), unde se arata ca femeia a fost creata pentru barbat si dupa chipul lui. De aceea ea este slava barbatului, din care a fost luata, precum barbatul este slava lui Dumnezeu.

În cult, acest adevar se ilustreaza prin deosebirea de tinuta exterioara între barbat si femeie: „pentru ca barbatul nu este dator sa-si acopere capul, fiind chipul si slava lui Dumnezeu, iar femeia este slava barbatului ...” (XI, 7-10). La aceasta motivare, Sfântul Pavel adauga înca un argument, când spune ca femeile sunt datoare sa-si acopere capul, în adunarile religioase, nu numai pentru ilustrarea supunerii lor fata de ordinea aratata la facerea omului ci si „pentru îngeri” sau „din cauza îngerilor” (vers. 10). Este vorba de îngerii care participa, nevazuti, la sfintele slujbe.

Modestia recomandata de Apostol femeilor crestine nu priveste numai purtarea valului sau mahranei în adunarile de cult, ci si pastrarea unei atitudini de cuviincioasa tacere si ascultare în Biserica, precum si renuntarea la preocuparea ostentativa pentru podoabe si lux: „Ca în toate bisericile sfintilor, zice Sfântul Pavel, femeile voastre sa taca în adunarile bisericesti; pentru ca nu li s-a dat voie sa graiasca, ci sa fie supuse, precum zice si legea. Iar de voiesc sa învete ceva, sa întrebe acasa pe barbatii lor; caci este rusine ca femeile sa vorbeasca în Biserica” (I Cor. XI, 34-35; comp. si I Tim. II, 8-15). Acestea sunt, în putine cuvinte, principalele îndatoriri ale femeii în timpul sfintelor slujbe. Celelalte sunt incluse în sfaturile generale adresate de Apostol tuturor credinciosilor.

2. Necuviinte ale corintenilor la agapele crestine (XI, 17-22 si 33-34).

Dupa cum le arata chiar numele, agapele (de la agape = dragoste) erau mesele comune organizate de crestini pentru manifestarea dragostei fratesti dintre dânsii. Ele însoteau oficierea Sfintei Euharistii, fie precedând-o, fie urmând-o. Din punct de vedere religios, agapele aminteau ultima Cina luata de Domnul cu ucenicii Sai; din punct de vedere social, ele erau un mijloc admirabil de înfratire si solidaritate între membrii comunitatii crestine. Saracii si calatorii erau primiti cu preferinta. Uneori erau primiti si necrestinii care simpatizau Biserica si intentionau sa devina crestini. De regula erau alcatuite din mâncari foarte simple: pâine, peste, legume, pe care le aduceau credincioșii. Cei mai înstariți aduceau si bucate mai alese, precum si vinul. Înca din veacul apostolic, agapele erau însa expuse sa-si piarda caracterul liturgic si sobrietatea si sa se transforme în mese obisnuite.

La Corint, dupa informatiile primite de Sfântul Pavel, patru abuzuri întunecau atmosfera duhovniceasca a agapelor si anume:

a). în loc sa alcatuiasca o singura masa, crestinii se împarteau pe grupuri distincte, dupa legaturile de rudenie, de prietenie, de stare sociala sau de preferinta personala, aducând si aici spiritul de dezbinare (XI, 18-19).

b). în loc sa puna laolalta toate bucatele si sa fie împartite frateste tuturor celor de fata, fiecare consuma, singur sau cu grupul sau, ceea ce-si adusese de acasa (XI, 21).

c). în loc sa se astepte unii pe altii, primii sositi se asezau la masa si începeau sa manânce, lasând fara mâncare pe saracii care veneau de la lucru mai târziu si care nu-si puteau aduce alimente proprii (XI, 21-22).

d). în loc sa se conformeze sobrietatii agapelor si sa pastreze cumpatarea, anumiti crestini mâncau si beau peste masura, aratând o condannabila lipsa de respect fata de solemnitatea unor asemenea adunari si mai ales fata de taina Sfintei Euharistii, care se savârșea în legatura cu agapele (XI, 21-22).

Pentru a pune mai mult în evidenta gravitatea unor astfel de dezordini, Sfântul Pavel vorbeste, în continuare, in vers. 23-32, despre Sfânta Euharistie, care a constituit de la început centrul cultului crestin. Cuvintele Apostolului alcatuiesc o scurta cateheza dogmatica si liturgica

despre aceasta dumnezeiasca Taina si au o deosebita însemnatate istorica pentru cunoasterea primei traditii a Bisericii în aceasta privinta.

Din punct de vedere cronologic, epistola I-a catre Corinteni a fost scrisa cu câtiva ani mai înainte decât evangheliile sinoptice. Din aceasta cauza, pericopa consacrata de catre Sfântul Pavel acestui subiect constituie un nepretuit document istoric despre credinta si practica Bisericii primare, în vremea când majoritatea martorilor oculari si auditivi ai activitatii Mântuitorului erau înca în viata (1 Cor. XV, 6). Ea ne arata ca dogma euharistica n-a suferit nici un fel de schimbare în dezvoltarea vietii crestine si ca Biserica a pastrat-o asa cum a primit-o de la însusi întemeietorul ei, Domnul nostru Iisus Hristos.

Apostolul expune mai întâi istoria instituirii acestei taine dumnezeiesti si subliniaza ca el detine aceasta dogma fundamentala a credintei crestine nu prin mijlocirea vreunui om sau din traditie, ci chiar de la Domnul Iisus Hristos, printr-o revelatie directa si personala.

3. Despre darurile duhovnicesti si despre dreapta lor întrebuintare (cap.XII-XIV).

Urmatoarele trei capitole, strâns unite între ele, ne vorbesc despre darurile duhovnicesti (sau spirituale) în general (cap. XII), despre virtutea dragostei (cap. XIII) si despre darul proorociei si al grairii în limbi (cap. XIV); ele ne permit sa ne facem o idee justa despre viata religioasa a Bisericii primare si despre darurile numeroase pe care primii crestini le primesc de la Domnul Hristos. Termenul de „daruri duhovnicesti” este tradus în românește prin harisme, cuvântul tehnic ramas în istoria bisericeasca universala pentru a denumi darurile extraordinare acordate de Dumnezeu, prin Duhul Sfânt, unor alesi ai Sai din Biserica primara (numiti: harismatici), cu misiuni speciale si specifice în raspândirea si consolidarea Evangheliei.

Sfântul Apostol Pavel ne-a lasat patru liste în care sunt enumerate harismele: 1 Cor. XII, 8-10; XII, 28-30; Rom. XII, 6-8; Efes. IV, 11; însa acestea nu epuizeaza bogatia si varietatea lor. El spune la un moment dat ca „fiecare are de la Dumnezeu darul sau” (Rom. XII, 6), ca în orice credincios, care a primit prin Sfintele Taine harul Sfântului Duh, înfloreste câte un dar. Între darurile obisnuite Apostolul enumera: slujirea aproapelui, staruinta în credinta, blândetea, rabdarea, rugaciunea, milostivirea, dragostea etc. (Rom. XII, 6-12). Sunt si daruri extraordinare, spectaculare, care faceau o impresie cu totul aparte. Între acestea aminteste: darul înțelepciunii, al cunostintei, darul facerii de minuni, darul tamaduirilor, darul proorociei, al deosebirii duhurilor, al vorbirii în limbi (glosolaliei), al talmacirii limbilor (1 Cor. XII, 8-10; XIV, 12-19). Un loc aparte între harisme îl ocupa cele legate de hirotonie cu întreita ei misiune de a sfinti, de a învăta si conduce (1 Cor. XII, 28-30).

Harismele nu erau date pentru anumite merite personale, extraordinare; poarta chiar numele de: „gratiae gratis datae”, adica daruri date în dar. Ele aveau caracter personal si erau netransmisibile; nu aveau caracter permanent. Au fost acordate fie unor credinciosi fie Bisericii în întregime cu scopul de a confirma mesianitatea si divinitatea Mântuitorului, caracterul dumnezeiesc al Evangheliei, de a usura raspândirea a ei printre neamuri si pentru a întari în credinta pe primii crestini. Au fost promise de Mântuitorul însusi, care a spus Apostolilor Sai: „Mergeti în toata lumea si propovaduiti Evanghelia la toata faptura. Cel ce va crede si se va boteza, se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi. Iar celor ce vor crede semne le vor urma: în numele Meu demoni vor izgoni, în limbi noi vor grai, serpi vor lua în mâna si chiar ceva datator de moarte de vor bea nu-i va vatama, peste cei bolnavi își vor pune mâinile si se vor însanatosi” (Mc. XVI, 15-18).

Odata cu întarirea Bisericii si raspândirea învătatarii crestine la neamuri, dupa epoca apostolica, au încetat harismele, pentru ca scopul pentru care au fost date de sus a fost atins.

Imnul dragostei (I Corinteni 13, 1-8)

Ca forma, versetele sunt distribuite, practic, în trei strofe. Prima strofa (vers. 1-3) subliniaza necesitatea si superioritatea iubirii crestine în comparatie cu harismele.

Sunt amintite aici; pentru exemplificare, numai câteva harisme: glosolalia, proorocia, cuvântul înțelepciunii, cuvântul cunoștinței, credința făcătoare de minuni, darul ajutorării și facerii de bine. Iată cuprinsul ei: „De-as grai în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval zăngănit. Și de-as avea darul proorociei și tainele toate le-as cunoaște și toată știința și de-as avea atâtă credință încât să mut și muntii, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de-as împărtăși toată avuția mea și de-aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește” (vers. 1-3).

Strofa a doua (vers. 4-7) enumera șapte însusiri formulate pozitiv și opt însusiri formulate negativ ale iubirii. Este prezentată drept izvor al tuturor virtuților și scut împotriva tuturor păcatelor și rautăților: „Dragostea îndelung răbdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmăiește, nu se laudă, nu se trufeste. Dragostea nu se poartă cu necuviința, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândeste răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr, Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le răbdă” (vers. 4-7).

Strofa a treia (vers. 8-13) arată indisolubila legătură dintre credință, nădejde și dragoste, în viața aceasta pământească; se subliniază apoi vesnicia iubirii, în raport cu celelalte virtuți, în viața cerească, precum și superioritatea celor trei virtuți teologice față de darurile duhovnicești: „Dragostea nu cade niciodată. Cât despre proorocii - se vor desființa; darul limbilor va înceta; știința se va sfârși; pentru că în parte cunoaștem și în parte proorocim. Dar când va veni ceea ce e desăvârșit, atunci ceea ce este în parte se va desființa. Când eram copil, vorbeam ca un copil, simteam ca un copil, judecam ca un copil; dar când m-am făcut bărbat, am lăsat cele ale copilului. Căci vedem acum ca prin oglindă, ca-n ghicitura, iar atunci, față în față. Acum cunoaștem în parte; atunci însă voi cunoaște pe deplin așa cum și eu deplin sunt cunoscut. Și acum rămân acestea trei: credința, nădejdea, dragostea. Iar mai mare dintre ele este dragostea” (vers. 8-13).

Asadar, după cuvintele Sfântului Pavel, credința și nădejdea sunt superioare harismelor, căci fără ele nu ne putem apropia de Dumnezeu (Mc. XVI, 15-16), dar sunt trecătoare în raport cu viața viitoare, ca tot ce este legat de starea cea nedesăvârșită de pe pământ. Locul lor îl va lua experiența directă și vesnică. Numai iubirea nu va înceta niciodată.

Apostolul analizează, în continuare, în capitolul XIV, harismele glosolaliei și profetiei, mult apreciate de către credincioșii din Corint. Dintre cele două, Sfântul Pavel socotește mai prețioasă proorocia care înseamnă învățarea, predica și abia în rândul al doilea prezicerea celor viitoare. Glosolalia, adică vorbirea în limbi este de folos numai atunci când vorbitorul în limbi își talmăcește vorbirea sa, sau o talmăcește cineva din adunarea Bisericii. Altfel, glosolalia nu zideste, căci în biserică sunt mai de folos cinci cuvinte înțelese de toți decât zece mii de vorbe în limbi neînțelese (vers. 19).

Și în privința profetiei trebuie păstrată ordinea; cei ce proorocesc trebuie să vorbească doi sau trei, pe rând și numai în caz excepțional și alții, dacă sunt sub puterea harismei, iar ceilalți din adunare trebuie să cumpanească ceea ce se spune, adică să observe dacă învățăturile exprimate sunt adevărate (vers. 26-29). Toate să se facă în ordine și ascultare de pastorii Bisericii, „pentru că Dumnezeu nu este al neorânduiei, ci al păcii”, concluzionează Apostolul (vers. 33).

Apostolul încheie acest sir de învățături cu îndemnul: „Prin urmare, frații mei, râvniti a prooroci și nu opriti să se graiască în limbi. Dar toate să se facă cu cuviința și după rânduiala” (vers. 39-40).

Sectiunea a IV-a Despre Învierea mortilor (cap. XV, 1-58)

Ultima problemă dezbătută de către Sfântul Apostol Pavel în această epistolă, privește dogma despre învierea mortilor, credința încă neconsolidată printre creștinii din Corint, aflați sub influența unor idei filozofice și a mediilor sociale eterogene. Evreii aveau o idee destul de vagă despre învierea mortilor (saducheii, cum stim, o negau categoric; vezi: Mt. XXII, 23), în timp ce grecii o considerau de-a dreptul aberantă, cum vedem din reacția atenienilor la predica Apostolului din Areopag (Fapte XVII, 32).

Din cuvintele Sfantului Apostol Pavel, aflam ca principalele obiectiuni si nedumeriri eshatologice ale cititorilor epistolei nu priveau nemurirea sufletului, pe care toti catehumenii o acceptau fara nici o dificultate, ci posibilitatea si modalitatea readucerii la viata a trupurilor descompuse prin moarte si raspândite în materia înconjuratoare si modul în care vor fiinta trupurile dupa înviere.

Prima întrebare la care raspunde Apostolul este deci: „daca este posibil sa învieze trupurile?”. El pleaca de la faptul fundamental al învierii Domnului Hristos (XV, 1-11), pe care toti membrii comunitatii crestine din capitala Ahaei si toata traditia Bisericii primare o credeau din toata inima si fara nici o rezerva, vazând în această minune dovada suprema a dumnezeirii Mântuitorului si temeiul eliberarii omului din osânda pacatului si din robia diavolului. Dar ei se opreau aici, socotind ca Iisus Hristos a putut birui legaturile mortii, întrucât este Fiul lui Dumnezeu si pretindeau ca oamenii nu puteau fi readusi din putreziciune la viata, întrucât sunt simple creaturi. Ei admiteau pentru crestini doar renasterea sau învierea baptismala, de care s-ar bucura în viata viitoare numai sufletele. Prin urmare, răspunsul Sfantului Apostol Pavel la întrebările privind posibilitatea învierii mortilor consta din expunerea sistematica a urmatoarelor argumente principale:

1. Învierea Mântuitorului. Hristos este un fapt istoric mai presus de orice îndoiala. Argumentul este istoric si traditional. Apostolul nu comunica cititorilor o învatatura noua, ci le reaminteste învatatura traditionala pe care le-a predicat-o prin viu grai când i-a convertit, învatatura pe care ei au primit-o si pe care o pastreaza cu fidelitate. El le arata totodata ca mântuirea este conditionata de pastrarea intacta a acestei învataturi, ca orice stirbire sau alterare a ei este de natura sa-i îndeparteze de calea mântuirii: „Va aduc însa aminte, fratilor de Evanghelia pe care v-am binevestit-o, pe care ati si primit-o, întru care si stati, prin care si sunteti mântuiti daca o tineti cu tarie asa cum v-am binevestit-o eu; daca nu, în zadar ati crezut. Ca înainte de toate v-am dat ceea ce si eu am primit, ca Hristos a murit pentru pacatele noastre, potrivit Scripturilor, ca a fost îngropat si ca a înviat a treia zi, dupa Scripturi” (vers. 1-4).

O importanta deosebita pentru probarea învierii Domnului o da aratarilor Sale de dupa înviere si anume: lui Chefa (adica Petru), apoi tuturor apostolilor în repetate rânduri, lui Iacob, la peste cinci sute de frati deodata, apoi, la urma tuturor, si lui însusi la portile Damascului (vers. 5-8). Dupa cum vedem, Sfantul Pavel completeaza sirul aratarilor relatate în Evanghelia, adaugând si câteva noi.

2. Învierea Mântuitorului, spune în continuare Apostolul, demonstreaza în chip evident posibilitatea învierii mortilor: „Iar daca se propovaduieste ca Hristos a înviat din morti, cum zic unii dintre voi ca nu exista înviere a mortilor? Daca nu exista înviere a mortilor, atunci nici Hristos n-a înviat; iar daca Hristos n-a înviat, atunci zadarnica este propovaduirea noastra, zadarnica si credinta voastra. Ba inca ne aflam si martori mincinosi ai lui Dumnezeu, pentru ca impotriva lui Dumnezeu am marturisit ca El L-a înviat pe Hristos, pe care deci nu L-a înviat de vreme ce mortii nu învie”.

Tagaduirea învierii mortilor respinge, deci, in ultima analiza, însasi învierea Mântuitorului, iar atitudinea lor nimiceste toate temeiurile dogmaticii si moralei crestine. Daca adevarul ar fi de partea unor astfel de oameni, lumea ar ramâne înca sub blestemul si robia pacatului, iar dorinta noastra de mântuire si setea noastra de fericire s-ar prabusi cu totul in prapastia celei mai mari dezolari.

3. Învierea lui Hristos constituie începutul și garantia învierii noastre. „Dar nu! Hristos a înviat din morti, fiind pârga (a învierii) celor adormiti. Ca de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om a venit si învierea mortilor. Ca dupa cum toti mor în Adam, tot asa toti vor învia intru Hristos” (vers. 20-22). Acest argument este o concluzie a celor anterioare: între învierea Mântuitorului si învierea mortilor este o dependenta indisolubila. Cel ce admite pe cea dintâi, trebuie s-o admita si pe cea de-a doua, asa cum, dupa cea mai elementara logica, cel ce tagaduieste una, o tagaduieste si pe cealalta. Prin învierea Sa, Domnul S-a facut pârga sau început învierii celor adormiti.

Apoi Sf. Ap. Pavel începe cu enunțarea celor două întrebări ale scepticilor din Corint: „Dar va zice cineva: cum înviaza mortii? Și cu ce trup vin?” (vers. 35). Raspunsul Apostolului este polemic și apologetic și îmbracă forma unui nou argument în sprijinul dovedirii posibilității învierii trupurilor: „Nebun ce ești! Ceea ce semeni tu nu capătă viața dacă nu moare” (vers. 36). Argumentul invocat are caracter natural. Puterea lui de convingere se bazează pe analogia plantelor. Tot un act de creație divină va fi și învierea. Analogia nu implică identitatea. Cele două moduri de creație rămân distincte și diferite. Învierea nu se face în virtutea unei legi a firii, ci într-un mod cu totul supranatural. Exemplul a fost folosit și de Mântuitorul pentru ilustrarea necesității jertfei Sale pe cruce în vederea mântuirii neamului omenesc: „Amin, amin graiesc vouă; bobul de grâu cazând pe pământ, de nu va muri, rămâne singur, iar de va muri, multă roada aduce” (In. XII, 24).

În sfârșit, Apostolul răspunde celei de a treia întrebări și anume, privitoare la modul în care vor fi trupurile după înviere. În primul rând, el arată ca trupurile înviate se vor deosebi de cele prezente: „Se seamănă într-o stricăciune, înviază într-o slavă; se seamănă într-o slabiciune, înviază într-o putere; se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc” (vers. 42-44). Din aceste cuvinte reiese că, prin înviere, va fi readus la viață nu un alt trup, ci însuși trupul cu care omul a viețuit pe pământ, însă schimbat, transformat; trupurile nu vor mai fi pământesti și firești, ci cerești și duhovnicesci, asemenea trupului Mântuitorului de după învierea Sa din morți; nu vor mai depinde de principiul vital moștenit din Adam, ci de principiul superior de viață duhovnicească dobândit în Hristos. Prin înviere, se vor șterge definitiv toate urmarile păcatului original și oamenii vor fi restituiți integral în starea de desăvârșire și de veșnică și negrăită fericire.

În rândul al doilea, nu toate trupurile vor fi la fel; se vor deosebi trupurile dreptilor de trupurile celor păcătoși și tot așa se vor deosebi trupurile celor dreți între ele: „Pentru că sunt trupuri cerești și trupuri pământesti; dar una este slava celor cerești și alta a celor pământesti. Una este strălucirea soarelui și alta strălucirea lunii și alta strălucirea stelelor; căci stea de stea se deosebeste în strălucire” (vers. 40-41).

Insistența Sfântului Pavel asupra analogiei germinării plantelor putea năște în mintea cititorilor epistolei ideea că moartea, simbolizată aici prin putrezirea semintei, ar fi o condiție sinequa-non pentru trecerea din starea de coruptibilitate în cea de nemurire și slavă. Prevedând întrebările care s-ar putea năște în legătură cu cei aflați încă în viață în clipa Parusiei Domnului, Apostolul precizează că, la vremea Parusiei, cei morți vor învia nestrucăcioși, iar cei vii vor fi îmbrăcați în nestrucăciune și nemurire; atunci viața va triumfa definitiv asupra morții.

Momentul Parusiei va fi urmat de Judecata de apoi. A doua venire a Domnului va aduce și eliberarea firii din povara desertăciunii, despre care vorbește Apostolul neamurilor la Romani VIII, 18-22 și la care se referă Sfântul Petru, când zice: „Dar noi așteptăm, potrivit făgăduințelor, ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea” (II Petru III, 13). Sfântul Apostol Pavel încheie această pericopă cu un imn de slavă lui Dumnezeu și cu un îndemn general la statornicia în credință, tărie și nădejde și sporire în faptele de iubire creștină (vers. 57-58).

Epilogul: sfaturi, vesti, binecuvântarea finală (cap. XVI)

Cu capitolul XVI, epistola se încheie. Apostolul îndeamnă pe corinteni să contribuie la strângerea de ajutoare pentru creștinii din Palestina, victime ale unei secete îndelungate: „Cât despre strângerea de ajutoare pentru sfinți, precum am poruncit Bisericilor din Galatia, așa să faceți și voi. În ziua întâi a săptămânii, fiecare din voi să-și pună deoparte, strângând cât poate, ca să nu se facă strângere abia atunci când voi veni eu. Iar când voi veni, pe cei pe care voi fi veti socoti, pe aceia îi voi trimite cu scrisori să ducă darul vostru la Ierusalim. Și de se va cuveni să merg și eu, vor merge împreună cu mine” (vers. 1-4).

Din aceste cuvinte este de reținut, mai întâi, dovada istorică a serbarii duminicii: „ziua întâia a săptămânii”, când se adunau la cultul divin și aveau posibilitatea să strângă și colectă; apoi datoria tuturor creștinilor de a se ajuta unii pe alții în nevoie, cât și sfatul ca preoții să nu administreze

singuri bunurile bisericii. După aceea, Apostolul trimite corintenilor câteva informații despre activitatea sa misionară și despre colaboratorii săi apropiați: Timotei și Apolo (vers. 5-12). La sfârșit, le trimite salutări din partea Bisericilor din Asia, îndeosebi din partea lui Acvila și Priscila și a comunității creștine din casa lor. Și luând condeiul din mână tahigrafului caruia-i dictase epistola, adaugă personal: „Salutarea, cu mâna mea, a lui Pavel. Dacă cineva nu-L iubeste pe Domnul, să fie anatema!

EPISTOLA a II-a CĂTRE CORINTENI

În fata stirilor aduse de Tit, Sfântul Pavel reactioneaza prompt. Hotarât sa restabileasca ordinea, el le face corintenilor o vizita (alta decât cea promisa la I Cor. XVI, 3-7), pe cât de scurta pe atât de aspra (deseori numita „vizita intermediara”), care-i lasa un gust amar. Dar, si de data aceasta, plecarea Apostolului (înapoi la Efes) este exploatata de adversarii sai, care merg pâna acolo încât unul din ei, calomniator, „cel ce a nedreptatit”, arunca invective de neiertat asupra unui adept al lui Pavel, calomniatul, „cel nedreptatit” (II Cor. VII, 12). Este foarte probabil ca, retinut în Efes, Apostolul le trimite corintenilor o epistola intermediara, numita de unii critici „epistola aspra” (vezi II Cor. II, 3-4), care nu ni s-a pastrat, dar e sigur ca în acelasi timp el îl trimite pe Tit cu misiunea de a pune lucrurile la punct. Prietenii Apostolului îl primesc pe Tit cu toata deferența, ordinea este restabilita, calomniatorul e pedepsit.

Rascoala argintarului Dimitrie (Fapte XIX, 23-40) îl obliga pe Pavel, cum am aratat mai sus, sa paraseasca Efesul cu mult înainte de data pe care si-o propusese (Cincizecimea anului 57), iar îngrijorarea îl face sa nu astepte la Troa sosirea lui Tit, desi aici îi era deschis câmp misionar prielnic (II Cor. XI, 12); îl întâlnește abia în Macedonia, unde acesta îi relateaza rezultatele mai mult decât multumitoare ale epistolei intermediare (II Cor VII, 5-16).

Din porunca parintelui sau duhovnicesc, Tit pleaca din nou la Corint, pentru a organiza colecta în favoarea saracilor din Ierusalim, lucrare pe care o va face împreuna „cu un frate al nostru” si cu mai multi delegati ai Bisericilor, în asa fel încât totul sa fie sub control si la adăpost de orice învinuire sau banuiala (II Cor. VIII, 18-23). Este împrejurarea în care Pavel, înainte de a pleca ei însusi la Corint într-o vizita mai demult anuntata si apoi amânata, le scrie aceasta: a II-a epistola, în timp ce se afla în Macedonia, probabil în Filipi, si care este, de fapt, cea de a patra catre aceasta Biserica. Epistola era dusa de catre Tit si era destinata în primul rând corintenilor, dar si tuturor crestinilor din provincia Ahaia (II Cor. I, 1).

Din cele spuse, nu este greu sa determinam **locul si timpul**, cât si **scopul** epistolei. Rememorând faptele, Apostolul intentiona sa ramâna în Efes pâna la Cincizecimea anului 57 (I Cor. XVI, 8), dar este constrâns de rascoala argintarilor sa plece mai degraba. În Troa, unde urma sa-l întâlneasca pe Tit, nu a ramas mult timp. În aceste conditii, trebuie sa fi ajuns în Macedonia în vara anului 57, când a scris Epistola a II-a catre Corinteni, probabil din orasul Filipi.

În ceea ce priveste **scopul**, Apostolul intentiona sa restabileasca, prin aceasta epistola, încrederea corintenilor în persoana sa. În acest sens, își justifica schimbarea planului de a-i vizita, aratând ca, daca a întârziat vizita promisa, a facut-o pentru a-i cruta (I, 23), nevoind sa mearga la ei cu întristare (II, 1). Epistola mai avea scopul sa stimuleze strângerea de daruri pentru saracii din Ierusalim si în general sa pregateasca atmosfera sufleteasca pentru vizita Apostolului. De observat, ca epistola a avut efectul dorit, caci Sfântul Pavel a petrecut iarna anilor 57/58 în Corint (Fapte XX; 2-3), de unde, cu sufletul linistit, a putut scrie Epistola către Romani.

3. Planul. Epistola cuprinde 13 capitole. Are un caracter personal de aparare a autoritatii si misiunii sale de apostol, polemizând cu dusmanii sai. Totusi, din descrierea faptelor concrete, din activitatea sa si din viata sa personala se desprinde tema epistolei, care este: **apararea slujirii apostolice.**

Ea se împarte în trei parti:

Prima parte (cap. I-VII), prevazuta cu un **prolog** (I, 1-11), este o **parte apologetica** de aparare a persoanei si autoritatii sale apostolice si a misiunii de apostol, în general.

Partea a II-a (cap. VIII-IX), **cu caracter practic**, cuprinde un îndemn de a strânge o colecta de ajutoare pentru Biserica din Ierusalim.

Partea a III-a (cap. X; 1 – XIII, 10) este o **parte polemica**, unde Apostolul respinge criticile dusmanilor sai; el se vede nevoit sa-si faca elogiul propriu, dupa care-si exprima o suita de îngrijorari si avertismente.

Epistola se încheie cu un **epilog**, care cuprinde îndemnuri si salutari finale (XIII, 11 -13).

I. Cuprinsul epistolei

Partea I-a (cap. I-VII) Apararea slujirii apostolice

Prologul cap. 1, 1-11) cuprinde adresa si salutarea, apoi rugaciunea de multumire a Apostolului adusa lui Dumnezeu pentru ajutorul dat lor în necazuri, dar mai ales lui, pentru ca l-a scapat din primejdia de moarte în care s-a aflat la Efes, datorita si rugaciunilor lor. Sfantul Pavel incepe in felul obisnuit, punându-si numele in fruntea epistolei, cu calitatea sa de „apostol” al Domnului Hristos, pentru ca apararea demnitatii sale apostolice - contestata de iudaizanti - este unul din motivele majore ale scrierii epistolei. Asociaza numelui sau pe Timotei, ucenicul si colaboratorul apropiat din vremea activitatii la Corint. Era binecunoscut corintenilor si se întorsese de curând din vizita pe care le-o facuse. Epistola, deci, trebuia sa fie primita si ca ecou al impresiilor pe care acesta si le facuse la Corint. Apostolul se adreseaza: „Bisericii lui Dumnezeu celei din Corint, împreuna cu toti sfintii care sunt în toata Ahaia” (vers. 1), adica din toata regiunea în care se afla orasul Corint.

În rugaciunea de multumire care urmeaza, Sfantul Pavel face referire la un mare necaz pe care l-a suportat în Asia: „Caci nu voim, fratilor, ca voi sa nu stiti de necazul nostru, care ni s-a facut în Asia, ca peste masura, peste putefi am fost îngreuiati, încât nu mai nadajduiam sa mai scapam cu viata... Dumnezeu (însa)... ne-a izbavit pe noi dintr-o moarte ca aceasta și... nadajduim ca înca ne va mai izbavi” (vers. 8-10). Este posibil ca Apostolul sa se refere la încercarea suportata în vremea rascoalei argintarului Dimitrie, care îl adusesese, într-adevar, într-o primejdie de moarte (Fapte XIX, 24-41), sau la primejdiile de tot felul care îl pândeau la Efes, mentionate si în prima epistola catre Corinteni (XV, 30-31; XVI, 9), sau dupa alti exegeti, la o boala grava care ar fi pus viata Apostolului în primejdie.

Partea I-a propriu-zisa (I, 12 - VII, 16) are cuprins apologetic. Sfantul Pavel se apara contra defaimarilor ce veneau din partea unor membri ai comunitatii, privitoare la persoana sa. El se apara mai întâi împotriva învinuirii de nestatornicie si expune motivele care l-au determinat sa-si schimbe planurile de calatorie si sa amâne vizita pe care le-a promis-o (cap. I, 12 - II, 4). Conduita sa a fost rau interpretata. Daca el si-a modificat itinerariul, a facut aceasta nu din usuratate sau nestatornicie (vers. 17-22), ci pentru a-i menaja pe corinteni si pentru ca reîntâlnirea lor sa fie prilej de bucurie, nu de întristare: „Și eu chem pe Dumnezeu ca martor. zice Apostolul, asupra sufletului meu, ca din crutare pentru voi n-am venit înca la Corint” (I, 23). „... Si în sinea mea am socotit aceasta, sa nu vin la voi din nou cu întristare. Ca daca eu va întristez, cine este cel care sa ma înveseleasca, daca nu cel întristat de mine? Si pentru aceasta v-am scris eu voua, ca nu cumva la venirea mea sa am întristare de la aceia care trebuie sa ma bucure, fiind eu încredintat despre voi toti ca bucuria mea este si a voastra, a tuturor” (II, 1-3).

De subliniat; pentru început, tactul pedagogic si misionar exceptional pe care Apostolul neamurilor îl probeaza si de aceasta data, ca si în alte împrejurari (de exemplu, catre Galateni), când prefera sa trimita o epistola, în locul prezentei proprii, asa încât cititorii sa aiba posibilitatea si vremea ca ei însisi sa ia masuri de îndreptare, fara ca Apostolul sa fie nevoit personal sa faca reprosurile si sa sanctioneze. Metoda s-a dovedit si în cazul corintenilor eficienta.

Din textul de mai sus, comentatorii au mai facut doua deductii. Si anume, din afirmatia Sfântului Pavel: „Si în sinea mea am socotit aceasta, sa nu vin la voi din nou cu întristare”, s-a

dedus ca este vorba de o vizita anterioara, probabil cu caracter dramatic, facuta de Sfantul Pavel în Corint între cele doua epistole cunoscute.

Vizita este sugerata aici prin locutiunea : „din nou”, iarasi, pentru a doua oara), însa este mai clar exprimata în alte texte, ca: „Iata a treia oara sunt gata sa vin la voi” (XII, 14) sau: „Aceasta este acum a treia oara când vin la voi” (XIII, 1). Faptele Apostolilor ne vorbesc doar de doua calatorii ale Apostolului neamurilor la Corint: cea dintâi, prin anii 51-52, în calatoria a doua misionara, când a ramas un an si sase luni si a întemeiat Biserica de aici (Fapte XVIII, 1-18) si alta, mai târziu, în timpul calatoriei a treia misionare, în iarna anilor 57-58, când a ramas trei luni si când a scris de aici Epistola catre Romani. Textele amintite vorbesc, evident, de înca o calatorie, intermediara, probabil foarte scurta, pe care Sfantul Pavel a făcut-o pe când se afla la Efes si la care face el aluzie în textul de fata.

Din ceea ce Apostolul spune mai departe: „Si pentru aceasta v-am scris eu voua, ca nu cumva la venirea mea sa am întristare de la aceia care trebuie sa ma bucure”, s-a dedus, de asemenea, ca este vorba de o scrisoare anterioara, numita de unii critici „epistola aspra”, care însa nu ni s-a pastrat. Despre o astfel de scrisoare Apostolul spune mai departe: „Ca din multa suparare si cu strângere de inima v-am scris, cu multe lacrimi, nu ca sa va întristati, ci ca sa cunoasteti iubirea pe care cu prisosinta o am catre voi” (II, 4). Nu stim în ce masura ea poate fi identificata cu I Corinteni, sau mai degraba este vorba de o alta epistola, care nu s-a pastrat. O seama de analisti pretind a o recunoaste în capitolele X-XIII ale prezentei epistole, dar argumentele lor nu rezista. Nu au ca sprijin nici o proba interna si nu gasim nici o urma a unui astfel de fapt în istoria textului nou-testamentar.

Reconstituind faptele, putem deci presupune, din textele de mai sus (I, 23 si II, 1), ca unii corinteni își exprimaseră, fie prin scrisoare, fie prin viu grai, dorinta lor ca Apostolul sa se duca imediat acolo. Sfantul Pavel raspunde ca nu poate sa se duca imediat, sa-i vada numai în trecut si mai ales nu vrea sa aiba din nou parte de întristare. Calitatea sa de parinte al lor îi da dreptul si la bucurii, nu numai la întristari.

De aceasta data, Sfantul Pavel se serveste de o metafora sugestiva: „Fiindca noi stim daca acest cort - locuinta noastra pamânteasca - se va desface, avem zidire de la Dumnezeu, casa nefacuta de mâna, vesnica în ceruri. Ca-ntru aceasta si suspinâm, întru dorul de a ne îmbraca pe deasupra cu locuinta noastra cea din cer, astfel încât, dupa ce vom fi fost îmbracati cu ea, sa nu fim gasiti goi. Ca noi, cei ce suntem în cortul acesta, suspinam îngreuiati, de vreme ce dorim nu sa scoatem haina, ci pe deasupra sa ne îmbracam cu cealalta, pentru ca ceea ce este muritor sa fie înghitit de viata” (V, 1-4). În acest din urma verset, Sfantul Pavel vorbeste de perspectiva celor pe care Venirea Domnului îi va surprinde vii, nu morti (comp. I Tes. IV, 15-17). Trupul firesc va fi îmbracat de Dumnezeu în trup duhovnicesc, iar acesta îl va „absorbi” pe cel dintâi, într-un fulgerator proces de transfigurare (vezi si I Cor. XV, 51-56).

Speranta aceasta a mostenirii vietii de veci le-o garanteaza Duhul Sfant care salasluiește în ei si în care cred (V, 5). De aceea, ei, Apostolii, nu traiesc spre a placea oamenilor, ci lui Dumnezeu, care îi va rasplati la judecata viitoare. Spune aceasta, cu inima curata, pentru ca ei s-o spuna, la rândul lor, dusmanilor sai, care invocau unele prerogative fata de el. Apostolul le marturiseste ca predica Evanghelia numai din dragoste pentru ei si pentru Domnul Hristos, care a murit si a înviat pentru toti, învatatura pe care trebuie s-o primeasca si ei spre a se mântui (V, 18-21).

În capitolul VI, Apostolul completeaza cele spuse în capitolul precedent despre misiunea unui slujitor al Domnului si explica felul în care slujitorii lui Dumnezeu își îndeplinesc slujba lor si felul cum sunt socotiti în lume. Gasim aici descrierea amanuntita a vietii de Apostol (vers. 1-10), dar cu alti termeni si cu mai multe variatii decât în capitolul IV, 8-14. Descrierea aceasta are si un caracter de apologie personala si mentioneaza toate momentele grele în care s-a gasit Apostolul si din care a iesit biruitor În predicarea cuvântului lui Hristos. Totul este redat armonios, ordonat, frumos si precis: noua virtuti, împartite în trei grupe în gradatie ascendenta (vers, 4-5); alte noua

virtuti redade cu termeni corespunzatori (vers. 6-7); sapte antiteze maiestrit alcatuite, care sunt în acelasi timp sapte contra-obiectiuni împotriva atacurilor primite (vers. 8-10).

Iata textul; „Întru toate înfatisându-ne pe noi însine ca slujitori ai lui Dumnezeu: în multa rabdare, în necazuri, în nevoi, în strâmtorari, în batai, în temnite, în tulburari, în osteneli, în privegheri, în posturi; în curatie, în cunostinta, în îndelunga-rabdare, în bunatate, în Duhul Sfânt, în iubire nefatarnica, în cuvântul adevarului, în puterea lui Dumnezeu; prin armele dreptatii cele de-a dreapta si cele de-a stânga; prin slava si necinste, prin defaimare si lauda; ca niste amagitori si totusi iubitori de adevar; ca niste necunoscuti si totusi bine cunoscuti; ca fiind pe pragul mortii si iata ca traím; ca niste pedepsiti si totusi nu ucisi; ca niste întristati, dar pururi bucurându-ne; ca niste saraci, dar pe multi îmbogatinind; ca unii care n-au nimic si pe toate le stapânesc” (VI, 4-10).

Retinem pe de o parte multimea virtutilor cu care au fost împodobiti Apostolii Domnului, iar pe de alta parte cuvântul cuceritor cu care au fost redade.

Toate le face, continua Apostolul, numai din dragoste fata de corinteni, care trebuie sa-i raspunda, la rândul lor, cu aceeași moneda, cu aceeași dragoste (VI, 11-13) si sa se fereasca de legaturi religioase si morale cu pagânii: „caci ce însotire are dreptatea cu faradelegea? Sau ce partasie are lumina cu întunericul? Și ce învoire este între Hristos si Veliar? Sau ce are laolalta un credincios cu un necredincios?” (VI, 14-15). Crestinii sunt salase ale Duhului Sfânt, sunt temple ale lui Dumnezeu, pentru care motive trebuie sa se fereasca de desfrânare, mândrie, dezbinare, caci ei fiind fii prin har ai lui Dumnezeu, trebuie sa nu cada din aceasta stare de har (VI, 16-18).

La începutul **capitolului VII** (vers. 1-4), Apostolul continua îndemnul dat corintenilor de a restabili încrederea reciproca; le cere sa aiba încredere în el, marturisindu-le ca a lucrat cinstit si se bucura de progresul credintei lor. Dupa aceasta lunga digresiune, revenind la chestiunea calatoriei, Sfântul Pavel reia firul de la capitolul II, 12-13, aratând ca s-a bucurat mult întâlnindu-l pe Tit în Macedonia, care i-a adus vesti bune despre ei, despre ascultarea lor si cum a fost primit de ei „cu frica si cu cutremur” (VII, 15). Expresia nu trebuie, desigur, înțeleasa literal. Ea este preluata din Psalmul 2, 11, unde sensul ei spiritual este evident: „Slujiti Domnului cu frica si bucurati-va de El întru cutremur”. Întâlnirea corintenilor cu Tit, trimisul si slujitorul lui Dumnezeu, le-a pricinuit sentimentul de frica sacra si bucurie cutremuratoare în duhul psalmistului. Cu aceasta, partea întâia, apologetica, a epistolei s-a încheiat.

Partea a II-a (cap. VIII - IX)

Colecta pentru crestinii din Ierusalim.

Daca în partea întâia a epistolei (cap. I-VII) Apostolul se refera la chestiuni din trecut, în aceste capitole (VIII-IX) el revine la probleme prezente si anume, reluarea si ducerea la bun sfarsit a colectei pentru crestinii din Ierusalim, afectati de o seceta îndelungata. Putem presupune ca entuziasmul de la început al corintenilor pentru realizarea acestei actiuni, în urma tulburarilor din comunitate, daca nu încetase definitiv, slabise foarte mult. Apostolul încredintea ducerea la bun sfarsit a colectei lui Tit, purtatorul epistolei, cel care o initiase în vizita precedenta si care era cel mai în masura sa continue lucrul început (VIII, 6, 16, 23). Nu-l trimite singur, ci împreuna cu doi frati (VIII, 18-19), pentru ca sa fie ferit de orice defaimare. Colecta trebuia sa fie încheiata când Pavel însusi va veni la Corint (IX, 4).

Pentru a-i stimula pe corinteni în aceasta actiune de solidaritate umana si crestina, Apostolul lauda darnicia bisericii din Macedonia (VIII, 1-5). Crestinii din aceste comunitati au dat un stralucit exemplu despre dragostea si recunostinta lor catre Dumnezeu. Aceasta s-a manifestat prin darnicia lor si prin bucuria cu care au făcut-o (comp. si I Tes. 1, 7-8; II, 14). Colecta initiata de Apostol nu urmarestea saracirea corintenilor si îmbogatirea crestinilor din Palestina, ci realizarea unui schimb crestinesc de daruri: corinteni ofera cele materiale, iar saracii Palestinei le raspund cu daruri spirituale, contribuind astfel la propasirea moral-religioasa a comunitatii lor (IX, 14).

Sfântul Pavel înțelege ca strângerea bunurilor sa nu fie privita ca o povara, impusa printr-o porunca (VIII, 8), ci sa porceada din pornirea sincera de a veni în ajutor fratelui aflat în strâmtoare. De aceea, îndeamna pe corinteni „sa dea fiecare asa cum socoteste el cu inima, nu cu parere de rau sau de sila, caci Dumnezeu îl iubeste pe cel ce da cu voie buna” (IX, 7). Ideea este inspirata din cuvintele Mântuitorului; milostenia impusa din afara sau savârsita cu gândul dobândirii laudei de la oameni își pierde valoarea (Mt. VI, 1-4). Ea trebuie sustinuta de gândul ca slujind pe semenul aflat în nevoie, slujim Mântuitorului însusi (Mt. XXV, 34-35).

Rasplata milosteniei este în ceruri, dar si pe pamânt. Ea vine de la Dumnezeu „Cel ce poate sa înmulteasca tot harul... si îndestularea în toate...”. El „Cel ce dă samânta semanatorului si pâine spre mâncare, va va da si voua, spune Apostolul, si va înmulti samânta voastra si va face sa creasca roadele dreptatii voastre” (IX, 8-11). Apostolul vorbeste si de o rasplata aici pe pamânt în primul rând, pentru ca „multi se temeau ca facând milostenie, nu cumva sa ajunga în saracie, nu cumva ei sa aiba nevoie de ajutorul altora”. De aceea zice ca Dumnezeu nu numai va umple lipsurile lor, ci ca bunurile le vor prisosi, observa Sfântul Ioan Hrisostom.

Partea a III-a (cap. X - XIII) Înfruntarea adversarilor Apostolilor

Aceasta parte are caracter polemic. Apostolul are în vedere mai direct pe dusmanii sai personali, iudaizantii. În prima parte (cap. I-VII) el se adreseaza acelei parti din comunitatea corinteană care-i era ascultatoare si își justifica cu calm conduita sa apostolica; acum se adreseaza direct adversarilor sai. De aici schimbarea de ton si de limbaj care se remarca din primele rânduri ale capitolului X. Sfântul Pavel nu mai vorbeste la persoana întâi plural, ci la singular: „Eu”. Stilul sau, care fusese pâna atunci afectuos si parintesc, devine dintr-odata taios, ironic, necrutator. Să nu uitam ca dusmanii sai erau iudaizanti îndârjiti, care puneau în pericol existenta chiar a Bisericii lui Hristos. În plus, procedeele lor erau lașe si necinstite; ei atacau pe la spate, cu armele calomniei. A încerca sa-i îndupleci, sa-i convingi era o truda zadarnica. Singura cale era denuntarea energica, fara menajamente a conduitei lor josnice. Apostolul spera sa surpe autoritatea lor si sa deschida ochii celor care fusesera sedusi de ei. Firul conducator al scrisorii este o desfasurare cronologica: trecut - prezent - viitor, totul orientându-se spre vizita promisa: de ce a fost întârziata, cum o pregateste, la ce trebuie sa se astepte, cu acest prilej, si unii si altii.

În capitolul X, Apostolul revine asupra unora dintre învinuirile ce i se aduceau si le respinge, subliniind atitudinea sa corecta si constanta fata de corinteni. Era învinuit ca atunci când este departe, este prin scrisori îndraznet, iar când este de fata este timid. O astfel de parere era inspirata, probabil, din constitutia sa fizica. Sfantul Pavel respinge astfel de acuzatie, aratănd ca el s-a comportat cu blândete fata de ei, nu din slabiciune cum îl acuza dusmanii sai ci pentru ca armele sale sunt duhovnicesti. Îi îndeamna în acelasi timp sa nu-l sileasca sa se arate, când va fi printre ei, precum este, pentru ca este în fapta precum în scris: „Eu însumi, Pavel, va îndemn prin blândetea si îngaduinta lui Hristos, eu – cel smerit între voi fata catre fata, dar care-ndrazneste fata de voi când nu este de fata - va rog, dar, sa nu ma siliti, când voi fi de fata, sa îndraznesc cu încrederea cu care cred ca voi îndrazni împotriva unora care socotesc ca noi umblam dupa trup. Pentru ca, desi umblam în trup, nu ne luptam trupest, de vreme ce armele luptei noastre nu sunt trupesti, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, ca sa darâme întariturile ...” (X. 1-4).

El are autoritatea de la Domnul Hristos (X, 7) mai mult decât dusmanii sai. El este acelasi în vorbe ca si în scrisori, în actiuni ca si în fapte; la fel de autoritar în departare, ca si de fata: „Sa nu par însa ca v-as înfricoșa prin scrisori. Ca scrisorile lui - spun ei - sunt grele si tari, dar înfatisarea trupului este slaba si cuvântul lui este dispretuit. Cel ce vorbeste astfel sa-si dea seama ca așa cum suntem cu cuvântul prin scrisori, când nu suntem de fata, tot asa suntem si cu fapta, când suntem de fata” (X, 9-12). Nu se lauda singur ca dusmanii sai, dar întrucât a ajuns cu predica pâna la ei, va merge si în alte locuri unde înca nu s-a predicat (X, 15-16).

Capitolele XI - XIII: împotriva apostolilor mincinoși, Sfântul Pavel arata virtutile si ostelenile sale.

Cu toate ca Apostolul socoteste neserios pe acel care se lauda singur, totusi pentru a-i feri pe corinteni de iudaizanti, el este nevoit sa-si arate virtutile si ostenele sale. Biserica din Corint fusese întemeiata de Sfântul Pavel. Era firesc, cel puțin aici, sa se bucure de autoritate deosebita. Iudaizantii însa, în scopul de a micșora autoritatea lui, insinuuau ca este inferior celorlalti Apostoli, pentru ca nu a făcut parte dintre cei doisprezece. Sfântul Pavel considera, însa, ca nu este cu nimic mai prejos decât vreun alt Apostol, cel puțin datorita zelului si contributiei sale la raspândirea Evangheliei. Daca la ei a parut mai prejos în elocventa (ironie fina la adresa lor), nu este mai prejos în cunostinta. Sa-i auzim cu propriile-i cuvinte: „Dar eu socotesc ca nu sunt cu nimic mai prejos decât cei mai de frunte dintre Apostoli. Si chiar daca sunt neiscusit în cuvânt, nu însa în cunostinta; dimpotriva. Întru totul am aratat-o între voi toti” (XI, 5-6).

Din iubire pentru ei a predicat gratuit, si spre a nu fi acuzat de interes material (XI, 7). Pentru ca iudaizantii se laudau cu merite trupești, își permite „nebulia” de a se lauda si el, arătând ca le este superior si în aceasta privinta. Este din samânta lui Avraam ca si ei, iar ca Apostol îi întrece în suferinte, ostenele, închisori, batai de la iudei, în posturi si privegheri, iar mai presus de toate, în grija de toate bisericile. Iata textul: „De vreme ce multi se lauda dupa trup, ma voi lauda si eu. Pentru ca voi, înțelepti fiind, îngaduiti bucurati pe cei neînțelepti. Caci de va robeste cineva, de va mânca cineva, de va ia ce e al vostru, de va priveste cineva cu semetie, de va loveste cineva peste obraz, - rabdati. Spre rusinea mea o spun ca noi ne-am aratat slabi. Dar in orice ar cuteza cineva - intru neinteleptie zic, cutez si eu ! Sunt ei evrei? si eu sunt! Sunt ei israeliti? si eu sunt! Sunt ei samânta lui Avraam? si eu sunt! Sunt ei slujitori ai lui Hristos? nebuneste spun: eu sunt mai mult ca ei ! In ostenele mai mult, in inchisori mai mult, in batai peste masura, la moarte adeseori. De la iudei, de cinci ori am luat patruzeci de lovituri fara una; de trei ori am fost batut cu vergi, o data am fost batut cu pietre; de trei ori s-a sfârâmat corabia cu mine; o noapte si o zi am petrecut în prapastia marii În calatorii adeseori, în primejdii pe râuri, în primejdii de la tâlhari, în primejdii de la neamul meu, în primejdii de la pagâni; în primejdii în cetati, în primejdii pe mare, în primejdii între fratii cei mincinosi; în osteneala si în truda, în privegheli adeseori, în foame si în sete, în posturi de multe ori, în frig si în golatate. Pe lângă cele din afara, ceea ce ma impresoara în toate zilele este grija de toate Bisericile. Cine este slab si eu sa nu fiu slab? Cine se sminteste si eu sa nu ard?” (XI, 18-29).

În încheierea listei primejdiilor prin care a trecut, mai aminteste de aceea care l-a amenintat la Damasc, dupa convertire, când a fost coborât peste zid într-un cos, ca sa scape din mâna dregatorului regelui Areta (XI, 32-33; comp. Fapte IX, 22-25). Însa sirul suferintelor marelui Apostol pentru Domnul Hristos nu se opreste aici, având în vedere ca vor urma anii lungi de captivitate, apoi alte calatorii misionare, si în sfarsit, martiriul la 29 iunie, anul 67.

Apostolul vorbeste, în continuare, despre unele viziuni si descoperiri cu care a fost învrednicit de Dumnezeu: „Daca trebuie sa ma laud, nu-mi este defolos, dar voi veni totusi la vedenii si la descoperiri de la Domnul. Cunosoc un om intru Hristos, care acum paisprezece ani - fie în trup, nu stiu; fie în afara de trup, nu stiu, Dumnezeu stie - omul acesta a fost rapit pâna la al treilea cer. Si-l stiu pe acest om -fie în trup, fie în afara de trup, nu stiu, Dumnezeu stie - ca a fost în rai si a auzit cuvinte de nespus pe care nu-i este ingaduit omului sa le graiasca. Pentru omul acesta ma voi lauda; dar pentru mine insumi nu ma voi lauda decât numai întru slabiciunile mele.

Apologia pe care Apostolul se simte silit s-o faca, în legatura cu persoana si lucrarea sa - atacate deopotriva de adversarii sai - ne descopera umilinta si demnitatea sa de apostol, blândetea si severitatea sa, sensibilitatea si nebanuita sa energie. Epistola aceasta ne permite sa patrundem în intimitatea lui la un moment de bulversare si de criza, atunci când omul da la iveala ceea ce este în realitate; ne dezvaluie impresiile autorului, ne face sa luam cunostinta de indignarea, ca si de bucuria sa, ni-l arata stapânit de emotii si, în acelasi timp, stapân pe sine.

De asemenea, epistola aceasta ne permite, mai mult decât oricare alta, sa vedem ce implicatii avea apostolatul sau: lipsuri, pericole, încercari, griji, temeri.

El avea de luptat simultan pe mai multe fronturi: contra inertei spirituale a creștini lor, a amenințărilor crescânde ale păgânismului revolut și a atitudinii răuvoitoare a adversarilor geloși pe influența sa tot mai puternică. Mai luăm cunoștință de faptul că, începută în Galatia, controversa cu iudaizantii s-a întins rapid în toate Bisericile din primul veac, creând o opoziție sistematică la adresa slujirii sale apostolice, atât în mijlocul neamurilor, cât și printre iudei.

În puține cuvinte, dacă epistola aceasta este relativ redusă în conținut dogmatic, în schimb este una din cele mai impresionante oglinzi ale temperamentului lui Pavel: părinte iubitor, duios, gingaș, prevenitor; frate înțelept, lucid, cumpanit, a cărui smerenie nu se confundă cu lipsa demnității; polemist ironic, aspru, tăios, care știe că vorbirea este o armă mai fină decât cel mai rafinat oțel.

EPISTOLA CĂTRE GALATENI

1. Autorul și autenticitatea

Epistola către Galateni face parte din grupul de epistole pauline mari, alături de Romani, I și II Corinteni, iar după conținutul doctrinar din epistolele numite soteriologice (care tratează problema mântuirii). Se aseamăna cu Epistola către Romani și cuprinde aceeași temă: mântuirea prin credință în Mântuitorul Hristos fără ritualul legii iudaice. Este mai condensată ca doctrina decât cea către Romani, mai apologetică - în partea întâi și cu unele detalii biografice ale Apostolului. Este o confruntare între legea iudaică și cea creștină și o eliberare de sub jugul iudaismului. Este socotită ca un prețios document al emancipării spirituale.

Autorul ei este Sfântul Apostol Pavel, cum rezultă din mărturiile interne, adică din cuprinsul cărții, cât și din cele externe. Chiar de la început el se numește, arătându-și numele, calitatea și de unde-și detine apostolia: „Pavel, apostol nu dela oameni, nici prin om, ci prin Iisus Hristos și prin Dumnezeu-Tatal care L-a înviat pe El din morți” (1, 1). Desprindem apoi o serie de informații și amănunte, mai ales, din primele două capitole, care concordă cu tot ceea ce știm despre viața și apostolatul Sfântului Pavel. Polemica ascuțită și argumentarea concisă, ce se observă în epistola este comună epistolelor pauline. Împrejurările istorice și concrete din care a izvorât ea și pe care le știm ca au existat în misiunea Apostolului, confirmă autenticitatea ei.

Dintre mărturiile externe asupra autenticității amintim pe: Clement . Romanul, Sfântul Ignatie al Antiohiei și Sfântul Policarp de Smirna, care citează din epistola. La fel, Sfântul Iustin Martirul, Sfântul Irineu, Clement Alexandrinul, Tertulian. În cele mai vechi manuscrise ale Sfintei Scripturi, Epistola către Galateni se află în forma ei actuală. De asemenea, se află citată în Fragmentul Muratori și lista cartilor canonice ale Sfintilor Părinți: Atanasie cel Mare, Chiril al Ierusalimului și Grigorie de Nazianz.

Împotriva autenticității ei s-au ridicat unele obiecțiuni în jumătatea a doua a sec. al XIX-lea.

Denumirea de Galatia fusese folosită în cursul timpurilor pentru a desemna două regiuni foarte diferite sub raportul întinderii: una mai mică, Galatia de Nord sau Galatia veche, care corespundea vechiului regat al galatilor; cealaltă, mult mai vastă, care cuprindea părți însemnate din Frigia, Pisidia, Licaonia și Isauria, și ale cărei frontiere variau de la epoca la epoca, fie înglobând și Galatia de nord, fie nu. Important de reținut este faptul că în Galatia nordică, propriu-zisă, populația covârșitor majoritară era aceea a galatilor (care dăduseră și numele ariei geografice), popor care-și păstra credința și obiceiurile celtice, dar care împrumutase și destule elemente din cultul orgiastic al zeiței frigiene Cybela, în timp ce Galatia de sud era locuită majoritar de populația grecească.

Exegeții sunt și astăzi împărțiți în trei: unii susțin că epistola le este adresată numai locuitorilor din Galatia veche; alții, numai celor din Galatia nouă (fără cea veche); iar alții cred că destinatarii epistolei sunt locuitorii întregii provincii romane: galati și greci la un loc. Cele trei ipoteze se numesc: ipoteza galatică nordică; ipoteza galatică sudică și ipoteza galatică mixtă.

Pe măsura ce se atasează cineva uneia dintre cele trei ipoteze, indirect se pronunță și asupra împrejurărilor, timpului, scopului și locului în care a fost compusă Epistola către Galateni.

Întemeindu-se pe majoritatea exegetilor și pe argumentele lor, școala biblică românească a optat pentru prima variantă, adică ipoteza galatică nordică.

Temeiurile pe care se sprijină sunt următoarele:

a). Comunitățile cărora se adresează Sfințitul Apostol Pavel au fost întemeiate în a doua călătorie misionară. Atunci Apostolul se afla în Galatia numai în trecut, dar s-a oprit, din cauza bolii, ca să predice Evanghelia (Gal. IV, 13-15). Căzul acesta s-a întâmplat în Galatia veche.

b). În Gal. I, 6; IV, 11-19, Apostolul se consideră că singur vestitor al Evangheliei către Galateni. Dacă totuși, în epistola se vorbește de Barnaba, nu în calitate de însoțitor al lui Pavel, ci ca

de un Apostol cunoscut, cititorii trebuie sa-l fi cunoscut din predica iudaizantilor, care puneau pe Sfântul Petru si Barnaba în opozitie cu Sfântul Pavel.

c). Din Gal. IV, 8; V, 2; VI, 12, rezulta ca cititorii au fost mai înainte pagâni. Probabil ca din comunitatile galatene lipsesc complet iudeo-crestinii. Agitatie iudaizanta a venit din afara, ceea ce nu se potriveste la starile din comunitatile Galatiei sudice, unde sunt puternice colonii de iudei (vezi: Fapte cap. XIII).

d). Tarile anexate provinciei romane Galatia niciodata nu si-au pierdut denumirea îndatinata si nici caracterul lor etnic. Astfel ca, în nici un caz Sfântul Pavel nu li s-ar fi putut adresa celor din sud, în majoritate greci, cu numirea: „0, galateni fara de minte, cine v-a ademenit pe voi, sa nu va incredeti adevarului” (III, 1). În sud nu erau galateni, iar grecii s-ar fi considerat jigniti, întrucât îi dispretuiau pe galateni, considerându-i barbari.

Cu aceasta am dat raspunsul la întrebarea initiala: Cine sunt destinatarii Epistolei catre Galateni? Ei sunt comunitatile crestine din Galatia veche, propriu-zisa, comunitati întemeiate de Sfântul Pavel în a doua calatorie misionara si vizitate din nou în a treia calatorie misionara, înainte de scrierea epistolei.

Aceste comunitati erau compuse numai din galateni care au primit crestinismul când Sfântul Pavel, îmbolnavindu-se, a trebuit sa-si întrerupa calatoria spre Troa, propovaduind cu bune rezultate Evanghelia lui Hristos în mijlocul lor.

3. Împrejurările în care a fost scrisa epistola si scopul urmarit.

Din Gal. I, 7 si V; 9-13, rezulta ca anumiti învatatori mincinosi, în absenta Apostolului, au patruns în mijlocul credinciosilor din Galatia, reusind sa strecoare în sufletul unora îndoieli despre originea divina a apostolatului Sfântului Pavel si despre autenticitatea Evangheliei propovaduita de el. Acesti iudaizanti afirmau ca galatenii, primind botezul si Evanghelia de la Pavel, sunt numai pe jumătate crestini; pentru a fi pe deplin crestini, ei trebuie sa primeasca legea mozaica, adica taierea împrejur si sarbatorile iudaice (Gal. III, 2-5; IV, 10; V, 2). Sfântul Pavel nu le-a spus toate acestea de la început, pentru a-i putea câstiga mai usor. De altfel, ziceau ei, Sfântul Pavel nu poate fi socotit Apostol al Mântuitorului, fiindca nici nu l-a cunoscut si nu i-a urmat Lui.

Cine au putut fi acesti iudaizanti, nu stim precis. Mai probabil, iudaizantii din Ierusalim. Acestia, îndeosebi, îl urau pe Sfântul Pavel, mai cu seama dupa sinodul apostolic, de la Ierusalim. Sunt aceiasi care vor cauta sa-l discrediteze pe Apostol la Corint. Scopul urmarit de ei, în parte, a si fost ajuns.

Galatenii nu aveau nici priceperea, nici cunostintele necesare pentru a putea patrunde în adâncul învataturii crestine si nu vedeau nici un pericol în acceptarea unor dispozitii ale legii iudaice. Unii au si fost gata sa se taie împrejur si sa respecte sarbatorile iudaice. Acestora însa puteau sa le urmeze si altii, ratacirea putea sa se întinda si la alte comunitati, si atunci scopul vicelan si ascuns al iudaizantilor, de a face din crestinism o simpla secta iudaica, era atins. Situatia era de asa natura, încât o interventie a Apostolului, pentru stavilirea raului, nu mai putea întârzia.

Când s-au petrecut aceste lucruri în Galatia? Sfântul Pavel marturiseste ca vizitase Galatia în doua rânduri: prima oara când i-a încrestinat (Gal. IV. 13), iar a doua oara cu putin înainte de a scrie epistola. Punând în paralela datele epistolei cu cele din Fapte XVI, 6 si XVIII, 23, privitoare la activitatea misionara a Apostolului si tinând cont de concluziile la care am ajuns în problema galatica, constatam ca: prima vizita a Sfântului Pavel în Galatia a avut loc în timpul calatoriei a doua misionare, prin anul 50, în drum catre Troa; a doua vizita a avut loc în timpul calatoriei a treia, prin anii 53/54, în drum spre Efes.

La primirea stirilor trebuia sa ia o hotarâre rapida: sau sa plece imediat la fata locului, sau sa scrie. Dupa cum vedem, a luat-o pe cea din urma. De ce ? Fiindca în Efes nu-si putea întrerupe activitatea, care tocmai începea sa dea roade, iar încrestinarea Efesului însemna câstigarea unui important punct strategic în cucerirea lumii pagâne. Mai putem banui si un motiv de ordin practic,

motivul pe care-l marturisește Apostolul în II Cor. XIII, 10, dorința de a nu apărea în mijlocul fiilor săi duhovnicești cu asprime, pentru a pedepsi neascultarea lor.

Scopul epistolei a fost, deci, de a lamuri pe creștini asupra mântuirii despre care le predicase și asupra apostoliei sale. Cu alte cuvinte, spre a le arăta că mântuirea se obține, așa precum le-a vorbit el, numai prin credința în Mântuitorul Hristos, fără obligativitatea legii iudaice, cum pretindeau iudaizantii. În al doilea rând, spre a le arăta că el este un adevărat Apostol al lui Hristos, cu nimic mai puțin decât Petru sau ceilalți Apostoli. Căci iudaizantii strecurau printre creștinii din Galatia învățatul, cum am văzut, că creștinismul nu este valabil fără primirea ritualului iudaic, deci, cel primit de ei nu-i adevărat și nici valabil, pentru că Sfântul Pavel nu-i adevărat Apostol al Domnului Hristos ca Sfântul Petru și ceilalți, care L-au urmat pe Mântuitorul. Unii dintre galateni s-au înșelat și au primit ritualul iudaic. Alții l-au anunțat pe Apostol la Efes.

Scriindu-le epistola, Sfântul Pavel restabilește adevărul și astfel, tulburările au dispărut.

Timpul și locul. Așadar, epistola este scrisă de Sfântul Pavel în timpul călătoriei a treia misionară, în anul 54 sau 55, din Efes. Efectul ei a fost din cele mai bune și imediate, căci vedem din Epistola I-a către Corinteni, scrisă tot din Efes, la puțină vreme după aceea, că în Galatia lucrurile s-au liniștit (I Cor. XVI, 1).

Epistola cuprinde șase capitole și se împarte în trei părți:

Partea I-a apologetică (cap. I- II), precedată de o **introducere** (I, 1-10), arată autoritatea sa apostolică și temeinicia învățaturii sale. În cuprinsul propriu-zis Apostolul demonstrează originea divină a apostolatului său și a Evangheliei predicată de el, precum și recunoașterea sa ca Apostol de ceilalți Apostoli și conformitatea învățaturii sale cu a acestora.

Partea a II-a (cap. III-IV) este **partea doctrinară sau dogmatică**. Aici se dovedește că mântuirea se obține prin credința în Hristos, fără ritualul legii iudaice. Faptul se deduce din experiența credincioșilor din Galatia, care au primit botezul și harurile Duhului Sfânt numai prin credință; din credința lui Avraam și promisiunile sale și din însemnarea alegorică a celor două femei pe care le-a avut strămosul poporului evreiesc.

Partea a III-a (cap. V-VI) **morală** cuprinde o serie de sfaturi practice în legătură cu: întrebuințarea înțeleaptă a libertății creștine, ferirea de învățatorii mincinoși, de mândrie, de zădărnici, și îndemnuri la iubire, răbdare și blândețe, față de toți.

I. Cuprinsul epistolei

Introducerea (cap. I, 1-10). Sfântul Pavel se adresează creștinilor din Galatia, arătându-și titlul de Apostol pe care nu-l detine de la oameni, ci de la Domnul Hristos: „Pavel, apostol nu de la oameni, nici prin om, ci prin Iisus Hristos și prin Dumnezeu- Tatăl care L-a înviat pe El din morți” (I, 1). Titlul de „apostol” apare alături de numele Sfântului Pavel în aproape toate epistolele pauline, excepție făcând epistolele I și II Tesaloniceni, Filipeni și Filimon, cât și cea către Evrei, care nu are parte introductivă. În această epistolă, către Galateni, acest titlu are însă o semnificație aparte. Așa cum rezulta din epistolă, adversarii Sfântului Pavel îi contestau calitatea de apostol întrucât nu făceau parte din grupul celor 12 ucenici și nu fuseseră martori al activității Mântuitorului.

Epistola este scrisă în numele Apostolului și al tuturor fraților care se aflau în preajma lui: „și toți frații care sunt împreună în mine” (I, 2), în cazul de față toți creștinii din Efes. Această mențiune nu este fără importanță. El vrea să spună că cele petrecute în Galatia sunt cunoscute de toți creștinii din Efes și că toți aceștia condamna pe învățatorii mincinoși, dar și slăbiciunea galatenilor.

În nici o scrisoare n-a făcut așa, zice Sfântul Ioan Hrisostom. Numai uneori a menționat numele a două sau trei persoane. Aici aminteste o întreaga mulțime, vrând să arate că mulți sunt de părerea sa ... că cele scrise exprimă și părerea altora”.

Se adresează „Bisericii Galatiei” (vers. 2). Din acest mod de adresare, la plural, rezulta că tulburările din Galatia cuprinseseră mai multe comunități și că epistola era o circulară adresată

tuturor. La numele Bisericii nu mai apare nici una din aprecierile obisnuite: „Biserica lui Dumnezeu”; „fratilor”; „sfintilor” (comp. I Cor. I, 2; II Cor. I, 1) si nici un cuvânt de lauda la adresa cititorilor. De asemenea, nu apare obisnuita rugaciune de multumire catre Dumnezeu pentru credinta si râvna credinciosilor galateni, cum face în alte epistole.

Aceasta raceala este explicabila prin tulburarile ce avusesera loc în Biserica lor. Salutarea este largita prin aratarea raportului care exista între Mântuitorul si lume: „Har voua si pace de la Dumnezeu - Tatal si de la Domnul nostru Iisus Hristos, cel ce s-a dat pe Sine pentru pacatele noastre, ca sa ne scoata din acest veac rau de acum, dupa voia Dumnezeului si Tatalui nostru, Caruia fie-i slava în vecii vecilor. Amin! (vers. 3-5). Este singura introducere din epistolele pauline care se încheie astfel. Ea înlocuieste obisnuita rugaciune de multumire pentru credinta cititorilor. Din cele ce urmeaza, aceasta lipsa este explicabila. Trebuind sa dojeneasca pe galateni pentru caderea lor de la Evanghelie, Apostolul nu putea sa fie multumit de credinta lor.

El intra în subiect „ex abrupto”, exprimându-si surprinderea ca galatenii parasesc învatatura predicata de el, trecând la învatatura iudaizantilor.

În fond, nu exista alta Evanghelie, decât aceea pe care le-a predicat-o lor si altor crestini: „Sunt uimit ca asa degraba treceti de la cel ce v-a chemat pe voi, prin harul lui Hristos, la alta Evanghelie, care nu este alta, decât ca sunt unii care va tulbura si voiesc sa schimbe Evanghelia lui Hristos. Dar chiar daca noi sau înger din cer v-ar vesti alta Evanghelie decât aceea pe care v-am binevestit-o noi, sa fie anatema! Precum v-am spus mai înainte, si acum va spun iarasi: Daca cineva va propovaduieste altceva decât ceea ce ati primit, anatema sa fie” (vers. 6-9). Evanghelia este una, pentru ca unul este Hristos. Ea este mai mult decât un mesaj, este iconomia cea noua, institutia mântuirii în care lucreaza însusi Hristos prin prezenta Sa dinamica. Cei care pretind ca predica o „alta Evanghelie”, falsifica de fapt dreapta Evanghelie. În acest caz, cel care ar îndrazni sa faca aceasta: „noi însine sau înger din cer” ... sa fie anatema!, adica blestemat. Expresia „chiar înger din cer” este o hiperbola retorica; nu trebuie luata literal, ci în sensul ca oricine ar îndrazni sa falsifice Evanghelia, indiferent de starea lui, sa fie blestemat. Din aceasta parte introductiva reiese tema epistolei: readucerea galatenilor la adevarata învatatura, prin demonstrarea autoritatii apostolice a Sfântului Apostol Pavel si temeinicia Evangheliei predicate de el.

Partea I-a, apologetica (cap. I, 11 - II)

Autoritatea apostolică a Sfântului Pavel si aprobarea invataturii sale de Biserica din Ierusalim.

Cap. I, 11 - 24: Viata Sfântului Pavel. înainte si dupa convertire.

Prevalându-se de faptul ca Sfântul Pavel nu fusese ucenic al Mântuitorului, iudaizantii sustineau ca învatatura sa este mijlocita (dobândita) de la oameni si, ca atare, prezinta lipsuri. Ca atât învatatura, cât si persoana sa, nu pot fi comparate cu a celorlalti Apostoli si, mai ales, cu a Sfântului Apostol Petru.

Sfântul Apostol Pavel argumenteaza în aceasta prima parte a epistolei, cu dovezi istorice si logice, originea divina a apostolatului sau si a Evangheliei sale (I, 11-24), identitatea Evangheliei sale cu aceea a celorlalti Apostoli si egalitatea sa cu Apostolii si îndeosebi cu Sfântul Apostol Petru (daca nu superioritatea sa fata de acesta), pentru ca pe acesta l-a si certat în Antiohia pentru purtarea sa contradictorie (cap. II).

Ideea pe care Apostolul voieste s-o fixeze bine în sufletul galatenilor, este aceea ca el este cu adevarat Apostolul lui Hristos si de aceea, Evanghelia, învatatura propovaduita de el, a primit-o de la Dumnezeu, ca si ceilalti Apostoli, iar nu de la oameni.. El argumenteaza cu dovezi luate din viata sa de dinainte de convertire, cât si dupa aceea. Faptele doveditoare sunt cunoscute de galateni, care se lasasera amagiti de iudaizanti: „Caci ati auzit despre purtarea mea de altadata întru iudaism” (I, 13), le aminteste Apostolul. Cu toate ca este mâhnit mult din cauza nestatorniciei lor în credinta cea dreapta, Sfântul Pavel li se adreseaza tot cu cuvântul sau familiar „fratilor”, si enumera unnatoarele dovezi în apararea sa:

1. Evanghelia propovaduita de el nu este „dupa om”, adica nu provine de la oameni si nu are nimic omenesc în ea: „Caci va fac cunoscut, fratilor, ca Evanghelia cea binevestita de mine nu este dupa om; pentru ca nici eu nu de la om am primit-o, nici n-am învatat-o, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos” (vers. 11-12). Apostolul foloseste cele doua verbe: „n-a primit-o” si „n-a învatat-o” la forma negativa, pentru a arata ca nici n-a luat Evanghelia de la vreun om, care i-ar fi transmis-o asa cum se înmâneaza un obiect extern, fizic, din mâna în mâna, si nici n-a fost instruit sau dascalit de vreun om printr-un sistem de învatatura scolareasca, în care dascalul transmite cunostinte, iar elevul si le însuseste prin munca individuala si meditatie.

2. Evanghelia propovaduita de Sfântul Pavel este „descoperirea lui Iisus Hristos” (vers. 12). De data aceasta, aceeași idee este îmbracata într-o forma afirmativa, aratând ca Evanghelia a învatat-o direct de la Domnul Hristos, fara nici un mijlocitor. El se refera la minunea de pe drumul Damascului, dar si la alte revelatii, pe care le mentioneaza si în alte locuri ale Noului Testament: Fapte XXVI, 15; I Cor. XI, 23: „Caci eu de la Domnul am primit ceea ce v-am dat si voua. . .”; II. Cor. XII, 2 etc.

3. Dovezi luate din viata sa, cunoscuta deja de galateni.

a). Înainte de convertire. Înainte de convertire nu poate fi vorba de primirea Evangheliei de la oameni, pentru ca atunci el era un iudeu fanatic si prigonea „peste masura” si „pustia” Biserica lui Dumnezeu (vers. 13). Fata de iudaism, el era cel mai înfocat aparator, „fiind mult râvnitor al datini lor parintesti”, adica depunea tot zelul pentru ca cele ale Legii sa nu se clineasca prin aparitia crestinismului (vers. 14).

b). Perioada vietii sale dupa convertire. Nici dupa convertire Apostolul n-a primit Evanghelia din mâna vreunui om, nici chiar de la vreun Apostol, fiindca, dupa ce a devenit ucenic al Domnului, el s-a dus îndata în Arabia si n-a avut nici o legatura cu ceilalti Apostoli: „Dar când a binevoit Dumnezeu, continua Apostolul, Oare m-a ales din pântecele mamei mele si m-a chemat prin harul Sau, sa descopere pe Fiul Sau întru mine, pentru ca sa-L binevestesc la neamuri, indata nu am primit sfat de la trup si de la sânge, nici nu m-am suit la Apostolii cei dinainte de mine, ci m-am dus în Arabia si m-am întors iarasi la Damasc. Apoi, dupa trei ani, m-am suit la Ierusalim, ca sa-l vad pe Chefa si am ramas la el cincisprezece zile. Iar pe altul din Apostoli n-am vazut, decât numai pe Iacov, fratele Domnului” (vers. 15-19).

Dupa convertire, el a stat, deci, aproape trei ani în Arabia de miazanoapte, numita Arabia desarta (sau pietroasa), vecina cu Siria. în acest timp, petrecut în liniste, reculegere, post si rugaciune, Dumnezeu îl pregatea pentru apostolat. Nici când a fost la Ierusalim, dupa aceea (vers. 18), si a vazut pe Sfântul Apostol Petru si pe Iacob, fratele Domnului”, Sfântul Pavel n-a primit învatatura Evangheliei de la vreunul din ei în cele cincisprezece zile cât a stat aici.

Apostolul continua argumentarea, aratând înca o faza din viata sa, dupa convertire (vers. 20), din care se vede, de asemenea, ca a început predica în tinuturile Siriei si ale Ciliciei. Si aici era „necunoscut Bisericii”, ceea ce înseamna ca Apostolul nu avusese nici o legatura cu oameni de la care ar fi putut sa primeasca Evanghelia. Pentru toate cele afirmate, Apostolul ia ca martor pe Dumnezeu, spre a fi crezut de galateni ca spune adevarul (vers. 20) si spre a se convinge de independenta totala a apostolatului sau, atât fata de oameni, cât si fata de ceilalti Apostoli, fiindu-i „de ajuns harul lui Dumnezeu”, primit cu prisosinta de el (II Cor. XII, 9).

Capitolul II: învatatura si misiunea lui Pavel au fost aprobate si de Biserica din Ierusalim.

Este aici a doua parte a argumentarii apologetice. Dovezile sunt tot de natura istorica. Mai întâi, în vers. 1-10, Sfântul Pavel aduce ca exemplu sinodul de la Ierusalim, unde el a avut raporturi oficiale si a tratat de la egal la egal cu membrii colegiului apostolic, nu în stare de inferioritate, si nici unul nu a avut vreo obiectie în ceea ce priveste învatamântul si misiunea sa la neamuri, dimpotriva, Tit, care era grec de neam, nu a fost silit sa primeasca taierea împrejur, iar hotarârile sinodului s-au luat conform vederilor lui Pavel: „Apoi, dupa paisprezece ani, zice Apostolul, m-am

suit iarasi la Ierusalim cu Barnaba, luându-l cu mine si pe Tit. M-am suit potrivit unei descoperiri si le-am făcut aratare - dar în chip deosebit celor mai de seama - despre Evanghelia pe care o propovaduiesc la neamuri, pentru ca nu cumva sa alerg sau sa fi alergat în zadar. Dar nici Tit, care era cu mine si era elin, n-a fost silit sa se taie împrejur; dar din pricina fratilor mincinosi care se strecurasera sa ne iscodeasca libertatea pe care o avem în Hristos Iisus, ca sa faca din noi niste sclavi, carora însa noi nici macar un ceas nu ne-am plecat cu supunere, pentru ca adevarul Evangheliei sa ramâna neclintit pentru voi” (vers. 1-5).

Asadar, rezultatul confruntarii a fost linistitor si îmbucurator pentru Pavel. Apostolii nu numai ca n-au ridicat nici o obiectie împotriva propovaduirii sale, dar nici nu i-au adaugat ceva (vers. 6-7). „Ci, dimpotriva, vazând ca mie mi-a fost încredintata Evanghelia pentru cei netaiati împrejur... si cunoscând harul ce mi-a fost dat, Iacob si Chefa si Ioan, cei socotiti a fi stâlpi, ne-au dat mie si lui Barnaba dreapta în semn de partasie, pentru ca noi sa binevestim la neamuri, iar ei la cei taiati împrejur” (vers. 7-9). Cei trei reprezentanti de frunte ai Bisericii au recunoscut corectitudinea Evangheliei predicate de Pavel si Barnaba si le-au dat mâna dreapta a comuniunii. Prin gestul lor, ei recunosc ca Apostolul neamurilor n-a iesit din comuniunea frateasca a Bisericii.

O singura rugaminte formuleaza conducatorii Bisericii din Ierusalim: Apostolul sa nu uite de saracii din Palestina, iar Sfântul Pavel adauga imediat, ca si aceasta rugaminte le-a fost satisfacuta (vers. 10). Probabil ca aceste cuvinte erau o invitatie indirecta adresata galatenilor, pentru a-si aduce si ei contributia la marea colecta organizata de el în timpul celei de a treia calatorii misionare (Fapte XI, 29-30; Rom. XV, 25-27; I Cor. XVI, 1-3; II Cor. cap. VIII-IX).

De un lucru nu este multumit Apostolul: la sinod s-au ivit discutii „din pricina fratilor mincinosi strecurati printre noi ca sa iscodeasca libertatea noastra...” (vers. 4). Acestia erau iudei din secta fariseilor, care si dupa intrarea lor în Biserica, ramasesera, ca mai înainte, zelosi împlinatori ai legii mozaice si doreau sa impuna o decizie în favoarea obligativitatii ritualului iudaic pentru crestini. Dezbaterile sinodului au infirmat, însa, pretentiile lor, stabilind sa nu se impuna crestinilor respectarea Legii, nici modul de viata iudaic (Fapte XV, 1-31).

Un alt episod evocat de Sfântul Pavel în argumentarea autoritatii sale apostolice, este cel petrecut în Antiohia Siriei, între el si Sflintul Petru (cap. II, 11-21). „Iar când Chefa a venit la Antiohia, continua Apostolul, i-am stat împotriva pe fata, pentru ca era vrednic de infruntare. Pentru ca inainte de a veni unii de la Iacob, el mânca împreuna cu cei dintre neamuri, dar când au venit aceia, el se ferea si se osebea, temându-se de cei din taierea împrejur... si i-am zis înaintea tuturor: Daca tu, care esti iudeu, traiesti ca neamurile si nu ca iudeii, de ce silesti pe cei dintre neamuri sa traiasca precum iudeii? „.

Este adevarat ca Legea lui Moise interzicea iudeilor sa stea la masa cu pagânii. Mâncarea acestora era socotita spurcata, fie pentru ca provenea din alimente jertfite idolilor (Iesire XXXIV, 15; I Cor. X; 28), fie pentru ca era preparata din carnuri de animale necurate sau fara respectarea prescriptiilor Legii (Lev. XI, 1-30; Deut. XIV, 3-21). „Desparte-te de neamuri si nu sta la masa cu ele”, se spune în Cartea Jubileelor (XXII, 16; comp si Tobit I, 10-11; Daniel I, 8; Estera IV, 17). Este însa tot atât de adevarat ca iudeii care îmbratisasera crestinismul stateau la masa cu confratii lor crestini proveniti dintre pagâni. Tonul în aceasta problema îl daduse Petru însusi care, dupa convertirea lui Corneliu, a stat la masa cu el (Fapte XI, 3).

În Antiohia, însa, la venirea unora de la Iacob „, adica niste iudeocrestini care faceau parte din Biserica din Ierusalim, unde Iacob era episcop, si care doreau cu orice pret sa impuna „neamurilor” legea mozaica, Petru s-a separat de crestinii proveniti dintre neamuri. Facea aceasta nu din convingere, ci de frica de a nu rani orgoliul iudeilor. De aceea, separarea lui este calificata drept „fatarnicie” (Gal. II, 13). „Fatarnicia” lui Petru a fost urmata si de Barnaba si de ceilalti iudei (vers. 13) si putea sa aiba consecinte dezastruoase pentru Biserica. De aceea, Sfântul Pavel i se împotrivesc pe fata, justificându-și atitudinea astfel: „Noi suntem din fire iudei si nu pacatosi dintre neamuri Stiind insa ca omul nu se îndrepteaza din faptele Legii, ci numai din credinta în Hristos Iisus, am crezut si noi în Hristos Iisus... Pentru ca eu prin Lege am murit Legii, ca să trăiesc lui

Dumnezeu. M-am răstignit împreună cu Hristos și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește întru mine...” (II, 15-21).

Separarea de neamuri echivala cu un îndemn tacit la împlinirea Legii. În acest caz, după logica paulină, revenirea la respectarea Legii echivalează cu recunoașterea faptului că atunci când au abandonat-o, iudeii deveniți creștini au greșit, s-au tăcut călcători ai Legii. În același timp, revenind la împlinirea Legii „refac ceea ce au dărâmat”. Metafora poate fi o aluzie la „peretele din „mijloc al despărțiturii” dintre iudei și păgâni, care a fost surpat de Hristos (Efes. II, 14). A zidi din nou acest perete, pe care Apostolul l-a identificat cu „Legea poruncilor și învățăturile ei” (Efes. II, 15), înseamnă a zădărnici opera de mântuire a lui Hristos, prin care El „a făcut din cele două lumi una”(Efes. II, 14). Iudeul creștin”a murit Legii”, pentm că „a murit păcatului” (Rom. VI, 9-10). Legea a fost necesară pentm a sancționa păcatul (Rom. VII, 7-12). Când, însă, păcatul a fost biruit de Hristos prin moartea Sa pe Cmce, Legea a devenit de prisos, a devenit inutilă. De această biruință asupra păcatului, creștinul se împărtășește prin taina botezului (Rom. VI, 4). Creștinul trăiește de acum „în Hristos”, căci El ne-a iubit și ne-a răscumpărat de păcat (Gal. II, 20-21).

Partea a II-a, doctrinară (cap. III-IV) Temeiurile Învățăturii Apostolului despre mântuirea prin credința în Domnul Hristos

După ce a demonstrat că omul nu se îndreptează prin faptele Legii, ci prin credința în Hristos, pentru că Legea cuprinzând multe porunci, iar omul, neputând a le împlini, este pedepsit prin ea, Sfântul Apostol Pavel expune, în această a doua parte, temeierile învățăturii sale despre mântuire. Întmcat această argumentare are caracter de polemică - cu iudaizanții, temeierile sunt biblice și istorice, și anume:

- a). Prin credință au primit galatenii darurile Sfântului Duh (III, 1-5);
- b). Prin credință Avraam s-a arătat drept înaintea lui Dumnezeu (III, 6);
- c). Legea este pedagog către Hristos (III, 24-25).

a). Ineficacitatea Legii Vechiului Testament în vederea mântuirii rezultă din însăși experiența credincioșilor din Galatia. Aceștia, nu prin Lege și tăierea Împrejur au primit Duhul Sfânt cu bogatele daruri duhovnicești, ci prin credința în Domnul nostru Iisus Hristos și prin Botezul creștin. Dar, întorcându-se iarăși la poruncile Legii, care nu oferă nimic asemănător, ei resping acum aceste daruri: „O, galateni fără minte, li se adresează Apostolul părintește, cine v-a ademenit pe voi să nu dați crezare adevărului, voi, sub ochii căroro a fost zugrăvit Iisus Hristos răstignit? Doar aceasta vreau să aflu de la voi: Prin fapele Legii primit-ați voi Duhul, sau prin ascultarea credinței? Atât de fără minte sunteți? După ce ați crezut în Duh, căutați acum desăvârșirea in trup? in zadar ați pătimit voi atâtea?- și de-ar fi doar in zadar! Deci, Cel care vă dă vouă Duhul și săvârșește minuni la voi, le face, oare, pentru faptele Legii, sau pentru ascultarea credinței?” (III, 1-5).

b). Și pentru a sublinia și mai mult faptul greșelii lor, Apostolul recurge la un argument din Vechiul Testament, anume, la patriarhul Avraam (III, 6-14). Iudaizanții repetau la nesfârșit că galatenii nu sunt deplin creștini, dacă nu respectă Legea lui Moise; că respectarea Legii este absolut necesară pentru a dobândi harul mântuitor. Ei făceau, de asemenea, caz că sunt urmașii lui Avraam și moștenitori ai promisiunilor făcute acestuia de Dumnezeu. Legau, în același timp, calitatea de fiu al poporului lui Israel de aceea de împlinitor al Legii.

Apostolul Pavel, însă, demonstrează că Avraam s-a îndreptat în fața lui Dumnezeu prin credință, prin încrederea neclintită în promisiunea divină că, deși bătrân, va avea un fiu și prin el urmași, pentru că este scris: „Și a crezut Avraam pe Domnul și i s-a socotit aceasta ca dreptate” (Gal. III, 6; comp. Fac. XV, 5-6), și nu prin faptele Legii, care s-a dat mult mai târziu, „după 430 de ani” (Gal. III, 17), nici prin tăierea împrejur, care a venit ulterior, tocmai ca o pecete a credinței și îndreptării lui Avraam (Fac. XVII, 1-14). De aceea, toți care cred ca și Avraam, sunt fiii lui, nu acei

care se trag trupește din el: „Prin urmare, cei din credință sunt fiii lui Avraam „, zice Apostolul (Gal. III, 17). Nu trebuie să uităm însă ce fel de credință a arătat Avraam ca să se împărtășească de binecuvântări; credința lui n-a fost numai teoretică, o consimțire a minții, ci a fost o credință vie, sub imperiul căreia Avraam și-a părăsit patria, casa, avutul, rudele, și a mers de a trăi ca un străin în pământul făgăduinței.

Credința mântuiește, iar nu Legea. Legea mozaică este pricină de blestem: „Căci toți câți sunt din faptele Legii sunt sub blestem...” (Gal. III, 10). Desigur, Apostolul nu vrea să spună că Legea dată de Dumnezeu poporului Său este un blestem. În alt loc spune că: „Legea este sfântă și porunca este sfântă și dreaptă și bună”(Rom. VII, 12). Blestemul este condiționat de neîmplinirea poruncilor Legii: „că scris este: Blestemat este cel ce nu stăruie întru toate cele scrise în cartea Legii, ca să le facă” (Gal. III, 10; Deut. XXVII, 26). Faptul, însă, că nimeni nu poate împlini Legea în toate amănunțele ei și prin urmare, nu poate evita blestemul, este pentru Apostol o evidență. „Nimeni din cei vii nu este drept înaintea Ta”, se tângui a Psalmistul (Ps. 142, 2).

Singura șansă de mântuire este credința. Credința care l-a făcut pe Avraam drept înaintea lui Dumnezeu a fost încrederea în Cuvântul dumnezeiesc; credința care mântuiește pe fiii lui Avraam este credința în „Urmașul său, care este Hristos” (Gal. III, 16). „Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-se pentru noi blestem, căci scris este: Blestemat să fie oricine este spânzurat pe lemn, ca prin Hristos Iisus să vină la neamuri binecuvântarea lui Avraam și să primim prin credință făgăduința Duhului” (Gal. III, 13-14).

Spunând că Hristos s-a făcut pentru noi „blestem”, Apostolul Pavel folosește substantivul abstract „blestem” în sens metonimic. Astfel de metonimii apar frecvent în epistolele pauline. Hristos s-a făcut pentru noi „înțelepciune de la Dumnezeu și dreptate și sfințire și răscumpărare” (I Cor. 1, 30). Pe El, care n-a cunoscut păcatul, (Dumnezeu) L-a făcut pentru noi păcat” (II Cor. V, 21). Iudeii sunt „tăierea împrejur”, iar neamurile sunt „netăierea împrejur” (Rom. III, 30; Gal. II, 7-9).

Hristos s-a făcut „blestem” în sensul că a căzut sub blestemul Legii, nu pentru păcatele Sale, ci pentru păcatele omenirii. Luând asupra Sa blestemul care apăsa asupra omenirii, El a împlinit profeția lui Isaia: „și noi îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu. Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre... și prin rănilor Lui noi toți ne-am vindecat” (Is. LIII, 4-5). Avraam a fost binecuvântat de Dumnezeu pentru credința sa. Prin răscumpărarea adusă de Hristos, de binecuvântarea dată lui Avraam are parte întreaga omenire, care se împărtășește de harul Duhului Sfânt prin credință.

Apoi Apostolul motivează adevărul de mai sus, în mod juridic (Gal. III, 15-18). Testamentul făcut de un om nimeni nu-l schimbă, cu atât mai mult cel făcut de Dumnezeu. ar, Dumnezeu i-a făgăduit lui Avraam că prin „, Urmașul” - nu urmașii -lui se vor binecuvânta neamurile. Acest „Urmaș” nu-i altcineva decât Hristos. Legea s-a dat evreilor după 430 de ani de la Avraam, prin Moise. Ea n-a putut desființa făgăduința, pentru că Dumnezeu nu i-ar mai fi promis lui Avraam binecuvântarea neamurilor, prin credință, dacă avea s-o dea prin Lege (Gal. III, 16-18).

c). Legea mozaică, pedagog către Hristos (Gal. III, 19-29). „și atunci, ce este Legea?” se întreabă Apostolul. „Și care este rolul ei?” (Gal. III, 19). După cum observă Părinții Bisericii, Legea are două aspecte: Legea morală (Decalogul) și Legea ceremonială a Vechiului Testament. Dumnezeu însuși a promulgat Decalogul și a autorizat pe Moise să dea restul Legii, după ce poporul Israel a căzut în idololatrie. Legea morală este obligatorie și pentru Noul Testament: „De vrei să intri în viață, păzește poruncile”, zice Mântuitorul tânărului bogat (Mt. XIX, 17-19); Legea ceremonială a avut însă un caracter tranzitoriu, a preînchipuit jertfa supremă a Mântuitorului, și ea și-a încetat obligativitatea.

”Legea a fost adăugată, zice Apostolul, din pricina călcărilor de Lege, prin îngeri în mana unui mijlocitor” (Gal. III, 19). Invocând o veche tradiție iudaică, Apostolul spune că Legea de pe Sinai a fost dată „de îngeri”, Moise fiind intermediarul. Același lucru îl spune Sfântul Pavel și în

Epistola către Evrei (X, 1), cât și Sfântul Ștefan în finalul teribilului său rechizitoriu la adresa contemporanilor săi (Fapte VII, 53). Ideea aceasta o găsim și în literatura iudaică apocrifă și în scrierile rabinice. Dacă, însă, pentru evrei, prezența îngerilor la promulgarea ei era un semn al eminenței acesteia, pentru Sfântul Pavel, faptul că a fost dată prin îngeri îi dovedește inferioritatea în raport cu Evanghelia, care vine direct de la Dumnezeu prin însuși Fiul Său (vezi și: Evrei I, 1-3. Așa cum afirmă Sfântul Ioan Hrisostom: „Moise preînchipuie în slujirea Legii pe Mijlocitorul dintre Dumnezeu și oameni”, pe Mântuitorul Hristos.

Legea a fost dată pentru a face mai evident păcatul, pentru ca cel care-l săvârșește să nu se poată mântui prin ea, ci să dorească mai mult pe Mântuitorul. Rostul ei a fost de a preveni și pedepsi păcatul, iar durata ei a fost de la Moise la Hristos (Gal. III, 16). „Legea a fost dată, zice Sfântul Ioan Hrisostom, ca păcatul săvârșit în mod inconștient să fie cunoscut de săvârșitorul său, care, conștient fiind de neputința sa de a se mântui prin propriile puteri, să dorească mântuirea adusă de Hristos”. Înainte de darea Legii, mintea și trupul oamenilor slujeau păcatului, însă dându-se Legea, mintea, care până atunci confundase binele cu răul, impietate a cu pietatea, cunoscând răul, un lucru câștigă: devine conștientă că încalcă voia divină și dorește să asculte de Dumnezeu. „În acest fel, Legea ne-a fost un pedagog (o călăuză) spre Hristos” Gal. III, 24).

În antichitate, pedagog era sclavul însărcinat să-i conducă pe copiii stăpânului la școală și să-i supravegheze în timpul liber. Pedagogul era, deci, diferit de dascăl. Comparând Legea cu un pedagog, Sfântul Pavel vrea să spună că aceasta a avut rolul doar de îndrumător, de supraveghetor, însă nu de dascăl. Și cu atât mai puțin n-a putut aduce mântuirea, pentru că nu mijlocea harul până la maturizarea lumii, adică până la venirea lui Hristos. Evreii fiind pregătiți prin Lege puteau primi mai ușor pe Hristos. Dar odată cu venirea Mântuitorului călăuza încetează. Ea nu mai are rost pentru nimeni: nici pentru iudei, care au trăit sub ea, și nici pentru păgâni. Prin credința în Domnul Hristos și prin botez mântuirea se poate dobândi de toți, căci toți suntem fii ai lui Dumnezeu (Gal. III, 26). Creștinul, fiind renăscută, îmbrăcat „în Hristos” (Gal. III, 27), aparține unei lumi noi, în care dispar deosebiri sociale și de orice fel dintre oameni: „Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască; pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus” (Gal. III, 28).

Capitolul IV: Prin Domnul Hristos suntem fii ai lui Dumnezeu, deci liberi față de Lege. Agar și Sara, preînchuirea celor două Testamente.

În acest capitol, al IV-lea, Sfântul Pavel înfățișează, sub alte aspecte, relațiile dintre iudaism și creștinism. Este aici o dezvoltare a ideilor precedente. Iudeii, aflați sub jugul aspru al Legii și stăpâniți de teamă, stăteau în fața lui Dumnezeu ca niște sclavi în fața stăpânului; dimpotrivă, creștinii, eliberați de sub robia Legii prin Iisus Hristos și uniți cu Dumnezeu prin dragostea pe care Duhul Sfânt o varsă în inimile lor, se află în prezența divinității ca niște fii în fața tatălui și se bucură de o dulce libertate.

Capitolul începe cu o comparație. Evreii erau asemenea unui om tânăr. După cum acesta, deși moștenitor (după moartea tatălui), se află, până la vremea rânduită de tatăl său (vremea majoratului), sub tutela unor epitropi și iconomi, și ei erau sub rânduielile legii iudaice, conduși de ele. „Dar când a venit plinirea vremii”, adică termenul hotărât de Dumnezeu pentru ca realitate a divină a planului său mântuitor să devină realitate concretă, „Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea” (Gal. IV, 4-5).

În Vechiul Testament, profetul Daniel situează venirea lui Mesia la „plinirea vremii” (VII, 22; XI, 35). Mântuitorul însuși își începe propovăduirea cu cuvintele: „S-a împlinit vremea și s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu” (Mc. I, 15). Spunând că Fiul lui Dumnezeu „s-a născut din femeie”, scopul Apostolului n-a fost, după cum observă Lagrange, de a indica prerogativele lui Iisus din Nazaret, ci de a arăta coborârea Fiului lui Dumnezeu până la firea noastră, până la supunerea față de Lege. S-a făcut om deplin, pentru ca pe oameni să-i facă fii ai lui Dumnezeu: „ca pe cei de

sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea. Și pentru că sunteți fii, Dumnezeu L-a trimis în inimile noastre pe Duhul Fiului Său care strigă: Avva, Părinte! În felul acesta tu nu mai ești rob, ci fiu; iar dacă ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (IV, 5-7).

Galatenii, devenind astfel fiii lui Dumnezeu, „prin Duhul Fiului Său”, nu mai trebuie, zice Apostolul, să se întoarcă iarăși la închinarea la idoli, la legea iudaică, la sărbătorile vechi: „Țineți zile și luni și anotimpuri și ani! Mă tem pentru voi, ca nu cumva să măfi ostentat la voi în zadar” (IV, 10-11). El face un apel la conștiința lor, s-o rupă cu trecutul, să-și amintească cum l-au primit, cum l-au prețuit, când le-a predicat: „Voi știți că din pricina unei slăbiciuni a trupului v-am binevestit vouă întâia oară, și voi nu ați disprețuit încercarea mea, ce era în trupul meu, nici nu v-ați scârbit, ci m-ați primit ca pe un înger al lui Dumnezeu, ca pe Hristos Iisus. Unde este deci fericirea voastră? Căci vă mărturisesc că, de-ar fi fost cu puțință, v-ați fi scos ochii voștri și mi i-ați fi dat mie” (Gal. IV, 13-15). Îi vestește că vrăjmașii lor vor să-l despartă de ei și de bunurile spirituale pe care le-a predicat (IV, 16-17).

După această paranteză, Apostolul revine la problema Legii mozaice. El le mai dă un ultim exemplu tot despre Avraam și cu cei doi fii ai săi, Isaac și Ismael, de la cele două femei ale sale: Agar și Sara (Gal. IV, 22-31; Fac. cap. XVII), care înseamnă, alegoric, cele două testamente: Agar, adică Sinai (în Arabia), unde s-a dat Legea Veche spre robie (robia Legii), iar Sara înseamnă Testamentul Nou, întemeiat pe credință și libertate. Fiii roabei (Agar) au fost acei care au moștenit Legea din Sinai și mai sunt și acum cei ce stau în Ierusalim și nu s-au lepădat de lege nici astăzi. Creștinii sunt fiii Sarei, ai celei libere, ai credinței, ai Ierusalimului celui de Sus, adică ai împărăției cerurilor.

Precum (fiul roabei, Ismael, prigonea pe Isaac, fiul celei libere, și a trebuit ca Avraam s-o izgonească pe Agar și fiul ei, tot astfel și iudaizantii acum urăsc pe creștini, căci îi socotesc uzurpatori ai drepturilor lor. Deci, iudaizantii sunt dușmanii galatenilor și voiesc să-i abată de la adevărata Evanghelie. Însă, creștinii prin credință, fără ritualul legii iudaice, sunt adevărații fii ai lui Avraam.

Partea a II-a, doctrinară (cap. III-IV)

Temeiurile Învățăturii Apostolului despre mântuirea prin credința în Domnul Hristos

După ce a demonstrat că omul nu se îndreptează prin faptele Legii, ci prin credința în Hristos, pentm că Legea cuprinzând multe porunci, iar omul, neputând a le împlini, este pedepsit prin ea, Sfântul Apostol Pavel expune, în această a doua parte, temeiurile învățăturii sale despre mântuire. Întrucât această argumentare are caracter de polemică - cu iudaizantii, temeiurile sunt biblice și istorice, și anume:

- a). Prin credință au primit galatenii darurile Sfântului Duh (III, 1-5);
- b). Prin credință Avraam s-a arătat drept înaintea lui Dumnezeu (III, 6);
- c). Legea este pedagog către Hristos (III, 24-25).

a). ineficacitatea Legii Vechiului Testament în vederea mântuirii rezultă din însăși experiența credincioșilor din Galatia. Aceștia, nu prin Lege și tăierea împrejur au primit Duhul Sfânt cu bogatele daruri duhovnicești, ci prin credința în Domnul nostru Iisus Hristos și prin Botezul creștin. Dar, întorcându-se iarăși la poruncile Legii, care nu oferă nimic asemănător, ei resping acum aceste daruri: „o, galateni fără minte, li se adresează Apostolul părintește, cine v-a ademenit pe voi să nu dați crezare adevărului, voi, sub ochii cărora a fost zugrăvit Iisus Hristos răstignit? Doar aceasta vreau să aflu de la voi: Prin faptele Legii primit-ați voi Duhul, sau prin ascultarea credinței? Atât de fără minte sunteți? După ce ați crezut în Duh, căutați acum desăvârșirea în trup? În zadar ați pățimit voi atâtea?- și de-ar fi doar în zadar! Deci, Cel care vă dă vouă Duhul și săvârșește minuni la voi, le face, oare, pentru faptele Legii, sau pentru ascultarea credinței?” (III, 1-5).

- b). Și pentru a sublinia și mai mult faptul greșelii lor, Apostolul recurge la un argument din

Vechiul Testament, anume, la patriarhul Avraam (III, 6-14). Iudaizantii repetau la nesfarșit că galatenii nu sunt deplin creștini, dacă nu respectă Legea lui Moise; că respectarea Legii este absolut necesară pentru a dobândi harul mântuitor. Ei făceau, de asemenea, caz că sunt urmașii lui Avraam și moștenitori ai promisiunilor făcute acestuia de Dumnezeu. Legau, în același timp, calitatea de fiu al poporului lui Israel de aceea de împlinitor al Legii.

Apostolul Pavel, însă, demonstrează că Avraam s-a îndreptat în fața lui Dumnezeu prin credință, prin încrederea neclintită în promisiunea divină că, deși bătrân, va avea un fiu și prin el urmași, pentru că este scris: „Și a crezut Avraam pe Domnul și i s-a socotit aceasta ca dreptate” (Gal. III, 6; comp. Fac. XV, 5-6), și nu prin faptele Legii, care s-a dat mult mai târziu, „după 430 de ani” (Gal. III, 17), nici prin tăierea împrejur, care a venit ulterior, tocmai ca o pecete a credinței și îndreptării lui Avraam (Fac. XVII, 1-14). De aceea, toți care cred ca și Avraam, sunt fiii lui, nu acei care se trag trupește din el: „Prin urmare, cei din credință sunt fiii lui Avraam”, zice Apostolul (Gal. III, 17). Nu trebuie să uităm însă ce fel de credință a arătat Avraam ca să se împărtășească de binecuvântări; credința lui n-a fost numai teoretică, o consimțire a minții, ci a fost o credință vie, sub imperiul căreia Avraam și-a părăsit patria, casa, avutul, rudele, și a mers de a trăit ca un străin în pământul făgăduinței.

Credința mântuiește, iar nu Legea. Legea mozaică este pricină de blestem: „Căci toți câți sunt din faptele Legii sunt sub blestem...” (Gal. III, 10). Desigur, Apostolul nu vrea să spună că Legea dată de Dumnezeu poporului Său este un blestem. În alt loc spune că: „Legea este sfântă și porunca este sfântă și dreaptă și bună”(Rom. VII, 12). Blestemul este condiționat de neîmplinirea poruncilor Legii: „că scris este: Blestemat este cid ce nu stăruie întru toate cele scrise în cartea Legii, ca să le facă” (Gal. III, 10; Deut. XXVII, 26). Faptul, însă, că nimeni nu poate împlini Legea în toate amănuntele ei și prin urmare, nu poate evita blestemul, este pentru Apostol o evidență. „Nimeni din cei vii nu este drept înaintea Ta”, se tângui a Psalmistul (Ps. 142, 2).

Capitolul V: Libertatea creștină și iubirea. Faptele trupului și roadele

După ce a arătat inutilitatea Legii mozaice în vederea mântuirii și eliberarea de sub jugul ei, Apostolul dă îndemnuri privitoare la viața creștină, care nu sunt decât concluziile practice care se desprind din argumentarea părții doctrinare. Cel dintâi îndemn dat galatenilor este acela de a se menține în această stare de libertate dobândită prin Domnul Hristos, adică să se ferească de a se supune Legii iudaice, ca nu cumva să piardă mântuirea câștigată prin credința sa în Domnul Hristos. Acela care primește circumciziunea, creștin fiind, pierde toate darurile câștigate prin botez și în mod automat se exclude din comunitatea lui Hristos: „Așadar, zice Apostolul, țineți-vă tari în libertatea pentru care ne-a eliberat Hristos și nu vă prindeți iarăși în jugul robiei. Iată, eu, Pavel, vă spun vouă că de vă veți tăia împrejur, Hristos nu vă va folosi la nimic. Și din nou mărturisesc oricărui om care se taie împrejur, că este dator să îplinească toată Legea” (V, 1-3).

Pentru mântuire a adusă de Hristos nu se socotește nici netăierea împrejur, ci numai credința care dă roade prin fapte bune, adică, după cuvintele Apostolului: „credința lucrătoare prin iubire” (V, 6). Galatenii știau acest lucru, însă au fost înșelați de cineva care nu-i de la Dumnezeu. Să fie, deci, atenți, căci acei puțini care au greșit îi pot influența și pe ei toți și împreună vor fi pedepsiți de Dumnezeu (V, 7-9). Iudaizantii care îl acuză că și el predică tăierea împrejur - prin tăierea împrejur a lui Timotei (Fapte XVI, 3) - n-au dreptate, căci atunci nu s-ar mai scandaliza de predica sa. Pe acei care predică circumciziunea, Sfântul Pavel îi sfătuiește „să se taie de tot” (să se castreze), faptă socotită de scandal și pentru iudei și pentru păgâni: „O, tăia-s-ar de tot cei ce vă răzvrătesc pe voi” (V, 12).

Apostolul îi avertizează, însă, că libertatea creștină nu înseamnă a da frâu liber patimilor trupești. Ei trebuie să pună în practică cea mai mare poruncă a Evangheliei: iubirea de aproapele: „Căci toată Legea se cuprinde într-un singur cuvânt, în acesta: Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși” (V, 14); să îndepărteze toate neînțelegerile dintre ei, să conlucreze cu harul Duhului Sfânt pentru a lupta împotriva înclinărilor trupului, care se războiesc cu cele ale duhului. Sfântul Pavel

enumeră „faptele trupului”, adică faptele păcatului, care sunt: adulterul, desfrânările, dezbinările, uciderile, bețiile, care îndepărtează de împărăția lui Dumnezeu (V, 19-21). Între creștini, dimpotrivă, trebuie sărădească virtuțile creștine care izvorăsc din con lucrarea cu Duhul Sfânt, numite de Apostol: „roadele Duhului”, și anume: iubirea, bucuria, pacea, bunătatea, binefacerea, credința, stăpânirea de sine (V, 22-23). Deci, creștinii trebuie să-și înfrângă patimile trupului și să trăiască conform cerințelor spiritului, căci ei nu mai sunt ai trupului, ci ai lui Hristos (V, 24-26).

Capitolul VI: Sfaturi în legătură cu dragostea frățească.

Apostolul îi îndeamnă pe cei tari în credință să ajute pe cei slabi în credință, însă Iară a se mândri cu aceste fapte, fiind atenți spre a nu cădea ei înșiși în acele fapte (VI, 1); să se poarte cu iubire și blândețe unul față de celălalt; să fie respectuoși și mulțumitori față de învățătorii lor: „Cel care primește cuvântul învățaturii să facă parte învățătorului său din toate bunurile: (VI, 6). Toți trebuie să fie atenți cum viețuiesc, căci după faptele de aici, vor fi judecați în ceruri. Să nu se lenească, ci să făptuiască totdeauna binele (VI, 9-10).

Epilogul (VI, 11-18) este propriu-zis un rezumat al ideilor dogmatice expuse anterior, despre mântuire a prin credința în Domnul Hristos, iar nu prin faptele Legii. Cu grija unui dascăl care ține cu orice preț ca învățăceii săi să țină bine minte ideile principale ale lecției predate, Sfântul Pavel face - ceea ce am numi noi - operația de fixare și consolidare a cunoștințelor transmise. Această parte finală a epistolei este scrisă cu mâna sa proprie și totodată, este scrisă cu litere mai mari: „Vedeți cu ce fel de litere v-am scris eu cu mâna mea” (VI, 11).

De regulă, Sfântul Pavel dicta cea mai mare parte a cuprinsului epistolelor sale (comp. Rom. XVI, 22; I Cor. XVI, 21; Col. IV, 18; II Tes. III, 17 etc.) și în timp ce tahigraful scria după dictare câteva cuvinte, alte cugetări se nășteau în mintea sa și completau perioadele stilistice în care el își îmbrăca ideile temei tratate. El obișnuia, însă, să-și încheie scrisorile cu mâna proprie. Acesta era și semnul autenticității epistolei (vezi: II Tes. III, 17). Slăbiciunea vederii sale și boala sa („ghimpele în trup”: II Cor. XII, 7) îl obligă pe Apostol să scrie cu litere mai mari decât cele obișnuite. Literele mari, apăsate, aveau totodată menirea de a sublinia ideile mai importante.

Versetele 12-13 au un caracter polemic, cuprinzând învinuirile întemeiate, pe care Sfântul Pavel le aduce învățătorilor iudaizanți, care predicau întruna circumciziunea, „ca să se laude cu trupurile lor”: „Câți vor să fie binevăzuți în trup, aceia vă silesc pe voi să vă tăiați împrejur, numai ca să nu fie ei prigonii pentru crucea lui Hristos. Fiindcă nici ei înșiși, cei care se taie împrejur, nu păzesc Legea, ci vor ca voi să vă tăiați împrejur, ca să se laude ei în trupul vostru” (VI, 12-13). Prigonitorii la care se referă Apostolul erau iudeii înșiși, care atacau violent pe toți cei ce învățau că mântuire a se dobândește prin credința în Hristos cel răstignit pe cruce, și nu prin Legea mozaică. Învățătorii iudaizanți, ca să evite astfel de persecuții, se strădui au să facă pe plac iudeilor, se arătau râvnitori pentru datinile evreești și se făleau că fac prozeliți printre păgâni, silindu-i să se taie împrejur și să păzească și alte datini ale Legii, valabile numai pentru poporul evreu, ignorând valoarea crucii pentru mântuire.

De aceea, în continuare (vers. 14-15), Apostolul, încă o dată, rezumă tema dogmatică tratată, arătând valoarea crucii pentru mântuire, în totală opoziție cu socotințele învățătorilor iudaizanți, fățarnici: „Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine și eu pentru lume. Că în Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu este ceva; nici netăierea împrejur, ci făptura cea nouă” (VI, 14-15). Cuvintele: „prin care lumea este răstignită pentru mine și eu pentru lume” înseamnă că Apostolul, de îndată ce s-a unit cu Hristos cel răstignit pe cruce, nu mai are nici o legătură cu lumea stăpânită de poftele cărnii nici cu ceva ce este pieritor și condamnat în viața pământească.

EPISTOLA CĂTRE EFESENI³⁶

Efes – cetatea antică

Așezat în vărsarea fluviului Caystros în Marea Egee, Efesul era unul din cele mai populate și mai înfloritoare orașe ale antichității, fapt pentru care Roma imperială i-a conferit și rangul de capitală a provinciei proconsulare Asia. Prosperitatea economică se conjuga însă cu cea culturală, așa încât nu e de mirare că din Efes au apărut filosofi precum Zenon, Heraclit, Democrit, Parmenie și Pitagora, poeți ca Anacreon și Hipponax, pictori ca Apelles și Parrhasius. Cât despre viața religioasă, ea se desfășura într-o mare varietate de forme, de la cultul vechilor zeități oficiale până la acela al divinităților mai noi – și mai atrăgătoare – ale misterelor orientale, dar și printr-o intensă practică a magiei, în jurul căreia se crease o întreagă literatură inițiativă. Centrul însă îl ocupa celebrul templu al zeiței Artemis (Diana), socotit drept una din cele șapte minuni ale lumii (incendiat de nu mai puțin „celebrul” Herostrates în 356 î.H. și refăcut apoi de meșterul Dinocrates).

Prima vizită (scurtă) a lui Pavel la Efes a avut loc în timpul celei de-a doua călătorii misionare, la întoarcerea din Corint în drum spre Ierusalim (F.Ap. 18, 18-22). El a discutat puțin cu iudeii în sinagogă, dar deși aceștia au insistat să mai rămână, Pavel pleacă, cu promisiunea că va reveni, după ce lasă acolo pe Aquila și Priscila cu care venise din Corint.

În cea de-a treia călătorie misionară, Pavel merge la Efes unde rămâne aproape 3 ani, vestind cuvântul lui Dumnezeu în întregul ținut al Asiei (F.Ap. 19, 1, 10; 20, 31). Aici are loc coborârea Duhului Sfânt peste cei 12 ucenici (F.Ap. 19, 1-7), apoi Pavel învață trei luni în sinagoga iudeilor (F.Ap. 19, 8), după care, forțat de opoziția iudeilor față de învățătura lui, mută biserica în școala lui Tiranus, unde continuă să-i învețe timp de 2 ani (F.Ap. 19, 9-10). O răscoală împotriva lui din partea meștesugarilor de idoli ai zeiței Diana îl face pe Pavel să plece din Efes (F.Ap. 19, 23-20, 1).

Spre sfârșitul celei de-a treia călătorii misionare a lui, Pavel se oprește la Milet, unde se întâlnește cu liderii bisericii din Efes. După ce le amintește de exemplul pe care el li l-a dat cât a fost cu ei, Pavel îi îndeamnă să-și ducă la îndeplinire în mod corect responsabilitățile care le au, de a păstori biserica și îi avertizează de pericolul învățăturilor greșite care se vor infiltra în biserică (F.Ap. 20, 17-38).

Epistola către Efeseni face parte din cele patru epistole numite „ale captivității” lui Pavel; alături de cele către Filipeni, Coloseni și Filimon, ea a fost scrisă în timp ce apostolul se afla în închisoare la Roma, și anume în timpul primei captivități, în jurul anului 63. Ea are asemănări atât de mari cu Epistola către Coloseni încât nu numai că cele două scrisori își atestă coautorul și contemporaneitatea, dar se și cer citite sau studiate împreună (recomandabil, începând cu cea către Coloseni).

Oricum, această controversă nu poate arunca umbre nici asupra autorului, nici asupra autenticității și nici asupra importanței acestei Epistole în ansamblul scrierilor pauline.

---

³⁶ Prof. Nicolae Nicolaescu, *Introducere în Epistola către Filipeni a Sf. Ap. Pavel, Captivitatea Sf. Ap. Pavel în Efes*, București, 1942; Remus Onișor, *Preoția în lumina cuvântărilor Sf. Ap. Pavel către preoții din Efes*, (F.A. 20, 17-35), S.T. 3/1989; Pr.Dr. Iustin Moisescu, *Sf. Ap. Pavel și viața celor mai de seamă comunități creștine în epoca apostolică*, S.T. 7-8/1951, p. 398-416; Pr.Prof. Nicolae Petrescu, *Epistola către Efeseni, cap. 5, 32-33 – note exegetice*, M.O., 1-2/1967, p. 3-27; Pr. Asist. Vasile Mihoc, *Unitatea creștinilor în Hristos și prin Biserică după Epistola către Efeseni*, M.A. 1-3/1976, p. 104-113; Magistr. Leon Gh. Arion, *Conceptia paulină despre Biserică cu privire specială la Epistola către Efeseni*, S.T., 7-8/1975, p. 402-417; Pr.Prof. Grigorie Marcu, *O mică odisee apostolică*, M.B., 7-8/1962, p. 319-343.

AUTOR

Apostolul Pavel (1, 1; 3, 1). Surse timpurii din istoria bisericii au atribuit această epistolă lui Pavel: Sf. Irineu (200 dHr.), Clement din Alexandria (200 dHr.) și Origen (250 dHr.).

DESTINATARI

Sunt cateva motive care conduc la ideea că epistola a fost destinată nu doar bisericii din Efes, ci și mai multor biserici din Asia Mica din jurul Efesului. Manuscrisele timpurii nu conțin expresia „în Efes” din cap.1v1. Forma în care este adresată este mai generală decât în alte epistole și nu există salutări adresate personal. Este probabil ca aceasta să fie scrisoarea despre care Pavel le spune Colosenilor că le va veni din Laodicea (Coloseni 4, 16). Datorită faptului că Efesul era orasul cel mai important din zona respectivă și un centru misionar al lui Pavel (F.Ap. 19, 1, 8-10), este probabil ca scribii să fi atribuit epistola Efesenilor. Totul pornește de la constatarea că expresia „în Efes” (1, 1) lipsește din cele mai vechi manuscrise ale Epistolei și că ea a fost introdusă de cei ce au alcătuit **Corpus Paulinum** (totalitatea scrierilor pauline adunate la un loc), către sfârșitul secolului I sau primul sfert al secolului II. Ipoteza că Epistola ar fi o „scrisoare enciclică” a lui Pavel către Bisericile din Asia nu are argumente convingătoare. Mult mai aproape de adevăr pare teza teologilor catolici și ortodoxși: în realitate, această Epistolă le-a fost adresată creștinilor din Laodiceea (vezi Col. 4, 16); cu vremea, Biserica din Laodiceea decada atât de mult încât Domnul o avertizează că „o va lepăda din gura Sa”, ca pe una ce nu e nici rece, nici fierbinte, ci numai căldicică (vezi Ap 3, 14-16); în consecință, ei i se aplică sancțiunea numită **damnatio memoriae** (condamnarea la uitare) sau **erasio nominis** (stergerea numelui, a pomenirii) prin înlocuirea numelui ei cu acela al Bisericii din Efes, comunitate care-și câștigase o mare strălucire în lumea creștină primară, strălucire ce i se datora, fără îndoială, și conducătorului ei duhovnicesc de la sfârșitul primului secol, sfântul apostol și evanghelist Ioan.

Tit a fost lăsat în Creta, iar Timotei în Efes ca responsabili peste lucrările de acolo. Nu am avut timp să caut în istoria Bisericii și să aflu date concrete despre ceea ce am dedus din cele scrise în N.T. și voi spune mai departe, însă sigur putem învăța ceva:

După epistola către Tit, Creta, nu mai apare nicăieri în Biblie și nu știu ce să spun despre situația bisericii de acolo. Dar Biserica din Efes apare în Ap.2 unde este muștrată pentru faptul că și-a părăsit dragostea dintâi. Această muștrare vine la 28 de ani după scrierea ultimei epistole a lui Pavel, cea către Timotei, responsabilul din Efes. La fel, în Ap.2, 3 sunt muștrate și alte biserici din Asia Mică împreună cu cea din Efes. De aceea, nu cred că greșesc dacă spun că acolo, la aproape 30 de ani după moartea lui Pavel, creștinismul era în declin. Este sigur că apostolul neamurilor nu a dorit acest lucru.

Încă din timpul vieții sale, marele apostol a avut mulți împotriviitori chiar între creștini, dar spre sfârșitul lucrării, se pare că mai mulți au fost cei care l-au părăsit sau au lucrat împotriva lui. Aceste ultime trei epistole ale lui vorbesc despre mulți astfel de oameni (ex.: 2Tim.1, 15; 2, 17, 18; 4, 10a, 14).

Studiind epistola către Efeseni, intuim că Biserica de acolo era una bună, dar, într-o anumită ocazie, Pavel a avertizat-o despre pericolul căderii: F.A.20, 29, 30. Acesta a fost motivul pentru care aceste ultime epistole ale sale sunt pline de acest spirit combativ. El a știut că trecerea timpului va afecta negativ credința lor.

Acolo unde nu este stăruință, luptă pentru credință, Biserica slăbește și se depărtează de adevăr. Domnul se va uita la noi și va găsi lucruri pe care va fi nevoit să le mustre. Avem nevoie de această stare de veghere, acest spirit ostășesc, militant care îl găsim în aceste epistole de pe urmă ale apostolului nostru! Trecerea timpului ne afectează, ne înmoaie, ne slăbește, ne îmbătrânește dacă nu veghem și nu păstrăm spiritul de luptă. Suntem într-o luptă, un război spiritual (Ef.6, 10-18) în care trebuie să ne menținem biruitori (v.13).

DATA SI LOCUL SCRIERII

Efeseni este una din cele 4 epistole din inchiisoare (Ef. 3, 1; 4, 1; 6, 20), celelalte 3 fiind Filipeni, Coloseni și Filimon. Consensul general este că aceste epistole au fost scrise în timpul prizonieratului la Roma (F.Ap. 28, 16, 30-31), între anii 61-63. Epistola a fost dusă de Tihic care a dus și epistola către Coloseni (Ef. 6, 21-22, Col. 4, 7-9).

SCOPUL SCRIERII EPISTOLEI

Cele două scopuri pe care le-a avut Pavel în scrierea epistolei se desprind din cele două versete cheie ale epistolei:

Să le aducă aminte creștinilor de binecuvântările pe care le au în Hristos (1, 3)

Să îndemne creștinii să aibă o trăire „vrednică de chemarea pe care au primit-o” (4, 1)

Pavel nu transmite explicit existența unor probleme sau erezii în biserică care să-l fi motivat să se adreseze fesenilor, așa cum o face în alte epistole, dar temele abordate ne fac să subînțelegem existența lor:

Disputele dintre iudei și neamuri, care le întâlnim și în alte epistole, referitoare la insuficiența jerfei lui Isus Hristos și la superioritatea creștinilor iudei față de cei dintre neamuri, au dus și aici la confuzie și frustrare. Astfel Pavel se vede nevoit să corecteze aceasta, arătând că „în El” toți sunt una, fii ai lui Dumnezeu și mostenitori ai cerului.

De asemenea curentele filosofice Stoic și Gnostic au pătruns și în biserică sub diferite forme, învățând că omul material este rău, nevrednic de grația divină și că întreaga existență este supusă fatalității neexistând o rațiune divină sau vreo posibilitate ca omul să facă ceva ca să-și schimbe condiția, ceea ce îl determină pe Pavel să ia poziție, arătând că în Hristos creștinii sunt oameni noi, „sfînți și fără prihană” și susținând existența unui plan bine definit al lui Dumnezeu pentru mântuirea omului încă dinaintea de întemeierea lumii.

EFESENI – structura epistolei

INTRODUCERE (1, 1-2)

IDENTITATEA NOASTRA „IN HRISTOS” (1, 3-3, 21) - partea doctrinară

(1, 3) „Binecuvântat să fie Dumnezeu, Tatăl domnului nostru Isus Hristos, care ne-a binecuvântat cu tot felul de binecuvântări duhovnicești, în locurile cerești, în Hristos”

Identitatea în Hristos (1, 3-21)

Fii ai lui Dumnezeu, sfînți și fără prihană (1, 4-6)

Răscumpărați, iertați, beneficiari ai harului lui Dumnezeu și înțelepciunii Lui (1, 7-10)

Mostenitori ai cerului, pecetluiți cu Duhul Sfânt (1, 11-14)

- Rugăciune pentru înțelegerea măreției chemării lui Dumnezeu și a puterii Lui (1, 15-21)

Identitatea exprimată în trupul lui Hristos, biserica (1, 22-3, 21)

Inviați împreună cu Hristos și așezați în „locurile cerești”, în El (1, 22-2, 1-10)

Reconciliați și așezați în „Templul lui Dumnezeu” (2, 11-22)

Rugăciune pentru creștere spirituală (3, 1, 14-21)

Taina chemării neamurilor (3, 2-13) – paranteză

RESPONSABILITĂȚILE NOASTRE „IN HRISTOS” (4, 1-6, 20) - partea practică

(4, 1) „Vă sfătuiesc dar eu, cel întemnitat pentru Domnul, să vă purtați într-un chip vrednic de chemarea pe care ați primit-o”

Chemare la a trăi în unitate (4, 1-16)

Chemare la a trăi în curăție (4, 17-5, 21)

Chemare la a trăi în armonie (5, 22-6, 9)

Chemare la a trăi în victorie (6, 10-20)

INCHEIERE (6, 21-24)

Scurt comentariu al epistolei

EFESENI CAP. 1

INTRODUCERE (1, 1-2)

Autorul – Pavel – apostol al lui Isus Hristos

Scrierea epistolei a fost voia lui Dumnezeu, pe care Pavel a ascultat-o

Destinatarii – sfinții și credincioșii în Hristos Isus (biserica)

IDENTITATEA „IN HRISTOS” (1, 3-21)

Identitatea – se exprima prin individualitate și prin comunitate.

Creștinii sunt beneficiarii binecuvântărilor lui Dumnezeu, în Hristos, binecuvântări care existau în planul vesnic al lui Dumnezeu de mântuire a omenirii, chiar înainte de întemeierea lumii:

avem o nouă identitate: fii ai lui Dumnezeu, sfinți și fara vina, destinați pentru slava

avem o nouă stare: suntem rascumparați prin sangele lui Hristos și avem înțelepciunea lui Dumnezeu (o nouă înțelegere a existenței noastre)

avem un nou viitor: suntem mostenitori ai împărăției lui Dumnezeu, având Duhul lui Dumnezeu ca o asigurare dată în avans (arvuna) ca vom mosteni cerul

Rugaciunea lui Pavel (1, 15-21) este o mijlocire continuă pentru Galateni înaintea lui Dumnezeu pentru:

înțelepciune și descoperire în cunoașterea mai profundă a lui Dumnezeu

priceperea nădejzii chemării pe care au primit-o și a bogațiilor mostenirii lor

să înțeleaga puterea ce însotește chemarea lui Dumnezeu, izvorată din Hristos

”Biblia nu este o carte de povesti pentru copii, ci o scriere magnifică, care cere un răspuns bine gândit. Nestematele ei nu sunt expuse la suprafață, pentru a fi culese ca florile. Bogația ei se aduce la lumina numai prin truda intelectuală și spirituală.”

Haddon Robinson

Efeseni 1, 15-2, 22

Una din problemele reale cu care par a se confrunța destinatarii cărții, problema careia îi rezerva cel puțin o treime din carte, este tensiunea creată între creștinii evrei și neevrei. În urma învățăturilor date de iudaizatori, probabil mulți dintre creștinii neevrei își puneau întrebări de genul: Beneficiem întradevar de tot harul lui Dumnezeu? Iudeii care au avut legea au cu adevărat înțaietate în administrarea binecuvântărilor lui Dumnezeu? Care ar fi locul nostru în biserică?

Având în vedere aceste tensiuni și framântări ce au ajuns să pună în pericol unitatea bisericii (”îngaduiți-va unii pe alții în dragoste” 4, 2), Pavel vine în rezolvarea lor încă din primele rânduri ale epistolei, punctând următoarele:

Argumentul teologic

Suntem fii ai lui Dumnezeu, sfinți și fara prihană - în Hristos (evrei și neevrei) – 1, 4-6

Suntem rascumparați, iertați, beneficiari ai harului lui Dumnezeu și înțelepciunii Lui – prin Hristos – 1, 7-10

Suntem mostenitori ai cerului, pecetluiți cu Duhul Sfânt – prin credința în El (evrei și neamuri) – 1, 11-14

Argumentul personal – Rugaciunea lui Pavel - 1, 15-21

v. 15-16 – Motive de rugaciune pentru Efeseni

v.17-21 □ **Scopul rugaciunii**

o cunoaștere mai profundă, adanca a lui Dumnezeu (v.17)

o revelare a măreției existente în chemarea de care au parte, a mostenirii dobândite, a unei eternități împreună cu Dumnezeu (v 18)

să înțeleaga puterea ce însotește chemarea lui Dumnezeu și pe credincioși – izvorată din Hristos (v.19-21)

Argumentul identității exprimate în sau prin trupul lui Hristos, Biserica (1, 22-3, 21)

Cap. 1, 22-23 □ Hristos stăpân peste toate lucrurile Bisericii

împreună (evrei și neevrei) formam trupul lui Hristos

Hristos este cel care lucrează prin noi, deci nu există motive de mândrie, îngamfare (v.23)

Trupul lui Hristos, Biserica este singurul loc în care exprimarea identității (personalității) noastre ca indivizi poate atinge potențialul maxim. Desparțiți de trup, biserica, identitatea noastră ca indivizi se pierde, dispare, devine irelevantă.

Cap.2

O abordare directă a tensiunii dintre iudei și „neamuri”

O paralela între ce au fost iudeii și „neamurile” înainte de Hristos și ceea ce au devenit în Hristos

I. Inviați împreună cu Hristos și așezați „în locurile cerești”, în El 1, 1-10

v.1-2 – poziția celor dintre neamuri înainte de a crede în Hristos

v.3 – poziția evreilor înainte de a crede în Hristos

v.4-7 – poziția creștinilor (evrei și neamuri) în Hristos

v.8-9 – Sursa care generează o asemenea poziție □ Harul - în exclusivitate (pentru evrei și neamuri)

v.10 – Responsabilitatea colectivă (ca Biserica) și personală (ca individ) raportată la poziția câștigată, dobândită prin Har

II. Reconciliați și așezați în „Templul lui Dumnezeu” 2, 11-22

v.11-12 – o aducere aminte a ce erau ei (neamurile) înainte de cunoașterea lui Hristos

v.13 – Ce s-a realizat pentru ei (neamurile) prin Hristos – apropiați prin sangele lui Hristos

v.14-18 – Lucrarea lui Hristos raportată la problemele posibile puse în discuție:

a surpat diferențele dintre iudei și neamuri (v.14)

un singur om nou în Hristos (v.15)

impacare pentru cei doi (neamuri și evrei) prin cruce

vestea păcii, impacării, pentru neamuri (v.17)

pace pentru iudei (v.17)

întreprindere liberă la Tatăl (și unii și alții) într-un Duh (v.18)

v.19-22 – Concluzie, sau răspunsul final cu privire la temerile, întrebările ce puteau exista între creștinii din Efes:

neamurile și iudeii, cetățeni, oameni din casa lui Dumnezeu (v.19)

zidiți împreună pe temelii apostolilor și proorocilor (v.20)

împreună formăm templul lui Dumnezeu (v.21)

v.22 – o reafirmare, o accentuare a poziției de egalitate între iudei și neamuri

IDENTITATEA NOASTRĂ „IN HRISTOS” (1, 3-3, 21) - partea doctrinara

(1, 3) „Binecuvântat să fie Dumnezeu, Tatăl domnului nostru Isus Hristos, care ne-a binecuvântat cu tot felul de binecuvântări duhovnicești, în locurile cerești, în Hristos”

Identitatea în Hristos (1, 3-21)

Fii ai lui Dumnezeu, sfinți și fara prihana (1, 4-6)

Rascumpărați, iertați, beneficiari ai harului lui Dumnezeu și înțelepciunii Lui (1, 7-10)

Mostenitori ai cerului, pecetluiți cu Duhul Sfânt (1, 11-14)

- Rugăciune pentru înțelegerea marelui chemării lui Dumnezeu și a puterii Lui (1, 15-21)

Identitatea exprimată în trupul lui Hristos, biserica (1, 22-3, 21)

Inviați împreună cu Hristos și așezați în „locurile cerești”, în El (1, 22-2, 1-10)

Reconciliați și așezați în „Templul lui Dumnezeu” (2, 11-22)

Rugăciune pentru creștere spirituală (3, 1, 14-21)

Taina chemării neamurilor (3, 2-13) – paranteza

Efesenii 5-6

RESPONSABILITĂȚILE NOASTRE „IN HRISTOS” (4, 1-6, 20)

(4, 1) „Va sfătuiesc dar eu, cel înțemnițat pentru Domnul, să va purtați într-un chip vrednic de chemarea pe care ați primit-o”

În demersul său de a ajuta pe fiecare creștin să crească pentru a ajunge „plîn de toată plinatatea lui Dumnezeu” și de a determina biserica să-și îndeplinească rolul pe care îl are, de a fi

mediul de revelare a slavei lui Dumnezeu pentru întreaga lume materială și spirituală, Pavel pleacă de la conștientizarea identității pe care o avem în Hristos fiecare individual și împreună ca biserica, ca apoi, bazat pe această înțelegere să îndemne la o traire demnă de această poziție înaltă.

lupta creștina - natura luptei

Viata creștina este o luptă permanentă, la nivel spiritual, rezultatele ei determinând viața „vizibilă”. Astfel, armele de luptă trebuie să fie de aceeași natură, spirituale și de origine divină (nu ne putem împotrivi lumii spirituale prin puterile noastre naturale)

resursele pentru luptă creștina - armatura lui Dumnezeu

Dumnezeu ne-a pus la îndemâna resursele pentru a ne împotrivi lumii spiritelor rele, baza fiind moartea lui Isus Hristos pe cruce, prin care El a câștigat biruința asupra diavolului.

Statutul „în Hristos” pe care îl avem noi înseamnă transferul acestei biruințe și asupra noastră

ADEVARUL, NEPRIHANIREA, RAVNA EVANGHELIEI PACII, CREDINȚA, MÂNTUIREA, CUVANTUL LUI DUMNEZEU SI RUGACIUNEA sunt armele pe care le avem pentru lupta spirituala.

Conștienți de faptul ca la același nivel al lumii spirituale unde are loc lupta noastră , Dumnezeu „ne-a binecuvântat cu tot felul de binecuvântări cerești în Hristos”, putem avea o atitudine ofensivă, știind ca „Cel ce este în noi este mai tare decât cel ce este în lume”.

Salutări (6, 19-24) - Încheierea epistolei are un caracter sentimental, Pavel apelând din nou la puternicele relații care s-au statornicit între el și biserica din Efes. Pavel încheie cu salutul de pace, dragoste, credința și har din partea lui Dumnezeu Tatăl, și din partea Domnului Isus Hristos.

Jan Paulsen

„Har și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Isus Hristos” (Efeseni 1, 2). Apostolul Pavel începe și încheie (Efeseni 6, 24) epistola cu dorința ca ascultătorii lui să trăiască experiența harului. Aceasta este o binecuvântare și „o rugăciune ca aceia care o citesc să cunoască pe deplin favoarea nemeritată a lui Dumnezeu, împăcându-i cu Sine și oferindu-le tot ce le este necesar”.¹

Harul este de la Dumnezeu, iar apostolul Pavel continuă să vorbească despre „slava harului Său” (Efeseni 1, 6), adăugând apoi expresia „bogățiile harului Său” (versetul 7). Dar, ca și când excelența lui Dumnezeu încă nu ar fi suficient descrisă, Pavel își intensifică declarația anterioară, vorbind despre „nemărginita bogăție a harului Său, în bunătatea Lui față de noi” (Efeseni 2, 7). În felul acesta, apostolul Pavel laudă harul lui Dumnezeu în termeni din ce în ce mai înalți.

În Epistola către Efeseni, apostolul Pavel nu numai că se minunează de „nemărginita bogăție a harului”, dar, de asemenea, ne aduce la cunoștință faptul că avem cu adevărat nevoie de el. După ce descrie succint noul statut al creștinilor, adică răscumpărarea lor, acceptarea lor ca mostenitori și copiii ai lui Dumnezeu și pecetluirea lor cu Duhul Sfânt, datorită harului lui Dumnezeu (vezi Efeseni 1, 3-14), în capitolul 2, descrie într-o manieră detaliată starea lor anterioară și mântuirea care a urmat. În pasajul din Efeseni 2, 4-10 cuvântul „har” nu numai că apare de mai multe ori în acest pasaj, dar apostolul Pavel ne spune că, în condiția noastră umană, harul constituie una dintre nevoile noastre disperate. Fără harul lui Dumnezeu suntem morți spiritual. Suntem înrobiți și prinși fără scăpare în lanțurile păcatului. Avem nevoie de eliberare. Avem nevoie să fim readuși la statutul de proprietate exclusivă a adevăratului nostru Stăpân, Creatorul și Domnul nostru. Avem nevoie de o viață nouă, și nimic mai puțin³. Dar fără harul lui Dumnezeu nu există nici o cale de a ajunge la ea.

În acest pasaj, apostolul Pavel ne aduce la cunoștință trei lucruri. **În primul rând**, că mântuirea este primită întru totul prin har. Același gând este accentuat de trei ori: „Prin har sunteți mântuiți” (Efeseni 2, 5.8). Pavel confirmă pentru a doua oară această realitate, adăugând: „... aceasta nu vine de la voi, ci este darul lui Dumnezeu”. Si continuă să ne asigure pe deplin că noi primim mântuirea: „... nu prin fapte, ca să nu se laude nimeni” (versetul 9). CEVA ORTODOX

În al doilea rând, apostolul Pavel prezintă mântuirea ca fiind un fapt împlinit. Prin harul lui Dumnezeu, noi suntem deja mântuiți (versetele 5 și 8). Avem răscumpărarea, iertarea de păcate (Efeseni 1, 7). Am fost înviați și așezați în locurile cerești (Efeseni 2, 6).

În al treilea rând, există de asemenea o dimensiune viitoare. Este o lucrare pe care Dumnezeu a îndeplinit-o deja pentru credincioși și o realitate prezentă, care va fi cunoscută pe deplin doar în veacurile viitoare. Deși noi suntem deja mântuiți, mântuirea finală încă ne așteaptă, când vom fi eliberați nu numai de puterea păcatului, ci și de prezența lui. Aceasta este împlinirea finală pe care o așteptăm.

Continuând studiul Epistolei către Efeseni, sesizăm că harul lui Dumnezeu nu este limitat la mântuirea noastră. În capitolul 3, apostolul Pavel vorbește despre harul lui Dumnezeu, care i-a încredințat o misiune și o lucrare specială (versetele 2 și 7). El adaugă: „Da, mie, care sunt cel mai neînsemnat dintre toți sfinții, mi-a fost dat harul acesta să vestesc Neamurilor bogățiile nepătrunse ale lui Hristos” (versetul 8).

Harul lui Dumnezeu nu l-a chemat numai pe Pavel la o lucrare specială, ci ne-a chemat pe toți: „Dar fiecăruia din noi harul i-a fost dat după măsura darului lui Hristos”, spune apostolul Pavel în Efeseni 4, 7, enumerând o serie de daruri spirituale. Prin harul lui Dumnezeu, fiecare credincios a primit cel puțin un dar spiritual, dat pentru zidirea trupului lui Hristos, biserica, pentru a o ajuta să crească spiritual și numeric și pentru a promova unitatea ei (versetele 12-16).

Harul ne este dezvăluit în Domnul Hristos

Până acum am studiat harul lui Dumnezeu și nevoia noastră. Harul lui Dumnezeu ne este dezvăluit în Isus Hristos. Prin urmare, încă de la început, când li se adresează creștinilor din Efes și le urează har și pace, apostolul Pavel Îl prezintă imediat, nu numai pe Dumnezeu Tatăl, ci și pe Domnul Isus Hristos. În Efeseni 1, 6, când laudă slava harului lui Dumnezeu, Pavel se grăbește să adauge: „... pe care ni l-a dat în Preaiubitul Lui”. În versetul următor suntem asigurați că „avem răscumpărarea..., iertarea păcatelor, după bogățiile harului Său” (Efeseni 1, 7). Avem toate acestea în Iisus Hristos Domnul nostru și prin sângele Lui. Domnul Isus a plătit pretul păcatelor noastre, comise prin încălcarea Legii lui Dumnezeu. El a luat asupra Sa nelegiuirea noastră, pentru ca noi să ne putem bucura de neprihănirea Lui. Prin urmare, Dumnezeu „ne-a adus la viață împreună cu Hristos... ne-a înviat împreună, și ne-a pus să sedem împreună în locurile cerești, în Hristos Isus” (Efeseni 2, 5.6). Pavel merge până acolo încât arată că scopul lui Dumnezeu pentru biserică trece dincolo de mântuire și recreare, dincolo de unitatea ei și de proclamarea Evangheliei în lume. Biserica trebuie să fie o demonstrare a iubirii lui Dumnezeu și a harului lui Hristos pentru întreaga creațiune (Efeseni 2, 7). Observați din nou expresia „în Hristos”.

1 F. Folkes, Ephesians (Eerdmans), p. 53.

2 J. S. Kselman, „Grace (OT)”, în The Anchor Bible Dictionary (Doubleday), vol. 2, p. 1085.

3 Vezi Foulkes, p. 80, 81.

4 Vezi Foulkes, p. 98.

roboam

Protestanții susțin pe baza textelor din Noul Testament ca Dumnezeu i-a ales pe creștini și i-a predestinat („hotărit mai dinainte”) prin voința Lui suverana ca să primească viața veșnică. Unul din aceste texte este Efes. 1, 3-6 : „Binecuvântat să fie Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru Isus Hristos, care ne-a binecuvântat cu tot felul de binecuvântări duhovnicești, în locurile cerești, în Hristos. În El, Dumnezeu ne-a ales înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinți și fara prihana înaintea Lui, după ce în dragostea Lui, ne-a rinduit mai dinainte să fim înfiați prin Isus Hristos, după buna placere a voiei Sale, spre lauda slavei harului Său, pe care ni l-a dat în Prea iubitul Lui”

Ideea de « alegere » și « predestinare » o formulează și pe baza altor texte nouotestamentare : Mat. 24:22-24 ; 24, 30- 31 ; Luca 18, 7 ; Rom. 8, 33 ; Col. 3, 12 ; Tit 1, 1 ; 1 Petru 1, 1 ; 1 Tesal. 1, 4 ; 2 Petru 1, 10-11 ; 2 Tesal. 2, 13, 14.

Apostolul vorbește despre aceeași „hotărîre mai dinainte” și în epistola către Efeseni: „Ne-a rinduit mai dinainte să fim înfiați prin Isus Hristos, după buna placere a voiei Sale”. „În El am fost făcuți și mostenitori, fiind rinduiți mai dinainte, după hotărîrea Aceluia care face toate după sfatul voiei Sale, ca să slujim de lauda slavei Sale, noi, care mai dinainte am nădărdit în Hristos” (Efes. 1, 5, 11-12).

Probabil ca cel mai evident exemplu de „alegere” sau predestinare – în concepția protestantă - îl găsim în comentariul evenimentelor întimplate după predica rostită de Pavel în Antiohia Pisidiei: „Neamurile se bucurau când au auzit lucrul acesta și preamureau Cuvîntul Domnului. Și toți cei ce erau rînduiți să capete viața veșnică, au crezut” (Fapte 13, 48).

Este clar că Scriptura prezintă mintuirea ca pe un proces inițiat de Dumnezeu. Nici un om n-ar putea fi mintuit, dacă Dumnezeu n-ar fi făcut posibil acest lucru. În același timp, Biblia ne prezintă și cealaltă față a monedei, spunându-ne că oamenii sînt în întregime responsabili dacă primesc sau nu mintuirea. Chiar în pasajul despre care am vorbit mai sus, cu ocazia predicii roșite de Pavel în Antiohia Pisidiei, găsim scris:

„Pavel și Barnaba le-au zis cu îndrăzneală: „Cuvîntul lui Dumnezeu trebuia vestit mai întîi vouă; dar fiindcă ca voi nu-l primiți, și singuri va judecați nevrednici de viața veșnică, iată ca ne întorcem spre Neamuri” (Fapte 13, 46).

Este clar că textul ne prezintă posibilitatea de a „zadarnici” planul lui Dumnezeu în ce privește mintuirea personală. Dumnezeu nu distruge voința liberă a omului.

Toți creștinii sînt chemați să trăiască „în Hristos” și „în Biserică”. Nu este de mirare că apostolul își începe epistola către Efeseni cu cuvintele: „...către sfinții care sînt în Efes și credincioșii în Hristos Isus” (Efes. 1, 1). Pe cei din Filipi îi numește: „... către toți sfinții în Hristos Isus, care sînt în Filipi” (Fil. 1, 1).

Unirea cu Hristos nu desființează integritatea personală și distincția dintre personalitatea lui Hristos și personalitatea credinciosului. Hristos rămîne Domnul slavei, iar creștinul rămîne o creatură terestră. Unirea cu Hristos nu-l scutește pe credincios de responsabilitatea personală în sfera sfințeniei. Hristos rămîne Hristos, iar credinciosul este chemat la o viață de ucenicie. Apostolul Pavel se roagă pentru credincioșii din Efes: „... așa încît Hristos să locuiască în inimile voastre prin credință; pentru că, avînd rădăcina și temeliala pusă în dragoste, să puteți pricepe împreună cu toți sfinții, care este largimea, lungimea, adîncimea și înălțimea; și să cunoașteți dragostea lui Hristos, care întrece orice cunoștință, ca să ajungeți plini de toată plinătatea lui Dumnezeu” (Efes. 3, 17-19).

Ecumenism

Centrul religios al credinței Ortodoxe din Estul României. Orice altă biserică în afara de cea ortodoxă este denumită sectă.

Zona destul de închisă la vestirea Evangheliei:

- Biserica Baptista - 30 membri;
- Biserica Penticostală - 25 membri;
- Biserica Carismatică - desființată în 1998.

VIZIUNEA NOASTRĂ

EFESENI 3, 10, 11 - „...pentru că domniile și stăpînirile să cunoască azi, prin Biserică, înțelepciunea nespuse de felurită a lui Dumnezeu, după planul veșnic pe care l-a făcut în Hristos Isus, Domnul nostru.”

PSALM 86, 9 - „Toate popoarele pe care le-ai facut vor veni să se închine înaintea Ta, Doamne, și să dea slava Numelui Tău.”

Vrem ca în Buzau să se ridice o biserică vie, care are impact asupra societății în care trăim, o biserică bazată pe Cuvântul lui Dumnezeu, având ca fundament învățături care îl au în centrul atenției pe Dumnezeu ca persoana și harul Său suveran.

Vrem ca cei credincioși să aiba parte de antrenare în vederea slujirii altora. Dorim să creștem creștini pasionați care la randul lor să le spună și altora despre Isus ca Mântuitor.

Dorim ca Biserica din Buzau să fie o biserică care să trimită echipe pentru a planta și alte biserici. Vrem ca conducerea bisericii să fie după modelul din epistola către Efeseni capitolul 4, 1-16. Credem ca Biserica lui Hristos va fi un model al căruia o mare mulțime se va întoarce la El (Apoc.7, 9-17) de aceea și noi vrem ca și biserica să fim parte la acest plan mare al lui Dumnezeu.

Vamile vazduhului

Însuși Mântuitorul spune în parabola bogatului și săracului Lazar (Luca XVI) că îndată după moartea lor au fost duși de îngerii: unul în sânul lui Abraam și altul în iad. Prin urmare, s-a făcut o judecată. Și instrumentele judecării au fost îngerii.

În pilda omului caruia i-a rodit țarina, deasemenea Dumnezeu îi spune: „Nebune în noaptea aceasta îți vor cere sufletul tău” desigur îngerii cei răi îl vor cere, ca să-l piardă. Tot Mântuitorul ne spune că fiecare om are un înger pazitor încă de la botez. Deasemenea în jurul nostru se găsesc și îngerii cei răi, care sunt vrajmașii noștri și cari „se învârtesc înprejurul nostru ca niște lei racnind, cautând pe cine să înghită” (I Petru 8).

Prin urmare, vazduhul este plin de îngerii buni și răi, cari știu toate faptele noastre. Și apostolul Pavel scrie în epistola către Efeseni (VI. 12): „Caci nu ne luptăm împotriva trupului și a sângelui; ci împotriva principilor și a puterilor și a stăpânului întunecului veacului acestuia, împotriva duhurilor rele, care sunt în vazduh”.

De aci și din alte locuri ale Sf. Scripturi pornind, Sf. părinți au ajuns la convingerea că, după cum îngerii cei buni caută să ne ridice la Dumnezeu, îngerii cei răi - din vazduh - caută să ne afunde, să ne departeze de Dumnezeu. De aceea ei apar ca niște vameși, cari cer plată pentru toate faptele noastre cele rele. Plata o fac îngerii cei buni din tezaurul faptelor noastre celor bune. Și așa, a apărut acea învățatură despre vamile vazduhului.

De pe vremea lui Platon, trecând prin Epoca Iluminismului și până astăzi, o concepție numită dualism a afectat părerea oamenilor despre Dumnezeu și creație. Dualismul înseamnă împărțirea existenței materiale și spirituale în două lumi. Dar tu nu poți face aceasta. Dumnezeu este „mai pe sus de toți, lucrează prin toți și este în toți”, (Efeseni, 4, 6). Când începem să vedem două cărări paralele în viață — una sfântă și una seculară — trăim o minciună. Noi înțelegem viața spiri-tuală ca fiind mersul la biserică, citirea Bibliei și rugăciunea; în timp ce lucrurile ca serviciul, relațiile și educația sunt în cadrul „vieții seculare”. Pe această bandă a dualismului, nu ne aflăm pe drumul lui Dumnezeu. El face parte din toate lucrurile prezente în viața noastră: cum lucrăm, cu cine ne întâlnim, cum gândim. Îl vedem pe El? Pavel a scris în Efeseni, 1: „[Dumnezeu] a binevoit să ne descopere taina voii Sale [...] spre a-Și uni iarăși într-unul Cristos, toate lucrurile: cele din ceruri și cele de pe pământ”, (v. 9-10). Îți vezi viața într-un mod dualist? Este timpul să schimbi banda. **Tom Felten**

Dumnezeu este mai pe sus de toți și în toți.

Biblia ne poruncește să fim buni unii cu alții. Dumnezeu vrea ca noi să ne arătăm buni unii cu ceilalți. După ce ne spune: „Fiți buni unii cu alții”, Dumnezeu adaugă: „și miloși” (Efes. 4, 32). Bunătatea creștină trebuie să se manifeste în toate aspectele vieții noastre de fiecare zi. Diferențele de opinii nu sînt o scuza pentru lipsă de bunătate și pentru obraznicii.

Familiarismul poate fi adesea un inamic al bunătății. Avem tendința să socotim că nu mai trebuie să fim atenți cu cei din familie. Cu aceștia ne permitem să fim ironici și acri, crezând că ei

ne cunosc foarte bine și nu se vor supara pe noi. In felul acesta, bunatatea noastra devine doar o masca pe care ne-o punem atunci când ne aflam la Biserica sau în alte locuri publice. O asemenea stare duce la ipocrizie și la pierderea adevaratei bunătăți. In locul ei nu ne mai ramine decit un surogat artificial de politete falsă. Omul bun este bun oriunde și cu oricine. El nu poate fi altfel ... și nici nu vrea să învete să fie altfel. Cine nu reușește să fie bun cu soția, sotul său cu ceilalți dintre cei mai apropiați prieteni ai lui, nu este un om bun în realitate.

Sfântul Apostol Pavel ne învata ca Hristos este Cap al Bisericii, iar Biserica întemeiata de El este trupul lui Hristos (Efeseni 1, 22-23).

Apologetica ortodoxa

Sfântul Apostol Pavel ne învata ca Hristos este Cap al Bisericii, iar Biserica întemeiată de El este trupul lui Hristos (Efeseni 1, 22-23). În alt loc Biserica este numită mireasa lui Hristos (II Corinteni 11, 2), stalpul și întărirea adevarului (I Timotei 3, 15), sau trupul tainic al Domnului. Sfinții parinți, inspirați de Duhul Sfânt, ne învata ca mirele și mireasa, despre care se vorbește în Cantarea Cantărilor, sunt Hristos și Biserica. Si precum capul are un singur trup și mirele o singura mireasă, așa și Hristos are un singur trup și o singura mireasă, Biserica, numită și „mama noastra cea de obste”, care ne-a nascut pe toți prin baia Sfântului Botez și prin celelalte Sfinte Taine. De aceea și Sfântul Ciprian spune: cine nu are Biserica de mama, nu poate avea pe Dumnezeu de Tată. Deci, chiar daca oamenii stăpâniți de mândrie și de neascultare, s-au dezbinat între ei și s-au departat mai mult sau mai puțin de adevarata Biserica întemeiată de Hristos și de Sfinții Apostoli, formând mai multe „biserici”, confesiuni, culte și grupari creștine sectare, schismatice și anarhice, nu trebuie să credem ca Biserica cea una s-a rupt în mai multe biserici. Biserica întemeiată de Hristos este dumnezeiasca, este una, caci unul este și Hristos întemeietorul ei, și este vesnica. „Este un trup și un Duh”, o Evanghelie și o Biserica; „un Domn și o credinta, un Botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor, care este peste toate și prin toate și întru toți „ (Efeseni 4, 4-6).....

Conform acestor principii neoprotestante, copiii creștinilor sunt complet „în afara” (Efeseni 2, 12), ca și copiii paganilor și mahomedanilor, până când prin credința și pocăinta devin subiecți ai legământului. Convertirea și botezul lor ar fi trebuit însemnate, detaliate, ca și botezul celor „înstrăinați de cetățenia lui Israel”.

Credința nu trebuie considerată un act al minții și al vointei. Este o relație de dragoste și încredere, o relație care nu este limitată de rațiune. (Psalm 21, 9-10, Marcu 9, 42, Luca 1, 44).

După epistola către Efeseni, creația și mântuirea le-a împlinit Dumnezeu în Hristos, pe care L-a ales înca de la întemeierea lumii, ca prin El să recapituleze toate (cf. 1, 9-10). Sfântul Irineu folosește acest pasaj pentru a explica destinul eshatologic al Fiului de a asuma în Sine toate; cuvântul „a recapitula” privește taina primatului lui Hristos în raport cu întreaga creație. Lucrarea lui Hristos, deci, trebuie văzută nu doar în legătura cu omul, ci cu întreg universul.

Un catholic

Isus însă ofera ceva, iar „spiritul lumii” ofera altceva. In lectura de astăzi din Epistola catre Efeseni, Sfântul Paul ne spune ca Isus ne conduce de la întuneric la lumina (cf. Efeseni 5, 8). Poate ca marele apostol se gandește la lumina care l-a orbit pe el, persecutorul creștinilor, pe drumul spre Damasc. Mai tarziu, cand și-a recapatat vederea, nimic nu a mai fost ca înainte. A renascut la o noua viata și nimic nu i-ar fi putut rapi noua bucurie profunda. Si voi sunteți chemați să fiți transformați. „Deșteaptă-te cel ce dormi și te scoala din morți și te va lumina Cristos” (Efeseni 5, 14), spune Sfântul Paul. „Spiritul lumii” ofera multe iluzii și parodii ale fericirii. Probabil ca nu există întuneric mai adanc decat acela care patrunde în sufletele tinerilor atunci cand falși profeți sting în ei lumina credintei, a sperantei și a iubirii.

Un protestant

Domnul Isus ne spune ca „la Dumnezeu toate lucrurile sint cu putinta” (Matei 19, 26.). Apostolul Pavel ne spune ca Dumnezeu face toate dupa sfatul voiei Sale (Efes. 1, 11.); și vrea ca toți credincioșii să-și dea seama ca această putere nemarginită a lui Dumnezeu este acum la lucru în noi (Efes. 1, 19.). Dumnezeu poate să faca mult mai mult decit putem noi crede sau gândi.(Efes. 3, 20.) În Noul Testament, și mai ales în epistolele lui Pavel, puterea lui Dumnezeu este supranumită și puterea care L-a înviat din morți pe Hristos(Rom. 6, 4; 8, 11).

În fiecare caz, poziția cuvântului „ aici „ este nesigură și în fiecare caz există o anumită evidență că termenul nu a fost găsit.

Cu siguranță citirea fără „ aici „ este dificilă, atât de grea că dacă ar fi fost originală, ar fi avut inevitabil atașată „ aici „ pentru a-l face mai ușor de înțeles .

Dacă înțelegem acest text micuț avem motiv seros să-l acceptăm .

Soluția pare să fie aceea că cei se stau (în credință) înseamnă că vor sta și în persecuții. Verbul este folosit în mod absolut și în acest sens.

În Efeseni 6, 11, 13, 14 , „ asta „, înseamnă să stai nemișcat în lupta împotriva Diavolului, iar în Revelație 6, 17 văzătorul spune : „ că ziua cea mare a mâniei a venit și cine-i poate sta împotriva ? „ . Același verb e asemănat absolut cu șederea lui Dumnezeu în scaunul judecării în Psalmi 130, 3 „? „

Multe dintre ideile creștinismului de mai târziu au gândit că martirajul este adumbrit aici, la fel ca și credința capitală că persoana care suferă pentru Evanghelie primește Duhul lui Hristos.

În același timp se observă clar că Sfântul Pavel are o viziune remarcabilă în legătură cu martirajul. Ceea ce-l preocupă pe el este misiunea.

Poate fi transmisă mai departe fie prin propria moarte sau prin lucrarea să continue pentru Biserică, atunci când le spune filipenilor că sunt părtași la harul dăruit lui, harul chemării misionare pe care el o are în minte mai mult decât vocația unei morți martirice.

Sfântul Pavel este gata să accepte moartea ca o consecință a misiunii sale de mărturisire a lui Hristos , însă este departe de împărtășirea de mai târziu a morții martirice în ea înseși, fiind scopul și încununarea uceniciei precum și modul suprem de unire cu Hristos.

Efeseni 6, 19 – 20 fie paulină sau nu, reproduc gândirea Sfântului Apostol Pavel (la fel de bine exprimată și în Fapte 4, 29 - 31) referitoare la rugăciune : „ Rugați-vă și pentru mine, ca să nu mi se dea mie cuvânt, când voi deschide gura mea, ca să fac cunoscută cu îndrăzneală taina Evangheliei pe care o binevestesc, în lanțuri, ca să vorbesc despre Evanghelie fără sfială, precum trebuie să vorbesc „,

El le cere cititorilor epistolei să se roage ca el să primească darul vorbirii pentru a propovădui Evanghelia , considerându-se un „ ambasador „ al lui Dumnezeu „ în lanțuri „.

Sfântul Pavel, cel din Epistolele pastorale, concepe tablou al mărturisorului inspirat în termeni diferiți : II Timotei 4, 16 – 17 :

„La întâia mea apărare, nimeni nu mi-a venit într-ajutor, ci toți m-au părăsit. Să nu li se țină în socoteală ! Dar Domnul mi-a stat într-ajutor și m-a întărit pentru ca, prin mine, Evanghelia să fie pe deplin vestită și s-o audă toate neamurile , iar eu am fot izbăvit din gura leului „,

În singura predică pe care o ține Sfântul Pavel creștinilor (menționată în fapte) – nu avem nici un citat sau vreo referire la Vechiul Testament .

Singurul citat din discurs este de fapt o învățătură a lui Hristos : „ Mai fericit este a da decât a lua „ (Fapte 20, 35).

Nu este nimic surprinzător în absența citatelor din Vechiul testament sau a referințelor din cuvintele lui Pavel din adunarea creștinilor.

Comentând asupra distribuirii citatelor din Vechiul Testament în epistolele pauline, Dr. Ellis a subliniat că nu se găsește nici unul la Tesaloniceni, Filipeni sau Coloseni, ci doar unul singur în Efeseni.

Cum este de așteptat, sunt paralele Vechi testamentare la pasajele referitoare la venirea lui Pavel în Millet (Fapte capitolul 20).

O astfel de paralelă va face trimiterea altora – între care pot fi recunoscute cuvintele lui Samuel (II Regi 12, 1- 5 în particular).

Când Sfântul Pavel le dă bătrânilor efeseni misiunea de a „ lua aminte de voi înșivă și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstrați Biserica lui Dumnezeu pe care a câștigat-o cu Însuși sângele Său „ (Fapte 20, 28), este poate un ecou al psalmului 73, 2 „ Adu-Ți aminte de poporul Tău pe care L-ai câștigat de la început „ sau a pasajului din Isaia 43, 21 „ Poporul pe care l-am făcut pentru Mine , ca să Mă slăvească întru laude .”

Dîn nou, declarația Sfântului Pavel că el este „ curat de sângele tuturor „ (Fapte 20, 26; Fapte 18, 6) , poate fi luată ca ecou al cuvântului lui Dumnezeu adresat lui Iezechel, privitor la responsabilitatea sa ca păzitor al casei lui Israel (Iezechel 33, 7 –9).

Însă paralelele ca aceasta, probabil ne semnificative, sunt într-o categorie foarte diferită a citatelor directe.

Nu mai rămânea atunci decât o soluție, cea a lui Pavel, care consta în a-i face pe eleno-creștini să își dea seama că și ei aparțineau poporului Promisiunii: Biserica exista, distinctă de aici înainte de Israelul de odinioară. Marea revendicare eleno-creștină este atunci recunoscută: „Voi nu mai sunteți străini, nici locuitori vremelnici (străini asimilați), ci concetățeni ai celor sfinți și casnici ai lui Dumnezeu „, creștini în întregime (Efeseni 2, 19).

EPISTOLA CĂTRE FILIPENI³⁷

Filipi este vechiul oras macedonean Krenides (Izvoare), care-și primește noul nume de la regele Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru cel Mare; acesta îl cucerește în anul 358 î.H., îi schimbă numele și face din el un bastion de apărare împotriva Traciei. Devenit teritoriu roman în 168 î.H., împreună cu întreaga Macedonie, orasul e masiv populat de către Octavian August cu ostașii și ofiterii demobilizați ai armatelor lui Antoniu, după ce acesta fusese înfrânt, împreună cu Cleopatra, în celebra bătălie de la Actium (31 î. H.). El este astfel o așezare cosmopolită, în care vechile populații iliro-trace sunt amestecate cu multe alte neamuri, dar în care limba oficială era latina, în timp ce greaca își mentine privilegiul de limbă universală a culturii elenistice.

Filipi este primul oras european în care Pavel întemeiază o comunitate creștină (cu alte cuvinte, punctul prin care creștinismul pune piciorul în Europa). Aceasta se întâmplă în anul 50 sau 51, în timp ce marele apostol își desfășoară cea de a doua călătorie misionară, însoțit de Sila, Timotei și Luca. Comunitatea Evreilor nu e nici prea mare, nici prea puternică, nici foarte influentă. Evreii nu au sinagogă și se mulțumesc să-și exercite cultul pe malul unui rau din afara orasului. Printre ei se află și Lidia, femeie întreprinzătoare și bogată (făcea comerț cu profiră), care e cucerită de predica lui Pavel, se botează împreună cu toți ai ei (copii, servitori și sclavi) și-și pune casa la dispoziția tinerei comunități creștine, ea oferind astfel nucleul uman și liturgic al creștinismului european.

Succesul misionar al lui Pavel e atât de rapid și de puternic încât starneste reacția Celui-Rau. Acesta, reiterând procedeele demonilor din vremea lui Iisus (care-I proclamau dumnezeirea spre a-L compromite în fața contemporanilor), îi face lui Pavel o reclamă zgomotoasă prin gura unei ghicitoare domonice (FA 16, 16-18) și provoacă întâiul mare conflict dintre creștinism și autoritatea romană, conflict care va lua forme acute de-a lungul a trei secole. Pavel părăsește orasul, dar îi lasă aici pe Luca și pe Timotei, care-i continuă opera într-o Biserică despre care știm sigur că, în afară de apostoli, era condusă de preoți (episcopi) și diaconi. Ea este comunitatea căreia Pavel îi va pastra, de-a lungul anilor, un sentiment cu totul aparte, de prietenie, iubire și duioșie, singura de la care el – cel atât de mandru în independența sa materială – acceptă daruri și ajutoare, de două ori în Tesalonic și o dată în Corint.

Iată că și în timp ce apostolul se afla în închisoare, creștinii din Filipi îl trimit pe unul de ei, Epafrodit, să-i ducă din partea lor cele trebuincă traiului, hrană și îmbrăcăminte. Trimisul locuiește împreună cu Pavel în temniță (de fapt, în casa pe care acesta o închiriasse – Fapte XXVIII, 16) și-l asista îndeaproape, dar după o vreme se îmbolnăvește grav și se decide să se întoarcă acasă. Apostolul folosește prilejul și le trimite Filipenilor această scrisoare, cea mai caldă și mai tandră din toate epistolele sale, paginile unui prizonier care, deși la capătul a încă doi ani de detenție preventivă și în ajunul unui proces ce-i poate aduce condamnarea, își rosteste optimismul, seninătatea launtrică și acea bucurie duhovnicească a omului în care nu mai trăiește omul, ci Hristos Însuși.

---

³⁷ Prof. Nicolae Nicolaescu, *Introducere în Epistola către Filipeni a Sf. Ap. Pavel, Captivitatea Sf. Ap. Pavel în Efes*, București, 1942; I. Mircea, *Explicarea textului chenoitic din Filipeni*, 2, 5-8, S.T., 3-4/1982; Prof. Dr. Vasile Gheorghiu, *Planul divind de mântuire și realizarea lui în legătură cu Filipeni* 1, 3-2, 10, în *Rev. Candela*, 1930; Pr. Prof. Petru Rezuș, *Cristologia de la Filipeni* 2, 5-11 și *chenoza protestantă modernă*, în R.T., Sibiu, 1938;

Desigur, Epafrodit îl înfrumusecase despre tot ceea ce se întâmplă în Biserica din Filipi, inclusiv asupra unor evenimente mai puțin îmbucurătoare precum persecuția din partea păgânilor, influența libertinajului epicureu asupra moravurilor, reminiscentele și propaganda iudaismului conservator, diferența dintre două credințioase ale comunității. În scrisoarea sa, apostolul le punctează pe fiecare, cu mai multă sau mai puțină pondere, dar în același duh de duioșie a părintelui față de copiii pe care-i născuse întru Hristos Iisus. Firește, nu uită să le multumească pentru daruri, dar mai ales pentru dorul acestora de a-l revedea cât mai curând liber și sănătos.

Unele epistole, Sf. Ap. Pavel le-a scris ca să corecteze comportamentul (cum este cazul în epistolele către corinteni), iar altele au fost scrise pentru a clarifica doctrina (cum este cazul celei către coloseni). Altele au fost scrise pentru a-i îndemna pe credincioși să trăiască în conformitate cu chemarea și poziția lor în Hristos (cum este scrisoarea către efeseni). Iar după aceea, altele au fost scrise cu intenția de a fi date de la o biserică la alta pentru ca mai multe părtașii să aibe parte de mesaj. Dar epistola către filipeni nu a fost scrisă ca să corecteze și nici ca să fie împărtășită cu o altă biserică. Ea este o scrisoare intimă de apreciere, un „multumesc” scris unor prieteni care i-au trimis bani în dar lui Pavel (Filip. IV, 15-16). Epafrodit, un membru al adunării, a adus darul lui Pavel și s-a întors înapoi cu scrisoarea.

Credincioșii din Filipi îl cunosteau bine pe Pavel. Oamenii din acea biserică îi erau probabil mai apropiați lui decât cei din altă biserică care i-a scris. Poate că inimile lor erau mult mai apropiate datorită modului deosebit în care Dumnezeu i-a unit împreună (Fapte 16, 6-40).

În timpul celei de-a doua călătorii misionare a lui Pavel prin Asia Mica (zona Turciei de astăzi), o experiență extraordinară a schimbat cursul lucrării sale. Pavel se afla în stravechiul oras Troia, cunoscut și sub numele de Troia, situat în partea de nord-est a peninsulei, când o viziune l-a făcut să-și schimbe direcția. Aceasta a fost schimbare importantă. Planul lui Pavel a fost să se îndrepte din nou spre est pătrunzând mai adânc în Asia, dar planul lui Dumnezeu era ca el să ducă Evanghelia în Europa. Repede răspunzând călăuzirii lui Dumnezeu, Pavel și tovarășii lui (Sila, Timotei și Luca), traversează ziua următoare Marea Egee în Macedonia (partea de nord-est a Greciei). Pentru noi acesta a fost un pas istoric. Din Asia, Evanghelia era adusă în Europa.

Aproximativ în jurul anului 50 d.H. împreună cu tovarășii lui de călătorie Pavel a debarcat în orasul port Neapolis. S-au îndreptat imediat spre orasul de reședință al provinciei, Filipi, care se află cam la 16 km de mare. Bătălia decisivă în care armatele loiale raposatului Iulius Cezar au înfrânt forțele rebele ale lui Brutus și Casius a avut loc la Filipi. Pentru a cinsti acest eveniment i-a fost acordat acestui oras statutul de „colonie” romană. La sute de soldați romani în retragere împreună cu familiile lor, le-au fost dăruite pământuri, iar tuturor cetățenilor orasului Filipi le-au fost acordate drepturile și privilegiile unor cetățeni ai Romei. Aceste colonii romane au fost descrise ca fiind mica Romă. Urmau toate obiceiurile, cultura și legile Romei.

În timpul Imperiului Roman, Filipi a crescut de la o așezare mică la un oras important și prosper. O parte a prosperității acestuia se datora faptului că era situat într-o importantă zonă producătoare de aur, dar mai ales fiindcă Calea Ignatiană, principalul drum de la Roma la Efes, Ierusalim și la alte îndepărtate orase orientale, trecea direct prin oras. Aceasta artera principală a făcut orasul accesibil oamenilor din tot Imperiul Roman. Populația acestuia, varia pe vremea lui Pavel între 200.000 și 500.000. Locuitorii lui proveneau din multe locuri diferite și erau de naționalități diferite. Datorită așezării strategice a orasului, Filipi a devenit o mare garnizoană romană.

De regula planul lui Pavel era de a merge direct la sinagoga din partea locului, însă la sosirea în Filipi nu a găsit nici una. Acest fapt indica existența a puțini evrei acolo, condiția întemeierii unei sinagogi fiind prezenta a 10 bărbați evrei. Astfel ca s-au îndreptat spre un rau (Gaggitas) care trecea pe la marginile orasului. Acolo au găsit câteva femei adunate pentru rugăciunea de Sabat.

Aici Pavel a câștigat primul sau convertit, o vânzătoare numită Lidia. Aceasta întâlnire a fost începutul primei biserici cunoscute în Europa, ce s-a născut în multa suferință. Oamenii pe care

Dumnezeu i-a atins aici au vazut credinta, dragostea și bucuria lui Pavel în cele mai îngrozitoare împrejurari și l-au îndragit. O relatie deosebita s-a legat între credincioșii din Filipi și iubitul lor Pavel. Datorita influentei acestei biserici, s-a deschis calea pentru raspandirea Evangheliei în întreaga Europa. Totul a început de la adunarea de rugaciune a unor femei.

Cu zece ani mai tarziu, Pavel nu doar ca a trimis sincera sa recunostinta acestei biserici, dar i-a și încurajat pe membrii ei la statornicie în credinta lor în Domnul Isus Hristos, sa-și slujeasca unii altora în smerenie cum El a slujit, cu totii sa lucreze în unitate pentru ca Hristos sa fie slăvit.

4. **Planul.** Epistola cuprinde patru capitole. Are un caracter mai personal, în care stiriile despre sine și despre colaboratorii sai alterneaza cu efuziuni sentimentale și îndemnuri, între care strecoara și unele idei doctrinare.

Ea poate fi schitata astfel: o parte introductiva (I, 1-11), o parte cu cuprins istoric și dogmatic (I, 12 - II, 30), o parte cu cuprins parenetic (III, 1 -IV, 20) și încheierea (IV, 21-23).

Partea introductiva (I, 1-11) cuprinde adresa și salutarea (vers. 1-2) și asigurarea filipenilor de dragostea Apostolului și de rugaciunea pentru ei catre Dumnezeu, în vederea propașirii lor duhovnicesti.

Partea I (I, 12 - II, 30) are cuprins istoric și dogmatic. Apostolul informeaza pe cititori despre situatia în care se afla și despre raspândire a Evangheliei. Într-un scurt fragment cu continut dogmatic schiteaza ideile principale ale hristologiei: Fiul lui Dumnezeu, nascut din veci din Tatal, se întrupeaza la vremea rânduita de Dumnezeu - Tatal, pentru a izbavi omenirea din robia pacatului. Urmarea acestei umilinte este ridicarea firii sale omene.”mai presus de toate cele create.

Partea a II-a (III, 1-IV, 20) are cuprins parenetic. Apostolul îndeamna pe filipeni sa-și conformeze viata dupa preceptele Mântuitorului Hristos și sa se fereasca de insinuarile iudaizantilor.

Încheierea (IV, 21-23) cuprinde salutul Apostolului și al colaboratorilor sai, împreuna cu formula de binecuvântare consacrata, prin care le doreste har de la Dumnezeu.

II. Cuprinsul epistolei

- Scurt comentariu –Capitolul I: Captivitatea Apostolului și progresul Evangheliei.

Partea introductiva (I, 1-11) cuprinde mai întâi adresa și salutarea:

„Pavel și Timotei, slujitori ai lui Hristos Iisus, tuturor sfinților intru Hristos Iisus care sunt în Filipi, împreuna cu episcopii și diaconii: Har voua și pace de la Dumnezeu, Tatal nostru și de la Domnul Iisus Hristos” (vers. 1-2). Epistola este una dintre cele mai familiare scrise de Apostolul neamurilor. Se adreseaza direct filipenilor, fara a menționa calitatea sa de apostol. Aceasta, pentru ca nimeni dintre acestia nu îi contestau aceasta calitate. Epistola este scrisa în numele sau și al ucenicului sau Timotei, atât pentru faptul ca acesta era binecunoscut de filipeni, cât și pentru faptul ca intentiona sa-I triniita catre ei (II, 19-23). Deci, dorea ca acestia sa-l primeasca întocmai ca pe un colaborator apropiat al sau.

Epistola este adresata, în primul rând, „sfinților” din Filipi, adica tuturor credincioșilor care se angajasera sa se desparta de lumea pacatului, pentru a trai dupa voia lui Dumnezeu (comp. I Cor. I, 2), iar în rândul al doilea, este adresata „episcopilor și diaconilor”. Acesta este primul text care atesta limpede existenta celor doua trepte harice în Biserica primara: preoti și diaconi. Daca prin termenul de diaconi, Apostolul înțelege pe slujitorii bisericesti din prima treapta a ierarhiei (vezi: Fapte VI, 1-6); prin cel de „episcopi” înțelege pe slujitorii bisericesti din treptele superioare ale ierarhiei, pe preoti și pe episcopi, ca pe unii ce aveau rostul sa supravegheze și sa conduca viata moral –spirituala a membrilor comunitatii crestine. În cazul de fata, prin termenul de „episcopi” trebuie sa înțelegem pe preoti. Sfântul Ioan Hrisostom spune: „Oare existau mai multi episcopi într-o cetate? Nicidecum. (Deci, cu acest cuvânt) pe preoti i-a mentionat. Pentru ca atunci erau numiti cu același nume”.

Într-adevar, la începuturile Bisericii, câta vreme traiau apostolii Domnului, denumirea de „episcop” și cea de „presbiter” erau sinonime; se deosebeau însa ca functii (vezi: I Tim. V, 22; Tit I, 5). Asa vedem și în Faptele Apostolilor (XX, 17 și 28), unde se spune ca Sfântul Pavel, chemând la

Milet pe „presbiterii” (preotii) Bisericii din Efes, le-a zis: „Luati aminte la voi înșiva și la toata tunna, Întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi...”. La fel reiese și din epistolele pastorale (1 Tim. III, 1, 2, 6; Tit I, 5-9). A existat, însa, un amestec numai de nume, iar nu de functii harice între cele doua trepte ierarhice. Pe la începutul secolului al II-lea, adica dupa moartea apostolilor, cei doi termeni se diferentiaza clar, cuvântul „episcop” folosindu-se pentru a desemna treapta superioara sacramentala, iar cuvântul „preot” pe cea inferioara episcopului. Scrierile Parintilor apostolici, și în special epistolele Sfântului Ignatie Teoforul (+ 107), vorbesc limpede de cele doua trepte ierarhice, strict diferentiate ca atributii și ca denumiri.

Salutarea este conceputa dupa modelul obisnuit (vers. 2). Apostolul ureaza filipenilor sa aiba parte de har și pace de la Dumnezeu, Tatal nostru și de la Domnul Iisus Hristos. În continuare, el îi asigura pe filipeni de dragostea sa și de, rugaciunile sale catre Dumnezeu, pentru propașirea lor spirituala.

„Mereu își aminteste de ei” și „se roaga cu bucurie pentru ei” (vers. 3-4), ca ei sa sporeasca tot mai mult în iubire, în aprofundarea tainelor învățaturii crestine și în roade duhovnicesti (vers. 8-11).

Partea I (cap. I, 12 - II, 30) are cuprins istoric și dogmatic, presarat cu îndemnuri la o viata autentic crestina. Sfântul Apostol Pavel fusese adus înlantuit la Roma pentru credinta sa în Mântuitorul Hristos. Aici, în loc ca starea sa de întemnitat sa înfricoseze pe crestini și sa împiedice raspândirea credintei, a avut un rezultat contrariu. Ea s-a întors în folosul propovaduirii. Caci raspândirea Evangheliei sporeste în pretoriu, ca și în armata din jurul lui, fie prin predica sa personala, sau a prietenilor sai, fie prin cea a dusmanilor sai, care prin aceasta socoteau ca îi înrautateasc situatia. Oricum, Evanghelia se raspândește și el este bucuros, caci idealul sau este Hristos: „Dar vreau sa știți, fratilor, zice Apostolul, ca cele petrecute cu mine s-au întors mai degraba spre sporirea Evangheliei, ca lanturile mele pe care le port pentru Hristos au ajuns cunoscute întregului pretoriu și tuturor celorlalti; și cei mai multi dintre frati, îmbarbatati prin lanturile mele, au mai multa îndrazneala sa propovaduiasca fara teama cuvântul lui Dumnezeu” (vers. 12-14).

Unii o faceau din iubire, altii „din invidie”, „socotind sa-i sporeasca necazul”, adica faceau în jurul lui Pavel o agitatie exagerata, inutila și daunatoare, uneori chiar cu intentia de a-i îngreuna situatia (vers. 17). Cine erau acestia din urma? se întreaba Hrisostom și tot el raspunde: „Erau necredincioșii care voiau ca în felul acesta sa-i îngreuneze situatia la împarat”, în perspectiva judecatii procesului.

Rezultatul procesului, arata Apostolul, este nesigur. El se simte atras de doua tendinte: de moarte spre a se uni cu Domnul Hristos, poate mai folositor lui, și de viata, spre a zabovi în trup și a le ajuta lor, la opera de zidire sufleteasca. Are încredere totuși ca va ramâne în viata: „Sunt atras din doua parti: doresc sa ma despart de trup și sa fiu împreuna cu Hristos, și aceasta e cu mult mai bine. De alta parte însa, este mai de folos pentru voi sa zabovesc în trup. Și încredintat fiind eu de aceasta, stiu ca voi ramâne și ca voi petrece cu voi spre sporirea voastra și spre bucuria credintei” (vers. 23-25).

Îi îndeamna pe filipeni sa staruie în credinta și sa nu se înfricoseze de dusmanii lor, ci sa sufere, precum a suferit și el, pentru credinta lor (vers. 27-30).

Capitolul II: Urmarea pildei lui Hristos și a smereniei Sale. In continuare, Sfântul Pavel îi îndeamna sa sporeasca în iubire frateasca și mai ales sa traiasca în snierenie, în unire și armonie, unii cu altii: „Nimeni sa nu caute doar ale sale, concluzioneaza Apostolul, ci fiecare și .ale altora”. Hristos S-a micșorat pe Sine în atributiile Sale dumnezeesti și S-a facut om. S-a întrupat, facându-se ascultator Tatalui și jertfindu-se pe cruce pentru a ne izbavi pe noi de pacat. Pentru aceasta umilinta de buna voie, Dumnezeu L-a înaltat mai presus de orice nume și L-a orânduit Stapân al întregii existente, iar natura întreaga și toti oamenii L-au recunoscut Domn. Versetele acestea (II, 5-11) alcatuiesc un adevarat imn, de o mare densitate terminologica și dogmatica.

Iata textul: „Gândul acesta sa fie in voi, care era și in Hristos Iisus, Cel ce dintru-nceput fiind in chipul lui Dumnezeu, n-a socotit o rapire a fi El intocmai cu Dumnezeu, ci s-a desertat pe Sine, chip de rob luând, facându-Se asemenea oamenilor, și la infatisarea aflându-Se ca un om; S-a smerit pe Sine, ascultator facându-Se pâna la moarte și inca moarte de cruce. Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preainaltat și I-a daruit Lui nume care este mai presus de orice nume, ca intru numele lui Iisus tot genunchiul sa se plece, al celor ceresti, al celor pamântesti și al celor dedesubt. Si ca sa marturiseasca toata limba ca Domn este Iisus Hristos, intru slava lui Dumnezeu Tatal” (II 5-11).

Pericopa aceasta este una dintre cele mai dense dintre paginile epistolelor pauline. în ea se schiteaza întreaga iconomie a întrupării Fiului lui Dumnezeu și a mântuirii neamului omenesc. Din ea, comentatorii desprind de obicei trei idei principale:

a). Mântuitorul Hristos este Fiul lui Dumnezeu adevarat, egal în putere și în slava cu Dumnezeu Tatal. Fiul este prezentat ca o fiinta existenta „in chipul lui Dumnezeu” (cu denumire asemanatoare este caracterizat și in Coloseni I, 15 și Evrei I, 3). Prin aceasta expresie nu se exprima doar o simpla asemanare.

Între Fiul și Dumnezeu Tatal, ci identitatea de fiinta, dumnezeirea Sa. Sfântul Grigorie de Nissa spune: „Nu a zis ca are chip asemanator cu al lui Dumnezeu, ci, ca exista în Dumnezeu” dar, adauga Hrisostom, în chipul lui Dumnezeu nu poate exista creatura, ci numai Dumnezeu.

b). Renunțând la slava Sa dumnezeiasca, Fiul lui Dumnezeu s-a facut om și a restabilit prin moartea Sa de pe cruce dreptatea divina stirbita de pacat.

„N-a renuntat la dumnezeirea Sa”, precizeaza Origen. „Auzind ca S-a desertat pe Sine, spune Hrisostom, sa nu socotesti ca în El a avut loc vreo micșorare, ci ramânând ceea ce era, a luat ceea ce nu era; facându-se trup, a continuat sa fie Dumnezeu”. Desertarea sau kenoza despre care vorbeste Apostolul nu este, deci, altceva decât renuntarea pentru un timp, la slava divina și îmbracarea chipului de rob.

c). Urmarea acestei smeriri a fost nu numai izbavirea omenirii din robia pacatului. ci și înaltarea firii omenesti a Fiului mai rnesus de toate creaturile. Este, deci, un text hristologic important unde se vede:preexistenta Mântuitorului înainte de întrupare (vers. 6-7); întruparea și jertfa Sa (vers. 7-8); preamarirea Sa (vers. 9-11).

Dupa acestea, Apostolul revine, îndemnându-i pe cititorii sai „sa lucreze cu frica și cu cutremur la mântuirea lor” (vers. 12) și sa ramâna exemple de viata crestina, spre „a se lauda” cu ei, la Judecata lui Hristos (vers. 13-18). Le fagaduieste ca va trimite pe Timotei la ei spre a afla vesti, și probabil va veni și el. Le trimite pe Epafrodit, care i-a adus ajutoare și care i-a fost de mare folos; a fost bolnav, dar s-a facut sanatos.

Partea a II-a (III, 1 - IV, 20) are cuprins parenetic. Apostolul da îndemnul cititorilor sai de a se feri de ereticii iudaizanti și de a urma lui Hristos. Pe acestia îi numeste „câini” și „lucratori rai”, pentru ca se straduiau nu sa zideasca, ci sa distruga. Acestia voiau sa impuna crestinelor proveniti dintre pagâni taierea împrejur, împotriva hotarârii sinodului apostolic întrunit la Ierusalim (Fapte XV, 1-29). Însa acea taiera împrejur, observa Hrisostom, era doar tipul taierii împrejur celei desavârșite a inimii, adica a curatiei dobândite prin har și pocainta de catre crestini: „Mai departe, fratii mei, bucurati-va întru Domnul. Ca sa va scriu aceleași lucruri, mie nu-mi este greu, iar voua va este de folos. Paziti-va de câini! Paziti-va de lucratorii cei rai! Paziti-va de cei cu taierea împrejur. Pentru ca noi suntem taierea împrejur, noi cei ce slujim în Duhul lui Dumnezeu și ne laudam întru Hristos Iisus și nu ne bizuim pe trup” (III, 1-3).

Șirul îndemnelor este întrerupt de un fragment autobiografic, din care desprindem ca Apostolul era iudeu, din semintia lui Veniamin, ca aratase râvna pentru pazirea Legii și în prigonirea Bisericii, însa în urma revelatiei de care s-a învrednicit, a îmbratisat mesajul Evangheliei: „Deși eu as putea sa ma bizui și pe trup, continua Apostolul. Daca vreun altul socoteste ca se poate bizui –eu cu atât mai mult! La opt zile, am fost taiat împrejur; sunt din neamul lui Israel, din semintia lui Veniamin, evreu din evrei, dupa lege fariseu; în ce priveste râvna, prigonitor al

Bisericii; în ce priveste dreptatea cea din lege, fara de prihana în vietiura mea. Dar cele ce îmi erau mie câstig, acestea le-am socotit pentru Hristos paguba. Mai mult înca, eu pe toate le socotesc paguba, fata de înaltimea cunoasterii lui Hristos Iisus. ..” (III, 4-8).

„Le socoteste pe acestea paguba, spune Hrisostom, nu pentru ca erau pagubitoare prin firea lor, ci, pentru ca, alipindu-se cineva de ele, sta deoparte de Hristos”. Teofilact interpreteaza cuvântul „paguba” prin cuvântul „de prisos” și spune ca „dupa cum opaitul este de prisos atunci când se arata soarele, tot asa și pedagogul este de prisos atunci când se arata înțelepciunea cea desavârșita”.

Pe toate le-a parasit, zice Sfântul Pavel, dorind sa câstige mântuirea, care se dobândește prin credinta, și nu prin legea iudaica. Doreste sa se faca partas al învierii, chiar prin suferinte și patimi, asa precum a patimit și Mântuitorul Hristos. El n-a dobândit înca rasplata, nu este desavârșit, dar se sileste pentru aceasta tinta. Uitând trecutul, se avânta spre viitor, spre ideal, pentru a se uni cu Domnul Hristos: „Ca doar sa pot ajunge la învierea din morti. Nu ca am și dobândit-o sau ca acum am ajuns la desavârșire; dar o urmaresc ca doar o voi dobândi, de vreme ce și eu dobândit am fost de Hristos Iisus. Fratilor, eu înca nu socotesc sa ofi dobândit. Dar unafac: uitând cele ce sunt în urma mea și tinzând la cele dinainte, alerg la tinta, catre rasplata chemarii de sus a lui Dumnezeu. întru Hristos Iisus...” (III, 11-14).

Tâlcuind aceasta marturisire, Trembelas spune: „Cine a fost mai aproape de desavârșire decât Pavel? Cine este asemenea lui prin zel, iubire și devotiune adevarata? Și totuși, acest barbat, care a trait mai mult ca oricare altul în preajma lui Dumnezeu, care n-a trait pentru el, ci pentru Hristos, spune despre sine ca nu este înca desavârșit. Deci, daca Pavel n-a ajuns la desavârșire, cu atât mai puțin noi”. Asemenea Sfântului Pavel nici crestinul nu poate fi sigur de mântuire cât traieste, ci alearga și depune mereu eforturi spre a o dobândi.

Alaturi de iudaizanti, Apostolul aminteste de falșii crestini cei care urmaresc doar interese materiale, care nu-și arata decât cu numele calitatea de membri ai Bisericii, dar se poarta „ca dusmani ai crucii lui Hristos”: „Caci multi, despre care v-am vorbit adeseori, iar acum va spun și plângând, se poarta ca dusmani ai crucii lui Hristos... Pântecele este dumnezeul lor, iar marirea lor este întru rușinea lor, ca unii care au în gând cele pamântesti” (III, 18-19). Astfel de preocupari trebuie lasate pe plan secundar, la gândul ca viata prezenta, cu toate bucuriile ei, este trecatoare și ca „cetatea noastra este în ceruri” (III, 20-21).

Capitolul IV : îndemn de a trai în unire. Multumiri pentru daruri.

Dupa unele recomandari personale facute unor membri ai comunitatii: Evodia și Sintihi, Sizigos, Clement, Apostolul îi sfatuieste pe filipeni sa ramâna statornici în credinta, sa traiasca în unire, spre a fi exemple și altora, sa savârșeasca numai lucruri bune și frumoase, precum i-a învatat: „Mai departe, fratilor, zice Apostolul, câte sunt adevarate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt de iubit, câte sunt cu nume bun, orice virtute și orice lauda, la acestea sa va fie gândul. Cele ce ati învatat și ati primit și ati auzit și ati vazut la mine, acestea sa le faceti, și Dumnezeuul pacii va fi cu voi” (IV, 8-9).

Le multumeste pentru darurile trimise, împartașind cu el necazurile. El stie sa traiasca în saracie, sa sufere toate pentru Hristos, totuși gestul lor este frumos. Ei l-au ajutat în Tesalonic de doua ori, în Corint și acum la Roma (IV, 15-16). Dumnezeu le va rasplati pentru aceasta. Epistola se încheie cu obisnuitele salutari și îmbratisari din partea crestinilor, mai ales de la „cei din casa Cezarului” (IV, 22).

IV. Caracterizare finala.

Epistola catre Filipeni, deși relativ mica (patru capitole), își are importanta sa. Mai întâi, ne zugravesce personalitatea Sfântului Pavel cu bucuriile sale, duișia, sperantele și tristetiile sale. Ne arata pe Apostol ca o fire capabila de sentimente foarte nuanțate. Este una din cele mai personale epistole ale Apostolului (pronumele „eu” apare de peste 120 de ori), cea mai spontana și mai tandra

(nici o expresie rigida, iar cuvintele „fratilor”, „preaiubitilor” sunt frecvent utilizate). Stirile alterneaza cu îndemnurile. Tema epistolei ar putea fi rezumata în urmatoarele cuvinte: „Eu ma bucur, bucurati-va și voi” (termenii „bucurie” și „a se bucura” revin de 60 de ori), stralucita marturie despre triumful credintei asupra adversitatilor, epistola fiind scrisa de un întemnitat pentru Hristos.

Epistola ne ofera și o serie de informatii biografice asupra Sfântului Pavel (III, 4-8). În plus, contine un document teologic foarte important despre hristologie și Biserica primara: imnul care vorbeste despre preexistenta din eternitate, întruparea, starea de kenoza și preamarirea Fiului lui Dumnezeu (II, 5-11). Ea afirmă, de asemenea, existenta ierarhiei bisericești încă din perioada apostolică.

Din punct de vedere moral, epistola ne înfatiseaza pe Sfântul Pavel ca exemplu de jertfelnicie pentru crestini, prin suferintele și închisoarea sa (I, 20-21); caracteristica adevaratei vietii crestine: blândetea, rugaciunea și faptele bune (IV, 5-8). Epistola atrage și farmeca pe cititor, prin tonul intim și familiar al autorului și felul cum își împartaseste bucuriile, tristetea și sperantele sale.

EPISTOLA CĂTRE COLOSENI³⁸

Colose era un orasel din Asia Mica, situat la 200 km est de Efes și în imediata vecinătate a altor două localități cam de aceeași mărime și importantă, Laodiceea și Ierapole. El beneficia nu numai de apropierea râului Lycus, afluent al Meandrului, ci și de aceea a marelui drum ce lega Efesul de Capadocia, Samosata și Edesa, spre frontierele de Rasarit ale imperiului roman. Demn de reținut este și faptul că ei se afla pe teritoriul Frigiei, ținut al provinciei poconsulare Asia; Frigia era patria zeitei Cybela (după unii, ipostaza a zeitei egiptene Isis), în jurul căreia se consuma unul din cultele orgiastice ale religiilor mistiche orientale. Astfel, Colosenii erau politeiști și vorbeau limba greacă comună, dar orașul avea și o însemnată comunitate evreiască.

Nu puținii sunt cei ce cred că locuitorii din Colose au fost încreștinați nu de Pavel, ci de ucenicul acestuia, Epafras. Cu alte cuvinte, apostolul neamurilor nu a trecut niciodată prin Colose, ci l-a ocolit pe șoseaua directă ce lega Antiohia Pisidiei de coasta Marii Egee, dar că în timpul îndelungatei sale sederi în Efes (53-56) i-a încredințat lui Epafras misiunea de a-i evangheliza pe locuitorii celor trei orașe învecinate.

Alți teologi însă (printre care și cei din școala biblică românească) au găsit argumente în favoarea prezentei lui Pavel în Colose și a faptului că și Biserica de aici este fructul propovăduirii sale. Asadar, singura comunitate creștină careia Pavel i se adresează printr-o epistolă dar care nu a fost întemeiată de el este și rămâne Roma.

Oricum, e sigur că în timp ce Pavel se afla în prima sa captivitate romană (61-63), el primește vizita lui Epafras, ucenic al său care, după toate probabilitățile, îi continuase opera misionară în Colose, puternic sprijinit și de Filimon, a cărui casă de om înșărit fusese pusă la dispoziția tinerei comunități creștine. Ucenicul îl pune la curent cu faptul că Bisericile din Colose, Laodiceea și Ierapole sunt tulburate de unele erezii iudeo-gnostice care cautau să semene confuzie printre proaspeții convertiți, acreditând ideea că între Dumnezeu și lume există o întreagă ierarhie de ființe intermediare (eoni) și că Iisus Hristos nu este altceva decât una din ele. Or, dacă lucrurile stau așa, înseamnă că toată învățătura despre unitatea lumii în Iisus Hristos și despre mântuirea ei prin El – și numai prin El – se rastoarnă. E foarte probabil că Epafras îi cere apostolului să intervina în scris, Tihic urmand să fie purtătorul mesajului.

Aceasta este împrejurarea în care se naște Epistola către Coloseni, una din cele patru ale captivității sfântului Pavel, sora bună cu cea cunoscută ca adresată Efesenilor (dar care, așa cum am văzut în Introducerea respectivă, fusese adresată Laodiceenilor). Deși foarte asemănătoare între ele ca structură, conținut și stil, fiecare își păstrează o notă dominantă proprie: în timp ce Epistola

³⁸ Bibliografie selectivă: Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, Pr. Prof. Grigorie Marcu, Pr. Prof. Sofron Vlad și Pr. Prof. Liviu Munteanu, *Studiul Noului Testament*, București, 1977, pp. 172-177; Dr. V. Gheorghiu, *Introducere în sfintele cărți ale Testamentului Nou*, Cemaui, 1929;

Pr. Prof. Constantin Comitescu, *Cursul litografiat*, p. II, 1992, pp. 16-41; H. Roventa, *Epistola către Coloseni. Introducere și comentariu*, București, 1946; F. Godet, *Introduction au Nouveau Testament*, Neuchâtel, 1904; L. Cl. Fillion, *Epître aux Colossiens*, în *La Sainte Bible commentée d'après la Vulgate*, t. VIII, Paris, 1928, pp. 398-422; Abbot, *Ephesians and Colossians*, în *Intern. Critical Comment*, Edinburgh, 1922; Sfântul Ioan Hrisostom, *Comentariile sau explicarea epistolei către Coloseni*, traducere Arhim. Teodosie Atanasiu, București, 1903; Iuliu Olariu, *Epistolele Sfântului Apostol Pavel*, Caransebeș, 1910; Teofilact, *Cele patru sprezece trimiteri ale sfântului, slavitudinii și întru-tot-lăudatului apostol Pavel*, traducere în neo-elina de Nicodim Aghioritul, iar în românește de Mitropolitul Veniamin Costache, II, București, 1904; N. I. Nicolaescu, *Ideii dogmatice și misionare în Epistola către Coloseni*, în revista „Mitropolia Olteniei”, nr. 4-5, 1954; H. Norbert, *L'Épître aux Colossiens*, 1968; D. Popescu-Mosoia, *Studiu exegetic asupra epistolei către Coloseni*, 1902; P. Trembelas, *op. cit.*; *Dictionar biblic*, traducere din franceza Constantin Moisa, vol. 1, Edit. Stephanus, București, 1995, p. 269-271.

ca tre Efeseni pune accentul pe Biserica în ipostaza ei de trup al lui Hristos, Epistola către Coloseni se concentrează asupra lui Iisus Hristos ca persoană și asupra rolului Său cosmic. Ca atare, Iisus Hristos este superior oricărei ființe, fie ea intermediară sau nu, fie ea în cer, pe pământ sau sub pământ, ca unul din Care toată făptura porcedee, în Care se regăsește și'n Care își capătă mântuire. Mântuirea nu se obține prin practici formale, fie ele chiar ascetice și atragătoare prin severitatea și efectele exercitiului, ci prin trăirea launtrică, singură autentică, cea care ne deschide calea spre unirea cu Hristos.

1. Notiuni introductive

1. Preliminarii. Despre orașul Colose și Întemeierea Bisericii de aici.

Epistola către Coloseni (patru capitole) face parte din grupul de epistole numite ale captivității, iar din punct de vedere doctrinar, este o epistolă hristologică.

Se aseamăna mult cu aceea către Efeseni. Conținutul ei are un caracter didactic, polemic și parenetic, constituind un scurt tratat apostolic despre Dumnezeuirea Mântuitorului, unicul nostru mijlocitor la Tatăl, despre combaterea devierilor iudeo-ghostice de la dogmele Bisericii și despre virtuțile creștine.

Colose era un oraș din Asia Mică, din ținutul Frigiei, așezat pe malurile râului Lycus, un afluent al Meandrului, pe soseaua centrală care lega Efesul și Troa cu ținutul Eufratului și cu regiunile de la granița de răsărit a imperiului roman. El se afla la o depărtare de 150 km de Efes și în imediată vecinătate a altor două localități cam de aceeași mărime și importanță, Laodiceea și Ierapole. Era la 16 km distanță de Laodiceea și la 25 km de Ierapole.

Ținutul Frigiei făcea parte din provincia proconsulară Asia, care avea reședința la Efes.

În antichitate, Colose cunoscuse o deosebită înflorire economică și culturală. În sec. V î.d.Hr., Herodot îl numea „cetate importantă”, iar Xenofon îl considera, ceva mai târziu, „oras mondial, plăcut și mare”. Datorită poziției sale, fiind străbătut de importantul drum comercial care lega Vestul cu Estul, Colose a devenit un puternic centru comercial. Însă odată cu devierea acestei rute comerciale, alte două orașe vecine, amintite mai sus, adică Laodiceea și Ierapole, l-au depășit și s-au îmbogățit foarte mult. Colose a intrat în fragmentul Muratori, ca și în lista cartilor canonice ale Sfinților Părinți: Atanasie cel Mare, Chiril al Ierusalimului și Grigorie de Nazianz. Este comentată de mulți Sfinți Părinți și scriitori bisericești, iar Eusebiu al Cezareii ne informează că originea ei paulină n-a fost niciodată pusă la îndoială în primele veacuri.

Din cuprinsul ei, constatăm, de asemenea, că Sfântul Pavel își pune numele în fruntea ei. Limba, stilul ca și doctrina arată același autor ca și în celelalte epistole pauline. Mai ales, există o apropiere între învățăturile dogmatice și morale dintre epistolele către Romani, Efeseni și Coloseni, în ceea ce privește universalitatea mântuirii prin Hristos, rolul credinței și al botezului în transformarea omului, precum și datorile creștinilor în viața de familie. Evident, atât limba, cât și unele nuanțe doctrinare o deosebesc de alte epistole, tocmai prin specificul ei, prin scopul urmărit și erezii pe care le combate.

Autenticitatea ei a fost atacată de unii critici raționaliști abia în secolul XIX, ca urmare a asemănării ei cu Efesenii. Reabilitată în cursul primei jumătăți a secolului XX, ea a devenit din nou tinta unor atacuri, începând din anul 1950, din rațiuni de vocabular, de stil, de doctrină și de înrudire literară cu Efeseni. Nici unul din argumentele avansate nu au putut, însă, contrabalansa dovezile în sprijinul autenticității și nu au putut convinge.

S-a zis, de asemenea, că erezii ghostice pe care le combate ar fi apărut mai târziu, deci și epistola ar data din secolul II. S-a constatat, însă, că erezia ghostică nu apare o dată cu Cerint, prin veacul al doilea; începuturile ei sunt încă din epoca apostolică. Astăzi, întreaga critică biblică recunoaște netemeinicia acestor susțineri și subliniază autenticitatea epistolei. S-a făcut o observație obiectivă de exegeză ortodoxă, că un falsificator nu putea scrie o epistolă către Coloseni, pentru simplul motiv că localitatea Colose nu este menționată nicaieri în Noul Testament și este o

localitate mica. Deci, nu aveau motiv falsificatorii sa inventeze o asemenea localitate fara însemnătate. Toate aceste motive pledeaza pentru autenticitatea epistolei.

4. **Planul.** Epistola cuprinde patru capitole si se împarte în trei parti:

Partea întâi, doctrinara (cap. 1), precedata de un prolog (I, 1-12).

Aici se vorbeste despre legatura Domnului Hristos cu Tatal, ca Fiul lui Dumnezeu si creator al lumii; raportul cu lumea, ca restaurator si mântuitor al ei si cap al Bisericii; participarea colosenilor la mântuire si rolul Sfântului Pavel în chemarea neamurilor.

Partea a doua, polemica (cap. II), unde se combat ereziile iudeo-gnostice

Partea a treia, morala (cap. III-IV), în care se dau o serie de învățături morale pentru noua viața creștină.

Încheierea (IV, 7-18) cuprinde recomandari si salutari finale.

I. Cuprinsul epistolei

- Scurt comentariu –Prologul (1, 1-12) cuprinde numele autorului, destinatarii si rugaciunea de multumire. Adresarea este aproape identica cu aceea din epistola catre Efeseni. Apostolul își pune numele la începutul epistolei, accentuând calitatea sa de „apostol al lui Hristos Iisus, prin vointa lui Dumnezeu”. Titlul si autoritatea lui de apostol îi confera temeiul pe care va solutiona abaterile de doctrina ivite în Colose. Este si o aluzie indirecta la erezia de aici; Sfântul Pavel nu vorbeste „în numele îngerilor sau al altor puteri spirituale”, ci în numele unicului Mântuitor si miilocitor între Dumnezeu si oameni: Iisus Hristos”.

Spre deosebire de Efeseni, aici numele Apostolului apare însoțit de „Timotei fratele”. Acesta se găsea alaturi de Sfântul Pavel la Roma, când scria aceasta scrisoare. Poate chiar el o scrie, dupa dictare, iar Sfântul Pavel adauga numai la urma salutarea finala. Îl asociaza ca pe unul care însoțise pe Apostol în partile Asiei Mici si, prin urmare, era cunoscut de coloseni. Timotei apare lângă Sfântul Pavel în salutarea epistolelor I si II Tesaloniceni, II Corinteni, Filipeni, Coloseni si Filimon, adica tocmai fata de comunitati în care a jucat un rol de fumte alaturi de Sfântul Pavel. Mențiunea lui Timotei la începutul acestei epistole ne întarește convingerea, ca el si cu Sfântul Pavel au fost cândva împreuna la Colose si, deci, acea comunitate s-a format datorita . predicii directe a Sfântului Pavel într-una din calatoriile sale misionare, în timpul când a stat mai multi ani la Efes.

Epistola este adresata „sfintilor si fratilor credinciosi întru Hristos, care sunt în Colose”, carora le ureaza „har si pace de la Dumnezeu” (vers. 2), binecuvântare identica cu aceea catre Efeseni. Harul, ca izvorul tuturor binefacerilor spirituale si pacea, ca încununarea acestora, sunt supremele bunuri pe care Apostolul le revarsa de la distanta în binecuvântarea începătoare, ca si în aceea care încheie adesea epistolele sale.

În toate epistolele, cu exceptia celei catre Galateni si Evrei, Apostolul intercaleaza între adresa si cuprinsul doctrinar al epistolei, rugaciunea de multumire si de cerere catre Dumnezeu. În epistola de fata el multumeste Parintelui ceresc pentru credinta si viața creștină înfloritoare a colosenilor, despre care auzise de la Epafras si roaga pe Dumnezeu, ca ei sa continue pe calea adevaratei înțelepciuni, a cunoasterii si traiirii creștine, spre a mosteni împaratia cerurilor (I, 3-12). Sfântul Pavel tine sa-I recomande în chip deosebit pe Epafras, pe care-l numeste „iubitul nostru împreuna slujitor” (Col. I, 7; IV, 12; Filim. 23), pentru a confirma învățatura si autoritatea acestuia, combatând indirect pe cei ce raspândeau învățaturile eretice.

Epafras, ucenic al Sfântului Pavel, reprezenta ierarhia bisericii în Colose, ajutat la rândul lui de Arhip si de toata casa lui Filimon (Filim. vers.2-3). Traditia ne spune ca acest Epafras ar fi fost cel dintâi episcop în Colose si ca ar fi murit ca martir.

Încheierea rugaciunii se face tot printr-un cuvânt de multumire la adresa lui Dumnezeu, care a învrednicit pe alesii Sai de „mostenirea sfintilor”, adica de împaratia cereasca rezervata acestora: „Cu bucurie multumind Tatalui celui ce ne-a învrednicit pe noi sa luam parte la mostenirea sfintilor întru lumina” (1, 12). îi zice „mostenire”, iar nu dobândire, ca sa arate ca totul provine prin harul si daruirea Tatalui ceresc, iar nu din meritele sau câștigarea noastră - observa Sfântul Ioan Hrisostom.

Aici ideea concreta îmbracă forma unei expresii folosite despre împartirea Canaanului în diferite parti sau loturi, dându-se fiecărui trib câte o parte., „In casa Tatalui sunt multe locasuri”, zice Mântuitorul (Ioan XIV, 2). Sfintii, ca alesi ai lui Dumnezeu, se vor bucura de aceasta gazduire vesnica „întru lumina”. Dumnezeu, fiind lumina” (1 Ioan 1, 5), împaratia Lui nu-i în întuneric, ci „întru lumina”, descoperindu-ne atât tainele vietii de aici, cât si pe cele viitoare. Este deci o adevarata „împaratie a luminii”, în care sunt chemati credinciosii sa fie cetateni ceresti.

Partea întâi, doctrinara (cap. 1, 13-29; II, 1-3).

Iconomia mântuirii si divinitatea Domnului Hristos. Mântuirea, pagânilor si rolul Sfântului Pavel în chemarea acestora la mântuire. Cu versetul 12, citat mai sus, Sfântul Pavel trece îndata, aproape pe nesimtite, la partea cea mai adâncă din aceasta epistola, privind cele doua puncte fundamentale de doctrina, care erau gresit înțelese de ereticii din Colose si anume: iconomia mântuirii, care nu poate fi înțeleasa fara interventia Fiului lui Dumnezeu; si persoana Domnului Iisus Hristos, ca Fiul lui Dumnezeu si Persoana a Sfintei Treimi. Vorbirea despre Hristos si atributele sale dumnezeesti, pe de o parte în raport cu Tatal si cu Duhul, iar pe de alta parte în raport cu lumea vazuta si cu lumea nevazuta, poarta numele de hristologie. În textul de aici: Col. I, 13-20, ca si în: Efes. I, 20-23; Filip. II, 5-11 si Evrei 1, 3 se cuprinde hristologia în cel mai scurt dar complet rezumat posibil, din care se vede slava dumnezeirii Domnului Hristos. Miezul si importanta întregii epistole sunt concentrate mai ales în aceasta sectiune. De aceea, fiecare verset cere o atentie deosebita pentru înțelegere.

Iata textul: „Cel ce ne-a scos (adica Tatal, ef. vers. 12) de sub puterea întunericului si ne-a stramutat în împaratia Fiului iubirii Sale, întru care avem rascumpararea prin sângele Lui, adica iertarea pacatelor. Acesta este chipul lui Dumnezeu celui nevazut, mai întâi nascut decât toata faptura, pentru ca întru El au fost facute toate, cele din ceruri si cele de pe pamânt, cele vazute si cele nevazute, fie Tronuri, fie Domnii, fie Capetenii, fie Stapâniri. Toate s-au facut prin El si pentru El. El este mai înainte decât toate si toate prin El sunt asezate. Si El este capul trupului, adica al Bisericii, Cel ce este începutul, întâiul nascut din morti, ca sa fie El cel dintâi întru toate. Caci în El a binevoit (Dumnezeu) sa salasluiasca toata plinirea si printr-însul toate cu Sine sa le împace, fie cele de pe pamânt, fie cele din ceruri, facând pace prin El, prin sângele crucii Sale” (Col. 1, 13-20).

În aceasta expunere hristologica, Apostolul dezvoltă urmatoarele idei:

Ideea aceasta este dezvoltata în primele trei versete ale pericopei de mai sus: „El (adica Tatal) ne-a scos de sub puterea întunericului si ne-a stramutat în împaratia Fiului iubirii Sale. întru Care avem rascumpărarea prin sângele Lui, adica iertarea pacatelor. Acesta este chipul lui

Dumnezeu celui nevazut...” (vers. 13 -15a).

Initiativa mântuirii neamului omenesc apartine lui Dumnezeu - Tatal. El „ne-a scos din stapânirea întunericului”, adica din stapânirea nelegitima si tiranica a diavolului (comp. Luca XXII, 53) si „ne-a stramutat în împaratia Fiului iubirii Sale”, în împaratia inaugurata de Fiul Sau cel iubit. Omenirea nu mai este sub paza îngerilor slujitori, ci sub directa ocrotire a Fiului. Dumnezeu - Tatal este initiatorul mântuirii; Fiul, însa, este înmptuitorul ei. Întru El „avem rascumpararea” (comp. si Efes. 1, 7); El a platit cu pretul sângelui Sau rascumpararea omenirii din robia diavolului.

Doctrina hristologica este concentrata aici, în acelasi verset (15), în doua expresii renumite, amândoua egale în original pâna si în literele care le com-pun; 1). „ Care (adica Fiul) este „icoana (sau chipul) lui Dumnezeu celui nevazut”. Cuvântul **eikwn** are mai multe sensuri: a) asemanare, chip, portret care reproduce o realitate din afara; b) anumite însusiri care deosebesc o fiinta de lumea vazuta si o apropie de cea nevazuta. De exemplu: „omul este creat dupa chipul lui Dumnezeu” (Fac. 1, 27), adica înzestrat cu însusiri speciale de catre Creator; c) expresia, manifestarea concreta a ceva abstract, spiritual. De exemplu; Înțelepciunea este „chipul bunatatii lui Dumnezeu” (Înțelepciunea lui Solomon VII, 20).

În cazul de fata, prin „chip”, Apostolul nu înțelege o simpla asemanare, un portret neînsufletit, nici un atribut special dumnezeiesc, ci pe a doua persoana a Sfintei Treimi, de o fiinta cu Dumnezeu însusi. „Precum omul își vede în oglinda chipul si se cunoaste pe sine, tot asa

Dumnezeirea Tatalui se privește în Fiul, cu deosebirea ca Acesta este chip real de o ființă cu Tatal, încât toată ființa lui Dumnezeu se oglindește într-însul” (Olariu). După cum Set este numit „chip al lui Adam”, căci poartă în sine caracterul și înfățișarea omenimei tatalui sau, Hristos este chipul lui Dumnezeu, căci poartă în sine „aceeași ființă ca Tatal Sau” (Teofilact). Hristos, ca Fiul lui Dumnezeu, apare astfel de o ființă cu El.

Cum trebuie înțelese aceste cuvinte despre Fiul? Trebuie să vedem în El chipul lui Dumnezeu celui nevăzut: înainte de întrupare, sau pe Hristos cel întrupat care a descoperit în persoana Sa pe Tatal și ne-a spus că „cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatal” (Ioan XIV, 9) ? în această privință, comentatorii au propus mai multe interpretări. Unii au înțeles pe Hristos, chipul (eikwn) lui Dumnezeu, ca preexistent, ca Logos neîntrupat (comp. Ioan 1, 1-4). În acea stare, El este în Dumnezeu chipul, manifestarea și persoana în care se oglindește ființa lui Dumnezeu. Aceasta este părerea care predomină în primele veacuri, mai ales până la erezia ariană. Cum, însă, erezia ariană micșora persoana Fiului lui Dumnezeu, mulți Sfinți Părinți au căutat să taie din rădăcina orice argument arian și au înțeles aici pe Hristos cel întrupat, deci „chipul lui Dumnezeu” l-au văzut în descoperirea omenimei lui Hristos. Așa: Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Grigorie de Nissa, Sfântul Chiril al Alexandriei ș.a. Mai târziu, prima părere a devenit din nou dominantă (Sfântul Ioan Damaschin, Teofilact, Eucumenius ș.a.).

De fapt însă, nu se pot despartii aceste două interpretări. Căci atât ca Logos preexistent, cât și întrupat, ca și în starea de proslăvire de după înviere, Fiul reprezintă, în toate aceste înfățișări, chipul Dumnezeirii. De altfel, cum bine remarcă aici un comentator, verbul „este” (**eimin**, la prezent) arată că-i vorba de Fiul în starea actuală~ adică în timpul când scrie Sfântul Pavel și de atunci în vecii vecilor, deci despre Hristos cel proslăvit după actul întrupării, învierii și suirii la cer. După cum în Sfânta Euharistie Hristos este prezent în toate aceste stări ale trupului, tot astfel Fiul este chipul lui Dumnezeu atât ca preexistent, cât și ca întrupat și ca proslăvit după învierea și suirea la cer: nevăzut după firea dumnezeiască, văzut după cea omenească și chiar înainte de întrupare, după facerea lumii, în care cele nevăzute ale lui Dumnezeu se fac văzute. Preexistentă, veșnicia și Dumnezeirea lui Hristos sunt cuprinse astfel în aceste cuvinte ale Sfântului Pavel.

2. Mântuitorul Hristos, În raport cu lumea văzută și cu cea nevăzută

Mântuitorul Hristos, arată Apostolul, este superior lumii Create, atât după ființă, cât și după lucrarea Sa. După ființă este din firea Dumnezeirii, după lucrare este creatorul tuturor. Apostolul conținea: „... mai întâi născut decât toată făptura, pentru că în El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie Tronuri, fie Domnii, fie Capetenii, fie Stăpâniri. Toate s-au făcut prin El și pentru El. El este mai Înainte decât toate și toate prin El sunt așezate” (vers. 15b)- 17).

„Mai Înainte născut decât toată făptura” este cea de a doua expresie care rezumă doctrina hristologică (vers. 15). Prin aceste cuvinte, Sfântul Pavel ne învătă despre nașterea Fiului din veci, din firea Tatalui, mai înainte de existența timpului. Numai despre nașterea fapturilor se poate spune că a avut loc în timpuri și veacuri, dar Fiul lui Dumnezeu a existat „mai Înainte decât toate”, așa cum adaugă mai departe Apostolul (vers. 17).

Cuvintele acestea îl raportează la Tatal, și nu la făpturi. Sfântul Ioan Evanghelistul, la rândul său, își începe Evanghelia cu cuvintele: „La Început era Cuvântul...” (Ioan 1, 1), arătând că atunci când s-a pus începutul timpului și al lumii, Cuvântul era; deci, era de mai înainte. Ca atare, El e Dumnezeu, nu e făptura, căci numai Dumnezeu e veșnic, iar făpturile se ivesc în timp, ele n-au fost întotdeauna.

Erezia lui Arie gasea în aceste cuvinte: „mai Înainte născut decât toată făptura” sprijin să susțină că Fiul mi este deopotrivă veșnic cu Tatal, ca El este tot o făptura, deși recunoștea că-i anterioară față de orice altă făptura. Aceasta interpretare simplistă este însă în dezacord cu ceea ce Apostolul a spus în același verset (J5) și anume, că Fiul „este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut”.

După cum observă Sfântul Ioan Hrisostom, chipul nu poate fi o făptura, căci n-ar mai fi atunci asemenea în trasături și în asemanare cu Dumnezeu. Cum ar putea o făptura, fie ea chiar

anterioara, sa arate chipul Creatorului celui nevazut? în aceeași legatura de idei, același Parinte al Bisericii face următoarea fină distincție și anume, ca Apostolul n-a zis: mai întâi (sau cel dintâi) creat, ci, mai întâi născut. Dacă Sfântul Pavel ar fi înțeles despre Fiul, ca Arie, ca este o faptură creată înainte de altele, ar fi folosit prima formulă. Dar Sfântul Pavel n-o folosește, ci-L numește „cel dintâi născut”, ca să arate că Fiul stă peste fapturi și că existența Lui față de Tatăl este veșnică și neasemanătoare cu aceea a fapturilor: „creatura nu-i este sora, ci El e Întâi născut față de faptură”. Urmează deci că este veșnic, căci timpul începe numai cu faptura cea în afara de Dumnezeu.

Năsterea aceasta dinaintea de veci a Fiului din Tatăl este o taină pe care n-o poate înțelege nici mintea omului, nici puterile îngerilor. Stantul Chiril al Ierusalimului spune: „Tatăl L-a născut nu în modul în care omul ar putea gândi, ci așa cum numai Tatăl știe. Nu numai cerurile nu cunosc năsterea Fiului, dar chiar nici toată firea îngerească... Nici Însuși Duhul Sfânt n-a vorbit în Scripturi despre năsterea Fiului din Tatăl. Pentru ce iscodesti, deci, Dumnezeu a născut, să nu cazi în gânduri trupești, nici să presupui o năștere stricicioasă”. „Duh este Dumnezeu” (Ioan IV, 24); „duhovnicească este năsterea S-a asemănat năsterea Fiului din Tatăl cu năsterea gândului din minte.

S-a spus că precum năsterea gândului din minte e duhovnicească, așa și năsterea Fiului din Tatăl e duhovnicească; și precum în data ce există mintea, există și gândul, și minte fără gând nu există, așa de când există Tatăl există și Fiul și Tatăl fără Fiul mi există. Tatăl și Fiul sunt două persoane egale în Dumnezeu și în cinste, dar una e Tată și alta Fiul, având veșnic între ele dragostea care este între Tată și Fiul și anume: una veșnic dragoste de Tată și alta veșnic dragoste de Fiul.

Ca să nu rămână nici o îndoială că Fiul, care s-a născut, e într-un tot că Tatăl din care s-a născut, Părinții Bisericii adunați la sinodul I ecumenic (Niceea, 325), statimicind în Simbolul credinței învățatura despre Fiul, spun: „Și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul-născut, Care din, Tatăl s-a născut mai înainte de toți vecii; Lumina din Lumina, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut.. ”. Deci, așa cum nu se deosebeste lumina care se aprinde, de lumina din care se aprinde, așa nu se deosebeste ființa Fiului de ființa Tatălui. Tot ce are prima lumina da și celei de a doua, afara de însușirea că ea da și cealaltă primește. Asemănarea cu lumina este potrivită cu Dumnezeu, care e „lumina cea neînserată”. Lumina e tot ce e mai bun, mai înalt, pe când Întunericul e lipsă, e stîrbire, e nămicul, e raul. „Dumnezeu este lumina și nici un întuneric nu este întru El”, zice Sfântul Apostol Ioan (1In. 1, 5).

În formularea Părinților Bisericii de la Niceea, egalitatea între Tatăl și Fiul e întărită și prin cuvintele: „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”, ca să nu gândească cineva că Fiul nu se numește Dumnezeu în înțelesul adevărat și că El ar fi un Dumnezeu mai mic, cum era la păgâni, care socoteau pe zeii lor de diferite grade. Cuvintele acestea mai vor să spună și aceea că dacă Fiul n-a primit Dumnezeire mai puțină, . nici Tatăl nu s-a împuținat născând pe Fiul. „Tatăl născând pe Fiul nu s-a schimbat. A născut înțelepciunea (1 Cor. I, 24), totuși n-a ajuns neînțelept. A născut Puterea (1 Cor. I, 24), dar n-a slăbit. A născut pe Dumnezeu, dar nu s-a lipsit de Dumnezeire. Și nici El n-a pierdut ceva împuținându-se, sau schimbându-se, nici cel născut nu are vreo lipsă. Desăvârșit este Cel care a născut, desăvârșit Cel născut.

După ce a definit preexistentă Fiului și năsterea Sa din veșnicie din Tatăl, mai înainte de timp și de orice faptură, Apostolul înfatisează raportul său cu lumea, adică rolul Mântuitorului în creație și în răscumpărarea omenirii. Tot ce s-a creat în cer și pe pământ au fost făcute prin Hristos și depind de El: „pentru că într-un El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie Tronuri, fie Domnii, fie Începătorii, fie Stăpâniri. Toate s-au făcut prin El și pentru El” (vers. 16). Slava dumnezeiască a Fiului lui Dumnezeu și egalitate a Lui cu Tatăl se arată și prin faptul că toate cele ceresti și toate cele pământesti au fost de Dumnezeu create prin Fiul. Lumea spirituală, îngerii deci, și lumea materială sau universul au fost create prin Fiul și pentru Fiul. Fiind egal și consubstanțial (adică de o ființă) cu Tatăl, Fiul a participat la actul creației. Dumnezeu-Tatăl este numit autorul creației sau, cum zicem în simbolul credinței, făcătorul tuturor

celor vazute si al celor nevazute”, dar a savârsit acest act prin mijlocirea Fiului: „prin El” cum spune Sfântul Pavel, si „pentru El”. Fiul este atât începutul, cât si tinta finala a universului. Expresia „prin El” se refera la creatia naturala, de la început, iar expresia „pentru El” se refera la actul rascumpararii savârsit de Domnul Hristos, care este ca o creatie din nou a lumii, o creatie supranaturala. Atât creatia naturala, cât si creatia supranaturala, îl asaza pe Domnul Hristos în pozitia de slava dumneze-iasca si aceasta are ca urmare proslavirea Sa de catre toate creaturile vazute si nevazute (vezi si textul chenozei: Filip. II, 5-11).

Trebuie sa retinem din acest verset, citat mai sus, ca si lumea spiritelor (adica toate cetele de îngerii) a fost facuta prin Fiul lui Dumnezeu si pentru Fiul lui Dumnezeu. Unii coloseni rataciti, numiti gnostici, ziceau ca îngerii sunt niste emanatii sau izvorâri din Dumnezeu, si nu creaturi. Alti rataciti, pripasiti în Biserica din Colose mai profesau si un cult al îngerilor, pe care-i puneau alaturi sau poate chiar mai presus de Domnul Hristos. Acest cult al îngerilor crea pericolul de a desparti pe credinciosii din Colose de Unicul Cap al Bisericii, care este numai Qomnul Hristos, cum se va vedea mai jos.

„Si El este mai înainte decât toate”, adauga Apostolul, adica de toate cele create, asa cum artistul exista înainte de opera Sa. „Si toate prin El sunt asezate”, sau cum traduc altii „toate întru El se tin împreuna. Este aici o noua latura doctrinara, tot atât de importanta ca si aceea despre preexistenta si vesnicia Fiului. Dupa „prin El” si „pentru El” de mai sus, se adauga acum „întru El”. Fiul nu are deci numai o existenta pasiva, nu este numai o cauza instru-mentala în creatie, cum socotea filozofia alexandrina despre Logosul divin, ci este o Persoana activa în Dumnezeire, partasa la cauza exemplara a ei, în sensul ca „El purta în Sine din vesnicie ideea initiala a oricarui lucru”. Sau, dupa alti comentatori, „toate creaturile existau dintru început în gândirea Tatălui”. Existenta universului este fixata de Hristos, ca Cel ce este Fiul lui Dumnezeu, care-i ca o temelie a fapturii, precum se fixeaza si se asaza peretii pe temelii. Verbul a aseza împreuna, a pune laolalta, arata ca El mentine toata legatura si greutatea în constructia universala a lumii. Nu numai ca El le-a adus pe toate din nefiinta la fiinta, dar tot de El depinde orice clipa a existentei lumii. Pe El s-au asezat si se reazema toate fapturile. Fiul este deci principiul care leaga elementele componente ale universului, caruia îi imprima unitatea organizata, în locul unui haos anarhic. Chiar legile care mentin organizarea lumii, cum ar fi, de exemplu, gravitatiea, „sunt o expresie a cugetului Lui”. Pictorul care a înfatisat pe Iisus Hristos tinând în mâna globul pamântesc n-a facut deci decât sa dea expresie întelesului acestui adevar biblic, ca Fiul poarta si sustine toate (comp. Evrei 1, 3). De El depinde existenta tuturor. Daca cineva este lipsit de grija Lui, se pierde si se nimiceste”, zice Sfântul Ioan Hrisostom. El readuce la starea originala faptura ravasita de pacat.

Întelegem de aici ca Fiul nu este doar creatorul, ci si proniatorul universului, adica peste toate El își arata puterea Sa dumnezeiasca, de conservare, guvernare si cooperare. Domnului Hristos deci îi datoreaza creaturile existenta lor, conservarea lor, ordinea si relatiile armonioase dintre ele. „Deci toate s-au facut prin El si pe toate le tine El” (vers. 17). Actul providentei este în acelasi timp si un act divin de creatie rara încetare, pentru conservarea întregii fapturi.

3. Mântuitorul Hristos în raport cu Biserica.

Dupa ce a aratat dreapta învatatura crestina, împotriva ratacirilor gnostice, privitoare la persoana Mântuitorului Hristos si raportul Sau, pe de o parte, cu Dumnezeu - Tatal si cu Duhul Sfânt, pe de alta parte cu lumea vazuta si cu lumea nevazuta, Apostolul staruie asupra unei alte laturi a dogmei hristologice, si anume aceea de Cap al institutiei mântuitoare a lumii, care este Biserica.

Combatând pe ereticii din Colose, Sfântul Pavel tine sa accentueze ca nimeni altul din lumea îngerilor sau a oamenilor nu are un rol asemanator Domnului Hristos în lucrarea de mântuire a lumii: „Si tot El, zice Apostolul, este Capul trupului, adica al Bisericii, El care este Începutul, Întâiul - nascut din morti, ca sa fie El cel dintâi întru toate. Caci în El a binevoit Dumnezeu sa salasluiasca toata plinatatea si printr-însul toate cu Sine sa le impace, fie cele de pe pamânt, fie cele din ceruri, facând pace prin El, prin sângele crucii Sale” (vers. 18-20).

Biserica, în înțelesul de obște creștină, este înfățișată ca un organism viu, însufletit, ca' și în epistola către Efeseni I, 23 și V, 23. Ea este „trupul” lui Hristos, care este Capul ei. Creștinii, la un loc, alcătuiesc trupul lui Hristos și fiecare creștin este deci un madular al acestui trup viu. Metafora aceasta: Biserica - trup se găsește în multe locuri ale Noului Testament (I Cor. VI, 15; XII, 12; Col. II, 19 etc.). Aici, Sfântul Pavel reia această imagine, numind pe Hristos Cap al Bisericii, care este „plinătatea” Lui, întrucât opera Lui mântuitoare, care face parte integrantă din rolul Fiului în lume, nu s-ar îndeplini fără instituirea Bisericii, pe care o conduce, o hrănește cu harul Său și o face să crească (Efes. II, 21; IV, 16).

Sfântul Pavel mai adaugă, că Domnul Hristos este „Începutul, Întâiul-născut din morți...” (vers. 18), adică începătorul și temeliea credinței și a mântuirii creștine, și cel dintâi care a ieșit din pântecul iadului, prin învierea Sa din morți, fiind „începutura a învierii celor adormiți” (I Cor. xv, 20). Domnul Hristos este deci: „Cel dintâi întru toate”, fiindcă este Capul Bisericii și Mântuitorul ei, cum precizează la Efeseni V, 23, cel dintâi protoparinte al neamului omenesc renașcut, Cel dintâi înviat din morți, Cel prin care s-a creat lumea și Cel prin care se menține lumea. El a redat armonia lumii, căci prin jertfa Sa a împacat oamenii între ei, a readus pacea între oameni, a restatornicit armonia în ceruri prin înfrângerea diavolului și a împacat cerul cu pământul „prin sângele crucii Sale” (Col. I, 20). Nici Ofaptura pământescă sau cerească nu se poate, deci, compara cu El. Este tocmai ceea ce a voit să demonstreze Sfântul Pavel, ca să dezradacineze din Biserica din Colose orice urmă de erezie cu privire la dogma hristologică.

4. Participarea colosenilor la mântuire și rolul Sfântului Pavel în încreștinarea neamurilor păgâne (Col. I, 21-29).

În continuare, Apostolul trece de la opera soteriologică în genere, la cea specială: „la voi”, adică cei din Colose, alături de care ne socotim noi toți, de pretutindeni și din orice vreme: „Pe voi, care oarecând, în faptele voastre cele rele, erati înstrăinați și vrajmași cu mintea, de acum v-a împacat, prin moartea în trupul carnii Lui, ca să vă pună înaintea Sa: sfinți, fără de prihană și nevinovați...” (Col. I, 21-22; comp. Efes. II, 1-5). Această stare „de odinioară” (non-;) este anterioara convertirii lor, când „în cuget și în fapte rele” ei erau „înstrăinați de Dumnezeu” și „vrajmași” (fără de Dumnezeu în lume: Efes. II, 12). Din cugetul greșit, prin pervertirea religioasă, deriva faptele rele, viciile păgâne, care „înstrăinează de Dumnezeu” (comp. Rom. I, 18-25).

Apostolul amintește din nou colosenilor de jertfa morții Domnului, ca ispasitoare pentru păgâni și pentru lume în genere. Mereu le ține atenția încordată asupra crucii și morții Domnului, ca să-i prevină fața de orice erezie care ar dori să separtă de Hristos actul mântuirii. Domnul Hristos prin jertfa Sa le-a daruit iertarea pacatelor și posibilitatea de a deveni fii adoptivi ai lui Dumnezeu, evident dacă „rămân într-adevăr întemeiați în credință, întăriți și neclintiti în nădejdea Evangheliei”, așa precum le-a predicat el și ucenicul său Epafraș (vers. 23).

Mai departe, Sfântul Pavel arată rolul său în încreștinarea neamurilor păgâne (vers. 24-29). După ce a arătat pe Hristos în raport cu Dumnezeu, apoi cu lumea și cu Biserica mântuitoare, acum trece pe altă treaptă și arată rolul său personal în opera lui Hristos: „Acum mă bucur de suferințele mele pentru voi și împlinesc, în trupul meu, lipsurile necazurilor lui Hristos, pentru trupul Lui, adică Biserica, al cărei slujitor m-am flicuit, potrivit iconomiei lui Dumnezeu, ce mi-a fost dată mie pentru voi, ca să vă aduc la îndeplinire cuvântul lui Dumnezeu” (vers. 24-25).

Avem aici unul din cele mai interesante versete ale epistolei.

Comentarii romano-catolici caută să afle în acest text un sprijin pentru părerea lor, că meritele Apostolului și ale sfinților în genere formează un tezaur de fapte bune, de „merite prisositoare”, pus la dispoziția Bisericii, care le poate administra cum va crede și din care ea poate usura soarta pacatoșilor, împărțindu-le sub formă de indulgențe pentru cei pacatoși. Această mentalitate medievală atât de materială stă, care stabilește un raport de contabilitate cu Dumnezeu, nu se împacă însă deloc cu spiritul doctrinei Sfântului Pavel.

Meritele și suferințele lui nu constituie un cec senmat ca să fie plătit de Dumnezeu oricărui pacatos care se va prezenta cu o indulgență la ghișeu! Nimic nu-i mai strâin de gândirea

Apostolului, decât o asemenea pretentie de a îndatora cu ceva pe Dumnezeu, caruia de fapt noi îi datoram totul.

Dar lupta și truda lui o simte pusă întreaga în serviciul lui Hristos, pentru el și mai ales „pentru voi” cei din Colose și de pretutindeni. În chip spiritual, el mijlocește între credincioși și Domnul Hristos, după cum Hristos a mijlocit între lume și Dumnezeu-Tatal, prin suferințele Crucii.

„Si împlinesc, în trupul meu, zice Apostolul, lipsurile necazurilor lui Hristos, pentru trupul Sau, adică Biserica”. Cum să înțelegem aceste cuvinte?

De la început se exclude presupunerea ca patimile Mântuitorului ar fi insuficiente pentru mântuirea lumii și ca aceste lipsuri le-ar împlini Apostolul. Patimile Domnului au fost odată și pentru totdeauna depline și suficiente pentru a împaca pe om cu Dumnezeu. Meritele sau suferințele oamenilor nu pot adăuga nimic, în această privință, la patimile lui Hristos. Mântuitorul a cerut, înșă, de la urmașii Săi să-și ia fiecare „crucea” sa și să-și urmeze. Fiecare apostol, fiecare creștin chiar, este deci dator să continue suferințele lui Hristos în Biserica, adică în trupul mistic al Domnului, prin suferințele pe care le îndura pentru credința sa în această viață. Patimirile pentru credința dau creștinilor conștiința partasiei la suferințele lui Hristos⁴⁸⁵. Trupul Apostolului, care-i un madular din trupul Bisericii, adică din trupul lui Hristos, îl leagă de patimile de pe cruce, prin suferințele îndurate pentru vestirea Evangheliei. Biserica este zidită pe crucea Mântuitorului și pe suferințele martirilor. Dacă nu toți apostolii au murit pentru Hristos, în schimb toți au patimit pentru El, fără excepție.

Apostolatul suferinței găsește cea mai înaltă expresie în doctrina trupului mistic al lui Hristos. Acesta, deși a patimit pe cruce odată pentru totdeauna, continuă înca să sufere mai departe, prin madularele Sale, până la sfârșitul veacurilor. Mistica suferinței găsește în acest text o justificare pentru patimirile dreptilor, care-și spun: „Precum Hristos a patimit, și eu trebuie să sufăr”. Nici o suferință, nici o lacrimă nu-i zadarnică, până ce va fi trecut ultimul suspin și ultima lacrimă varsată la finele veacurilor. Ca și Apostolul Pavel, orice creștin adevărat suferă deci pentru Biserica, pentru iertarea pacatoșilor și pentru întoarcerea la credința a necredincioșilor, suferința sa fiind o jertfă de ispasire și de sfântire. Concepția poporului nostru, care vede în orice suferință fizică sau sufletească o ispasire și o contribuție la mântuire, este astfel de origine creștină, ea avându-și izvorul în cartile sfinte.

Dar mistica suferinței trebuie să rămână în cadrul trupului lui Hristos, adică al Bisericii. Apostolul nu ne îndeamnă să fim creatori de suferințe în lume, căci nu pentru aceasta suntem zidiți, ci pentru fericire. După el, nu suferința singură, ci Mântuitorul răstignit ne eliberează de păcat. Căci adeseori suferința are efect tocmai îndepărtarea de Dumnezeu: „sunt ochi care au plâns atât de mult, încât nu mai vad cerul”. De aceea înțelesul suferinței nu trebuie generalizat. Aici este vorba numai de suferințele îndurate de Apostol” în trupul lui”, pentru trupul lui Hristos”, adică pentru Biserica. Ca madular al Bisericii, trupul tainic al Domnului, Apostolul suferă pentru el și pentru alții. Cu atât mai mult suferă, cu cât a fost chemat spre a face cunoscută taina cea ascunsă a lui Dumnezeu” (Col. L 26), adică întruparea și jertfă Mântuitorului, precum și evanghelizarea lumii păgâne. El vestește adevărata învățatură creștină, pentru ca ei să progreseze și să se desăvârșească în ea (vers. 28-29).

Partea a II-a, polemică (cap. II)

Combaterea ereziei gnostico-iudaizante; viața cea nouă în Hristos.

Până aici, Apostolul n-a amintit nicaieri direct despre ratacirile ivite la Colose. El le-a combătut numai indirect, înfățișând latura pozitivă a doctrinei adevărate despre Hristos. Acum înșă trece să lupte pe față cu aceștia, arătând greselile în doctrină și în practică savârșite de ei și opunându-le la fiecare punct doctrină și practică cea adevărată, cu grija permanentă de a păstra pe credincioși.

De aceea, acest capitol este relevant pentru cunoașterea mai în amănunt a ratacirilor din Colose. Înainte de a trece la tratarea propriu-zisă a problemelor, Apostolul, într-un delicat preludiv, le marturiseste cititorilor săi” cât de mare îi este lupta pentru ei, pentru cei din Laodicea și pentru toți câți nu au văzut fața lui în trup”(vers.1). Este o aluzie la grijile ce-i veneau din afara, prin

persecutii, dar mai ales la grijiile sufletesti pentru ei, ca sa nu cada în ratacire. Acest zbcucium intern îl marturisește si într-un alt context, spunând: „Pe lângă cele dinafara, ceea ce ma împresoara în toate zilele este grija de toate Bisericele. Cine este slab si eu sa nu fiu slab? Cine se sminteste si eu sa nu ard? (II Cor. XL 28-29).

Cu delicatete, Apostolul îi lauda pe Coloseni pentru „buna rânduiala” si pentru „taria credintei lor în Hristos” (II 5) si îi îndeamna „sa ramâna tari înradacinati în credinta primita... asa cum au fost învățati” (II, 6-7), anume ca Hristos este Mesia, Fiul lui Dumnezeu întrupat (Efes. III, 11; IV, 20-21).

„Si asa sa umblati întru El” (vers. 6). îi îndeamna, totodata, sa nu se lase furati de filozofia pagâna falsa, care prin abstractiile ei îi zapacește: „va spun aceasta, zice Apostolul, pentru ca nimeni sa nu va însele prin vorbe amagitoare” (II, 4). Acelasi îndemn îl da putin mai departe: „Luati aminte sa nu va fure mintile cineva cu filozofia si cu desarta înselaciune din predania omeneasca, dupa stihiiile lumii si nu dupa Hristos” (II, 8).

Este vorba aici de tot felul de speculatii si superstitii, de origine pagâna si iudaica, de natura gnostica, care prin abstractiile lor dadeau o aparenta îndeletnicire favorabilă și creștinismului. Din aceste cuvinte, multi comentatori au tras concluzia ca Sfantul Pavel nu fusese la Colose si deci, nici la Laodiceea si la Ierapole, înainte de scrierea epistolei. Însa textul se poate interpreta si altfel si anume, ca aici este vorba de trei categorii de credinciosi: cei din Colose, cei din Laodiceea si altii care nu vazusera încă pe Sfantul Pavel în persoana.

Erezia de aici avea doua aspecte: unul teoretic si altul practic. Teoretic, ereticii acestia pretindeau ca detin o „filozofie” care raspunde tuturor întrebărilor care au preocupat din totdeauna omenirea, întrebări referitoare la Dumnezeu, la lume si om, iar practic, sub influenta iudaizantilor, încercau sa impuna creștinilor proveniti dintre pagâni, unele precepte ale Legii mozaice, îndeosebi circumciziunea, deosebirea alimentelor, tinerea anumitor sarbatori etc. (II, 11-23). Ei creaseră, de asemenea, tot felul de speculatii lipsite de orice realitate, despre o întreaga ierarhie de fiinte intermediare -între Dumnezeu si lume, emanatii din fiinta dumnezeiasca «eoni»)si despre angeologii nesfârșite, speculatii care, prin abstractiile lor si printr-o nota aparenta de „pietate”, furau mintile.

O astfel de „filozofie” are în vedere Sfantul Pavel în textul de fata. Însa ar fi gresit ca de aici, ca si din 1 Corinteni 1, 19-21, unde se spune ca Dumnezeu a dovedit nebuna întelenciunea lumii acesteia” - în sensul ca „lumea n-a cunoscut prin întelpeciunea ei pe Dumnezeu” si nici taina Întrupării si jertfei Mântuitorului, sa tragem concluzia ca Apostolul condamna orice fel de cugetare filozofica. El însusi propovăduia o anumita întelpeciune, cea mai înalta:

„Întelpeciunea cea tainica a lui Dumnezeu”, privitoare la opera de mântuire a lumii prin Domnul Hristos (1Cor. II, 6-8).

De altfel, la originea si în scopul ei, filozofia avea un înțeles bun, superior. Pitagora, de exemplu, se numeste un „filozof” în înțelesul de „iubitor de întelpeciune”. Unii din Parintii Bisericii au cultivat si au recunoscut folosul filozofiei autentice. Filozofi ca Socrate, Platon, Aristotel au ajuns sa fie pictati în pridvorul bisericilor crestine. Cu tîmpul, însa, filozofia decăzuse prin conceptiile lui Epicur, care punea placerea în fruntea preocupărilor omului, si mai ales prin abuzurile sofistilor. Pentru sofisti nu exista adevar. Orice idee sau lucru putea sa fie înfatîșat în chipul dorit. Filozofia devenea astfel doar un joc de cuvinte si de argumente fals concepute, cu speculatii nesfârșite. În acest chip, Apostolul nu opreste pe cititorii sai de la orice filozofie, ci numai de la cea falsa, iar în cazul lor, de la speculatiile iudeo-gnostice.

Aceasta „filozofie” Apostolul o caracterizeaza ca: „din predania omeneasca, dupa stihiiile lumii si nu dupa Hristos”. Toate sectele gnostice pretinde au ca posedă speculatiile lor pe calea traditiei. Unii pretindeau ca-si trag învățatura de la Iacov, fratele Domnului, altii de la Sfântul Matei, Sfântul Petru sau chiar de la Sfantul Pavel. Nu-i vorba aici, deci, de traditia Bisericii, care n-are nimic ascuns si nimic speculativ. Tradiția adevărată este recomandata cu staruinta de Sfantul Pavel în epistolele sale: „stati neclintiti si tineti predaniile pe care le-ati învățat, fie prin cuvânt, fie

prin epistola noastră”, scrie el tesalonicenilor (II Tes. II, 15; III, 6; 1 Cor. XI, 2). Neoprotestantii ataca, deci, gresit, pe baza textului citat mai sus (Col. II, 8), tradițiile sfinte ale Bisericii. Nu de acestea este vorba aici, ci de speculațiile gnostico-iudaice.

„Dupa stihiiile lumii, si nu dupa Hristos”, continua Apostolul definirea acestei erezii. Aceste „stihii” însemnau la început literele alfabetului, sau instructia elementara pentru copii. Apoi însemnau elementele de baza ale lumii materiale care se distrug la sfârșitul lumii prin foc (II Petru III, 10-12). Îndeosebi, erau socotite patru elemente (stihia): focul, apa, aerul si pamântul. De la aceasta notiune însa, cuvântul capata un înțeles speculativ, în sensul ca elementele naturii ar fi înzestrate cu spirite deosebite: soarele, luna, stelele etc. Fiecare ar avea îngerii lor, care împart anotimpurile, lunile, zilele anului si chiar orele (cartea lui Enoh). Aceasta speculatie mergea la unii chiar mai departe, pretinzând ca exista îngeri pâna si în vânturi, nori, frig, caldura etc. Nu stim exact ce înțelegeau ereticii din Colose prin „stihiiile lumii”, care sunt „nu dupa Hristos”. Felul cum îi combate Sfântul Pavel aici dezvaluie însa o înclinare spre un amestec pagâno-iudaic, prin însufletirea lumii materiale cu spirite nenumarate, din care nasteau o multime de superstitii pagubitoare, îndepartând pe credinciosi de spiritualitatea adevarata în Dumnezeu, nefiind astfel în conformitate cu învatatura lui Hristos.

Împotriva acestui sistem de speculatii sau superstitii eretice, Apostolul afmna doctrina cea adevarata despre Hristos. Doua greseli se condamna. Mai întâi cea teologica, prin care ereticii diminuau, pâna la desfiintare, rolul Mântuitorului în opera de mântuire. Din nou se staruie în aceste versete ca totul este în Hristos si :rara El nu-i posibila nici o mântuire. Ca si în epistola catre Efeseni, aici gasim mereu aceasta explicare, ca „in El” si numai în El se concentreaza totul. Domnul Hristos este singurul Stapân al întregii existente, al îngerilor si al oamenilor. El ne-a rascumparat din robia pacatului, înlaturând circumciziunea si oferindu-ne botezul, în asemanarea cu moartea si învierea Sa, si ne-a facut partasi unei vietii noi. A desfiintat, prin moartea Sa, legea iudaica si puterea ei, ca si puterile demonice.

Iata textul: „Caci intru El locuieste, trupeste, toata plinatatea Dumnezeirii si sunteti deplini intru El, Care este cap a toata Domnia si Stapânia. Întru El ati fost taiati imprejur cu taiere imprejur nefacuta de mâna, prin dezbracarea de trupul pacatelor carni, întru taierea împrejur a lui Hristos. Îngropati fiind împreuna cu El prin botez, cu El ati si înviat prin credinta in puterea lui Dumnezeu, Cel ce L-a înviat pe El din morti” (II, 9-12). Botezul are, deci, pentru crestini o importanta covârșitoare. Afundarea în apa, în numele Sfintei Treimi, închipuie o participare cu Hristos la cele trei zile petrecute de El în mormânt (comp. Rom. VI, 1-10).

Dupa afundare, urmeaza actul ridicarii, care reprezinta participarea la actul învierii Domnului. Botezul este mormântul vietii pacatoase pentru cei botezati si, totodata, învierea lor pentru o viata noua. Aceasta transformare spirituala este în primul rând efectul credintei ca precum a fost posibila învierea Domnului, la fel va fi posibila si învierea oamenilor. Învierea Domnului este prezentata ca fiind opera lui Dumnezeu Tatal (comp. Efes. 1, 19-20), întrucât în Dumnezeu Tatal se concentreaza toate lucrarile Sfintei Treimi. Urmările spirituale ale botezului sunt: iertarea pacatelor si ridicarea la o viata morala si spirituala noua. Pentru a reda ideea datoriei fata de Dumnezeu, ispasita de Mântuitorul Hristos, Apostolul Pavel foloseste imaginea „zapisului”. Este vorba de un act în care sunt înscrise datoriile savârșite de om fata de Dumnezeu. Acest act pe care omul nu l-ar fi putut achita niciodata, a fost luat de Domnul si odata cu rastignirea Sa l-a pironit pe cruce, distrugându-l. Nimicirea zapisului constituie un triumf al Mântuitorului împotriva puterilor diavolesti: „Jar pe voi care erati morti, in faradelegile si în netaierea imprejur a trupului vostru, v-a facut vii, împreuna cu Sine, iertându-va toate greselile. Caci a sters zapisul ce era asupra noastra, care erapotrivic noua, si l-a luat din mijloc, pironindu-l pe cruce” (II, 13-14).

Puterile diavolesti, care abia asteptau sa traga în robie vesnica tot neamul omenesc, s-au vazut ele însele infrânte prin crucea Domnului Iisus: „Prin cruce a biruit El Începatoriile si Stapâniile, dezbracându-le si dându-le în priveliste” (vers. 15). Imaginea este împrumutata din cortegiile triumfale ale împaratilor, care-si dezbracau captivii si-i expuneau astfel batjocurii publice.

Crucea formeaza astfel, figurat vorbind, carul de triumf al Mântuitorului, care trage dupa sine, înlantuite si învinse, toate puterile întunericului care luptasera împotriva Sa si împotriva neamului omenesc. Ea reprezinta încheierea finala a marii batalii spirituale începuta de diavol de la Adam si prelungita chiar împotriva Mântuitorului ca om, prin ispitirile ce i-au fost puse înainte sau prin chinurile rastignirii. Crucea este deci semnul biruintei crestine.

În continuare (vers. 16-23), Apostolul trece sa combata principalele greseli de natura practica ale ereziei. Acestea priveau îndeosebi mâncarea, bautura si sarbatorile. Prin libertatea dobândita în Hristos crestinii nu trebuie sa mai tina vreo sarbatoare pagâna sau iudaica, sau vreo prescriptie în legatura cu bautura sau alimentele, caci aceste sarbatori si oprelisti proveneau de la iudei si erau o prefigurare a legii noi mesianice: „Asadar, nimeni sa nu va judece pentru mâncare sau bautura sau cu privire la vreo sarbatoare sau luna noua sau lasâmbete, care sunt umbra celor viitoare, iar trupul este al lui Hristos” (II, 16-17).

În Legea mozaica, unele alimente erau socotite curate si altele necurate (a se vedea: Lev. cap. XI). Legea nu avea interdictii pentru bauturi, afara de oprirea vinului si sicherei pentru nazirei (Num. VI, 3) si a bauturilor devenite spurcate prin atingerea lor devin necurate (Lev. XI, 34-35). Mai târziu, însa, iudaismul si esenienii adaugasera si alte oprelisti. Se pare ca erezia din Colose oprea cu desavârsire consumarea carnii si a vinului. Mântuitorul, însa, a anulat toate prescriptiile mozaice cu privire la alimente, când a spus: „Nu ceea ce intra în gura spurca pe om, ci ceea ce iese din gura, aceea spurca pe om” (Mt. XV; 11). Aceasta anulare este repetata în vedenia pe care a avut-o Petru în Iope, când i se porunceste sa manânce din acele lucruri, socotite de Lege spurcate (Fapte X 14-15).

De buna seama ca prin aceste cuvinte, citate mai sus, Stantul Apostol Pavel nu opreste orice abtinere si orice asceza. El face, însa, o precizare. Asceza nu poate creste decât din dreapta credinta. Înfrânarea voita în vederea unei întariri spirituale este cu totul altceva decât doctrina gresita, care socotea unele mâncari spurcate în orice împrejurare.

Crestinismul a avut, de asemenea, de luptat de la început contra tendintei iudaice, care cauta sa-i impuna sarbatorile iudaice ca obligatorii. Acest lucru îl vedem si aici, la ereticii din Colose (Col. II, 16), dar si între galateni, unde iudaizantii doreau acelasi lucru si Sfantul Pavel este nevoit sa intervina, combatând asemenea tendinta (Gal. IV, 10). Chiar si mai târziu se vede aceasta aparare crestina contra influentei iudaice, cum ne da marturie Epistola catre

Diognet si Origen. O religie noua are însa un cult nou si deci sarbatori noi. Crestinismul nu putea primi sarbatorile vechi si rara semnificatie spirituala crestina, cum erau sarbatorile iudaice. Sarbatorile crestine sunt legate de viata Mântuitorului, a sfintilor apostoli si a marilor sfinti în genere, prin rostul spiritual desavârsit cuprins în asemenea sarbatori. Este gresita deci cu totul tendinta unor secte de a introduce praznuirea unor sarbatori iudaice, cum este sâmbata, în locul sarbatorilor crestine. Sfantul Pavel a condamnat pentru totdeauna, în textul de fata (Col. II, 16; comp. si Gal. IV, 10), orice încercare de a tine sarbatorile iudaice. Acestea, ca si vechile prescriptii privitoare la mâncari sau bauturi spurcate, au fost doar o umbra fata de evanghelia cea noua. Dupa cum este umbra fata de trupul adevarat, asa au fost toate prevederile mozaice în aceasta privinta, fata de „trupul lui Hristos”, care-i plinatatea legii. Umbra a trecut. Acum suntem prin Hristos în deplina realitate a harului.

În sfarsit, un alt aspect, tot de natura practica, al ereziei din Colose era tendinta de a înlocui cultul Mântuitorului cu un cult adus îngerilor: „Nimeni sa nu va smulga biruinta, tinând la smerenie si la slujirea îngerilor, umblând cu vedeniile lui si îngâmfwându-se zadarnic în închipuirea lui trupeasca” (Col. II, 18). Îngerii sunt, într-adevar, cele mai nobile creaturi ale lui Dumnezeu. Ei alcatuiesc „cetatea lui Dumnezeu”: „Ierusalimul ceresc” (Evrei XII, 22-23). Dar sunt simple creaturi. Colosenii, însa, atribuiau îngerilor, în actul mântuirii, un aport superior celui al Fiului lui Dumnezeu. În acest chip, ei smulgeau cununa biruintei Mântuitorului Hristos. Justificau cultul îngerilor prin faptul ca Dumnezeu - Tatal si Fiul, aflându-se într-o sfera superioara lumii, nu pot veni în contact cu oamenii decât prin îngeri.

În felul acesta ei „intra întru cele ce n-au vazut”, adica se amesteca în domeniul lucrurilor pe care nu le-au vazut si nu le cunosc, in loc sa tina cu putere la capul de la care trupul tot, prin încheieturi si legaturi, îndestulându-se si întocmindu-se, sporeste în cresterea lui Dumnezeu; (Col. II, 19). Sfantul Pavel aseamana viata crestina cu aceea a trupului omenesc. Capul este Hristos.

De la El si prin El se alimenteaza toate fibrele si încheieturile. Toate madularele spirituale se hranesc si cresc totodata în chip armonic în masura în care ramân legate de capul Hristos. Rupte de Hristos, ele se usuca si pier (Ioan XV, 1- 6).

Ultimele versete ale capitolului (11, 20-23) si începutul capitolului urmator (III, 1-4) sunt o repetarea celor spusese mai înainte, pentru a se întipari si mai bine în mintea cititorilor sai.

Partea a III-a, morala (cap. III - IV)

Îndemnuri Privind viata crestina: datoriile sotilor, copiilor, parintilor, slujitorilor si stapânilor.

Aceasta parte are caracter parenetic si cuprinde îndemnuri adresate colosenilor pentru a duce o viata demna de crestini, atât în relatiile din societate, cât si în viata de familie. Apostolul îi îndeamna sa evite viciile si pacatele în care traiau înainte de a fi crestini, ca: desfrânarea, necuratia, lacomia, mânia, rautatea, minciuna (III, 5-9). într-un cuvânt, „sa se lepede de omul cel vechi al pacatului si sa se îmbrace în omul cel nou, care se înnoieste... dupa chipul Celui ce l-a zidit” (III, 10). Sa se dezbrace, deci, de modul de viata de mai înainte, pe care si-l însusisera prin caderea în pacat si sa se îmbrace în omul cel nou, câstigat prin botez, unde toti sunt egali, în fata lui Dumnezeu, indiferent de neam, cultura si stare sociala: „Acolo nu mai este elin si iudeu, taiere împrejur si netaiere împrejur, barbar, rob, liber, ci toate si întru toti Hristos” (III, 11). Sa se împodobeasca cu: îndurarea, bunatatea, smerenia, îndelunga - rabdare, îngaduinta, iertare si mai ales dragoste, „care este legatura desavârsirii”. Sa petreaca timpul în cântari duhovnicesti (III, 12-17).

Dupa aceste îndemnuri cu caracter general, Sfantul Pavel aminteste colosenilor câteva din datoriile membrilor familiei (III, 18 - IV, 1). Ele au fost aratate, într-o forma asemanatoare, si în epistola trimisa efesenilor. Este vorba de datoriile privind raporturile dintre soti, dintre copii si parinti, dintre servitori si stapâni. Precizarea acestor datorii sociale elementare arata ca erezia din Colose tulburase nu numai credinta, ci si viata de familie din sânul comunitatii crestine de aici. Apostolul sfatuieste pe femei sa se supuna barbatilor lor, iar acestia sa-si iubeasca sotii (vers. 18-19). Copiii sa asculte de parinti, iar parintii sa arate blândete si înțelepciune fata de fii (vers. 20-21). Slugile sa-si îndeplineasca constiincios datoriile fata de stapâni, iar stapânii sa-si ocroteasca slugile, caci vor da seama de purtarea lor în ceruri (III, 22 - IV, 1).

Prin aceste sfaturi, Apostolul ridica demnitatea morala a fiecărei familii si a fiecărui om în parte si asigura Bisericii linistea de care avea nevoie în lucrarea sa de transformare lenta si profunda a constiintelor, în vederea desfiintarii inegalitatilor dintre membrii societatii si a înfratirii tuturor oamenilor si a tuturor popoarelor. În continuare, el cere colosenilor sa staruie în rugaciunea pentru el si pentru misiunea lui, sa se poarte cu înțelepciune fata de necrestini, ca sa fereasca crestinismul de aprecieri nefavorabile, sa-si foloseasca vremea numai în îndeletniciri ziditoare de suflet si sa poarte grija ca orice cuvânt iesit din gura lor „sa fie totdeauna placut, dres cu sare, ca sa stie cum sa raspunda fiecaruia în parte” (IV, 2-6).

Ultimul sfat este luat din însasi învatatura Mântuitorului (Mc. IX, 50). Sarea are doua calitati: da gust bucatelor si le fereste de alterare. Ca simbol al înțelepciunii crestine, ea se arata numai în vorbele placute, amabile, binevoitoare si drepte, crestinului nefiindu-i îngaduit sa-si transforme limba în mijloc de dezbinare, de vrajba sau de întristare pentru semenii sai. Cuvântul crestinului trebuie sa fie, dimpotriva, arma adevarului, temelia bunei înțelegeri si expresia celei mai sincere iubiri de oameni. Sarea este astfel, ca si în cartile Vechiului Testament si în literatura profana, simbolul înțelepciunii care stie sa guste si poate face si pe altii sa guste adevarurile cele dumnezeiesti.

În încheiere (IV, 7-18) le aminteste ca Timoteu aducătorul epistolei ca și Onesim din Colose îi vor informa despre el. Le trimite salutări de la o serie de colaboratori ai săi. După ce vor fi citit epistola, s-o trimită și creștinilor din Laodiceea, iar ei, la rândul lor, s-o citească pe cea trimisă Laodicienilor (IV, 16). Este vorba, după părerea învățaților, de epistola către Efeseni. Încheie cu salutări scrise de mâna sa.

EPISTOLA I CĂTRE TESALONICENI

În epoca apostolică, orașul Tesalonic (Salonicul de mai târziu) era capitala provinciei romane proconsulare Macedonia și număra aproape 100.000 de locuitori, în majoritate greci și romani, dar printre care se aflau și aproximativ 20.000 de evrei, a căror sinagogă, mare și impozantă, părea să fie centrul cultic al tuturor Iudeilor din regiune. Port la Marea Egee, el era situat și pe celebra Via Egnatia, drumul care, conjugat prin transbordare peste Adriatică cu Via Appia, lega Roma cu Bizanțul, Niceea, Ancyra (Ankara de astăzi) și cu întregul Orient cunoscut pe atunci. E ușor de imaginat interesul strategic cu care apostolul Pavel s-a oprit asupra-i, dat fiind că unul din principalii factori de răspândire a creștinismului era și admirabilul sistem de comunicații, atât pe mare cât și pe uscat, al imperiului roman.

În cursul celei de a doua călătorii misionare (49-52), Pavel are o vedenie care-l îndeamnă și determină să propovăduiască și în Macedonia, și astfel Evanghelia pătrunde pe continentul european, mai întâi prin orașul Filipi și apoi Tesalonic, unde Pavel, debarcat inițial la Neapoli și însoțit de Sila (Silvan), ajunge după cinci zile de mers la Via Egnatia. Ca de obicei, activitatea lui începe în mediul iudaic (în care exista și un însemnat număr de prozeliti, „temătorii de Dumnezeu”), dar cei mai mulți convertiți sunt recrutați dintre păgâni, și anume din straturile umile ale societății. În scurtă vreme el va izbuti să întemeieze una din cele mai puternice Biserici creștine ale veacului primar.

Dar, ca și în alte părți, Pavel întâmpină și aici rezistența celor mai mulți dintre iudei, în frunte cu cei ce niciodată nu-i vor ierta fostului rabin „trădarea” Legii lui Moise și trecerea lui în tabăra lui Hristos. Ei stârnesc în jurul său o agitație calomnioasă în care încearcă să-i antreneze și pe oficialii romani, fapt care-l silește pe apostol să părăsească orașul mai înainte decât și-ar fi dorit; mai mult, adversarii îl urmăresc și dincolo de Tesalonic, în Bereea, și nu se lasă până ce nu-l alungă din Macedonia, forțându-l să ia drumul Corintului și Atenei (FA 17); în această din urmă localitate avea el să-i reîntâlnească pe Sila și Timotei.

E cunoscută grija apostolului de a se interesa de mersul Bisericilor pe care le înființase. În cazul celei din Tesalonic, el trăiește și un sentiment de frustrare, ca unul care nu a apucat să-și termine cateheza pe care și-o propusese. Ca urmare, el se hotărăște să renunțe pentru moment la prezența și conlucrarea lui Timotei și-l trimite acolo cu misiunea de a cerceta totul la fața locului.

Timotei se duce, se întoarce și-l reîntâlnește pe Pavel în Corint, unde acesta se strămutase între timp; îi aduce în general vești bune, cărora însă li se adaugă o seamă de rezerve asupra moravurilor, precum și problema care începuse să agite cel mai mult spiritele: dacă sfârșitul lumii este aproape și Domnul încă nu a venit, atunci de ce creștinilor deja decedați li s-a răpit privilegiul și bucuria de a participa la slava acestei Veniri?

Acestea sunt împrejurările în care Pavel, fiind în Corint, cam pe la sfârșitul anului 50 sau începutul lui 51, alcătuiește Epistola către Tesaloniceni. Ea are un ton cu totul aparte față de celelalte scrieri pauline și, alături de Epistola către Filipeni, e cea mai caldă, mai afectuoasă, mai plină de duioșie paternă. Veștile bune aduse la Timotei au încălzit inima apostolului, iar aceasta se revarsă într-un adevărat imn al bucuriei, doar pe alocuri umbrit de tristeți trecătoare, mâhnirile unor suferințe care, până la urmă, se resorb în uriașa celebrare a triumfului creștin.

Partea I-a (1, 4 - III, 13) are caracter istoric și apologetic.

Apostolul respinge calomniile îndreptate împotriva sa, își exprima bucuria pentru vestile bune primite de la ei și îi îndeamnă să rămâna mai departe statornici în învățatura primită.

Partea a II-a (cap. IV - V, 25) are caracter dogmatic și parenetic.

Apostolul da sfaturi tesalonicenilor sa sporeasca în dragostea creștina și în fapte bune, sa paraseasca obiceiurile lor păgâne de altadata: lenea și desfrânarea; îi lamurește asupra parusiei Domnului și cu privire la soarta celor adormiti la venirea acestuia; îi îndeamna sa asculte pe conducatorii lor bisericești și sa staruiasca în rugaciune.

Încheierea (V, 26-28) cuprinde salutarea și binecuvântarea finala.

I. Cuprinsul epistolei

- Scurt comentariu –Partea I-a, istorico-apologetica (cap. I - III)

Partea introductiva (1, 1-3) cuprinde numele autorului, al adresantilor, salutarea și rugaciunea Apostolului pentru cititorii sai: „Pavel, Silvan și Timotei, Bisericii Tesalonicenilor întru Dumnezeu-Tatal și Domnul Iisus Hristos. Har voua și pace de la Dumnezeu, Tatal nostru și de la Domnul Iisus Hristos!” (v. 1). Dupa obiceiul vremii, Sfântul Pavel, autorul epistolei, își pune numele la începutul ei; De observat, ca el nu mai adauga și calitatea sa de „apostol”, ca în alte epistole. Faptul acesta a fost explicat în chip diferit: unii au socotit ca acest titlu de apostol l-ar fi purtat în aceasta vreme numai cei 12 ucenici ai Domnului și numai dupa trecere de vreme, el s-ar fi impus și altora, ca Sfântul Apostol Pavel.

Parerea aceasta cade, deoarece nici în epistola catre Filipeni, scrisa dupa vreo 10 ani, nu poarta acest titlu, desi îl gasim mult mai devreme în epistolele catre Galateni, Corinteni și Romani. Alti comentatori vad în aceasta o dovada de modestie, deoarece Apostolul n-a dorit sa se deosebeasca de Silvan și Timotei. Noi vedem însa ca Sfântul Pavel stie sa foloseasca toata autoritatea sa de apostol în alte epistole, când simte nevoia, chiar daca alaturi adauga și numele altor colaboratori (ca în I și II Corinteni și Coloseni). Cea mai corecta explicare o da Sfântul Ioan Hrisostom, arătând ca Apostolul n-a facut aici caz de acest titlu, fiindca nu-i era contestat de nimeni dintre tesaloniceni. În acest fel, se vadeste de la început caracterele de prietenie și intimitate al epistolei, cum este cazul și cu aceea catre Filipeni. Tonul epistolei este mai mult de iubire, decât de autoritate; mai mult cald și parintesc, decât de mustrare.

El își alatura pe Silvan (sau Sila) și Timotei, colaboratorii sai, care se aflau împreuna cu Apostolul la Corint, când scrie epistola și care erau bine-cunoscuti tesalonicenilor. Îi alatura nu numai din dragoste, dar și pentru meritele lor misionare fata de creștinii convertiti din Tesalonic. Lucrasera cu totii împreuna la fondarea acestei biserici. Silvan este același pe care îl gasim în Fapte sub numele de Sila (Fapte XV, 22 - XVIII, 5). Sila este numele iudaic, iar

Silvanus este forma latina lungita. Avea și el cetatenia romana, ca și Sfântul Pavel (Fapte XVI, 37). Este pus în frunte, caci era mai în vârsta. Timotei era cel mai tânar, deci e pus la urma. Era originar din Listra (Fapte XVI, 1-2) și a fost un ucenic foarte devotat Apostolului neamurilor.

Dupa salutarea din partea sa și a colaboratorilor sai: „Har voua și pace de la Dumnezeu..”, Apostolul multumeste lui Dumnezeu pentru marile virtuti ale credintei și dragostei în Hristos, aratate de catre tesaloniceni, cu prilejul predicii sale la ei (vers. 2-3). Cu aceasta rugaciune se face trecerea catre tratarea propriu-zisa, care are, În aceasta prima parte, cuprins istoric și apologetic. Înainte de a intra în subiect, Apostolul, în continuarea capitolului I, îi lauda pe tesaloniceni pentru modul în care, înfruntând persecutiile, au primit cuvântul Evangheliei. Caci predica sa a prins și a dat roade la ei, desi au avut de suferit multe neazuri. El face aluzie la cele spuse în Fapte XVII, 5-9 și 1 Tes. II, 14. Tesalonicenii au primit vestirea Evangheliei cu mare bucurie și s-au facut pilda tuturor credinciosilor din Macedonia și Ahaia, caci de la ei s-a raspândit și în acele parti. Toti marturisesc despre credinta lor, de modul cum misionarii au fost primiti și cum ei s-au convertit la creștinism, parasind idolii și primind pe Hristos (vers. 6-10).

Capitolul II are caracter apologetic și cuprinde apararea Apostolului fata de defaimarile iudaice și păgâne, care cautau sa nimiceasca încrederea creștinilor în sinceritatea și dezinteresul apostolilor. El era învinuit ca nu este sincer și ca urmareste interese mici omenesti. Ca sa demonstreze ca scopurile sale sunt superioare, ca actioneaza ca apostol al lui Hristos, invoca suferintele din Filipi (vers. 2), ale caror semne le putusera vedea tesalonicenii însisi. Cum observa

Sfântul Ioan Hrisostom, nici un înșelator nu suporta, de dragul ambițiilor desarte, necazuri asemenea celor din Filipi, care îi pusesera pe apostoli în cea mai mare primejdie. După cele întâmplate acolo, predica în Tesalonic era o adevărată „îndrazneală”, iar convertirea lor o adevărată „luptă”: o luptă cu sine, adică cu slăbiciunile omenești, dar și cu forțele diavolului. Convertirea lor este cel mai bun semn că Apostolii au acționat împinși de un elan sfânt iar nu de interes sau ambiții omenești (vers. 3-4). Predica sa la ei a fost „nu cu cuvinte lingusitoare”, „spre a plăcea cuiva”, din interese materiale sau din mândrie. Ca apostol, putea folosi autoritatea, totuși a fost blând cu ei, „ca o doică cu copiii săi”: „Caci niciodată nu ne-am aratat cu cuvinte de lingusire, după cum știți, nici cu ascunse porniri de lăcomie. Dumnezeu îmi este martor. Nici n-am căutat mărire de la oameni, nici de la voi, nici de la alții, deși puteam să fim cu greutate, ca apostoli ai lui Hristos. Noi însă am fost blânzi în mijlocul vostru, așa precum o doică îngrijeste pe copiii săi” (vers. 5-7). Afectiunea sufletească a Apostolului față de fiii săi duhovnicești, pe care „i-a născut întru Hristos” (comp. și Gal. IV, 19), este asemănată cu dragostea de mamă. Nu se poate o asemănare mai gingașă pentru a exprima legătura personală de iubire creată între apostoli și cei încreștinați, încât chiar viața lor ar fi dat-o pentru ei. Apostolul și-a câștigat singur cele necesare vieții, lucrând ziua și noaptea, spre a nu fi povara nimănui și-i mângâia ca un părinte, îndemnându-i să se poarte corect, spre a deveni împărații lui Dumnezeu: „Va aduceți aminte, fraților, zice marele Apostol, de osteneala și de truda noastră; lucrând zi și noapte, ca să nu fim povara nici unuia din voi, așa v-am propovăduit Evanghelia lui Dumnezeu. Voi sunteți martori, și Dumnezeu de asemenea. Ca un părinte pe copiii săi, precum știți, așa v-am rugat și v-am mângâiat ... să umblați cum se cuvine înaintea lui Dumnezeu, Celui ce va cheama la împărație și la mărirea Sa” (vers. 9-12).

La rândul lor, tesalonicenii au primit cuvântul lui, nu ca un cuvânt omenească, ci de la Dumnezeu și au imitat credința bisericilor din Iudeea, care și ele au suferit de la aceiași iudei, ca și Mântuitorul însuși, ca și profetii. Când un drept suferă, el este mângâiat dacă știe că alții înaintea lui au suferit la fel. Este tocmai ceea ce face Apostolul, punându-le înaintea pilda bisericii din Tărâța Sfântă.

Aceasta era o mângâiere pentru tesaloniceni. Ei suferiseră din partea „celor de un neam” cu ei, adică a păgânilor, dar și din partea iudeilor, cei care provocasera incidentul împotriva lor, rătăcindu-se astfel imitatori ai Bisericii din Iudeea. Pornind de la această constatare, Apostolul face, în acest loc, poate cel mai aspru rechizitoriu împotriva iudaismului. Iată textul: „Caci voi, fraților, v-ați făcut următori ai Bisericilor lui Dumnezeu, care sunt în Iudeea, întru Hristos Iisus, pentru că ați suferit și voi aceleași, de la cei de un neam cu voi, după cum și ele de la iudei, care și pe Domnul Iisus L-au omorât ca și pe proroci; și pe noi ne-au prigonit și sunt neplăcuți lui Dumnezeu și tuturor oamenilor sunt potrivnici” (vers. 14-15).

Aceiași iudei îl opresc și pe el „să predice păgânilor ca să se mântuiască”, „spre a-și împlini ei pururea pacatele lor”. Însă acest lucru nu va dura la nesfârșit, pentru că „mânia lui Dumnezeu a ajuns asupra lor” (vers. 16). Apostolul vede iminenta pedeapsă a lui Dumnezeu, având îndeosebi în vedere cuvintele Mântuitorului (Mt. XXIII, 37-39; XXIV, 16), fapt care s-a împlinit în anul 70 d.Hr.

Vrând să contrazică pe cei care-l acuzau că nu-i iubeste cu adevărat, Sfântul Pavel le vorbește despre dorul și grija ce le-o poartă. Acest fapt vede, în primul rând, în dorința de a-i vedea: „Iar noi, fraților, fiind depărtați de voi, o bucată de vreme, cu ochii nu cu inima, ne-am sărguit cu atât mai mult, cu mare dor să vedem fața voastră. Pentru aceasta, am voit să venim la voi, îndeosebi eu, Pavel - o dată și alta dată, dar ne-a împiedicat satana” (vers. 17-18). În ce a constatat piedica pe care i-a pus-o satana, Apostolul nu ne spune. Sfântul Ioan Hrisostom zice că ne gândim la „unele ispite neprevăzute și mari”. Se poate presupune că acest fapt s-a întâmplat în Berea și Corint.

Capitolul II: Misiunea lui Timotei și rugăciunea Apostolului pentru sporirea și întărirea în credință a tesalonicenilor.

Acest capitol, în partea de început, ne da unele informații istorice. Din dragoste și grija pentru tesaloniceni, Apostolul a rămas singur în Atena și a trimis pe Timotei la ei, ca să-i întărească

în credința, pentru a nu cădea din cauza persecuțiilor și ca nu cumva predica sa să fi fost în zadar (vers. 1-5).

Este mulțumit de vestile aduse de Timotei la reîntoarcere, despre credința și dragostea lor și de amintirea pe care i-o păstrează (vers. 6). Mulțumeste lui Dumnezeu și-i îndeamnă să rămână tari în credința și să prinosască în dragoste și sfințenie (vers. 7-13). Cu această rugăciune, Apostolul încheie prima parte a epistolei, care are, cum am văzut, un conținut apologetic și istoric-personal.

Partea a II-a, parenetica și doctrinara (cap. IV- V)**Capitolul IV: Staruinta în curatie. Soarta celor vii și a celor adormiti la parusia Domnului.**

Dintru început, Apostolul îi îndeamna pe cititorii sai să țină învățăturile așa precum le-au primit: „În sfârșit, fraților, vă rugăm și vă îndemnăm în Domnul Iisus, ca așa cum ați plătit de la noi dreptar cum se cuvine să umblați și să plăceți lui Dumnezeu - în care chip și umblați - așa să sporiti tot mai mult. Fiindcă știți ce porunci v-am dat, prin Domnul Iisus” (vers. 1-2).

În legătură cu viața practică, îi sfătuiește să se păzească de desfrânare, pastrându-și corpul curat: „Căci voia lui Dumnezeu aceasta este: sfântirea voastră; să vă feriți de desfrânare, ca să știți fiecare să-și stapânească vasul sau în sfîntenie și cinste, nu în patima poftelor cum fac păgânii, care nu cunosc pe Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu ne-a chemat la necurăție, ci la sfîntire” (vers. 3-7).

Așa cum se va vedea mai departe, așteptarea parusiei Domnului aduse pe tesaloniceni la inactivitate, iar cei lenesi pretindeau cele necesare vieții, de-a gata, din partea Bisericii. Având în vedere acest lucru, Sfântul Apostol Pavel îi îndeamna pe toți să-și procure cinstit cele necesare vieții, adică prin munca personală: „Si să râvniți ca să trăiți în liniște, să faceți fiecare cele ale sale și să lucrați cu mâinile voastre, precum v-am dat porunca” (vers. 11).

Nu întâmplător, el le reamintise, anterior, exemplul sau personal în acest sens (II, 9). Fata de cei din afara Bisericii îi îndeamna să se poarte frumos, pentru că acest lucru era un mijloc de a face pe necreștini să slavească pe Dumnezeu (vers. 12).

Sirul îndemnelor este întrerupt de la capitolul IV, 13 până la capitolul V, 11. Paragraful cuprins între aceste versete are conținut eshatologic. Apostolul încearcă să completeze catehizarea tesalonicenilor referitoare la învierea morților și la judecata oștească. Crezând că parusia (venirea a doua a Domnului) este foarte aproape și fiind tentați să creadă că o dată ce moare cineva, dispăre ontologic, tesalonicenii se întristau peste măsură pentru cei ce muriau înainte de acest moment: „Fraților, spune Apostolul, despre cei ce au adormit, nu vom să fim în neștiință, ca să nu vă întristați ca ceilalți, care nu au nădejde (IV, 13). Prin „ceilalți”, Apostolul înțelege în genere pe cei necredincioși, pe cei din afara Bisericii, în primul rând pe păgâni, care sunt numiți în alta parte ca unii: „care n-au nădejde și fără de Dumnezeu” (Efes. II, 12).

Credința creștină consideră moartea numai o trecere într-o altă viață. Din această cauză, moartea este asemănată cu un somn, din care avem o redesteptare în clipa parusiei Domnului, o dată cu învierea trupurilor. Așa cum Mântuitorul a zis despre Lazar cel mort că „a adormit, dar mă duc să-l trezesc” (In. XI, 11), așa este fiecare creștin care adoarme într-o nădejde a învierii și cu marturisirea că „aștept învierea morților”. Fără îndoială, este omenesc să plângă pe cei care mor, pentru că moartea, omenesc vorbind, înseamnă despărțire. Mântuitorul însuși „a lăcrimat” la mormântul lui Lazar (In. XI, 35).

Ar fi, deci, exagerat să spunem că Apostolul ar opri aici orice întristare pentru cei adormiți. Mai toți comentatorii vechi și noi înțeleg, că aici se oprește întristarea cea „fără măsură”, Fericitul Augustin zice: „Apostolul n-a oprit întristarea cu totul, ci numai o asemenea întristare cum arată păgânii care nu au nădejde”. La fel Teodoret: „nu oprește cu totul întristarea, dar leapada pe cea peste măsură și mângâie cu nădejde a învierii”. Este vorba, deci, de bocirea și jalea care provin din disperarea păgâna. Motivul pentru care Apostolul respinge „întristarea cea fără măsură” este învățătura creștină despre învierea morților. Argumentarea acestei învățături este legată mai întâi de faptul real al morții și învierii Mântuitorului Iisus Hristos. Ea este introdusă de Apostol într-o formă ipotetică: „pentru că de credem...” Nu-i vorba de îndoială, căci construcția este cu indicativul, ceea ce arată certitudinea credinței. Este ipotetic numai în formă, dar de fapt este o afirmare, că o axioma de credință, că și cum ar spune un adevăr recunoscut de toți (comp. Gal. III, 29; 1 Cor. XV, 12-21).

Temeiul învierii morților stă deci în însăși moartea și învierea Mântuitorului: „dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci predania noastră, desartă și credința voastră” (1 Cor. XV, 14 și 17). Hristos a învins moartea și pentru noi! În expunerea de aici a Apostolului (1 Tes. IV, 14 s.u.), accentul cade însă nu atât asupra faptului că cei morți vor învia. Aceasta toți oamenii o vor primi.

Apasarea ideii sta îndeosebi asupra faptului ca cei drepti vor învia într-o slava”, ceea ce nu va fi pentru toti, cum zice Hrisostom. De asemenea, raspunzând întristarii tesalonicenilor privind starea celor adormiti la vremea parusiei, Apostolul arata ca acestia nu vor fi exceptati de la acest moment triumfal, ci vor avea chiar o anumita întâietate, în sensul ca ei vor învia întâi si împreuna cu cei vii, schimbati și acestia într-o clipa, vor întâmpina împreuna pe Domnul în vazduh.

Iata textul: „Pentru ca de credem ca Iisus a murit și a înviat, tot asa (credem) ca Dumnezeu, pe cei adormiti într-o clipa, ii va aduce impreuna cu El. Caci aceasta va spunem, dupa cuvântul Domnului, ca noi cei vii, care vom fi ramas pâna la venirea Domnului, nu vom lua înainte celor adormiti. Pentru ca însusi Domnul, într-o porunca, la glasul arhanghelului și într-o trâmbita lui Dumnezeu, Se va pogori din cer, și cei morti într-o clipa vor învia întâi. Dupa aceea, noi cei vii, care vom fi ramas, vom fi rapiti, împreuna cu ei, în nori, ca sa întâmpinam pe Domnul în vazduh; și asa pururea vom fi cu Domnul” (IV, 14-17).

Cu privire la cuvintele:”ca noi cei vii, care vom fi ramas pâna la venirea Domnului...”, toti vechii comentatori precizeaza ca Apostolul nu se refera la sine (si la contemporanii sai), pentru ca nu puteau sa fie în viata aceasta pâna la învierea cea de obste, ci o zice pentru acei crestini, care se vor afla atunci vii. Nu este vorba, deci, ca Sfântul Pavel ar fi crezut ca venirea a doua are sa-l apuce în viata, ci „printr-o simpla figura retorica” se transpune cu cei credinciosi în clipa parusiei.

Nu trebuie însa sa ocolim nici prea mult faptul ca și Sfântul Pavel, ca si crestinii din vremea lui, aveau nadejde, dar fără să poată fi siguri, ca ar putea apuca ziua cea mare a Domnului.

În Noul Testament sunt folositi opt termeni sau expresii care se refera la revenirea Domnului Iisus.

1. Cel dintii dintre ei este termenul „ziua” și derivatii lui compusi, dupa cum urmeaza:
 ziua Domnului (1 Tesal. 5, 2; 2 Petru 3, 10; 2 Tesal. 2, 2);
 ziua Domnului nostru Iisus (1 Cor. 1, 8);
 ziua lui Iisus Hristos (Filip. 1, 6);
 ziua lui Hristos (Filip. 1, 10; 2, 16);
 ziua când se va arata Fiul Omului (Luca 17, 24.30);
 ziua lui Dumnezeu (2 Petru 3, 12);
 ziua în care Dumnezeu va judeca ... prin Iisus Hristos (Rom. 2, 16 cf. Fapte 17, 31);
 ziua judecatii (Mat. 10, 15; 11, 22.24; 12, 36.41.42; 2 Petru 2, 9; 3, 7; 1 Ioan 4, 17);
 judecata zilei celei mari (Iuda 6);
 ziua cea mare a Dumnezeului Celui Atotputernic (Apoc. 16, 14);
 ziua miniei și a aratarii dreptei judecati a lui Dumnezeu (Rom. 2, 5);
 ziua cea mare a miniei Lui (Apoc. 6, 17);
 ziua cercetarii (1 Petru 2, 12);
 ziua rascumpararii (Efes. 4, 30);
 ziua de apoi (Ioan 6, 39.40.44.54; 11, 24; 12, 48);
 ziua aceea (Mat. 7, 22; 24, 36; Marcu 13, 32; Luca 10, 12; 17, 31; 21, 34; 2 Tesal. 1, 10; 2Tim. 1, 12.18; 4, 8);
 ziua (Mat. 25, 13; Rom. 13, 12; 1 Cor. 3, 13; 1 Tesal. 5, 4; Evrei 10, 25; 2 Petru 1, 19).

Expresia „ziua Domnului” vine din Vechiul Testament. Semnificatia termenului este aceea ca Domnul Iisus va reveni ca Judecator al omenirii și ca Mintuitor al Bisericii. Termenul zi este folosit de aproximativ cincizeci de ori în Noul Testament ca o referire la revenirea Domnului Iisus.

2. Desi expresia a doua venire a lui Hristos nu se gaseste ca atare în Noul Testament, întilnim foarte frecvent verbul „a veni” și derivatele sale. Accentul este pus pe reintoarcerea Lui personala. Exista cam 36 de astfel de pasaje care ne anunta reintoarcerea Sa: Matei 16, 27.28; 24:30.42.44; 25, 31; 26, 64; Marcu 8, 38; 13, 26.35; 14, 62; Luca 9, 26; 12, 37.40; 18, 8; 21, 27; Ioan 14, 3.18; 1 Corinteni 11.26; 2 Tesaloniceni 1, 10; Evrei 10, 37; Iuda 14; Apocalipsa 1, 5; 3, 11; 4, 8; 16, 15; 22, 7; 12, 20.

3. Noul Testament mai folosește și termenul Parusia, tradus de obicei prin Venirea. Acest termen subliniază maretia și solemnitatea cu care va reveni Hristos. El este folosit de șaptesprezece ori în Noul Testament: Matei 24, 3.27.37.39; 1 Corinteni 15, 23; 1 Tesaloniceni 2, 19; 3, 13; 4, 15; 5, 23; 2 Tesaloniceni 2, 18; Iacov 5, 7.8; 2 Petru 1, 16; 3, 4.12; 1 Ioan 2, 28.

4. Noul Testament mai folosește de șapte ori și termenul Telos, tradus prin Sfirșitul. Acest termen este folosit în: Matei 10, 22; 24, 6.14; Marcu 13, 7.13; Luca 21, 9; 1 Corinteni 1, 8; 15, 24; 1 Petru 4, 7.

5. Un alt termen folosit în Noul Testament este Sunteleia, cu semnificația de deznodământ final, împlinire. În următoarele pasaje, el se referă la revenirea Domnului Isus: Matei 13, 39.40.49; 24, 3; 28, 20; Evrei 9, 26.

6. Un alt termen folosit de cinci ori în Noul Testament este Apocalipsis, care se poate traduce prin dezvelire, descoperire. Încă o dată, accentul este pus pe maretia și splendoarea și slava în care va reveni Domnul: 1 Corinteni 1, 7; 2 Tesaloniceni 1, 7; 1 Petru 1, 7.13; 4, 13.

7. Tot de șapte ori este folosit și termenul Epifaneia, tradus prin Aratarea. Și acest cuvânt face aluzie la impresia deosebită pe care ne-o va face Domnul când va reveni în slava Sa veșnică: 2 Tesaloniceni 2, 8; 1 Timotei 6, 14; 2 Timotei 4, 1.8; Tit 2, 13.

8. Noul Testament mai folosește și termenul Faneroo, tradus tot prin aratarea. Accentul este pus de data aceasta pe surpriza produsă asupra oamenilor de revenirea Domnului Isus: Coloseni 3, 4; 1 Petru 5, 4; 1 Ioan 2, 28; 3, 2.

O examinare atentă a modului în care sunt folosiți acești opt termeni ne va duce la concluzia că Noul Testament îi aplică frecvent pe unii în locul celorlalți. De exemplu, în Matei 24, ucenicii îl întreabă pe Domnul Isus despre parusia și despre sfirșitul tuturor lucrurilor; în versetul 6 Domnul Isus le spune că n-a venit încă telos, sfirșitul; în versetul 14 Domnul le spune: „Atunci va veni sfirșitul” (telos), în versetul 27 Isus vorbește iarăși despre parusia, iar în versetul 30 El spune că oamenii îl vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului; în versetul 36 pomeneste despre ziua aceea, iar în versetul 44 El spune: „Fiul Omului va veni în ceasul în care nu vă gândiți”. Cu alte cuvinte, în această singură luare de cuvânt a Domnului găsim folosiți împreună termenii parusia, telos, venirea. La fel este și în pasajul din 1 Corinteni 1, 7.8. Acolo sunt folosiți cu același sens termenii aratarea, sfirșitul și venirea Domnului nostru Isus Hristos.

În textul de la 1 Tesaloniceni 4, 13 – 5, 4 termenul venirea Domnului este folosit împreună cu ziua aceea. Un alt text în care putem vedea această îngemănare de termeni este și capitolul 3 din cea de a doua epistolă a lui Petru.

De aceea, recomandă el mai departe o priveghere și pregătire necurmăta ca ziua aceea să nu surprindă pe nimeni (cap. V, .6). Această atitudine este recomandată de Mântuitorul pentru fiecare creștin (comp. Mt. XXIV, 42; 1 Petru IV, 7; Iacov V, 8). Din aceasta nu rezultă însă că Sfântul Pavel s-a înșelat în această privință, cum cred unii. Orice apostol și orice creștin trebuie să fie totdeauna pregătit, ca și cum ziua Domnului ar putea fi oricând prezentă, marturisind însă sincer că nimeni nu-i poate ști data, nici chiar îngerii din ceruri, decât numai Tatăl (Mt. XXIV, 36).

Desigur, această doctrină cuprinde „un lucru tainic” (Teofilact). Este o latură a învățaturii creștine care cere multă credință. Alături de venirea a doua, stă învierea morților și judecata de apoi. Eshatologia creștină nu-i asemanătoare cu nici o altă religie, nici chiar cu cea iudaică. Din această pricină, chiar Sfântul Ioan Hrisostom nu ascunde că „sunt din cei care nu cred în acest lucru, fiindcă nu cunosc pe Dumnezeu. Dar spune-mi - continuă el - ce este mai ușor: să aduci la viață din cei ce nu sunt, sau să înviezi iarăși pe cel nimicuit?” și combate apoi pe cei care credeau în metempsihoza (reîncarnarea sufletelor): „Dar de ce să crezi că vei lua un corp străin? Spune-mi, ce-i mai ușor să iei trupul tau, sau un altul străin?... Toate plantele dau viață din cea care piere: orice viață naște din putrezire!”.

Capitolul V: Parusia Domnului. Cuvioasă pregătire pentru ea.

De la subiectul eshatologic privind învierea morților, Apostolul trece la al doilea subiect legat de acesta. Această parte e atât de strâns legată de cea dinainte, încât unii comentatori o

socotesc o singura chestiune. De fapt sunt doua; aceasta din urma are ca tema sa raspunda: când și cum va fi venirea a doua? Pe tesaloniceni îi agita nu numai preocuparea de soarta celor adormiti, dar și cealalta idee, anume ca parusia Domnului ar fi aproape. Aceasta preocupare îi facea sa aiba o idee gresita despre timpul parusiei, așteptându-se sa vina chiar în timpul vietii lor și provocând la unii parasirea ocupatiilor zilnice. Cu privire la timpul când se vor împlini toate acestea, Apostolul aminteste cuvintele Domnului, din care rezulta ca parusia va veni pe neasteptate: „Iar despre ani și despre vremuri, fratilor, nu aveti nevoie să vă scriem, caci singuri stiti bine, ca ziua Domnului vine asa, ca un fur noaptea. Atunci când vor zice: pace și liniste, - atunci, fara de veste, va veni peste ei pieirea, ca si durerile peste cea însărcinata, și scapare nu vor avea” (vers. 1-3).

Cuvintele: „despre ani și despre vremuri nu aveti nevoie sa va scriem” sunt tâlcuite de Sfântul Ioan Hrisostom în sensul ca acest moment nu este necesar sa fie cunoscut. „Ce te tot muncesti sa afli ziua sfârșitului comun”, întreaba Sfântul Parinte. „Sfârșitul lumii nu este pentru fiecare momentul mortii lui? Daca pe acesta îl treci cu bine, de acela nu te înfricosă”. Ascunderea acestui moment își are rostul ei: acela de a tine mereu pregatiti pe oameni pentru ceasul dreptei judecati.

Peste necredinciosi ziua aceea va veni tocmai când se vor socoti în pace si liniste. Pentru crestini nu trebuie sa fie asa, caci ei sunt fiii credintei și asteapta acest mare fapt. Totusi, ei trebuie sa fie în permanenta veghere, sa se înarmeze cu virtutile crestine: credinta, nadejdea și dragostea, vietuind vesnic uniti cu Hristos (vers. 4-8).

Dupa acest fragment cu caracter dogmatic, Apostolul reia sirul sfaturilor și îndemnurilor catre tesaloniceni. și anume, îi îndeamna sa aiba stima și dragoste fata de ocârmuitorii bisericii (vers. 12-13), sa dojeneasca pe aceia care traiesc în neorânduiala, sa pretuiasca harismele și sa le foloseasca spre zidirea Bisericii. Sa se fereasca de orice rau și sa nadajduiasca în Dumnezeu, care le va rasplati dupa faptele lor (vers. 14-24).

Epilogul (V, 27-28) cuprinde îndemnul staruitor al Apostolului ca epistola sa fie citita tuturor fratilor și urarea apostolica obisnuita, ca tesalonicenii sa aiba parte de belsug de har din partea Domnului nostru Iisus Hristos.

Epistola I-a catre Tesaloniceni este cea dintâi epistola paulina, în ordinea cronologica și probabil, și cea dintâi din canonul Noului Testament. Ea are deci o însemnatate aparte și din acest punct de vedere. Are un ton cu totul aparte fata de celelalte scrieri pauline si, alaturi de Epistola catre Filipeni, este cea mai calda, mai afectuoasa, mai plina de duosie paterna. Dupa continutul doctrinar, este o epistola eshatologica. Din ea putem desprinde urmatoarele învățaturi dogmatice: despre învierea mortilor, bazata pe învierea Mântuitorului (IV, 13-17), despre parusia Domnului, a carei data nu se stie și va veni pe neasteptate (IV, 16; V, 1-3). Se afirma ierarhia bisericeasca, cu puterea ei harica, cu datoria de a învăța și de a sfinti, și datoria turmei de a o asculta (V, 12-13).

Ca norme morale și de viata crestina amintim: datoria de a iubi pe crestini (IV, 9) și pe cei de alta lege (IV, 12); de a nu ne razbuna, ci de a face bine tuturor (V, 15). Se recomanda ferirea de desfrânare (IV, 3-5), rabdarea în suferinta (IV 3-4), datoria de a munci (IV, 11), o viata crestina la un înalt nivel, caracterizata prin rugaciune (V, 17-20). Pe scurt, epistola cuprinde învățaturi care tin treaz sufletul crestinului si-l înalta catre cele ceresti.

.....

EPISTOLA a II-a CĂTRE TESALONICENI

Întâia Epistolă către Tesaloniceni și-a atins numai în parte scopul pentru care fusese scrisă. Creștinii din capitala Macedoniei sunt mangâiați și întăriti de laudele apostolului; ei sunt, de asemenea, încredințați că morții întru Hristos vor participa la slava venirii Acestuia, dar cu privire la Venirea însăși au ramas oarecum nedumeriți.

Este vorba, în special, de data Parusiei, vremea anume când Domnul Se va arăta. Printre ei s-a stârnit un curent de îngrijorare, agitație și panică, întreținut de o minoritate care susține ca a doua Venire bate la ușă și că, în consecință, toți trebuie să fie de pe-acum pregătiți să-L întâmpine pe Domnul în vazduh, așa cum se părea că le spusese Pavel în prima epistolă. Curentul prinde consistență; numeroși creștini își părăsesc îndeletnicirile, refuză (consideră inutil) să mai lucreze, umblă din casă-n casă și colportează zvonuri, familii întregi cad în declin economic, societatea iese din ritmul cotidian al existenței și e pândită de dezordine; agitatorii se folosesc în fals de numele și autoritatea lui Pavel până într-acolo încât răspândesc anumite scrisori ca venind de la el (ceea ce-l va obliga pe acesta să-și marcheze epistolele cu anumite sigle de identificare și recunoaștere).

Dificultatea constă în aceea că prima generație de creștini, inclusiv Pavel, cred în iminenta Parusiei. Faptul nu e cu totul nou; încă în vremea lui Iisus existau unii care „credeau că împărăția lui Dumnezeu se va arăta îndată” (Lc 19, 11), ceea ce-L obligă pe Domnul să le spună parabola stăpânului care se va întoarce, într-adevăr, la ai săi, dar numai după o lungă călătorie. Sub influența agitatorilor apocaliptici, creștinii din Tesalonic preiau mesajul apostolic la modul său brut, fără nuanțările de rigoare, nuanțări pe care Pavel le facuse în cursul predicilor sale, dar pe care ei le dăduseră uitării. Este ceea ce face apostolul acum, în cea de a doua epistolă; el confirmă spusese din prima, dar introduce precizările de trebuință: a doua Venire a Domnului (Parusia) se va produce negreșit, dar numai după ce se vor consuma câteva semne premergătoare, evenimente majore precum o apostazie generală, apoi apariția, lucrarea și nimicirea lui Antihrist („Omul-nelegiurii”, „Fiul-pierzării” – 2, 3). Așadar, activitatea obștească trebuie să reintre în normal, fiecare să muncească și să-și vadă de treburile sale, ceea ce însă nu înseamnă cătuși de puțin slăbirea sau abandonarea credinței în Parusie; dimpotrivă, nădejdea creștinilor nu poate fi despartită de permanenta lor stare de veghe.

Toate acestea explică de ce Pavel le trimite Tesalonicenilor această Epistolă, tot din Corint, la numai câteva luni după prima, adică în cursul anului 51, și de ce această scrisoare nu mai are tonul patern și tandru al celei precedente, ci unul autoritar, aproape sever, cu un vocabular mai controlat și cu termeni care trimit la avertismente și sancțiuni.

Epistola a fost scrisă din Corint, la câteva luni după trimiterea celei dintâi, adică în cursul anului 51 sau 52. Este trimisă tot în numele Sfântului Pavel, al lui Sila (Silvan) și al lui Timotei.

3. Planul epistolei.

Epistola cuprinde trei capitole și se împarte în doua parti, precedate de o introducere sau prolog. În prolog (cap. 1), după adresă și salutare, Apostolul lauda statornicia în credința a tesalonicenilor și le aminteste rasplata ce o vor primi la judecata lui Dumnezeu pentru suferințele îndurate pentru credința lor.

Partea I-a, doctrinara (cap. II), are cuprins eshatologic. Parusia Domnului nu are un caracter de iminentă; ea va fi precedată de anumite semne: lepadarea cea mare de credința (apostazia) și aratarea omului nelegiurii.

Partea a II-a, parenetica (cap. III), cuprinde îndenmuri morale pentru modul de viața creștin. Așteptarea parusiei Domnului să fie scutită de exagerări și să fie tratată moderat, cu îndeplinirea îndatoririlor de fiecare zi, mai ales cu munca cinstită.

Epilogul (cap. III, 17-18) cuprinde salutarea finală.

II. Cuprinsul epistolei

- Scurt comentariu – Prologul (cap. 1)

Lauda credinței tesalonicenilor și răsplata lor la dreapta judecată. După începutul obișnuit, în care Sfântul Pavel, în numele sau și al colaboratorilor săi Silvan (Sila) și Timotei, salută Biserica din Tesalonic, dorindu-le har și pace de la Dumnezeu (vers. 1-2), început identic cu acela al primei epistole (I Tes. I, 1), Apostolul da expresie bucuriei pe care a resimțit-o la aflarea vestilor bune despre creștinii din Tesalonic, despre statornicia lor în credință și iubire și considera necesar să multimească lui Dumnezeu „pentru că, spune el, mult crește credința voastră și dragostea fiecăruia... a unuia față de altul... deși suferă prigoniri și strămătorari” (vers. 3-4).

Tesalonicenii erau nevoiți să suporte tot felul de ofense, necazuri și prigoniri din partea celor necredincioși, pentru că persecuția care începuse încă din timpul fondării acestei biserici (Fapte XVII, 5-10) continua cu aceeași violență. Dar aceste suferințe și prigoniri constituie, zice Apostolul, o dovadă, un indiciu, o garanție sigură a dreptei judecări a lui Dumnezeu. Este aici, în versetul 5, una din acele fraze pe care Apostolul „le aruncă înainte”, pentru că apoi să le explice, în cele ce urmează. Înțelesul este că acele încercări, pe de o parte, purifică pe cei credincioși și îi pregătesc, îi fac vrednici de împărăția lui Dumnezeu, iar pentru cei răi, pentru cei care îi persecută, ele fac să se umple măsura nelegiuirilor lor și să reverse peste ei mânia divină.

Iată textul: - (Aceste prigoniri și necazuri sunt) „dovada a dreptei judecări a lui Dumnezeu, spre a vă face vrednici de împărăția lui Dumnezeu, pentru că și suferiți, de vreme ce este drept la Dumnezeu să răsplătească cu necaz celor ce vă necăjesc pe voi, iar vouă celor necăjiți (să vă dea) odihnă, împreună cu noi, la arătarea Domnului Iisus (care va veni) din cer cu îngerii puterii Sale. În vampaie de foc, osândind pe cei ce nu au cunoscut pe Dumnezeu și pe cei care nu se supun Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos. Ei vor lua ca pedeapsă pieirea veșnică de la fața Domnului și de la slava puterii Lui, când în ziua aceea va veni să se preamarească întru Sfântii Sai...” (vers. 5-10).

A rânduit Dumnezeu, în sfatul Său etern, ca creștinul trebuie să îndure multe necazuri pentru a se face vrednic de împărăția cerurilor: (Fapte XIV, 22; comp. Iacob I, 12), De aceea, necazurile actuale trebuie să fie, în ochii tesalonicenilor, tocmai un indiciu al dreptei judecări a lui Dumnezeu, căci El răsplătește cu viața veșnică suferințele trecătoare pe care le îndura ei acum, dar și osândește pe persecutorii lor la chinurile eterne, Cu cât suferă mai mult, cu atât ceasul răsplătirii se apropie, Apostolul a mângâiat, prin tot ce a zis mai sus, pe cititorii săi, dar mai ales prin aceste cuvinte, pentru că tot omul necăjit dorește să audă că cel ce îl asuprește și îi face rău va fi pedepsit de Dumnezeu. Când Dumnezeu – vrea să spună Apostolul - va răsplăti pe voi cei necăjiți, iar pe cei ce vă asupresc pe voi îi va osândi, atunci se va vedea lamurit judecata Lui cea dreaptă. Și aceasta este o mare mângâiere, zice Teofilact, a le spune că nu se vor încununa „în dar” de la Dumnezeu, ci „cu dreptate”, ca răsplătire a ostentelor și a sudorilor lor.

Dincolo de aspectul acesta de mângâiere și îmbărbătare a tesalonicenilor în suferințele lor îndurate pentru Hristos, pasajul de mai sus are și însemnătate teologică, în special în ceea ce privește judecata din urmă și pedepsele eterne ale iadului. Ideea răsplătirii divine este dezvoltată prin contrast, înfățișând pe de o parte soarta creștinilor pioși, persecutați pentru credința lor (vers. 7 și 10), pe de altă parte soarta persecutorilor necredincioși, care „vor primi ca pedeapsă veșnică pieirea de la fața Domnului și de la slava puterii Lui” (vers. 6, 8, 9).

De observat că expresia aceasta „veșnică pieire” nu înseamnă nimicire, absorbție în neființă. În limbajul biblic și după învățătura creștină acest termen denumește chinurile fără de sfârșit ale iadului; este antonimul termenului de mântuire” (comp. Ioan XVII 11-12). Cei ce nu dobândesc mântuirea, ajung la pieire, adică la osânda veșnică.

Tot în acest context mai semnalam diferența de interpretare a cuvintelor: „în vâpaie de foc” (vers. 8). Textul grecesc leagă aceste cuvinte de partea precedentă (de vers. 7), dând ideea: când se va arăta Domnul în vâpaie de foc; textul latin al Vulgatei, dimpotrivă, le leagă de ceea ce urmează, și anume: în vâpaie de foc osândind pe cei ce nu au cunoscut pe Dumnezeu.

Interpretării, de asemenea, sunt în același dezacord cu privire la conexarea acestor cuvinte. Unii le alătură la cuvintele: arătarea Domnului din cer, făcând din ele una din trasaturile caracteristice ale celei de a doua veniri a Domnului.

După cum în Vechiul Testament aparițiile divine (teofaniile) erau, de obicei, însoțite de un foc strălucitor, care simboliza slava și puterea divină irezistibilă (cf Exod III, 2 s.u.; XIX, 18; Daniel VII, 9), tot la fel va fi la sfârșitul timpurilor, când Domnul Hristos va veni întru slava, să judece viii și morții.

Alți interpreți le leagă de cele ce urmează, astfel ca Sfântul Pavel ar desemna aici focul ca elementul teribil al osândirii divine pentru cei respinși, după cuvântul: „Duceți-va de la Mine, blestematilor, în focul cel vesnic...” (Mt. XXV; 41). Acest foc teribil va mistui pe pacatoși și lucrurile omenesti (II Petru III, 10), dar nu va vătăma deloc pe cei dreți. Deși preferăm, potrivit cu textul grecesc, prima variantă de citire, este evident, totuși, ca aceste cuvinte sunt, de asemenea, destinate să pregătească descrierea pedepsei celor rai.

Ultimele două versete (11 și 12) ale capitolului I constituie cea de-a treia și ultima secțiune (idee) a părții introductive. Apostolul se roagă lui Dumnezeu să desăvârșească credința tesalonicenilor, pentru că, în ziua venirii Domnului, să se numere între cei care vor preamări pe Iisus Hristos și să fie ei însșiși preamăriți întru El. Cu acestea, prologul se încheie. Toate aceste elogii și încurajări, motivate de asprele încercări la care tesalonicenii erau supuși și de statornicia de care ei au dat dovadă, servesc ca introducere pentru partea doctrinara propriu-zisă a epistolei.

Partea I-a, doctrinara (cap. II)

Parusia și semnele care o vor precede; staruinta în credința.

Această parte este cea mai importantă, este însăși miezul epistolei. Ea are conținut eshatologic și se poate împărți în trei secțiuni distincte.

a). Capitolul II, 1-3. Tesalonicenii erau înspăimântați de teama sfârșitului lumii, pe care îl priveau ca foarte apropiat. Apostolul îi liniștește, arătându-le că acest mare eveniment va fi precedat de anumite semne premergătoare, dintre care aminteste pe cele mai caracteristice și anume: lepădarea de credința (apostazia) și ivirea lui Antihrist: „În privința venirii Domnului nostru Iisus Hristos și a adunării noastre împreună cu El, vă rugăm, fraților, să nu vă clintiti degrabă cu mintea, nici să vă înspăimântați, nici de vreun duh, nici de vreun cuvânt, nici de vreo scrisoare ca (venita) de la noi, cum că ziua Domnului a sosit. Să nu vă amagească nimene, cu nici un chip, pentru că (ziua Domnului nu va sosi) până nu va veni mai întâi lepădarea de credința (apostazia) și nu se va da pe față omul pacatului, fiul pierzării” (vers. 1-3).

Sfântul Apostol Pavel nu avusese răgazul necesar ca să aprofundeze catehizarea tesalonicenilor, referitoare la sfârșitul lumii și la judecata de apoi.

Cuvântul său, însă, avusese darul să zguduie pe mulți și să-i facă să aștepte cu febrilitate venirea Domnului. Aceasta psihoză avea cauze multiple: dorința sinceră a celor pioși de a se afla cât mai curând în preajma Mântuitorului Hristos; frica celor pacatoși și pregătirea lor pentru momentul judecării; zelul unor creștini nu îndeajuns de instruiți în a predica venirea Domnului; interpretarea greșită a unor învățături ale Sfântului Apostol Pavel și, în sfârșit, punerea în circulație, sub numele Apostolului, a unor false scrisori, care pareau că vestesc apropierea acestui eveniment. Toate acestea, sensibilizate în contextul dureros al persecuțiilor.

Sfântul Pavel atrage atenția tesalonicenilor „să nu se lase amăgiți de nimene și în nici un chip”, pentru că parusia Domnului va fi precedată de câteva semne caracteristice, dintre care menționează: apostazia și apariția lui Antihrist, semne care încă nu s-au realizat. Marea apostazie,

adica parasirea, lepadarea de credinta, împotrivirea (razvratirea) din ce în ce mai generala a unei mari parti a omenirii împotriva lui Dumnezeu, împotriva lui Hristos și a Bisericii Lui, este prima din cele doua fapte precursorare, care vor servi ca preambul venirii lui Hristos. Ea se va manifesta, în afara, printr-o separare tot mai distincta, mai vizibila a masei celor rai si necredinciosi de mica minoritate a celor credinciosi.

Parerea ca judecata lui Dumnezeu va fi precedata de catastrofe teribile, de o revarsare a impietatii, de triumful pasager al idolatriei, de venirea unui rege sacrileg, era, de altfel, foarte veche și urca la prima origine a doctrinelor apocaliptice. Mântuitorul însusi a prevestit, cu tristete, ca la sfârșitul timpurilor, dragostea și credinta se vor împutina: „Când va veni Fiul Omului va gasi, oare, credinta pe pamânt?” (Lc. XVIII, 8; comp. Mt. XXIV, 11-14).

Multi interpreti mai vechi și mai noi au luat termenul apostat în sensul concret, adica „apostatul”, desemnând cu acest termen pe însusi Antihrist. Cu toate acestea, din text rezulta, după cum remarca cea mai mare parte a exegetilor, ca apostazia este un fenomen religios care va precede venirea lui Antihrist, „omul pacatului” și va ajunge apogeul în acest om. Sfârșitul lumii fiind o pedeapsa, nu trebuie să survina decât după o crestere a raului, ajuns la capatul evolutiei sale. Trebuie ca lumea să devina „coapta” pentru pieire sau, după cuvântul Domnului, pacatele reunite ale parintilor și ale copiilor să umple masura (Mt. XXIII, 32).

În vederile lui Pavel, de asemenea, sfârșitul lumii nu poate să vina înainte ca raul să fi atins limita sa extrema. Aceasta putere a raului, care actioneaza în lume, este acum în starea de ferment ascuns și de mister. Dar ea va izbucni violent, în afara, întrupându-se într-o personalitate care îi va servi de instrument: în „omul pacatului”, „fiul pierzarii”. Aceasta personalitate va fi, în ordinea raului, ceea ce persoana lui Hristos este în ordinea binelui. Este deci principiul rau, anti-divin, ajungând la cea mai înalta expresie. Manifestare teribila - direct opusă celei a lui Hristos: tocmai de acolo vine numele de anti-Hristos.

Acest dusman (potrivnic) al lui Dumnezeu și al oamenilor primeste aici, cum am vazut, doua alte denumiri caracteristice: „omul pacatului” și „fiul pierzarii”.

Cu privire la prima, manuscrisele grecesti se împart între citirea: „om al pacatului” și „om al faradelegii”, absenta a oricarei legi, opozitie fata de lege; fara de lege). Ea desemneaza pe Antihrist ca întruchipare, ca personificare a pacatului, ca organ și promotor a tot raul moral, sau, după varianta a doua, ca opus în principiu și chiar prin natura sa, tuturor legilor divine.

Cea de-a doua denumire, „fiul pierzarii”, este un ebraism, care înseamna: sortit, destinat nimicirii, distrugerii, ruinii, care este consecinta necesara a pacatului; cu alte cuvinte, prin antonomaza: „cel blestemat”. Este numit „fiul pierzarii” nu numai pentru ca el va antrena în pacat si, de aici, la pieire, un numar de suflete incalculabil, ci mai ales pentru ca, întruchipând în persoana sa plenitudinea raului, el va fi primul expus loviturilor razbunarii divine (comp. II, 8). Iata ce se poate spune, după textul paulin, despre acest viitor amagitor al omenirii: va fi un om, și nu un demon întrupat, cum au gândit câtiva interpreti; numele sau este „omul pacatului”, expresie mai energica decât „om pacatos” comp. Ioan IX, 34 „în pacate te-ai nascut tot”. El nu va gândi, nu va actiona, nu va trai decât pentru a pacatui; el va avea într-un grad suprem inteligenta, vointa, puterea de a pacatui el însusi și de a face să pacatuiasca și pe ceilalti oameni. După cum toti dreptii reprezinta o anumita trasatura a sfinteniei lui Hristos, tot la fel toti necredinciosii evoca întrucâtva imaginea lui Antihrist, ca și Hristos, caruia îi este antiteza, acesta va fi un individ, nu o colectivitate sau o fiinta abstracta.

Termenul de „om fara de lege”, desemnând în limbajul paulin (cf. Rom. II 12; 1 Cor. IX, 21) lumea pagâna, pare a indica faptul ca aceasta întruchipare a raului va iesi din pagânism. Este, de altfel, neverosimil ca un iudeu să poata vreodata să gândeasca să fie adorat în templu în locul lui Iahve (comp. vers. 4).

Cel putin Pavel n-a facut niciodata asemenea reprosurile vechilor sai coreligionari. Cu toate acestea, multi exegeti, sprijinindu-se pe sinoptici, acolo unde se vorbeste despre falsi Mesia (Mt. XXIV, 23-24) și pe traditiile crestine din primele secole, au dat lui Antihrist o origine iudaica. Dar

despre aceasta, cât și despre portretul lui Antihrist se continua și în versetele următoare (4-11), care vor constitui o noua secțiune.

b). Capitolul II, 4-12. Apostolul continua portretul lui Antihrist și zugrăvește trufia sa, impietatea, falsele sale minuni, sfârșitul sau: „Potrivnicul, care se înalta mai presus de tot ce se numeste Dumnezeu sau se cinsteste cu închinare, așa încât să se aseze el în templul lui Dumnezeu ca Dumnezeu, dându-se pe sine însuși ca este Dumnezeu. Nu va aduceți aminte că înca fiind la voi vă spuneam aceste lucruri? Și acum stiti ce-l opreste, ca să nu se arate decât la vremea lui. Pentru ca taina faradelegii se lucreaza deja, pâna când cel care o împiedica acum va fi dat la o parte. Și atunci se va arata cel fără de lege, pe care Domnul îl va ucide cu suflarea gurii Sale și-l va nimici cu stralucirea venirii Sale. Iar venirea aceuia va fi prin lucrarea lui satan, însoțita de tot felul de puteri și de semne și de minuni mincinoase, și de amăgiri nelegiuite pentru cei care pier, pentru ca nu au primit iubirea adevarului, ca ei să se mântuiască. Și pentru aceasta, Dumnezeu le va trimite o lucrare de amagire, ca ei să creadă minciunii, ca să fie osânditi toti cei ce n-au crezut adevărul, ci le-a placut nedreptatea” (vers. 4-12).

După ce a indicat caracterul esențial („omul pacatului”) și destinul final („fiul pierzării”) ale lui Antihrist, Sfântul Apostol Pavel expune, cu aceeași concizie riguroasă, circumstanțele principale ale manifestării și ale conduitei sale publice. Lucrarea acestui nelegiuit va fi diametral opusă lucrării lui Hristos și va fi însoțita de multe semne și minuni înșelătoare. Trasatura să definitivă va fi de a se opune, de a se împotrivi „în mii de moduri” lui Dumnezeu și lui Hristos. El va fi, deci, în cel mai înalt grad: „adversarul” Divinității. El va cauta să se înalte, în trufia sa, mai presus de tot ce se numeste Dumnezeu (expresie care se întinde la toate formele de cult) și de tot ce se adora, adică este cinstit cu un cult sacru. Va merge pâna acolo, încât să savârșească sacrilegiul de a se aseza în templul lui Dumnezeu, proclamându-se pe sine Însuși Dumnezeu și făcând să fie adorat, să i se aduca onoruri divine. „Dându-se pe sine Însuși ca Dumnezeu”, adică prin miracole diabolice, pe care Apostolul le semnaleză puțin mai jos (vers. 9 și 10) și prin care Antihrist va pretinde să demonstreze ca el este Dumnezeu.

Expresia: „În templul lui Dumnezeu”, trebuie să fie luată, potrivit contextului, într-un sens general. Ea nu desemnează, cum socotesc unii interpreți, templul din Ierusalim, ci fie Biserica creștină întreaga, înfățișată ca societate, ca un templu mistic (comp. II Cor. VI, 16; Efes. II, 21), așa cum înțeleg Sfântul Ioan Hrisostom, Teodoret, Fericitul Ieronim, Estius, iar dintre contemporani, între alții, Hilgenfeld, Bisping etc., fie ansamblul edificiilor consacrate adevăratului Dumnezeu.

Este posibil, spun mulți interpreți, ca trasând imaginea celui care trebuia să fie cea mai înaltă expresie a impietății, Sfântul Pavel să fi avut în fața ochilor încercarea monstruoasă care, cu vreo 10 ani mai înainte, fusese pe punctul de a costa viața națiunii iudaice, atunci când Caligula a dat ordin de a înalta statuia sa în templul din Ierusalim. Profetia de la Daniel VII, 25 a putut, de asemenea, să-i împrumute marile linii ale tabloului său. Oricum ar fi, acest „om al nelegiuirii”, „potrivnicul”, este înfățișat de către Apostolul neamurilor, pe la anii 51-52, ca un continuator al nebuniei sacrilege a lui Caligula și ca negarea radicală și absolută, nu numai a lui Hristos, dar și a lui Dumnezeu însuși.

Cultul cezarilor a înflorit, apoi, sub Nero (54-68) și Domitian (81-96). Nero și-a sărbătorit intrarea sa în Roma, după reîntoarcerea din Grecia, ordonând ca pe tot parcursul drumului să i se aduca sacrificii. Toate aceste lucruri au făcut pe mulți exegeți să vada în acești împărați prototipuri ale „omului faradelegii” din eshatologia paulină.

Într-un înțeles mai larg, în limbajul biblic, toti cei care se opun Evangheliei lui Hristos sunt numiti antihristi. Mântuitorul însuși anunța o întreaga serie de falsi hristosi și de falsi profeti (Mt. XXIV, 11.24), sub trasături care definesc pe „potrivnicul” descris de Sfântul Pavel. De asemenea, Ioan, ucenicul cel iubit al Domnului, zicea „ca și acum mulți antihristi s-au aratat” (I Ioan II, 18) și anume, cei care „tagaduiesc ca Iisus este Hristos” (I Ioan II, 22). Însă toti acestia sunt numai precursori sau „inchipuitori ai lui Antihrist”, cum zice Teofilact. La sfârșitul veacurilor, forțele raului vor duce acțiunea lor nefastă la paroxism; ultimii „antihristi”, asistați de întreaga putere a lui satan, vor avea o putere extraordinară de seducție. În sens strict, însă, Sfântul Pavel desemnează

aici, printr-un termen la singular: „potrivnicul”, nu multimea nestarsita de „adversari” ai lui Hristos din decursul timpurilor, ci pe acel Antihrist unic, în persoana caruia lupta împotriva lui Dumnezeu, a lui Hristos și Bisericii Sale va atinge maximum de violență.

Sfântul Pavel întrerupe pentru moment descrierea portretului și lucrării lui Antihrist, pentru a le reaminti cititorilor săi că, despre toate acestea le vorbise prin viu grai: „Nu va aduceți aminte că va spuneam aceste lucruri încă de când eram la voi ?” (vers. 5). Este evident un reproș, făcut cu multă delicatețe, pentru tesaloniceni, de a fi uitat număidecât ceea ce Apostolul le spusese. Dacă s-ar fi amintit aceste lucruri, ei n-ar fi crezut că Hristos era gata să apară și nu s-ar fi lăsat pradă unor asemenea preocupări tulburătoare.

Caligula (37-41 d.Hr.) a fost cel dintâi împărat roman care a pretins să fie încă din timpul vieții adorat ca zeu. În anul morții sale el a ordonat generalului sau Vitelius de a-i ridica statuia sa în templul din Ierusalim, dar acest ordin a rămas neexecutat, datorită opoziției înversunată a iudeilor.

Fericitul Augustin însuși n-a ezitat de a consemna în scrierile sale neputința în care era de a răspunde chestiunilor și dificultăților pe care le ridica acest pasaj. Aceste două versete se pot reduce, în cel mai scurt rezumat, la următoarele trei sintagme: a) „ceea ce oprește „aparitia lui Antihrist”; b) „taina faradelegii” care se lucrează deja; c) „cel ce oprește” și întârzie, până ce va fi dat la o parte, și atunci se va arăta Antihrist. Ce anume înțelege Sfântul Pavel prin aceste trei noțiuni, pentru tesaloniceni era bine cunoscut din învățătura orală a Apostolului. El le vorbise prin viu grai despre aceste lucruri, pentru aceasta le-a scris: „nu va aduceți aminte?” (vers. 5); „și acum stiti ce-l oprește...” (vers. 6). Deci, tesalonicenii stiau la ce se referea Apostolul, de aceea el este, în aceste două versete, de o concizie cu totul particulară.

Dar ceea ce stiau tesalonicenii noi nu mai stim. Tradiția nu ne-a păstrat nimic sigur și noi suntem reduși la presupuneri. Fără îndoială, aceea ce Sfântul Pavel a spus la Tesalonic, a repetat la Corint, la Efes, la Roma și în multe alte locuri. Vechii Părinți care au cules învățăturile apostolice atunci când ele răsuna - pentru a zice astfel - încă în lume, ne pot fi calauze luminoase în interpretarea Sfintei Scripturi; totuși, de această dată, cum vom vedea mai jos, ei diferă mult unul de altul. Tocmai de aici decurge dificultatea de interpretare pentru exegeți. Iată cum se exprima Fericitul Augustin: „Noi care nu cunoaștem ceea ce stiau tesalonicenii (comp. vers. 6), am vrea să descoperim, chiar cu prețul muncii, ce a vrut să spună Apostolul, dar nu putem. Mai ales ceea ce a adăugat face sensul și mai obscur. Cât despre mine, mărturisesc deschis că ignor pe de-a-ntregul ceea ce el a spus”. De civit. Dei, X.19.2).

”Ceea ce oprește” din versetul 6 este în buna măsură identic cu „cel ce oprește” din versetul 7. Cuvintele sunt participii (la timpul prezent), primul la neutru, deci cu un sens abstract (un lucru, ceva); cel de al doilea, la genul masculin, se referă la o persoană; ambele vin de la „a reține, a opri, a împiedica”. Cu acești termeni, Apostolul denumește un anumit obstacol, cu caracter binefacător, care împiedică și întârzie apariția în lume a lui Antihrist. Acest obstacol exista deja în timpul Sfântului Pavel și exista și astăzi, pentru că Antihrist nu a venit încă.

La cine anume se referă Sfântul Pavel, era pentru tesaloniceni, cum am văzut mai sus, bine cunoscut din învățătura orală a Apostolului, însă pentru noi ele constituie o adevărată enigmă și este imposibil de a indica cu precizie pe cine (sau ce) avea în vedere Sfântul Pavel, când scrie aceste lucruri. Toate ipotezele posibile au fost propuse și nici una nu pare a fi pe deplin satisfăcătoare.

Între cei vechi, unii interpreți, între care Severian, zic că acest obstacol este „darul Sfântului Duh- acesta este cel care ține și oprește pe Antihrist să nu vină încă. Iar când acesta se va împutina și se va ridica din mijloc (cf. vers. 7), atunci va veni și Antihrist. Teodoret de Cyr înțelege prin această hotărârea (sau rânduiala) lui Dumnezeu, cât și necesitatea ca mai întâi să se predice Evanghelia la toate popoarele (comp. Mt. XXIV, 14; Mc. XIII, 10; Rom. 11, 18), după care va veni sfârșitul”.

Alții, între care și Sfântul Ioan Hrisostom, înțeleg „imperiul roman, care, prin organizarea sa puternică, prin legile sale admirabile, promova ordinea morală; iar „cel ce oprește” era fiecare împărat. Aceste forțe, menținând pacea și ordinea socială și politică, evitau instaurarea anarhiei, a

haosului, pe fondul caruia să se ivească „cel rău”, să bulverseze lumea și, prin opera sa funestă, să accelereze sfârșitul acesteia.

Apostolul vorbește atât de enigmatic, pentru că nu voia să atragă asupra sa și asupra creștinilor primejdia de a fi învinuiți că se bucură sau că prevestesc caderea acestei împărății. În același fel înțelege acest obstacol Tertulian, care găsește aici un temei pentru creștini de a se ruga lui Dumnezeu pentru autoritatea de stat romană. Iar Fericitul Ieronim, împărtășind această părere, explică de ce Apostolul nu vorbește în acest loc mai clar și anume, pentru a nu scandaliza pe romani, care credeau că imperiul lor este etern.

După caderea imperiului roman (cel de apus, la 476; cel de răsărit, la 1453), i s-a dat ca succesor sfântul imperiu romano-german sau statul creștin în general. Nu se poate nega că nu există ceva bun în această opinie, care a fost susținută de mulți exegeți, până aproape de vremea noastră. Este neîndoielnic că legislația romană, care a devenit, mai mult sau mai puțin, aceea a majorității statelor creștine, a contribuit mult la menținerea ordinii morale în societate.

Dacă împărății păgâni, chiar și cei creștini, sunt departe de a fi fost totdeauna perfecti, ei erau totuși, prin însăși funcția lor, reprezentanții autorității și au acționat împotriva raului.

O opinie, de asemenea, destul de comună vede în acest obstacol pe arhanghelul Mihail, care în Apocalipsă XII, 7-9 este înfățișat ca factorul cel mai eficient al înfrângerii lui satan. Câteva trasături din descrierea paulină ar putea să convină, dar nu vedem cum (pentru ce) arhanghelul ar înceta, în zilele din urmă, de a se opune lucrării lui Antihrist și i-ar da momentan libertate în acțiune.

P. Buzy crede că trebuie să căutăm explicația acestui text încărcat de mister pe o altă cale, întrucât nici una din aceste persoane, lucruri și situații nu poate fi socotită - cu adevărat - piedică înaintea venirii lui Antihrist: imperiul roman s-a dezmembrat, iar „omul nelegiurii” nu s-a arătat; harul va fi întotdeauna în lume; arhanghelul Mihail nu va fi niciodată îndepărtat din starea de ocrotitor al lumii. După opinia acestui teolog, piedica care se împotrivesc influențelor lui satan și care acum se opune acțiunilor lui Antihrist, este opera predicatorilor creștini și a tuturor creștinilor, care prin vorba și fapta lor contribuie la întărirea creștinismului. „Marturia tuturor misionarilor creștini este cea care împiedică fiara de a urca din abis (comp. Apoc. XIII și XVII); ea nu o va putea face decât atunci când această marturie va fi încheiată”.

Primii cititori, tesalonicenii, știau foarte bine și înțelegeau fără greutate ceea ce retinea pe „adversarul” lui Hristos de a se arăta și anume: propovăduirea împărăției lui Dumnezeu care avea să se întindă pe tot pământul (Mt. XXIV, 14; XXVIII, 18-19) și la care ei însși trebuiau să contribuie. Un astfel de învățământ era eficient în cel mai înalt grad pentru a trezi zelul lor.

Această interpretare pare a fi cea mai potrivită și în prezent este acceptată de majoritatea exegetilor. Cu toate acestea, rămâne un punct iremediabil obscur: lumea odată evanghelizată, predicatorii par să dispară și să lase câmp liber falsilor profeti; cei doi martori, de care vorbește Apocalipsa Sfântului Ioan (XI, 3-13), sunt, de asemenea, omorâți și fiara mării nu mai întâmpină rezistență. Ei vor învia apoi și vor urca la cer. Abia realizarea acestor profetii va permite înțelegerea lor deplină, dar certitudinea triumfului final al lui Iisus Hristos, anunțat atât de Apostolul neamurilor cât și de ucenicul cel iubit, rămâne o puternică consolă pentru marturisitorii creștini ai tuturor timpurilor. După această sumară, pe cât a fost posibil, trecere în revista a diverselor încercări din partea interpretelor de a aduce lumina în acest pasaj atât de obscur, să revenim la text.

Cuvintele: „că «cel nelegiuit» să se arate la timpul său” (vers. 6) înseamnă „la vremea hotărâtă (rânduită) de Dumnezeu”, nu mai înainte, deci când Dumnezeu îi va permite să vină, potrivit providenței Sale. De nu ar fi oprit, el ar veni și acum” dar este ținut și împiedicat să se arate.

„Pentru că taina faradelegii se și lucrează”, continuă Apostolul (vers. 7). Prin „taina faradelegii” Sfântul Pavel înțelege influența lui satan, care activează neîncetat în lume de la caderea primului om și care se va manifesta înaintea venirii lui Antihrist printr-un grad extraordinar de opoziție față de Dumnezeu. Ea se manifesta atunci, sub ochii Apostolului, în special prin persecuțiile care izbucneau aproape pretutindeni împotriva Bisericii. Revarsarea faradelegii va

ajunge punctul maxim în lucrarea lui Antihrist, dar în chip tainic lucrează totdeauna, voalat pentru ochii celor care nu au privirea pătrunzătoare, dar nu și pentru cei care știu să aprecieze „semnele timpurilor” (comp. Mt. XVI, 1-3).

„Domnul îl va ucide cu suflarea gurii Sale și cu strălucirea venirii Sale” (vers. 8). Ca să mângâie pe tesaloniceni, cum observa Hrisostom și Teofilact, Apostolul se grabeste să anunțe că Antihrist nu va avea decât un triumf efemer și că nimicirea îl va ajunge tocmai atunci când se va crede mai tare ca niciodată. Sfântul Pavel folosește expresiile lui Isaia (XI, 4), pentru a face să înțelegem că Antihrist este cel despre care vorbea acest profet, când zice că Domnul îl va ucide cu suflarea buzelor Sale (comp. și Daniel VIII, 25). Prin acest limbaj metaforic, Apostolul exprimă rapiditatea și caracterul irezistibil al prabusirii lui Antihrist. După cum ivirea zorilor risipește de îndată tenebrele nopții, tot așa arătarea Domnului Hristos și porunca să vor fi de ajuns pentru a nimici pentru totdeauna pe acest nelegiuit, în aparenta invincibil.

Se remarcă aici ideea grandioasă pe care ne-o dă Sfântul Pavel despre puterea lui Iisus Hristos. Nu-i va trebui nici un efort pentru a face să dispară acest monstru al nelegiuirii.

După aceasta paranteză (vers. 5-8), Apostolul ne descrie caracterul lui Antihrist și modul în care el se va manifesta. Înarmat cu puterea lui satan, va face minuni atât de uimitoare, încât dreptii însisi vor avea nevoie de a se atasa puternic de autoritatea Bisericii pentru a nu fi și ei antrenati în amăgire: „Iar arătarea lui va fi prin lucrarea lui satan, cu toată puterea și cu tot felul de semne și minuni mincinoase și cu toată amăgirea nedreptății pentru cei ce pier din pricina că n-au primit iubirea adevărului spre a se mântui” (vers. 9-10).

În ce fel vor fi miracolele lui Antihrist minuni mincinoase, adică înșelătoare, iluzorii? Mai întâi pentru că vor avea ca scop de a înșela pe oameni și de a-i antrena în eroare și impietate. În al doilea rând, pentru că o mare parte din aceste minuni nu vor fi decât naluciri și iluzii. În al treilea rând, în sfârșit, chiar atunci când astfel de fapte minunate vor fi reale, ele nu vor depăși deloc puterea creaturii și Biserica va putea discerne aceste false miracole de cele care sunt marcate de „degetul lui Dumnezeu” (vezi: Exod VIII, 19). Dar în acel timp, mai mult ca niciodată oamenii usuratici și nesupuși vor fi expuși să-și piardă credința. Teologii fac aici o importantă reflecție. O adevărată minune nu poate veni decât numai de la Dumnezeu. Iar Dumnezeu nu poate să certifice minciuna. Deci, cel care predica o învățatură de credință falsă nu poate face adevărate minuni.

c). Capitolul II, 13-17. Aceasta pericopa face trecerea de la partea dogmatică la cea parnetică. Ea cuprinde cuvinte de îmbărbătare și îndemn. Apostolul roagă pe Domnul Hristos să-i întarească în învățatura cea dreaptă și în faptele bune: „Iar noi, fraților iubiti de Domnul, suntem datori să mulțumim totdeauna lui Dumnezeu pentru voi, pentru că v-a ales Dumnezeu dintru început, spre mântuire, întru sfântirea duhului și întru credința adevărului, la care v-a chemat prin Evanghelia noastră spre dobândirea slavei Domnului nostru Iisus Hristos. Așadar, fraților, stați neclintiti și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră. Însuși Domnul nostru Iisus Hristos și Dumnezeu Tatăl nostru, Care ne-a iubit pe noi și ne-a dat, prin har, mângâiere veșnică și bună nădejde, să mângâie inimile voastre și să vă întoarcă în tot cuvântul și în lucrul cel bun” (vers. 13-17).

După ce a zugrăvit tabloul sumbru al evenimentelor din zilele cele din urmă ale lumii, Apostolul se îndreaptă către iubii săi tesaloniceni, pentru a-i încuraja să rămână neclintiti în credință. El le arată, după cum tâlcuieste Teofilact, că toate aceste lucruri înfricosătoare despre care le-a scris mai sus sunt pentru ceilalți, adică pentru cei necredincioși și pieritori, asupra cărora au să vină acestea, însă ei nu au să se teme de pedeapsă rezervată lui Antihrist și partizanilor săi, pentru că ei au primit cuvântul lui Dumnezeu și îl practică din toată inima și convingerea.

Din cuprinsul pericopei, este de reținut, mai ales, îndemnul dat tesalonicenilor să rămână statomici în credință și „să țină predaniile” pe care le învățaseră fie prin viu grai, fie prin epistola pe care le-o trimisese mai înainte. „Iubirea adevărului” poate însemna fie iubirea de adevăr (genitivul obiectiv), fie iubirea care izvorăște din adevăr (genitivul subiectiv). Oricum, textul e superb (vers. 15). Trebuie să remarcăm că învățatura orală este plasată cea dintâi.

Apostolii s-au conformat poruncii divinului Învatator: „Mergând... propovăduiti” (Mt. XXVIII, 19; Mc. XVI, 15). Mai întâi au învățat prin viu grai și abia mai târziu, potrivit cu nevoile comunitatilor crestine și pentru a completa sau a reaminti învățământul oral, unii dintre Apostoli sau ucenici ai acestora si-au luat greaua sarcina de a îmbraca adevarurile propovăduite de Mântuitorul în haina cuvântului scris. Deci, învățatura crestina s-a transmis pe doua cai: prin Sfânta Traditie și Sfânta Scriptura, dintre care Traditia precede - ca vechime - Scripturii.

”De aici rezulta ca regula credintei nu rezida numai în Scriptura inspirata. Cu toate ca este divina, ci în autoritatea Bisericii care interpretează. Sfântul Ioan Hrisostom, comentând acest text, face aceasta pretioasa remarca: „Este, deci, evident, prin însasi aceasta expresie „fie prin cuvânt”, că Apostolii nu au cuprins toata doctrina în epistolele lor, ci au învățat multe adevaruri fără să le scrie. Unele cât și celelalte merita în mod egal credinta noastră. De aceea, noi trebuie să primim traditia Bisericii ca demna de credință. Când cineva ne zice: <este traditie>, să nu mai cerem nimic în plus” Iata un text precis, decisiv, care stabileste, contra protestantilor, autoritatea traditiei.

Partea a II-a, morala (cap. III)

Îndemn la rugaciune si munca

În aceasta parte, Sfântul Pavel îi îndeamna pe tesaloniceni să se roage pentru ca predica și misiunea să se dea roade, să se raspândeasca în lume; să se roage și pentru el personal, spre a fi izbavit de dusmani. Să aiba dragoste unii pentru altii și rabdare, caci prin aceste virtuti vor progresa în viata sociala și ei în calitate de crestini (vers. 1-5).

Un sfat de mare importanta este cel referitor la munca. După exemplul sau, și ei trebuie să munceasca și să nu traiasca în neorânduiala. Cei dintre ei care nu vor voi să munceasca, să nu-i mai ajute, caci acestia nu merita nici sa manânce. Porunca nu vizeaza neputinta sau încăpăcitatea de a munci (de exemplu: copiii, bolnavii, batrânii), ci refuzul de a munci. Apostolul ridica munca la un principiu de viata. Iata textul: „Fratilor, în numele Domnului nostru Iisus Hristos va poruncim să vă feriți de orice frate care umbla fara rânduiala și nu după predania pe care ati primit-o de la noi. Caci voi însiva stiti cum trebuie să va asemanati noua, pentru ca noi n-am umblat fără rânduială între voi, nici n-am mâncat pâine în dar de la cineva, ci cu munca si cu truda, noaptea și ziua lucrând, pentru a nu împovara pe vreunul dintre voi. Nu pentru ca n-aveam putere, ci ca să ne dam pe noi însine pildă voua, spre a ne urma. Caci și atunci când eram la voi, v-am dat porunca aceasta, ca daca cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu manânce. Pentru ca auzim ca unii de la voi umbla fara rânduiala, nelucrând nimic, ci iscodind. Unora ca acestia le poruncim și îi rugam, în Domnul nostru Iisus Hristos, ca în liniste lucrând, să-și manânce pâinea lor” (vers. 6-12).

După aceste sfaturi, Apostolul formuleaza din nou o rugaciune pentru pacea Bisericii și pentru progresul ei duhovnicesc (vers. 16). Îl numeste pe Mântuitorul „Domnul pacii” și prezinta pacea drept un bun indispensabil pentru viata crestina. Obârșia ei este în Dumnezeu însusi.

Epilogul (vers. 17-18) cuprinde salutarea și binecuvântarea finala. Pe acestea le scrie Sfântul Pavel însusi, cu mâna proprie: „Salutarea, cu mâna mea, a lui Pavel. Acesta este semnul meu în orice scrisoare: asa scriu” (vers. 17).

El tine să sublinieze acest lucru, pentru a preîntâmpina aparitia, pe numele sau, a unor false epistole pauline (vezi: II 2). Binecuvântarea finala este cea obisnuita: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toti! Amin.”

EPISTOLA I CĂTRE TIMOTEI

Destinatarul epistolei. Personalitatea Sfântului Timotei.

Primele două din cele trei epistole pastorale au fost adresate de Sfântul Apostol Pavel ucenicului său Timotei. Acesta era originar din Listra, din ținutul Licaoniei, născut dintr-o mamă evreică, Eunichi și dintr-un tată grec, iar bunica se numea Loida (II Tim. 1, 5; Fapte XVI, 1). De la mama și bunica sa primește o bună educație; și-a însușit bine legea iudaică, ca și învățăturile creștine predicate de Sfântul Pavel. El și familia sa s-au convertit la creștinism în prima călătorie misionară a Apostolului. Aceasta rezultă din faptul că autorul cărții Faptele Apostolilor vorbește despre Timotei, în referatul privitor la a doua călătorie misionară a Sfântului Pavel, ca despre „un ucenic vechi” (Fapte 16, 1-3).

Putem presupune că și tatăl lui Timotei s-a convertit. Elinii, în general, nu erau refractari creștinismului. El, cu atât mai puțin, cu cât, ca soț al unei evreice, cunoștea monoteismul și nădejdele mesianice ale iudeilor. Faptul că Sfântul Pavel nu-l asociază la omagiile pe care le aduce (în II Tim. 1, 5) zelului creștinesc al bunicii și mamei lui Timotei, ne face să credem că tatăl lui Timotei nu mai era în viață când Apostolul a scris epistola respectivă.

În a doua călătorie misionară, Sfântul Pavel l-a luat pe Timotei ca ucenic și însoțitor permanent al său, după ce în prealabil l-a determinat să se circumcidă. Faptul că Timotei, fiu al unei evreice, nu fusese circumcis, constituia un obstacol pentru misiunea sa între evrei. Făcând aceasta excepție de la hotărârea sinodului apostolic de la Ierusalim (Fapte XV, 23 s.u.) și de la principiile sale, Sfântul Pavel îi asigură lui Timotei accesul în sinagogile iudaice, în care avea să propovăduiască după aceea.

Din acest moment Timotei devine cel mai devotat și mai apropiat colaborator al sfântului Pavel. Îl însoțește în a doua călătorie misionară și îndeplinește misiuni speciale în Filipi, Tesalonici și Bereea; îl însoțește și în a treia călătorie misionară la Efes și de aici efectuează alte misiuni în Macedonia și Corint. A stat alături de Sfântul Pavel, în apropierea sa, în închisoarea din Cezareea Palestinei (58-60) și în prima captivitate din Roma (Filip. 1, 1; Col. 1, 1). În acest din urmă răstimp, probabil ca a fost și el închis (Evrei XIII, 23).

Dupa eliberarea din prima captivitate de la Roma, Apostolul întreprinde o călătorie misionară în Spania, pe care n-o semnalează nici o scriere nou-testamentară, dar o atestă Clement Romanul, fragmentul Muratori, Sfântul Epifaniu etc. De aici, el revine în răsărit vizitând Corintul (II Tim. IV, 20); Creta (Tit I, 5); Efesul (1 Tim. I, 3) și Macedonia (1 Tim. I, 3). În această vizită din Efes, Sfântul Pavel așează ca episcop în același oraș pe Timotei. Acesta păstorește aici, ca locțiitor apostolic, cu puteri depline și permanente, până la sfârșitul său martiric - nu ca delegat temporar, cum afirmă unii. În timpul celei de a doua captivități la Roma, în toamna anului 66, Sfântul Pavel a voit să-l mai vadă odată, înainte de a-și da viața pentru Hristos (II Tim. IV, 9, 13).

Cât de mult îl pretuia Sfântul Apostol Pavel și de cât folos i-a fost tovarasia acestui devotat ucenic, ne-o arată următoarele date: a). Apostolul neamurilor îl asociază la numele sau de șase ori în adresele epistolelor sale (II Cor. I, 1; Filip. I, 1; Col. I, 1; 1-2 Tes. I, 1 și Filimon I, 1); b). îi adresează două epistole: I și II Timotei; c). este amintit nominal de 23 de ori în Noul Testament; 17 din aceste mențiuni despre ostenele și calitățile sale le face Sfântul Pavel, în epistolele sale, iar restul de șase, Sfântul Luca în Faptele Apostolilor. Iar calificativele cu care îl distinge Sfântul Pavel sunt dintre cele mai calduroase.

Istoricul Eusebiu al Cezareii ne informează că Timotei, după moartea martirică a Sfântului Apostol Pavel, a pastorit în continuare în Efes, fiind primul episcop al acestei biserici. Iar Fotie,

patriarhul Constantinopolului, consemneaza traditia dupa care iubitul ucenic al lui Pavel a murit de moarte martirica în timpul domniei lui Domitian (81-96), fiind ucis de pagâni cu un ciomag si a fost înmormântat la Efes. Mai târziu, din porunca împaratului Constantiu, fiul lui Constantin cel Mare, sfintele lui moaste au fost aduse la Constantinopol, la anul 356 si au fost asezate, împreuna cu cele ale Sfintilor Apostoli Luca si Andrei, în biserica Sfintilor Apostoli. Biserica îl pomeneste în ziua de 22 ianuarie.

2. Motivele și scopul epistolei.

Biserica din Efes era asezata, geografic, la punctul de rascruce al multor curente filozofice, conceptii de viata si practici religioase absurde, ca acelea din religiile de mistere ale Orientului antic, care se încrucisau în Asia Mica.

Amenintata de „lupi rapitori” (cf Fapte XX, 21 s.u.) înca din vremea celei de a treia calatorii misionare a Sfantului Apostol Pavel, acesta, dupa eliberarea din prima captivitate romana, îi orânduieste un conducator capabil sa faca fata atât primejdiilor din afara, cât si ratacirii lor dinauntru, care ar fi putut primejdi unitatea, ortodoxia si sfintenia ei. Alegerea lui s-a oprit asupra lui Timotei.

Destoinic si încercat, Timotei putea învinge - în exercitarea misiunii sale – orice dificultati pastorale. Stiind însa vârsta înca tânara a lui Timotei si sarcina sa grea, precum si faptul ca autoritatea sa i-ar putea fi contestata, îi scrie aceasta prima epistola. Timotei avea înca nevoie de învatatura, „dar nu de aceea pe care o au ucenicii, ci de cea cuvenita dascalului”, cum precizeaza Sfantul Ioan Hrisostom.

Scopul ei este, deci, de a întari autoritatea lui Timotei ca episcop si a-i servi drept garantie în fata celor care i-ar refuza-o; de a-i da sfaturi în conducerea turmei, cum sa se fereasca de eretici, cum sa organizeze cultul, sa aleaga preotii si cum sa se comporte fata de diferite categorii sociale si persoane din Biserica. Locul de unde scrie epistola pare a fi undeva în Macedonia, mai sigur în Filipi, iar data pe la anul 65.

3. Planul epistolei. Epistola I-a catre Timotei are șase capitole si poate fi împartita în doua parti:

Partea I-a, pastorală, propriu-zisa (cap. I-III).

Ea cuprinde o serie de învataturi referitoare la pastrarea si pazirea adevaratei credinte, la organizarea cultului si orânduirea preotilor. Dupa salutarea initiala (I, 1-2), noi gasim un prim paragraf (I, 3-20), care are oarecum caracterul unei introduceri si care vorbeste despre” lupta cea buna” (I, 18) pe care pastorul de suflete trebuie sa o sustina pentru Hristos si pentru Biserica. Un al doilea paragraf (II, 1-15) traseaza câteva reguli de urmat pentru buna desfasurare si organizare a cultului divin; al treilea (III, 1-16) cuprinde îndrumari importante privitoare la alegerea slujitorilor bisericesci.

Partea a II-a, morală (cap. IV-VI) cuprinde de asemenea trei paragrafe.

Primul (IV, 1-16) se refera la obligatiile lui Timotei ca slujitor al Bisericii, mai ales cele privitoare la predica si conduita sa. Al doilea (V, 1 - VI, 2) îi indica felul cum sa se comporte fata de diferitele categorii de membri ai comunitatii bisericesci: batrâni, tineri, vaduve si sclavi etc. Al treilea (VI, 3-21) cuprinde unele îndemnuri speciale pentru pastrarea dreptei credinte, de lupta împotriva ereticilor si privitoare la primejdiile bogatiei.

4. Cuprinsul epistolei.

- Scurt comentariu –Partea I-a, pastorală (cap. I-III)

Mentinerea și pazirea adevaratei credinte, grija de cultul divin si însusirile slujitorilor bisericesci.

Capitolul I : Pazirea adevaratei credinte fata de învatatorii mincinosi, rolul Legii și pilda Apostolului.

Epistola începe, dupa obicei, cu adresa si salutarea de început: „Pavel, apostol al lui Iisus Hristos dupa porunca lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru, si a lui Iisus Hristos, nadejdea noastra, lui

Timotei, adevarat fiu in credinta: Har, mila, pace de la Dumnezeu - Tatal si de la Hristos Iisus, Domnul nostru” (vers. 1-2).

Sfântul Apostol Pavel si-a scris numele în toate epistolele sale, în afara de epistola adresata Evreilor. Înscierea numelui autorului la începutul unei scrisori era în antichitate un obicei curent (comp. Fapte XXIII 26), caruia i se conformeaza si Sfântul Pavel. El se recomanda ca „apostol al lui Iisus Hristos” nu spre stiinta lui Timotei, caruia îi era familiara aceasta titulatura si stia cât este de îndreptatita, ci din respect pentru aceasta demnitate cinstitoare si plina de raspundere si, mai ales, pentru motivul ca destinatarul ei avea sa se refere la autoritatea dascalului sau, în confruntarile inevitabile cu adversarii dreptei credinte. Comentând expresia „apostol al lui Iisus Hristos dupa porunca lui Dumnezeu”, Sfântul Ioan Hrisostom face trimitere la I Corinteni IX, 16: „Caci daca vestesc Evanghelia, nu-mi este lauda, pentru ca sta asupra mea datoria. Caci, vai mie daca nu voi binevesti”. Facând precizarea ca lucrarea sa se face „dupa porunca lui Dumnezeu”, Sfântul Apostol Pavel atrage atentia lui Timotei ca cele ce urmeaza nu sunt cuvinte omenesti, ci cuvântul lui Dumnezeu.

Dupa adresa si salutare, Apostolul îndeamna pe Timotei sa fereasca cuvântul Evangheliei de falsele învățaturi iudaice despre îngerii si despre genealogii interminabile în legatura cu viata patriarhilor si alte personaje din Vechiul Testament, toate menite sa puna cu totul în umbra planul lui Dumnezeu pentru mântuirea omului: „Când am plecat în Macedonia, zice Apostolul, te-am îndemnat sa ramâi în Efes ca sa pui în vedere unora sa nu învete învățaturi straine, nici sa ia aminte la basme si la genealogii fara de sfârșit, care aduc mai degraba certuri, decât lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu, cea întru credinta” (vers. 3-4).

Rezulta din cele de mai sus ca Apostolul Pavel si Timotei fusesera, cu putin timp înainte, împreuna la Efes. Rezulta, apoi, ca aici aparusera deja tendinte de îndepartare de la dreapta învățatura. Acesta este unul din motivele care îl îndeamna sa-i scrie aceasta epistola, reamintindu-i câteva din îndemmurile date si care constituiau tot atâtea din îndatoririle sale ca întâistator al Bisericii din Efes. Mai întâi, „sa puna în vedere unora sa nu învete învățaturi straine”, adica altele decât aceea pe care o propovaduieste Pavel. „Nici sa ia aminte la basme si la genealogii fara de sfârșit...”.

În epistola catre Tit (I, 14), dând aceleasi îndemnuri, Sfântul Pavel precizeaza ca este vorba de „basmes iudaice”, iar „genealogiile”, sunt amintite, în aceeasi epistola (III 9), într-un context care argumenteaza sustinerea ca si acestea își aveau obârșia în mediul iudaic si în literatura talmudica. Basmes, spune Teodoret de Cyr, numeste nu învățatura Legii, ci interpretarea iudaica, pe care ei o numesc Misna”. „Basmes”, de care vorbeste aici Apostolul, nu sunt, deci, inspirate din mitologia pagâna, din speculatiile gnostice si nici din istorisirile apocrife asupra vietii lui Iisus, ci erau legende rabinice, care amplificau si alegorizau faptele patriarhilor din Vechiul Testament.

Cât despre „genealogii”, dupa unii erau privitoare la îngerii, dupa altii la patriarhii din Geneza.”Era obiceiul la iudei, spune Sfântul Ioan Hrisostom, ca unii sa-si cheltuiasca vremea cu lucruri de nimic, ca de pilda numararea mosilor si a stramosilor, pentru ca astfel sa obtina slava în istorie”. Unii crestini efeseni proveniti dintre iudei își cautau originile pâna la Avraam, Isaac si la ceilalti patriarhi, se spune în Ambrosiaster. Este lesne de înțeles ca asemenea „cercetari” erau menite sa impresioneze pe ceilalti crestini proveniti dintre neamuri, care nu puteau sa probeze o astfel de ascendenta prin genealogiile lor.

Se urmarea, în primul rând, atragerea crestinilor spre sterile cautari si discutii si apoi obtinerea unei pretinse întâietati fata de crestinii proveniti dintre pagâni. Pe o perioada mai lunga de timp, o astfel de situatie ar fi putut sa duca la împărțirea creștinilor proveniti dintre neamuri. Este evident ca primii ar fi avut asigurata întâietate a asupra celor din urma. Cu timpul s-ar fi creat o adevarata aristocratie genealogica, cu consecinte greu previzibile pentru viitorul Bisericii.

În acelasi timp, mânati de pornirea desarta de a dobândi întâietate, se erijau în interpreti ai Legii lui Moise, cu pretentii de competenta indiscutabila. Ei aratau însa ca nu cunosc nici Legea, nici Evanghelia (vers. 7). Pe unii ca acestia Timotei este îndrumat sa-i aduca la realitate, cu atât mai

mult cu cât ei continuau să fie, formal, membri ai Bisericii; să le arate că Legea este bună dacă este împlinită conform cu scopul pentru care s-a dat. Căci scopul Legii este Hristos (cf. Rom. X; 4), la care se ajunge prin credință și fapte bune.

Legea a fost bună și impusă iudeilor pentru anumite interdicții. Împlinirea ei este posibilă, numai prin ascultarea desăvârșită de Evanghelia lui Hristos, prin care Legea s-a împlinit. Ea nu are sens de a exista pentru cel drept, pentru că acesta este calauzit de Legea morală și de Evanghelie. Ea a fost dată numai pentru cei robiți pacatelor. Cei dreți, cei care se conduc de credință în Hristos, nu au nevoie de Lege: „Noi știm, zice Apostolul, că Legea este bună, dacă se folosește cineva de ea potrivit Legii; aceasta știind că Legea nu este pusă pentru cel drept, ci pentru cei faradelege și răzvrătiți, pentru necredincioși și păcătoși, pentru necuvioși și spurcați, pentru ucigașii de tată și ucigașii de mamă, pentru omorătorii de oameni, pentru desfrânați ... pentru mincinoși ... și pentru tot ce stă împotriva învățaturii sănatoase ...” (vers. 7-11).

Prin termenul „Legea” (o nomos), Apostolul înțelege Legea mozaică, dar mai ales Decalogul, pentru că, notează Sfântul Ioan Hrisostom, Decalogul pune în lumina forta și frumusețea ei morală. Rolul Legii, înainte de venirea lui Hristos, era de a feri pe oameni de păcat (Gal. III, 23) și mai ales de a-i calauzi către Hristos (Gal. III, 24). „Dacă ați fi crezut lui Moise, precizează Mântuitorul, ați fi crezut și Mie, căci despre Mine a scris acela” (In. V, 46).

Dar, căutând în Legea veche temeiuri pentru o altă învățatură decât cea propovăduită de Sfântul Apostol Pavel și de Biserică, iudaizantii făceau cale întoarsă (vers. 6). „S-au întors” spre punctul de la care au venit, situându-se pe o poziție anacronică, lipsită de orizont și de orice speranță de mântuire. În această lipsă de perspectivă soteriologică în care se aflau iudaizantii din Efes era prezent un mare pericol pentru toți aceia care luau aminte la așa-zisele lor învățături și care, astfel, se îndepărtau de propovăduirea evanghelică mântuitoare.

Apostolul exemplifică cele spuse cu pilda propriei sale vieți. El aminteste despre chemarea sa la apostolat (vers. 12-17) de către Domnul Hristos, deși mai înainte prigonișea Biserica creștină. Însă, făcuse aceasta din neștiință, pentru care motive Mântuitorul și-a arătat față de el toată dragostea. Cazul său este o pildă, că oricine crede și se pocăiește poate fi iertat: „Multumesc Celui ce m-a întărit, lui Hristos Iisus, Domnul nostru, că m-a socotit credincios și m-a pus să-I slujesc, pe mine, care mai înainte huleam, prigoneam și batjocoream. Totuși am fost miluit, căci, în necredința mea, am lucrat din neștiință. Și a prisosit foarte harul Domnului nostru, împreună cu credința și cu dragostea cea întru Hristos Iisus... Și tocmai pentru aceea am fost miluit, că Iisus Hristos să arate mai întâi în mine toată îndelunga Sa răbdare, spre pilda celor ce vor să creadă în El, spre dobândirea vieții veșnice. Iar Împăratului veacurilor, Celui nescricios, nevazutului, singurul Dumnezeu: fie cinste și slava în vecii vecilor. Amin!” (vers. 12-17).

Apostolul multumeste, deci, lui Dumnezeu pentru bunăvoința ce i-a arătat. Era, într-adevăr, un act de mare bunăvoință chemarea sa la apostolat, el care fusese prigonitor al Bisericii. Chemarea lui n-a fost, însă, un act arbitrar. A fost miluit, pentru că „în necredința lui, a lucrat din neștiință”. Necredința nu prin refuzul de a crede, ci prin absența revelației, pentru că atunci nu știa adevărul despre Domnul Hristos. Minunea de pe drumul Damascului, prin care Hristos i se revelează direct (Fapte 9:1-18) alungă neștiința în care se afla Saul. Bunăvoința față de el a avut și rostul pedagogic, arătând că Dumnezeu îi cheamă pe toți la mântuire (vers. 15).

Timotei trebuie să păstreze credința cea adevărată (vers. 18-20), pentru că mulți se abătuseră de la ea, cum erau Imeneu și Alexandru, care au fost excluși de Apostol din comunitate: „Această poruncă îți încredințez, fiule Timotei, că potrivit proorociilor făcute mai înainte asupra ta, să te lupți lupta cea bună, după cuvântul lor, având credința și cuget bun, pe care unii, lepădându-le, au căzut din credință. Dintre aceștia sunt Imeneu și Alexandru, pe care i-am dat satanei, ca să se învețe să nu hulească” (vers. 18-20).

Referindu-se la cuvintele: „potrivit proorociilor făcute mai înainte asupra ta”, Sfântul Ioan Hrisostom spune că ele fac aluzie la alegerea lui Timotei pentru preotie.

Imeneu si Alexandru par sa fie identici cu cei amintiti si în II Tim. II, 17 si IV, 14, despre care Apostolul spune ca i-au facut mult rau. Amândoi vor fi fost efeseni de obârșie. Cuvintele „pe care i-am dat satanei” desemneaza o sentinta de excomunicare lansata de Apostol contra lui Imeneu si Alexandru. Este o formula (înca incerta) de excludere din comunitate, pedeapsa severa care îi lasa însa celui vinovat sansa unei reabilitari târzii (vezi si I Cor. V, 5). Dupa informatii pastrate în traditia bisericeasca, cei” dati satanei” erau loviti si de neputinte trupesti: de boli, de paralizie, chiar moarte fulgeratoare, cum a fost cazul sotilor Anania si Safira (Fapte V; 5 si 10). Aceasta pedeapsa drastica se aplica în Biserica primara numai nelegiuitilor cu totul refractari mijloacelor comune de îndreptare si ea avea si un scop pedagogic.

Capitolul II: Timotei este îndrumat cum sa organizeze slujbele bisericesci.

În acest capitol nu este vorba de cultul particular, ci de cel care era celebrat de crestini efeseni în adunarile lor religioase, deci, de cultul public.

Întâlnim aici trei sectiuni:

1. Caracterul universal al rugaciunii Bisericii (vers. 1-4).

”Va îndemn deci, înainte de toate, sa faceti cereri, rugaciuni, mijlociri, multumiri, pentru toti oamenii, pentru conducatori si pentru toti care sunt în înalte dregatorii, ca sa petrecem viata pasnica si linistita, întru toata cuviosia si buna cuviinta, ca acesta este lucru bun si primit înaintea lui Dumnezeu” (vers. 1-3). Necesitatea rugaciunilor de obste deriva din valabilitatea universala a rascumpararii omenirii prin jertfa Mântuitorului. „Dumnezeu vrea ca toti oamenii sa se mântuiasca si sa vina la cunostinta adevarului” (vers. 4). În mod special, Apostolul mentioneaza rugaciunea pentru conducatorii tarii si pentru cei din înalte dregatorii, ca acestia sa-si poata îndeplini cu bune rezultate atributiile lor, caci de ei depinde pacea si linistea societatii în care vietuim. Sfântul Ioan Hrisostom îi aseamana pe acestia cu „niste turnuri de aparare” care, respingând pe dusmani, pe cei ce se afla înlauntrul cetatii îi pastreaza în pace.

2. Mântuitorul Hristos, unicul Mijlocitor între Dumnezeu si oameni (vers. 5-7).

Urmeaza o scurta expunere hristologica, unde se arata ca Mântuitorul Hristos este singurul Mijlocitor între Dumnezeu si oameni, Care prin jertfa Sa a adus rascumparare pentru toti oamenii si a Carui învatatura o vesteste în lume spre mântuire, Apostolul: „Caci unul este Dumnezeu, unul este si Mijlocitorul între Dumnezeu si oameni: omul Hristos Iisus, Cel ce S-a dat pe Sine pret de rascumparare pentru toti, marturia adusa la timpul sau. Spre aceasta am fost pus propovaduitor si Apostol - spun adevarul, în Hristos, nu mint – învatator pagânilor, în credinta si adevar” (vers. 5-7).

Din text se desprind doua idei principale: „Unul este Dumnezeu” si „unul este si Mijlocitorul...”. Unicitatea lui Dumnezeu (monoteismul) este afirmata adesea în mod categoric în Vechiul Testament (Exod V, 1-3; Deut. V, 6-7; VI, 4-5) si în Noul Testament (Mt. XIX, 17; Mc. X, 18; Lc. XVIII, 9). Este deosebit de frecvent afirmata învatatura ca e'ste un singur Dumnezeu, Tata al tuturor oamenilor (In. VIII, 41; Mt. XXIII, 9; Fapte XVII, 24-26; Efes. IV, 6; I Cor. VIII, 6; Gal. III, 20) si ca Dumnezeu este atât al iudeilor cât si al pagânilor (Rom. III, 29-30; X, 12). Din unicitatea lui Dumnezeu, „care vointe ca toti oamenii sa se mântuiasca”, rezulta unicitatea Mijlocitorului între Dumnezeu si oameni.

În textul de fata accentul principal cade pe cea de a doua afirmatie a versetului, pe afirmati a ca „Mijlocitor între Dumnezeu si oameni este omul Hristos Iisus”. Termenul de Mijlocitor este folosit în Noul Testament numai de Sfântul Apostol Pavel (Gal. III, 19-20; I Tim. II, 5; Evrei VIII, 6; IX, 15; XII, 24), fiind referit de fiecare data la Mântuitorul. Acest termen exprima - așa cum se întâmpla cu cele mai multe din apelativele lui Iisus - întreaga lucrare mântuitoare a Lui. Lucrarea de Mijlocitor a Mântuitorului nu se reduce la slujirea arhierasca, prin care” cu însusi sângele Sau a dobândit o vesnica rascumparare” (Evrei IX, 12) si”a biruit moartea” (I Cor. XV, 56-57); ea se concretizeaza si în demnitatea învatatoresca (profetica) si împarateasca (sau conducatoare).

Hristos este Mijlocitor pentru toti oamenii, este Mijlocitor universal. El este si intermediarul unui nou Legământ, cu totul desavârșit, care a fost stabilit între Dumnezeu si oameni (Evrei VIII, 6-

13). Precizarea: „omul Hristos Iisus” pune în evidența natura omenească a Mântuitorului Iisus Hristos, care „în chipul lui Dumnezeu fiind”, „S-a făcut asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-se ca un om” (Filip. II, 6-7; Rom. VIII, 3). El trebuia „întru toate să se asemene fratilor, ca să fie milostiv și credincios arhieru în cele către Dumnezeu, pentru ispășirea pacatelor poporului. Căci prin ceea ce a patimit, fiind El însuși ispitit, poate și celor ce se ispășesc să le ajute” (Evrei II, 17-18).

El este arhieru care poate suferi cu noi în slăbiciunile noastre, fiind asemenea nouă întru toate „afară de păcat” (Evrei IV, 15; Col. 1, 22; II Cor. V, 21). El „S-a dat pe Sine pret de răscumpărare pentru toți, mărturia adusă la timpul său”, mai zice Apostolul în textul de față (I Tim. II, 6). Această imagine, care evocă suma plătită pentru eliberarea - în contextul vremii de atunci - a unui sclav, este scumpa Sfântului Pavel (Rom. III, 24; Efes. I, 7; Evrei IX, 12; Tit II, 14). Pretul plătit pentru noi de Domnul Hristos constă în sângele Său și în viața Sa - pe care a pus-o „pentru oile Sale” (In. X; 11). „Sau nu știți ... că voi nu sunteți ai voștri? Căci ați fost cumpărați cu pret”, zice Apostolul creștinilor din Corint (I Cor. VI, 19-20). „Mărturia” (aici, în înțelesul: proba, dovada supremă) este însăși jertfa lui Hristos, care a fost adusă la timpul său”, adică la „plinirea vremii” (Gal. IV, 4), la timpul rânduit de planul lui Dumnezeu pentru mântuirea omului.

Termenul și ideea de „răscumpărare” face parte din teologia Noului Testament privind mântuirea obiectivă. Oferirea Sa ca pret de răscumpărare este parte integrantă a slujirii arhieresti a Mântuitorului, adusă spre folosul oamenilor (Mt. XX; 28; Mc. X; 45). Răscumpărarea este echivalentă cu iertarea pacatelor (Col. I, 14; Efes. I, 7), cu izbăvirea de toată fărâdelegea (Tit II, 14) și din viața cea deșartă (I Petru I, 18); este echivalentă cu păcatele și durerile lumii întregi (Isaia cap. LIII).

Se pune întrebarea: Cui s-a dat jertfa de răscumpărare? Lui Dumnezeu a cărui voie o calcăse omul. Spune Sfântul Vasile cel Mare: „Tot sufletul omenească a căzut sub jugul cel rău al sclaviei dușmanului comun tuturor și, lipsit de libertatea aceea pe care o avea de la Creatorul Său, a fost luat în captivitate datorită păcatului. Și orice captiv are nevoie de un pret de răscumpărare și nici fiecare nu se poate răscumpara singur, fiindcă răscumpărătorul trebuie să fie cu mult mai bun decât cel care este rob ... Prin urmare, Dumnezeu nu cere pe fratele tău pentru răscumpărare, ci pe Cel ce este mai presus de natura ta și nici pe un simplu om, ci pe Domnul Iisus Hristos, Care, singur, poate să dea lui Dumnezeu jertfa de ispășire prin credința întru sângele Lui ...”.

Apostolul încheie această paranteză, afirmând din nou, foarte solemn, misiunea sa de „apostol și învățator neamurilor” (I Tim. II, 7), pe care dușmanii săi, iudaizantii, i-o contestau în toate locurile.

3. Atitudinea la adunarile de cult (vers. 8-15).

După mica întrerupere din versetele 5-7, Apostolul revine la subiectul pe care începuse să-l trateze în primele versete ale acestui capitol, și anume la modul de desfășurare a cultului divin din adunarile creștine. De această dată, el se referă la ținuta la rugăciune: a bărbaților, mai întâi (în vers. 8), apoi a femeilor (vers. 9-15). „Vreau deci ca bărbații să se roage în tot locul, ridicând mâini sfinte, fără de mânie și fără soavă” (vers. 8). Expresia „în tot locul” este specifică paulină (vezi și II Cor. II, 14; I Tes. I, 8). Exegeza patristică remarcă faptul că Sfântul Apostol Pavel vorbește despre rugăciunea care poate fi făcută „în tot locul”, spre deosebire de rugăciunea iudaică, ce trebuia făcută numai în templu (cf Ioan IV, 20-21).

„Ridicând mâini sfinte”. Ridicarea mâinilor era o practică frecventă pentru cei ce se rugau în Vechiul Testament (Iesire XVII, 11; III Regi VIII, 22, 54). Accentul, însă, nu trebuie pus pe gestul ridicării mâinilor în timpul rugăciunii, ci pe curăția și sfîntenția cugetului celui ce se roagă. Prin „mâini sfinte” înțelegem starea sufletească dobândită de cel ce se roagă, prin păzirea legii morale și prin curățirea de toate faptele rele savârșite, printr-o fortificare spirituală cu ajutorul harului dumnezeiesc, primit prin taina Sfântului Botez.

Rugaciunea mai trebuie sa fie „fara mânie” si „neîndoielnica”. Mântuitorul însusi conditioneaza aducerea darurilor la altar de împacarea cu ceilalti semeni, ceea ce presupune, deopotriiva, iertarea celor ce ne-au gresit (Mt. V, 23-24; VI, 14-15).

În legatura cu tinuta exterioara si cu (tonduita (rolul) femeii în Biserica (vers. 9-15), Apostolul da unele îndrumari asemanatoare celor din 1 Cor. XI, 5- 16, dar mai ales de la 1 Petru III, 1-6. Întrucât femeile, în general, au fost întotdeauna mai înclinate sa exagereze în preocuparea pentru podoabele exterioare si împletirea parului, Sfântul Pavel le recomanda pentru rugaciunea comuna din adunarile crestine simplitate si modestie în îmbracaminte si în tinuta exterioara, cautând sa se distinga mai degraba prin evlavie si fapte bune: Tot asa si femeile, în îmbracaminte cuviincioasa, facându-si podoaba din sfiata si din cumintenie, nu din par împletit si din aur sau cu margaritare sau cu vesminte scumpe, ci din fapte bune, asa cum li se cuvine unor femei care se fac marturie de evlavie” (vers. 9-10).

Tinuta vestimentara, aspectul exterior poate fi o oglinda a starii morale a cuiva. Cochetaria, grija exagerata pentru podoabele vestimentare si bijuterii tradeaza, când sunt purtate de femeia care vine la rugaciune în biserica, o neînțelegere a rostului adânc al rugaciunii si o lipsa a simțului de masura si de decenta în alegerea celei mai potrivite tinute pentru acest moment. „Acea care vine la rugaciune ca la nunta, spune Sfântul Ioan Hrisostom, nu va putea sa-si atinga tinta pentru care a venit... Nu poate cineva sa verse lacrimi de pocainta si sa se roage staruitor, atunci când toate privirile sunt îndreptate asupra ei din pricina îmbracamintei luxoase si excentrice”.

Nu trebuie sa înțelegem de aici ca femeii crestine i se interzice în chip absolut preocuparea pentru înfatisarea ei exterioara; este vorba de un simț al masurii si de decenta. Din tinuta si conduita femeii crestine (si a barbatilor, desigur) trebuie sa se degaje cumintenia si înțelepciunea sa, bogatia vietii sale spirituale, înaltimea preocuparilor, disciplinarea unor porniri spre vanitate si orgoliu; sa dovedeasca, prin conduita si tinuta sa în biserica, înrâurirea bine-facatoare a învataturii evanghelice asupra vietii sale, sa arate cu adevarat, ca s-a fagaduit cinstirii lui Dumnezeu.

Cât priveste conduita (participarea) femeii la cultul divin din adunarile crestine, Sfântul Pavel rânduieste ca aceasta sa asculte „în liniste” învatatura crestina predata aici de persoanele oficiale, rânduite de Biserica, sa nu tulbure ordinea si întrucât nu intra în ierarhia bisericeasca, sa nu ia cuvântul în biserica. Ea este urmasa Evei prin care a venit ispita si în ordinea creatiei vine dupa Adam. Totusi femeia se mântuieste prin nasterea de prunci si prin staruinta în credinta, iubire si sfintenie: Iata textul: „Femeia sa asculte învatatura în liniste, cu toata supunerea. Eu nu-i îngadui femeii nici sa învete pe altul, nici sa aiba stapânire asupra barbatului, ci sa stea linistita. Căci Adam s-a zidit întâi, apoi Eva. Si nu Adam a fost amagit, ci femeia, fiind amagita, s-a facut calcatoare de porunca. Ea însa se va mântui prin nastere de fii, daca staruieste, cu deplina înțelepciune, în credinta, in iubire si in sfintenie” (vers. 11-15). Caracteristic si, oarecum, surprinzator pentru conduita femeii din Bisericile din Corint si din Efes, asa cum se desprinde din 1 Cor. XI, 2-12; XIV, 34-35 si din textul de fata (1 Tim. II, 11-15), este faptul ca aceasta apare ca factor producator de neorânduiala si de zgomot în biserica. Peste secole, Sfântul Ioan Hrisostom, notând ca femeile sunt din fire mai vorbarete si laudând purtarea de grija a Sfântului Pavel nu numai fata de miscarile si îmbracamintea lor ci si fata de vocea lor, arata ca, si în vremea sa, femeile produceau mult vacarm în biserica asa” cum nu se întâmpla nici în piata, nici la bai, ca si cum parca ar fi venit aici ca sa aiba mai multa libertate pentru a discuta. Acesta este motivul pentru care Sfântul Apostol Pavel staruie asupra necesitatii pastrarii de catre femei a ordinii si tacerii în biserica. „Dumnezeu nu este al neorânduiei, ci al pacii”, zice Apostolul (1 Cor. XIV, 33). Femeilor li se recomanda, deci, sa asculte „in liniste”, adica în tacere, concentrare interioara si calm. De asemenea, „în toata supunerea”, cuvinte care întregesc ideea de concentrare launtrica, adaugând nuanta de primire a învataturii cu total respect, într-o stare de deplina ascultare, o stare care se confunda cu uitarea de sine, cu îndepartarea de orice alta grija si preocupare, comparabila cu trairea Mariei, sora Martei, „care, asezându-se la picioarele Domnului, asculta cuvintele Lui” (Lc. X, 39).

Nu li se îngaduie sa învete (sa ia cuvântul) în biserică (vers. 12). Oprelitatea aceasta nu este nouă; ea este formulată în termeni fara echivoc la 1 Cor. XIV, 34-35 si este provocată de unele constatari neplăcute. Se stie ca, la începutul Bisericii, femeile înzestrate cu harisma proorociei aveau acces la cuvânt în adunarea credinciosilor (1 Cor. XI, 5). Aceasta îngaduinta a dat însa nastere la abuzuri: se antrenau în discutii contradictorii si, în numele unei gresit înțelese emancipari, își neglijau caminul si autoritatea barbatului.

Din scrierile Noului Testament, noi constatam ca nu numai femeii îi este interzis sa învete pe altii în biserică, ci si celorlalti credinciosi care nu sunt înzestrati, fie cu harisma proorociei, fie cu harul preotiei. Motivele unei astfel de opreliti sunt determinate de faptul de exceptionala însemnatate ca lucrarea învatatoareasca este protejată în ce priveste continutul si prezentarea ei prin asistenta Sfântului Duh (In. XIV, 26; Lc. XII, 12), care împartasese harul apostoliei (In. XV; 22; Fapte XIII, 2) si al preotiei (1 Tim. IV, 14; 2 Tim. I, 6). În consecinta, fara aceasta consacrare, pe care femeia nu o putea primi la care ea nu a aspirat niciodata în epoca apostolica, nimeni nu poate învata în biserică. În cazul în care o credincioasa era în posesia unei harisme ca aceea a proorociei (1 Cor. XI, 5; comp. Fapte II, 17), aceasta avea permisiunea de a vorbi în cadrul cultului divin public ca orice harismatic (1 Cor. XI, 4-6). De aceea, în îndrumarile Sfântului Pavel privind oprirea femeii de a învata în biserică trebuie vazuta preocuparea acestuia de a asigura o cât mai deplina ordine în desfasurarea întrunirilor crestinilor prilejuite de savârsirea slujbelor bisericesti.

Sfintii Parinti si scriitorii bisericesti tin sa precizeze, însa, ca aceasta restrictie nu este absoluta; ea se refera doar la momentul când ele se aflau în biserică si îndeosebi în momentul predicii, iar nu la situatia femeii din cadrul caminului ei. Teofilact zice: „Sfântul Pavel opreste pe femei doar în biserică sa învete. Altfel, acest lucru nu-i este interzis. Caci si Priscila a catehizat pe Apollo (cf Fapte XVIII, 26), iar femeia credincioasa învata pe sotul necredincios (cf 1 Cor. VII, 17)”. La aceste exemple se mai pot adauga acela al Loidei si Eunice, bunica si mama lui Timotei (II Tim. I, 5; III, 15), cel al femeilor batrane care trebuiau sa îndenme pe cele tinere sa fie înțelepte (Tit II, 3-4), al femeilor din Roma (Rom. XVI, 12-15) care ajutasera la edificarea bisericii din orasul lor.

Apostolul Pavel justifica aceasta interdictie a sa: biblic si doctrinar, facând apel la referatul din Geneza privitor la crearea întâilor oameni si la caderea lor în pacat (Gen. II, 18-25; III, 1-12). Vina femeii (Evei) în calcarea poruncii divine este mare, totusi ea poate fi rascumparata prin nasterea de prunci si prin aducerea lor catre o viata virtuoaasa. Expresia „se va mântui prin nastere de fii” nu poate fi si nu este restrictiva; ea nu exclude si alte cai, mijloace si posibilitati de mântuire pentru femeile crestine (cf. 1 Cor. VII, 34).

Sfântul Ioan Hrisostom precizeaza ca se mântuiesc pentru credinta lor si fecioarele si femeile care n-au putut da nastere la copii.

Cuvântul paulin pune, însa, în relief ideea ca nasterea, cresterea si educarea copiilor reprezinta fapte si virtuti mântuitoare care pot împodobi pe orice femeie. În primul rând, pentru ca prin nasterea de fii se împlineste porunca lui Dumnezeu privind înmultirea neamului omenesc: „Cresteti si va înmultiti” (Gen. I, 28). Acest fapt este privit în Vechiul Testament ca o binecuvântare divina (Gen. XXIV, 60; XXX, 2), un titlu de mândrie si de bucurie (Gen. XLVIII, 16; Deut. XXVIII, 4; Isaia LIV, 1), în timp ce lipsa de urmasi este regretabila, dorindu-se înlaturarea ei (Gen. XXX; 1; Ieremia XXII, 30; Lc. I, 25). În rândul al doilea, mama este chemata sa formeze profiluri spirituale alese ale Bisericii, inspirând fiilor ei credinta si dragostea crestina. Mai este de precizat ca, daca enuntul paulin din textul citat (1 Tim. II, 1-15) sugereaza o subordonare a femeii fata de barbat, aceasta nu vizeaza egalitatea de natura ontologica (ființială) a celor doi, ci domeniul exterior, secundar, tinând de o anumita ordine si disciplina, care, la rândul lor, sunt guvernate în Biserica de legea de aur a dragostei.

În concluzie, textul paulin de care vorbim, privind participarea femeii la viata de har, de rugaciune si de învatatura a Bisericii, arata drepturile fundamentale ale femeii crestine în cadrul cultului divin public, precum si disciplina careia trebuie sa i se supuna pentru ca folosul participarii sale la acest cult sa fie cât mai mare, atât în ce priveste viata sa spirituala, cât si în ce priveste buna

rânduiala care trebuie să domneasca în adunarile creștine. Ideea calauzitoare a Apostolului neamurilor în privința desfășurării întrunirilor creștine din biserică este aceea că rolul principal în aceste întruniri îi revine preotului, slujitorului bisericesc, care le conduce.

Femeia este deplin îndreptățită la primirea învățaturii propovăduite în biserică de către slujitorii bisericesci, dar ea, nefiind admisă la hirotonie, nu poate să desfășoare un oficiu învățătoresc în biserică. Sfântul Apostol Pavel formulează aici învățătura Bisericii așa cum aceasta rezultă din Sfânta Scriptură și cum a fost trăită pretutindeni și de toți în epoca apostolică.

În consecință, nu pot fi reținute opiniile unor exegeți după care Sfântul Apostol Pavel s-ar fi lăsat dominat de porniri misogine și atitudini antifeministe rabinice.

Capitolul III: Însusirile slujitorilor bisericesci. Taina dumnezeieștii întrupari.

Între atribuțiile lui Timotei, ca episcop al Bisericii din Efes, pe lângă purtarea de grijă pentru dreaptă credință și pentru cultul divin, era și aceea de a orându-i în biserică slujitori destoinici. De aceea, după instrucțiunile privitoare la cultul divin (în cap. II), Sfântul Apostol Pavel îl îndrumă pe Timotei în legătură cu calitățile pe care trebuie să le posedă slujitorii bisericesci.

Dacă luăm împreună epistola I-a către Timotei și aceea către Tit, scrise aproape în același timp sau la foarte scurt timp una după cealaltă, din pericopele paralele referitoare la acest subiect: 1 Tim. III, 1-13 și Tit I, 5-9, rezultă că Apostolul are în vedere pe slujitorii bisericesci din cele trei trepte harice ale ierarhiei bisericesci: episcop (1 Tim. III, 2-7; Tit I, 7-9); preot (Tit I, 5-6; 1 Tim. II; 17-19) și diacon (1 Tim. III, 8-13). Apostolul neamurilor formulează în mod principal un număr de 16 condiții și însusiri necesare candidaților la hirotonie. Stabilindu-le, Sfântul Pavel arată și felul în care aceștia vor trebui să se comporte în activitatea lor misionar-pastorală de fiecare zi, după hirotonie, căci ele zugrăvesc, pentru totdeauna, chipul ideal al slujitorului bisericesc.

Apostolul are în vedere mai întâi pe slujitorii bisericesci din cele două trepte harice superioare: episcopi și preoți. Iată textul: „Vrednic de crezare este cuvântul: de dorește cineva episcopie, bun lucru dorește. Se cuvine însă ca episcopul să fie fără prihană, barbat al unei singure femei, veghetor asupra-si, moderat, cuviincios, primitor de străini, destoinic să învețe pe alții, nu betiv, nu bataus, neagonisitor de câștig urât, ci blând, pasnic, neubitor de argint, bun chivernisitor în casa lui, având copii ascultători, cu toată buna-cuviință. Căci dacă nu știe cineva să-și rânduiască propria sa casa, cum va purta grija de Biserică lui Dumnezeu? Să nu fie de curând botezat, ca nu cumva, orbit de trufie, să cadă în osânda diavolului. Și trebuie să aiba marturie bună de la cei din afara, ca să nu cadă în ocară și în cursa diavolului” (vers. 1-7).

Sintagma: „Vrednic de crezare este cuvântul”, pe care Apostolul o folosește de cinci ori în epistolele pastorale (1 Tim. I, 15; III, 1; IV, 9; II Tim. II, 11; Tit III, 8), are menirea de a sublinia importanța învățaturii pe care o transmite și are înțelesul de: „e sigur ceea ce s-a spus”, sau: „un lucru cert este că...”. Din cuvintele: „de dorește cineva episcopie.” Retinem că posibilitatea intrării în cler este deschisă oricărui creștin care dorește acest lucru și are și pregătirea necesară (comp. și: Mt. XVI, 24; Mc. VIII, 34; Lc. IX, 23). Prin termenul de „episcopie” se desemnează o latură a slujirii preotesti, aceea de cărmuire, de păstorie a credincioșilor în Biserică, pentru că înțelesul său stă în strânsă legătură cu verbul care însemnează a supraveghea, a pazi, a purta de grijă. Iar cuvintele „bun lucru” (dorește) califică atât noblețea și frumusețea lucrării pastorale pe care o denumeste termenul de „episcopie”, cât și dorința pe care o manifesta cineva de a primi investitura acestei misiuni.

„Se cuvine, însă, ca episcopul să fie...”. În această privință, tradiția exegetică patristică este unanimă. Înțelegând în sensul cel mai restrâns termenul ce se referă la episcopi, Sfântul Ioan Hrisostom, Ecumeniu și Teofilact precizează că „cele pe care le-a spus despre episcopi sunt potrivite și pentru preoți”, „căci și ei (preoții) sunt însărcinați cu învățătura și cu purtarea de grijă a Bisericii”.

Cea dintâi din însusirile (condițiile) cerute candidatului la hirotonie este: „să fie fără de prihană”, adică ireproșabil, fără pată, având o comportare care nu oferă nici o pricină de critică sau

de sminteala. Acesta este hirotonit întrucât are viața curată și purtare vrednică de această mare cinste preotească.

Apoi: (sa fie) „barbat al unei singure femei”, o condiție care definește nu numai o stare morală, ci și o situație canonică a candidatului la hirotonie. Singura exegeză posibilă și demnă de reținut asupra acestei expresii pauline este cea care poate fi redusă la cuvintele: „o singură dată casătorit”. Această interpretare corespunde întru totul concepției pauline despre căsătorie precum și spiritului în care marele Apostol al lui Iisus Hristos înțelege să se facă selecționarea candidaților la hirotonirea în preot și diacon. De aici rezultă că slujitorului bisericesc nu-i e îngăduita, în nici o circumstanță, căsătoria a doua. Acestei interpretări i se alătură cei mai numeroși Părinți și scriitori bisericești, precum Clement Alexandrinul, Origen, Tertulian, Sfântul Ioan Hrisostom, Sfântul Epifanie, Ecumeniu, Teofilact etc.

După cum observă Sfântul Ioan Hrisostom, prin acest text nu se stabilește obligativitatea căsătoriei clericilor, însă după hirotonie nu se mai pot căsători. Celibatul episcopilor, recrutați dintre calugari, este o practică mai târzie a Bisericii, încă necunoscută în vremea Sfântului Pavel; accentul cade aici pe monogamie și pe căsătoria unică. Problema necăsătoriei episcopilor, pusă inițial la sinodul I ecumenic (Niceea, 325), s-a statornicit la sinodul VI ecumenic (quini-sext, Trulan, 692) în sensul că episcopii să fie recrutați dintre monahi.

O altă însușire importantă a păstorului este cea exprimată prin termenul literal, care nu bea vin), cu sensul de: treaz, veghetor, atent, sobru, treaz, vigilent, cuminte, controlat. Să fie, deci, în stare permanentă de veghe necesară pazirii învățaturii de orice rastalmacire, dar și feririi turmei de uneltirile falsilor învățatori.

Alte însușiri, în continuare: să fie „moderat”, adică prudent, echilibrat, cu bun simț, cu mintea trează, întreg la minte; să fie „cuvios”, adică decent, modest; să fie „primitor de străini”, ospitalier; să fie „destoinic să învețe și pe alții”. „Această însușire, spune Sfântul Ioan Hrisostom, nu este cerută celui cârmuit, dar este necesară în cel mai înalt grad celui căruia i s-a încredințat cârmuirea”. Să nu fie „betiv” (adică să nu consume bauturi alcoolice în exces); să nu fie „bataus”, adică dedat la acte de violență în limbaj și conduită, în raport cu credincioșii și bineînțeleș, orice acte de brutalitate în toate situațiile în care s-ar afla. Teodoret de Cyr precizează că Apostolul nu interzice certarea la vreme, ci de a nu face aceasta fără trebuință, căci (certarea la vreme) o poruncește numai dacă zice: „Iar pe cei care pacătuiesc cearta-i înaintea tuturor” (1 Tim. V, 20).

„Ci blând”, adică impaciuitor, tolerant, binevoitor. Prin acest termen se definește de către Sfântul Pavel acea îngăduință a creștinului față de toți oamenii, ca o virtute atotcuprinzătoare cu valoare de emblema (Filip. IV, 5), care este în modul cel mai fericit tâlcuită de următorul îndemn paulin privind conduita creștinilor: „Să nu defaimați pe nimeni, să fie pasnici, să fie îngăduitori, arătând întreaga blândete față de toți oamenii” (Tit III, 2). „Necertare”, adică pasnic. Cel astfel caracterizat nu avea să fie atras în acele interminabile certuri sau dispute, care sunt producătoare de dezbinări.

„Neiubit de arginți”, adică să nu fie lăcom și cu tendința de înăvutire. Teodoret remarcă faptul că Apostolul n-a zis că preotul trebuie să nu aibă nimic... ci să nu iubească banii. Este îngăduit ca cineva să posede bani, dar să-i folosească precum se cuvine, să nu fie robii lor. Sfântul Pavel va arăta mai departe, consecințele nefaste ale iubirii de arginți, „radacina” tuturor relelor, care îndepărtează pe creștin de la credința cea adevărată (1 Tim. VI, 10) și-i primejduiește mântuirea (1 Tim. VI, 9).

În continuare (în vers. 4-5), Apostolul subliniază o idee foarte importantă pentru pastorală creștină, aceea că între poziția slujitorului bisericesc ca tata de familie și lucrarea sa de cârmuire a Bisericii, de pastor spiritual nu există o linie de demarcație, ci, dimpotrivă, acestea nu sunt decât două aspecte ale unei și aceleiași realități. „Bine chivernisindu-și casa sa” devine criteriu al evaluării întregii lucrări pastoral-misionare a preotului. Comportarea fiilor săi este primul rezultat al

reusitei sale misionare. „Ca daca cineva nu stie sa-si rânduiasca propria sa casa, cum va purta grija de Biserica lui Dumnezeu”.

O alta conditie pe care trebuie s-o îndeplineasca acela care nazuieste la hirotonie este cea formulata prin expresia: „sa nu fie de curând botezat” (grec. neofitos). Sfântul Ioan Hrisostom precizeaza ca aici Apostolul nu vorbeste despre cei tineri, ci despre cei nou catehizati. „Daca mai înainte de a fi ucenic (cineva) devine dascăl, repede va deveni îngâmfat”.

În sfârșit, „sa aiba si buna marturie de la cei din afara”. „Cei din afara” desemneaza pe cei ce nu primisera învățatura creștina, fie iudei, fie păgâni. Numele bun (Fapte VI, 3), buna marturie din partea fratilor (Fapte XVI, 2) au fost totdeauna conditii de seama pentru primirea unei însarcinari bisericesti. Preotului si diaconului li se cere ceva mai mult prin acest text paulin si anume, li se cere ca purtarealor sa primeascasi de la „cei din afara” o buna marturie, sa fie cunoscuta ca atare de întreaga obște în care vietuiesc: creștini, dar si păgâni si iudei.

Aceleasi însusiri se cer si diaconilor. Mai mult, acestia trebuie sa fie „ispititi” câtva timp, adica pusi la încercare, iar femeile lor sa fie cuviincioase si cumpatate în toate: „Diaconii sa fie de asemenea cucernici, nu vorbind în doua feluri, nu dedați la vin mult, neagonisitori de câștig urât, pastrând taina credinței în cuget curat. Dar si acestia sa fie mai întâi pusi la încercare, apoi, daca se dovedesc fara prihana, sa se diaconeasca. Femeile lor de asemenea sa fie cuviincioase, neclevetitoare, cumpatate, credincioase întru toate. Diaconii sa fie barbati ai unei femei, sa-si chiverniseasca bine casele si pe copiii lor” (vers. 8-12).

Actualitatea îndrumarilor Sfântului Apostol Pavel privind primirea cuiva la hirotonie este permanenta. Ele stau la obârșia formarii multor constiinte preotesti de elita, chemând pe multi preoti la îndeplinirea exemplara a misiunii lor în Biserica si în lume, aducând în constiinta preotului fiorul înaltei sale raspunderi, al rolului sau si al îndatoririlor ce-i revin. Asupra unora dintre aceste îndrumari, Apostolul va reveni în epistolele pastorale, pentru a le transforma în norme ale conduitei slujitorilor bisericesti în activitatea lor pastoral-misionara.

Facând o paranteza, dupa ce-i spune lui Timotei, ca toate acestea i s-au spus ca sa stie „cum trebuie sa se poarte în casa lui Dumnezeu” (vers. 14-15), Sfântul Pavel introduce un fragment doctrinar privind taina dumnezeiestii întrupari. Este o scurta expunere a învățaturii evanghelice despre Întrupare si lucrarea Mântuitorului, de importanta exceptionala privind doctrina hristologica, comparabil cu textul Chenozei de la Filipeni II, 5-11. Textul hristologic de aici (1 Tim. III, 16) este exprimat în sase scurte propozitii ritmate, care tind sa se împerecheze doua câte doua- Prima dintre cele trei perechi de propozitii vorbeste despre cele doua naturi (firi) ale lui Hristos, a doua despre revelatia facuta îngerilor si oamenilor, iar a treia despre primirea Mântuitorului pe pamânt si în cer. Iata textul: „Si cu adevarat, mare este taina dreptei credințe; Dumnezeu S-a aratat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost vazut de îngeri, S-a propovaduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înaltat întru slava” (vers. 16). Este un imn de o mare densitate si frumusetate, intrat si în cântarea bisericeasca.

Partea a II-a. morală. (Cap. IV-VI) Îndrumari date lui Timotei privind raporturile sale cu pastoritii

Capitolul IV : Sfaturi în legatura cu învățătorii mincinosi.

Îndrumarile cuprinse în primele trei capitole sunt astfel formulate încât sa devina reguli definitive pentru Biserica, îndatorând pe cei ce doresc o slujire bisericeasca sa reflecteze profund la sublimul slujirii lor, dar mai cu seama la viata si trairea lor religioasa si morală. Aceste teme sunt tratate, în mod teoretic si principial, pentru totdeauna, deoarece atât viața de rugăciune, cultul bisericesc, cât si preotia ierarhica sacramentală sunt realitati profund implicate în existenta Bisericii si deci definitiv legate de mersul istoric al acestei institutii divino-umane, constituind componente permanente ale vietii creștine.

În aceasta parte a doua a epistolei (cap. IV-VI), cu un cuprins parenetic, Sfantul Apostol Pavel i se adreseaza lui Timotei pentru a-l îndruma asupra unor situatii concrete cu care el se

confrunța sau urma să se confrunte în Efes, ca episcop al acestei Biserici, situații determinate de existența și de nefasta lucrare a unor „învățători mincinoși”, adică eretici, ca și de diferitele aspecte practice ale lucrării sale pastoral-misionare.

Apostolul se oprește, mai întâi, asupra unor abateri de la dreapta credință privind abținerea de la căsătorie și de la unele mâncăruri (IV, 1-5). El îl avertizează pe Timotei în legătură cu învățătorii mincinoși care aveau să vină, iar unii erau deja între ei și cautau să înșele pe credincioși, oprindu-i de la căsătorie și anumite mâncăruri, printr-o falsă asceză: „Dar Duhul graiește lamurit, zice Apostolul, că, în vremurile care vor urma, unii se vor departa de la credință, luând aminte la duhurile cele înșelătoare și la învățăturile demonilor, prin fatarnicia unor mincinoși, care sunt înfierăți în cugetele lor. Aceștia opresc de la căsătorie și de la unele bucate, pe care Dumnezeu le-a făcut spre gustare cu mulțumire pentru cei credincioși și pentru cei ce au cunoscut adevărul, de vreme ce orice faptură a lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumire. Căci se sfințește prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune” (vers. 1-5).

Expresia „în vremurile care vor urma” nu este sinonimă cu sfârșitul lumii, ca termen care desemnează vremurile eshatologice. Termenul însemnează „care urmează imediat, nu prea târziu” și marchează o epocă imediat următoare momentului în care autorul își scrie epistola. Este vorba aici de ratacirile iudaizante deja existente (vezi I Tim. I, 4 s.u.; Tit I, 14), cât și de ratacirile gnostice, care-și vor face apariția către sfârșitul veacului apostolic și începutul veacului II. Sfântul Ioan Hrisostom precizează că acestea sunt spuse pentru manihei, encratiti, marcioniți și toți ereticii care aparțin gnosticismului.

Maniheii nu apar decât în veacul III, dar marcioniții și encratitiți sunt cunoscuți mai înainte. Marcion, care condamnă căsătoria și oprea de la consumarea carnii și vinului, socotindu-le creații ale unui Demiurg în care se întruchipa principiul cel rău, și-a întemeiat secta care-i poartă numele pe la jumătatea veacului II.

Tatian Asirianul, în același secol, a întemeiat, la întoarcerea sa în Mesopotamia, secta encratitilor (a cumpatatorilor) care se abțineau, de asemenea, de la căsătorie și de la consumarea vinului și a carnii, socotindu-le lucruri ale diavolului. În timpul împăratului Adrian, către anii 120-130, își face apariția Saturnin din Antiohia, care se ridică împotriva căsătoriei și împotriva folosirii vinului și a carnii, ca și ebionitii iudaizanti rigoriști.

Acești eretici se bazau și pe faptul că în Vechiul Testament existau unele restricții de la consumarea anumitor bucate (Lev. cap. XI; Deut. XIV, 3-21). Acest argument nu este, însă, valabil, pentru că cele spuse în Vechiul Testament, în acest sens, priveau numai poporul evreu. S-a făcut această distincție între animale curate și necurate din motive religioase, dar și ținându-se seama de igiena alimentatiei, Palestina fiind așezată într-o regiune cu climă foarte caldă. Crestinismul fiind însă o religie universală, destinat, deci, tuturor neamurilor, s-au abrogat acele rânduieli care priveau un singur popor (vezi: Rom. XIV, 14), pe de o parte pentru a nu fi tulburati „acea dintre neamuri care se întorc la Dumnezeu” (Fapte XV, 19-20), nepunând în sarcina lor „nici o greutate în plus în afara de cele ce sunt necesare” (Fapte XV; 28); iar pe de altă parte, pentru că acestea erau numai „legiuri pamântesti... porunci pâna la vremea îndreptării” (Evrei IX, 10).

”Toată faptura lui Dumnezeu este bună”, zice Apostolul, pentru că în întregimea ei este opera lui Dumnezeu (Fac. I). A interzice folosirea unor bucate echivalează cu neînțelegerea sau chiar tagaduire a rostului creației. Toate trebuie permise, mulțumind pentru toate lui Dumnezeu (I Tim. IV, 5). Sfântul Ioan Hrisostom atrage, totodată, atenția că, dacă bucatele sunt create de Dumnezeu spre a fi folosite de oameni, nu însemnează că aceștia pot să abuzeze fie de mâncare, fie de vin, căci orice abuz în această privință moleseste puterile sufletului.

În continuare (vers. 6-7), Apostolul îl îndeamnă pe Timotei să lamurească pe credincioși asupra acestor lucruri, ferindu-se de discuțiile nefolositoare și pastrând dreapta credință. „Iar de basmele lumesti și babesti” să se ferească (vers. 7). „Basmel lumesti și babesti” sunt numite aici, după cum precizează Sfântul Ioan Hrisostom și Teodoret de Cyr, învățăturile iudaice, iar nu Legea, falsele interpretări ale Legii și acele prescripții anacronice (carora le-a trecut vremea). Timotei este,

de asemenea, îndemnat să se facă pilda credincioșilor prin credință, viața curată, dragoste și învățatura (vers. 11-13). Să fie neobosit în răsunând pândirea credinței, învățaturii, în sfaturi, instruindu-se și progresând în viața curată. Căci primirea harului preotiei (vers. 14) îi cere ca să păstreze curată credința și să predice neîncetat. În acest mod și pe sine se va mântui și va conduce și turma pe calea mântuirii (vers. 15-16).

Capitolul V: Sfaturi asupra modului de comportare față de feluritele categorii de credincioși.

Timotee trebuie să vegheze asupra vieții zilnice a pastorilor săi, ferindu-i de păcat, prin sfat și dojană. Să facă însă acest lucru, nu uzând de autoritatea sa, ci cu tactul și delicatetea unui dascăl plin de experiență, de bunătate și de iubire față de pastorii săi. Astfel, pentru a îndrepta pe cei bătrâni să se poarte ca și cu părinții săi, pe cei tineri, ca și cu frații și surorile sale: „Pe cel bătrân să nu-l înfrunți, ci să-l îndemni ca pe un părinte; pe cei mai tineri - ca pe frați. Pe femeile bătrâne îndeamna-le ca pe niște mame, pe cele tinere ca pe surori, în toată curăția” (vers. 1-2).

Prin cuvintele: „Să nu înfrunți, ci îndeamna”, Apostolul stabilește o regulă de conduită pastorală cu valabilitate generală în ce privește modul în care trebuie să intervina preotul, pastorul de suflete în general, în cazul în care, vreunul din credincioșii comunității sale s-au abatut într-un fel sau altul de la disciplina bisericească, indiferent de vârstă sau de faptul dacă acesta este bărbat sau femeie. Fiecare din expresiile „ca pe un părinte”, „ca pe frați”, „ca pe mame” sau „ca pe surori”, indică ideea că Biserica este ca o mare familie.

Dintre toate aceste expresii, cea care redă, în modul cel mai profund, mai deplin și mai legitim această idee, este, fără îndoială, aceea de „frați”, deoarece termenul *adelphos*, frate, este folosit în modul cel mai staruitor de Mântuitorul însuși pentru a califica noul tip al relațiilor care trebuie să caracterizeze pe cei ce îi vor primi învățatura. Pe scurt, Mântuitorul stabilește: „Voi toți sunteți frați” (Mt. XXIII, 8). Preotul trebuie să privească, deci, pe enoriașii parohiei sale, ca pe casnicii săi (1 Tim. III, 4-5), față de care are obligații deosebit de mari, din care mântuirea lor este cea dintâi (IV, 16). El trebuie să manifeste o atitudine activă, intervenind cu tact, cu înțelepciune, cu fermitate, dar și cu blândete.

Una din cele mai lungi secțiuni ale epistolei (V, 3-16) este dedicată văduvelor din Biserica Efesului. Sunt cuprinse, în această pericopă, informații care, adăugate la cele pe care le aflăm din Faptele Apostolilor VI, 1-6; IX 39; Iacov I, 27; Rom. VII, 2-3; 1 Cor. VII, 8-9; 39-40, întregesc imaginea despre rolul și locul acestei categorii de credincioși, în Biserica apostolică și despre problemele pe care acestea le puneau cărmuirii bisericești.

În esență, Sfântul Apostol Pavel vorbește, în această pericopă, despre văduvele care, în anumite condiții, urmau să se bucure de asistență și sprijinul special al comunității și despre văduvele tinere care doreau să se mărite. Concomitent, Apostolul stabilește câteva îndatoriri religioase revenind văduvelor în comunitate a Bisericii și rânduieste familiilor creștine să acorde toată grija văduvelor din casele lor. Pericopă este deosebit de importantă - și de actualitate - pentru că ne dezvăluie un aspect de seamă al vieții creștine din epoca apostolică, unele preocupări de asistență socială ale Bisericii de la începuturile ei, dimensiunile și complexitatea problematicei dintr-o comunitate creștină a acestei epoci.

Iată textul, puțin prescurtat: „Pe cele văduve cinsteste-le, dar pe cele cu adevărat văduve. Dacă vreo văduvă are copii sau nepoți, aceștia să învețe să cinstască mai întâi casa lor și să dea rasplatire părinților. Dacă cineva nu poartă grija de ai săi și mai ales de ai casei sale, s-a lepdat de credință și este mai rău decât un necredincios. Văduva care are mai puțin de săizeci de ani să nu fie înscrisă între văduve, și numai dacă a fost femeia unui singur bărbat: binecunoscută pentru faptele ei bune, dacă adică și-a crescut copiii, dacă a fost primitoare de străini, dacă s-a ținut staruitor de tot ce este lucru bun. Iar de văduvele cele tinere te fereste. Căci, atunci când poftesc împotriva lui Hristos, vor să se mărite ... Dar în același timp se învătă să fie lenese, umblând din casa în casa, și nu numai lenese, ci și guralive și iscoditoare, graind cele ce nu se cuvine. Vreau deci ca văduvele

tinere sa se marite, sa aiba copii, sa-si vada de case... Daca vreun credincios sau vreo credincioasa are în casa vaduve, sa aiba grija lor, ca Biserica sa nu fie împovârata, ci sa poata ajuta pe cele cu adevarat vaduve” (vers. 3-16).

Termenul de „vaduva” desemneaza, în Noul Testament, pe femeia al carei sot murind si neavând ea nici parinti, a ramas singura (Lc. VII, 12), fiind expusa nedreptatilor de tot felul (Mt. XXIII, 14; Mc. XII, 40; Lc. XVIII, 3-5), cu toate ca asuprirea vaduvelor si orfanilor era socotita înca si în Vechiul Testament un pacat greu (Iesire XXII, 22; Deut. XIV, 8; Ier. XXII, 3 etc.). Fata de acestea, Biserica crestina a manifestat, de la început, o deosebita grija, acordându-le asistenta si ajutor, mai cu seama prin primirea hranei la mesele obstesti (Fapte VI, 1-6).

Cuvintele: „Pe vaduve cinsteste-le, dar pe cele cu adevarat vaduve”, cu care începe aceasta pericopa, redau spiritul în care Sfântul Apostol Pavel își dezvoltă întreaga expunere asupra acestui delicat subiect. Vaduvele carora Biserica era îndatorata sa le acorde ajutor material, trebuiau sa aiba cel puțin 60 de ani, sa fi fost o singura data casatorite si sa se fi distins prin pietatea lor si prin faptele milosteniei crestine (vers. 9-10). „Cele cu adevarat vaduve” erau acelea care nu mai aveau pe nimeni, nici copii, nici nepoti, care sa le poata întreține. Sfântul Ioan Hrisostom, tâlcuind cuvintele: „Pe vaduve cinsteste-le”, arata ca Apostolul vorbeste aici despre îngrijirea acestora cu cele trebuitoare.

Sfântul Parinte defineste conceptul de ” vaduva singura” (vezi vers. 5), adica de vaduva pe care Biserica se cuvine sa o ajute, scriind: „Sa le cinsteasca pe cele ce sunt cu adevarat în saracie; cu cât una (o vaduva) este mai saraca, cu atât mai mult este vaduva”. Daca printre vaduve se aflau femei tinere, acestora li se recomanda sa se marite, sa-si vada de casele lor (vers. 14). De asemenea, cele care aveau copii sau nepoti, acestia erau îndatorati sa le aiba în grija lor, „pentru ca Biserica sa nu fie împovârata, ci sa le ajute pe cele cu adevarat vaduve” (vers. 16).

Încheind aceasta sectiune, Apostolul continua cu alte îndrumari date lui Timotei, privitoare la alte laturi ale misiunii lui. În legatura cu preotii, acei care pastoresc cu tact si mai ales se disting prin predica merita deosebita pretuire (vers. 17). Sa nu ia în considerare pâra ridicata împotriva preotului, decât pe marturia sigura a doi sau trei martori (vers. 19). Sa manifeste prudenta la hirotonirea candidatilor la preotie si sa aprecieze în mod obiectiv calitatile lor (vers. 22). Sa se îngrijeasca si de sanatatea sa personala si sa nu faca exces de asceza (vers. 23).

Capitolul VI : Învataturi în legatura cu slujitorii, învâtorii mincinosi si cei bogati.

Pe sclavi sa-i trateze ca pe niste frati în Hristos. Sa-i îndrume la supunere fata de stapânii lor, ca nu cumva din cauza incorectitudinii lor sa fie dispretuita credinta crestina. Sunt îndemnuri asemanatoare cu acelea din epistolele catre Efeseni si Coloseni, în vederea eliberarii lor, în baza iubirii crestine, aratata de stapânii lor (vers. 1-2). În continuare, în versetele 3-5, Apostolul repeta avertismentul dat lui Timotei în legatura cu „învâtorii mincinosi”. El insista, de data aceasta, asupra egoismului care îi caracterizeaza pe acestia: sunt îngâmfați, iubitori de câstig, suferind de boala întrebarilor si a certurilor de cuvinte, culegând ceea ce seamana, adica cearta si pizma.

Pe crestini sa-i învete a se multumi cu strictul necesar si sa fie bogati în fapte bune, singurele nepieritoare: „Pentru ca noi n-am adus nimic în lume, tot asa cum nici nu putem sa scoatem ceva din ea afara. Ci având hrana si îmbracaminte, cu acestea vom fi îndestulati” (vers. 7-8). Iubirea de argint si viciile care urmeaza, duc pe om la ruina si pierzare: „Pentru ca iubirea de argint este radacina tuturor relelor si cei ce au poftit-o cu înfocare au ratacit de la credinta si s-au strapuns cu multe dureri” (vers. 9-10). Crestinul trebuie sa iubeasca, însa, dreptatea, credinta, blândetea, dragostea (vers. 11).

Apostolul îl îndeamna, în sfârșit, pe Timotei sa pazeasca adevarata credinta marturisita de Domnul Hristos în fata lui Pilat, caci numai astfel se va putea prezenta în fata Mântuitorului la judecata, a Caruia este cinstea si stapânirea vesnica (vers. 13-16). Îi aminteste, de asemenea, sa îndemne pe bogati sa nu-si puna nadejdea în bogatii, ci sa faca fapte bune, spre a dobândi viata vesnica (vers. 17-19).

Încheierea (vers. 20-21) cuprinde îndemnul staruitor adresat lui Timotei de a pazi neîmputinat lucrul cel bun care i-a fost încredintat, adică depozitul credinței, ferindu-se de disputele zadarnice, care au dus la ratacire pe cei care s-au atasat lor.

EPISTOLA a II-a CĂTRE TIMOTEI

În ceea ce privește planul, epistola cuprinde patru capitole.

Este o scrisoare personală, foarte intimă, unde se observă sufletul iubitor al Apostolului și grija pentru opera sa. Se pretează destul de dificil unei împărțiri logice, căci nu găsim o ordine prestabilită a temelor ca în cea precedentă. O putem împărți astfel:

Partea întâia (I, 1 - II, 13) cuprinde o serie de învățături și sfaturi pentru o adevărată viață creștină și de a păstra neschimbata dreaptă credință.

În **partea a doua** (II, 14 - IV, 8), îl îndeamnă pe Timotei să lupte fără oboseală împotriva învățătorilor mincinoși și împotriva pericolului apostaziei.

Urmează **încheierea** (IV, 8 - 22), care cuprinde recomandări de natură diferită, unele stiri și salutarea finală.

Cuprinsul epistolei

Capitolul 1: Lauda pentru credința lui Timotei și îndemn de a păzi învățătura cea dreaptă.

După adresa și salutarea (vers. 1-2), Apostolul îi amintește lui Timotei că neîncetat se roagă pentru el, avându-l pururea în minte pe el, pe mama și bunica lui, care i-au dat o creștere aleasă. Sfantul Pavel își amintește cu duiosie de familia din care provenea Timotei. Bunica lui, Loida, și mama lui, Eunice, au slujit Domnului de la început și lor le datorează Timotei credința sa nefatărnica: „Căci îmi aduc aminte, zice Apostolul, de lacrimile tale și am dor mare să te vad, că să mă bucur din toată inima. Îmi aduc iarăși aminte de credința ta neprefăcută, care, precum s-a sălășluit întâi în bunica ta Loida și în mama ta Eunichi, tot așa, sunt încredințat, că și întru tine” (vers. 4-5). Despre tatăl lui Timotei, cum vedem, nu face pomenire, pentru că, probabil, murise de timpuriu.

Pentru credința mostenită de la mama și bunica lui, Apostolul îl îndeamnă să-și mărească activitatea misionară și să pună în lucrare harul preotiei primit de la el: „Pentru care cuvânt, te îndemn să îți aprinzi harul lui Dumnezeu, cel ce este în tine, prin punerea mâinilor mele” (vers. 6). Timotei făcea parte din ierarhie, fusese hirotonit de Apostolul Pavel, deși nu știm în care împrejurări, și era dator să fructifice harul primit. Aceasta însemna, în primul rând, să nu se rusineze de marturisirea Domnului și nici de starea umiltoare în care se afla dascălul său, Sfantul Pavel, care era întemnițat (vers. 7-8).

Sirul îndemnelor este întrerupt de un fragment hristologic în care Sfantul Apostol Pavel rememorează preamarind opera mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu, prin care a fost surpată moartea, iar viața și nemurirea au triumfat: „El ne-a mântuit și ne-a chemat cu chemare sfântă, nu după faptele noastre, ci după a Sa hotărâre și după harul ce ne-a fost dat în Hristos Iisus, mai înainte de începutul veacurilor, iar acum s-a dat pe fața prin arătarea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Cel ce a nimicit moartea și a adus la lumina viața și nemurirea, prin Evanghelie” (vers. 9-10). Pentru răspândirea ei printre neamuri a fost ales ca apostol el, Pavel (vers. 11). Nu se rusinează de ea și suferă, fiind încredințat de o bună rasplatire (vers. 12). De aceea, Timotei trebuie să țină curată credința primită prin Duhul Sfânt: „Ține dreptarul cuvintelor sănatoase pe care le-ai auzit de la mine, cu credința și cu iubirea ce este în Hristos Iisus. Lucrul cel bun ce ți s-a încredințat, păzește-l, cu ajutorul Sfântului Duh, Care sălășluiește întru noi” (vers. 13-14).

Cu oamenii din jurul său, care îi erau apropiați, Apostolul făcuse experiențe felurite. Unii l-au parasit, între care Fighele și Ermoghen. În schimb Onisifor, care l-a vizitat la Roma, prin grija pe

care i-a purtat-o, l-a mângâiat în necazul lui, pentru care roaga pe Dumnezeu sa-i faca parte de mila Sa în ziua dreptei judecati (vers. 15-18).

Capitolul II: Cununa ostenelilor apostolatului creștin și lupta împotriva învățătorilor mincinosi.

Timotei trebuie să se întarească în credința primită și să o încredințeze, la rândul său, unor oameni vrednici, destoinici să învețe și pe alții (vers. 1-2). Ca un bun ostas al lui Hristos, să sufere pentru Mântuitorul și Evanghelia Sa (vers. 3-7), păstrând-o și predicând-o neschimbata, cu răbdare, precum și el suferă, ca și un făcător de rele, satisfăcut totuși că Evanghelia se răspândește: „Adu-ți aminte de Iisus Hristos, zice Apostolul, care a înviat din morți... , pentru care suferă până acolo, ca sunt ținut în lanțuri ca un făcător de rele, dar cuvântul lui Dumnezeu nu se leagă” (vers. 8-9). El rabda toate pentru ca toți creștinii cărora le propovăduiește să se facă vrednici de viața veșnică, știind că Dumnezeu îi va răsplăti pentru aceasta (vers. 10).

Timotei este îndemnat să evite casele ereticilor, între care Imeneu și Filet, care negau învierea de la sfârșitul veacurilor, afirmând că ea s-a și petrecut, prin taina botezului și renasterea duhovnicească de după el (vers. 17-18). Ei tagăduiau învierea trupurilor, care va premerge judecării de apoi.

Făcând o paranteză (vers. 19-21), Apostolul își exprimă încrederea că, în ciuda acestor încercări, cei aleși ai lui Dumnezeu vor rămâne neclintiti în credința cea dreaptă. De altfel, în biserică, ca și într-o casă, unde există vase pentru diferite întrebuințări, unele de o cinste mai mare, altele mai modeste, tot astfel există și între creștini: unii mai buni, alții mai răi. Însă, prin pocăința, pot deveni plăcuți lui Dumnezeu: „Într-o casă mare, zice el, nu sunt numai vase de aur și de argint, ci și de lemn și de lut; și unele sunt spre cinste, iar altele spre necinste. Deci, de se va curăți cineva pe sine de acestea (adică de nedreptăți, cf. vers. 19), va fi vas de cinste, sfântit, de bună trebuință stăpânului, potrivit pentru tot lucrul bun” (vers. 20-21). Menirea tuturor este să ajungă la „măsură deplinată a lui Hristos” (Efes. IV, 13). „Fugi de poftele tinereții”, îl îndeamnă, în continuare, pe Timotei Apostolul Pavel. Prin „poftele tinereții” înțelege evitarea nu numai a desfrâului, ci evitarea tuturor poftelor caracteristice vârstelor mici. Este îndemnat, totodată, să-și cheltuiască viața savârșind virtutea sub multiplele ei înfățișări: dreptatea, credința, dragostea, pacea (vers. 22). Să se ferească de disputele contradictorii, „de întrebările nebune și nefolositoare care dau naștere la certuri” (vers. 23).

Menirea celui ce slujește Domnului nu este aceea de a risipi, ci de a aduna pe credincioși. Elementul care-i uneste pe credincioși în jurul pastorului lor și, implicit, în jurul Mântuitorului Hristos, este blândetea pastorului. Ceea ce începe blândetea, se desăvârșește prin învățatura și răbdare. Deci, și pe cei păcătoși, Timotei este îndrumat să nu-i alunge, ci să-i certe cu blândete, așteptând pocăința lor (vers. 24-26).

Capitolul III: Îndrumări în legătura cu învățătorii mincinosi care vor veni.

Apostolul prevede că se vor ridicaeretici din ce în ce mai primejdiosi pentru Biserica lui Hristos și de aceea, pregătește sufletul lui Timotei, ca să fie și mai otelit, dându-i îndemnuri să rămână în cele ce a învățat. Apostolul îi descrie pe acești învățători mincinosi ca fiind plini de păcate, laudaroși, iubitori de desfătări, care vor folosi femeile usurate în propagarea credinței lor mincinoase. Timotei să se ferească de ei, căci la fel ca vrăjitorii din Egipt: Iannes și Iambres, nu vor reuși. Iată textul: „Si aceasta să știi, că în zilele din urmă, vor veni vremuri grele. Ca vor fi oamenii iubitori de sine, iubitori de argint, laudaroși, trufasi, hulitori, neascultatori de părinți, nemulumitori, fără cucernicie, lipsiti de dragoste, neînduplecați, clevetitori, neînfrânati, cruzi, ne iubitori de bine, vânzatori, necuviincioși, îngâmfati, iubitori de desfătări mai mult decât iubitori de Dumnezeu, având înfățișarea adevăratei credințe, dar tagăduind puterea ei. Departează-te și de acestia. Căci dintre acestia sunt cei ce se vâra plin case și robesc femeile usurate de păcate și purtate de multe feluri de poftă, mereu învățând și neputând niciodată să ajungă la cunoașterea adevărului. După cum Iannes și Iambres s-au împotrivit lui Moise, așa și acestia stau împotriva adevărului,

oameni stricati la minte si netrebnici pentru credinta. Dar nu vor merge mai departe, pentru ca nebunia lor va fi vadita tuturor, precum a fost si a acelora” (vers. 1-9).

Dupa ce a descris vremurile grele care vor urma pentru Biserica lui Hristos, din cauza rautatii si pacatelor oamenilor „iubitori de sine, iubitori de argint, laudatosi” etc., Sfantul Pavel se mângâie cu constatarea ca învatacelul sau iubit, episcopul Timotei, s-a deprins sa duca o viata absolut contrarie învatacelului mincinos si a dovedit în purtarea sa în Biserica o totala comuniune sufleteasca cu el însusi (cu Apostolul), împlinind întru totul învaturile primite de la el. De aceea, Sfantul Pavel mângâindu-se pe sine, laudându-l si imbarbatându-l pe învatacelul sau, pentru viitor, în acelasi timp adevărate buna lui comportare si fidelitatea cu care el „i-a urmat învătura sa, stradania sa, năzuirea sa, credinta sa, îndelunga sa îndurare, dragostea sa, rabdarea sa” (vers. 10). Acestea, prin contrast, ne duc cu mintea la nefericitul Seneca, filozoful Romei antice, care, desi a turnat în sufletul lui Nero cele mai nobile învaturi si-a dat sfarsitul ucis de fostul sau elev. De o parte, fericire dascaleasca, de alta parte, nefericire.

Ca sa-l pregateasca pe Timotei, sa fie gata chiar sa sufere prigonire pentru Hristos, Sfantul Pavel îi reaminteste suferintele îndurate de el însusi în Antiohia Pisidiei (Fapte XIII, 50), în Iconiu (Fapte XIV, 5) si în Listra (Fapte XIV, 19). Acestea sunt numai câteva din suferintele sale pentru Hristos (vezi II Cor. XI, 20-29), dar el le pomeneste lui Timotei numai pe acestea, pentru ca ele îi erau mai bine cunoscute lui Timotei, care era originar din Listra, din tinutul Licaoniei, de unde Sfantul Pavel l-a luat ca ucenic al sau (Fapte XVI, 1). Ca sa-i dea lui Timotei curajul sa suporte persecutiile pentru Hristos, Apostolul adauga îndata ca din toate acestea, si din multe alte prigoniri câte a mai rabdat, a fost scapat de Domnul (vers. 11-13). Ca Timotei l-a urmat întru totul pe Apostol, deci si în prigoniri, este faptul marturisit de istoriografii de mai târziu, ca el a murit tot de moarte martirica, pe timpul împaratului Domitian, fiind ucis cu un ciomag, pentru ca în calitatea sa de episcop, el a încercat sa opreasca poporul de a lua parte la o serbare cu acte imorale, organizata în cinstea zeitei Diana din Efes.

Prezentându-i lui Timotei tabloul înfricosator al rautatii si pacatelor vremurilor care vor veni, asa cum prezisese si preotilor Bisericii din Efes, când au fost chemati la Milet (Fapte XX; 17-35), Apostolul își îndeamna înca o data învatacelul sa ramâna tare în credinta, pastrând cu sfintenie puritatea învaturii lui Hristos, „pentru ca el stie” ca a învatat-o de la izvoare cu învătura curata.

”Stii de la cine ai învatat-o”, îi spune Apostolul (vers. 14). În aceasta pluralitate de învatori ai lui Timotei, socotim ca Sfantul Pavel face aluzie la mama si bunica lui Timotei, si desigur la el însusi. Reamintirea acestor persoane venerabile, care l-au instruit si educat pe Timotei, din pruncie, în învătura crestina, era un mijloc de a-i insufla curaj pentru statornicia în credinta.

În continuare, îi mai recomanda înca un mijloc de întarire în credinta: alimentarea neîncetata a sufletului sau cu citirea Sfintei Scripturi asa cum a facut de mic copil: „si fiindca de mic copil cunosti Sfintele Scripturi, care pot sa te înțelepteasca spre mântuire, prin credinta cea întru Hristos Iisus. Toata Scriptura este insuflata de Dumnezeu si de folos spre învătura, spre muștrare, spre îndreptare, spre înțeleptirea cea întru dreptate, astfel ca omul lui Dumnezeu sa fie bine pregatit pentru orice lucru bun” (vers. 15-17).

Sfânta Scriptura era obiectul principal de studiu al copiilor iudei. Primii lor învatori erau preoți, apoi profesorii. Acestia îi învatau, treptat, si continutul sfânt al Scripturii. Rabinii cereau ca, înca de la vârsta de cinci ani, copiii sa înceapa sa învete pe de rost pasaje din Cartea Sfânta. În textul de fata, Apostolul se refera nu numai la Legea lui Moise, ci la întreg Vechiul Testament si afirma, pe de o parte, caracterul inspirat al Scripturii, pe de alta parte, rostul pedagogic al acesteia de îndreptar pentru învătura crestina.

Apostolul mai spusese si galatenilor ca „Legea ne-a fost calauza (pedagog) spre Hristos, ca sa ne îndreptam prin credinta” (Gal. III, 24). Nu Legea în sine ne duce la mântuire, ci „credinta cea întru Hristos Iisus”, zice Apostolul, unita desigur cu faptele bune. Înțelegem ca Apostolul arata aici ca Vechiul Testament trebuie sa fie citit în întregime, dar trebuie sa prindem de aici mesianismul

care se ascunde în sâmbure „sub oceanul Scripturii”, și care se dezvoltă și se realizează apoi în Noul Testament.

Capitolul IV: Staruina împotriva celor abatuti de la credința. Testamentul Apostolului.

Pentru îndeplinirea misiunii sale, Apostolul îl îndeamnă pe Timotei să fie veghetor, muștrând și mângâind după caz, dar cu răbdare și tact. Căci vor veni vremuri, spune Sfântul Pavel, când credincioșii vor da crezare învățăturilor mincinoase. El trebuie să fie vesnic veghetor, să sufere și să-și îndeplinească misiunea: „Eu te indemn, deci, staruitor în fața lui Dumnezeu și a lui Hristos Iisus, Care va să judece viii și morții, la arătarea Lui și în împărăția Lui. Propovăduiește cuvântul, muștra, cearta, îndeamnă, cu toată îndelunga-răbdare și învățatura. Căci va veni o vreme când nu vor mai suferi învățatura sanatoasă ci - dornici să-și desfășoare auzul - își vor gramădi învățatori după poftele lor, și își vor întoarce auzul de la adevăr și se vor abate către basme. Tu fii treaz în toate, îndura nechezul, fă lucrul de evanghelist, slujba ta fă-o deplin” (vers. 1-5).

Versetele 6-8 sunt considerate îndeobște ca testamentul Sfântului Apostol Pavel. El își astăpăta liniștit sfârșitul, sperând să primească cununa biruinței de la Dreptul Judecător. Adevăratii săi ucenici să-și urmeze exemplul și vor primi răsplata lui Dumnezeu: „Că eu, zice Apostolul, decum mă jertfesc și vremea despartirii (plecării) mele s-a apropiat. Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea. El, Dreptul Judecător, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui” (vers.6-8). Aceste din urmă cuvinte, spune Sfântul Ioan Hrisostom, aveau rostul să încurajeze pe Timotei pentru a-și urma exemplul.

Încheierea (vers. 9-22). Apostolul îl invită staruitor pe Timotei să vină la Roma, mai înainte de începutul iernii (vers. 9 și 21). Insistența cu care îl cheamă este explicabilă. Avea atâtea să-și îndoiește față de față. Îi comunica soarta câtorva dintre colaboratorii săi, unii plecați în misiune (vers. 10-12).

Îi da dispoziții să-și aducă mantaua, pentru că venea iarna și cărțile pentru studiu sau pentru a le îndoiește cui (vers. 13). Îl previne să se ferească de Alexandru, care probabil îl denunțase în Roma, înrăutățindu-i situația în care se afla (vers. 14-15). La întâia sa apariție - se referă la prima captivitate română - toți cei apropiați lui l-au parasit, deși l-ar fi putut sprijini prin depozitii favorabile. Sfântul Pavel îi iartă. De data aceea Domnul l-a izbăvit din gura leului (vers. 16-17) pentru a putea desăvârși propovăduirea Evangheliei la toate neamurile. De data aceasta va fi mântuit în ceruri. Domnul îl va scapa de toate relele pe care le-a întâlnit în lumea aceasta (vers. 18).

Doxologia pe care o rosteste în legătura cu apropiatul sau sfârșit (vers. 18) echivalează cu un consimțământ deplin cu soarta pe care Domnul i-o va harăzi. Salută pe Acvila și Priscila și casa lui Onisifor. Apoi adaugă salutarile colaboratorilor săi pentru Timotei (vers. 19-21).

Caracterizare finală. Epistola a II-a către Timotei este ultima epistolă paulină din punct de vedere cronologic. A fost scrisă în toamna anului 66, anul premergător sfârșitului sau martiric. Este considerată, de aceea, ca un testament al Apostolului: „Este testamentul dascalului, adresat ucenicului iubit”, zice Sfântul Ioan Hrisostom. Este o scriere plină de căldură sufletească. Se simte vibrând sufletul lui Pavel. În trista sa izolare, în temnița din Roma, Apostolul se gândește mai puțin la el însuși, și aproape total la opera sa și la cel caruia îi lasă ca moștenire grija pentru consolidarea Bisericii.

EPISTOLA CĂTRE TIT

Autorul. Ultima dintre epistolele pastorale ale Sfântului Apostol Pavel și asemanătoare cu epistola I-a către Timotei, este epistola către Tit.

Autorul ei este Apostolul Pavel. Își scrie numele la începutul epistolei (I, 1), terminologia și stilul sunt pauline, ideile se aseamănă cu cele din 1 Timotei (comp. Tit I, 5-9 cu 1 Tim. III, 1-13) și cu părțile parenetice ale celorlalte epistole pauline.

Destinatarul epistolei este Tit, pe care Apostolul îl numește „adevarat fiu în credință” (I, 4). Numele este latin, dar nu ne spune nimic prin el însuși despre patria lui, pe care nu o putem determina cu certitudine. După unii era din Antiohia Siriei; după părerea altor exegeți și conform unei vechi tradiții răsăritene, consemnata în sinaxarul vieții sale din 25 august, era originar din insula Creta și era de neam ilustru. Potrivit acestei tradiții, el se tragea din neamul lui Min, regele Cretei, iar unchiul său, care era guvernatorul insulei, l-a trimis la Ierusalim, unde a cunoscut pe Mântuitorul și a asistat la Patimile, moartea, învierea și înălțarea Sa la cer. Aceeași tradiție ne spune, de asemenea, că el s-a numărat printre cei 70 (respectiv 72) de ucenici ai Mântuitorului și că a primit botezul din mâna Apostolilor, în ziua Cincizecimii. Ulterior, îl găsim alături de Sfântul Apostol Pavel, în calitate de ucenic și colaborator al său. În Faptele Apostolilor nu se amintește niciodată despre Tit; este însă amintit de 12 ori în epistolele pauline și totdeauna la loc de cinste. Apostolul neamurilor îl numește cu deosebită pretuire „fiu ales”, „frate”, „colaborator” etc., ceea ce arată că el a desfășurat o activitate deosebit de rodnică în câmpul misiunii creștine. Știm cu certitudine că s-a născut din părinți păgâni. Când Apostolul Pavel a plecat din Antiohia Siriei împreună cu Barnaba, la sinodul apostolic de la Ierusalim, l-a luat cu sine și pe Tit, pentru a dovedi celor din Ierusalim că și un „netăiat împrejur” poate fi un bun creștin (Gal. II, 1-3). Îl găsim alături de Apostolul neamurilor în a treia călătorie misionară, la Efes. Apostolul îl trimite împreună cu un frate creștin prin Macedonia la Corint, pentru a se informa, ce impresie a făcut asupra corintenilor prima sa scrisoare, pe care le-o trimisese mai înainte cu câteva luni, și pentru a duce la bun sfârșit colecta pe care o făcea pentru săracii din Ierusalim. Tit avea să se reîntoarcă prin Macedonia și urma să se întâlnească cu Apostolul Pavel, după Rusalțiile aceluiași an (57), la Troa. Întrucât Apostolul a trebuit să parasească Efesul mai devreme decât planuise, datorită rascoalei argintarului Dimitrie (Fapte XIX, 23-41), nu l-a mai așteptat în Troa. S-au reîntâlnit în Macedonia, probabil la Filipi. El este acela care duce epistola a doua către corinteni și care termină colecta începută (2 Cor. II, 13; VII, 6, 13; VIII, 6 și 23; XII, 18). În călătoria către Roma, Tit nu l-a însoțit pe Apostol și n-a fost în apropierea lui în întâia captivitate română. Din epistola adresată lui reținem că, după o scurtă activitate pe care a desfășurat-o singur în Creta, după ce Apostolul Pavel a fost eliberat din prima captivitate română și el însuși a desfășurat activitate misionară acolo, l-a lăsat locțiitor al său, dându-i însărcinarea să organizeze biserica și să poarte grija de păstrarea și apararea adevărului evanghelic (Tit I, 5; III, 12 s.u.). Câteva luni mai târziu îi scrie această epistolă pe care, probabil, i-a trimis-o prin Zenas și Apolo (III, 13). Apostolul îl invită să vină la dânsul la Nicopolis, în Epir, unde avea de gând să ierneze, în data ce îi va trimite pe Artemas sau Tihic pentru a-l înlocui la conducerea Bisericii. Aceasta iarnă va fi fost iarnă anulului 65/66, pentru că în toamna anulului următor (66) Apostolul scrie lui Timotei din Roma, a doua epistolă, afirmând că din nou era captiv. Din II Tim. IV, 10 înțelegem că Tit l-a vizitat pe Sfântul Pavel, aici, la Roma, pe când se afla în închisoare. Aceasta înseamnă că legăturile sale personale cu Apostolul neamurilor n-au fost niciodată întrerupte.

Tit a ramas în Creta pâna la sfarsitul vietii. Eusebiu de Cezareea, Teodoret de Cyr si Fericitul Ieronim, făcându-se ecoul unei vechi traditii istorice, ne informeaza ca el a pastorit, ca episcop, Biserica din Creta si ca a predicat Evanghelia si în insulele învecinate, iar sinaxarul din ziua pomenirii sale afirma ca el a murit în vârsta de 94 de ani, lasând în insula Creta o comunitate creștina bine organizata.

În Creta, unde-si îndeplineste misiunea Tit, creștinismul patrunsese prin evreii botezati la Ierusalim în ziua Cincizecimii (Fapte II, 11). În timpurile apostolice, Creta era o insula importanta. Ea servea ca o punte de trecere între doua continente, Europa si Asia. Pe vremuri, solul ei era foarte darnic. Cu timpul, masivele muntoase ale insulei, înalte de peste 2.000 m., au fost saracite de padurile de altadata, asa încât vegetatia ei si îndeosebi culturile agricole si pomicole au scazut considerabil, din lipsa de apa.

Istoria populatiei de pe insula Creta este foarte veche, radacinile ei pierzându-se în negurile mitologiei. Sapaturile arheologice au descoperit aici urmele celei mai. vechi culturi grecesti: epoca creștina - miceniana. În Vechiul Testament, insula Creta este amintita sub numele de Caftor (Deut. II, 23 etc.}. Locuitorii Cretei erau oameni vigurosi si îndrazneti. În vechime ei faceau adesea incursiuni sângeroase si de jaf asupra regiunilor învecinate, fiind socotiti spaima mărilor. Ei erau totodata cei mai temuti negustori de sclavi. Din pricina relelor lor obiceiuri, poetul autohton Epimenides, contemporan cu Solon (sec. V î.d.Hr.), i-a descris astfel: „Cretanii sunt pururea mincinosi fiare crude pânțece lenevite de îmbuibare” (De oraculis). La fel îi caracterizeaza, după sase veacuri, si Sfântul Apostol Pavel, citându-l pe poetul creștin (Tit I, 12).

3. Motivele si scopul epistolei. Din Faptele Apostolilor XXVII, 8 aflam ca Apostolul neamurilor a vizitat insula Creta, în calatoria captivitatii spre Roma, în toamna anului 60. Corabia cu care calatorea a ancorat câteva zile în portul „Limanuri bune”, situat la mica distanta de orasul Lasea. În situatia în care se afla, Apostolul n-a putut sa predice, cu acea ocazie, în Creta Evanghelia (Fapte XXVII, 8-13). După ce a scapat din prima captivitate romana si s-a reîntors din Spania în Orient, Apostolul a venit din nou în Creta, de aceasta data însoțit de Tit si, după o scurta activitate, l-a lasat acolo pe Tit cu misiunea de a organiza Biserica.

Din predica sa scurta din Creta, Apostolul va fi înțeles greutatea misiunii de organizator si continuator al operei sale, care-i reveneau ucenicului sau, Tit, atât datorita caracterului urât al creștinilor, cât si pentru ca a observat aici existenta unor iudaizanti (Tit I, 10). De aceea, după plecarea, se hotaraste sa-i scrie o epistola ca un certificat de împuternicire pentru a-i servi ca document în fata celor ce i-ar refuza autoritatea si spre a-i fixa în scris îndatoririle sale de pastor si conducator al Bisericii din Creta.

4. Timpul si locul de unde Apostolul îi scrie epistola nu se pot fixa cu precizie. Ea poate fi o localitate din Macedonia sau din Epir: Nicopolis, sau mai probabil Filipi. Ca timp, ea se situeaza la puțin timp după epistola I-a catre Timotei, adica anul 65.

5. Planul. Epistola cuprinde trei capitole si este asemanatoare ca idei cu epistola I-a catre Timotei. Cuprinde îndrumari cu privire la: alegerea si instituirea preotilor; sfaturi pentru o viata cu adevarat creștina - de supunere, pace si fapte bune; ferirea de discutii nefolositoare si de eretici. Putem distinge o parte introductiva (I, 1-4), o parte dogmatica (I, 5-16), alta parenetica (II, 1 - III, 11) si epilogul (III, 12-15).

6. Cuprinsul epistolei

Capitolul 1: Misiunea lui Tit de a organiza Biserica din Creta si de a orândui preoti.

Partea introductiva (vers. 1-4) este relativ lunga si solemna. Sfântul Pavel își adauga calitatea de „apostol al lui Iisus Hristos”, nu pentru stiinta lui Tit, ci pentru a raspunde iudaizantilor, care, eventual, puteau pune în discutie acest lucru. Apostolul adauga o explicatie a Evangheliei pe care o propovaduieste: ea cuprinde adevarata cunoastere a lui Dumnezeu, daruita credinciosilor spre a dobândi mântuirea. Tit, destinatarul epistolei, este numit „adevarat fiu în credinta”, pentru ca fusese ucenic al Apostolului si pentru a-i întari autoritatea, ca episcop al Bisericii de aici.

Partea I-a (vers. 5-16). Calitatile slujitorilor bisericesci si misiunea lui Tit în organizarea Bisericii din Creta si apararea dreptei credinte.

Predica lui Pavel si a ucenicului sau Tit in Creta facuse multi adepti ai Evangheliei. Însa Apostolul, preocupat de raspândire a mesajului evanghelic si în alte parti ale lumii, n-a putut ramâne prea mult timp în aceasta insula. N-a putut, deci, sa-i cunoasca mai îndeaproape pe cretani, si sa aseze el însusi pe conducatorii Bisericii lor. Aceasta misiune i-o încredinteaza lui Tit. El trebuia sa aseze preoti în fiecare cetate, precum poruncise si inainte”. De aceea, întocmai ca si în epistola I-a adresata lui Timotei (III, 1-7), care avea de îndeplinit un lucru asemanator, expune însusirile pe care trebuie sa le întruneasca un candidat la slujba preotiei (Tit I, 6-9).

Numeric, însusirile candidatului la slujba preotiei, cerute în epistola catre Tit, sunt mai putine decât cele expuse în epistola întâia catre Timotei. Din punctul de vedere al importantei lor, ele nu sunt cu nimic mai prejos decât acelea. De altfel, Apostolul staruie asupra însusirilor esentiale pe care trebuie sa le întruneasca un preot si anume: sa fie barbat al unei singure femei, cu fii credinciosi, nedesfrânat, nebetiv, iubitor de straini si îndeosebi, destoinic la învatatura. Iata textul: „Pentru aceasta te-am lasat în Creta, ca sa îndreptezi cele ce mai lipsesc si sa asezi preoti prin cetati, precum ti-am rânduit: De este cineva fara de prihana, barbat al unei femei, având fii credinciosi, nu sub învinuire de desfrânare sau neascultatori. Caci se cuvine episcopului sa fie fara de prihana, ca un iconom al lui Dumnezeu, neîngâmfat, nu grabnic la mânie, nu dat la bautura, pasnic, nepoftitor de câstig urât, ci primitor de straini, iubitor de bine, treaz la minte, drept, cuvios, înfrânat, tinându-se de cuvântul cel credincios al învataturii, ca sa fie destoinic si sa îndemne la învatatura cea sanatoasa si sa mustre pe cei potrivnici” (vers. 5-9).

Dreapta credinta era amenintata din doua parti: din partea pagânilor, a localnicilor din Creta si din partea iudaizantilor. Vina celor dintâi era ca duc o viata destrabalata, pe care o motiveaza ideologic; în rândul al doilea, caracterul acestora era urât, asa cum spusese cu secole în urma poetul Epimenides, care îi caracterizase pe cretani drept „niste mincinosi, fiare rele, pântece lenese” (vers. 12). O astfel de atmosfera putea sa influenteze în rau pe crestini, sa destrame familii întregi (vers. 11). Vina celor de al doilea, vina iudaizantilor, despre care afirma ca sunt destul de „multi, nesupusi, flecari si amagitori” (vers. 10) era ca voiau sa impuna cu orice pret legea mozaica crestinilor proveniti dintre pagâni, îndeosebi poruncile referitoare la deosebirea alimentelor în „curate” si „necurate” ca si multe din poruncile formulate de „batrâni”. Pe unii ca acestia Apostolul Pavel îi acuza mai întâi de nesinceritate: „Ei se lauda ca îl cunosc pe Dumnezeu, dar cu faptele îl tagaduiesc” (vers. 16); îi acuza ca vrând sa impuna „porunci date de oameni, ei se îndeparteaza de adevar” (vers. 14). Cât priveste deosebirea bucatelor, le spune, în spiritul celor afirmate de Mântuitorul (Mt. XV, 11), ca „totul este curat pentru cei curati, dar pentru cei necurati si necredinciosi nimic nu este curat” (vers. 15). Atitudinea lui Tit fata de aceste persoane care puneau în pericol autenticitatea credintei si a traiirii crestine, trebuie sa fie intransingenta, încât „sa le închida gura” (vers. 11).

Partea a II-a (cap. II, 1 - III, 3) cuprinde norme de conduita crestina. Felul cum trebuie sa-si duca viata diferitele categorii de crestini: batrâni, batrâne, tineri etc.

Batrânii sunt amintiti întâi, ca unii care se bucurau de cinste deosebita în comunitate. Acestora, Tit avea îndatorirea sa le aminteasca „sa fie treji”, adica mereu constienti de pozitia lor în comunitate; „vrednici de cinste, cumpatati” în hrana, îmbracaminte; „sanatosi în credinta” (sa nu cada în erezii), „sa aiba dragoste si rabdare” (II, 2). Femeile batrâne trebuie sa fie, de asemenea, exemplu pentru cele tinere „prin purtare cuviincioasa”, prin cumpatare, prin supunere fata de barbatii lor. Sa învete pe cele tinere sa-si iubeasca barbatii, sa-si iubeasca copiii, sa fie bune gospodine si plecate barbatilor lor (II, 3-5). Acest sfat este dat pentru faptul ca si în Creta emanciparea femeilor era uneori gresit înțeleasa si facuse pe unele femei nesupuse fata de sotii si indiferente fata de caminul lor. Pe cei tineri sa-i îndrumeze „sa fie înfrânati” (III, 6). Metoda cea mai buna pentru acestia este exemplul personal: „Da-te pe tine exemplu de fapte bune, în toate privintele” (II, 6-7).

Pentru robi are același sfat, pe care-l daduse și în alte epistole (Efes. VI, 5; Col. III, 22; I Tim. VI, 1-3): „sa se supuna stapânilor lor” (II, 9). Acest sfat îl da cu gândul de a nu fi adus în nici un chip vreun reproș Bisericii Mântuitorului. Nu putea da alt sfat în contextul vremii de atunci. În sfarsit, da îndemnul la supunere fata de stapânire: „Adu-le aminte sa fie supusi stapânirilor si dregatorilor, sa-i asculte, sa fie gata la orice lucru bun” (cap. III, 1). Sfatul nu este nou. Îl formulase, aproape în aceiași termeni, în epistola catre Romani (XIII, 1-7) și în prima epistola adresata lui Timotei (II, 1).

Facând o paranteza, Apostolul vorbeste despre cele trei conditii ale mântuirii: despre har, credinta și fapte bune (III, 4-8). Mântuirea este un dar divin. Ea însă nu se impune împotriva libertatii omului, ci se împrăziata ca rezultat al colaborarii omului cu harul dumnezeiesc, prin credinta și fapte bune. Pragul prin care credinciosii se despart de viata din trecut și intra într-un nou mod de viata este botezul. Apostolul nu foloseste acest termen, devenit tehnic, ci prefera expresiile: „baia nasterii din nou”; „înnoirea Duhului Sfânt”, prin care se exprima ideea prefacerii launtrice prin baia botezului. Iata textul: „El ne-a mântuit, nu din faptele cele întru îndreptare, savârsite de noi, ci dupa a Lui îndurare, prin baia nasterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt, pe care L-a varsat peste noi... prin Iisus Hristos, Mântuitorul nostru... Iar cei ce au crezut în Dumnezeu sa aiba grija sa fie în frunte la faptele bune...” (III, 4-8).

În continuare, Apostolul îl îndeamna pe Tit sa se fereasca de discutiile cu ereticii, dupa doua sau trei discutii cu el: „Iar de întrebările nebunesti și de genealogii și de certuri și de sfadirile pentru lege, ferește-te, caci sunt nefolositoare și desarte. De omul eretic, dupa întâia și a doua mustrare, departeaza-te...” (III, 9-11).

În **încheiere** (III, 12-15), Sfantul Pavel îl vesteste pe Tit ca, atunci când îi va trimite înlocuitori temporari, el sa se grabeasca și sa vina spre a-l vedea la Nicopolis, în sud-vestul Epirului, unde doreste sa ierneze. Epistola se încheie cu obisnuitele urari din partea sa și a colaboratorilor sai și cu binecuvântarea finala.

EPISTOLA CĂTRE EVREI

Epistola către Evrei face parte din epistolele mari doctrinare ale Sfântului Apostol Pavel. Ca fond, ea urmează imediat după epistola către Romani. În tot cazul, sta alături de cele patru mari epistole ale sale: Romani, I și II Corinteni și Galateni. Totuși, ea este situată, în Noul Testament, la sfârșitul epistolelor pauline, pentru că mult timp - unii critici, chiar și astăzi - i-au pus la îndoială originea ei paulină.

Într-adevăr, epistola către Evrei se deosebește de celelalte epistole pauline, printr-o serie de particularități. Mai întâi, ea nu are partea introductivă, obișnuită epistolelor pauline, în care Apostolul își spune numele și calitatea sa oficială de apostol al Domnului Hristos, comunitatea sau comunitățile către care se adresează, salutarea și binecuvântarea sa, apoi rugăciunea de mulțumire sau de cerere pentru cititorii săi, prin care pregătește anunțarea temei și acea atmosferă de pietate potrivită cu învățăturile dogmatice și morale pe care le transmite. Epistola intră de-a dreptul în tratare, fără nici o pregătire. De aceea, mulți exegeți au spus că este mai mult un tratat doctrinar, decât o epistolă.

Versetele finale (cap. XIII, 18-25), ce servesc de încheiere și care redau scrierii caracter de epistolă, unii critici le socotesc drept un adaos ulterior. Pentru Biserica noastră, această încheiere contează ca autentică, imprimând întregii scrieri un caracter epistolar.

Epistola către Evrei se mai deosebește de celelalte epistole pauline prin limba sa, care, deși cuprinde câteva ebraisme, este mai mult limba clasică greacă, decât cea elenistică, în care scrie de obicei Apostolul neamurilor. Ea se distinge prin eleganță și puritatea limbii grecești, situându-se din acest punct de vedere pe primul loc între cartile nou-testamentare, urmata de scrierile Sfântului Luca. Stilul este frumos, sugerând un autor cu școala retorică. Se deosebește, de asemenea, prin modul de expunere și tratarea problemelor, pas cu pas, fără salturi, fără repetări, cu o consecvență matematică, asemănătoare, sub această latură, cu Epistola către Romani. În sfârșit, în epistolele pauline citatele din Vechiul Testament sunt făcute, de obicei, din memorie, pe când aici sunt reproduse - textual - după Septuaginta, așa cum se păstrează în Codexul Alexandrin. Epistola cuprinde peste 100 de hapax legomena.

Autorul și autenticitatea. Cu toate aceste particularități, Epistola către Evrei aparține, cel puțin ca fond, Sfântului Apostol Pavel. O afirmă tradiția bisericească și epistola însăși, adică fondul ei doctrinar. Cele mai vechi mărturii sunt cele ale lui Panten (+ 200) și Clement Alexandrinul (+ 215), care afirmă în nenumărate rânduri originea ei paulină. Având în vedere stilul deosebit al epistolei, Clement este de părere că Sfântul Pavel a scris-o în limba ebraică (aramaică), iar Sfântul Luca a tradus-o în limba greacă.

Origen (+ 254), la rândul său, fără a sta sub influența antecesorilor săi, da expresie rezultatului cercetărilor sale critice, afirmând „că nu în zadar cei vechi (expresie care desemnează evident primele generații de creștini) au transmis-o ca fiind a lui Pavel. El introduce de mai multe ori citate din Epistola către Evrei prin formule care o atribuie în mod clar Sfântului Pavel. Origen caută să lamurească diferențele de stil și de vocabular dintre epistola aceasta și celelalte epistole pauline, în sensul că Sfântul Apostol Pavel s-ar fi folosit de o altă persoană, probabil de un ucenic cu înaltă școală grecească, pentru exprimarea în scris a ideilor sale. Acesta ar putea fi Clement, episcopul de mai târziu al Romei, sau Sfântul Luca.

O atribuie, în continuare, Sfântului Apostol Pavel, fara exceptie, toti reprezentantii Bisericii răsăritene, dintre care amintim: episcopii Alexandriei Dionisie, Petru, Alexandru, Sfântul Atanasie cel Mare și Sfântul Chiril al Alexandriei, care atesta ca „de la Apostolul Pavel ne-au ramas 14 epistole, între care citeaza evident și Epistola catre Evrei”. Sinodul din Antiohia, la anul 264, tinut contra lui Paul de Samosata, citeaza locuri din Epistola catre Evrei, alaturi de texte din epistolele catre Corinteni, atribuindu-le aceluiași autor, Sfântul Pavel. Istoricul Eusebiu al Cezareii o însira, în canonul sau, între „omologumena”, adica între scrierile a caror canonicitate nu este pusa la îndoiala de nimeni.

De asemenea, Teofil al Antiohiei, Sfântul Ciril al Ierusalimului, Iacob de Nisibi, Sfântul Efreem Sirul, Sfântul Epifaniu, Sfantul Grigorie de Nazianz, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Ioan Hrisostom, Teodoret de Cyr și alții înca, nu ezita sa priveasca pe Sfântul Pavel ca autorul epistolei catre Evrei.

Cei mai vechi codici biblici din Răsărit, între care cel Sinaitic și cel Alexandrin, însira, de asemenea, epistola catre Evrei între epistolele pauline. În Occident, opinia privind aceasta epistola nu a fost de la început unanimă. Este demn de subliniat, în aceasta privinta, ca vechea traducere latina Itala, din secolul II, cuprinde epistola catre Evrei între cele pauline. În același secol, Sfantul Irineu (+ 202), episcopul Lyonului, o atribuie și el Sfantului Pavel. Însa, cum ne informeaza Eusebiu, preotul Caius din Roma n-ar fi socotit epistola catre Evrei, între scrierile Apostolului Pavel. Tertulian merge mai departe și o atribuie direct lui Barnaba.

Explicarea atitudinii scriitorilor Bisericii apusene ne-o da episcopul Filastrius (+ 387) când spune: „Epistola catre Evrei, într-un anumit timp (sec. III - IV) și în anumite locuri, nu era citata din cauza unor secte eretice, ca novatienii, care foloseau citate din ea pentru a întari ratacirea lor”. Din aceasta cauza, constatarea ca în Apus epistola a fost o vreme pusa în discutie nu constituie un temei pentru respingerea autenticității și a canonicității ei. Ne îndreptătesc la aceasta concluzie în primul rând putemicele motive care justifica atitudinea unanimă a Bisericii răsăritene și în al doilea rând schimbarea de atitudine a Bisericii din Apus, începând cu secolul IV, care se alatura la consensul Bisericii răsăritene.

Daca consultam epistola însasi, acestea confirma în întregime traditia veche a Bisericii. Într-adevar, autorul este un iudeu, bun creștin și foarte bun cunoscător al Vechiului Testament.

Autorul a suferit mult pentru Domnul Hristos și în epistola roaga pe cititori sa faca rugăciuni pentru el (XIII, 18). Este cunoscut de cititori, ca și Timotei (XIII, 23) și îi vor vizita împreuna. Face parte între conducătorii Bisericii, pentru care motiv își permite sa le dea sfaturi și învățături și sa trimita salutari tuturor conducătorilor lor (XIII, 24).

În sfârșit, ceea ce este concludent, este fondul epistolei, ideile sale doctrinare, pe care le regăsim și în celelalte epistole pauline. Paulina este ideea ca aici pe pământ nu avem cetate statatoare, ci în ceruri (Evrei XIII, 14; II Cor. IV, 16-18; V, 1-2; Filip. III, 20); paulina este paralela între cele prezente și cele viitoare, între cele lumesti și cele ceresti (Evrei VI, 4-5; IX, 9; Efes. 1, 21); paulina este înfățișarea raportului dintre Vechiul Legământ și Legământul cel nou, în sensul ca cel vechi fiind imperfect și având menire temporară, trebuie sa fie înlocuit printr-un nou Legământ, desăvârșit și vesnic (Evrei VII, 18-22; VIII, 6; Gal. III, 18-24). Paulina este, de asemenea, hristologia epistolei: raportul dintre Hristos și Dumnezeu Tatal, dintre Hristos și lume, dintre creatura și Creator (Evrei 1, 1-2; Rom. XI, 36; I Cor. VIII, 6; Col. I, 16), dintre smerenia Fiului prin întrupare și deplina Lui umanitate (Evrei II, 9; V, 7-9; Filip. II, 7; Gal. IV, 4); dintre Iisus Hristos și lumea îngerilor (Evrei II, 7; X; 12; Efes. I, 20; Filip. II, 9). Pauline sunt, de asemenea, ideile ca Domnul nostru Iisus Hristos, prin jertfa de pe Cruce, a învins moartea și pe diavolul (Evrei II, 14; Col. II, 15; I Cor. XV, 54-57); ca opera sa mântuitoare are în vedere întreaga omenire (Evrei II, 9.15; V, 9; IX, 26-28) și va continua în ceruri (Evrei VIII, 1-3; IX, 24; Rom. VIII, 34; I Cor. XII, 9). Paulin este, apoi, îndemnul dat credincioșilor de a se întări prin împărtășirea cu Sfânta Euharistie (Evrei XIII, 9; I Cor. XI, 22). În sfârșit, pauline sunt ideile despre Parusia Domnului și Judecata din

urma (Evrei X; 25, 37; 1 Tes. V, 4), despre preotia lui Hristos si caracterul de jertfa al mortii Sale pe Cruce (Evrei X; 20; Efes. V, 2; Gal. II, 20; 1 Cor. V, 7).

Faptul ca în epistola catre Evrei lipsesc asa-zisele învataturi specific pauline: despre îndreptarea prin credinta si nu prin faptele Legii; despre chemarea neamurilor la crestinism; despre învierea mortilor, nu slabeste cu nimic temeiul pe care au stat Parintii Bisericii din primele veacuri crestine, atribuind-o Sfântului Pavel. În nici una din epistolele pauline nu ne este data întreaga teologie paulina. Apostolul dezvolta ideile sale dupa subiectul tratat si dupa necesitatile cititorilor.

Din cele de mai sus, se degaja în mod clar concluzia ca, în Biserica veche, Sfântul Pavel a fost privit de la început în general, apoi în unanimitate, ca fiind, cel puțin în sensul larg al cuvântului, autorul epistolei catre Evrei. Pe lângă marturiile externe, fondul doctrinar al epistolei confirma originea ei paulina.

De aici, sentimentul quasi-unanim pe care-l exprima Estius, în prologul la Epistola catre Evrei, când zice: ca ar fi temerar, daca cineva ar nega ca epistola catre Evrei nu este a Apostolului Pavel.

De altfel, pâna în secolul XVI, problema autorului acestei epistole nu se mai pune în discutie.

Biserica Ortodoxa si Biserica Romano-catolica, precum si majoritatea Bisericilor protestante o atribuie Sfântului Pavel, si numai o minoritate de teologi rationalisti o mai atribuie unor ucenici ai Sffintului Pavel.

Cu toate acestea, problema autorului înca nu este definitiv rezolvata, caci notele caracteristice ale limbii, stilului si dictiunii epistolei, stau înca în picioare. Se pune întrebarea, daca însusi Sfântul Pavel a compus aceasta epistola, dictând-o cuvânt cu cuvânt unui secretar, precum a scris pe celelalte? A raspunde afirmativ, ar însemna sa neglijam toate notele ei caracteristice, în special sa atribuim Sfântului Pavel o limba clasica pe care nu o întâlnim în celelalte epistole. Unii au emis ipoteza ca textul actual ar fi traducerea greceasca a unui original paulin în ebraica si ca traducerea i-ar apartine evanghelistului Luca; ipoteza însa nu sta în picioare, greaca acestei scrieri nefiind nici pe departe aceea a unei traduceri.

O credibilitate quasi-unanima a capatat teza lui Origen: gândirea acestei epistole îi apartine în întregime lui Pavel, dar redactarea ei propriu-zisa nu a facut-o el, ci altcineva, un „altcineva” pe care Origen nu se hazardeaza sa-i presupuna dar care, indiscutabil, avea o limba greaca mult mai bogata si un stil mult mai rafinat decât acelea ale Apostolului; este ca si cum un discipol ar fi redactat un text dupa notitele pe care si le-a luat la cursul maestrului. Aceasta opinie, pâna la urma, s-a impus si în Occident prin Fericitii Ieronim si Augustin.

Destinatarii epistolei sunt desemnati prin titlul: „catre Evrei”, care exista din „antichitatea imemoriala” (înca din veacul II) în toate manuscrisele grecesti, ca si în toate versiunile nou-testamentare si care se armonizeaza foarte bine cu continutul epistolei. Dat fiind, însa, ca termenul acesta de „evrei” este foarte larg, ei locuind nu numai în Palestina, dar si în diaspora, adica în mai toate marile orase din lumea greco-romana, biblistii si-au pus întrebarea, pe care anume îi vizeaza Apostolul în cuprinsul epistolei. Parerile difera foarte mult, mai cu seama în lumea teologilor protestanți. Schweigler crede ca a fost adresata tuturor iudeo-crestinilor; Baur, Holtzmann s.a. cred ca a fost destinata numai crestinilor romani, pe când Hilgenfeld, Reuss s.a. se gândesc la iudeo-crestinii din Alexandria Egiptului, iar Semler la comunitatile din Asia Mica.

În Biserica Ortodoxa si în cea Roman-catolica, domina parerea ca primii cititori ai epistolei au fost iudeo-crestinii palestinieni. Aceasta pentru urmatoarele motive. Dupa uzul de vorbire nou-testamentar, prin „evrei” se înteleg iudeii palestinieni, vorbitori ai limbii aramaice, spre deosebire de iudeii din diaspora, care sunt numiti „elenisti”, pentru ca adoptasera treptat limba greaca elenistica (Fapte VI, 1; II Cor. XI, 22). Din cuprinsul epistolei, se poate observa ca se adreseaza unor comunitati anumite, întrucât Sfântul Pavel le promite o vizita, împreuna cu Timotei (Evrei XIII, 23). Comunitatile vizate sunt doar iudeo-crestine, nu au caracter mixt, fiindca nu se face nici o aluzie la pagâno-crestini în cadrul aceleiasi comunitati. Din epistola se poate deduce, de asemenea,

ca se adreseaza unor crestini care au auzit Evanghelia din gura Mântuitorului însusi (Evrei I, 2); primii lor învățatori au murit ca martiri (XIII, 7); unii dintre ei sunt în pericol de a cadea din credinta, în fata persecutiilor, dar si sedusi de fastul slujbelor de la templu (X, 25; XII, 25). Toate aceste motive pledeaza numai pentru parerea ca destinatarii epistolei catre Evrei sunt iudeo-crestinii din Ierusalim si Palestina în general.

Raporturile Sfântului Pavel cu iudeo-crestinii palestinieni sunt dintre cele mai bune, cum ne încredinteaza, între altele, colectele cu care în repetate rânduri le-a venit în ajutor. Autoritatea lui fata de comunitatile crestine din Palestina era bine consolidata. Gruparea iudaizanta, care îl dusmanea, niciodata n-a reusit sa-i creeze o atmosfera nefavorabila între adevaratii crestini. El însa nu-si pune numele, dupa obicei, la începutul epistolei, pentru a nu indispuie pe nici unul din conationalii sai, care înca îi pastrau o anumita ostilitate, sunt de parere unii exegeti.

Împrejurările istorice și motivele scrierii.

Din epistola aflam ca cititorii carora li se adreseaza Apostolul erau amenintati sa cada din crestinism în iudaism si ca ei aveau nevoie de ajutor moral, de îndemn si încurajare. Aceasta stare tine pe de o parte de o anumita conjunctura istorica, dar avea si cauze înca mai profunde. O coincidenta de împrejurari ajuta propagandei si presiunii iudaice sa slabeasca comunitatile crestine. Acest lucru se întâmpla dupa savârsirea din viata a Sfântului Iacov, numit „fratele Domnului”, cel dintâi episcop al Ierusalimului, la a carui moarte pare ca face aluzie la capitolul XIII, 7 și care condusesese Biserica Ierusalimului cu atâta autoritate. Sfântul Iacov a suferit moarte de martir, fiind ucis cu pietre în anul 62 (sau 63). Arhiepiscopul iudeu Annanus, profitând de faptul ca procuratorul Festus murise, iar succesorul sau Albinus înca nu sosise la post, l-a condamnat la moarte prin lapidare, dupa cum ne informeaza Iosif Flaviu.

Vazând ca Sfântul Iacov nu murise înca sub loviturile pietrelor, unul dintre ucigasi i-a spart capul cu un ciomag. La alegerea urmasului lui Iacov la episcopat, au fost doi candidati: Simon si Tebutis. A fost ales Simon, însa o puternica grupare ramâne în jurul lui Tebutis. Acesta din urma reprezinta pe cei care înca mai tineau la respectarea Legii. Nereusita lui usor putea sa-i arunce, cu ai sai, în bratele iudaismului. Lipsa lui Iacov se resimte. Sinedriul a stiut sa speculeze momentul, întetind propaganda si presiunea. Pentru crestini se punea deci alternativa: ori revin la iudaism, ori trebuie sa sufere din pricina credintei lor în Hristos. În aceasta situatie de cumpana pentru Biserica Ierusalimului, interventia Sfântului Pavel avea sa aduca mângâiere si întărire. Acesta este scopul principal al scrierii epistolei (Evrei XIII, 22).

Dincolo, însa, de acest context conjunctural, din lectura atenta a epistolei rezulta si cauze înca mai profunde. Ardoarea credintei acestor crestini, atât de puternica la început, dadea semne de oboseala, de delasare, de declin; persecutiile i-au descumpanit, unii din ei par gata sa apostazieze. Si înca ceva, mult mai important: ei, minoritatea, traiau laolalta cu majoritatea iudeilor neconvertiti, cei ce continuau sa-si practice cultul, în tot fastul si-n toata splendoarea lui, o vecinatate care, obligatoriu, impunea o comparatie menita uneori sa provoace dubii: pe de o parte, maretia unei mosteniri în care se implica îngerii, Avraam, fagaduintele, testamentul, Muntele Sinai, Aaron si stralucitorul sau cortegiul de preoti, jertfe, procesiuni si ritualuri; pe de alta, un Mesia care suferia si moare, cu ucenici în permanenta supusi prigoanei, torturii si mortii, cu o liturghie simpla, sobra, aproape palida, fara nimic din fastul îndatinatelor ceremonii religioase. În astfel de împrejurari poate ca multi își puneau întrebarea daca nu cumva au gresit parasind religia parintilor si stramosilor lor si daca nu cumva ar fi mai bine sa se întoarca de unde au plecat.

Este situatia de care Pavel ia act cu multa îngrijorare si careia se hotaraste sa-i raspunda printr-un adevarat tratat de dogmatica crestina, al carei miez îl constituie teza ca Iisus Hristos le-a adus oamenilor un testament si o preotie incomparabil superioare celor din Legea lui Moise; preotia lui Aaron este absolut insignifianta pe lângă aceea a lui Hristos, iar religia lui Israel nu decât o umbra a realitatii ce avea sa vina prin Iisus Hristos. Cu alte cuvinte învățatura crestina si jertfa Mântuitorului sunt cu mult mai înalte decât cele ale Vechiului Testament si face inutil cultul iudaic.

Si toti cei ce-L urmeaza pe Iisus, chiar daca sunt sau vor fi partasi ai suferintelor Lui, cu atât mai mult vor fi partasi ai slavei sale celei vesnice.

Acesta este mesajul pe care Apostolul si-l propune sa-l transmita cititorilor sai. El doreste sa-i întareasca în credinta crestina si sa-i si încurajeze în suferinta, prin exemple stralucite din trecutul biblic al istoriei lor.

Timpul si locul scrierii. Epistola a fost scrisa dupa moartea Sfântului Iacov, episcopul Ierusalimului, amintita indirect la capitolul XIII, 7 si care s-a petrecut, cum am aratat mai sus, pe la anul 62 (sau 63). Înainte de aceasta data, câta vreme se afla în viata Sfântul Iacov, este greu de presupus ca un stâlp al Bisericii din afara, fie el chiar Sfântul Pavel, sa fi socotit necesar a trimite comunitatilor din Palestina un cuvânt de mângâiere si de întarire. În acelasi timp, ea s-a scris înainte de distrugerea Ierusalimului si a templului iudaic de catre romani (anul 70 d.Hr.). Autorul își propune sa îndeparteze pe cititorii sai de gravul pericol de a cadea în iudaism, sedusi de fastul jertfelor de la templu. Iar, dupa caderea statului iudaic si a templului, acest pericol nu mai putea sa existe pentru crestinii din Ierusalim si din Palestina, care ar fi vazut, dimpotriva, în acest eveniment teribil, prezis de Domnul nostru Iisus Hristos, o frapanta confirmare a credintei lor. Scrierea epistolei se încadreaza, deci, între aceste date limita.

Din Evrei XIII, 23-24, constatam ca Sfântul Pavel, în timpul scrierii epistolei, se afla în Italia, ca era liber si ca promitea cititorilor epistolei o vizita apropiata. Nu poate fi vorba decât de timpul care a urmat imediat dupa eliberarea lui din prima captivitate romana si înainte de a pleca în Spania. Si de vreme ce calatoria în Spania va fi întreprins-o în vara anului 64, când s-a si început persecutia lui Nero, rezulta ca epistola a fost scrisa fie catre sfârșitul anului 63, fie în primavara anului 64, mai înainte ca Apostolul sa fi parasit Italia spre a pomi mai întâi spre Spania si de acolo spre comunitatile crestine din Rasarit.

În ceea ce priveste locul, din Evrei XIII, 24 aflam ca este scrisa de undeva din Italia: „Va îmbratiseaza cei din Italia”, zice Apostolul. Unele notite, adaugate la sfârșitul epistolei în codicele Alexandrin si în traducerea siriaca Peschito, cât si unele marturii ale primilor comentatori: Origen si Sfântul Ioan Hrisostom precizeaza ca a fost scrisa la Roma, informatie care prezinta, prin vechimea ei, toate garantiile unei traditii autentice. Pe scurt, putem spune ca epistola a fost scrisa din Italia, probabil la Roma.

Planul. Epistola catre Evrei cuprinde 13 capitole. Nu are partea introductiva, obisnuita epistolelor pauline. Intra direct în tratare, pe care o putem împarti în doua:

Partea I-a, doctrinara (cap. I - X; 18), de o importanta deosebita pentru dogma crestina, ne înfatiseaza o sinteza a raportului dintre preotia levitica si preotia Mântuitorului, dintre Vechiul si Noul Testament.

În dezvoltarea acestei parti, distingem doua sectiuni.

În sectiunea întâi (cap. I- IV, 13), care se deschide cu un prolog solemn, autorul face o paralela între revelatia imperfecta a Vechiului Testament, facuta prin prooroci, si revelatia desavârsita a Noului Testament, facuta prin însusi Fiul. Se arata superioritatea Mântuitorului, ca întemeietor al Noului Legamânt, fata de îngeri si fata de Moise, mijlocitorii Legamântului vechi.

În sectiunea a doua (cap. IV, 14 - X 18) se arata superioritatea preotiei (arhieriei) Domnului Hristos fata de preotia levitica. Comparatia se face asupra persoanei preotului, asupra locasului cultului, asupra jertfelor si asupra legii testamentului, paralela din care rezulta superioritatea absoluta a învataturii crestine fata de aceea a Vechiului Testament.

Partea a II-a, morala (cap. X 19-XIII, 17) cuprinde o serie de îndemnuri practice, care decurg direct din partea doctrinara, privitoare la viata crestina. Este vorba de staruinta în credinta, rabdarea în încercari si practicarea virtutilor, îndemnuri sustinute cu exemple stralucite din istoria biblica a poporului ales.

Încheierea (cap.XIII, 18-25) cuprinde unele îndemnuri finale si salutarea.

II. Cuprinsul epistolei

Partea I-a, doctrinara (cap. I - X, 18) Superioritatea preotiei Domnului Hristos, a cultului si învataturii Sale, fata de Preotia si legea Vechiului Testament

Sectiunea I-a (cap. I - IV, 13). Superioritatea învataturii crestine fata de cea a Vechiului Testament.

Capitolul I. Dumnezeu a trimis oamenilor pe Fiul Sau, Care este peste toate, mai presus decât îngerii si decât toata faptura. Epistola nu are partea introductiva obisnuita. Ea se deschide însa printr-un exordiu (prolog) solemn (1, 1-3), în care ni se înfatiseaza o paralela între revelatia nedeplina a Vechiului Testament si revelatia desavârsita a Noului Testament. În câteva trasaturi, este descrisa aici mai de aproape Persoana Mântuitorului, activitatea Lui în lume si preamarirea Lui dupa înviere. Scopul acestei paralele, chiar la începutul epistolei, este acela de a înfatisa superioritatea absoluta si indiscutabila a Noului Legământ fata de cel Vechi: „Dupa ce Dumnezeu odinioara, în multe rânduri si în multe chipuri, a vorbit parintilor nostri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urma ne-a grait noua prin Fiul, pe care L-a pus mostenitor a toate si prin care afacut si veacurile; Care fiind stralucirea slavei si chipul fiintei lui Dumnezeu si Care tine toate cu cuvântul puterii Sale, dupa ce a savârsit curatirea pacatelor noastre a sezut de-a dreapta slavei, întru cele prea înalte...” (1, 1-3).

Dupa cum vedem, avem aici un rezumat al întregii epistole. Dumnezeu s-a descoperit oamenilor, în vederea mântuirii lor, cu mult înainte de întruparea Fiului Sau, prin diferiti oameni drepti, profeti si înțelepti, prin întâmplari ale istoriei, dupa împrejurari si nevoi, însa nedeplin. Prin contrast cu acea descoperire imperfecta, care apartine trecutului îndepărtat, mai pe urma, la plinirea vremii, Dumnezeu ne-a vorbit tuturor direct prin Fiul Sau. Noua revelatie divina prin Fiul marcheaza începutul unei ere noi. Ea nu mai este periodica si partiala, ci definitiva si absoluta. Dumnezeu Fiul ne vorbeste cu autoritatea Stapânului, a Domnului, care cunoaste lumea si ordinea ei, cunoaste trebuintele ei ca un creator si sustinator al ei. Prin El stralucește întreaga marire divina; prin El se descopera însusi Dumnezeu în plenitudinea fiintei Sale. Luând asupra-si toata povara pacatelor omenesti, le-a ispasit în jertfa de pe cruce, împacându-ne cu Dumnezeu; înaltându-se apoi la ceruri si-a reluat locul maririi Sale de-a dreapta Tatalui, loc pe care îl detine din veci înca dinainte de creatia lumii si activitatea Lui în lume.

Astfel ca Dumnezeu Fiul este nu numai deasupra lumii vazute ci si a celei nevazute, deasupra îngerilor. Ca mijlocitor al Noului Legământ, al Revelatiei celei noi, Mântuitorul este superior fata de mijlocitorii Vechiului Legământ, fata de îngeri mai întâi si fata de Moise. Este ceea ce Apostolul ne spune în continuare, în aceasta prima sectiune.

Incomparabila marire a lui Iisus Hristos fata de îngeri, prin care - dupa o veche traditie iudaica - s-a comunicat legea lui Moise pe Sinai (cf. Fapte VII, 38; Gal. III, 19), este argumentata cu texte mesianice din mai multi psalmi.

Domnul Hristos este nascut din veci din Tatal, cum se arata în psalmul 2, 7, iar lumea îngerilor îi este subordonata; dupa cum la a doua Sa venire, îngerii I se vor închina (Ps. 96, 8). Îngerii sunt creaturi, servitori ai Domnului (Ps. 103, 5-6), în timp ce Domnul Hristos este împarat vesnic, peste toate împaratiile pamântului si care stapânește în veci (Ps. 44, 7-8), cu dreptate: „Caci caruia dintre îngeri, continua Apostolul, i-a zis Dumnezeu vreodata: Fiul Meu esti Tu, Eu astazi Te-am nascut; si iarasi: Eu îi voi fi Lui Tata si El îmi va fi Mie Fiu? Si iarasi, când aduce în lume pe Cel întâi nascut, El zice: si sa se închine Lui toti îngerii lui Dumnezeu. Si de îngeri zice: Cel ce face pe îngerii Sai duhuri si pe slugile Sale para de foc; iar catre Fiul: Scaunul Tau, Dumnezeule, în veacul veacului; toiagul dreptatii este toiagul împaratiei Tale” (1, 5-8).

Domnul Hristos este acelasi, neschimbator (Ps. 101, 26), în timp ce toata faptura este pieritoare (1, 10-12); El sta de-a dreapta Tatalui (Ps. 109, 1), este deasupra oricarei creaturi, deci si peste îngeri: „Si caruia dintre îngeri zis-a Dumnezeu vreodata: Sezi de-a dreapta Mea pâna când voi pune pe vrajmasii Tai asternut picioarelor Tale? Îngerii oare nu sunt toti duhuri slujitoare, trimisi ca sa slujeasca, pentru cei ce vor fi mostenitorii mântuirii?” (1, 13-14).

Este evidenta maretia incomparabila a Fiului lui Dumnezeu si deosebirea Lui fiintiala fata de îngerii, deosebire ca între Dumnezeu - Ziditorul a toate si fapturile Sale.

Capitolul II: Crestinul trebuie sa tina cu tarie învatatura data de Domnul Hristos, caci El este începatorul mântuirii noastre. Apostolul întrerupe pentru un moment demonstrarea sa privind superioritatea Mântuitorului fata de îngerii si fata de Moise, pentru ca, din adevarurile deja stabilite mai sus, sa desprinda consecintele practice pentru cititorii sai. Cea dintâi concluzie pe care o desprinde este aceea ca ei trebuie sa tina cu tarie la Evanghelia Lui, cel puțin atât de mult cât si la Scripturile Vechiului Testament. Caci daca au fost pedepsiti, în vremurile de demult, cei care n-au ascultat Legea veche data prin îngerii, cu atât mai mult vor fi pedepsiti cei care nu asculta de învatatura Mântuitorului, adeverita de martorii Sai, Apostolii si de minunile Sale.

Iata textul: „Pentru aceea se cuvine ca noi sa ascultam cu atât mai mult de cele auzite, ca nu cumva sa alunecam pe alaturi. Caci daca s-a adeverit cuvântul grait prin îngerii si orice calcare de porunca si orice neascultare si-a primit dreapta rasplatire, cum vom scapa noi, daca vom fi nepasatori la astfel de mântuire care, luând obârșie din propovaduirea Domnului, ne-a fost adeverita de cei ce au ascultat-o, împreuna marturisind si Dumnezeu cu semne si cu minuni si cu multe feluri de puteri si cu darurile Duhului Sfânt, împartite dupa a Sa vointa” (II, 1-4). Domnul Hristos este stapânul întregii naturi, toate I s-au supus. Însa Dumnezeu a voit ca înainte de stapânirea definitivă asupra lucrurilor, Fiul lui Dumnezeu sa fie pentru un moment asezat puțin mai prejos decât îngerii. El S-a întrupat, a devenit fratele nostru, a suferit cu trupul Sau fără de pacat, pentru ca noi sa devenim fiii lui Dumnezeu prin har. Prin întruparea si activitatea Sa pamânteasca, Fiul lui Dumnezeu n-a pierdut nimic din marirea Lui cea vesnica, câta vreme prin smerenia Lui (starea de kenoza) a pus temelia împaratiei mesianice. Smerenia Lui a fost de scurta durata si a avut drept scop chemarea omului la mântuire. „Pentru ca nu îngerilor le-a supus El lumea viitoare de care vorbim, zice Apostolul. Dar cineva a marturisit undeva zicând: Ce este omul, ca-l pomenesti pe el, sau fiul omului, ca-l cercetezi pe el? Micsoratu-l-ai pentru o clipa mai prejos de îngerii; cu slava si cu cinste l-ai încununat si l-ai pus peste lucrul mâinilor Tale. Toate le-ai supus sub picioarele Lui. Si daca i le-a supus pe toate, atunci nimic nu I s-a lasat nesupus. Dar acum noi înca nu vedem că toate i-au fost supuse. Dar pe Cel ce pentru o clipa mai prejos de îngerii a fost micsorat, pe Iisus, îl vedem încununat cu slava si cu cinste din pricina mortii pe care a suferit-o, în asa fel ca, prin harul lui Dumnezeu, pentru fiecare sa fi gustat moartea” (II, 5-9).

Vrând sa izbaveasca pe oameni de stapânirea pacatului, Mântuitorul (“începătorul mântuirii” noastre; vers. 10) S-a smerit pe Sine, a luat trup omenesc, devenind fratele nostru (vers. 11-13). Caci cine vrea sa sfinteasca pe oameni, printr-o jertfa izbavitoare, trebuie ca el însusi nu numai sa fie sfânt, Iara de pacat, ci si sa apartina acelora pe care vrea sa-i sfinteasca. Numai întrupându-se, Hristos, prin moartea Sa, a putut învinge pe satan, stapânitorul mortii si sa salveze pe oameni din încatusarea si frica mortii (vers. 14-15).

Îmbracând trup omenesc, din carne si sânge, a putut sa înfrunte în propria stapânire pe dusmanul omenirii, pe diavolul, fiindca oamenii în trupul lor au pacatuit. Astfel, prin întruparea Sa, însusi Mântuitorul S-a pus sub stapânirea mortii. Întrucât însa moartea Lui a fost de buna voie, a avut puterea unei jertfe de ispasire si a putut sa ofere oamenilor bunurile pe care le aduce aceasta jertfa.

Tot prin moartea Sa a învins pe stapânitorul mortii, pe diavolul, mântuind din sclavia lui pe toti aceia care întreaga viata erau apasati de frica mortii (vers. 15).

Realitatea întruparii o afirma Apostolul zicând: „Caci, într-adevar, nu a luat firea ingerilor, ci samânta lui Avraam a luat” (vers. 16). Îngerii nu stateau sub apasarea robiei diavolului si a friicii de moarte. Lucrarea Mântuitorului îi privea pe oameni. De aceea a luat firea oamenilor, ”s-a facut asemenea fratilor”, ca sa poata ajuta celor ce sunt ispititi si încercati. În acest mod a biruit moartea si pe satan si prin patima si jertfa Sa si-a manifestat slujirea de arhiereu al nostru în cele catre Dumnezeu: „Pentru aceea, zice apostolul, dator era întru toate sa se asemene fratilor, ca sa fie

milostiv și credincios arhiereu în cele către Dumnezeu, pentru ispășirea pacatelor poporului. Căci prin ceea ce a patimit, fiind El însuși ispitit, poate și celor ce se ispășesc să le ajute” (vers. 17-18). Jertfa Mântuitorului este de o valoare absolută și permanentă, fiindcă prin ea nu ispășeste propriile Sale pacate, ci toată puterea de ispășire se rasfrânge asupra noastră.

Capitolul III: Mântuitorul Hristos este mai presus decât Moise. Odihna pentru poporul lui Dumnezeu.

După ce a demonstrat în chip deplin că Fiul este mai presus decât îngerii, Apostolul trece acum să demonstreze că Acesta este superior și fata de intermediarul uman al Legământului de pe Sinai, adică fata de Moise. Tezei acesteia scriitorul sacru nu-i consacră în mod direct decât câteva rânduri (vers. 1-6); tot restul capitolului conține un îndemn moral, analog celui din capitolul II, 1-4: „Pentru aceea, frați sfinți, partasi chemării cerești, îndreptați privirea voastră la trimisul și Arhiereul marturisirii noastre, la Iisus Hristos. Acesta (Iisus) S-a învrednicit de mai multă slava decât Moise, după cum are mai multă cinste decât casa cel ce a zidit-o. Căci orice casa e zidită de către cineva, iar Ziditorul a toate este Dumnezeu. Moise a fost credincios în toată casa Domnului, ca o slugă, spre marturia celor ce erau să fie descoperite în viitor, iar Hristos a fost credincios ca Fiul peste casa Sa. Și casa Lui suntem noi, numai dacă tinem până la sfârșit, cu neclintire, îndrazneala marturisirii și lauda nădejzii noastre” (III, 1-6).

Cu alte cuvinte, creștinii trebuie să pastreze credința Domnului Hristos „trimisul și Arhiereul marturisirii noastre” și să se mențină în ea. Căci Fiul lui Dumnezeu și-a îndeplinit misiunea de Mântuitor prevăzută de Dumnezeu în planul Său, după cum și Moise și-a îndeplinit pe aceea de legiuitor și pregător al neamului său. Dar misiunea lui era inferioară, de pregătire, aceea de „slugă în casa”. Deși s-a pus cu toată ființa lui în slujba poporului său, abatând mânia lui Dumnezeu de la acesta, Moise nu este „Ziditorul Casei lui Dumnezeu”, precum este Hristos Ziditor, prin participarea la Creațiune. Mai mare este Ziditorul decât casa, opera mâinilor Lui. Fidelitatea lui Moise în această casa a lui Dumnezeu făcută de Mântuitorul este numai aceea de slugă; el da marturie despre Cel care va veni, despre Fiul lui Dumnezeu (Deut. XVIII, 15 și 18).

Fidelitatea lui Hristos în această casa este aceea a Fiului, care este Stapân. Iar casa lui Dumnezeu este Biserica. În continuare, Apostolul face o aplicare mai largă, în forma unei omilii, a Psalmului 94, 8-11, îndemnând pe cititorii săi să se ferească de pierderea credinței, care i-ar desparti definitiv de mântuire. Ca exemplu, el le amintește pedeapsa suferită de poporul evreu în timpul rătăcirii în pustiu, când, din cauza necredinței și neascultării unora față de cuvântul lui Dumnezeu, venit prin Moise, mulți israeliteni au fost condamnați să moară acolo, fără a se putea bucura de bunătățile mostenirii țării promise (vers. 7-11). În această comparație, datele sunt luate de la Exod XVII, 1-7 și Num. XV; 1-13, unde se vorbește despre multele răzvrățiri ale poporului lui Israel, pentru care au și fost pedepsiți să rataască 40 de ani în pustiu și să nu intre în odihna Canaanului. La fel și ei, cititorii epistolei, care se clatină în credință, sunt amenințați cu excluderea de la gustarea „odihnei divine” promise de Dumnezeu (vers. 12 -19).

Capitolul IV, 1-13. Odihna este data de Dumnezeu celor care cred în Hristos. Exemplul cu nerecunoștința poporului evreu în pustiu, nerecunoștința pentru care mulți au murit, avea menirea să le atragă atenția urmașilor lor, cititorii epistolei, asupra pedepsei pe care și ei o pot avea. Ei trebuie să se silească să mostenească odihna făgăduită de Dumnezeu oamenilor, adică fericirea veșnică, însă aceasta depinde de atitudinea lor, dacă se mențin în credință. Odihna li s-a făgăduit și evreilor (vers. 2-4), dar ei neavând condiția cerută, adică ascultarea și credința, n-au intrat în ea. Într-adevăr, Dumnezeu a făgăduit oamenilor (Fac. II, 1-3) o odihna, o fericire, asemenea cu o zi de odihna (vers. 4). Ea a fost făgăduită evreilor, dar ei abatându-se de la Lege, n-au mostenit-o, căci Dumnezeu s-a jurat, spunând: „Nu vor intra în odihna sa”. Odihna, despre care este vorba aici, nu e a poporului evreu în pământul Canaan, căci ei au intrat în pământul din țara Sfântă sub Iosua și totuși promisiunea a s-a repetat și sub împăratul David, care domnește mai târziu decât Iosua: „Căci dacă

Iosua i-ar fi odihnit, zice Apostolul, Dumnezeu n-ar mai fi vorbit, dupa acestea, de o alta zi de odihna. Drept aceea, s-a lasat alta sarbatoare de odihna poporului lui Dumnezeu” (Evrei IV, 8-9; comp. Ps. 117, 24).

Deci, odihna promisa nu se refera la stapânirea Palestinei, ci la împaratia lui Dumnezeu. Iar poporul lui Dumnezeu nu sunt evreii, ci crestinii. Ei trebuie sa tina seama de cuvântul lui Dumnezeu, care judeca cugetele si simturile si prin lumina Caruia la judecata generala se vor analiza faptele noastre. Pedepsa evreilor sa fie o pilda pentru crestinii care vor sa paraseasca credinta crestina: „Sa ne silim deci, ca sa intram în acea odihna, ca nimeni sa nu cada în aceeași pilda a neascultării...” (vers. 11-13), este îndemnul cu care se încheie aceasta prima sectiune a epistolei.

Sectiunea a II-a (cap. IV, 14 - X, 18): Superioritatea arhieriei Domnului Hristos fata de preotia levitica.

Când Sfântul Apostol Pavel afirma superioritatea Noului Legământ asupra celui vechi, i se opunea maretia templului si pompa ceremoniilor iudaice. Cultul crestinilor, dimpotriva, umil, saracacios si fara vreo splendoare, era ascuns în umbra caselor particulare. Era aici un cult demn de Cel prea Înalt? Sfântul Apostol raspunde la aceasta obiectie în sectiunea care urmeaza.

El arata superioritatea arhieriei Domnului Hristos, a misiunii Sale, ca mijlocitor al revelatiei Noului Testament. Este o paralela între preotia celor doua religii: crestina si iudaica, din care rezulta superioritatea celei crestine. Comparatia se face din patru puncte de vedere: Persoanele de la care își trag obârșia cele doua preotii; locasul de cult, jertfele aduse si legea Testamentului.

Sectiunea aceasta începe cu ultimele trei versete din capitolul IV (14 -16), în care se arata ca Domnul Hristos a intrat în odihna lui Dumnezeu, adica în împaratia cereasca, dupa ce a luat trupul si slabiciunile noastre, în afara de pacat. Crestinii trebuie sa se mentina tari în credinta, spre a dobândi aceeași împaratie. Sa se apropie de El cu încredere, ca sa ia mila si sa afle har.

Capitolul V: Hristos este Arhieru în veci. Mustrari si îndemnuri adresate cititorilor pentru slaba lor credinta.

În legatura cu prima paralela, privitoare la persoanele de la care își trag obârșia cele doua preotii, iudaica si crestina: Aaron si urmasii sai si, pe de alta parte, Mântuitorul Iisus Hristos, Apostolul arata, mai întâi (în vers. 1-10), care sunt calitatile pe care trebuie sa le aiba un arhieru, apoi demonstreaza ca aceste calitati sunt întrunite în Iisus Hristos în gradul cel mai înalt: „Caci orice arhieru, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, spre cele catre Dumnezeu, ca sa aduca daruri si jertfe pentru pacate; El poate sa fie îngaduitor cu cei nestiutori si rataciti, de vreme ce si el este cuprins de slabiciune. Din aceasta pricina dator este, precum pentru popor, asa si pentru sine sa jertfeasca pentru pacate. Si nimeni nu-si ia singur cinstea aceasta, ci acel ce este chemat de Dumnezeu, dupa cum si Aaron” (vers. 1-4).

Arhieru este un mijlocitor între om si Dumnezeu. El trebuie, deci, sa fie dintre oameni, sa înțeleaga durerile oamenilor si prin rugaciuni si jertfe sa intervina la Dumnezeu. Având aceleasi slabiciuni, el se roaga pentru sine si pentru altii. De asemenea, trebuie sa aiba chemarea de la Dumnezeu, ca și Aaron (Iesire XXVIII, 1; Num. XVI, 5, 40).

Mântuitorul a îndeplinit toate aceste conditii, în gradul cel mai înalt. El, care este Dumnezeu adevarat, din iubire de oameni, s-a smerit întrupându-se, a fost ca unul dintre noi, a trait în mijlocul nostru, a patimit alaturi de noi, înțelegând toate lipsurile si durerile noastre, se roaga si se jertfeste pentru noi. Și fiindca jertfa Lui, a celui lipsit de pacat, a fost adusa pentru noi, ea are darul izbavirii noastre, din ea izvorând puterea de mântuire pentru toti caci îl primesc si îi urmeaza cu credinta învatatura.

În rândul al doilea, arhieru trebuie sa fie chemat de Dumnezeu, asa cum a fost chemat Aaron si toti urmasii sai de sânge. Mântuitorul împlineste si aceasta conditie: „Asa si Hristos, zice

Apostolul, nu S-a preaslavit pe Sine însusi, ca sa Se faca arhiereu, ci Cel ce a grait catre El: Fiul Meu esti Tu, Eu astazi Te-am nascut. Si în alt loc se zice: Tu esti Preot în veac dupa rânduiala lui Melchisedec” (vers. 5-6). Desi este Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul nu de la Sine Se face arhiereu, nu uzurpa aceasta demnitate prin calcarea orânduirii divine. Chemarea Lui a fost rostita atât indirect, în Psalmul 2, 7, unde se afirma filiatia divina: „Fiul Meu esti Tu, Eu astazi Te-am nascut”, cât si direct, în Psalmul 109, 4, unde este numit de Parintele ceresc: „Preot în veac dupa rânduiala lui Melchisedec”. În care timp a fost facut Arhiereu, Hristos? Chiar în clipa în care Cuvântul S-a facut om; caci firea omeneasca a fost chiar de atunci unsa si sfintita în El prin dumnezeire.

„În zilele trupului Sau, El a adus, cu strigat si cu lacrimi, cereri si rugaciuni catre Cel ce putea sa-L mântuiasca din moarte si auzit a fost pentru evlavie Sa. Si desi era Fiu, a învătat ascultarea din cele ce a patimit, facându-se tuturor celor ce-L asculta pricina de mântuire vesnica” (vers. 7-9).

De care rugaciuni si cereri, vorbeste aici Sfântul Apostol Pavel? Putem presupune ca este vorba de rugaciunea din Gradina Ghetsimani (Mt. XXVI, 39 si locurile paralele), cât si de cele rostite pe Cruce, când a zis: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai parasit?” (Mt. XXVII, 46) si în sfârșit: „Parinte, în mâinile Tale îmi încreditez duhul Meu” (Lc. XXIII, 46).

„Si ascultat a fost pentru evlavie Sa”, adica „din pricina smeritului respect pentru vointa Tatalui Sau, care a însotit moartea Lui pe Cruce cu multe semne si minuni (Mt. XXVII, 51-53) si a scurtat timpul de sălășuire în mormânt. A ramas în mormânt numai atât cât trebuia sa se plineasca proorociile”. Astfel a fost izbavit de moarte, nu în felul de-a nu o gusta, ci în acela de-a fi îndata slobozit din legaturile ei. Si datorita faptului ca a fost fara de pacat, jertfa Sa a fost izbavitoare, „s-a facut tuturor celor ce-L asculta pricina de mântuire vesnica”. Domnul nostru Iisus Hristos este asadar singurul si adevaratul Arhiereu: a fost chemat de Dumnezeu la acest oficiu, ca si Aaron; este în posesiunea tuturor calitatilor unui Arhiereu; este preot în veac, dupa rânduiala lui Melchisedec (vers. 10). Ideea atinsa în pericopa anterioara este foarte adâncă, spune Apostolul. Despre ea ar fi foarte mult de vorbit. Cu durere însa constata ca nu poate face aceasta, pentru ca cititorii „s-au lenevit la minte” si nu mai vor sa patrunda adevarurile pâna în esenta lor. Desi au primit crestinismul mai de mult si ar trebui ei însisi sa fie învătatori si sa poata primi învătaturi mai înalte, ca „o hrana mai tare”, ei au ramas totusi în starea de a fi hraniti” cu lapte”, adica cu cuvinte începatoare (vers. 11-14).

Capitolul VI: Îndemn spre desavârsire. Exemplul lui Avraam.

Înainte de a intra în miezul doctrinar al epistolei, Apostolul deschide în acest capitol, al VI-lea, o paranteza. El spune ca nu mai poate sa ia de la capat învătaturile începatoare ale credintei: despre botez, punerea mâinilor preotiei, învierea si judecata viitoare. Le va spune acestea altadata. Însa, ei trebuie sa iasa din lăncezeala lor, sa se desavârșeasca si sa nu revina la vechea credinta, caci aceasta ar însemna sa rastigneasca pe Hristos a doua oara (vers. 1-6).

Trebuie sa fie asemenea tarinei, care dupa ploaie aduce roade bune si e binecuvântata, iar nu aceleia care aduce roade rele si e blestemata (vers. 7-9). Ei trebuie sa aduca roade bune, sa ia exemplul de la aceia dintre ei, care prin credinta si râvna lor si-au asigurat dreptul la fagaduintele divine. Dumnezeu își mentine promisiunile Sale referitoare la mântuirea noastra prin Hristos, pentru acei care cred cu adevarat (vers. 10-12).

Dovada o constituie exemplul lui Avraam, care prin credinta a ajuns la împlinirea multor promisiuni divine (vers. 13-15). Dumnezeu i-a promis batrânului patriarh, la vârsta de 99 de ani, binecuvântarea cu multi urmasi, întarind promisiunea cu jurământ. Avraam a crezut acestei promisiuni, care s-a si împlinit prin nasterea lui Isaac, desi Sara era si ea înaintata în vârsta, de 90 de ani si era stearpa (Fac. XVII, 1-19; XVIII, 1-15). În acelasi fel si ei trebuie sa nadajduiasca în împaratia lui Dumnezeu, caci drept chezasie a sperantei avem pe Domnul Hristos care, în calitate de preot dupa rânduiala lui Melchisedec, a intrat în împaratia lui Dumnezeu. Prin jertfa Sa ne da posibilitatea sa intram si noi (vers. 15-18).

Într-un tablou foarte uzitat în acea vreme, autorul compara nadejdea creștina cu o ancoră, spunând că ea ne stabilește în interiorul Sfintei Sfintelor din ceruri, unde tronează Hristos (vers. 19-20). După cum ancoră în mijlocul valurilor, chiar în furtuna, prin înplântarea ei în pământ solid, ofera corabiei un punct de sprijin, la fel nadejdea în Hristos îi ofera creștinului sprijin și echilibru, câtă vreme ne aflăm călători pe marea vieții pământesti.

Capitolul VII: Melchisedec, prototip al preotiei lui Hristos, este superior lui Avraam, lui Aaron și preotiei levitice. Hristos arhiereu etern și desăvârșit.

După această lungă digresiune, cuprinsă în capitolul V, 11-14 și capitolul VI, despre care a fost vorba mai sus și prin care Apostolul îi pregătește pe cititorii săi să asculte înalta sa învățatură, el reintra în subiectul tratat, printr-o trecere firească. Ancora, simbolul speranței în Hristos, care da punct de sprijin și echilibru vieții creștine, nu este aruncată în adâncul mării, zice el, ci patrunde înlauntrul catapetesmei și se prinde de însuși altarul în care a intrat Hristos, care este înainte-mergătorul și Arhiereul nostru după rânduiala lui Melchisedec (cap. VI, 19-20). Cu aceasta, Apostolul ajunge în miezul doctrinar al epistolei.

În capitolele următoare: VII – X, 18, el face o paralela sistematică între preotia celor două religii: creștina și iudaica, cum am spus deja, din patru puncte de vedere: persoanele de la care își trag obârșia cele două preotii; compararea celor două Testamente sau Asezăminte; locul de cult și jertfele aduse.

În capitolul VII, Sfântul Apostol Pavel arată că Melchisedec, cel care a prefigurat (preînchipuit) pe Domnul Hristos, este superior față de Avraam și implicit față de Aaron și preotia levitică. El începe prin a preciza funcția și originea lui Melchisedec: „Căci acest Melchisedec, rege al Salemului, preotul Dumnezeului celui Preaînalt, întâmpina pe Avraam, care se întorcea de la înfrângerea regilor, și-l binecuvintează” (vers. 1). Despre acest Melchisedec se vorbește în cartea Facerii cap. XIV, 18-20, în numai trei versete. El era rege al Salemului, adică al Ierusalimului, și a trăit pe vremea patriarhului Avraam. Este numit și preot al Dumnezeului celui Preaînalt. El a întâmpinat pe Avraam în Valea Regilor, în apropiere de Ierusalim, după înfrângerea regilor vecini care-i invadaseră țara, și a adus ca jertfă pâine și vin. Kedarlaomer, regele Elamului și alți regi aliați cu el au venit cu război împotriva unor cetăți din țara Canaanului, între care și Sodoma și Gomora. După ce le-au jefuit, au plecat încarcați cu prăzi bogate și mulți robi, între care era și Lot, nepotul lui Avraam. Atunci Avraam, care locuia la stejarul lui Mamvri, în Hebron, împreună cu oamenii săi de casă și unii aliați au pornit în urmărirea dusmanilor, i-au ajuns la Dan, în nordul Palestinei, i-au atacat noaptea și i-au pus pe fugă, apoi au întors toată prada luată și pe cei duși în robie. Și când Avraam se întorcea victorios după această batalie, i-a iese înaintea regelui Sodomei în Valea Save, numită apoi Valea Regilor. Iar Melchisedec, regele Salemului și preotul Dumnezeului celui Preaînalt, întâmpinându-l, a adus jertfă pâine și vin. Și a binecuvântat Melchisedec pe Avraam, iar acesta i-a dat „zeciuiala”, adică a zecea parte, din toate prazile de război. Apoi Scriptura nu ne mai spune nimic despre acest Melchisedec. Nu ne vorbește nici de nașterea, nici de sfârșitul său. El se arată deodată pe pământ, ca și cum ar fi coborât din ceruri; și, după ce l-am văzut o singură dată ca a adus jertfă și a binecuvântat pe Avraam, el piere pentru totdeauna, ca și cum s-ar fi suit din nou la ceruri. Aceasta, repetăm, pentru că Scriptura tace. Și iată, deodată, peste vreo mie de ani, psalmistul David, sub inspirația Sfântului Duh, vorbind despre venirea lui Mesia ca rege și ca arhiereu, rosteste profetia: „Juratu-s-a Domnul și nu-i va pare rău. Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec” (Ps. 109, 4). Toți exegeții, și evrei și creștini, au văzut aici o profetie referitoare la Mesia. Iar Sfântul Apostol Pavel dezvoltă de aici, în această epistolă către Evrei, dar mai ales în capitolul VII, o întreaga teologie.

El arată că prin tot ceea ce Scriptura ne spune și chiar prin ceea ce nu ne spune despre acest Melchisedec, el îl prefigurează pe Mesia, adică pe Domnul Hristos. Îl prefigurează mai întâi prin semnificatia numelui: Melchisedec înseamnă „rege al dreptății” (de la melec = rege; sadoc =

dreptate). Iar ca rege al Salemului, înseamna rege al pacii (Salom = pace). Prin numele sau, si prin numele orasului sau, Melchisedec este icoana (tipul) lui Iisus Hristos, care este împarat al pacii si al dreptatii, cum îl vestesc vechile profetii (Isaia II, 1-4; Miheia IV, 1-4; Ier. XXXIII, 15-16; Ps. 45, 9 etc.). Domnul Hristos domneste cu dreptate asupra neamurilor, caci a adus oamenilor adevarata dreptate care-I justifica înaintea lui Dumnezeu. El este de asemenea regele pacii, nu fiindca ar fi desfiintat razboiul (caci el va dainui pâna la sfarsitul lumii între cei buni si răi).

Originea si spita neamului lui Melchisedec nu se cunosc, Scriptura nu ne spune: „Fara tata, fara mama, fara spita de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârșit al vietii, ci asemanându-se Fiului lui Dumnezeu, el ramâne preot de-a pururi” (vers. 3). El stapânea peste Salem, în tinutul Canaanului. Nu se stie daca si el era de neam canaanit sau se tragea din Sem sau Iafet. Nici urmasii lui nu se cunosc. Sfantul Ignatie Teoforul, în epistola catre Filadelfieni, numara pe Melchisedec între sfintii care au trait în feciorie. Apostolul îl aseamana cu Hristos: „asemanându-se Fiului lui Dumnezeu, el ramâne preot de-a pururi”. În ce sens? În sensul ca Iisus Hristos n-are tata dupa firea omeneasca; n-are mama, dupa firea divina si ca Fiul al lui Dumnezeu, n-are nici început, nici sfârșit. Deci, daca este etern, si preotia lui este vesnica: „ramâne preot în veac”. Sfanta Scriptura neamintind deloc sfarsitul vietii lui Melchisedec, nu arata nici sfârșitul sacerdotiului sau. Prin tainica tacere a cartilor sfinte, Sfantul Duh ni-l arata ca aducând vesnic lui Dumnezeu jertfa pinii si a vinului, simbol al Euharistiei. Daca se gaseste o mare deosebire între Melchisedec si Iisus Hristos, acest fapt nu împiedica cu nimic ca Melchisedec sa fie prototip, adica prefigurare a lui Iisus Hristos.

Sfântul Pavel îl prezinta în continuare pe Melchisedec ca fiind superior lui Avraam: „Vedeti, dar, cât de mare este acesta, caruia chiar patriarhul Avraam i-a dat zeciuiala din prada de razboi. Cei din fiii lui Levi, care primesc preotia, au porunca dupa Lege, ca sa ia zeciuiala de la popor, adica de la fratii lor, macar ca si acestia au iesit din coapsele lui Avraam. Iar Melchisedec, care nu-si trage neamul din ei, a luat zeciuiala de la Avraam si pe Avraam, care avea fagaduintele, l-a binecuvântat” (vers. 4-6). Dreptul la zeciuiala, la fiii Legii, îl avea semintia lui Levi (Num. XVIII, 25-28). Daca Melchisedec, fără un titlu de drept al origini sale, ia zeciuiala de la Avraam, protoparintele poporului evreu, prin aceasta dovedeste superioritatea lui fata de acesta. Prin aceasta zeciuiala, Melchisedec face tributari si pe leviti, fiii lui Avraam, în consecinta preotia lui este superioara preotiei levitice. Superioritatea lui Melchisedec este confirmata, apoi, prin faptul ca îl binecuvânteaza pe Avraam. Fara nici o îndoiala, cel mai mic este binecuvântat de catre cel mai mare. Deci Avraam, desi binecuvântat de Dumnezeu, este inferior lui Melchisedec, de la care primește binecuvântarea. Trebuie observat aici ca sunt doua feluri de binecuvântari: unul obisnuit, care consta în a dori cuiva toate cele bune; se poate binecuvânta astfel si egal pe egal, si inferior pe superior. Însa este un fel de binecuvântare care se face în numele lui Dumnezeu si pe care Dumnezeu o întareste. Acest fel de binecuvântare izvoraste dintr-o putere care vine de la Dumnezeu si presupune o autoritate asupra carora se face binecuvântarea. De acest din urmă fel de binecuvântare este vorba aici. Avraam recunoaste superioritate a sacerdotiului lui Melchisedec asupra sacerdotiului casnic al sau; recunoaste ca Melchisedec este detinatorul unor daruri divine superioare. Or, daca Mântuitorul Hristos este arhieru dupa rânduiala lui (adica în modul în care era) Melchisedec, înseamna ca preotia Lui este superioara preotiei levitice. Pe de alta parte, primind zeciuiala de la Avraam, înseamna ca însisi levitii, detinatorii de mai târziu ai preotiei, care se gaseau în chip virtual în coapsele lui Avraam si care - la vremea lor au primit zeciuiala de la poporul evreu, erau tributari lui Melchisedec (vers. 9-10).

Daca sacerdotiul levitic, sub care poporul evreu a primit Legea, ar fi putut sa faca pe oameni drepti înaintea lui Dumnezeu, de ce mai era nevoie sa se ridice un preot dintr-o alta semintie? Pentru ce David prevesteste ca va veni un preot „dupa rânduiala lui Melchisedec”, si „nu dupa rânduiala lui Aaron”? Înseamna, deci, ca sacerdotiul levitic nu era îndestulator. Din însasi istoria poporului evreu se observa provizoratul preotiei levitice (vers. 11-28) Ea trebuia sa tina numai un timp, dupa care trebuia schimbata si preotia si legea (vers. 12). Trebuia sa vina o preotie din neamul lui Iuda, din care a fost Domnul Hristos, o preotie eterna si perfecta (vers. 13-14). Mântuitorul n-a

avut o preotie care se tragea din neamul lui Aaron, ci El cobora din neamul lui David, el însuși urmaș din semintia lui Iuda, iar preotia Mântuitorului provenea de la Dumnezeu, care a zis: „Tu esti preot în veac după rânduiala lui Melchisedec” (vers. 15).

Preotia Mântuitorului, primită prin jurământ: „Juratu-s-a Domnul...” (Ps. 109, 4), este o preotie nouă, nu mai trece din generație în generație, ci continuă alături de Tatăl, căci El trăiește în veșnicie. Ea poate mântui pe oricine crede în El, căci mijlocește pururea de la Dumnezeu (vers. 25). Este desăvârșită (vers. 26-28), căci El este sfânt, este uns de Dumnezeu, nepătat de pacatele lumii, locuiește în ceruri după înălțarea Sa. Fiind etern, a adus o singură dată Jertfa pentru toți și pentru totdeauna: „Un astfel de Arhieru, conchide Apostolul, se cuvenea să avem: sfânt, fără de răutate, fără de păta, oșebit de cei păcătoși, și fiind mai presus decât cerurile. El nu mai are în fiecare zi nevoie să aducă jertfe, ca arhierii: întâi pentru pacatele Sale, apoi pentru ale poporului, căci a făcut aceasta odată, aducându-Se jertfa pe Sine însuși” (vers. 26-27). Arhieria Sa rămâne în veac, căci nu este într-însul nici o scădere nici o slăbiciune (vers. 28).

Capitolul VIII: Superioritatea altarului și Așezământului adus de Domnul Hristos.

Sfântul Apostol Pavel continuă să arate superioritatea a preotiei Mântuitorului Hristos, din punctul de vedere al altarului de jertfă și al Așezământului celui nou. Prin contrast cu cortul marturiei și templul din Ierusalim, Mântuitorul își împlinește oficiul Său arhieresc într-un sanctuar mult mai înalt, neclădit de mâna omenească, ci de Dumnezeu; este sanctuarul Cerurilor, unde El stă de-a dreapta Tronului Maririi (vers. 1-2). Cortul sfânt de pe pământ, făcut de mâna omenească prin Moise, este numai o prefigurare, o umbră a acestuia (vers. 3-5; comp. Iesire XXV, 40).

Dar arhieria veche era legată de un așezământ (Legământ, Testament), cel sinaitic (vezi: Iesire XIX, 1-8), care era și el inferior, temporal. Preotia Mântuitorului aduce un Legământ nou, mai bun, întemeiat pe mai bune făgăduințe: „Căci dacă testamentul cel dintâi, zice Apostolul, ar fi fost fără de prihană, n-ar mai fi fost căutat loc pentru al doilea” (vers. 7). Insa chiar profetii Vechiului Testament vestesc încheierea unui nou Legământ (Ieremia XXXI, 31-34; Maleahi I, 10-11; II, 1-8), scris nu pe table de piatră, ci în inima omului și care uneste pe om cu Dumnezeu, devine un bun al tuturor și aduce izbăvire de păcate. Este testamentul adus de Mântuitorul Hristos, desființând pe cel vechi. „Ci Dumnezeu îi muștra și le zice: Iată vin zile, zice Domnul, când voi face, cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda, testament nou. Nu ca testamentul pe care l-am făcut cu părinții lor, în ziua când i-am apucat de mâna ca să-i scot din pământul Egiptului; căci ei n-au rămas în testamentul Meu, de aceea și Eu i-am parasit - zice Domnul. Ca acesta e testamentul pe care îl voi face pentru casa lui Israel, după acele zile: Pune-voi legile Mele în cugetul lor și în inima lor le voi scrie, și voi fi lor Dumnezeu și ei vor fi poporul Meu. Și nu va mai învăța fiecare pe vecinul său și fiecare pe fratele său, zicând: Cunoaște pe Domnul - căci toți Ma vor cunoaște, de la cel mai mic până la cel mai mare al lor; căci voi fi milostiv cu nedreptățile lor și de păcatele lor nu-mi voi mai aduce aminte” (Ieremia XXXI, 31-34).

Acest pasaj celebru din cartea profetului Ieremia vesteste lamurit că Mesia va aduce un nou legământ cu poporul lui Dumnezeu. Cea mai mare parte din învățatii evrei cred tot așa. Insa punctul în care se înșală este că ei pretind că legea lui Mesia nu va fi decât tot vechea lege, însă mai bine păzită. Căci, zic acestia, ea va fi întipărită în cugetul tuturor, ca să nu fie uitată. Insa ei însuși uita că o lege, pentru a fi păzită, nu e de ajuns numai că să fie cunoscută de lume. Noul Testament va păstra dintre preceptele vechi, pe acelea care, fiind întemeiate pe însuși firea omului și a lui Dumnezeu, sunt și rămân neclătite. Insa ceea ce va fi nou, este faptul că legământul orânduit de către Mesia, va da și puterea de-a săvârși plinirea legii Sale.

”Și zicând unul nou, Domnul a învechit pe cel dintâi. Iar ce se învecheste și îmbrânzește, aproape este de piatră” (vers. 13), observă Apostolul în încheierea acestui pasaj. Dacă vechiul legământ ar fi fost desăvârșit, Dumnezeu n-ar mai fi avut nevoie să facă un legământ nou. De aici rezultă una din prerogativele superiorității preotiei lui Hristos față de preotia levitică: El este Arhierul unui mai bun legământ. Dar Sfântul Pavel observă chiar în acest text un cuvânt care-l face

sa întinda mai departe subtila argumentatie. Este cuvântul „nou” si conchide de la acest cuvânt, la desfiintarea legamântului vechi. Caci numind „nou” viitorul legamânt, proorocul declara vechi si îmbatrânit pe cel anterior. Dar ceea ce este vechi si batrân este aproape de sfarsit. Aceasta citare si aceasta argumentare dovedesc atentia cu care Sfântul Pavel citea Sfânta Scriptura. Caci este singurul loc din Vechiul Testament, în care Legamântul pe care îl va face Mesia este însoțit de calificativul: „nou”. Cu mintea sa patrunzatoare, Sfântul Apostol Pavel prinde acest cuvânt, îl talmaceste si scoate din el un argument pe cât de just, pe-atât de nou si neasteptat.

Capitolele IX-X, 18 : Superioritatea jertfei Domnului Hristos fata de jertfele Vechiului Testament. Caracterul simbolic si trecator al acestora.

Dupa ce a aratat, în capitolele VII si VIII, superioritatea Marelui Arhiereu, a Domnului nostru Iisus Hristos, fata de preotia levitica, prin analogia dintre Avraam si Melchisedec, si apoi a Noului Legamânt fata de cel vechi, Sfântul Apostol Pavel continua punerea în paralela a locasului de cult si a jertfelor aduse.

În Legea veche, aminteste Apostolul, se oficia un cult catre Dumnezeu într-un altar pamântesc, cu diferite obiecte de cult. Si el descrie amanuntit, la începutul capitolului IX, odoarele sfinte ale Cortului sfânt si ale templului: candelabru, masa pâinilor punerii înainte si altarul tamâierii, care se aflau în partea întâia, numita Sfânta. Dincolo de catapeteasma, în Sfânta Sfintelor se afla chivotul Legii ferecat peste tot cu aur. În chivot era nastrapa de aur, care avea mana, toiagul lui Aaron ce odraslise si tablele Legii. Astfel fiind întocmite aceste încaperi, preotii intrau numai în prima din încaperile Cortului sfânt, în Sfânta, aici desfășurându-se întreg serviciul divin al zilei (vers. 1-6). În Sfânta erau numai ceremonii si nicidecum o slujba de împacare cu Dumnezeu. Aceasta putea avea loc numai în Sfânta Sfintelor. Dar aici n-avea intrare nimeni, sub amenintarea pedepsei cu moartea (Lev. XVI, 2); decât arhiepiscopul intra o data în an, în Ziua Ispasirii, la 10 Tisri, stropind de sapte ori chivotul Legii, cu sângele jertfelor de împacare, pentru ispasirea pacatelor sale si ale poporului (Evrei IX, 7; Lev. XVI, 1-14). Acest ceremonial al împăcării cu Dumnezeu, facut o data în an, arata ca drumul spre Sfânta Sfintelor înca nu era deschis si ca puterea de actiune a arhieriei Vechiului Testament era foarte restrânsa. Darurile de mâncari si bauturi si spalările exterioare se refereau la corp si nu la suflet. Ele erau cel mult simbolice si preînchipuiau unele bunuri viitoare, superioare (vers. 8-10).

În schimb, Domnul Hristos este arhiepiscopul bunurilor viitoare (vers. 11). El a adus o singura jertfa, valabila pentru toti si pentru totdeauna. Altarul de jertfa pe care continua - în ceruri - sa mijloceasca pentru oameni n-a fost facut de mâna omeneasca si nu apartine acestei lumi, deci nu este supus celor trecatoare (vers. 11-12). Jertfele de animale si cenusa junincii, stropind pe cei spurcati, purifica trupul (vers. 13). Jertfa Mântuitorului curata sufletele de pacate si împaca cu Dumnezeu (vers. 13-14). Mai mult, prin jertfa Sa, El a sters pacatul stramosesc si a întemeiat un nou Legamânt prin care ni se iarta pacatele, se distruge puterea lui satan si se asigura mostenirea împaratiei lui Dumnezeu (vers. 15).

În sfârșit, Apostolul raspunde la o întrebare posibila: pentru ce a fost necesara moartea Fiului lui Dumnezeu pe Cruce? Moartea Mântuitorului, arata Apostolul, a avut loc pentru doua motive: mai întâi, pentru a pecetlui întarind testamentul Său; în al doilea rând, pentru a ispasi toate calcarile Legii divine, chiar și pe cele ce avusesera loc sub Vechiul Legamânt. „Caci acolo unde este testament, trebuie neaparat sa fie vorba despre moartea celui ce a facut testamentul. Un testament ajunge temeinic dupa moarte, fiindca nu are nici o putere, câta vreme trăiește cel ce l-a făcut (vers. 16-17; vezi si: Gal. III, 15-17).

Domnul Hristos a pecetluit testamentul lasat, prin jertfa Sa. De altfel si Moise dupa primirea Legii, a ratificat legământul dintre Dumnezeu si poporul lui Israel, cu jertfa, stropind poporul și tablele Legii, cu sânge de tapi, spre întarirea Legamântului. Iar obiectele prin stropire cu sânge au fost curatite si consacrate lui Dumnezeu (vers. 18-19) se curatesc cu sânge, si fara varsare de sânge

nu se da iertare” (vers. 22). Toate acestea, însa, erau preînchipuiri ale Noului Legământ, pe care le-a realizat Mântuitorul pe un plan superior (vers. 23).

Astfel, prin jertfa Sa a intrat, nu într-o Sfânta a Sfințelor facuta de mâini, care este închipuirea celei adevarate (vers. 24; comp. Iesire XXV, 40), ci în cer, ca sa se înfatiseze pentru noi înaintea lui Dumnezeu (vers. 24). Si nu a adus jertfa de mai multe ori, ca arhieriei Vechiului Testament, ci S-a jertfit pe Sine, jertfa universală, o singura data. Dupa cum oamenii mor numai o singura data, o data S-a jertfit si El, dar va aparea a doua oara spre a judeca pe toti oamenii (vers. 25-28).

În capitolul X; 1-18, Apostolul continua expunerea doctrinara, sintetizând însemnatatea jertfei Mântuitorului si superioritatea ei fata de jertfele iudeilor.

Legea veche, arata el, cu toate rânduielile si sacrificiile ei, era o umbra si preînchipuire a Legii celei noi (vers. 1; vezi si Col. II, 17). Ea nu putea, cu aceleasi jertfe, aduse neîncetat si an de an, să aduca mântuirea. Prin însasi repetarea lor, aratau ca sunt provizorii. Daca se iau pentru o boala aceleasi medicamente si fără nici un efect, înseamna ca acelea sunt ori ineficiente, ori nepotrivite cu boala; si atunci ele trebuie schimbate. Acesta este cazul cu jertfele levitice.

Mai mult, Dumnezeu arata ca Lui nu-i plac jertfele neînsotite de ascultarea vointei Sale (vers. 5-9; comp. Ps. 39, 9-11). Mântuitorul Hristos, prin întruparea si jertfa Sa a împlinit aceasta cerinta, caci S-a supus voii lui Dumnezeu, jertfindu-se odata pentru totdeauna si, desfiintând legea cea dintâi, a izbavit din pacat pe toti oamenii din toate timpurile, s-a asezat de-a dreapta Tatalui, sfințind pe acei care cred si fac voia Lui (vers. 12-14). Prin aceasta, a statornicit Noul Legământ, prezis de Ieremia (XXXI, 31-34). Noua învățatura a acestui Legământ se însuseste si se pastreaza în inima si prin ea ne izbavim de pacat (vers. 15-18).

De observat ca, din primele veacuri, s-au gasit minti care au vrut sa abata aceste cuvinte ale Apostolului, îndreptându-le împotriva jertfei euharistice, care este reînnoita zilnic pe altarele crestine, presarate în toata lumea. Repetarea acesteia ar arata ineficienta ei. Dar învățatii teologi au raspuns ca jertfa euharistica, nesângeroasa, care se aduce pe altarele crestine, nu este despartita de jertfa sângeroasa a Crucii, fiind o prelungire si o aducere aminte a acesteia, dupa cuvintele Mântuitorului: „Aceasta sa faceti spre pomenirea Mea” (Lc. XXII, 19; 1 Cor. XI, 24). Este aceeași jertfa care s-a adus pe Crucea Golgotei si același Jertfitor, dar aici, în sfințele altare, prin mijlocirea preotului liturghisitor si prin lucrarea tainica a Sfantului Duh. Jertfa lui Iisus Hristos este în ea însasi unica, însa mijloacele de a împartasi lumea cu roadele ei se reînnoiesc la infinit. Cu acestea se termina partea dogmatica a epistolei. Sfantul Apostol Pavel trece acum de la doctrina la îndemnuri.

Partea a II-a, morala (cap. X; 19 - XIII, 21)

Îndemnuri date cititorilor de a ramâne tari în credinta crestina si de a se desavârsi în ea.

În trei rânduri, în prima parte, Apostolul a întrerupt expunerea sa dogmatica, pentru a adresa cititorilor sai câteva cuvinte de îndemn (comp. II, 1-4; III, 1-IV, 16; V, 11 - VI, 12). Acum, dupa ce a terminat demonstrarea tezei sale, el consacra aproape în întregime restul epistolei îndemnurilor cu continut moral, care constituie concluziile practice ale expunerii sale doctrinare. Voi aveti mari privilegii, pare sa spuna el cititorilor sai iudeo-crestini palestinieni; trebuie sa profitati de ele. Aveti mari datorii; trebuie sa le împliniti. Ramâneti tari în credinta, si rezistati energic tentatiei de a prefera iudaismul crestinismului. Autorul insista mai întâi, în capitolul X 19-39, asupra necesitatii de a adera cu tarie la credinta crestina. Descrie apoi cititorilor, pentru a-i încuraja, admirabile exemple de credinta pe care le-au dat parintii lor, în capitolul XI, 1-40; apoi aplica lectiile trecutului la dureroasa perioada pe care o traversau atunci, în capitolul XII, 1-29.

Capitolul X, 19-39: Necesitatea de a se mentine în credinta si de a respinge orice gând al apostaziei.

Dupa ce în încheierea expunerii dogmatice a epistolei, Apostolul i-a avertizat pe cititori ca îi asteapta înfricosata zi a judecatii, în introducerea partii parenetice, scoate exemple din propriul lor trecut de suferinta, menite a-i întari si încuraja în persecutiile prezente si viitoare.

Le aminteste întâi de vremea când au primit crestinismul. Ce lupta grea au trebuit sa duca cu cei care i-au despuiat de bunurile lor, de toate drepturile lor si i-au prigonit. Unii dintre ei s-au lasat torturati si dispretuiti, iar lumea se delecta cu suferintele si necazurile lor. Frumoasa lor atitudine din trecut este un convingator exemplu de urmat, în prezent si în viitor. Un sprijin puternic în aceasta rabdare le da Apostolul prin anuntarea ca încercarea la care sunt supusi nu va mai fi de lunga durata. Ziua Judecatii este aproape si pe cei ce pacatuiesc îi asteapta iutimea focului (vers. 26-27). Cei care calcau Legea veche erau omorâti pe baza a doua mărturii. Cu cât mai mult, cei care desconsidera jertfa Domnului Hristos si fac de ocară duhul harului, vor fi pedepsiti prin moartea vesnica si pierderea împaratiei ceresti (vers. 28-31). Crestinul, în încercari, traieste prin credinta. Nu trebuie sa se îndoiasca, cum nu s-au îndoit nici odinioara, caci numai astfel se vor mântui (vers. 35-39).

Capitolul XI: Credinta si roadele ei, dovedite cu pilda dreptilor din Vechiul Testament.

Daca credinta joaca un rol atât de important în mântuirea creștina, fiinta ei trebuie sa fie bine lamurita. Apostolul încearca s-o defineasca pe scurt în cuvintele: „credinta este adeverirea celor nadajduite, dovada lucrurilor nevăzute” (vers. 1). Cu alte cuvinte, credinta înseamna primirea, cu tarie si încredere, a adevarurilor supranaturale, pe baza autoritatii divine a Domnului Hristos. Prin ea noi luam cunostinta ca lumea vizibila este opera lui Dumnezeu (vers. 3). Prin credinta, Abel a adus lui Dumnezeu mai buna jertfa decât Cain si s-a îndreptat înaintea lui Dumnezeu, iar moartea sa cerea razbunare (vers. 4; Fac. IV, 9-10). Martori ai credintei, Enoh a fost ridicat de viu la cer (vers. 5), Noe și-a construit corabie și s-a salvat de potop (vers. 7); prin credinta Avraam a parăsit pamântul sau natal si a venit în Canaan, iar la batrânete a dobândit un fiu (vers. 8-12).

Si toti patriarhii evreilor: Avraam, Isaac, Iacov au murit fara sa vada realizarea dorintelor lor (vers. 13). Dar nadejdea lor nu s-a dezmintit. Pentru credinta lor, Mântuitorul îi aminteste ca vii, spunând: „Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac, al lui Iacov” (cf. Mt. XXII, 32). Credinta dovedeste si Avraam când este gata sa jertfeasca pe fiul sau Isaac (vers. 17-19); Iacov când binecuvinteaza pe fiii lui Iosif cu destinul fiecaruia (vers. 21); Iosif, când cere a i se muta oasele în Canaan (vers. 22); Moise când trece Marea Rosie, Iosua când înconjoara Ierihonul, Rahav, Judecatorii, David când a biruit împaratii (vers. 23-33); profetii care au suferit, femeile care prin rugaciunile lui Ilie si Elisei au primit pe copiii lor înviati (vers. 34-37). Credinta au dovedit acei care au suferit chinuri si au murit prin sabie, în munti si strâmtori (vers. 38). Prin rabdarea lor, ei au marturisit credinta într-o viata mai buna, de care se vor bucura împreuna cu creștinii care au primit învatatura lui Hristos (vers. 39-40).

Capitolul XII: îndemn pentru rabdare în suferinta. Pilda Domnului Hristos.

Dupa ce a adus pilde minunate de credinta din istoria de demult a poporului biblic, Apostolul aduce argumentul suprem pentru staruinta în credinta creștina, cu toate supararile, primejdiile si prigoanele pe care le îndura si le vor îndura de la oameni. Pilda Domnului Hristos, începatorul si plinitorul credintei, Care, pentru bucuria pusa înainte-I a suferit crucea, n-a tinut seama de ocară ei si a sezut de-a dreapta tronului lui Dumnezeu”.

Asemenea Mântuitorului, care prin rabdare si cruce a dobândit slava de a sta de-a dreapta Tatalui, si ei trebuie sa sufere, caci suferintele sunt îngaduite de Dumnezeu spre întarire. Dupa cum tatal care iubeste pe fiul sau îl si cearta (vers. 5-6), tot astfel si suferintele venite asupra creștinilor au rolul de a-i desavârși (vers. 7-11). Crestinul trebuie sa le primeasca, caci ele întaresc pe acei care le rabda.

Pentru a întari îndemnul sau, Apostolul le aminteste cele petrecute cu poporul evreu la încheierea Legamântului de pe muntele Sinai (vers. 18-21). In acel moment, la darea Legii, au fost

semne atât de grozave: tunete, fulgere și nor des și sunet de trâmbițe foarte puternic, încât poporul era înfricosat (Exod XIX, 16; Deut. IV, 11-12). Locul întâlnirii creștinilor cu Dumnezeu, cu Hristos, cu îngerii și cu sfinții, nu va fi însa muntele Sinai, cu înspăimântătoarea priveliste din momentul dării Legii, ci muntele Sionului și Ierusalimul ceresc (Evrei XII, 21-24). Acest fapt trebuie să le trezească și întarească încrederea și siguranța. O singură teamă să le rămână în suflet: teama judecării din urmă (vers. 25-29). Teamă aceasta să fie cel mai puternic argument care să întarească pe creștini în lupta împotriva păcatului și pentru o viață de sfințenie.

Capitolul XIII, 1-17. Diferite îndemnuri privind viața creștinească.

Ultimul capitol al epistolei cuprinde diferite îndemnuri date cititorilor pentru o bună viață creștină. Îi îndeamnă la o iubire mai strânsă, la ospitalitate, la vizitarea celor închisi și ferirea de desfrânare (vers. 1-4). Să nu-și piardă nădejdea în Dumnezeu, când sunt deposedați de averi, căci Dumnezeu nu-i părăsește în asemenea situații (vers. 5-6). Să ia aminte la măriile lor, la primii predicatori ai Evangheliei și la sfârșitul vieții lor și să le urmeze credința (vers. 7). Să țină învățătura dreaptă și să nu se lase furati de învățături străine (vers. 8-9). După cum Mântuitorul a patimit afară din cetate, tot așa creștinii să sufere alungarea din cetate pentru vina de a fi creștini, căci „nu avem aici cetate statatoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie” (vers. 12-14). Pentru mântuirea lor proprie și binele comunității, ei trebuie să asculte de conducătorii Bisericii, care sunt răspunzători de sufletele lor (vers. 17).

În încheiere (cap. 13, 18-25) îi îndeamnă să se roage pentru el spre a putea să-i vadă, căci a lucrat cu cuget curat (vers. 18-19).

EPISTOLA CĂTRE FILIMON

1. Preliminarii. Cea mai mica dintre epistolele pauline dar cu o semnificatie aparte, pentru problema sociala pe care o ridica, este epistola catre Filimon. Scrisa în întregime de mâna marelui Apostol, care obisnuia sa-si dicteze epistolele unui ucenic, ea este destinata nu unei Biserici, ci unei persoane si familiei acesteia si nu trateaza probleme doctrinare sau practice de interes general, ci o chestiune de ordin oarecum particular si special. Cu toate acestea, ea este singura carte, în Noul Testament, care trateaza liniile rezolvarii crestine a celei mai acute probleme sociale din lumea veche: sclavia, problema care preocupa de la început întreaga Biserica. Din aceasta cauza, studiul ei merita o deosebita pretuire.

2. **Autorul si autenticitatea.** Autorul ei este Sfantul Apostol Pavel, asa cum rezulta din versetele 1 si 19, unde își înscrie numele si asa cum rezulta din stilul si ideile pe care le prezinta. Informatiile de ordin autobiografic concorda cu ceea ce stim despre Apostol din vremea când scria epistola: se recomanda înaintat în vârsta ("eu batrânul Pavel", vers. 9), „în lanturi pentru Hristos" (vers. 10) si spera ca în curând va fi eliberat din aceasta captivitate (vers. 22).

Fiind foarte mica si necuprinzând învățături doctrinare sau morale, ea nu este asa de des citata de vechii Parinti ai Bisericii, ca celelalte epistole pauline. Totusi, nu lipsesc marturii externe care-i confirma autenticitatea. Este mentionata în toate listele oficiale ale scrierilor Noului Testament, iar Tertulian, Origen, Eusebiu al Cezareii, Fericitul Ieronim si altii o asaza printre cartile unanim admise în canonul sacru. Marcion însusi o privea drept canonica. Câteva îndoieli au fost ridicate în veacul al IV-lea si al V-lea împotriva autenticitatii sale, sub slabul pretext ca subiectul tratat în aceasta mica scrisoare este prea obisnuit, prea profan, pentru ca Sfântul Pavel sa se fi ocupat de el; dar Sfântul Ioan Hrisostom si Fericitul Ieronim au respins energic aceasta pretinsa proba.

Putine pagini, observa exegetii, au un accent de sinceritate atât de pronuntat. Pretutindeni gasim aici „maniera lui Pavel”, finetea sa, delicatetea sa. Gândurile, sentimentele, expresiile însele, adica tot ceea ce face sa recunosti un autor, vorbesc în favoarea lui Pavel.

3. **Destinatarii epistolei sunt Filimon si familia acestuia:** Apfia si Arhip, si Biserica din casa lor (vers.1-2). Filimon era un om bogat si crestin de frunte al Bisericii din Colose. Rezulta acest lucru din faptul ca Arhip (cf. Col.IV, 17) si Onisim(Col.IV, 9) erau din Colose. El gazduise pe Apostol, pe când acesta strabatea Frigia si se pare ca tot atunci s-a încrestinat. Parasind orașul, Sfântul Pavel a hirotonit preot pentru această comunitate pe Epafras, lăsându-l aici ca sa-i continue opera. I-a dat ajutor, hirotonindu-l diacon pe Arhip, fiul lui Filimon.

4. Motivele si scopul scrierii. Onisim, sclavul lui Filimon din Colose, copleșit de situatia grea a sclaviei, își însușește anumite lucruri de-ale stapânului sau spre a-i servi pe drum si fugi la Roma. Aici, era o situatie grea pentru sclavii fugiti. Neavând dovada de eliberare asupra sa, Onisim nu putea fi angajat nicaieri la lucru. În plus, risca în orice moment sa fie arestat de autoritati si condamnat la munca silnica pe viata, undeva pe o galera sau în vreo oca din domeniile imperiale. Dupa lege, aceasta era soarta sclavilor fugiti. Când erau prinsi, ei erau însemnati cu fierul rosu cu litera F, pe frunte, ca sa poarte toata viata pecetea încercării de eliberare prin fuga, orice tentativa de evadare având a fi pedepsita cu moartea. Asa era mentinuta institutia a sclaviei în lumea veche. Iar sclavii puteau fi usor recunoscuti oriunde, impunându-li-se îndata dupa nastere stigmatul clasei robilor: lobul urechii sfâșiat.

La Roma, Onisim îndura mari lipsuri și se teme de urmarile faptei sale. Într-o zi afla ca Apostolul Pavel, pe care-l cunoscuse în casa fostului sau stăpân, se găsește în localitate. Îl găsește în închisoare, îi marturisește greseala săvârșită față de Filimon și-i descrie tot zăbuciumul pe care-l trăiește de când a plecat din Colose. Sfântul Pavel îl oprește lângă sine, îl convertește, îl botează și face din el un „fiu” al sau iubit, un om nou în Hristos. Apoi îl sfătuiește să se înapoieze acasă și să-și reia munca. Pentru aceasta, îi dă la mână o scrisoare de recomandare către Filimon și-l pornește la drum în tovarășia lui Tihic, curierul epistolelor către Efeseni și Coloseni (Efes. VI, 21; Col. IV, 7-9).

În scrisoarea pe care o adresează lui Filimon, Sfântul Pavel urmărește un scop precis: să obțină iertarea și reprimirea lui Onisim și să-i asigure, din partea stăpânului său, un tratament potrivit cu noua sa situație religioasă. În același timp, Apostolul roagă pe Filimon să-i pregătească gazdărie, căci nădăjduiește a fi eliberat din captivitate și dorește să vină pentru câțva timp la Colose.

5. Timpul și locul scrierii. Când scrie această epistolă, Sfântul Apostol Pavel se afla „în lanțuri”, adică arestat (vers. 1, 9, 10, 13, 23). Într-o astfel de situație, el s-a aflat pentru scurtă vreme la Efes, în iarna anului 55-56, pentru doi ani în Cezareea Palestinei (58-60) și de peste doi ani (61-63) în Roma, capitala Imperiului. Epistola a fost scrisă dintr-una din aceste captivități. Dar din care anume? Ea n-a putut fi scrisă din cea efeseană, deoarece Onisim nu s-ar fi oprit la Efes, capitala ținutului, unde putea fi ușor recunoscut și arestat și unde chiar Filimon venea adesea pentru diferite treburi. Epistola n-a putut fi scrisă nici în timpul celor doi ani petrecuți de Apostol în captivitatea din Cezareea Palestinei, căci Onisim n-avea ce căuta într-o localitate în care sclavii erau în număr mic și ca atare nu putea trece neobservat. Roma era singurul oraș unde nădăjduia să-și găsească un refugiu, muncind undeva, cu alți tovarăși de suferință. Apostolul este „bătrân”. În plus, situația în care se afla Sfântul Pavel când scrie lui Filimon nu-i cea din Efes, nici cea din Cezareea, unde el nu avea nădejdea unei apropiate eliberări și nu nutrea gândul unei călătorii spre Frigia. Rezultă că epistola a fost scrisă din Roma, spre sfârșitul primei sale captivități în acest oraș, adică sfârșitul anului 62 sau începutul anului 63. Epistola s-a scris odată cu epistolele către Efeseni și Coloseni. Limba este cea greacă a dialectului comun.

6. Cuprinsul epistolei

Lauda pentru Filimon și rugăciunea de a-l primi pe fostul sau rob Onisim, ca pe un frate iubit.

Deși foarte scurtă, cu un singur capitol (25 versete), epistola aceasta se încadrează într-un tot, ca structura, în genul epistolar al vremii; ea cuprinde o parte introductivă (vers. 1-7), corpul epistolei sau tratărea propriu-zisă (vers. 8-21), în care Apostolul intervine în favoarea lui Onisim, și epilogul (vers. 22-25), care constă în salutări diverse și binecuvântarea finală.

În partea introductivă aflăm, după obicei, numele autorului, al adresanților și salutul. Sfântul Pavel își pune numele la începutul epistolei (vers. 1; vezi și vers. 9) și îl asociază și pe Timotei, care se afla alături de Apostol când scrie epistola și era bine cunoscut în părțile Asiei Mici. În loc de a-și adăuga la numele sau titlul de „apostol”, ca în epistolele către Efeseni și Coloseni, Sfântul Pavel se recomandă ca: „întemnițatul (sau „înlanțuitul”) lui Iisus Hristos”, aluzie la starea de prizonierat în care se afla (comp. vers. 9, 10, 13 și 23). Aceasta, fie pentru caracterul intim și personal al acestei epistole, fie pentru scopul pe care autorul și-l propunea. Ceea ce va cere de la Filimon, adică iertarea lui Onisim, nu vrea să obțină prin autoritatea sa apostolică, ci în numele dragostei creștine (comp. vers. 8 și 9). Nimic nu era mai capabil de a înduioșa pe Filimon, în favoarea lui Onisim, decât amintirea lanțurilor de care ilustrul sau prieten era împovărat. În tot decursul epistolei, acestea vor pleda elocvent cauza lui Onisim. Comentând acest verset, Sfântul Ioan Hrisostom spunea: „Nimic nu poate fi mai mare decât această laudă; cine n-ar cinsti pe cel legat pentru Hristos? Cine n-ar asculta pe cel înlanțuit pentru Domnul?”.

Epistola este adresată lui Filimon, pe care Sfântul Pavel îl numește „iubitul nostru împreună - lucrător”; este adresată, totodată, Apfiei, soția lui Filimon (numită „sora noastră”) și lui Arhip, fiul acestora („împreună cu noi luptător”), cât și „Bisericii din casa lor”, adică tuturor creștinilor care se

adunau în fiecare duminică în casa lui Filimon la cultul divin, toți aceștia, putând să mijlocească pentru iertarea lui Onisim.

Filimon era un om bogat și un creștin de frunte al Bisericii din Colose. Înainte de a primi credința creștină, era - după cum afirmă tradiția - între dregătorii de seamă ai cetății. Cunosând pe Sfântul Pavel și ascultând predica creștină, s-a convertit împreună cu toată casa lui, s-a botezat și s-a făcut pe sine însuși slujitor al Domnului. Colinda tinuturile și ducea pretutindeni vestea cea bună a Evangheliei lui Hristos; de aceea, Apostolul îl numește "împreună cu noi lucrător". Iar soția sa, Apfia, îngrijea de săraci, adăpostea pe străini, ajuta pe cei aflați în suferință și tuturor da pilda de curată viață creștină. Încă și casa lor au pus-o în slujba Bisericii, căci aici se adunau creștinii, ca să ia parte la cultul divin.

După salutarea apostolică: „Har vouă și pace..” (vers. 3), Sfântul Pavel se adresează, în continuare, în versetele 4-7, numai lui Filimon, pentru captarea bunăvoinței și predispunerea lui spre ascultare. Amintind meritele lui Filimon, Apostolul îl asigură că-l pomenește neîncetat în rugăciunile sale și se bucură de credința sa și de ajutorul pe care-l acordă tuturor creștinilor lipsiți (vers. 4-7).

După această parte introductivă, Sfântul Pavel îi arată că, deși ar avea tot dreptul să-i poruncească, îl roagă totuși, în calitate de apostol și întemnițat pentru Hristos, referitor la Onisim, pe care l-a botezat și i-a devenit fiu duhovnicesc. Acesta altădată îi era nefolositor, însă acum a devenit folositor și Apostolului și poate fi de folos și lui Filimon: „De aceea, zice Apostolul, deși având întru Hristos tot dreptul să-ți poruncesc ce se cuvine, pentru cuvântul dragostei însă, îți fac mai degrabă o rugămintă. Așa cum sunt, eu bătrânul Pavel, iar acum și întemnițatul lui Iisus Hristos, te rog pe tine pentru copilul meu, pe care l-am născut fiind în lanțuri, te rog pentru Onisim, cel ce altădată nu-ți era bun la nimic, dar acum și tie și mie de folos” (vers. 8-11).

Apostolul afirmă că putea să-l retina spre a-l ajuta în munca sa, dar n-a voit să-o facă fără stăpânului său, căci orice faptă bună e liberă. Mai mult, poate Dumnezeu a voit ca Onisim lipsind de la Filimon un timp și devenind creștin, să-i rămână un frate. Oricum, Apostolul îl roagă acum, să-l reprimească, „dar nu ca pe un rob, ci ca pe un frate iubit”, ca pe un om liber trupesc. „Să-l primească, cum l-ar primi pe el însuși, pe Pavel”. Și pentru tot ce l-a pagubit și ce și-ar fi însușit de la Filimon, îl va despăgubi Apostolul, deși el (Filimon) îi era dator, ca fiu duhovnicesc ca l-a botezat: „Iar de te-a pagubit cu ceva, sau îți este dator ceva, pune aceasta în socoteala mea, zice Apostolul. Scrie Pavel, îți scriu cu mâna mea; eu îți voi plăti, ca să nu-ți spun că tu cu tine însuși, ești datornicul meu” (vers. 18-19). Ce-i putea plăti Pavel, fiind el însuși întemnițat? Este impresionant, însă, tactul și delicatetea cu care Apostolul intervine în favoarea sclavului Onisim.

În sfârșit, Apostolul este încredințat că Filimon îl va ierta pe Onisim. Îl mai roagă să-i pregătească gazduire, căci va fi eliberat în curând din închisoare (vers. 21-22). Sfânta Tradiție ne spune că așteptarea Apostolului n-a fost înșelată. Onisim, eliberat, a fost hirotonit ulterior episcop și a primit moarte martirică, pe la anul 95, în timpul persecuției lui Domitian. Biserica îl praznuiește la 15 februarie și sinaxarul zilei vorbește pe larg despre aceste lucruri.

Apostolul își încheie epistola cu salutări din partea colaboratorilor săi și apoi **binecuvântarea finală (vers. 23-25).**

7. Caracterizare finală. Deși foarte scurtă, de numai un capitol, importanta epistolei către Filimon este deosebită. Ea se referă la problema sclaviei care constituie rana adâncă a lumii antice. Sfântul Pavel a învățat că toți suntem egali (Gal. III, 28; Col. III, 11), iar aici roagă pe Filimon să-l elibereze pe sclavul său, să-l primească „nu ca pe un rob, ci ca pe un frate iubit” (vers. 16). Deci, Apostolul nu predică o revoluție socială violentă, care nici n-ar fi avut sorti de izbândă, cum n-au avut nici altele, cum a fost aceea a lui Spartacus, însă arată că sclavia este incompatibilă cu creștinismul, ca trebuie desființată.

Acest fapt, chiar numai ca principiu, este extraordinar, dacă avem în vedere mentalitatea și poziția lumii vechi privitoare la sclavi. Prin răspândirea creștinismului în lume și prin ideile sale care patrund în cultura vremii, în legiuirile statelor, sclavajul a fost abolit. Începutul l-a făcut

epistola catre Filimon. De aceea, ea a fost socotita „ca primul manifest în favoarea abolirii sclaviei”, „ca unul din cele mai pretioase monumente pe care ni le-a transmis antichitatea creștina”. De alta parte, „este mai presus de orice elogiu din punctul de vedere al frumusetii literare, al delicatetei, al abilitatii, al urbanitatii atice. După parerea unanima, Pavel s-a achitat de sarcina sa cu o finete si un tact care nu vor putea fi nicicând depășite”.

Aceasta este, în putine cuvinte, epistola catre Filimon, o capodopera miniaturala care a stârnit admiratia unanima a secolelor creștine. Scrisa în întregime de mâna lui Pavel, ea este nu numai o oglinda prin care poate fi contemplat sufletul bun si duios al Apostolului, ci si un document asupra chipului pasnic în care creștinismul va opera, prin convertire si transfigurare, cea mai puternica revolutie sociala a lumii antice, abolirea sclaviei.

EPISTOLELE SOBORNICEȘTI

Din grupul de 21 carti didactice ale Noului Testament, alaturi de cele 14 epistole pauline, mai fac parte un numar de sapte epistole numite „sobornicesti” sau „catolice”. Acestea sunt: una a Sfântului Iacov, doua ale Sfântului Petru, trei ale Sfantului Ioan si una a Sfantului Iuda.

Numirea de „epistole catolice” sau „sobornicesti” este veche si justificata. Este veche pentru ca, partial, intrase în uz înca de la mijlocul veacului al II-lea (Fragmentul Muratori, Clement Alexandrinul; Origen etc.). Eusebiu al Cezareii, în Rasarit si Fericitul Ieronim, în Apus, o aplica pentru întâia data celor sapte epistole amintite mai sus. Si este justificata, caci ele nu se adreseaza unei biserici locale sau unei persoane, ci unor cercuri mai largi de cititori si în ultima instanta întregii crestinatati. Majoritatea acestor epistole au caracter de enciclica. Se aseamana între ele, de asemenea, prin caracterul lor practic.

Locul acestor epistole în canonul Noului Testament, ca grup, variaza.

Cei mai multi codici le asaza dupa epistolele pauline, cum le avem si noi. În alte manuscrise, însa, ele ocupa fie locul al II-lea (dupa Evangheliile si înainte de Faptele Apostolilor), fie locul al III-lea (dupa Faptele Apostolilor si înainte de epistolele pauline).

Într-un grup, ordinea lor, înca din veacul al IV-lea, este urmatoarea: Iacov, I - II Petru, I - II - III Ioan, Iuda. Însiurirea aceasta este inspirata, fara îndoiala, de informatia pastrata la Galateni II, 9, unde ni se spune ca, în veacul apostolic, Iacov, Chefa (Petru) si Ioan erau socotiti a fi „stâlpi” ai Bisericii. Ea este adoptata si de unii romano-catolici, care o prefera pentru ca este reprezentata de codicele B (Vaticanus) si de cele mai vechi liste de carti canonice. Asa o gasim si în textul Vulgatei. Alteori, la catolici, din preocupari de prestigiu confesional, sunt asezate în frunte epistolele I si II Petru, apoi cele scrise de Ioan, Iacov si Iuda. Epistola Sfântului Iacov este cea mai cuprinzatoare si mai bogata în învataturi morale, dintre toate epistolele sobornicesti.

EPISTOLA SFÂNTULUI IACOV

1. Notiuni introductive

1. **Autorul.** Cea dintâi din grupul epistolelor sobornicesti este Epistola Sfântului Iacov. Autorul ei se prezinta cititorilor astfel: „Iacov, robul lui Dumnezeu si al Domnului Iisus Hristos” (I, 1). Sub numele de Iacov cunoastem trei personaje în veacul apostolic: Iacov Apostolul, numit si Sfântul Iacov cel Mare, fratele lui Ioan si fiul lui Zevedeu (Mt. IV, 21; Mc. I, 19). Acesta nu poate fi autorul epistolei, deoarece este omorât de Irod Agripa la anul 44 d.Hr. în Ierusalim (Fapte XII, 1-2). Epistola nu poate fi scrisa înainte de anul 44, caci atmosfera ce se desprinde din ea presupune timpuri mai târzii.

Alti fruntasi ai crestinatatiei veacului apostolic care au purtat acest nume sunt: Iacov al lui Alfeu, un alt apostol al Domnului Hristos (Mt. X; 3; Mc. III, 18; Lc. VI, 15); daca el ar fi autorul epistolei, s-ar fi prezentat ca atare, fie spunându- si „Apostolul”, fie precizând ca este „al lui Alfeu”. Si, de asemenea, Iacov „fratele” Domnului, numit si Sfântul Iacov cel Mic, pentru a-l deosebi de Sfântul Iacov, fiul lui Zevedeu si frate cu Ioan. Dupa majoritatea exegetilor, acesta din urma, adica Sfântul Iacov „fratele” Domnului este autorul acestei epistole.

De observat ca teologii romano-catolici identifica pe Iacov „fratele” Domnului cu Iacov al lui Alfeu. În calendarul Bisericii catolice sunt praznuiti numai doi purtatori ai acestui nume: Iacov al lui Zevedeu (sau Zevedei) si Iacov „fratele” Domnului. Aceasta identificare se datoreaza lipsei unor stiri mai amanuntite despre Iacov al lui Alfeu în izvoarele traditiei crestine. Însa, noi stim ca Apostolii Domnului sunt altii decât rudele Sale. Între Apostoli, El n-a avut rude. In cartile Noului Testament se face deosebire neta între unii si ceilalti (vezi: Mt. XII, 46-50; Mc. III, 32-35; Lc. VIII, 9 si 19-21; In. II, 12; Fapte I, 13-14). Cei numiti „fratii” Domnului (adica rudele Sale, mai probabil veri) nu fac parte din grupul celor 12 apostoli, nu-L urmeaza si, cel putin pâna la o vreme, s-au aratat ostili Mântuitorului (a se vedea: Mc. III, 21; In. VII, 3-7). Or, în rândurile Apostolilor n-au existat asemenea elemente ostile, exceptând pe Iuda Iscarioteanul.

Daca Mântuitorul si-ar fi recrutat apostoli si dintre „fratii” Sai - si în acest caz ar fi vorba nu numai de Iacov, ci si de fratele sau Iuda (cf. Iuda, vers. 1) si eventual si de Simon (comp. Mt. XIII, 55-56; Mc. VI, 3) - era firesc sa se faca mentiunea cuvenita în listele apostolilor, ca în cazul celor doua perechi de frati: Simon-Petru si Andrei, fiii lui Iona si Iacov si Ioan, fiii lui Zevedeu.

O buna parte dintre exegetii romano-catolici - de la Fericitul Ieronim încoace - înclina sa identifice numele proprii Alfeu si Cleopa (Clopa), argumentând astfel: tatal „fratilor” Domnului se pare ca era Cleopa, barbatul Mariei, „sora” (= verisoara) Maicii Domnului (cf. In. XIX, 25). Cum în unele parti ale Palestinei, Alfeu s-ar fi pronuntat Calfeu, din care ar fi iesit apoi Cleopa, rezulta ca Apostolul Iacov al lui Alfeu si Sfântul Iacov „fratele” Domnului sunt una si aceeasi persoana. Dar explicatia aceasta, spun exegetii ortodocsi, este nesatisfacatoare. Alfeu deriva din cuvântul semit Alefai (= învatat, doctus), iar Cleopa este o prescurtare a grecescului KLEOPATROS. „Pretinsa trecere a cuvântului Alfeu în Cleopa este nu numai contra tuturor regulilor fonetice, ci si în special contra spiritului limbii ebraice”.

Exegetii romano-catolici mai noi recunosc ca argumentele pro si contra identificarii în chestiune au aproximativ aceeasi putere demonstrativa. Biserica Rasariteana praznuieste separat pe Sfintii Iacov al lui Alfeu (la 9 octombrie) si Iacov „fratele” Domnului (la 23 octombrie), având bune temeiuri pentru aceasta distinctie, în Noul Testament si în traditia bisericeasca.

Deci, autorul epistolei este Sfântul Iacov „fratele” Domnului, numit si Sfântul Iacov cel Mic. Mai era numit Iacov cel drept. Despre el stim ca Domnul Hristos i se arata dupa înviere (1 Cor. XV, 7). Eusebiu al Cezareii ne informeaza ca Domnul însusi împreuna cu Sfintii Apostoli l-au asezat

episcop al Ierusalimului. Pe el îl înștiințează Sfântul Petru când scapa din închisoare (Fapte XII, 17). Sfântul Pavel l-a vizitat în cursul primei sale calatorii la Ierusalim, după convertire (Gal. I, 19). El prezidează sinodul apostolic și are un rol important în hotărârea finală a sinodului (Fapte XV, 13-21). Oamenii din preajma sa l-au determinat pe Sfântul Petru să se retraga de la masa creștinilor proveniți dintre păgâni, în Antiohia Siriei (Gal. II, 12). Era socotit unul din stâlpii Bisericii din Ierusalim, alături de Chefa (= Petru) și Ioan (Gal. II, 9). În cursul ultimei sale calatorii la Ierusalim, Sfântul Pavel l-a vizitat din nou (Fapte XXI, 18). Pentru înțelepciunea și viața sa virtuoasă era stimat chiar și de iudeii neconvertiți la Hristos, care l-au numit „cel drept”.

Sfântul Iacov și-a sfârșit viața ca martir, fiind ucis cu pietre în anul 62 (sau 63). Arhiepiscopul iudeu Annanus, profitând de faptul că procuratorul Festus murise, iar succesorul său Albinus încă nu sosisese la post, l-a condamnat la moarte. Văzând că nu murise sub loviturile pietrelor, unul dintre ucigăși i-a spart capul cu un par. Este sărbătorit, cum am spus, la 23 octombrie și sinaxarul zilei confirmă aceste știri.

2. În ceea ce privește autenticitatea epistolei, este confirmată de mărturiile interne și externe.

Din cuprinsul epistolei se desprinde faptul că autorul ei este un iudeu încreștinat; el cunoaște temeinic legea mozaică (ex. II, 20-25; V, 10-11) și se bucură de mare autoritate față de cititorii săi. Este învățator bisericesc (III, 1 s. u.) și face parte din ierarhia bisericească (V, 14 s.u.). În această calitate se adresează „celor douăsprezece semintii care sunt în împrejurări” (I, 1), îndemnându-i la răbdare în suferințe și încercări. Îi mărturisează pentru pacatele lor și le impune o anumită conduită pe care trebuie să o urmeze. Toate aceste amănunte se potrivesc întru totul Sfântului Iacov, „fratele” Domnului, întâiul episcop al Ierusalimului. În plus, epistola se aseamănă cu cuvântarea lui Iacov de la sinodul din Ierusalim (Fapte XV, 13-21), cu scrisoarea trimisă după încheierea sinodului (Fapte XV, 23-29) și cu cuvintele sale spuse cu ocazia sosirii Sfântului Pavel la Ierusalim, la sfârșitul calatorii a treia misionare (Fapte XXI, 20-25).

Cu toate acestea, autenticitatea epistolei a fost contestată, mai ales de Luther și de adepții Reformei, pentru că le contrazicea teza lor fundamentală, mântuirea numai prin credință, în timp ce Sfântul Iacov insistă asupra faptelor bune. Luther a numit-o în derâdere „epistola de paie” adică fără valoare; n-a ccutezat să o elimine din Biblia tradusă de el, dar a împins-o de la locul ei tradițional mai departe spre sfârșit. Alți adversari ai autenticității ei au obiectat că limba greacă așa de curată și corectă a epistolei nu putea să aibă de autor un iudeu nu prea instruit. Însă, în acel timp, prin legăturile ce le avea Ierusalimul cu lumea romană, limba greacă era răspândită și binecunoscută și aici. Mai mult, Sfântul Iacov se putea servi de un secretar la redactarea acesteia. Deci, toate argumentele pledează pentru autenticitatea ei.

3. Destinatarul epistolei. Motivele și scopul.

Primii cititori ai acestei epistole au fost iudeii încreștinați din afara Palestinei (cap. I, 1), adică iudeii din diaspora. Începând din secolul VIII î.d.Hr. și până la 70 d.Hr., iudeii au emigrat în mare număr din patria lor, unii de nevoie, fiind deportați, iar alții de bunăvoie, pentru a se dedica afacerilor comerciale. Strabon spunea că e greu de găsit în lume un loc în care să nu se afle iudei, iar Iosif Flaviu spunea, la rândul lui, că nu exista cetate sau trib, nici la greci și nici la barbari, unde legile și datinile iudaice să nu fi prins rădăcini. Ei locuiau în toate provinciile romane și până dincolo de Eufrat. Dovada, oaspeții Cincizecimii creștine (cf. Fapte II, 9 s.u.).

Prin mijlocirea acestor pelerini, Sfântul Iacov era perfect informat asupra situației Bisericilor creștine din mediul iudaic din afara Palestinei. Nevoia imperioasă de a îndrepta lipsurile conduitei lor, de a-i încuraja în suferințele lor ca mărturisitori ai Domnului Hristos, de a-i îndruma să se conformeze viața cu înălțimea credinței lor, explica îndeajuns motivele și scopul scrierii acestei epistole.

4. **Data și locul scrierii.** Epistola a fost scrisă nu cu mult înainte de moartea autorului. Din cuprinsul ei rezultă că cititorii sunt creștini vechi, împrești în tot cuprinsul imperiului roman. Până să se răspândească Evangheliile în spațiul greco-roman, a trecut timp destul de îndelungat. Epistola trebuie să fi fost scrisă în preajma morții Sfântului Iacov (pe la 62).

Locul scrierii ei este considerat îndeobste Ierusalimul. Sfântul Iacov si-a petrecut aici toata viata, fiind întâiul episcop de scaun pe care-l cunoaste istoria Bisericii crestine.

5. Raportul dintre epistola Sfântului Iacov cu aceea a Sfântului Pavel catre Romani. Din lectura atenta acelor doua epistole, usor se pot remarca unele relatii de netagaduit între una si cealalta. Este sesizabil ca un autor a scris în legatura cu celalalt, si acela nu poate fi decât Sfântul Iacov, care a scris mai târziu. De mai multe ori, în cursul epistolei sale, el face aluzie la unele texte din epistola catre Romani, atât în unele pasaje izolate, dar mai ales în capitolul II, 14-26, unde pare sa aiba în vedere cele spuse la Romani III, 28 s.u. si IV, 1 s.u. Sfântul Iacov foloseste mai multe argumente si aproape aceleasi cuvinte ca si Apostolul neamurilor, pentru a demonstra ca singura credinta nu-i suficienta în vederea mântuirii; ea trebuie sa se asocieze cu faptele. Asemnarea între cele doua scrieri este atât de mare, încât nu s-ar putea atribui hazardului. Unul din cei doi scriitori sacri, si anume Sfântul Iacov, își va fi propus sa corijeze interpretarea falsa care se dadea învataturii celuiilalt, cum observa exegetii, începând cu Fericitul Augustin.

Numerosi rationalisti au mers pâna la a pretinde ca epistola Sfântului Iacov ar fi „îndreptata în parte contra Sfântului Pavel si în contradictie cu doctrina acestuia”. În realitate, însa, antagonismul si contradictia care se presupun între cei doi autori sacri sunt imaginare. Sfântul Pavel, în epistola catre Romani (III, 28 s.u. IV, 1 s.u.; comp. si Gal. II, 16 s.u.), insista asupra faptului ca, nu faptele legii iudaice, ci credinta în Domnul Hristos mântuieste.

Sfantul Iacov, dimpotriva, învata ca singura credinta nu mântuieste fara faptele bune. Si unul si celalalt au dreptate si nu se contrazic deloc. Faptele de care vorbeste Sfântul Iacov nu sunt acelea de care vorbeste Sfântul Pavel. Acesta vorbeste de „faptele Legii”, adica de practicile rituale ale iudeilor: circumciziunea, sabbatul, jertfele iudaice etc. si zice, în mod just, ca observarea prescriptiilor iudaice nu îndrepteaza, fără credinta în Domnul Hristos. Sfântul Iacov nu se ocupa de faptele legii iudaice, ci de faptele iubirii crestine, ceea ce este cu totul diferit. Adevarata religie, zice el, nu consta numai în a crede („caci si diavolii cred si se cutremura”; Iacov II, 19), ci si de a-si conforma conduita potrivit credintei sale. Aceasta doctrina este întru totul identica cu aceea a Sfantului Pavel, care vorbeste, de asemenea, de „credinta lucratoare prin iubire” (Gal. V. 6) si de însemnatarea faptelor bune în fata Judecatii lui Dumnezeu (Rom. II, 6-16).

6. Planul epistolei. Epistola Sfântului Iacov cuprinde cinci capitole, de sine statatoare, fara vreo împartire oarecare. Tema este eminentemente practica. Crestinul trebuie sa-si duca viata potrivit credintei sale: acesta este rezumatul întregii epistole. Desi apar si unele învataturi dogmatice, ca baza a recomandarilor morale, autorul nu dezvolta, în realitate, decât învatatura privind necesitatea de a uni credintei faptele cele bune, în vederea mântuirii (I, 22-25; II, 14-26).

Dupa cele cinci capitole, se pot grupa urmatoarele idei:

1. Îndemnuri la rabdare în încercarile si ispitele vietii (I, 1-18);
2. necesitatea unei credinte vii si lucratoare, adica concretizata în faptele bune (I, 19- II, 1-26);
3. dorinta nemasurata a unora de a fi învatatori si reguli privind adevarata întelepciune (III, 1-18);
4. muștrari împotriva patimilor si viciilor;
5. îndemnuri si avertismente felurite.

Pe scurt, cartea pare sa apartina mai putin genului epistolar cât unui florilegiu de întelepciune biblica si evanghelica, din care nu poate fi trecut cu vederea accentul asupra faptelor bune, ca o conditie fundamentala a mântuirii.

II. Cuprinsul epistolei

Capitolul I: îndemn la rabdare în încercarile si suferintele vietii si despre adevarata pietate.

Sfântul Iacov, stiind ca majoritatea cititorilor sai aveau multe de îndurat, pentru credinta lor crestina, din partea lumii pagâne, începe prin a le aminti despre folosul încercarilor si suferintelor vietii, cu scopul de a-i îmbarbata în suportarea lor. El se adreseaza „celor douasprezece semintii care sunt în diaspora”, trecute la crestinism, adica tuturor crestinilor. Prin „diaspora” (=

împrastiere) se înțelege, în sens restrâns, emigratia iudaica în mai toate marile orase ale lumii greco-romane. Sfântul Iacov folosește, însa, acest termen pentru a-i desemna pe creștinii răspândiți în toata lumea, atât iudeo-creștini, cât și pagâno-creștini, și care alcauiau „adevaratul Israel al lui Dumnezeu” (comp. și Gal. VI, 16).

El arată că suferința este folositoare, într-un anumit fel, pentru credința (vers. 2-12), căci năsture răbdare, iar răbdarea desăvârșește, obligă să faci voia lui Dumnezeu și aduce răsplata făgăduita de Dumnezeu așezătorilor Săi: „Drept mare bucurie să socotiți, fraților, zice Sf. Iacov, felurile ispășiri în care cădeți, știind că încercarea credinței voastre lucrează răbdarea, iar răbdarea să-și aibă lucrul ei desăvârșit, ca să fiți desăvârșiți și întregi, fără nici un fel de lipsă” (vers. 2-4). Încercările trebuie privite cu adevărată înțelepciune, pe care trebuie să-o cerem de la Dumnezeu, cu credința tare, fără a ne îndoi, pentru că „cel ce se îndoiește este asemenea valului mării, batut de vânturi și aruncat înapoi și înapoi... Barbatul îndoielnic este nestatornic în toate căile sale” (vers. 5-8).

Suferințele celor săraci veneau de obicei din partea celor bogați. Dar, acest lucru n-ar trebui să se întâmple, remarca autorul, căci și unii și alții sunt egali în fața lui Dumnezeu și în fața destinului vieții; viața și a unora și a celorlalți este la fel de nestatornică și de fragilă: „Frații, cel smerit să se laude întru înălțimea sa, și cel bogat întru smerenia sa, pentru că va trece ca floarea ierbii. Ca să răsărit soarele arzător și să uscat iarba și floarea ei să cadă și frumusețea feței ei să pierdă; tot așa se va vesteji și bogatul în alergăturile sale” (vers. 9-11). De aceea, „fericit este barbatul care răbdă ispășirea, încheie Sfântul Iacov această primă idee, căci învățat făcându-se, va lua cununa vieții, pe care Dumnezeu a făgăduit-o celor ce-L iubesc pe El” (vers. 12).

Suferințele (încercările) și căderile de tot felul nu vin de la Dumnezeu. Nu El este autorul lor; ele vin de la ispășiri (vers. 13-16), care izvorăsc din poftă. Acestea zămislesc păcatul, care la rândul său, săvârșindu-se, aduce moartea: „Nimeni să nu zică, atunci când este ispitit: De la Dumnezeu sunt ispitit, pentru că Dumnezeu nu poate să fie ispitit de rele și El însuși nu ispiteste pe nimeni. Căci fiecare este ispitit când este tras și ademenit de însuși pofta sa. Apoi pofta, zămislind, năsture păcatul, iar păcatul, o dată săvârșit, aduce moartea” (vers. 13-16). Dumnezeu ne oferă, însa, darul și puterea spre a ne feri de păcate și ne arată calea spre o viață nouă, pentru că „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit vin de sus, de la Părintele luminilor, la care nu este schimbare, nici umbră de mutare” (vers. 17).

Adevărată pietate (vers. 19-27) înseamnă să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu și să nu-l uităm, căci însușindu-l, să-l punem în practică prin înfrânarea limbii și ajutorarea celor săraci: „Tot omul, zice Sfântul Iacov, să fie grabnic să asculte, zăbăvnic să vorbească, zăbăvnic la mânie, căci mânia omului nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu” (vers. 19-20). Nu este suficient să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu, ci trebuie să facem din el regula de conduită practică: „Dar faceți-vă împlinitori ai cuvântului, nu numai ascultători ai Lui, amăgindu-vă pe voi înșivă. Căci dacă cineva este ascultător al cuvântului, iar nu împlinitor, se aseamănă cu omul care privește în oglinda fața firii sale; și s-a privit pe sine și s-a dus și îndată a uitat ce fel era. Cine s-a uitat, însa, de aproape în legea cea desăvârșită a libertății și a staruit în ea, făcându-se nu ascultător care uită, ci împlinitor al lucrului, acela fericit va fi în faptele sale” (vers. 22-24). Cucerirea adevărată înseamnă „să cercetăm pe orfani și pe văduve în necazurile lor” și să ne pazim pe noi fără de pată din partea lumii (vers. 27).

Capitolul II: Despre neparticiparea celor bogați, în raport cu săracii.

Credința fără fapte este moartă. În prima parte a acestui capitol (vers. 1-13), care este strâns legat de cel precedent, sfântul Iacov continuă să demonstreze că adevărată religie constă, în primul rând, în practicarea dragostei fraterești. În acest sens, el accentuează asupra spiritului de neparticipare a celor bogați, în raport cu săracii. Nu trebuie să se facă deosebire între săraci și bogați, căci, în fața lui Dumnezeu, toți sunt egali.

El exemplifica aceasta învățatura într-un tablou viu, ca toate acelea pe care le găsim în această epistolă: „Sa nu cautați, frații mei, la fața omului, odată ce aveți credința în Domnul nostru Iisus Hristos, Domnul slavei. Căci, de pildă, dacă va intra în adunarea voastră un om cu inele de aur în degete și îmbrăcat în haina strălucită și va intra și un om sarac, în haina murdară, iar voi puneți ochii pe cel care poartă haina strălucită și-i ziceți: Tu sezi bine aici, pe când saracului îi ziceți: Tu stai acolo, în picioare, sau: sezi jos, la picioarele mele, n-ai făcut voi, oare, în gândul vostru, deosebire între unul și altul și nu v-ați făcut judecători cu socoteli viclene?” (vers. 1-4).

Mai mult, cei saraci au primit mai ușor credința creștină, iar bogații, prin nedreptățile lor, au umilit pe cei saraci și prin purtările lor rele au făcut ca, creștinismul să fie subprețuit în fața lumii păgâne. Iubirea de aproapele este cea mai mare poruncă din Evanghelie (In. XIII, 34-35) și ea ne cere să nu facem deosebire între om și om: „Ascultați, iubiiții mei frați: Au nu Dumnezeu i-a ales pe cei ce sunt saraci în ochii lumii, ca să fie bogați în credință și mostenitori ai împărăției pe care a făgăduit-o celor ce îi iubesc? Iar voi ați necinstit pe cel sarac! Oare nu bogații va asupresc pe voi și nu ei va târasc la judecați? Nu sunt ei cei ce hulesc numele cel bun cu care va chemați? Dacă, într-adevăr, împliniți legea învățatească, potrivit Scripturii: să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți, bine faceți; iar de va uitați la fața omului, faceți păcat și legea va osândeste ca pe niște calcători de lege” (vers. 5-9).

Legea creștină formează un tot (vers. 10-12); cine calca o poruncă din lege, calca toată legea, căci nu poți fi drept, omorând sau savârșind adulter.

Creștinii trebuie să se conformeze acestei legi, căci la judecata vor fi pedepsiți sau rasplătiți după ea, mai ales cei care n-au avut mila față de semenii lor: „Pentru că cine va pzi toată legea, dar va greși într-o singură poruncă, s-a făcut vinovat față de toate poruncile. Căci Cel ce a zis: Să nu savârșești adulter, a zis și: Să nu ucizi. Și dacă nu savârșești adulter, dar ucizi, te-ai făcut calcător legii. Așa să grați și așa să lucrați, ca unii care veți fi judecați prin legea libertății. Căci judecata este fără milă pentru cel care n-a dovedit milă. Și milă biruiește în fața judecății” (vers. 10-13).

Sectiunea care urmează (vers. 14-26) are deopotrivă caracter dogmatic și practic. Aici Sfântul Iacov dezvoltă învățatura după care, credința fără fapte este moartă, nu poate mântui. Această secțiune se deschide cu două întrebări: „Ce folos, fraților, dacă zice cineva că are credință, iar fapte nu are? Oare credința poate să-l mântuiască?” (vers. 14). Ambele întrebări presupun un răspuns negativ. O credință pur abstractă, fără fapte - care o atestă și o completează, nu poate să aducă mântuire (comp. și 1 Cor. XIII, 2).

Versetele 15-17 exemplifică teza pe care vrea să o demonstreze: Dacă cineva vede un sarac gol și flămând, se înduioșează de el, îi spune câteva cuvinte de mângâiere, dar nu îl și ajută efectiv, nu realizează nimic pentru el. La fel și credința fără fapte este tot atât de sterilă: „Dacă un frate sau o soră sunt goi și lipsiți de hrană cea de toate zilele, și cineva dintre voi le-ar zice: „Mergeti în pace! Încalziți-va și va saturați”, dar fără să le dați cele trebuincioase trupului, care ar fi folosul? Așa și cu credința: dacă nu are fapte, e moartă în ea însăși” (vers. 15-17).

”Si demonii cred, continua autorul, și se cutremură”, dar nu se mântuiesc, pentru că nu fac și voia lui Dumnezeu. În demonstrarea aceleiași învățături, aduce exemplul lui Avraam și al lui Rahav. Avraam s-a îndreptat înaintea lui Dumnezeu, pentru că s-a aratat gata să aducă jertfa pe însuși fiul sau Isaac, iar Rahav a fost izbăvită de moarte tot printr-o faptă bună, scotând afara din cetate iscoadele trimise de evrei (Iosua II, 1 s.u.). Deci, „precum trupul fără suflet este mort, tot astfel și credința fără fapte este moartă”. Între spusele lui Iacov (II, 26) și Romani (III, 28) nu este contradicție. Cum am spus și în partea introductivă, Sfântul Pavel se refera la faptele legii iudaice, iar Sfântul Iacov la faptele bune, de ajutor și milostenie. Cei doi se completează reciproc.

Capitolul III: Despre înfrânarea limbii și adevărata înțelepciune.

Revenind la o recomandare anterioară (cap. I, 26), privitoare la înfrânarea limbii, Sfântul Iacov reia acum această învățatură și o dezvoltă în prima parte a acestui capitol (vers. 1-12). El începe, atragând atenția cititorilor săi asupra grelei răspunderi pe care o incumbă funcția de

învatator: „Nu va faceti multi învatatori, fratii mei, stiind ca noi (învatatorii) mai mare osânda vom lua” (vers. 1). Din aceasta exprimare concisa si puțin obscura, putem presupune ca printre crestinii carora Sfântul Iacov le scrie se manifesta la cei mai multi o ardoare exagerata, datorata ambitiei si orgoliului, de a îndeplini în sânul comunitatii functia aceasta. Sfântul Iacov dorea, însa, sa fie însarcinati cu aceasta raspundere doar cei anume pregatiti si rânduiti de Biserica si care aveau pentru munca respectiva o vocatie reala.

El mai adauga înca o calitate necesara pentru a fi învatator altora: sa stie sa-si înfrâneze limba. Înfrânarea limbii, arata Sfântul Iacov, este o mare virtute, iar cel care este capabil de acest lucru este un om desavârsit (vers. 2). Ca sa fie cât mai intuitiv, da câteva exemple: caii se conduc prin frâu, corabiile prin cârma, iar omul prin limba savârseste lucruri mari. Prin ea savârsim si mari pacate si este greu de domolit. Prin ea binecuvântam si blestemam, prin ea ajungem în focul gheenei. Însa dupa cum dintr-un izvor nu poate sa curga si apa dulce si amara, tot astfel si limba trebuie înfrânata spre a nu produce decât fapte bune. Crestinii, care au rupt-o cu trecutul, trebuie sa-si înfrâneze limba.

Retinem textul pentru frumusetea si plasticitatea lui: „Daca noi punem în gura cailor frâul, ca sa ni-i supunem, ducem dupa noi si trupul lor întreg. Iată și corabiile, desi sunt atât de mari si împinse de vânturi aprige, sunt totusi purtate de o cârma foarte mica încotro hotaraste vrerea cârmaciului. Asa si limba: mic madular este, dar cu mari lucruri se faleste! Iata puțin foc si cât codru aprinde! Foc este si limba, lume a faradelegii! Limba își are locul ei între madularele noastre, dar spurca tot trupul si arunca în joc drumul vietii, dupa ce aprinsa a fost ea de flacarile gheenei. Pentru ca orice fel de fiare si de pasari, de târatoare si de vietati din mare se domoleste si s-a domolit de firea omeneasca. Dar limba, nimeni dintre oameni nu poate s-o domoleasca! Ea este un rau fara astâmpar; ea este plina de venin aducator de moarte. Cu ea binecuvântam pe Domnul si Tatal, si cu ea blestemam pe oameni, care sunt facuti dupa asemanarea lui Dumnezeu. Din aceeasi gura ies binecuvântarea si blestemul. Nu trebuie, fratii mei, sa fie asa. Oare izvorul arunca, din aceeasi vâna, si apa dulce si pe cea amara? Nu cumva poate smochinul, fratilor, sa faca masline, sau vita de vie sa faca smochine? Tot asa, izvorul sarat nu poate sa dea apa dulce” (vers. 3-12). În continuare (vers. 13-18), Sfântul Iacov îndruma pe cititorii sai sa râvneasca spre înțelepciunea adevarata, înțelepciunea de sus.

Capitolul IV: Mustrari privind unele patimi si vicii manifestate printre cititorii sai.

Sfântul Iacov, reluând limbajul sau din ce în ce mai sever, se ridica cu vehementa împotriva poftelor rele (vers. 1-10), împotriva clevetirii (vers. 11- 12) si împotriva trufiei nemasurate (vers. 13-17). El reduce la adevarata lor cauza neînțelegerile si certurile dintre oameni, si anume pasiunile si poftele lor rele, care tineau inimile lor împartite între Dumnezeu si lume: „De unde vin razboaiele si de unde certurile dintre voi? Oare, nu de aici: din poftele voastre care se lupta în madularele voastre? Poftiti si nu aveti; ucideti si pizmuiti si nu puteti sa dobânditi ce doriti; va sfaditi si va razboiti, si nu aveti pentru ca nu cereti. Cereti si nu primiti, pentru ca cereti rau, ca voi sa risipiti în placeri” (vers. 1-3).

Neînțelegerile, certurile si razboaiele provin din poftele omenesti nestapânite, din pizma si sfada si mai ales din lipirea de bunurile pamântesti (vers. 4-6), care departeaza de Dumnezeu: „Însa Dumnezeu celor mândri le sta împotriva, iar celor smeriti le da har” (vers. 6). Provin, de asemenea, din clevetirea (adica grairea de rau) aproapelui, precum si judecata nedreapta a acestuia (vers. 11-12).

Împotriva trufiei nemasurate, autorul îndruma pe cititorii sai sa se încreada în providenta divina (vers. 13-17), în purtarea de grija a lui Dumnezeu, de care depind planurile noastre, în mâna Caruia este timpul si prin Care dainuim si reusim în viata: „Veniti acum cei care ziceti: Astazi sau mâine vom merge în cutare cetate, vom sta acolo un an si vom face negot si vom câstiga. Voi, care nu stiti ce se va întâmpla mâine, caci ce este viata voastra? Abur sunteți, care se arata o clipa, apoi

piere. În loc ca voi să ziceti: Dacă Domnul voieste, vom trăi și vom face aceasta sau aceea. Și acum va laudați în trufia voastră. Orice lauda de acest fel este rea” (vers. 13-16).

Capitolul V: Muștrări împotriva celor bogăți. Despre răbdare, jurământ, îngrijirea bolnavilor, puterea rugăciunii.

Deși majoritatea creștinilor erau dintre cei săraci la începuturile Bisericii (cf. 1 Cor. I, 26-28), existau totuși și un anumit număr de bogăți (cf. I, 10-11; II, 2 s.u.; IV, 13). Acestia nu-și îndeplineau datoriile lor sub raportul dreptății și al carității creștine și Sfântul Iacov revine, în acest capitol (vers. 1-6), muștrându-i cu severitate pentru lăcomia și nedreptățile lor. El arată inutilitatea și nestatornicia bogățiilor lor (vers. 1-3) și mijloacele necinstite prin care fuseseră dobândite acestea: oprirea plății lucrătorilor, osândirea și omorârea celor drepti. Comorile strânse pe pământ, aurul și argintul, ca și toate nedreptățile lor îi vor acuza la judecata (vers. 4-6).

Iată textul: „Veniți acum, voi, bogăților, plângeți și va tânguți de necazurile care vor să vină asupra voastră. Bogăția voastră a putrezit și hainele voastre le-au mâncat moliile. Aurul vostru și argintul au ruginit și rugina lor va fi marturie asupra voastră și va mânca trupurile, ca focul. Ați strâns comori în zilele cele de apoi! Plata lucrătorilor care au secerat tarinile voastre, pe care voi ați oprit-o, striga; și strigatele secerătorilor au intrat în urechile Domnului Savaot. V-ați desfătat pe pământ; hranit-ați inimile voastre în ziua înjunghierii. Osândiți-ați, omorâți-ați pe cel drept; el nu vi se împotrivesc” (vers. 1-6).

Un rechizitoriu mai aspru la adresa celor bogăți cu greu s-ar putea face.

Pentru cei săraci, însă, Sfântul Iacov are cuvinte de consolare și de îmbărbătare (vers. 7-11). Îi îndeamnă să fie îndelung răbdători și să aștepte judecata nepartinitoare a lui Dumnezeu, după cum plugarul așteaptă roada pământului (vers. 7); să ia exemplul de la răbdarea lui Iov, care până la urmă a fost răsplătit: „Luăți, fraților, pilda de suferință și de îndelungă răbdare pe proorocii care au grăit în numele Domnului. Iată, fericim pe cei ce au răbdat: ați auzit de răbdarea lui Iov și ați văzut sfârșitul harazit lui de Domnul; că mult milostiv este Domnul și îndurător” (vers. 10-11).

În continuare, autorul sacru da câteva diferite îndemnuri. Mai întâi, se referă la abuzul de jurământ: „Iar înainte de toate, frații mei, să nu vă jurati...” (vers. 12). Prin această formulă de introducere, el accentuează dinainte această nouă recomandare, care are o asemănare izbitoră cu pasajul din cuvântarea de pe munte a Mântuitorului privitor la acest subiect (cf. Mt. VI, 34-37). „Să nu vă jurati nici pe cer, nici pe pământ, nici cu orice alt jurământ, ci să vă fie vouă ce este așa, așa, și ce este nu, nu, ca să nu cadeti sub judecata” (vers. 12). Sfântul Iacov n-are intenția, ca și Mântuitorul însuși, de a proscrie jurământul în chip absolut; el interzice numai de a recurge la el fără motive grave, ceea ce înseamnă o luare a numelui lui Dumnezeu în desert.

Ca o parte finală, Sfântul Iacov le da anumite sfaturi, având ca temă centrală rugăciunea (vers. 13-18). El afirmă că rugăciunea este necesară și în vremuri de suferință și în timpuri bune. Dacă cineva este bolnav, prin rugăciunea preoților bisericii și prin ungera celor suferinzi cu untdelemn sfântit, în taina Sfântului Maslu, acestia se vor vindeca, iertându-li-se pacatele: „Este cineva cu inimă bună? Să cânte psalmi. Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se: roage pentru el, unguându-l cu untdelemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut pacat se vor ierta lui” (vers. 13-15).

De reținut că textul de mai sus, versetele 14-15, alături de cele de la Mc. VI, 13 și Lc. X, 34, fundamentează Taina Sfântului Maslu. Rugăciunea pentru alții, se arată în continuare, este tot atât de necesară ca și cea individuală.

Exemplul profetului Ilie este pilduitor în această privință (vers. 17-18). Autorul își încheie epistola cu recomandarea către cititorii săi de a întoarce pe cei ratați la calea cea adevărată, căci prin aceasta vor fi răsplătiți; își vor mântui sufletul de moarte și vor acoperi multe de pacate (vers. 19-20).

Sfântul Iacov se oprește brusc, cu această frumoasă și încurajatoare gândire.

Este de remarcat absenta oricarei salutari finale si a oricarei formule de încheiere, ceea ce constituie un caz unic în literatura epistolara a Noului Testament.

EPISTOLA I A SFÂNTULUI APOSTOL PETRU

1. Autorul. O alta importanta epistola soborniceasca este Epistola I-a a Sfântului Apostol Petru. Cu un continut practic evident, ea cuprinde si unele învățături doctrinare, inserate nesistematic printre învățaturile morale. Epistola este un cald si parintesc îndemn de la un martor ocular al Mântuitorului, de la un batrân cu experienta, care îndeamna pe fiii sai duhovnicesci sa se mentina în credinta, cu toate necazurile si suferintele ce le întâmpinau.

Autorul ei se prezinta astfel: „Petru, apostol al lui Iisus Hristos...”(1, 1). Sfintele Evanghelii si Faptele Apostolilor ne furnizeaza destul de numeroase informatii despre Apostolul Petru. Se numea la început Simon. Era fiul lui Iona (Mt. XVI, 17; In. I, 42) si frate mai mare al lui Andrei; erau din Betsaida Galileii (In. I, 44). Știm ca era casatorit si locuia în Capernaum; sinopticii ne istorisesc despre vindecarea soacrei sale de catre Mântuitorul (Mt. VIII, 14-15 si textele paralele). Se ocupa cu pescuitul, împreuna cu fratele sau Andrei, pe lacul Ghenizaretului si de multe ori îi întâlnim alaturi de Iacov si Ioan, fiii lui Zevedeu.

Din casa parinteasca a primit o buna educatie religioasa, din care firea sa impresionabila a retinut numeroase profetii mesianice si alte învățături ale Legii vechi, care vor fi presarate în toate cuvântarile sale (Fapte I, 16; II, 16 ș.u.; VIII, 13; XV, 7-11), cât si în epistole. N-a studiat la scoli rabinice înalte; membrii sinedriului, într-o anume împrejurare, îl trateaza cu dispret, ca si pe Ioan, socotindu-i a fi „oameni fara carte si simpli”, desi sunt derutati de îndrazneala celor doi apostoli (Fapte IV, 13). Asteptarea lui Mesia, de care-i era plin sufletul, l-a împins si pe el si pe Andrei, ca si pe Iacov si Ioan, spre Ioan Botezatorul, ai carui ucenici au devenit.

La Iordan fac cunostinta cu Domnul. Andrei este primul care recunoaste în Iisus pe Mesia si cheama apoi si pe fratele sau, caruia Domnul îi schimba numele (din Simon) în Chefa, adica Petru (In. I, 37-42). Petru se ataseaza Mântuitorului împreuna cu Andrei si cu alti ucenici, de care se face amintire la Ioan I, 37-51. Ramâne cu Domnul în Iudeea, apoi îl însoteste în Galileea, fiind martor al primei sale minuni, în Cana Galileii (In. II, 1 ș.u.). Îl însoteste la Ierusalim, la primul Pasti, iar apoi prin Samaria, în drum spre Galileea (In. II-IV), unde își reia ocupatia de pescar. Dupa pescuirea minunata, se ataseaza din nou Domnului - de asta data definitiv - devenind apostol (Mt. IV, 1, 18-21). În toate listele apostolilor (Mt. X, 2-4; Mc. III, 16-19; Lc. VI, 14-16; Fapte I, 13), îl aflam pomenit la locul întâi, pentru vârsta lui mai înaintata.

Petru face parte, împreuna cu Iacov si Ioan, din grupul mai restrâns de ucenici mai atasati Mântuitorului, fiind în preajma Sa în momentele cele mai importante ale activitatii Sale mesianice. Astfel, este martor la învierea fiicei lui Iair (Lc. VIII, 51), la Schimbarea la fata (Mt. XVII, 1) si în Gradina Ghetsimani (Mt. XXVI, 37). Marturisește în numele Apostolilor, în partile Cezareii lui Filip, credinta în dumnezeirea Mântuitorului (Mt. XVI, 16); taie urechea servitorului Malhus în Ghetsimani (In. XVIII, 10), iar în curtea arhierelui, în timpul judecarii Mântuitorului, se leapada de El de trei ori (Mt. XXVI, 70-74). În dimineata învierii Domnului alearga cu Ioan la mormânt, pe care-l gaseste gol. Domnul Hristos i se arata dupa înviere (Lc. XXIV, 34 si 1 Cor. XV, 5) si apoi la Marea Tiberiadei, unde îl reintegreaza în apostolat, din care cazuse prin întreita lepadare.

Prima parte din cartea Faptele Apostolilor expune, de asemenea, în detaliu faptele principale din istoria lui Petru în timpul primilor ani care au urmat dupa înaltarea Domnului. El ia initiativa pentru întregirea colegiului apostolic, prin alegerea lui Matia în locul lui Iuda (Fapte I, 15 s.u.); ia cuvântul în Ziua Cincizecimii, dupa Pogorârea Duhului Sfânt, rostind prima si o foarte cuprinzatoare cateheza crestina, referitoare la dumnezeirea si mesianitatea Domnului Hristos si

opera Sa mântuitoare (Fapte I, 14 s.u.). Vindeca pe ologul de la poarta templului si vorbeste multimilor, fiind închis cu Ioan (Fapte III-IV). Prezice moartea sotilor Anania si Safira, pentru ca au mintit în legatura cu pretul de vânzare al unei tarini (Fapte V). Îsi pune mâinile pe unii crestini din Samaria, botezati de diaconul Filip, dându-le darurile Duhului Sfânt si înfrunta pe Simon Magul (Fapte VIII, 5-24). Vindeca pe slabanogul Enea din Lida, învie pe Tavita din Iope (Fapte IX, 33-41) si boteaza pe Corneliu sutasul din Cezareea Palestinei (Fapte cap. X), facând început intrarii neamurilor pagâne în crestinism.

La anul 44 este aruncat în închisoare de catre Irod Agrippa I, de unde scapa în mod minunat si se duce într-alt loc, probabil în vreo localitate mai retrasa din Rasarit, iar nu la Roma, cum sustin teologii romano-catolici, caci dupa câtiva ani îl aflam la sinodul apostolic din Ierusalim (anii 49/50) si putin mai târziu la Antiohia Siriei, unde Sfantul Pavel îl muștra cu asprime, pentru fatarnicie si inconsecventa în raporturile lui cu crestinii proveniti dintre pagâni (Gal. II, 11 s.u.). Când Sfantul Pavel scrie Epistola catre Romani (în iarna anilor 57/58) si apoi epistolele captivitatii (între anii 61-63), Sfantul Petru nu era la Roma, caci nu se aminteste de el. Din epistola 1 Petru (V, 13), rezulta ca, în momentul scrierii acesteia, el se afla în Babilon. Catre sfârșitul vietii sale, dupa cum ne spune traditia, el a venit la Roma, unde a primit moarte martirica, la anul 67, asa cum i-a prezis Mântuitorul (In. XXI, 18-29). El a fost rastignit cu capul în jos, la cererea sa, ca sa nu se asemeze mortii Mântuitorului.

Între ceilalti apostoli, Simon Petru a fost un „primus inter pares” (primul între egali), acordându-i-se cinstirea cuvenita unui om mai în vârsta.

Întâietatea de care s-a bucurat între colegii sai de slujire n-a avut însa caracterul unui primat juridictional, n-a fost „un prinț al apostolilor”, cum afirma teologii romano-catolici pusi în slujba pretentiilor de dominatie ale papalitatii. Sfintele Evanghelii stau marturie ca Mântuitorul n-a facut niciodata distinctie juridictionala între cei 12 apostoli, ca El n-a acordat lui Petru nici un privilegiu exceptional, care sa-l ridice deasupra celorlalti si ca El n-a avut niciodata intentia de a-l institui „vicar” sau locțiitor al Sau pe pamânt, ori capetenie suprema a Bisericii. Puterea fagaduita lui Petru, în Cezareea lui Filip (Mt. XVI, 19), a fost data deopotriua tuturor celor doisprezece apostoli (Mt. XVIII, 18; In. XX, 22-23).

Cartea Faptele Apostolilor ne informeaza, de asemenea, ca Petru nu s-a bucurat de nici un primat juridictional, în raport cu ceilalti membri ai colegiului apostolic. Astfel, sinodul apostolic din Ierusalim n-a fost prezidat de el, ci de episcopul locului, Iacov, fratele Domnului, iar Sfantul Pavel, cum am spus mai sus, îl înfrunta, în Antiohia Siriei, pentru atitudinea lui sovaitoare în aplicarea hotarârilor sinodului apostolic (Gal. II, 9-16). Dupa învatatura Domnului nostru Iisus Hristos, juridictia, în Biserica, apartine nu unui singur apostol si urmasilor acestuia, ci soborului de episcopi, care reprezinta întregul colegiu apostolic.

2. Autenticitatea epistolei I-a a Sfantului Petru este confirmata de vechea traditie crestina. Citate din ea se afla în Didahia celor 12 Apostoli, în Epistola lui Barnaba, la Clement Romanul, în Pastorul lui Herma, la Sfantul Policarp, la Papias, la Sfantul Iustin Martirul, la Teofil al Antiohiei, la Clement Alexandrinul si la Origen, în Orient; iar în Occident, Sfantul Irineu, Tertulian si Sfantul Ciprian o mentioneaza ca epistola a Sfantului Petru. Eusebiu al Cezareii o numara în grupa cartilor canonice necontestate de nimeni, numite de el: omologumena. Se afla în lista cartilor canonice ale Sfintilor Parinti: Atanasie cel Mare, Chiril al Ierusalimului si Grigorie de Nazianz.

Din analiza cuprinsului se desprinde, de asemenea, autenticitate a ei. Astfel, Apostolul se numeste chiar de la început ca ucenic al Domnului Hristos (I, 1) si martor ocular al patimilor Sale (V, 1). Face parte din ierarhia bisericeasca (V, 1) si legatura sa cu Marcu si Silvan (V, 12-13)- pe care-i numeste ucenici ai sai - ne arata ca facea parte dintre cei 12 Apostoli. Exista mari asemanari între ideile si termenii din epistola si cuvântarile Sfantului Petru din Fapte (II, 14-39; X, 34-43).

Unii critici au formulat obiectii bazate pe faptul ca limba greaca corecta în care este scrisa epistola nu ar putea sa apartina Sfantului Petru, un galileian ce vorbea numai limba aramaica. Însa, influenta elenista era destul de accentuata în partile Galileii. În plus, este de presupus ca s-a servit

de Silvan, ca secretar, la redactarea epistolei, după cum rezulta din textul: „V-am scris aceste putine lucruri, prin Silvan, pe care-l socotesc frate credincios...” (cap. V, 12).

Asemănarile dintre epistola I-a a Sfântului Petru și cele pauline nu pot să-i atingă autenticitatea, căci apostolul nostru cunoștea epistolele Sfântului Pavel, precum singur o marturiseste (II Petru III, 15-16) și au avut același izvor de inspirație, fondul comun al prediciei apostolice. Deci, atât argumentele interne, cât și cele externe confirmă apartenența acestei epistole Sfântului Apostol Petru.

3. Destinatarii epistolei. Primii cititori cărora Apostolul Petru le adresează această epistolă sunt desemnați în adresarea ei, prin cuvintele: „către cei aleși, împrăștiati printre străini, în Pont, în Galatia, în Capadocia, în Asia și în Bitinia” (I, 1). „Cei aleși”, adică creștini - aleși dintre necredincioși; „străini”, căci nu au patrie durabilă pe pământ (cf. I, 4) și „împrăștiați”, deoarece viețuiau împrăștiati printre păgâni. Asadar, epistola se adresează către toți creștinii din provinciile amintite, pe care autorul le cercetase mai înainte și le era cunoscut.

Cele cinci provincii menționate făceau parte din Asia Mică, situate în partea nordică a acesteia. Este greu de spus cine a încreștinat aceste ținuturi. Din faptele Apostolilor aflăm că, între cei care au luat parte la evenimentele din Ziua Cincizecimii, erau și iudei și prozeliti din „Capadocia, Pont, Asia, Frigia și Pamfilia” (Fapte II, 9-10); aceștia vor fi fost primii care au dus sămânța Evangheliei în ținuturile în care locuiau. Mai stim, de asemenea, că în unele din aceste ținuturi Evanghelia fusese predicată de Sfântul Pavel, fie direct, ca în Galatia (Fapte XVI, 6; Gal. IV, 13 s.u.) și Asia (numită Asia proconsulară, cu reședința la Efes; Fapte XIX, 1 s.u.), fie indirect, prin ucenicii Sfântului Pavel și prin creștinii din Asia. Este foarte posibil ca și Apostolul Petru însuși să fi evanghelizat în unele din aceste provincii, după cum afirmă unii din Părinții și scriitorii bisericești, ca Sfântul Epifaniu, Eusebiu al Cezareii, Fericitul Ieronim etc., bazati pe I Petru I, 1. El va fi vizitat aceste ținuturi înainte de a merge la Babilon.

Membrii comunităților creștine astfel întemeiate, în marea lor majoritate, erau creștini proveniți din păgâni. Numai unor astfel de creștini putea să le vorbească Apostolul despre poftele lor din trecut, din vremea neștiinței lor (I, 14), ca și de viața desartă moștenită de la părinți (I, 18; a se vedea și: II, 10; IV, 3-4). Din Faptele Apostolilor, ca și din alte documente, stim, însă, că iudeii erau destul de numeroși în Asia Mică. Faptul că autorul citează din Vechiul Testament și-l presupune cunoscut, ca și unele expresii în care credincioșii sunt comparați cu oile ratacite (II, 25), iar femeile sunt numite fiicele Sarei (III, 6), ne obligă să presupunem că în comunitățile cărora li se adresează epistola, erau și creștini convertiți dintre iudei. Aceste comunități erau compuse, deci, în majoritate, din păgâno-creștini, având însă și o minoritate de iudeo-creștini.

4. Motivele și scopul scrierii. Apostolul era informat că fiii săi duhovnicești aveau multe de suferit din partea păgânilor și a iudeilor, în mijlocul cărora trăiau. Fără a fi vorba de o persecuție violentă și, ca să zicem așa, oficială, ei erau supuși la tot felul de jigniri și de acte dusmanoase, considerați ca dușmani ai ordinii publice și ca făcători de rele, aduși în fața tribunalelor și urâți, pentru că se lepadau de viața și moravurile lor de dinainte.

Faptul nu este surprinzător, dacă ne plasăm în situația comunităților creștine de atunci: noii convertiți paraseau nu numai religia lor anterioară, dar în mare parte și felul lor de viață, și vechii coreligionari nu le iertau ceea ce ei priveau ca o apostazie. Li se reproșa chiar și viața lor sfântă. După IV, 12, o manifestare aparte de ură și de ostilitate sta să izbucnească împotriva lor. Din aceste motive, mulți se clatinau în credință, iar alții încercau să răspundă la persecuții prin acte de răzbunare. De aceea, Apostolul adresează epistola cu scopul de a-i încuraja și mângâia în persecuții, arătând marile binecuvântări primite prin creștinism și rasplata ce o vor obține, rămânând tari în credință.

5. Timpul și locul. Timpul se deduce din situația grea - persecuții a creștinilor, care nu poate fi decât începutul persecuțiilor, adică anul 64, după arderea Romei, când situația creștinilor se înrăutățește. Persecuția lui Nero, oficial, nu izbucnise încă; ea a început către sfârșitul anului 64, dar se vedeau deja semnele ei precursive.

În ceea ce privește locul, el este indicat de autor la capitolul V, 13, unde se aminteste de „Biserica din Babilon”. Teologii romano-catolici susțin ca sub această numire trebuie să înțelegem Roma, fiindcă în Apocalipsa (XIV, 8; XVI, 19; XVII, 5, 9 etc.) Roma este numită în sens figurat „Babilonul cel mare”.

Într-o carte profetică putea fi prezentată Roma în mod figurat, dar într-o epistolă didactică, trimisă printr-un om anumit, numirea figurată a localității de unde a fost scrisă nu avea nici un rost. Pe lângă aceasta, ordinea în care însira Apostolul localitățile prin care trebuia să treacă trimisul său, de la răsărit la apus și de la apropiat la îndepărtat, începând cu Pontul, care era ținutul cel mai apropiat de Babilon și sfârșind cu Bitinia, care era cel mai îndepărtat ținut din cele amintite, ne îndreptățește să susținem că epistola a fost scrisă din Babilon.

Dacă ea ar fi fost scrisă din Roma, localitățile amintite la începutul epistolei trebuia să fie însirate în altă ordine și anume, de la apus spre răsărit.

În Babilon creștinismul s-a răspândit de către evreii din Mesopotamia (parti, mezi, elamiti) aflați în ziua Cincizecimii la Ierusalim (Fapte II, 9) și care au dus samânta Evangheliei între evreii rămași și după robia babilonică împrăștiați în tot Orientul. Nimic mai firesc, decât ca Sfântul Petru, care era socotit Apostolul celor nețaiți împrejur (Gal. II, 7-8), să fi fost atras să viziteze pe evreii împrăștiați prin Orient și să meargă până în cetatea care odinioară a fost capitala imperiului, ce se întindea de la Golful Persic la Marea Mediterană.

6. Planul. Epistola cuprinde cinci capitole. Nu are un plan precis, căci gândirea este spontană și tonul, aproape mereu cel al unui îndemn părintesc. Se poate, totuși, împărți în următoarele subdiviziuni: Prologul (I, 1-12) care cuprinde numele autorului, destinatarii și o rugăciune de lauda adusă lui Dumnezeu pentru marile binefaceri care decurg din primirea Evangheliei.

Partea I-a (I, 13 - II, 10) dezvoltă o serie de sfaturi pentru o viață cu adevărat creștină: trăirea în sfințenie, frica de Dumnezeu, iubirea de semenii și comuniunea strânsă cu Hristos, ca niște pietre vii ale templului duhovnicesc a cărui temelie este Mântuitorul Hristos.

Partea a II-a (II, 11- IV, 6) expune îndemnuri în legătură cu atitudinea creștinilor față de lumea în care trăiesc, adică o viață pilduitoare față de păgâni: supunere față de autorități, iubire reciprocă, suferința pentru credință în Hristos și o viață curată.

Partea a II-a (IV, 7 - V, 11) cuprinde îndemnuri privitoare la progresul vieții morale și duhovnicești, în perspectiva judecării viitoare și despre atitudinea creștinilor în suferințele lor pentru credință; apoi îndemnuri către preoți, cum să pastorească turma duhovnicească dată în paza lor și îndemnuri generale pentru toți credincioșii.

Incheierea (v, 12 - 14) cuprinde salutări și binecuvântarea finală.

II. Cuprinsul epistolei

Prologul (cap. I, 1-12). Multumire adusă lui Dumnezeu pentru marile binefaceri daruite creștinilor prin lucrarea de mântuire a Domnului Hristos.

După adresa și salutarea (vers. 1-2), Apostolul îi îndeamnă pe cititorii săi, creștinii răspândiți printre păgânii din provinciile nordice ale Asiei Mici, să multumească lui Dumnezeu pentru marile binefaceri daruite nouă de Domnul nostru Iisus Hristos. Aceste privilegii sunt: renasterea spirituală prin botez și speranța mostenirii ceresti (vers. 3-4). Având în vedere aceste lucruri daruite de Dumnezeu cel în Treime, ei trebuie să suporte toate suferințele și încercările ce vin asupra lor și care întăresc credința „după cum aurul cel pieritor se lamurește prin foc” și pentru care ei vor primi rasplata la venirea Domnului (vers. 5-7). Pretul (rasplata) credinței lor constă în mântuirea sufletelor lor (vers. 8-9), mântuire pe care au căutat-o cu staruinta profetiei și au prevestit-o (ex. Isaia, cap. LIII), o cântă îngerii din ceruri și doresc să-o privească și ei (vers. 11-12).

Partea I-a (cap. I, 13 - II, 10)

Îndemnuri la sfințenie, iubire reciprocă și o strânsă comuniune cu Hristos

Chemati la mântuire, creștinii trebuie să ducă o viață potrivită cu înalta învătatură primită, înfrânându-și poftele și pacatele în care trăiau odinioară „în vremea neștiinței lor”. Să asculte legile

si poruncile divine si sa duca o viata de sfințenie, dupa cum este scris: „Fiti sfinți, pentru ca Eu sunt Sfânt” (vers. 15-16; comp. Lev. XI, 44; XIX, 2). Sa petreaca în frica „zilele vremelniciei lor”, „stiind ca nu cu lucruri stricacioase, cu argint sau cu aur, au fost rascumparati din viata lor desarta, lasata de la parinti, ci cu scumpul sânge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat si neprihanit, Care a fost orânduit mai înainte de întemeierea lumii, dar Care s-a aratat în anii cei mai de pe urma” (vers. 17-20). Sa se iubeasca unii pe altii (vers. 22-25), deoarece toti sunt frati, renascuti spre o viata noua si sa asculte de cuvântul Evangheliei, care este vesnic, spre deosebire de lucrurile trecatoare ale lumii: „Pentru ca toata fapatura este ca iarba, zice Apostolul, si toata marirea ei ca floarea ierbii: uscatu-s-a iarba si floarea a cazut, iar cuvântul Domnului ramâne în veac. Si acesta este cuvântul, cel ce bine s-a vestit la voi” (vers. 24-25).

Capitolul II, 1-10: Trairea în comuniune cu Hristos, piatra cea din capul unghiului.

Aceasta prima pericopa din capitolul II (vers. 1-10) cuprinde multe citate din profeti si expresii vechi-testamentare, cât si multe cuvinte cu înțeles metaforic, toate menite sa sublinieze puterea comuniunii dintre crestini si Domnul Hristos, care este izvorul vietii si al mântuirii. Pericopa se deschide cu îndemnul dat de Apostol cititorilor sai: „de a lepada toata rautatea si tot viclesugul si fatarniciile si pismele si toate clevetirile” (vers. 1), cinci vicii sau pacate antisociale care împiedica dragostea frateasca si progresul duhovnicesc al credinciosilor. Aceeasi idee o continua, în versetele 2 si 3, sub forma pozitiva: „ca niste prunci de curând nascuti, sa doriti laptele cel duhovnicesc si neprefăcut, ca prin el sa cresteti spre mântuire...”.

Expresia „ca niste prunci de curând nascuti” este o aluzie vadita la cuvintele Domnului (Mt. XVIII, 3) si se refera la puritatea sufleteasca, asemanatoare inocentei pruncilor, prin care ei trebuie sa progreseze continuu în mântuire. Iar „laptele cel duhovnicesc”, pe care sa-l doreasca, înseamna cuvântul lui Dumnezeu, învățatura divina din Evanghelie si din Sfânta Traditie, si care trebuie sa fie „neprefăcut”, adica învățatura nefalsificata, sanatoasa, neamestecata cu idei omenesti si neatinsa de erezii (comp. si 2 Cor. II, 17; 1 Tim. VI, 3).

În versetele 4-8 sunt folosite noi metafore, atât pentru Hristos, cât si pentru crestini, cu ajutorul carora autorul demonstreaza antiteticele ideile sale: „Apropiati-va de El, piatra cea vie, de oameni într-adevar neluata în seama, dar la Dumnezeu aleasa si de pret” (vers. 4). Expresia „apropiati-va de El, piatra cea vie” constituie o puternica chemare la credinta în Hristos si la atasarea de El. Verbul sugereaza „venirea continua” a creștinilor catre Hristos si viata de strânsa comuniune cu El, „piatra unghiulara a Bisericii”. Prin cuvintele: „de oameni neluata în seama, dar la Dumnezeu aleasa si de pret”, Apostolul prezinta prin contrast felul cum este tratata de oameni „Piatra - Hristos, Mesia” si cum o priveste Dumnezeu. Oamenii „L-au lepadat” (expresie împrumutata din Ps. 117, 22), adica L-au rastignit, dar pentru Dumnezeu a ramas „ales si de pret”, fapt dovedit prin învierea si proslavirea Lui (1 Pt III, 22).

Cititorii sunt comparati si ei cu niste pietre simbolice, niste pietre vii, care trebuie sa serveasca la constructia unui templu mare, ridicat spre slavirea lui Dumnezeu, adica marele edificiu spiritual, care este Biserica: „Si voi însiva, zice Apostolul, ca niste pietre vii, sa fiti ziditi casa duhovniceasca, (spre a fi) preotie sfânta, ca sa aduceti jertfe duhovnicesci bineplacute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (vers. 5). Sfântul Pavel foloseste o metafora asemanatoare la Efeseni II, 20-22. Ceea ce sunt pietrele si materialul de constructie pentru locul de închinare, aceea sunt „pietrele vii”, adica sufletele si toata fiinta creștinilor, incluse în „casa spirituala” - Biserica sau obștea închinătorilor ei alcatuiesc împreuna o mare familie, un „popor nou”, „poporul lui Dumnezeu” (II, 9), au aceeași credinta, se împartasesc cu aceleasi Taine si de același Duh, care sălășluiește în ei ca într-un templu sfânt (1 Cor. VI, 19-20).

„...Pentru a fi preotie sfânta, ca sa aduceti jertfe duhovnicesci...”. „Pietrele vii”, care închipuie pe creștini, devin si corpul sacerdotal - care trebuie sa îndeplineasca în acest templu sfânt functiile de cult. Evident, avem aici o metafora. Nu putem lua cuvintele *ad litteram*. Sfântul Petru nu vrea sa spuna ca toti credinciosii sunt preoti în sensul strict. De comparat capitolul V, 1-4, unde

el presupune existenta unui cler distinct de masa credinciosilor. El vorbeste aici de un sacerdotiu, de o „preotie sfânta” în sensul larg, ca în Exod XIX, 6 si Isaia LXI, 6, texte pe care Apostolul le citeaza aici si de unde vedem ca Dumnezeu, de asemenea, promisese evreilor sa faca din ei un „popor sfânt” si „împaratie preoteasca” sau, dupa Septuaginta, „preotie împarateasca”: „Deci, de veti asculta glasul Meu si de veti pazi legamântul Meu, dintre toate neamurile îmi veti fi popor ales, ca al Meu este tot pamântul; îmi veti fi împaratie preoteasca si neam sfânt!” (Exod XIX, 5-6).

Dar, noi stim ca nu toti evreii erau si preoti; slujirea preoteasca s-a acordat numai fiilor lui Levi, iar dintre acestia urmasilor lui Aaron (Lev. cap. VIII si IX). Când Core, Datan si Abiron au dorit sa-si aroge cu sila slujirea preoteasca, au fost pedepsiti cu toata severitatea de Dumnezeu; ei au murit napraznic (a se vedea: Num. cap. XVI). În schimb, toiagul lui Aaron a odraslit, adeverind preotia lui (Num. cap. IX). Prin urmare, în textul de fata Apostolul Petru vorbeste de o „preotie duhovniceasca”, pe care o numeste si „preotie împarateasca” (II, 9), si nu de preotia harica, sacramentala, de hirotonie, cum au înteles protestantii. Preotia duhovniceasca sau generala o primesc prin baia botezului toti cei încrestinati si în virtutea ei crestinii iau parte la Sfintele Slujbe, se împartasesc cu Sfintele Taine, aduc jertfe duhovnicesti, adica rugaciuni, multumiri, cainta pentru păcate, faptele bune, chiar si daruri materiale pentru Sfânta Euharistie sau pentru ajutorarea aproapelui. Însasi viata crestinului, traita în sfîntenie este o jertfa spirituala, „o jertfa vie, sfânta, bineplacuta lui Dumnezeu, ca o închinare duhovniceasca” (Rom. XII, 1). Si tot asa sunt privite si trupurile celor care patimesc pentru Hristos si pentru credinta (IV, 13-14) sau primesc moarte martirică.

Preotia duhovniceasca înseamna o stare de înalta distinctie, de superioritate a crestinilor fata de lumea pagâna, din punct de vedere religios si moral. Sunt ca si poporul evreu fata de celelalte neamuri, adica un popor ales, chemat de la întuneric la lumina credintei în Hristos (II, 9). De retinut însa, ca preotia duhovniceasca nu se poate exercita valabil decât în dependenta de preotia ierarhica, de hirotonie - care este ctitorie divina (In. XX; 21-23) - si în ascultarea de Biserica. Sa mai retinem, de asemenea, si faptul ca ambele sunt preotii prin „participare” la Preotia Unică a lui Hristos”, care este Arhiereul cel Mare (Evrei V, 6; VII, 1). Nici ierarhia nu este deasupra Bisericii, nici credinciosii laici, ci împreuna alcatuiesc Biserica lui Hristos, uniti prin legatura dragostei, în marturisirea aceleiasi credinte si însufletiti de acelasi Duh Sfânt.

În continuare (vers. 6-10), Apostolul face referire la mai multe texte mesianice, vechi testamentare, care demonstreaza ca Hristos este „piatra cea vie din capul unghiului”, prezisa de profetii Vechiului Testament, si ca împreuna cu el crestinii formeaza noua cladire spirituala - Biserica crestina. Este vorba de mai multe texte sacre, pe care Apostolul le-a combinat, intercalând de trei ori o scurta explicatie.

Teoria aceasta protestanta, dupa care treptele ierarhice nu se deosebesc printr-un har special, este contrazisa însa de Scriptura. Mântuitorul da special Apostolilor si deci si urmasilor lor puterea de a lega si dezlega pacatele (In. XX; 22-23). Sfântul Apostol Pavel scrie lui Timotei: „Nu fi nepasator fata de harul care este întru tine, care ti s-a dat prin proorocie, cu punerea mâinilor preotiei” (I Tim. IV. 14), iar lui Tit „Te îndemn sa tii aprins darul lui Dumnezeu, care este în tine prin punerea mâinilor mele” (Tit 1, 6). Chiar Petru, care vorbeste de preotia generala a tuturor crestinilor (I Petru II, 5 si 9), vorbeste de preotii carora le este încredintata spre pastoire toata turma (I Petru V. 1-4). Numai întrucât sunt deosebiti de pagâni prin harul botezului, întrucât sunt un neam ales si sfânt, crestinii se pot numi toti o „preotie”, asa cum poporul evreu era în Testamentul vechi un popor ales, „preotie împarateasca”, ceea ce nu anula o preotie propriu-zisa, acordata fiilor lui Levi (Lev. cap. VIII).

Renunând la preotia speciala, în protestantism nu s-a mai transmis prin succesiune apostolică puterea savârsirii Tainelor, cu exceptia Botezului. Ei nu mai au, deci, succesiunea apostolica. Cu aceasta au deposedat lumea protestanta de darurile Cincizecimii, comunicate în Tainele si cultul Bisericii prin ierarhie, care a primit puterile ei de la Apostoli si de la urmasii acestora.

Primul text mesianic este de la Isaia XXVIII, 16 - citat liber după Septuaginta - caruia îi aduce unele modificări de adaptare: „Pentru că scris este în Scriptura: Iată, pun în Sion piatra din capul unghiului, aleasă, de mare preț, și cel ce va crede în ea nu se va rusina” (vers. 6). Piatra simbolizează pe Mesia, adică Domnul nostru Iisus Hristos, iar Sionul este Biserica creștină zidită pe Piatra-Hristos. El se numește „piatra unghiulară” sau „din capul unghiului” pentru că uneste într-o singură credință poporul Israel și celelalte neamuri printr-o unire spirituală. În edificiul spiritual al Bisericii, Hristos este Piatra și a unghiului de jos, care leagă, la temelie, cele două ziduri – poporul iudeu și neamurile păgâne - între care vrajba și ura ridicase ziduri despartitoare (Efes. II, 14-15), și a unghiului de sus, la încheierea edificiului, pentru că El este totul, El ține toată Biserica.

Sfântul Petru face aplicarea, la cititorii săi, a cuvintelor de mai sus din Isaia și mai ales a propoziției finale: „cel ce va crede în ea nu se va rusina”: „Pentru voi, deci, care credeți, zice Apostolul, Piatra e de mare preț; pentru cei ce nu cred însă este piatra pe care n-au bagat-o în seama ziditorii, dar care a ajuns să fie în capul unghiului” (vers. 7). Pentru a descrie pedeapsa acestora din urmă, el face referire la alte două texte vechi-testamentare și anume din Ps. 117, 22 și Isaia VIII, 14, pe care le citează liber: „Si piatra de poticnire și stâncă de sminteală, de care se poticnesc, fiindcă n-au dat ascultare cuvântului, spre care au și fost puși „ (vers. 8; comp. și Rom. IX, 33). Piatra de poticnire și de sminteală a fost Iisus Hristos nu numai pentru iudei (Lc. II, 34), care nu concepeau un Mesia răstignit, dar și pentru neamurile păgâne (1 Cor. I, 18-24) și chiar pentru unii dintre creștini, care - în trecut și azi - nu concep Dumnezeuzeirea Lui și pe Hristos euharistic. Deși prin antiteză se spune că unii se mântuiesc prin Hristos, iar alții pier, pentru că s-au poticnit, Apostolul afirmă totuși în aceste versete (II, 5-8.10) principiul universalismului mântuirii, ca și în Fapte XV, 11. Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască (1 Tim. I, 15), dar acei care s-au făcut „vase ale mâniei” și au urmat necredinței, s-au pus ei însși în starea pe care și-au pregătit-o.

În versetul 9, Apostolul revine la cititorii săi, pentru a semnala câteva din marile privilegii dobândite prin primirea credinței creștine. El enumera, pe baza a două texte: din Exod XIX, 6 și Isaia XLIII, 20, patru din titlurile distinctive, purtate altădată de Israel, dar care acum se aplică creștinilor: „Iar voi sunteți seminție aleasă, preoție împăratească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric, la lumina Sa cea minunată” (vers.9).

Printr-o antiteză, Apostolul caracterizează viața lor anterioară, din păgânism și cum se înfatisează astăzi, luminați și transformați prin Evanghelie: „Voi care odinioară nu erăți popor, iar acum sunteți poporul lui Dumnezeu; voi care odinioară n-aveți parte de mila, iar acum sunteți miluiți” (vers. 10). Textul la care se referă este din Osea II, 23-24, pe care-l citează liber. Profetul vorbea de israeliții convertiți și întorși la Dumnezeu. Sfântul Petru aplică aceste cuvinte la convertirea creștinilor.

Partea a II-a (cap. II, 11 - IV, 6)

Crestinii În mijlocul lumii și principalele lor îndatoriri

Capitolul II, 11-25: Atitudinea creștinilor față de lumea păgână.

După ce și-a lăsat cugetul să se avânte către tainele cele mai înalte ale mântuirii, Sfântul Petru, ca și Apostolul Neamurilor, coboară din aceste regiuni sublime, ca să aplice principiile amintite la viața zilnică a creștinilor. Desele îndemnuri ale Apostolului fac ca epistola să apară ca o pastorală, cu specific propriu petrin. El începe arătând motivația acestor îndemnuri și anume faptul că suntem „ca niște străini și călători pe acest pământ” (vers. 11, neavând aici „cetate stătătoare”, ci luptând să o cucerim pe aceea din ceruri (I, 17; II Cor. IV, 16-18; V, 1-4). Deci, să se ferească „de poftele cele trupești care se războiesc împotriva sufletului” (vers. 11); să aibă între păgâni o purtare ireproșabilă, ca „cei care acum îi bârfesc ca pe niște făcatori de rele, privind mai de aproape faptele lor bune, să preaslăvească pe Dumnezeu” (vers. 12).

Să se supună autoritatilor statului (vers. 13-17), spre a nu li se aduce acuzația că sunt răzvrătiți și pentru că autoritatea lumească este pusă pentru menținerea ordinii. Servitorii să se supună stăpânilor și să fie corecți și orice pedeapsă ar primi, să nu fie pentru incorectitudine (vers.

18). Daca sufera pentru credinta lor, aceasta este bineplacuta lui Dumnezeu, deoarece si Mântuitorul Hristos a patimit pentru noi, fără a murmura (vers. 20-21). „Caci El, ocarât fiind, nu raspundea cu ocari; supus la chinuri, nu ameninta, ci se lasa in stirea Celui ce judeca cu dreptate. El a purtat pacatele noastre, în trupul Sau, pe lemn, pentru ca noi, murind fata de pacate, sa vietuim dreptatii”. „Cu ranile Lui v-ati vindecat, pentru ca erati ca niste oi ratacite, dar v-ati întors la Pastorul si Izbavitorul sufletelor voastre”, încheie Apostolul aceasta sectiune.

Capitolul III: Îndemnuri catre soti si datoria de a trai în dragoste si blândete. Suferinta Mântuitorului si pogorârea Sa la iad.

Pentru mentinerea bunelor raporturi si a armoniei dintre soti, Apostolul recomanda mai întâi femeilor sa se supuna barbatilor lor (vers. 1-2); sa nu exagereze în podoabele exterioare, ci sa se împodobasca în viata interioară, urmând exemplu în supunere si virtute de la Sarra, sotia lui Avraam: „Podoaba voastra sa fie nu cea din afara: împletirea parului, podoabele de aur si îmbracarea hainelor scumpe, ci sa fie omul cel tainic al inimii, întru nesticicioasa podoaba a duhului blând si linistit, care este de mare pret inaintea lui Dumnezeu” (vers. 3-4).

Cu aceste îndemnuri, Apostolul combate luxul, vanitatea, cochetaria exagerata si extravaganta femeilor de atunci si de totdeauna. Pentru femeia pagâna, aceasta podoaba” dinafara” era totul, prin ea cautând sa cucereasca barbatii pentru ele. Dimpotriva, femeia crestina trebuie sa câstige pe barbat pentru Hristos si pentru mântuire, nu pentru pacat (vers. 2). Aceasta nu înseamna ca Apostolul Petru - ca si Apostolul Pavel (1 Tim. II, 9-10) - cere ca femeia crestina sa fie neglijenta, murdara si nepasatoare de exteriorul ei, caci ea trebuie sa placa sotului. El recomanda însa simplitatea, cuviinta, bunul simt si moderatia în toate cele ce alcatuiesc „adevarata frumusetate sufleteasca, cea care duce la sfîntenie”. Adica adevarata podoaba a femeii crestine sunt virtutile ei. Iar principala grija a femeii trebuie sa fie grija pentru familia ei, ca sotie si ca mama. Inelul ce se da femeilor, ca si barbatilor, la casatorie nu constituie o podoaba, „ci el înseamna faza, curatia si demnitatea familiei, prin îngrijirea de bunul mers al casei”.

Apostolul aduce un nou argument în sprijinul îndemnului la supunere si la podoaba sufleteasca si anume „exemplul sfintelor femei” din Vechiul Testament, în general, si apoi exemplul binecunoscut al Sarei, sotia lui Avraam: „Ca asa se împodobeau, odinioara, si sfintele femei, care nadajduiau în Dumnezeu, supunându-se barbatilor lor; precum Sara asculta pe Avraam si-l numea pe el domn, ale carei fiice sunteti, daca faceti ce e bine si nu va temeti de nimic” (vers. 5-6).

Casatoria implica însa îndatoriri de reciprocitate, mai ales când ambii soti sunt crestini si stiu ca unirea lor este în Domnul si casatoria este o Taina. Deci, si barbatii au datorii fata de sotiile lor, pe care Apostolul le formuleaza în trei mari sfaturi cu motivarile respective: „Si voi, barbatilor, traiti înțelepteste cu femeile voastre, ca fiind fapturi mai slabe, si faceti-le parte de cinste, ca unora care, împreuna cu voi, sunt mostenitoare ale harului vietii, asa încât rugaciunile voastre sa nu fie împiedicate” (vers. 7), Cu alte cuvinte, sa le ocroteasca si sa le socoteasca egale cu ei si „împreuna mostenitoare ale harului vietii”; si în fine, sa poarte de grija ca prin comportarea lor fata de ele sa nu stinghereasca, sau sa faca fara folos rugaciunile lor personale, comune sau publice.

În privinta persecutiilor la care se expuneau din cauza noii lor vietii pe care o duceau, Apostolul îi îndeamna pe cititori sai sa nu faca nici un rau care ar îndreptăți aceste persecutii (vers. 13-16). Iar daca sufera pentru credință în calitate de crestini, sa nu se teama; sa dea lauda lui Dumnezeu în necazurile lor pentru Hristos, stiind ca si Mântuitorul a patimit pentru noi: „Caci este mai bine, zice Apostolul, daca asa este voia lui Dumnezeu, sa patimeasca facând cele bune, decât facând cele rele. Pentru ca si Hristos a suferit odata moartea pentru păcate, El cel drept pentru cei nedrepti, ca sa ne aduca pe noi la Dumnezeu, omorât fiind cu trupul, dar viu facut cu duhul...” (vers. 17-18).

În acest context, Sfântul Petru vorbeste despre o alta latura importanta a activitatii Mântuitorului si anume despre pogorârea Sa la iad, în timpul cât s-a aflat cu trupul în mormânt, vestind slobozirea si celor tinuti în legaturile iadului, adica dreptii de dinaintea venirii Sale, cât si

celor din timpul lui Noe, care s-au cait în vremea potopului. El S-a coborât la iad ca Împarat biruitor și, zdrobind încuietorile iadului, a dezlegat blestemul și pacatul și a eliberat pe cei ținuți în acea robie, dar care murisera cu speranța venirii Lui. Și precum Noe și ai săi au fost salvați în corabie, tot astfel și creștinii se izbăvesc de pacate prin botez, prefigurat prin apa potopului, iar corabia prefigurând Biserica. Această idee, exprimată aici de Apostolul Petru doar în câteva cuvinte, era binecunoscută primilor creștini din cateheza apostolică și de aceea este formulată atât de succint și incidental. Iată textul: „... omorât fiind cu trupul, dar viu făcut cu duhul, cu care s-a coborât și a propovăduit și duhurilor ținute în închisoare, care fuseseră neascultătoare altadata, când îndelunga răbdare a lui Dumnezeu aștepta, în zilele lui Noe, și se pregătea corabia în care putine suflete, anume opt, s-au mântuit prin apa. Iar această mântuire prin apa închipuia botezul, care va mântuieste astăzi și pe voi, nu ca stergere a necurăției trupului, ci ca deschiderea cugetului bun către Dumnezeu, prin învierea lui Iisus Hristos, care, după ce S-a suit la cer, este de-a dreapta lui Dumnezeu, și se supun Lui ingerii și stăpânirile și puterile” (vers. 18-22).

Textul se încheie, cum vedem, cu învierea și înălțarea la cer a Mântuitorului, adică proslăvirea Sa. Înălțarea Domnului la cer cu trupul este unul din actele Sale împăratești. Cuvintele: „Care suindu-se la cer” indică lucrarea împăratească a lui Hristos, suindu-se cu propria-I putere; iar „săde de-a dreapta lui Dumnezeu (Tatăl)” arată puterea și locul de cinste ce s-a acordat și firii Sale omenestii. Săderea de-a dreapta lui Dumnezeu înseamnă egalitatea și deoființimea Fiului cu Tatăl. Deci, această „sedere” nu este o stare pasivă, ci o activitate continuă, pe care Mântuitorul Hristos o desfășoară cu noua putere primită prin Înălțare. Un temei al acestei activități cerești l-a arătat Mântuitorul prin făgăduința adresată Apostolilor (In. XII, 32; XIV, 2-3; Fapte I, 8).

Capitolul IV, 1-6: Îndemnuri de a se lăsa de păcat, privind obșteasca judecată.

Apostolul face iarăși din moartea și proslăvirea Domnului un motiv spre a-i îndemna pe cititorii săi la virtute și la urcus pe calea sfințeniei: „Asadar, fiindcă Hristos a patimit cu trupul, înarmați-va și voi cu gândul acesta: ca cine a suferit cu trupul a isprăvit cu păcatul, ca să nu mai traiască timpul ce mai are de trăit în trup după poftele oamenilor, ci după voia lui Dumnezeu” (vers. 1-2). Privind, deci, la exemplul Mântuitorului, să parasească poftele și vechile lor obiceiuri păgâne, chiar dacă prin viața lor ar fi huliti de păgâni, căci Dumnezeu îi va pedepsi pe aceia la judecata Sa pentru viața lor și pentru atitudinea față de ei (vers. 3-6).

Partea a III-a (cap. IV, 7- V, 11) Îndemnuri privitoare la desăvârșirea vieții duhovnicești

Capitolul IV, 7-19: Sfaturi pentru o viață curată. Mângâieri în ziua prigonirilor.

Apostolul le atrage atenția ca sfârșitul este aproape și trebuie să ducă o viață creștină deosebită, duhovnicească. Să se iubească între ei, să fie primitori de străini (vers. 7-9), iar harismele primite de la Dumnezeu să le întrebuințeze spre folosul Bisericii și spre slava lui Dumnezeu: „După harul pe care l-a primit fiecare, zice Apostolul, slujiti-va de el spre folosul tuturor ca niște buni iconomi ai harului celui de multe feluri al lui Dumnezeu. Dacă vorbește cineva, cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu; dacă slujește cineva, slujba lui să fie ca din puterea pe care o da Dumnezeu, pentru că întru toate Dumnezeu să se slavească prin Iisus Hristos, Căruia Îi este slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin” (vers. 10-11).

Revenind asupra suferinței (vers. 12-19), le aminteste că ei trebuie să sufere ca și Mântuitorul. Să nu sufere ca furii și ca ucigașii, ci numai pentru credință, căci pentru aceasta vor lua răsplata: „Iubiților, nu vă mirați de focul aprins între voi, spre ispitire, ca și cum vi s-ar întâmpla ceva străin, ci, întrucât sunteți partași la suferințele lui Hristos, bucurați-va, pentru că și la arătarea slavei Lui să vă bucurați cu bucurie mare. De sunteți ocarâți pentru numele lui Hristos, fericiți sunteți, căci duhul slavei și al lui Dumnezeu se odihnește peste voi; de către aceia El se hulește, iar de voi se preaslăvește. Nimeni dintre voi să nu sufere ca ucigaș, sau fur, sau făcător de rele, sau ca un râvnitor de lucruri străine. Iar de suferă ca creștin, să nu se rusineze, ci să preamarească pe Dumnezeu, pentru numele acesta” (vers. 12-16).

Suferinta înseamna începutul judecatii divine. Si daca crestinii, cu care Dumnezeu începe judecata, îndura atâtea, cu cât mai mult vor suferi necredincosii, la judecata divina: „Caci vremea este, zice Apostolul, ca sa înceapa judecata de la casa lui Dumnezeu; si daca începe întâi de la noi, care va fi sfârșitul celor care nu asculta de Evanghelia lui Dumnezeu? Si daca dreptul abia se mântuiește, ce va fi cu cel necredincios si pacatos?” (vers. 17-18). Cu toate acestea, chiar în suferință, crestinii trebuie sa nu înceteze a crede si a face fapte bune (vers. 19).

Capitolul V, 1-11: Datoriile preotilor si ale credinciosilor. Indemnuri la smerenie si priveghere.

Sectiunea care urmeaza (V, 1-11) cuprinde o seama de îndemnuri speciale adresate unele pastorilor Bisericii (vers. 1-4), altele păstoriților lor (vers. 5)

Și, în fine, altele de ordin general, care privesc pe toti deopotriva - păstori si pastoriti (vers. 5b. -11). Este un pasaj important, care reaminteste de epistolele pastorale si care ne furnizeaza câteva detalii interesante privind organizarea Bisericii primare.

Ca unul ce este preot si martor al patimilor Domnului Hristos, Apostolul sfatuieste pe preoti sa pastoreasca turma încredintata lor, nu cu silnicie nu cu gând de câștig, ci cu dragoste, fiind totdeauna si în toate exemplu de urmat. Căci numai astfel Domnul Hristos îi va rasplăti: „Pe preotii cei dintre voi îi rog ca unul ce sunt împreună preot și martor al patimilor lui Hristos și pătaș al slavei ce va sa se descopere: păstoriți turma lui Dumnezeu data în paza voastra, cercetând-o, nu cu silnicie ci cu voie buna, dupa Dumnezeu, nu pentru câștig urât, ci din dragoste; nu ca si cum ati fi stapâni peste Biserici, ci pilde facându-va turmei. Iar când se va arata Mai-marele pastorilor, veti lua cununa cea nevastă a maririi” (vers. 1-4).

Crestinii, la rândul lor, sa asculte de preoti, sa fie smeriti, pentru ca numai astfel Dumnezeu îi va ajuta, caci El are grija de toti (vers. 5). Sa vegheze si sa stea împotriva diavolului, care „umbla racnind ca un leu, cautând pe cine sa înghita” (vers. 8). Sa sufere, deoarece influența lui satan este înca puternica. Sa îndure, având nadejdea ca Dumnezeu îi va întari si prin aceasta se vor desavârși (vers. 10-11).

Epilogul (v, 12-14). Se arata scopul epistolei si anume, ca sa-i mângâie si sa-i încurajeze pe cititori în suferintele lor pentru Hristos, întarindu-i si marturisindu-le ca credinta pe care au primit-o si pe care o tin cu tarie si statornicie, este „adevaratul har al lui Dumnezeu „, care-i calauzeste si le asigura mântuirea.

Epistola a fost scrisa, probabil, cu ajutorul lui Silvan, care îi va fi servit de secretar. Trimite salutari din partea Bisericii din Babilon (V, 13), înțelegând literal prin Babilon, Babilonul, nu Roma, cum vor sa înțeleaga exegetii romano-catolici. Înșurirea destinatarilor, de la răsărit la apus, infirmă părerea romano-catolicilor. Epistola se încheie cu binecuvântarea finală.

EPISTOLA a II-a A SFÂNTULUI APOSTOL PETRU

Autorul si autenticitatea. Asemănător Sfântului Pavel, care înainte de moarte trimite o epistola ucenicului sau Timotei, cu ultimele sale dispozitii și învățături, tot astfel și Sfântul Apostol Petru, cu puțin timp înainte de a muri, trimite o epistola fiilor săi duhovnicești, dându-le ultimele sfaturi. Deci epistola a II-a a Sfântului Petru răspunde acestor nevoi sufletesti ale Apostolului și nevoii de luminare și lamurire a fiilor săi duhovnicești.

Autorul epistolei se numește pe sine atât cu numele de Simon, pe care îl purta înainte de chemarea sa la apostolat, cât și cu cel de Petru, pe care i l-a dat Mântuitorul (cap. I, 1). El se înfatisează cu calitatea de „slujitor și apostol al lui Iisus Hristos”, iar în capitolul I, 16-18 se caracterizează mai de aproape, prezentându-se ca martor ocular al Schimbării la față a Domnului. Moartea apropiată a Apostolului, despre care a luat cunoștința printr-o revelație (I, 13-15), ne reaminteste cuvintele Domnului privitoare la moartea martirică a lui Petru (In. XXI, 18-19).

Din cuprinsul epistolei se desprinde un mare zel pentru adevăr și un profund atașament pentru persoana Domnului Hristos. Pe Sfântul Pavel îl numește „iubitul nostru frate” (III, 15), iar din capitolul III, 1 rezulta că aceasta este a doua epistolă pe care o trimite cititorilor săi, aluzie făcând la prima epistola pe care le-o scrisese și care nu poate fi decât epistola I Petru. Nici o alta scriere a Noului Testament nu se aseamănă așa de mult cu epistola.

Raportul dintre Epistola 2 Petru (cap. II) și Epistola Sfântului Iuda

Din lectura atentă a acestor două epistole, ușor se poate sesiza între ele o afinitate extraordinară. Asemănările sunt vizibile nu numai în expresii, ci și în idei, în caracterizarea învățătorilor mincinoși și în citatele ce se fac din Vechiul Testament. În ceea ce privește primul capitol, asemănările sunt rare și ne semnificative, dar ele devin evidente în capitolul II și în primele trei versete din capitolul III. Este neîndoielnic că unul din cei doi scriitori sacri a făcut împrumuturi de la celălalt. Când însă este vorba să se pronunțe care dintre cei doi sfinți autori a scris întâi și deci care a folosit epistola celuilalt, păreri cercetătorilor sunt împartite. De trei secole se argumentează, fără ca învățatii să se poată pune de acord în această privință.

Fără să intrăm în detalii și să înșirăm motivele invocate, în sprijinul unei teze sau alteia, socotim că este mai probabil că Iuda a scris cel dintâi și, în consecință, epistola lui a fost cunoscută și folosită de Sfântul Petru. Soluția aceasta este admisă nu numai de teologi ortodocși, dar și de cei mai mulți critici protestanți și chiar romano-catolici.

Planul epistolei. Epistola aceasta cuprinde trei capitole, fiecare capitol prezentând idei distincte, dar având același conținut dogmatic și moral cu strânsă legatură între ele. După ideile expuse, se poate împarti în trei secțiuni, corespunzând celor trei capitole: Capitolul I vorbește despre necesitatea păstrării credinței creștine și a unei vieți virtuoză, având în vedere Parusia Domnului. În capitolul II se descriu moravurile și practicile ereticilor și pedeapsa lor de la Dumnezeu. În capitolul III se arată realitatea Parusiei și unele învățături în legatură cu sfârșitul lumii.

Cuprinsul epistolei

Capitolul I: Scara virtuților creștine. Petru, cel ce a văzut Schimbarea la față a Domnului, își vesteste sfârșitul. Cuvântul proorocesc.

După adresa și salutarea (vers. 1-2), Apostolul îi îndeamnă pe cititorii săi să-și dea toată sânguinta în cunoașterea lui Dumnezeu și în însușirea virtuților creștine. El arată că Dumnezeu a dat

crestinilor toate darurile spirituale si mijloacele vietii de evlavie si de comuniune cu El. Ridicarea „din starea de stricaciune a poftii din lume” si „îndumnezeirea” prin conlucrarea cu harul divin le impun datoria de a spori darurile primite, transformându-le în virtuti, care le asigura intrarea în împaratia slavei si a luminii ceresti, la care sunt chemati: „Pentru ca dumnezeiasca Lui putere, zice Apostolul, ne-a daruit toate cele ce sunt spre viata si buna cucernicie, prin cunoasterea Celui ce ne-a chemat prin a Sa slava si putere, prin care El ne-a harazit mari si pretioase fagaduinte, ca prin ele sa va faceti partasi dumnezeiestii firi, scapând de stricaciunea poftii din lume” (vers. 3-4).

Avem aici o idee profunda, care sta în centrul teologiei nou-testamentare si care a fost preluata apoi de Sfinții Parinti: „(ca prin ele) sa va faceti partasi dumnezeiestii firi”. Expresia aceasta, inspirata din cuvintele Mântuitorului, când a reprodus zicerea psalmistului: „Eu am zis: dumnezei sunteți” (Ps.81, 6; In. X; 34), cuvinte auzite de Sfântul Apostol Petru din gura Domnului Însusi, este unica în Noul Testament si ea precizeaza ca mântuirea si, dupa ea, îndumnezeirea omului, sunt un act sinergetic, în care crestinul conlucreaza, prin fortele sau silintele lui, cu harul dumnezeiesc si, deci, mântuirea nu este lucrarea nici numai a lui Dumnezeu, nici numai a omului. Dumnezeu da har si cheama la conlucrare: „faceti-va partasi...”, iar omul da acceptul si silintele (vers. 5-7) care realizeaza virtutile. Efortul sau silintele credinciosului în colaborare cu harul divin si comuniunea cu Dumnezeu conduc la transformarea lui interioara si a firii muritoare si stricacioasa în cea nemuritoare si nestrucioasa (cf. I Cor. XV, 42-52).

Versetul acesta (II Petru I, 4) a creat cu timpul, în soteriologie, cum observa un comentator (care nu este ortodox), doua feluri de gândire: apusean si rasaritean. În Apus s-a sustinut ca omul se poate mântui sau numai prin eforturile sale proprii, sau numai prin har, printr-o hotărâre divina, actionând *ab extra* (din afara), conceptie proprie Vechiului Testament; pe când în Rasarit, mergându-se pe linia textului de care vorbim, s-a statornicit ideea ca mântuirea omului, prin conlucrarea lui cu harul divin, consta din transformarea naturii muritoare în cea nemuritoare. Aceasta transformare se efectueaza prin comuniunea cu Hristos, Dumnezeu-Omul, Care, luând firea omeneasca, a facut-o nemuritoare si nestrucioasa, îndumnezeind-o.

Sfintii Parinti si scriitori ai Bisericii din Rasarit, care au folosit si interpretat în operele lor textul din II Petru I, 4, urmaresc îndumnezeirea firii umane începând cu întruparea Fiului lui Dumnezeu si continuând cu toate actele si momentele importante din viata Domnului Hristos, de la Botez si Schimbarea la Față pâna la proslavirea, prin înviere si înaltarea la cer, si în fine, pâna la Parusia eshatologica. Alti Parinti, explicând îndumnezeirea credinciosilor, arata ca aceasta ia nastere prin comuniunea cu Hristos, prin Sfintele Taine, începând cu Taina Botezului - care aplica roadele rascumparatoare ale mortii si învierii lui Hristos si continua a se dezvolta si desavârsi prin celelalte Taine, si îndeosebi prin Sfânta Euharistie, numita si „Taina îndumnezeirii”, prin care devenim teofori, hristofori si pnevmatofori. La Parintii Bisericii, întâlnim adesea exemplul cu „fierul înrosit în foc”, care capata proprietatea focului de a arde fără însă a-și schimba natura (de fier), pentru a exprima starea de îndumnezeire prin har sau prin Duhul Sfânt - focul spiritual, ca o întreprundere a firilor.

Daca în textul de care am vorbit mai sus (vers. 3-4) se arata lucrarea lui Dumnezeu si a harului divin, în urmatoarele versete (5-9) se indica partea de colaborare a credinciosilor cu harul si comuniunea cu Hristos, care-si gaseste expresia în practicarea virtutilor crestine: „Pentru aceasta, puneti si din partea voastra toata sârguinta si adaugati la credinta voastra: fapta buna, iar la fapta buna: cunostinta, la cunostinta: înfrânarea, la înfrânare: rabdarea, la rabdare: evlavie, la evlavie: iubirea frateasca, iar la iubirea frateasca: dragostea” (vers. 5-7).

Comentatorii rasariteni numesc aceste virtuti „trepte de înaintare pe calea urcusului duhovnicesc”, sau: „scara virtutilor crestine”. Ele se însiruie ca niste trepte, începând cu credinta din care decurg toate celelalte virtuti, cea mai mare, aceea care le încoroneaza pe toate, fiind „dragostea”. Dragostea fata de Dumnezeu, fata de Hristos si fata de toti oamenii, ca expresie a desavârsirii vietii spirituale. Totusi nici una din aceste virtuti nu apartin exclusiv credinciosului, ci

sunt rezultatul unui sinergism, adica a împreuna-lucrării omului cu harul divin dat de Dumnezeu (cf. In. XV, 5 si Filip. II, 12-13).

„Caci daca aceste lucruri sunt în voi si tot sporesc, ele nu va vor lasa nici trândavi, nici necunoscatori în cunoasterea Domnului nostru Iisus Hristos. Iar cel ce nu are acestea este cu vederea micșorata si stinsa si a uitat de curatirea pacatelor lui de demult” (vers. 8-9). Aceste doua versete merg împreuna si dau o motivare îndemnului facut antitetice, pozitiv si negativ, dupa cum obisnuieste Sfântul Apostol Petru si în prima sa epistola (ex. I Petru I, 6). Autorul stimuleaza pe cititorii sai la practicarea virtutilor amintite, în care virtuti daca ei sporesc, vor dobândi rasplata stradaniei lor, adica mântuirea sufletului (cf. I Petru I, 9).

Apostolul încheie aceasta prima sectiune (vers. 1-11), care constituie si prologul epistolei, cu îndemnul: „Pentru aceea, fratilor, siliti-va cu atât mai vârtos sa faceti temeinica chemarea si alegerea voastra, caci, facând acestea, nu veti gresi niciodata. Ca asa vi se va da cu bogatie intrarea în vesnica împaratie a Domnului nostru si Mântuitorului Iisus Hristos”. Cu aceasta el arata ca urmasia si încununarea conlucrării creștinului cu harul divin este acordarea celui mai mare dar al lui Dumnezeu, facut cu prisosinta, adica „intrarea în vesnica împaratie a slavei lui Hristos”. Aceasta darnicie din belsug este nota generozitatii divine. Desi împaratia lui Dumnezeu începe de aici, având o perioada actuala care corespunde cu viata fiecaruia, caci ea „este în noi” (Lc. XVII, 21; Rom. XIV, 17) ca „pace si bucurie în Duhul Sfânt”, în versetul acesta din urma (11) este vorba însa de viitor, de împaratia eshatologica, inaugurata de Parusie sau a doua venire a Domnului, când vor apare „ceruri noi si pamânt nou” (III, 13).

Apostolul o numeste „vesnica împaratie a Domnului nostru si Mântuitorului Iisus Hristos”, pentru ca El a deschis raiul prin jertfa Sa de pe Cruce si a facut posibila intrarea noastra în aceasta împaratie cereasca.

Începând tratarea temelor propuse, Apostolul Petru se opreste mai întâi la marturiile sau sursele pentru cunoasterea lui Hristos, analizând evenimentul Schimbării la Fata, al carui martor ocular a fost el însusi, ca dovada împotriva celor care falsifica adevarul revelat, uzând de „basmes mestesugite” (I, 16); iar putin mai jos (vers. 19-21) recurge si la „cuvântul profetic”, inspirat de Duhul Sfânt si cuprins în Sfintele Scripturi, care nu trebuie rastalmit.

Apostolul începe printr-o marturisire (vers. 12-15), facându-le cunoscut ca, dupa cum i-a aratat Domnul într-o viziune, el nu va mai vietui mult printre ei si de aceea se simte dator a le scrie si lasa aceste învățaturi si îndemnuri: „Drept aceea, zice el, voi avea grija pururi sa va aduc aminte de acestea, macar ca le stiti si sunteti intariti intru adevarul în care stati. Socotesc ca este drept, câta vreme sunt în acest cort, sa va tin treji, prin aducerea aminte, fiindca stiu ca degraba voi lepada cortul acesta, precum mi-a aratat Domnul nostru Iisus Hristos. Dar ma voi nevoi ca sa puteti în orice timp, dupa plecarea mea, sa tineti minte aceste lucruri” (vers.12-15).

El le aminteste, în continuare, despre Parusia Domnului (vers. 16-21), pentru ca ei sa se pregateasca, în vederea acestui eveniment. Cele ce le amintestesi le învăța el, nu sunt „simple nascociri” sau „basmes mestesugite”, ci se sprijina pe faptul ca Apostolul a fost martor ocular al Schimbării la fata a Domnului, a vazut el însusi stralucirea Sa si a auzit marturisirea Parintelui ceresc: „Pentru ca noi v-am adus la cunostinta puterea Domnului nostru Iisus Hristos si venirea Lui, nu luându-ne dupa basmes mestesugite, ci vazând slava Lui cu ochii nostri. Caci El a primit de la Dumnezeu-Tatal cinste si slava atunci când, din înaltimea slavei, un glas ca acesta a venit catre El: Acesta este Fiul Meu cel iubit, intru care bine am voit. Si acest glas noi l-am auzit, pogorându-se din cer, pe când eram cu Domnul în muntele cel sfânt” (vers. 16-18).

Apostolul Petru vorbeste aici despre slava care li s-a aratat „lor” (adica celor trei martori: Petru, Iacob si Ioan) de catre Cel Unul-Nascut la Schimbarea la fata si de catre glasul pe care l-au auzit venind din cer de la Tatal pentru Domnul. Ei au fost martori nu numai vazatori ci si auzitori, fiindca au vazut, L-au adorat si au contemplat lumina taborica a slavei Lui, dar au si auzit glasul Tatalui marturisind pe Hristos ca Fiu, în rolul mesianic de Rascumparator-Mântuitor. „Cinstea si slava” sunt expresii sinonime si alaturi de metafora „din înaltimea slavei” indica de unde vine

mareția slavei (din cer) și arată pe Hristos și ca obiect propriu de adorare, cum reiese de altfel și din textele doxologice ale ambelor epistole (I Petru III, 11; V, 11 și II Petru III, 18). Iar verbele „primind” și „venind” precizează faptul istoric. Slava divină era o dovadă directă a puterii și Dumnezeirii lui Iisus și o chezasie a realității Parusiei Lui eshatologice.

Versetul 18: „Și acest glas noi l-am auzit venind din cer, când eram cu El în muntele cel sfânt” precizează din nou (ca și în vers. 16) că autorul făcea parte dintre cei trei martori, „noi”, care au văzut slava de pe Tabor și au auzit glasul ceresc când erau cu El (Iisus). Ca urmare a acestei teofanii, muntele este numit „cel sfânt”, cum a fost socotit și Muntele Sinai, datorită teofaniei de la darea Legii lui Moise. Aceasta a făcut pe unii comentatori să vada o paralela între cele două momente teofanice, Moise fiind prezent la amândouă.

Prezenta și experiența personală a Apostolului Petru la Schimbarea la Fata este și ea un puternic motiv de adevărare și de întărire a credinței în Hristos-Mântuitorul și Rascumparatorul (II, 1), pe lângă evenimentul teofanic în sine și pe lângă glasul ceresc (al Tatalui) care arată identitatea, calitatea și misiunea Fiului. Cu toate acestea falșii învățatori, în majoritate iudaizanti, tagaduiau pe Hristos ca Domn și Rascumparator (II, 1) și nesocoteau momentul teofanic de pe Tabor, deși, considerându-se ucenici ai Apostolului Petru, combateau și calomniau pretutindeni autoritatea Apostolului Pavel (comp. III, 15-17) pentru motivul că „el nu văzuse pe Hristos „, în sensul că nu făcuse parte dintre cei 12 Apostoli.

În legătura cu venirea a doua a Domnului, continua Apostolul, se sprijina și pe marturisirea profetilor, din care o parte s-a realizat la Schimbarea la Fata, iar alta parte se va îndeplini la Parusie. Profetii sunt pretioase lumini pentru creștini, căci ei au fost inspirați de Duhul Sfânt, când au scris Sfintele Scripturi (comp. și II Tim; III, 16). Însă tâlcuirea lor este grea și nu o poate face oricine, după socotinta sa: „Avem astfel, zice Apostolul, întărirea cuvântului proorocesc, la care bine faceți luând aminte, că la o faclie ce strălucește în loc întunecos, până când se va lumina de ziua și luceafarul va rasari în inimile voastre. Dar mai înainte de toate, trebuie să știți că nici o proorocie a Scripturii nu se tâlcuieste după socotinta fiecăruia, pentru că niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grai, purtati fiind de Duhul Sfânt” (vers. 19-21). De reținut, în legătura cu textul de mai sus, două lucruri:

1. Principiul ortodox de ermineutică biblică este că Scriptura se interpretează „nu după socotinta fiecăruia”, ci cu ajutorul Traditiei bisericești și patristice, în lumina faptelor istorice și ca organele cele mai autorizate pentru interpretarea Sfintei Scripturi sunt Biserica și Traditia;

2. Textul de mai sus (II Petru I, 20-21), alături de cel paulin din II Tim. III, 16, este foarte important pentru afirmarea dogmei privitoare la inspirația Sfintelor Scripturi.

Capitolul II: Exemple biblice despre pedepsele ce asteapta pe învățatorii mincinosi.

Capitolul al II-lea are caracter polemic. Apostolul prezintă pe „învățatorii mincinosi”, adică ereticii la care a făcut aluzie și în capitolul precedent (I, 9.16), arată unele din ideile lor și condamnă viața lor trufasă și imorală, iar prin exemplele aduse le vesteste osânda ce-i asteapta. El începe făcând o comparație între falșii prooroci din Vechiul și din Noul Testament: „Dar au fost în popor și prooroci mincinosi, după cum și între noi vor fi învățatori mincinosi, care vor strecura eresuri pierzătoare și, tagaduind chiar pe Stapânul care i-a rascumparat, își vor aduce lor o grabnică pieire. Multi se vor lua după învățăturile lor ratacite și, din pricina lor, calea adevărului va fi hulita” (vers. 1-2).

În toate timpurile au existat oameni de rea credință și interesați care au cautat să exploateze naivitatea celor credincioși pentru profituri personale. Apariția unor astfel de înșelători religioși o anunțase deja Mântuitorul (Mt. VII, 15; XXIV, 24). Și așa cum în sânul poporului ales pe lângă proorocii inspirați de Duhul Sfânt, au existat și multi falși prooroci „care prooroceau vedenii mincinoase, proorociri desarte, înșelătorii și închipuiri scoase din inima lor” (Ier. XIV, 14; Iez. XIII, 2-23; Zah. XIII, 4 etc.) spre a duce poporul la ratacire (Ier. XXIII, 13), tot așa, arată Apostolul, vor fi și între creștini învățatori mincinoși .

Daca, în genere, ereticii erau dusmanii din sânul Bisericii de curând convertiti, prin „învatatori mincinosi” se înțeleg toate categoriile de înșelatori religioși, fie că se numeau „hristosi mincinosi si prooroci mincinosi care vor da semne mari si minuni încât sa amageasca, de va fi cu putinta, si pe cei alesi” (Mt. XXIV, 24); fie „apostoli mincinosi” (II Cor. XI, 13), „învatatori” sau „frati mincinosi” (II Cor. XI, 26). Ei puteau fi recunoscuti dupa cum marturiseau (sau tagaduiau) pe Hristos ca Domn si Rascumparator, caci „nimeni nu zice Domnul Iisus decât numai în Duhul Sfânt” (I Cor. XII, 3). Or, ereticii de care vorbește Sfântul Petru, tocmai tagaduiau pe Hristos ca Stapân (Domn) si Rascumparator.

Asemenea eretici nascuti chiar în sânul Bisericii sunt, dupa afirmatia Sfântului Ioan Hrisostom, mai periculosi decât dusmanii din afara (adica cei care îi persecutau pe crestini); pe când cei din afara o fac mai stralucita ereticii (dusmanii dinauntru) o necinstesc în ochii acelora, când vad ca e atacata de proprii ei fii care o sfâșie. Si acest pacat, spune el, reproducând cuvintele Sfântului Ciprian (*De unitate Ecclesiae*), nu se poate spala nici cu sângele martiriului. Acesti eretici erau în majoritate iesiti din sinagoga, adica dintre iudeii încrestinati formal, iar unii erau proveniti dintre pagâni de curând convertiti, usor de reconvertit la cele dinainte prin puterea de atractie a coruptiei, îmbuibării, desfrâului si iubirii de slava pentru cei naivi.

Prin ideile lor ratacite si prin viata lor imorala (comp. I Petru IV, 3-4) „va fi hulita calea adevarului” (vers. 2; sau „calea dreptatii”, vers. 21), adica învatatura crestina. Toti necrestinii, iudei si pagâni, huleau calea adevarului sau a mântuirii, caci vedeau în religia crestina, în viata ireprosabila a crestinilor (cf. I Petru II, 12; III, 15-16; IV, 3-4.14.16) si în credinta lor nezdruncinata, o înfruntare permanenta a ipocriziei si a imoralitatii lor.

Însa din pildele trecutului, arata Apostolul în continuare, vedem ca Dumnezeu a pedepsit pentru mândria lor pe îngerii cei răi (vers. 4), tinându-i în iad pâna la pedeapsa definitiva; a pedepsit pe oameni în timpul lui Noe (vers. 5); a distrus Sodoma si Gomora (vers. 6) mântuind numai pe Lot (vers. 7-8). Cu atât mai mult va pedepsi pe învatatorii mincinosi. Caci mântuieste pe cei drepti, ca Lot si Noe, iar pe necredinciosi îi judeca si îi pedepseste (vers.9).

Urmeaza o descriere mai apropiata a vietii acestor „învatatori mincinosi”: sunt imorali si îngâmfati, umbla „dupa îmboldirile carni, întru pofte spurcate” (vers. 10), disprețuiesc autoritatea Domnului Hristos si hulesc pe îngerii buni. Caci îngerii buni nu rostesc vreo judecata asupra ereticilor (vers. 11), ci lasa toata judecata lui Dumnezeu, pe când învatatorii mincinosi se pronunta asupra unor lucruri pe care nu le cunosc, cum sunt îngerii si alte lucruri spirituale, pentru care vor fi pedepsiti. Ei sunt lacomi, dornici de placeri si amagesc pe multi.

Apostolul îi aseamana cu Balaam, care, pentru rasplata, a plecat sa blesteme pe Israel, dar pe drum dobitocul lui (asinul), graind cu glas omenesc, a oprit nebunia proorocului (vers. 15-16; comp. Num. cap. XXII - XXIV). Sunt asemenea cu izvoarele fără apă, cu norii purtati de furtuna, care nu aduc ploaie (vers. 17). Ei ademenesc pe cei slabi; care abia au scapat de vietuirea pagâna de altadata si-i învata un fel de „eliberare” de sub legea morala crestina, ei însisi fiind robiti pacatelor si stricaciunii (vers. 18-20).

Acesti învatatori mincinosi, dupa ce au parasit legea pagâna cu viata lor imorala de acolo si au primit legea crestina, acum o parasesc si se întorc la vechea lor vietuire. Din aceasta cauza ei se aseamana cu câinii care se întorc la varsatura lor si cu porcii scaldati, care se tavalesc iarasi în noroi (vers. 21-22).

Capitolul III: Realitatea Parusiei si justificarea întârzierii ei; ceruri noi si pamânt nou; greutatea înțelegerii unor lucruri din epistolele Apostolului Pavel.

Dupa paranteza prezentarii învatatorilor mincinosi, Apostolul revine la tema principala a epistolei: Parusia Domnului. El le aminteste ca aceasta este a doua epistola pe care le-o scrie, aratându-le aici ca si acolo (I Petru I, 7) despre realitatea Parusiei Domnului, despre care au vorbit profetii si Apostolii si este confirmata de cuvântul Mântuitorului (vers. 1-2). Apostolul respinge afirmatia falsa a învatatorilor eretici, care negau Venirea a doua a Domnului, Judecata de apoi si

sfârșitul lumii, pe motivul ca nimic nu s-a schimbat în lumea materială de la creație și deci lumea este stabilă și neschimbătoare. Căci lumea de astăzi a avut cândva un început: ea s-a făcut prin cuvântul lui Dumnezeu, prin strângerea apelor în oceane, iar pământul a luat forma ce o are acum (Fac. I, 6-7). Mai târziu, lumea a fost pedepsită prin apă, prin potop. „Întâi trebuie să știți, îi avertizează autorul sacru pe cititorii săi, că, în zilele de apoi, vor veni cu batjocura batjocoritori care vor umbla după poftele lor și vor zice: Unde este făgăduința venirii Lui? că de când au adormit părinții, toate rămân așa ca de la începutul zidirii... Fiindcă ei se fac a nu ști că, la cuvântul Domnului, cerurile erau de demult și că pământul s-a încheșat din apă și prin apă, că prin ele a pierit lumea de atunci, înecată de apă” (vers. 3-6).

Lumea de astăzi, arată Apostolul, așa cum este ea, o ține pronia divină, pentru că la ziua judecării să fie distrusă prin foc, iar oamenii judecați. Timpul, în fața lui Dumnezeu nu se numără însă cu zilele, cu anii, ci cu milenii, ca „o zi înaintea Domnului este ca o mie de ani și o mie de ani ca o singură zi” (vers. 8). Ideea și expresia aceasta se află și în Psalmi, de unde pare a fi luată: „Căci înaintea ochilor Tai (Doamne) mia de ani este ca ziua de ieri, care a trecut și ca o straja de noapte” (Ps. 89, 4). Textul ebraic are „mii de ani” (sanim), ceea ce indică o măsură nelimitată a timpului. Pentru Dumnezeu timpul este un vesnic prezent, este vesnicie. Dumnezeu este neschimbător; numai omul, care e muritor, măsoară timpul cu zilele, cu lunile și anii, după mișcarea de rotație a pământului în jurul soarelui. Zilele astrale și anii solari nu existau înainte de creația stelelor, soarelui și pământului. Încât, spunând că „o zi înaintea Domnului este ca o mie de ani și o mie de ani ca o zi”, nu este vorba de o măsurătoare a timpului la Dumnezeu, ci numai de o comparație a timpului nostru trecător, cu vesnicia.

Pentru a îndrepta părerea greșită din timpul apostolic despre Parusia iminentă, Sfântul Apostol Petru lamurește că Parusia este în eshatologie, după mii și mii de ani. Prin urmare, expresia de o „mie de ani” trebuie luată în sens figurat, ca timp nedeterminat, timpul cât va activa Biserica pământească în lume. Așa fiind, „sorocul” Venirii a doua a Domnului este numai aparent, pentru că de fapt nu timpul este elementul principal care să apropie Parusia lui Hristos, ci viața de sfințenie și de pocăință a creștinilor: „Domnul nu întârzie cu făgăduința Sa, după cum socotesc unii că e întârziere, ci îndelung răbdă pentru noi, nevrând să piară cineva, ci toți să vină la pocăință” (vers. 9). Deci, Dumnezeu răbdă îndelung și amână Judecata finală în scopul mântuirii a cât mai multora, de aceea creștinii sunt datori să folosească timpul și harul ce le este pus la dispoziție de El în acest scop.

Deși Ziua Parusiei este necunoscută, ea este totuși sigură: „Iar ziua Domnului, zice Apostolul, va veni ca un fur; atunci cerurile vor pieri cu vâiet mare; stihiiile, arzând, se vor desface și pământul și lucrurile de pe el vor arde cu totul” (vers. 10). Mântuitorul spusese dinainte că: „De ziua aceea (a sfârșitului) nimeni nu știe, nici îngerii, nici Fiul (ca Om), ci numai Tatăl” (Mt. XXIV, 36). În alta împrejurare, la o întrebare a Apostolilor privind acest timp, Domnul a răspuns: „Nu este al vostru să știți anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa” (Fapte I, 7). Ea va veni însă pe neașteptate, „cum vine furtul” noaptea (Mt. XXIV, 43). Expresia aceasta: „vine ca un fur noaptea” indică și timpul neștiut și timpul neașteptat, căci ea vine când nimeni nu se aștepta.

„Atunci”, adică în acea zi „cerurile vor pieri cu vâiet mare”. Între semnele care vor precede sau vor însoți ziua Parusiei - după spusele Domnului că „vor fi semne mari în cer și pe pământ; soarele se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina ei și stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor se vor clătina” (Mt. XXIV, 29) - este și acesta că „cerurile vor pieri cu vâiet mare”.

Atunci când se va arăta pe cer și „semnul Fiului Omului”, adică Crucea pe care a fost rastignit și prin care a adus mântuirea lumii, se vor produce și mari schimbări chiar în sistemul solar și între corpurile cerești, ca și pe pământ, toate trebuind să fie trecute prin foc” (vers. 7).

Mântuitorul însuși a spus, că „cerul și pământul vor trece” (Mt. V; 18; XXIV, 35 și loc. paral.), adică vor dispărea sau se vor transforma prin foc. Apostolul folosind pluralul: „cerurile vor pieri cu vâiet mare”, vrea să spună „întreg firmamentul astral, cu sistemul solar și marile

galaxii”; iar prin cuvintele: „cu vuiet mare” indica „sunetul” sau zgomotul puternic si trosnetul produs de lucrurile de pe pamânt si de caderea astrelor care se vor nimici mistuite de foc.

Termenul „stihiiile” din expresia „Si stihiiile, arzând, se vor desface” se întâlnește de sapte ori în Noul Testament: de cinci ori în epistolele pauline (Gal. IV, 3, 9; Col. II, 3 si 20; si Evrei V; 12) si de doua ori în II Petru III, 10 si 12. Apostolul Pavel da acestui termen un sens figurat sau spiritual, înțelegând prin „stihiiile lumii” atât Legea mozaica cu sarbatorile si toate practicile si rânduielile ei, cât si pagânismul cu politeismul si toate rânduielile lui, în opozitie cu principiile si învatatura lui Hristos. Apostolul Petru amintește că pentru crestini, Parusia este o zi de dreapta rasplatire, si de început al unei vietii noi, fericite si vesnice.

„Dar noi asteptam, potrivit fagaduintelor Lui, ceruri noi si pamânt nou, în care locuieste dreptatea” (vers. 13). Versetul acesta precizeaza scopul si tinta asteptarii împlinirii fagaduintelor, fagaduinta caror expresie este noua lume a dreptilor pe un pamânt nou cu ceruri noi. Apostolul vorbeste în numele tuturor crestinilor care si-au format aceeasi convingere ca a lui si ca a celorlalti Apostoli, anume ca, desi lumea actuala va pieri prin foc, se va naste alta lume, noua si vesnica, prezisa si fagaduita de Domnul prin proorocul Isaia, care zice: „Eu voi crea ceruri noi si pamânt nou” (Isaia LXV, 17) si: „Cerule cel nou si pamântul cel nou pe care le voi face - zice Domnul - vor ramâne pururi înaintea Mea” (Isaia LXVI, 22).

Apostolul Pavel afirma de asemenea ca: „Chipul acestei lumi trece” (I Cor. VII, 31) si în alta parte: „cele vechi au trecut, iata toate s-au facut noi” (II Cor. V, 17). Sfântul Ioan Apostolul si Evanghelistul vorbeste înca –mai clar- ca si Apostolul Petru - dupa trecerea actualului cer si pamânt, de un cer nou si un pământ nou”, nemateriale, spiritualizate, nepieritoare, descriindu-le ca locas al celor fericiti „scrisi în cartea vietii” (Apoc. XXI, 1.2.27). Acolo nu va mai fi nici moarte, nici plângere, nici întristare si suspin (Apoc. XXI, 4), ci fericita bucurie lângă pomul vietii în lumina vesnica, pentru ca, locuind cu Domnul Dumnezeu, El va fi lumina si fericirea lor, împarând cu El în veci (Apoc. XXI, 4; XXII, 1-5). Acesta este cerul nou si pamântul nou pregatit celor drepti si sfinti, în care sălășluiește dreptatea; si pentru acest fericit locas se straduiesc crestinii, sporind în virtute si sfintenie, asteptându-l ca pe cea mai mare din fagaduintele Domnului. Acesta va fi al treilea univers - cel vesnic – dupa primul distrus prin potop si al doilea prin foc. Este lesne de înțeles ca la transfigurarea lumii, din ziua Parusiei si trupurile omenesti, schimbându-se din stricacioase si muritoare, în nestricacioase si nemuritoare, nu vor mai avea nevoie de hrana pieritoare, pentru întretinerea vietii fizice, ca aici (cf. Apoc. XXII, 1-2).

Înainte de a scrie epistolele sale si de a vorbi - în a doua - de „ceruri noi si pamânt nou”, care alcatuiesc universul transfigurat, Apostolul Petru vorbise într-una din cuvântarile lui de „restabilirea tuturor lucrurilor”, expresie care urmărește sa redea aceeasi idee sub alta forma. Aceasta „restabilire a tuturor lucrurilor” înseamna, cum explica un comentator modern, „resezarea acestora în starea lor normala, perfecta, voita de Dumnezeu: asa va fi opera finala a Mântuitorului la a doua venire a Sa. Este ceea ce Mântuitorul numeste „nasterea din nou a lumii” si pe care El o va împlini când se va aseza pe tronul slavei Sale (Mt. XIX, 28).

Înnoirea, transfigurarea sau „restabilirea lucrurilor” priveste si întreaga fire înconjuroare, afectata si ea de pacatul original si care a urmat soarta omului, în „caderea” si în „înaltarea” ei fiind legata de el. De aceea zice Apostolul Pavel că și fapatura însasi se va slobozi din robia stricaciunii, odata cu fiii lui Dumnezeu. Caci stim ca „toata fapatura împreuna(cu noi) suspina si împreuna are dureri pâna acum” (Rom. VIII, 21-23). Prin „natura” sau „fapatura” se înțelege universul si cosmosul -”pamântul si cerul”. Iar ideea despre transfigurarea sau schimbarea la fata a pamântului reiese din faptul ca din zilele Paradisului, pamântul a trebuit sa poarte, fără vina lui, blestemul pe care omul l-a adus prin pacat peste întreaga creatie. De aceea, toata fapatura suspina dupa slobozirea din acest blestem (Rom. VIII, 21 s.u.). Pe lângă aceasta, pamântul a fost sfintit prin viata, suferintele, moartea si sângele lui Hristos si al mucenicilor crestini, al „fiilor lui Dumnezeu” si de aceea El nu va nimici niciodată locul vadirii celei mai mari dovezi a iubirii Sale.

Reluând îndemnul din versetul 11, dat cititorilor sai, pentru o viata de sfintenie si de evlavie, dar cu privire speciala la versetul precedent (13), Apostolul continua: „Pentru aceea, iubitorilor, asteptând acestea (adica „ceruri noi si pamânt nou în care locuieste dreptatea”; vers. 13), sârguiti-va sa fiti aflati de El în pace, fara prihana si fara vina” (vers. 14). Faptul ca Dumnezeu întârzie Parusia sa-L interpreteze în întelesul adevarat, ca „îndelunga rabdare a lui Dumnezeu” si s-o foloseasca cât mai bine pentru dobândirea mântuirii (vers. 15). Acelasi îndemn îl daduse si putin mai sus, în versetul 9.

Apostolul Petru doreste sa-si sprijine afirmatiile sale si pe cele scrise de Sfântul Pavel în epistolele sale, adica despre evenimentele ultime, amânate de îndelunga rabdare a lui Dumnezeu. Elogiindu-l, îl numeste „iubitul nostru frate Pavel”: „Precum v-a scris si iubitul nostru frate Pavel dupa înțelepciunea data lui, cum vorbeste despre acestea în toate epistolele sale, unde sunt unele lucruri cu anevoie de înteles, pe care cei nestiutori si neîntariti le rastalmacesc, ca si pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare” (vers. 15-16).

Zicând „în toate epistolele sale”, Sfântul Petru avea în vedere toate epistolele Sfântului Pavel, caci pâna la data aparitiei Epistolei II Petru fusesera scrise toate cele 14 epistole pauline, care, cu toate ca nu erau strânse laolalta, îi erau cunoscute lui Petru. Dupa ce le recunoaste ca „inspirate” si deci „canonice” ca si celelalte Scripturi sfinte (se înțelege: cele ale Vechiului Testament si Evangheliile sinoptice care erau deja scrise), Apostolul Petru marturiseste ca în epistolele pauline sunt si unele lucruri „cu anevoie de înteles”, pe care unii eretici le rastalmaceau, între care erau, desigur, cele privitoare la evenimentele eshatologice, despre care tocmai vorbise Apostolul Petru în epistola sa.

Atragând atentia cu toata gravitatea asupra abuzului de rastalmacire si de falsificare a Scripturilor, sau chiar a nascocirilor facute de ereticii tuturor veacurilor, Sfântul Petru a pus mai înainte (I, 20) principiul de ermeneutica biblica, dupa care interpretarea Scripturilor inspirate nu poate fi lasata la înțelegerea „dupa capul fiecaruia”, condamnând deci interpretarea individualista si arbitrara (care a devenit mai târziu un principiu în protestantism). Iar aici se deduce din acel principiu pus de el (I, 20) ca tâlcuirea corecta a Scripturilor n-o poate da decât Biserica, fiindca ea își are normele si principiile ei exegetice sau de ermeneutica, de care se calauzeste.

Consecintele dezastruoase ale liberei interpretari, se vad în crestinismul pulverizat astazi într-o puzdelie de diviziuni, zise culte, secte si denominatiuni care au rupt unitatea Bisericii si pe cea spirituala a neamului, toate folosindu-se de aceeasi Sfânta Scriptura, dar interpretata liber, dupa capul si bunul plac al fiecaruia.”Si astfel cu Sfânta Lege scrisa, în loc sa fie oameni ai Legii, devin ai faradelegii”. Previziunile Apostolului s-au adeverit cu prisosinta, de aceea trebuie tinute în seama sfaturile lui si respectat principiul exegetic stabilit de el.

În ultimele doua versete (17 si 18), care constituie **epilogul epistolei**, Apostolul avertizeaza din nou pe cititori despre pericolul rătăcirii de la adevarul mântuitor si al parasirii Bisericii. Folosind procedeul sau antitetic, ca si în prima epistola, el formuleaza îndemnul mai întâi (în vers. 17) sub forma negativa: „sa nu lase indusi în ratacire” sau ademeniti de eretici, „ca sa nu cada din harul în care sunt întariti „; iar în versetul 18, în chip pozitiv le cere sa rămână în credinta, adica „sa creasca necontentit în harul si cunostinta lui Hristos”, cuvinte care „rezuma întreg cuprinsul epistolei si indica scopul ei”. Epistola se încheie cu o doxologie finala: „A Lui (adica a Domnului Hristos) este slava, acum si în ziua veacului! Amin” (v. 18).

Expresia aceasta” în ziua veacului” nu apare în Noul Testament decât aici. Ea poate însemna simplu „vesnicia”; sau se refera special la ziua Domnului (III, 7.10), care va deschide usa eternitatii. Ea ne prezinta eternitatea sub imaginea unei zile fără noapte si fără sfârșit; este aceea în care „slava lui Dumnezeu” lumineaza si facia ei este Mielul (Apoc. XXI, 23; XXII, 5).

EPISTOLELE SFÂNTULUI IOAN

Limba și stilul. Epistola a fost scrisă, ca de altfel și celelalte cărți ale Noului Testament, în dialectul comun al limbii grecești, care cucerise, de peste două secole, toate ținuturile mai de seamă din cuprinsul imperiului roman.

Limba ei poartă caracteristicile de stil și de vocabular ale Evangheliei IV-a: aceeași structură a frazelor, aceleași procedee de compunere, aceleași paralelisme în structura ideilor, același stil simplu, același ton sententios și aforistic, care denotă temperamentul, gândirea, simțirea și graiul unui om care a trăit în apropierea Mântuitorului, care a meditat îndelung asupra faptelor și cuvintelor Domnului, care se bucura de stima și de ascultarea tuturor credincioșilor.

Limba greacă în care scrie este corectă din punct de vedere gramatical, dar are un pronunțat colorit ebraic. Frazele sunt scurte, alcătuite din propoziții legate prin conjunctia *Kai*. Gândirea autorului se mișcă după regulile paralelismului poeziei ebraice. Sfântul Ioan Evanghelistul este un mistic, care da cuvintelor celor mai simple un înțeles profund și inepuizabil. Se repetă adesea, dar evita monotonia, deoarece de fiecare dată adaugă noi idei și nuanțe. Ca și în Evanghelia a IV-a, se distinge prin maiestatea extraordinară a conceptelor și prin simplitatea limbajului. Autorul vorbește aici cu o autoritate indiscutabilă: numai un apostol, și un apostol înaintat în vârstă, putea să ia acest accent, care este în același timp calm și nobil, puternic și solemn. Nu încerca să argumenteze, să convingă; el se mulțumește să expună, și fiecare din propozițiile sale pare să zică: Acesta este adevărul, și cel care vi-l vesteste știe că „marturia lui este adevărată” (In. XXI, 24).

Epistola I Ioan cuprinde cinci capitole. Se deschide cu un scurt **prolog (cap. 1, 1-4)**, în care indică tema despre care va vorbi: despre „Cuvântul vieții”, și se încheie cu un epilog (V, 13-21), în care-i povățuiește să se ferească de faptele inspirate de diavol și îndeosebi de nedreptate și idololatrie.

Tratarea propriu-zisă (1, 5 - V; 12) se împarte, după idei, în două secțiuni distincte:

1. Dumnezeu este lumina (cap. 1, 5 - 11) și deci, creștinii trebuie să urmeze pe Domnul Hristos în lumina faptelor bune de iubire pentru semenii, de viață curată și dreaptă credință, ferindu-se de antihristii eretici.

2. Dumnezeu este iubire (cap. III-V, 12) de unde rezultă că semnul adevăratului creștin este iubirea de Dumnezeu și reflexul acesteia, iubirea de aproapele, având de exemplu pe Domnul Hristos. Să ne ferim de învățătorii mincinoși care neagă dumnezeirea lui Hristos. Prin El ținem și poruncile Sale și biruim necazurile lumii.

Cuprinsul epistolei

Prologul (I, 1-4): Marturie despre Cuvântul vieții.

Epistola se deschide printr-un prolog solemn, asemanător celui din Evanghelia a IV-a (In. 1, 1-18). Ea se abate oarecum de la regulile epistolografiei vremii, căci nu ne spune nici cine a scris-o și nu ne indică nici numele destinatarilor; de asemenea, nu cuprinde salutarea introductivă, după obiceiul celor vechi și nici o urare sau binecuvântarea postolică, ca cele mai multe epistole nou-testamentare. Sfântul Ioan Evanghelistul, ultimul supraviețuitor dintre Apostolii Mântuitorului, este atât de sigur de afecțiunea și ascultarea cititorilor, încât nu e nevoie de nici o formulă protocolară pentru a-i face să primească cu bunăvoință atenția la rândurile sale.

Dominat de viziunea tainei dumnezeiești pe care o vesteste și transfigurat în cepe” *ex abrupto*” cele ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile

noastre au pipait despre Cuvântul vietii, aceea va vestim. Si Viata s-a aratat si noi am vazut-o si marturisim si va vestim Viata de veci, care era la Tatal si s-a aratat noua. Ce am vazut si am auzit, aceea va vestim si voua, ca si voi sa aveti împartasire cu noi. Iar împartasirea noastra este cu Tatal și cu Fiul Sau Iisus Hristos. Si acestea vi le scriem, ca bucuria noastra sa fie deplina” (vers. 1-4).

Apostolul se arata, deci, ca martor ocular a ceea ce el le scrie, anume despre „Cuvântul vietii”, adica Domnul Hristos, care era Dumnezeu si viata însasi, din care viata si el s-a împartasit si doreste sa le-o împartaseasca si cititorilor sai. O face din datoria de apostol, ca si ei sa se bucure si pentru ca bucuria lor dimpreuna sa fie deplina. Cu aceasta, autorul anunta tema epistolei: el va vorbi despre Domnul Hristos, Cuvântul etern, Cuvântul vietii, Care S-a întrupat pentru mântuirea oamenilor si S-a aratat în chip lamurit apostolilor Sai.

Se poate usor sesiza paralelismul de idei si expresii între prologul acesta si prologul Evangheliei a IV-a. Dupa aceasta confirmare a istoricitatii Mântuitorului Hristos, Apostolul ne da, în prima parte din tratare, o prima definire a adevaratei religii.

Partea I-a (cap. I, 5 - II)

Dumnezeu este lumina; iar comuniunea cu El ne obliga sa ne comportam ca fii ai luminii Capitolul 1, 5-10: Pazirea de pacat si curatirea de el, daca am pacatuit, prin sângele lui Hristos.

De la început, tendinta epistolei se caracterizeaza ca fiind preponderent de natura practica. Dupa ce a oferit în perspectiva cititorilor sai fericirea eterna de a trai în comuniune cu Tatal si cu Fiul (vers. 3), autorul arata ca aceasta comuniune implica ferirea de pacat. Învatatura ca Dumnezeu este lumina si ca viata crestina trebuie sa oglindeasca, de la un capat la altul, comuniunea cu Dumnezeu, este dezvoltata de catre Sfântul Apostol si Evanghelist Ioan în urmatoarea înlantuire logica:

a). Dumnezeu este lumina, iar crestinii sunt datori sa se comporte ca fii ai luminii: „Si aceasta este vestea pe care am auzit-o de la El si pe care v-o vestim, ca Dumnezeu este lumina si nici un întuneric nu este întru El. Daca zicem ca avem împartasire cu El si umblam în întuneric, mintim si nu lucram adevarul; iar daca umblam în lumina, asa cum El este în lumina, avem împartasire unii cu altii si sângele lui Iisus, Fiul Lui, ne curateste pe noi de orice pacat” (vers. 5-7).

Prin aceste cuvinte, Apostolul enunta mai întâi un principiu dogmatic si dupa aceea scoate dintr-însul concluziile generale pentru viata crestina. Principiul dogmatic este acesta: Dumnezeu este lumina, adica adevar si sfîntenie absoluta.

La fel citim în prologul Evangheliei a IV-a: „În El (Iisus Hristos) era viata si viata era lumina oamenilor. Si lumina în întuneric lumineaza si întunericul n-a cuprins-o... Cuvântul era lumina cea adevarata, care, venind în lume, lumineaza pe tot omul” (In. I, 4.5.9). Concluzia care se desprinde de aici nu poate fi decât una singura: Numai crestinii care stiu ca Dumnezeu este lumina si care s-au curatit de pacat, prin însusirea roadelor Jertfei de pe Golgota, se afla în comuniune intima cu Dumnezeu si au speranta mostenirii celor ceresti.

Cel ce savârseste fapte rele, dovedeste ca nu cunoaste pe Dumnezeu si ia în desert numele de crestin. Între calitatea de crestin si viata pacatoasa, este incompatibilitate absoluta si ireductibila, ca între adevar si minciuna. Cum însa multi crestini traiesc în întuneric, din pricina relei lor conduite, ca sa scape de întuneric, ei trebuie sa constientizeze starea lor de pacatosenie, sa se hotarasca a nu mai savârsi pacatul si sa-si însuseasca harul lui Hristos: „Daca zicem ca pacat nu avem, ne amagim pe noi însine si adevarul nu este întru noi. Daca marturisim pacatele noastre, El este credincios si drept, ca sa ne ierte pacatele si sa ne curateasca pe noi de toata nedreptatea. Daca zicem ca n-am pacatuit, îl facem mincinos si cuvântul Lui nu este întru noi” (vers. 8-10).

Din însemnarile vechilor Parinti si scriitori bisericesci, aflam ca aceste cuvinte sunt îndreptate de catre Sfântul Ioan Evanghelistul împotriva nicolaitilor, eretici care profesau laxismul moral si care, favorizând desfrâul, subminau nu numai disciplina vietii crestine, ci si temeiurile etice ale vietii sociale în genere.

Erezia nicolaita se ivate între crestinii asiatici în jumatatea a doua a veacului Apostolic si se dezvolta apoi în antinomismul gnostic de mai târziu. Ea își trage radacinile atât din pseudo-filozofia

epicureiana, cât și din descompunerea morala a societății antice orientale. Adepții ei sunt, fără nici o excepție, adversari primejdiosi ai Evangheliei și ai obștei creștine. Din felul cum îi combate autorul epistolei de care ne ocupăm, înțelegem că nicolaitii, ca să poată duce și după botez o viață destrăbălată, contestau realitatea păcatului, subestimau gravitatea desfrâului și învățau, ca misticii libertini de mai târziu, că nu se poate cădea din har, așa încât cei eliberați prin harul lui Hristos pot continua să păcătuiască, rămânând totuși creștini.

Dar cuvintele marelui apostol nu privesc numai pe creștinii veacului apostolic, căci nu numai ei sunt datori să se împotrivescă ereziilor și slăbirii bunelor moravuri. Ele se adresează în egală măsură și creștinilor de mai târziu, ca și credincioșilor din zilele noastre, căci și aceștia sunt pândiți în orice moment de primejdia indiferentismului moral. Cel ce vrea să poarte cu vrednicie numele de creștin și să se mântuiască, trebuie să simtă neconținut nevoia de pocăință, dorul de îndreptare, năzuința spre virtute, setea arzătoare spre sfințenie și desăvârșire. După învățătura Apostolului, oricărui credincios îi este deschisă în permanentă calea curățirii de zgura păcatului, prin Sfintele Taine, și calea spre fericirea cerească, prin practica binelui.

Capitolul II: Comuniunea cu Hristos prin păzirea poruncilor divine și îndeosebi porunca dragostei. Ferirea de ispitele și păcatele lumii. Îndepărtarea de antihristi.

Primele două versete continuă ideea din capitolul precedent. Apostolul reia îndemnul către cititorii săi de a evita păcatul. Dacă totuși am săvârșit păcatul, avem mijlocitor către Tatăl pe Mântuitorul Hristos, care s-a adus „jertfa de ispășire pentru păcatele noastre” și „nu numai pentru ale noastre, ci și ale lumii întregi” (vers. 1-2). Pentru a rămâne însă în comuniune cu Domnul Hristos, credincioșii sunt datori să păzească poruncile divine și mai cu seamă porunca dragostei față de aproapele: „Și întru aceasta știm că L-am cunoscut, zice Apostolul, dacă păzim poruncile Lui. Cel ce zice: L-am cunoscut, dar poruncile Lui nu le păzește, mincinos este și adevărul nu este întru el. Iar cine păzește cuvântul Lui, întru acela cu adevărat dragostea lui Dumnezeu este desăvârșită. După aceasta cunoaștem că suntem întru El” (vers. 3-5).

Dragostea față de aproapele este „porunca veche”, există și în Vechiul Testament (Lev. XIX, 16-18 și 33-34), dar avea un caracter restrâns, iubeau numai pe acei de un neam cu ei și îmbracase practic forma sovinișmului național și religios. Mântuitorul a extins obligativitatea acestei porunci asupra tuturor oamenilor și a făcut din împlinirea ei suprema dovadă a urmării Sale.

Cel ce uraste pe fratele său, se mentine în întuneric, în păcat, iar cel care îl iubeste vietuiește în lumina: „Iubiților, nu va scriu porunca nouă, Ci o porunca veche pe care o aveți de la început. Și totuși, va scriu porunca nouă... Cine zice că este în lumina și pe fratele său îl uraste, acela este în întuneric până acum. Cine iubeste pe fratele său rămâne în lumina și sminteala nu este în el. Dar cel ce uraste pe fratele său este în întuneric și umbla în întuneric și nu știe încotro se duce, pentru că întunericul a orbit ochii lui” (vers. 7-11).

Unnează o paranteză (vers. 12-14), arătând că toți, bătrâni și tineri, au primit harul divin, au fost botezați, au primit iertarea păcatelor și trebuie să rămână mai departe așa. Unirea cu Hristos și vietuirea cu El se mentine, continuă Apostolul, prin păzirea de ispitele și păcatele lumii. Aceste păcate patrund în sufletul omului prin trei cai: pofta trupului, adică senzualitatea; pofta ochilor sau iubirea de avuție și lăcomia, precum și trufia vieții, adică mândria. Acestea vin de la lume cu poftele ei, care sunt însă trecătoare, „dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac” (vers. 15-17).

Creștinii trebuie să se păzească nu numai de ispitele care-i pândesc din afara Bisericii, adică din lume, ci și de primejdia ascunsă a ereziilor care se cuibăresc adesea chiar între ei. În preajma Parusiei Domnului va apărea Antihrist, însă, într-un sens mai larg, antihristi există în toate timpurile, adică ereticii, care sunt oamenii lui satan și care tagaduiesc dumnezeirea Mântuitorului.

Cei care neagă dumnezeirea Mântuitorului sunt împotriva lui Dumnezeu-Tatăl: „Copiii mei, zice Apostolul, este ceasul de pe urmă, și precum ați auzit că vine Antihrist, iar acum mulți antihristi s-au arătat, de aici cunoaștem că este ceasul de pe urmă. Dintre noi au ieșit, dar nu erau dintre ai noștri, căci de-ar fi fost dintre ai noștri ar fi rămas cu noi; ci ca să se arate că nu sunt toți

dintre ai nostri, de aceea au iesit... Cine este mincinosul, daca nu cel ce tagaduieste ca Iisus este Hristos? Acesta este antihrist, care tagaduieste pe Tatal si pe Fiul. Oricine tagaduieste pe Fiul nu are nici pe Tatal; cine marturiseste pe Fiul are si pe Tatal” (vers. 18-23).

În ultimul deceniu al veacului apostolic, Antihrist lucreaza între crestinii din Asia proconsulara prin ereticii timpului. Pe nicolaiti Sfântul Ioan Evanghelistul i-a avut în vedere, puțin mai sus, în legatura cu îndemnul repetat dat cititorilor epistolei de a se pazi de pacate, pentru ca nicolaitii recomandau libertinajul moral. In textul de fata îi are în vedere pe cerintieni, ebioniti si docheti, care într-un fel sau altul tagaduiau dumnezeirea Mântuitorului si unirea ipostatica dintre cele doua firi: divina si umana ale Domnului nostru Iisus Hristos.

Împotriva unor astfel de rataciri de la dreapta credinta, Apostolul arata deci cititorilor sai ca tagaduirea divinitatii Cuvântului întrupat, adica a Domnului Hristos, antreneaza de la sine ruperea comuniunii cu Dumnezeu-Tatal si de aceea le porunceste sa ia aminte la pericolul doctrinar ce-i pândește. Ei trebuie sa se mentina în credinta dreapta, pe care au primit-o o data cu ungerea cu Sfântul Mir (II, 20 si 27), caci numai astfel vor putea întâmpina cu constiinta curata Parusia Domnului (vers. 24-29).

Partea a II-a (cap. III – 1-12) Dumnezeu este iubire.

La iubirea divina, crestinul este dator sa raspunda cu iubire fata de Dumnezeu si fata de aproapele. „Dumnezeu este iubire”, aceasta este ideea dominanta a acestei parti a doua a epistolei, în care cuvântul „dragoste” (sau iubire) este folosit de 16 ori, cuvântul „a iubi” de 25 de ori si adjectivul „iubit” de sase ori. Învatatura aceasta, dogmatica si morala, Apostolul o dezvolta, pe capitole, dupa cum urmeaza:

Capitolul III: Ferirea de pacat si iubirea de aproapele.

Marea binefacere daruita crestinilor de Dumnezeu, de a-L cunoaste, de a trai în comuniune cu El si a ne numi fii ai Sai dupa har, nu se poate realiza decât prin ferirea de pacat si prin iubirea aproapelui. Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu dupa fire, fiind nascut din veci din Tatal; noi suntem fii adoptivi ai lui Dumnezeu, dupa har. Din dragoste nemarginita, Dumnezeu ne da harul Sau si ne înfiaza: „Vedeti ce fel de iubire ne-a daruit noua Tatal, zice Apostolul, ca sa ne numim fii ai lui Dumnezeu, si suntem. Pentru aceea lumea nu ne cunoaste, fiindca nu L-a cunoscut nici pe El” (vers. 1).

Nadejdea la care ne da dreptul aceasta calitate de fii ai lui Dumnezeu ne îndeamna sa fugim de pacat si sa traim în curatie. Dumnezeu este drept si noi trebuie sa fim drepti. Pacatul este de la diavolul, iar Mântuitorul a distrus puterea diavolului si cine este fiu al lui Dumnezeu nu trebuie sa devina fiul diavolului, slujind pacatului: „Si oricine si-a pus în El nadejdea, acesta se curatește pe sine, asa cum Acela curat este. Oricine faptuieste pacatul savârsește si calcarea Legii, caci pacatul este calcarea legii. Si voi stiti ca El S-a aratat ca sa ridice pacatele si pacat în El nu este. Oricine ramâne întru El nu pacatuiește; oricine pacatuiește nu L-a vazut, nici nu L-a cunoscut” (vers. 3-6).

Prin aceste cuvinte, Sfântul Ioan are în vedere pe ereticii nicolaiti si gnostici în genere, care puneau pret pe cunoasterea teoretica a adevarurilor religioase, dar se complceau, practic, în mocirla tuturor pacatelor. Acestia uitau, sau ignorau ca pacatul este o calcare a voii divine, o faradelege, o ofensa adusa Mântuitorului si operei Sale rascumparatoare. Cei ce pacatuiesc, considerând pacatul drept fapta indiferenta, se aseamana diavolului si devin fii ai lui; la fel sunt si cei ce nu iubesc pe semenii lor. De aceea Sfântul Apostol Ioan, continuându-si gândul, scrie: „Copiii mei, nimeni sa nu va amageasca. Cel ce savârsește dreptatea este drept, precum Acela drept este. Cine savârsește pacatul este de la diavolul, pentru ca de la început diavolul pacatuiește. Pentru aceasta S-a aratat Fiul lui Dumnezeu, ca sa strice lucrurile diavolului. Oricine este nascut din Dumnezeu nu savârsește pacat, pentru ca samânta lui Dumnezeu ramâne în acesta; si nu poate sa pacatuiasca, fiindca este nascut din Dumnezeu. Prin aceasta cunoastem pe fiii lui Dumnezeu si pe fiii diavolului; oricine nu face dreptate, nu este din Dumnezeu, nici cel ce nu iubeste pe fratele sau” (vers. 7-10).

Cu aceste cuvinte, apostolul previne pe cititorii epistolei sale împotriva iluziei acelor care și închipuiau ca pot fi creștini, continuând a pacătuși și lipsindu-le virtutea iubirii aproapelui. Lipsa de iubire este tot atât de condamnabilă, cât fapta rea însăși, căci și una și cealaltă ne exclud din comuniunea cu Dumnezeu și ne fac fii ai diavolului. Pentru a-și păstra calitatea de fii ai lui Dumnezeu, creștinii trebuie să facă două lucruri: să se ferească de păcat și să iubească, cu iubire fratească, pe semenii lor. Iubirea de aproapele, după exemplul iubirii lui Hristos față de noi oamenii, constituie mijlocul cel mai eficient pentru a intra în comuniune cu Dumnezeu. În contrast cu această iubire, stă ura față de aproapele, păcat asemănător omuciderii: „Pentru că aceasta este vestea pe care ați auzit-o de la început, zice Sfântul Ioan, că să ne iubim unul pe altul. Nu precum Cain, care era de la început viclean și a ucis pe fratele său. Și pentru care pricina l-a ucis? Fiindcă faptele lui erau rele, iar ale fratelui său erau drepte ... Oricine uraste pe fratele său este ucigaș de oameni și știi că orice ucigaș de oameni nu are viața veșnică, dăinuitoare în el” (vers. 12-13, 15).

Modelul desăvârșit al iubirii de oameni este Iisus Hristos, Cuvântul întrupat, care și-a dat viața pentru noi oamenii și ne-a poruncit să facem din actele de iubire fratească cea mai de seamă datorie religioasă. După ce subliniază antagonismul dintre iubire și ură, Apostolul precizează că adevărata iubire de aproapele nu este una sentimentală sau cu vorba, ci practică, adică aceea care se concretizează în fapte: „În această am cunoscut iubirea: că El și-a pus sufletul Sau pentru noi; datori suntem și noi să ne punem sufletele pentru frați. Iar cine are bogăția lumii acesteia și se uita la fratele său care este în nevoie și își închide inima față de el, cum rămâne în acela dragostea lui Dumnezeu? Fiii mei, să nu iubim cu vorba, numai din gura, ci cu fapta și cu adevărul” (vers. 16-18).

În încheierea capitolului III, Sfântul Ioan insistă încă o dată asupra necesității iubirii, ca virtute caracteristică vieții celei noi în Hristos, și asupra datoriei de a pazi poruncile lui Dumnezeu (vers. 23-24).

Capitolul IV: Pazirea de învățătorii mincinoși și despre iubirea față de Dumnezeu și față de semenii noștri.

Creștinii sunt datori, învăța Apostolul, să se păzească de duhurile amăgitoare, demascând falsele harisme, semne, minuni și profetii. În lume sunt oameni feluriti, duhuri felurite, lucruri și fenomene diferite. Adesea minciuna încearcă să treacă drept adevăr, raul drept bine, diabolicul drept dumnezeiesc. Mântuitorul însuși ne-a prevenit împotriva falsilor profeti (Mt. XXIV, 23-26). Sfântul Apostol Pavel, la rândul său, a cerut tesalonicenilor să verifice toate harismele înainte de a le da crezare (I Tes. V, 19-21), iar pe corinteni i-a avertizat că uneori „satan însuși se prefacă în înger de lumină”, iar „slujitorii lui în slujitorii dreptății”, numai că să amagească pe cei aleși (II Cor. XI, 14-15).

Pentru identificarea ereticilor care produceau uneori minuni, profetii și semne diabolice, cu pretenția că ele ar fi divine, Sfântul Ioan Evanghelistul da cititorilor epistolei sale un criteriu suveran de control și verificare. Acest criteriu este, pentru creștinii din vremea sa și din totdeauna, atitudinea față de dogma hristologică. Oricine marturisește divinitatea Mântuitorului Hristos este de la Dumnezeu, iar cine o neagă este antihrist. Aluzie evidentă la ereticii cerintieni, docheti și ebioniti, care și făcuseră apromisiile în jumătatea din urma a veacului apostolic: „Iubitilor, nu dați crezare oricărui duh, zice Apostolul, ci ispiți duhurile de sunt de la Dumnezeu, fiindcă mulți prooroci mincinoși au ieșit în lume. În această să cunoașteți duhul lui Dumnezeu: orice duh care marturisește pe Iisus Hristos, venit în trup, este de la Dumnezeu. Și orice duh, care nu marturisește pe Iisus, nu este de la Dumnezeu, ci este duhul lui antihrist, despre care ați auzit că vine și acum este chiar în lume” (vers. 1-3).

Apoi Apostolul revine asupra unei idei fundamentale din epistola sa: datoria creștinului de a iubi pe Dumnezeu și pe aproapele său. Dumnezeu este iubire, afirmă el. El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Sau în lume, care S-a jertfit și ne-a răscumplat pe noi, spre a ne darui viața veșnică. Și noi trebuie să-L iubim și să stăm într-o neînțetată comuniune cu El. În acest mod îl cunoaștem,

într-adevar, nu printr-o cunoastere rece, ci iubindu-L si mentinându-ne în credinta adevarata, prin care marturisim dumnezeirea Sa: „Cel ce nu iubeste, zice Apostolul iubirii, n-a cunoscut pe Dumnezeu, caci Dumnezeu este iubire. Întru aceasta s-a aratat dragostea lui Dumnezeu catre noi, ca pe Fiul Sau cel Unul - Nascut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viata sa avem. În aceasta este dragostea, nu fiindca noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindca El ne-a iubit pe noi si a trimis pe Fiul Sau jertfa de ispasire pentru pacatele noastre. Iubitorilor, daca Dumnezeu astfel ne-a iubit pe noi, si noi datori suntem sa ne iubim unul pe altul... Si noi am cunoscut si am crezut iubirea, pe care Dumnezeu o are catre noi. Dumnezeu este iubire si cel ce ramâne în iubire ramâne în Dumnezeu si Dumnezeu ramâne întru el... În iubire nu este frică, adaugă Apostolul, ci iubirea desăvârșită alungă frica, pentru ca frica merge alaturi cu pedeapsa, iar cel ce se teme nu este desăvârșit în iubire. Noi iubim pe Dumnezeu, fiindca El ne-a iubit cel dintâi” (vers. 8-11, 15-16, 18-19).

Iubirea de Dumnezeu se arata în iubirea semenilor nostri, caci nu putem zice ca iubim pe Dumnezeu, daca urâm pe fratele nostru: „Daca zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele sau îl uraste: mincinos este! Pentru ca cel ce nu iubeste pe fratele sau pe care-l vede, nu-L poate iubi pe Dumnezeu pe Care nu-L vede” (vers. 20).

Capitolul V: Credinta, Însufletita de dragoste, ne da forta necesara de a împlini poruncile dumnezeiesti.

Criteriile adevaratei pietati sunt, dupa învatatura Apostolului, pastrarea dreptei credinte, iubirea de Dumnezeu si de aproapele si paza poruncilor lui Hristos: „Oricine crede ca Iisus este Hristos, este nascut din Dumnezeu, si oricine iubeste pe Cel care a nascut, iubeste si pe Cel ce S-a nascut din Acesta. Din aceasta cunoastem ca iubim pe fiii lui Dumnezeu, daca iubim pe Dumnezeu si împlinim poruncile Lui. Caci dragostea de Dumnezeu aceasta este: Sa pazim poruncile Lui; si poruncile Lui nu sunt grele” (vers. 1-3).

Obiectul credintei noastre este, deci, mesianitatea si dumnezeirea lui Iisus Hristos, iar aceasta credinta constituie cea dintâi conditie pentru dobândirea calitatii de fiu al lui Dumnezeu; cea de a doua este paza poruncilor Lui. Credinta noastra în Iisus Hristos se întemeiaza pe marturii demne de toata încrederea: marturia Tatalui, care la Botez a adeverit dumnezeirea si mesianitatea lui Iisus Hristos; pe marturia Sfântului Duh, care la Botez s-a coborât asupra lui Iisus Hristos în chip de porumbel si s-a salasluit la Cincizecime asupra Apostolilor, în chip de limbi de foc; si pe marturia tuturor acelora care au însoțit pe Domnul în timpul activitatii Sale pamânesti, inclusiv marturia celor ce L-au rastignit si au vazut minunile petrecute cu prilejul mortii Sale trupesti.

În epistola, aceste idei sunt formulate astfel: „Acesta este cel care a venit prin apa si prin sânge: Iisus Hristos. Nu numai prin apa, ci prin apa si prin sânge; si Duhul este cel ce marturisește, caci Duhul este adevarul. Caci trei sunt care marturisește (în cer: Tatal, Fiul si Duhul Sfânt, si acesti trei una sunt; si trei sunt care marturisește pe pamânt). Duhul si apa si sângele, si acesti trei marturisește la fel. Daca primim marturia oamenilor, marturia lui Dumnezeu este mai mare, ca aceasta este marturia lui Dumnezeu: ca a marturisit pentru Fiul Sau” (vers. 6-9).

Din aceste cuvinte, cititorii epistolei trebuie sa înțeleaga ca dumnezeirea și mesianitatea lui Iisus Hristos s-au adeverit mai ales la Botez (prin apa), pe Cruce (prin sânge) si la Cincizecime (prin Duhul Sfânt), ca si în toata viata istorica a Fiului lui Dumnezeu, care se prelungeste tainic în activitatea teandrica a Bisericii si în credinta marturisita de crestini pâna la sfârșitul veacurilor (vers. 10-12). Cei ce cred în Iisus Hristos posedă în ei însisi marturia adevarului dumnezeiesc, îl experimenteaza continuu si se bucura de certitudinea cunoasterii lui Dumnezeu. Datorita comuniunii prin har, credinta si fapte cu Logosul întrupat, ei au într-însii viata cea adevarata si vesnica, viata care lipsește cu desăvârșire ereticilor si celor ce se robesc pacatelor.

Apostolul încheie ideea aceasta prin cuvintele: „Cine crede în Fiul lui Dumnezeu are aceasta marturie în el însusi... Iar marturia este aceasta, ca Dumnezeu ne-a dat viata vesnica si aceasta viata este întru Fiul Sau. Cel ce are pe Fiul are Viata; cel ce nu are pe Fiul lui Dumnezeu, nu are viata” (vers. 10-12). Aceste cuvinte amintesc în acelasi timp ideea fundamentala expusa în prologul

epistolei: Dumnezeu este viata; ele completeaza, totodata, în chip perfect, ca o concluzie, minunata trilogie: Dumnezeu - viata; Dumnezeu -lumina; Dumnezeu - iubire, care strabate, ca ecoul unei marturisiri de credinta si ca refrenul unui imn, întreaga expunere. Cu aceasta, cuprinsul propriu-zis al scrierii se încheie.

Epilogul (V, 13-21): Puterea rugaciunii.

Apostolul arata mai întâi cititorilor scopul pe care l-a avut, scriindu-le aceasta epistola: sa mentina dreapta credinta în dumnezeirea Domnului Hristos, ca sa aiba viata vesnica (vers. 13; comp. si Ioan XX, 31). El aminteste apoi despre eficacitatea rugaciunii alcatuita cu cereri conforme cu voia lui Dumnezeu si recomanda în mod special rugaciunea pentru îndreptarea pacatosilor: „Acestea am scris voua, care credeti în numele Fiului lui Dumnezeu, ca sa stiti ca aveti viata vesnica. Si aceasta este încrederea ce avem catre El ca, daca cerem ceva dupa vointa Lui, El ne asculta. Si daca stim ca El ne asculta ceea ce îi cerem, atunci stim ca dobândim cererile pe care I le-am cerut. Daca vede cineva pe fratele sau pacatuind - pacat nu de moarte - sa se roage, si Dumnezeu va da viata acelui frate, anume celor ce nu pacatuiesc de moarte. Este si pacat de moarte; nu zic sa se roage pentru asa pacat” (vers. 13-16).

Pacate de moarte sunt acelea care ne lipsesc de harul divin si ne aduc osânda cea vesnica. Morala crestina numara între acestea: cele sapte pacate capitale, pacatele împotriva Duhului Sfânt si pacatele strigatoare la cer.

Apostolul nu ne interzice sa ne rugam si pentru cei ce savârsesc asemenea pacate, dar nici nu ne recomanda o astfel de rugaciune. Aceasta, nu din cauza ca pacatele de moarte n-ar putea fi iertate de Dumnezeu, ci pentru ca autorii lor se împietresc singuri în starea de nepocainta, opunând harului divin propria lor împotrivire. Dupa parerea comentatorilor, Sfântul Ioan are în vedere mai ales pacatele împotriva Duhului Sfânt, despre care însusi Mântuitorul a spus ca „nu se vor ierta nici în veacul de acum, nici în cel ce va sa fie” (Mt. XII, 31-32).

Asemenea pacate caracterizau pe ereticii de care a fost vorba mai sus. Iudeii care refuzau sa se converteasca si pagânii ostili predicii apostolice, ca si toti adversarii Bisericii lui Hristos, care tagaduiau adevarurile credintei crestine, desi ele erau confirmate de cei mai autentici martori si de numeroase minuni.

Nicolaitii se încredeau peste masura în harul divin si ca atare își îngaduiau sa pacatuiasca, socotind ca Dumnezeu, care este bun si milostiv, îi va ierta, făcând astfel din credinta lor nesocotita un izvor de pacat. Cerintienii, dochetii si ebionitii lepadau credinta în mesianitatea si dumnezeirea Domnului Hristos, apropiindu-se cu totul de apostazie. Toti acestia se despartisera, prin faptele lor rele, de comuniunea cu Hristos, nu mai apartineau Trupului tainic al Domnului, adica Bisericii, ci devenisera, din vina lor, uneltele lui Antihrist. Pentru unii ca acestia, rugaciunile erau nefolositoare.

Cu toate acestea, crestinii n-au încetat niciodata sa se roage pentru îndreptarea si convertirea tuturor nelegiuitilor, pentru ca, drept vorbind, numai Dumnezeu stie care pacatosi sunt incapabili de îndreptare si care nu. Rugaciunile constituie, în crestinism, un apostolat permanent, vast si nelimitat.

La apostolatul rugaciunii, trebuie sa adaugam însa si efortul direct pentru întoarcerea pacatosilor (Iacov V, 20), aducându-i pe cei gresiti la scaunul de duhovnicie, adica la taina Spovedaniei sau Marturisirii.

Epistola se încheie printr-o recapitulare sintetica a celor trei idei dogmatice si morale expuse în ansamblul epistolei: pacatul este incompatibil cu calitatea de fiu al lui Dumnezeu; iubirea de Dumnezeu este incompatibila cu iubirea lumii; slujirea lui Dumnezeu este incompatibila cu orice fel de împlinire a voii diavolului, cu orice actiune izvorâta din nesocotirea învățaturii crestine (vers. 18-20). Ultimele cuvinte: „Fiilor, paziti-va de idoli” (vers. 21) sunt o punere în garda împotriva idololatriei, primejdie permanenta în veacul apostolic si mai ales în regiunile asiatice din jurul Efesului, unde sincretismul religios era în floare si încerca sa faca o funesta concurenta Crestinismului.

Epistolele a doua si a treia ale Sfântului Apostol Ioan

1. Autorul si autenticitatea. Cele mai mici scrieri nou-testamentare sunt epistolele sobornicesti a II-a si a III-a ale Sfântului Apostol Ioan. Ele apartin Apostolului Ioan, desi nu se numeste la începutul lor cu numele sau propriu, ci cu acela de: Prezbiterul, bătrânul sau preotul, cu care era cunoscut în general de pastoritii sai. Marturiile externe în privinta autenticitatii lor sunt mai putine, deoarece sunt foarte mici si prezinta un interes doctrinar scazut. Totusi au fost cunoscute de Sfantul Policarp al Smirnei, exista în vechile traduceri - siriaca si latina, le semnaleaza fragmentul Muratori. Sfantul Irineu si Clement Alexandrinul le comenteaza, iar Sfântul Ciprian face referire la II Ioan (vers. 10-11) cu formula de introducere: „Ioan Apostolul a zis în epistola sa”. Eusebiu al Cezareii le situeaza între cele antilegomena, însa din alte pasaje din scrierile lui se vede ca, personal, le privea ca autentice. Începând cu Sfântul Atanasie cel Mare, Grigorie de Nazianz si Fericitul Augustin, întreaga traditie crestina afirma originea lor ioaneica.

Din cuprinsul lor se vede ca se aseamana foarte mult cu Evanghelia a IV-a si epistola I Ioan. Exista o serie de expresii specifice scrierilor ioaneice: „a umbla în adevar”, „a avea pe Dumnezeu”, „a-L vedea pe Dumnezeu”; apoi îndemnul repetat la iubire si pazirea de ereticii care negau dumnezeirea Fiului Hristos. Constatam, de asemenea, ca autorul lor se bucura de o autoritate deosebita nu numai în comunitatea sa de resedinta, ci si în alte comunitati, asa ca si pe crestinii de acolo îi considera ca pe fiii sai (III Ioan, 4).

El își atribuie dreptul de a stabili daca cineva umbla sau nu în adevar (II, 4; III, 2-3.12); de a da porunci în legatura cu atitudinea fata de eretici (II, 10-11); le trimite misionari crestini si se considera pe sine ca judecator al lor (III, 10).

Toate acestea arata autoritatea deosebita de care se bucura. S-a obiectat uneori împotriva autenticitatii acestor epistole pornind de la titlul de „O Presbiteros” (Vulgata: senior), pe care autorul si-l ia la începutul lor; însa acest titlu garanteaza mai degraba originea lor apostolica, caci el indica, prin el însusi, autoritatea mare, parinteasca de care se bucura Sfantul Ioan. Cum deja am mai semnalat (privitor la I Ioan), ucenicii Apostolului în Asia au început sa-l numeasca familiar si respectuos „Bătrânul” – prin excelenta, din cauza vârstei sale înaintate si a caracterului patriarhal al pastoririi sale; si acest nume a devenit putin câte putin atât de frecvent, încât Sfantul Ioan îl folosea el însusi pentru a se desemna, dupa cum în Evanghelia sa își ia titlul de „ucenicul iubit”, sub care este usor sa-I recunoastem. În tot cazul, un falsificator nu s-ar fi gândit niciodata sa se numeasca astfel.

2. Destinatarii epistolelor. Epistola a doua este adresata „alesei doamne si fiilor ei”, iar a treia „lui Gaius cel iubit”. Aceasta înseamna, dupa parerea exegetilor, ca „aleasa doamna” este una din Bisericile însemnate din Asia proconsulara si credinciosii ei, iar „Gaius” un oarecare credincios dintr-o comunitate crestina, al carei conducator: Diotref nu-i dadea ascultare Apostolului. Numele localitatii nu se poate identifica. S-a discutat mult daca cuvintele: „bătrâna doamnă” trebuie socotite numele unei persoane si daca epistola a fost adresata astfel unei matroane romane si fiilor ei, sau daca prin aceste cuvinte Apostolul a avut în vedere o comunitate crestina. Din cuprinsul epistolei rezulta ca Apostolul s-a adresat nu unei persoane anumite, ci unei comunitati. Dupa cum Hristos este numit KIRIOS, Domnul, tot astfel si Biserica - Trupul tainic al Domnului - este numita (metaforic) Doamna, între ea si Hristos existând, pe plan spiritual, legaturi de iubire ca între „mire si mireasa” (Efes. V, 22-23; comp. si Apoc. XXI, 9). Cuprinsul epistolei, prin caracterul sau mai degraba general, decât individual, cu îndemnuri de principiu, confirma opinia aceasta. În plus, din ultimul verset (13): „te imbratiseaza fiii surorii tale celei alese” ar rezulta ca în aceeasi familie doua surori ar fi primit aceasta denumire foarte rara.

3. În cecece priveste scopul, în epistola a doua Apostolul îi îndeamna pe cititorii sai sa mentina dreapta credinta si sa sporeasca în ea si în dragostea crestina, iar pe de alta parte sa se fereasca de ereticii care tăgăduiau întruparea Domnului Hristos (vers. 7-9). Cum diversii eretici, mai ales dochetii si cerintienii, negau realitatea acestei dogme fundamentale, Sfantul Ioan invita pe

credinciosi sa rupe orice relatii particulare cu ei, spre a nu avea parte în nici un fel la vinovatia lor (vers. 10).

A treia epistola este adresata unui bun crestin cu numele Gaius (vers. 1), membru al unei comunitati crestine destul de îndepartate de orasul unde Sfântul Ioan își avea atunci domiciliul. Acest om generos acordase, de curând, ospitalitate mai multor misionari crestini aflati în trecere prin localitate a lui de resedinta (vers. 3 si 5), si acestia, reveniti lângă Apostol, facusera în chip solemn elogiul gazdei lor în fata întregii Biserici (vers. 6). Cum acestia porneau din nou sa predice Evanghelia si trebuiau sa-l revada pe Gaius (vers. 6-7),

Sfântul Ioan îi însarcina sa-i duca aceasta scrisoare. Alcatuind-o, Apostolul își propunea deci, mai întâi, sa multumeasca lui Gaius si sa-l încurajeze sa primeasca totdeauna bine pe misionarii lui Hristos. În plus, cum Diotref, conducatorul Bisericii de care apartinea Gaius, nu recunostea autoritatea suprema a Sfântului Ioan si refuza sa primeasca pe cei care erau în comuniune cu el, autorul avea ca scop sa blameze conduita acestuia în fata întregii comunitati (vers. 9-10).

4. Timpul si locul scrierii. În epistole nu se arata locul si timpul când au fost scrise. Din traditie, stim însa ca Apostolul si-a petrecut partea ultima a vietii sale în Efes. Aceste epistole au fost scrise, asadar, catre sfârșitul vietii marelui Apostol, în jurul anilor 96-100 si anume din orasul Efes.

Cuprinsul epistolei a doua.

Epistola II Ioan cuprinde un singur capitol, si anume 13 versete. Se deschide cu un prolog (vers. 1-3), alcatuit din adresa si salutarea introductiva: „Batrânul, catre aleasa Doamna si catre fiii ei, pe care îi iubesc... Har, mila, pace fie cu voi de la Dumnezeu - Tatal și de la Iisus Hristos, Fiul Tatalui, întru adevar si iubire!” (vers. 1-3). Autorul se prezinta, cum vedem, cu numele de: presbiterul care indica nu numai o vârsta înaintata, ci si autoritatea morala. El trimite „alesei doamne”, adica uneia din Bisericile crestine din Asia proconsulara si credinciosilor ei „har si mila de la Dumnezeu”, aratându-si bucuria pentru dreapta lor credinta.

Intrând în cuprinsul epistolei (vers. 4-13) își exprima satisfactia pentru credinta puternica a comunitatii respective, îndrumându-i sa progreseze în ea. Insista asupra poruncii stiute a iubirii aproapelui si a credintei în Hristos (vers. 5-6). Este de datoria sa sa le aminteasca ca s-au ivit multi amagitori care tagaduiesc dumnezeirea Domnului Hristos (vers. 7-8). Acestia sunt adeptii lui Antihrist (vers. 7). Sa se pazeasca a primi asemenea învățatura, caci aceasta înseamnă depărtarea de Dumnezeu, a cadea din har si a-si pierde mântuirea. Sa se fereasca de asemenea eretici si chiar de salutul lor, caci aceasta ar însemna ca-i aproba si se fac partasi ereziei lor (vers. 10-11). Ar mai avea a le scrie multe, dar doreste sa le împartaseasca, când îi va vedea, prin viu grai (vers. 12-13).

Cuprinsul epistolei a treia.

Epistola III Ioan are, de asemenea, un singur capitol, cu 15 versete. Se deschide cu un scurt prolog (vers. 1-2), care cuprinde adresa si o salutare afectuoasa. Sub acelasi nume: „Batrânul”, Apostolul trimite „iubitului sau Gaius” sanatate si își exprima bucuria sufleteasca în legatura cu faptul ca acesta ajuta pe misionarii crestini care trec prin comunitatea lor. Este un gest frumos, caci crestinii misionari nu pot apela la pagâni, chiar de le-ar fi si rude, iar crestinii sunt datori sa-i ajute, făcându-se co-partasi la întarirea si raspândirea învățaturii crestine (vers. 3-8).

Mai departe (vers. 9-10), el arata motivele epistolei sale. A mai scris, în acest sens, bisericii respective, dar Diotref - probabil conducatorul bisericii - n-a vrut s-o primeasca si s-o citeasca. El îl defaima pe Apostol, nu-i primește autoritatea, si nici pe misionarii crestini, iar pe cei care voiesc sa-i primeasca, nu-i lasa si îi da afara din biserica (vers. 10). Apostolul anunta ca va veni si-l va judeca dupa purtarea sa urâta. Gaius sa urmeze si pe viitor buna sa purtare si Dumnezeu îl va rasplati (vers. 11).

Cât despre Dimitrie - nu stim cine este (poate un membru de seama al comunitatii, sau purtatorul epistolei), si fapta sa este laudabila, în legatura cu misionarii, caci toti acestia marturisesc de bine pentru el. Însusi Apostolul confirma aceste bune referinte (vers. 12). Încheie cu aceleasi cuvinte ca si în epistola a II-a: ar avea multe de scris, dar le va spune când va veni el (vers. 13- 15).

Caracterizare finala. Epistolele II si III Ioan, cele mai mici dintre cartile nou-testamentare, îsi au si ele importanta lor. Ele ne arata grija adâncă a Apostolului de a raspândi si pastra dreapta credinta, pazind-o de eretici. Aici se afirma: dumnezeirea Mântuitorului, negata de eretici (II, 7); pastrarea credintei adevarate (II, 9; III, 3); predania orala (valoarea traditiei; II, 12; III, 13-14).

Ca norme morale se recomanda: ferirea de eretici (II, 10-11); pazirea poruncilor dumnezeiesti, îndeosebi iubirea aproapelui (II, 5); datoria de a ajuta pe misionarii crestini (III, 6-8). Si aceste mici epistole completeaza, deci, învatatura Sfântului Ioan din scrierile anterioare.

EPISTOLA SFÂNTULUI IUDA

1. Autorul și autenticitatea epistolei. Ultima din grupul epistolelor sobornicești în ordinea însemnată autorilor lor în Biserica primară, este epistola Sfântului Iuda. Autorul ei se prezintă pe sine astfel: „Iuda, robul lui Iisus Hristos și frate al lui Iacov” (vers.1).

Sub numele de Iuda întâlnim mai multe persoane în cartile Noului Testament, dintre care și doi dintre Apostolii Domnului: Iuda Tadeul sau Lebeul (Mt. X; 3; Mc. III, 18), numit și Iuda al lui Iacov (Lc. VI, 15; Fapte I, 13); și Iuda Iscarioteanul, cel care L-a vândut. Tot Iuda se numea și unul dintre „fratii Domnului” (Mt. XIII, 55). Iuda Iscarioteanul nu poate fi, în nici un caz, autorul acestei epistole, întrucât el, cum știm, s-a spânzurat după osândirea Domnului (Fapte I, 18). La identificarea autorului epistolei, pot fi luați deci în considerare numai Sfântul Apostol Iuda Tadeul, numit și Iuda al lui Iacov și Sfântul Iuda „fratele Domnului”.

Unii exegeți identifică pe Iuda Tadeul, Apostolul Domnului, cu Iuda „fratele Domnului”. Însă această identificare este greșită, deoarece Evangheliile fac distincție netă între „fratii” și „Ucenicii Domnului” (In. II, 12). Apostolii formau un grup deosebit, strâns atașați de Domnul Hristos și următorii Lui, în timp ce „fratii Domnului”, adică rudele Mântuitorului (fie după Iosif, fie după Sfânta Fecioara Maria), faceau parte din alt grup, care nu credeau în El la început (In. VII, 2-6) și care s-au atașat Apostolilor după Înviere. Dacă autorul acestei epistole ar fi fost unul dintre cei doisprezece, ne-ar fi spus acest lucru de la început, așa cum face Sfântul Pavel și Sfântul Petru în scrierile lor. Chiar și felul cum vorbește el despre Sfinții Apostoli (în vers. 17), la persoana a III-a, ne arată că nu se socotea ca unul dintre ei.

Autorul epistolei este deci Sfântul Iuda, fratele Domnului. El s-a convertit la creștinism curând după învierea Mântuitorului. La începutul epistolei, el se prezintă și ca „frate al lui Iacov”; este vorba, fără îndoială, de Sfântul Iacov, fratele Domnului, conducătorul comunității creștine din Ierusalim, nume bine cunoscut în Biserica primară (Fapte XII, 17; XV, 13; XXI, 18; Gal. II, 9). Și după cum Iacov se numește din modestie, în epistola sa, numai „robul Domnului”, iar nu „frate” al Lui, tot așa și Iuda se prezintă pe sine ca „robul Domnului și frate al lui Iacov”.

Putem presupune că era dintre cei mai tineri - dacă nu cel mai tânăr - dintre „fratii” Domnului, fiindcă în Evangheliile este amintit în locul ultim sau penultim (Mt. XIII, 55; Mc. VI, 3). După convertire, el a luat parte activă la propovăduirea Evangheliei, alături de Sfinții Apostoli și de ceilalți „fratii” ai Domnului (cf. 1 Cor. IX, 5). Despre viața și activitatea sa ulterioară nu știm nimic mai de aproape. Se crede că ar fi răspândit învățătura creștină și în alte țări, îndepărtate de Palestina. Dar izvoarele care arată acest fapt, nu precizează dacă este vorba de el sau de Iuda Tadeul.

În ceea ce privește autenticitatea, această epistolă fiind foarte scurtă și tratând un subiect foarte special, pentru că este îndreptată contra învățătorilor mincinoși, este firesc ca ea să fi fost mai puțin citată. Cu toate acestea, se presupune că Sfântul Petru a folosit-o în epistola sa (2 Petru cap. II). Aflăm apoi urme despre folosirea ei în scrierile lui Clement Romanul, Policarp al Smirnei, Teofil al Antiohiei, Tertulian și alții. De asemenea, fragmentul Muratori o menționează între scrierile canonice. Clement Alexandrinul o comentează, iar Origen o citează sub numele lui Iuda. Eusebiu al Cezareii o înscrie între cartile controversate, dar începând cu jumătatea a doua a secolului IV este admisă de toți reprezentanții tradiției bisericesti de Rasarit și Apus printre cartile canonice.

Din cuprinsul ei se constată că autorul era o persoană bine cunoscută de generația apostolică, deoarece se numește simplu: Iuda. Un falsificator de mai târziu s-ar fi numit cu un nume mai bine cunoscut. Era un iudeu zelos, cunoscând bine istoria poporului iudeu, chiar și literatura sa apocrifa, din care citează. Este adevărat că citatele din literatura apocrifa (vers. 9 și 14), adică din „Înălțarea lui Moise” și „Cartile lui Enoh”, au făcut să i se conteste - de către unii critici - autenticitatea, însă, aceste citate redau numai cugetări biblice, nu exprima un neadevar. Și Sfântul

Pavel se refera adesea la asemenea traditii biblice iudaice pe care le reproduceau si apocrifele, fără ca prin aceasta valoarea scrierilor sale sa scada. Oricum, acestea nu sunt motive spre a se respinge autenticitatea epistolei. Ea apartine lui Iuda, ruda Domnului.

2. Destinatarii epistolei nu sunt desemnati în cuprinsul ei decât prin formula generala: „celor chemati, iubiti intru Dumnezeu - Tatal si pastrati pentru Iisus Hristos” (vers. 1), de unde am putea deduce ca autorul se adreseaza, ca într-o enciclica generala, tuturor crestinilor. Dar faptul ca Iuda se caracterizeaza pe sine ca „frate al lui Iacov”, ne face sa ne gândim ca are în vedere numai pe acei crestini asupra carora Sfântul Iacov a avut o mare autoritate si carora s-a adresat si el cu o epistola, prima noastra epistola soborniceasca.

Anumiti exegeti romana-catolici si protestanti, pe baza asemanarii ce exista între Epistola lui Iuda si Epistola II Petru, socotesc ca ea ar fi fost adresata acelorasi cititori ca si Epistola II Petru, adica crestinilor din Pont, Galatia, Capadocia, Asia si Bitinia (2 Petru III, 1 si 1 Petru I, 1). Însa este putin probabil ca Sfântul Iuda sa fi avut în vedere destinatari atât de îndepartati.

De aceea, în general, exegetii afirma ca el s-a adresat crestinilor din Palestina si din împrejurimi. El s-a simtit îndemnat sa le scrie ca sa nu-i lase” orfani” duhovniceste, dupa moartea fratelui sau.

3. Motivele si scopul scrierii sunt aratate foarte clar în versetele 3-4 si 20-24 din cuprinsul ei. Autorul vazând ca în comunitatile crestine din Palestina, carora li se adreseaza, s-au infiltrat o serie de învatatori mincinosi, le scrie aceasta epistola, cu scopul de a-i feri de influenta acestora si îndemnându-i staruitor sa pazeasca dreapta credinta.

4. Timpul si locul. Din faptul ca Iuda aminteste de diferite pedepse trimise de Dumnezeu peste cei necredinciosi, dar nu si de dărâmarea Ierusalimului, trebuie sa presupunem ca epistola a fost scrisa înainte de anul 70.

De asemenea, având în vedere ca Epistola II Petru, scrisa în primavara anului 67, depinde de Epistola Sfântului Iuda, înseamna ca epistola aceasta a trebuit sa fie scrisa înainte de aceasta data. Si întrucât se presupune ca Sfântul Iuda s-a putut adresa cititorilor sai numai dupa moartea fratelui sau Iacov (anul 62-63), rezulta ca Epistola Sfântului Iuda a fost scrisa între anii 64-66. Epistola a fost scrisa fie în Ierusalim, fie într-o alta localitate din Palestina.

5. Planul. Epistola cuprinde 25 de versete si o putem împarti dupa cum urmeaza: preambulul, vers. 1-4; corpul epistolei, vers. 5-23; concluzia, vers.24-25.

Corpul epistolei are doua subdiviziuni principale: în prima, vers. 5-16, Sfântul Iuda prezice condamnarea exemplara a ereticilor împotriva carora scrie si-i caracterizeaza; în a doua, vers. 17-23, el îndeamna pe cititorii sai sa nu se lase corupti de acesti învatatori mincinosi, ci sa ramâna tari în credinta.

Concluzia consta într-o frumoasa doxologie.

6. Cuprinsul epistolei.

Capitolul 1, 1-25. Îndemn de a lupta pentru dreapta credinta. Pilde din trecut date de Dumnezeu necredinciosilor.

Apostolul- în sens larg - începe epistola, numindu-se si subliniind ca este slujitor al Mântuitorului si frate cu Iacov, episcopul Ierusalimului. Le transmite har, mila si dragoste de la Dumnezeu, îndemnându-i sa pastreze intacta credinta primita, caci s-au strecurat între ei eretici, care neaga dumnezeirea lui Hristos si duc o viata desfrânata (vers.1-4).

Înainte de a-i descrie pe eretici, le aminteste pedepsele cu care Dumnezeu a pedepsit pe anumiti pacatosi, cum îi va pedepsi si pe eretici. Astfel, Dumnezeu a pedepsit pe evrei, dupa robia egipteană pentru necredinta, sa rataceasca în pustie 40 de ani (vers. 5); a pedepsit pe îngerii rai, din cauza neascultării lor, aruncându-i în iad (vers. 6). În sfârșit, locuitorii Sodomei si Gomorei (vers. 7), pentru pacatul lor - împotriva firii - au fost pedepsiti cu distrugerea cetatii lor, prin foc.

Ereticii sunt la fel cu pacatosii descriși, practicând aceleasi pacate: simuleaza profetii mincinoase, nu asculta de Domnul Hristos si hulesc puterea îngerilor buni (vers. 8). Mai departe (vers. 9), autorul arata ca Arhanghelul Mihail când a fost pus de Dumnezeu sa pazeasca mormântul

lui Moise (Deut. XXXIV, 6), spre a nu-l descoperi satan evreilor, iar acestia sa i se închine, idolatrizându-l, acela n-a îndrăznit sa-i spuna lui satan alte cuvinte decât: „Domnul sa te certe”. Relatarea despre Arhanghelul Mihail si satan este luata din cartea iudaica apocrifa „Înalțarea lui Moise”.

În schimb ereticii hulesc puterile îngeresti si neaga autoritatea lui Dumnezeu. Ei se aseamana cu ucigasul Cain (Fac. IV, 8), ucigând prin ratacirea lor sufletele credinciosilor; sunt asemenea cu Balaam, care pentru plata a plecat sa blesteme pe israeliti (Num. cap. XXII - XXIV); sunt razvratitori ca fiii lui Core (Num. XVI; Iuda, vers. 10-11). Sunt lacomi, asemanatori norilor purtati de vânt, ce nu aduc ploaie; ca pomii fără roada, ca valurile marii care scot la mal multe necuratii (vers. 12-13).

Acesti hulitori vor fi pedepsiti de Dumnezeu, la judecata generala, când Domnul Hristos va pedepsi pe toti facatorii de rele si pe eretici. De altfel si Enoh (vers. 14), al saptelea patriarh, a prevazut acest fapt. - Autorul s-a inspirat din cartea apocrifa a lui Enoh. Ereticii sunt cârtitori, cauta sa-si satisfaca poftetele, se umilesc în fata unor oameni mici, pentru interesele lor (vers. 15-16).

De aceea, el sfatuieste pe crestini sa-si aminteasca de predica Apostolilor (vers. 17), care i-au anuntat ca se vor ivi eretici. Sa ramâna tari în credinta si dragoste, asteptând viata vesnica (vers. 18-21). Ca atitudine fata de semenii cazuti în mrejele ereticilor, autorul recomanda ca, pe cei slabi ce sovaie, sa-i mustre cu bunavointa, pe cei care au fost prinsi sa-i smulga cu o atitudine energica; de cei cazuti definitiv sa se apropie cu mila, dar si cu frica, spre a nu se molipsi si ei (vers. 22-23). Epistola se încheie cu o doxologie catre Dumnezeu (vers. 24-25).

7. Caracterizare finala. Se cunoaste judecata foarte exacta a lui Origen: „Iuda a scris o scrisoare care are putine rânduri, dar care este plina de idei viguroase”. Aceasta epistola a fost în chip just comparata cu scrisoarea unui profet. Ea este scurta, viguroasa, cu un stil viu. În ea se condamna viata imorala a ereticilor, egoismul si materialismul lor.

Epistola constituie o calauza pentru crestinii care traiesc în lumea influentelor vatamotoare ale ereticilor din toate vremurile.

APOCALIPSA

Sfantul Ioan Evanghelistul, foarte batrân, retras în Efes, cade și el victima prigoanei. În anii 94-95 el este exilat în insula Patmos. Este trimis acolo pentru a-l izola de pastoritii sai și unde erau trimisi cei socotiți dușmanii periculoși ai statului. Aici, Ioan era foarte îngrijorat de soarta fiilor săi duhovnicești, de persecuțiile ce se îndreptau împotriva lor, de descurajarea unora, de delăsarea altora, de influențele nefaste ale mediului înconjurător. În această situație, în stări de extaz, primește el de la Dumnezeu, prin Iisus Hristos, descoperirea unor taine pe care le va consemna în cartea menită să încheie canonul Noului Testament și, totodată, să-i reconforteze pe creștinii care vor crede că, în ciuda uriaselor și devastatoarelor ofensive ale raului, binele suprem va triumfa prin Iisus Hristos.

Deci, scopul scrierii sale este de a încuraja și întări în credință pe cei slabi, de a demonstra pe cei ratați și de a amenința, cu pedeapsa dumnezeiască, pe adversarii Bisericii, arătându-le tuturor că peste toate adversitățile, creștinismul va ieși biruitor.

Caracteristicile scrierii. Sisteme de interpretare.

Deși este opera celui mai popular autor, în ceea ce privește limba și stilul, și deși este cartea cea mai citită din toată literatura profetică, Apocalipsa Sfântului Ioan nu mai este o scriere pe înțelesul tuturor, așa cum s-ar cere unei adevărate profetii creștine. Vremile care s-au scurs de la compunerea ei și de la prima ei interpretare, i-au acoperit tot mai mult înțelesul și au pus în calea credincioșilor obstacole tot mai grele pentru dreapta ei tâlcuire. Sunt veacuri întregi, de când Apocalipsa Sfântului Ioan, fiul lui Zevedei, și-a ferecat tot mai mult porțile și de când toți exegeții caută cu stăruință și cu ingeniozitate cheia cu care să le poată deschide. Toate cheile nascocite până acum cu ajutorul imaginației sunt însă nepotrivite, iar Apocalipsa continuă a se înfățișa cititorilor, care folosesc asemenea chei, ca o carte tot mai misterioasă și mai neînțeleasă.

De unde provine oare greutatea înțelegerii acestei sfinte cărți? Nu cumva din însuși cuprinsul ei? La această întrebare, izvorâta din lumea protestantă, adevărată critică biblică nu poate da decât un răspuns negativ și anume: Autorul Evangheliei a patra și al celor trei epistole care-i poartă numele, nu putea scrie o carte obscură prin însuși conținutul ei, adică o carte pe care să n-o fi înțeles nici el, nici primii săi cititori. Circulația de care s-a bucurat Apocalipsa, în primele veacuri, ne dovedește deci că ea a avut un înțeles bine determinat, pe care primii cititori l-au pretuit tocmai pentru claritatea și utilitatea lui în aprofundarea învățaturii creștine. Primirea Apocalipsei între cărțile biblice ne dovedește, cu alte cuvinte, că ea a avut și are un conținut moral și religios revelat, pe care creștinii veacului apostolic l-au înțeles foarte bine și tocmai de aceea l-au socotit vrednic să stea alături de celelalte scrieri ale Noului Testament. Factorul esențial care determină uitarea înțelesului original al oricărei scrieri vechi este schimbarea și apoi uitarea condițiilor specifice care stau la originea oricărei scrieri și mai ales a scrierilor biblice. Acesta este de fapt motivul principal pentru care interpretarea Sfintei Scripturi nu se poate face fără o prealabilă pregătire introductivă, adică fără aprofundarea cunostințelor filologice, arheologice, culturale, morale, religioase și sociale, legate de istoricul fiecărei cărți.

Înainte de toate, trebuie să amintim că, în privința formei, Apocalipsa aparține unui gen literar cu totul aparte. Ea aparține genului literar apocaliptic, care s-a născut o dată cu framântările sociale și religioase prin care a trecut Palestina pe vremea lui Antioh Epifaniu, pe la jumătatea veacului al II-lea î.Hr. Dezvoltarea literaturii apocaliptice merge paralel cu înrăutățirea condițiilor politice și economice care au dus la cucerirea Ierusalimului de către romani în anul 63 î.d.Hr. și mai ales la distrugerea lui și a templului în anul 70 d.Hr.

Literatura apocaliptică apocrifa, ilustrată printr-o multitudine de scrieri atât iudaice, cât și creștine, prezintă anumite caracteristici. Toate cultivă pseudonimia, ficțiunea, aproximativitatea și exagerarea și arată o deosebită preferință pentru exprimarea ideilor cu ajutorul simbolurilor, semnelor și vedeniilor. Dar pe când toate scrierile apocaliptice cu caracter necanonice manifestă o stare sufletească de disperare paralizantă față de necazurile prezente, și de neîncredere totală în reușita eforturilor umane pentru împuținarea raului de pe pământ, Apocalipsa Sfântului Ioan Evanghelistul este expresia celui mai robust optimism religios: cu fiecare cuvânt, ea angajează pe cititori să-și pastreze cu bărbăție credința și să se opună ereziei, desfrâului și violenței și să țină mereu aprinsă făclia nădejzii în biruința finală a Bisericii lui Hristos împotriva slujitorilor lui Antihrist.

Apocalipsa Sfântului Ioan, deși inspirată, folosește toate mijloacele și procedeele genului, cum sunt: aproximativitatea (ambiguitatea artistică), hiperbola (exagerarea, supradimensionarea), fantasticul, pseudonimia (substituirea de nume proprii, relația nomen - cognomen), dar mai ales simbolismul (al culorilor, al pietrelor, și în primul rând al numerelor). Un asemenea mod de exprimare era foarte familiar evreilor, era chiar mijlocul cel mai frecvent pentru a transmite revelația divină în Vechiul Testament. Acolo trebuie căutată cheia metaforelor cărții: lacustele evocă una din urgiile cu care au fost loviți egiptenii și invazia lacustelor pe vremea lui Ioil, prefigurare a judecării divine; Mielul amintește mielul pascal (cf. In. I, 29, 36); secerișul reprezintă judecata ca în Ieremia II, 33 și Ioil III, 13; potirele reprezintă destinul, după limbajul profetic convențional (Ier. XXV, 15; Zah. XII, 2). Unele dintre aceste simboluri sunt preluate ca atare din Vechiul Testament: pomul vieții (II, 7; XXII, 2), mana (II, 17), toiagul de fier (II, 27), calaretii (VI, 1 s.u.) etc. Altele sunt explicate de Ioan însuși: șapte stele (I, 20), șapte sfesnice (IV, 5), potirele cu tămâie (V, 8), balaurul cel mare (XII, 9).

Un alt motiv privind folosirea acestui limbaj misterios trebuie căutat în contextul epocii tulburate în care a luat naștere cartea Apocalipsei. Nu trebuia să se dea prigonitorilor niste temeuri care să permită acuzarea creștinilor înaintea tribunalelor romane. Oricare persoană putea fi acuzată, dacă toate afirmațiile ei ar fi fost formulate într-un limbaj clar. Pe de altă parte, simbolul pastrează intactă acea atmosferă de mister în care se învaluaie întotdeauna ceea ce are de a face cu viitorul.

Un loc deosebit ocupă, de asemenea, **simbolismul cifrelor și numerelor**, care nu trebuie luate cantitativ, ci simbolic. Cifra unu evocă unitatea Ființei Divine, cifra doi cele două firi ale Mântuitorului, iar cifra trei Persoanele Sfintei Treimi. Cifra patru are sens cosmografic (patru vânturi, patru puncte cardinale) și simbolizează universul. Cifra șapte, care evocă zilele săptămânii, numărul planetelor cunoscute de cei vechi și darurile Sfântului Duh, simbolizează desăvârșirea, plinătatea, absolutul; în schimb, șase (7 minus 1) simbolizează deficiența, imperfectul, haosul, iar 666 (trei de șase) este expresia maximei rătăcirii, așa cum 8 (7 + 1) reprezintă un adaos la desăvârșire, iar 888 (trei de opt) desăvârșirea absolută. Tot astfel, trei și jumătate (7 împărțit la 2) arată ceva de scurtă durată, efemer, precar. Numărul zece arată o cantitate mică, numărul o sută ceva mai mare, iar numărul o mie (sau mii de ani) simbolizează o multitudine nesfârșită, ori o durată aproape nelimitată. Numărul 12, care amintește pe cei 12 patriarhi, pe cele 12 triburi ale lui Israel, ori pe cei 12 Apostoli ai Mântuitorului, închipuiește totalitatea popoarelor lumii, adică tot neamul omenesc; tot astfel, multiplii lui arată cantități numerice considerabile, covârșitoare.

În Apocalipsa, adversarii Bisericii, slujitorii ai lui Satan, sunt arătați prin animale salbatice și monștri marini ori terestri, instituțiile anticreștine prin madularele acestor fiare, iar pacatele, prin felurite asemanări, imagini și simboluri împrumutate fie din cartile Vechiului Testament, fie din literatura apocaliptică apocrifa, fie din însași mentalitatea cititorilor. Din această cauză, înțelesul acestor „nu se ghicește”, ci se caută cu prudență în aprofundarea prealabilă a celorlalte cărți ale Sfintei Scripturi, în cercetarea folclorului religios al epocii, în patrunderea sistemului de cugetare al autorului și în cunoașterea tuturor condițiilor istorice legate de compunerea cărții și de prima ei interpretare.

Pentru o buna tâlcuire a Apocalipsei sunt de respectat câteva norme patristice de Ermineutica biblica, cum sunt:

- Sa se respecte, în interpretarea ei, regula de credință a Bisericii, observând, din acest punct de vedere, ca Sfinții Parinti au folosit cu multa prudenta profetiile Apocalipsei și s-au ferit de orice actualizare a lor.

- Sa se tina seama ca, potrivit genului literar apocaliptic, metaforele, hiperbolele, alegoriile și simbolurile Apocalipsei nu trebuie luate în sensul literal, adica ad litteram.

- Potrivit spiritului vorbirii parabolice, pericopele trebuie considerate în ansamblul lor, fără a se cauta și în amanunțele lor intentii profetice ori înțeleșuri ascunse.

- Sa se tina seama de obiceiul Sfântului Ioan, autorul Apocalipsei, de a sublinia importanta anumitor idei fie anunțându-le sumar înainte de a le expune pe larg, fie precedându-le de o lunga și uneori îndepartata pregătire apercceptiva, fie recapitulându-le în legatura cu alte idei sau fapte similare.

- Repetarea unor scene marchează o gradatie crescândă a descrierii și nu neaparat o succesiune cronologica de evenimente.

- Numerele nu indica mai niciodata cantitati, ci valori simbolice, cifrele reprezentând în general cantitati abstracte și însusiri nedefinite. Biserica a osândit hiliasmul și istoria a dezis în permanenta pe acei care și-au îngaduit sa fixeze soroace eshatologice pe baza calculelor sugerate de unele expresii de amanunt ale Apocalipsei.

- Autorul Apocalipsei obisnuieste sa indice realitati analoage prin simboluri diferite și chiar sa simbolizeze unele simboluri prin alte simboluri; de exemplu, Iisus Hristos este aratat aproape simultan asemenea cu Fiul Omului, cu un Miel și cu un Calaret.

Pe scurt, exegetii ortodocși socotesc ca felul de **interpretare după sistemul istoriei universale** poate fi just numai daca se ia în liniile sale mari, generale, fără a cauta sa actualizam în detaliu și sa aplicam profetiile din Apocalipsa la fapte strict limitate. Interpretarea aceasta trebuie înșă combinata cu aceea a interpretării eshatologice și încadrata în conditiile istorice ale timpului când a fost scrisa Apocalipsa.

Apocalipsa cuprinde 22 de capitole și se împarte în doua parti: Partea I-a, istorica (cap.I-III), precedata de un prolog (cap. I, 1-8)

Pe scurt, exegetii ortodocși socotesc ca felul de interpretare după sistemul istoriei universale poate fi just numai daca se ia în liniile sale mari, generale, fără a cauta sa actualizam în detaliu și sa aplicam profetiile din Apocalipsa la fapte strict limitate. Interpretarea aceasta trebuie înșă combinata cu aceea a interpretării eshatologice și încadrata în conditiile istorice ale timpului când a fost scrisa Apocalipsa. Numai astfel se va putea înțelege just sensul evenimentelor din aceasta Carte Sfânta.

Apocalipsa cuprinde 22 de capitole și se împarte în doua parti: Partea I-a, istorica (cap.I-III), precedata de un prolog (cap. I, 1-8), se poate intitula: „Scrisori catre cele șapte Biserici”, caci cuprinde un numar de șapte scrisori adresate celor șapte comunitati crestine din partea vestica a Asiei Mici și anume: din Efes, Smirna, Pergam, Tiatira, Sardes, Filadelfia și Laodiceea, prin care se lauda sau se mustra viața creștinilor din comunitatile respective. Domnul Hristos apare ca profet și învatator, care îndeamna, lauda și mustra. Evenimentele pe care Apostolul le descrie se refera la acelea din primul secol al creștinismului.

Partea a II-a, profetica (cap. IV - XXII), care se încheie cu un epilog (XXII, 6-21), s-ar putea numi: „Cartea viziunilor”, caci sub forma a șapte viziuni succesive, autorul expune ceea ce se va întâmpla în viitor, în decursul timpurilor. Aici Mântuitorul apare sub simbolul Mielului jertfit și proslavit, care sustine Biserica și pe creștini prin toate adversitatile lumii și persecutiile ei, iar la sfârșit apare ca biruitor.

Cele șapte viziuni se pot grupa, după legatura dintre ele, în trei sectiuni:

Primele trei viziuni (cap. IV, 1 - XI, 14) alcatuiesc o prima sectiune.

Aceasta se deschide cu o viziune inaugurala (cap. IV), unde se arata maretia lui Dumnezeu si puterea data Domnului Hristos spre a pedepsi pe persecutorii Sai printr-o serie de nenorociri descrise prin sapte peceti si sapte trâmbite (cap. V-XI, 14). Pedepsele descrise se refera la evenimente contemporane autorului, însa încheindu-se cu acelea de la sfârșitul veacurilor. Totul este în legatura cu cartea cu sapte peceti, care sunt deschise una dupa alta.

A doua sectiune (XI, 15 - XVI, 21) cuprinde a patra si a cincea viziune si ne face sa asistam la lupta Bisericii lui Hristos contra „sinagogii lui Satan”.

A treia sectiune (XVII - XXII, 5) cuprinde a sasea si a saptea viziune si expune judecata lui Dumnezeu contra dusmanilor împaratiei Sale, triumful lui Hristos si începutul eternitatii fericite. Ideea care domina totul este lupta lui Hristos cel proslavit împotriva adversarilor Bisericii Sale. Aceasta lupta se desfasoara într-un mare numar de faze, care se succed într-o progresie evidenta, pâna la deznodământul final. Progresia care marcheaza trecerea de la o viziune la alta subliniaza intensificarea conflictului dintre bine si rau, dintre Dumnezeu si adversarii Sai, odata cu scurgerea timpului. Nu este neaparat o succesiune cronologica de evenimente, ci o reluare si o dezvoltare progresiva. Ea respecta curba generala a gândirii semite care se învârte în spirala în jurul obiectului examinat.

Cuprinsul Apocalipsei

Prologul (I, 1 - 8) cuprinde titlul si adresarea cartii: „Descoperirea lui Iisus Hristos, pe care i-a dat-o Dumnezeu - ca sa arate robilor Sai cele ce trebuie sa se petreaca în curând- iar El, prin trimiterea îngerului Sau, a destainuit-o robului Sau Ioan...” (vers. 1). Autorul ne face deci cunoscut de la început caracterul cartii, caci ne indica pe scurt subiectul, originea divina, scopul si importanta ei. Ea cuprinde o „descoperire” (revelatie) facutului de un înger, cu scopul de a fi citita si ascultata ca o profetie, pentru ca viata noastra este scurta si sfârșitul este aproape. De observat ca primul cuvânt al cartii, în textul original este: *Apocalipsis* (descoperire, revelatie), de unde si denumirea cartii de: Apocalipsa.

Sfântul Ioan trimite celor sapte Biserici din Asia - pe care le va indica mai departe - „har si pace de la Dumnezeu - Tatal, Cel ce este, Cel ce era si Cel ce vine”, de la Duhul Sfânt si „de la Iisus Hristos, Martorul cel credincios, Cel întâi - nascut din morți si Domnul împaratilor pamântului”, Care ne-a rascumparat pe noi prin Sângele Sau (vers. 4-5). Este vorba de sapte biserici din provincia romana Asia, în vestul Asiei Mici, a carei capitala era Efesus, enumerate în versetul 11 si anume: din Efesus, Smirna, Pergam, Tiatira, Sardes, Filadelfia si Laodiceea, selectate în functie de cifra 7, simbolul plenitudinii si al universalitatii. Apostolul invita pe cititorii sai sa priveasca cu ochii credintei certitudinea Parusiei Domnului (vers. 7-8).

Partea I-a, istorică: (cap.I, 9 - III)

Scrisori catre cele sapte Biserici

Capitolul 1, 9 - 20. Viziune pregatitoare: Domnul Iisus se arata Sfântului Ioan, în stare de extaz, si îi da instructiuni despre ceea ce va trebui sa scrie Bisericilor. Continuarea primului capitol: versetele 9-20 constituie un preambul al partii întâi. Într-o viziune inaugurala, Domnul Iisus se arata, în stare de extaz, Sfântului Ioan si îi spune sa scrie si sa trimita celor sapte biserici (vers. 11), amintite mai sus, ceea ce vede. Se indica mai întâi circumstantele de loc si de timp în care are loc aceasta viziune si anume: în timp ce Sfântul Ioan era exilat în insula Patmos, pentru credinta sa în Domnul Hristos, „in zi de Duminica” (vers. 9-10).

Informatia aceasta este deosebit de pretioasa, nu numai în legatura cu precizarea timpului acestor revelatii din Apocalipsa, dar mai ales prin aceea ca se constituie într-o marturie nou-testamentara, de cea mai mare importanta pentru vechimea ei, privind serbarea duminicii de catre crestini înca din vremea apostolica. Este vorba de prima zi a saptamânii, dupa calendarul iudaic, pe care crestinii o consacrasera Domnului ca zi a Învierii Lui, în opozitie nu numai cu ziua de sâmbata a iudeilor, ci si cu ziua care era consacrata în fiecare saptamâna cultului împaratului. Denumirea

este specific creștina și înseamnă: Ziua Domnului, Zi domnească, pe scurt Dominica). Sfântul Ioan leaga, deci, vedeniile din Apocalipsa de ziua când creștinii se adunau pentru cultul comun (comp. și I Cor. XVI, 2).

Într-o astfel de zi, ne spune Sfântul Ioan, „a fost în duh” sau „răpit în duh”, adică în stare de extaz și a auzit un glas mare ca de trâmbiță, care îi spunea: „Ceea ce vezi scrie în carte și trimite celor șapte Biserici” din Asia, care în continuare sunt numite fiecare după numele său. Imperativul „scrie” îl întâlnim și în capitolul XIX, 9, iar „scrie ... în carte” și la Isaia XXX, 8.

S-a vorbit mult în comentariile mai extinse despre motivele geografice și istorice pentru care au fost alese aceste șapte cetăți ale provinciei romane Asia ca destinație ale Apocalipsei lui Ioan. Într-un comentariu mai restrâns cum este cel de față nu-și are loc tratarea acestei teme. Este poate necesar să cităm numai observația lui W. M. Ramsay, după care Bisericile din provincia română a Asiei erau organizate în șapte grupe, fiecare grupă având drept centru una din Bisericile amintite de Ioan, și ca aceste șapte Biserici destinație erau centre de difuzare a corespondenței spre partea de vest a Asiei Mici, aflându-se la o distanță de 30 până la 50 de mile una de alta, în drumul care urma în forma de cerc spre nord la Pergam, se întorcea apoi spre sud-est la Laodiceea și ducea mai departe la Efes, prin valea râului Meandru. Toate acestea este bine să le avem în vedere, dar să nu uităm că pentru Ioan numărul 7 are în întreaga Apocalipsa un caracter simbolic, indicând întregul, universul, ansamblul; în cazul de față Biserica în întregime ei. Așa cum vom vedea în capitolele II -III, deși cele șapte scrisori sunt adresate la șapte Biserici concrete, virtuțile care sunt laudate și slăbiciunile care sunt înfierate în cazul fiecăreia dintre ele par să se refere mai curând la toate Bisericile.

În versetele 12-20 avem descrierea de o mareție dumnezeiască a Fiului Omului și noul îndemn către Ioan de a scrie cele ce a văzut, fie ca acestea tin de trecut fie ca tin de viitor. Expresia „Si m-am întors să vad al cui este glasul care vorbea cu mine” (vers. 12) este asemănătoare cu Ieremie III, 13: „și am auzit glas”. La fel în ceea ce privește „glas de trâmbiță”, pe care o mai întâlnim în IV, 1 și XI, 12. Este foarte probabil vorba de glas de înger prin care se transmite descoperirea (I, 2). Descrierea Fiului Omului este făcută de către Ioan în culori și imagini pe care le mai întâlnim îndeosebi la Daniel VII, 13; X, 4 și Ieremie. Din Daniel X, 4 s.u. însemnate pentru textul nostru pot avea următoarele: „iar coapsele lui încinse cu aur curat, ... iar ochii Lui ca flăcări de foc, bratele și picioarele Lui străluceau ca arama lustruită și sunetul cuvintelor Lui ca vuietul unei multimi”. Hristologia înaltă a lui Ioan reiese din combinarea elementelor de mai sus cu trasaturile „Celui vechi de zile”, adică ale lui Dumnezeu ca Judecător al împăraților și al neamurilor (Daniel VII, 9 s. u.): „...și S-a așezat Cel vechi de zile; îmbracamintea Lui era albă ca zăpadă, iar părul capului Sau curat ca lână; tronul Sau, flăcări de foc”. Deci, Ioan întorcându-se să vada al cui este glasul care îi vorbea, „a văzut șapte sfesnice de aur” - care simbolizau cele șapte Biserici (cf. vers. 20) și „în mijlocul sfesnicilor pe cineva asemenea cu Fiul Omului”: îmbrăcat în veșmânt lung - haine de preot și împărat; cu părul alb - simbol al bătrâneții și al eternității; ochii Lui ca para focului - atotștiință; glas ca vuietul apelor - atotputernicia; avea în mână șapte stele - semn al autorității peste Biserică; din gura Lui ieșea o sabie ascuțită cu două tăisuri - puterea cuvântului; fata Lui ca soarele - semn al mării (vers. 13-16).

Înzestrat cu aceste atribute ale mesianității și eternității, El îi comunica Apostolului că este cel dintâi și cel de pe urmă, că a murit și a înviat și trebuie să scrie cele ce a văzut (vers. 17-19), cele ce sunt și cele ce au să fie după acestea, transmitându-le Bisericilor amintite. De altfel, acestea constituie și subiectul scrierii: evenimentele din trecutul, prezentul și viitorul Bisericii.

Îngerii Bisericilor de care se vorbește sunt întâistătorii acelor Biserici.

Capitolul II: Epistolele către Bisericile din Efes, Smirna, Pergam și Tiatira.

În cele două capitole care urmează (II și III), Apostolul vede și aude pe Marele Păstor - Iisus, parca vizitând aievea cele șapte Biserici ale Asiei proconsulare și pe pastorii lor: episcopii și preoții. Deși se vorbește numai de „îngerii Bisericilor”, prin care trebuie să înțelegem, în primul

rând, pe episcopii acelor cetati centrale, acestia nu erau însa singuri, în acele cetati, în care existau la vremea aceea nenumarate comunitati crestine (sau parohii), care își aveau fiecare din ele preotii lor, supusi si ascultatori, ierarhic, de episcopii respectivelor orase. Fiecare din cele sapte „epistole” au o adresare, ca introducere, un scurt continut cu sfaturile si observatiile de rigoare si o încheiere. Toate încep cu formula: „Scrie îngerului Bisericii din”, apoi, într-o alta mica introducere: „Acestea zice...”, „Acestea zice cel care...”; Hristos este desemnat ca autorul real al epistolei. Corpul epistolelor se compune dintr-o descriere si un îndemn, care difera dupa starea si nevoile spirituale ale diverselor Biserici sau ale „îngerilor” lor si o promisiune finala (urare) servind de concluzie. Desi destinate unor comunitati anume, aceste epistole convin într-un fel Bisericii întregi, cum observa Fericitul Augustin si Sfântul Grigorie cel Mare, întrucât situatiile descrise aici se vor repeta pâna la sfârșitul timpurilor.

Prima din cele sapte Biserici este „Biserica din Efes”, ca cea „mai veche” si mai centrala. Apostolul o lauda pentru demascarea învatatorilor mincinosi si lupta împotriva nicolaiților; totusi îi reproseaza caderea din dragostea dinfâi si oboseala de care da dovada (II, 1-7). Biserica din Smirna are o parte buna pentru ca luptă împotriva pagânilor si iudeilor. Apostolul lauda rabdarea lor si-i anunță că vor mai suferi un timp dar vor fi rasplatiti (II, 8-11).

Biserica din Pergam a avut durerea de a pierde un conducator si s-au mentinut totusi în credinta. Ei trebuie sa se împotriveasca nicolaitilor si idolatrilor, iar cei ce slabesc trebuie sa se pocaiasca (II, 12-17).

Biserica din Tiatira este laudata pentru faptele ei bune, dar multi credinciosi dau ascultare unei proorocite mincinoase, Isabela, care-i îndeamna la imoralitate si idololatrie. Ea va fi lovita de boala si adeptii ei pedepsiti (II, 18-29).

Capitolul III : Epistolele catre Bisericile din Sardes, Filadelfia si Laodiceea.

Vorbind Bisericii din Sardes, Fiul Omului este prezentat ca „Cel ce are cele sapte duhuri ale lui Dumnezeu si cele sapte stele..”, ceea ce arata autoritatea si puterea pe care Hristos o exercita asupra celor sapte Biserici. Biserica din Sardes este acuzata ca are un nivel de viata religioasa si morala foarte scazut, asemenea cu moartea duhovniceasca: „Știu faptele tale, ca ai nume, ca traiesti, dar esti mort”. De nu se vor redresa, vor fi pedepsiti cu o cucerire politica. Cei câtiva buni vor mosteni împaratia cerurilor (III, 1-6).

Biserica din Filadelfia este laudata pentru credinta ei. Dar nu va fi ferita de persecutii. Cei mai îndârjiti dusmani ai ei - iudeii - se vor converti (III, 7-13).

În sfârșit, Biserica din Laodiceea are o viata crestina mediocra, plina de lăncezeala, condamnabila. Credinciosii ei nu erau crestini convinsi, nici net necredinciosi, ci într-o stare de pasivitate si indiferenta, stare pe care Donmul o respinge. „Stiu faptele tale; ca nu esti nici rece, nici fierbinte. O, de ai fi rece sau fierbinte! Astfel, fiindca esti caldicel – nici fierbinte, nici rece - am sa te vars din gura Mea” (vers. 15-16). Unii exegeti leaga caracterizarea de „fierbinte” cu existenta apelor termale din Ierapole, iar cea de „rece” cu apele racoritoare din Colose; aceasta ar însemna ca Laodiceea nu are ape termale vindecatoare pentru bolnavii sai sufletesti, nici ape racoritoare pentru cei care sunt sufleteste obositi. Înțelegem astfel mai bine preferinta lui Hristos: „macar de ai fi rece sau fierbinte”. Dante se confrunta cu aceeași problema la intrarea în infern, unde se aud oftaturi, plânsete si vaiete, iar Virgiliu explica cum ca aceasta este soarta celor care au trait fara a fi apreciati dar nici blamati, pentru ca pe acestia nu-i primeste nici iadul, nici raiul. Mustrarea se sfârșeste cu îndemnul: „sârguieste-te ,, deci arata râvna, ,,si pocaieste-te”. Versetul 20 face parte din cele mai frumoase texte din Noul Testament: „Iata, stau la usa si bat; de va auzi cineva glasul Meu si va deschide usa, voi intra la el si voi cina cu el si el cu Mine” (III, 20). În ciuda dezgustului manifestat la adresa situatiei din Laodiceea, Hristos, în conformitate si cu traditia istoriei biblice în general, sta „la usa si bate”. Așa procedeaza Dumnezeu în Vechiul Testament cu Israel, având totdeauna initiativa de a chema poporul la pocainta si la dialog. Imaginea se explica atât la nivelul relatiei personale cât si la nivelul eclesial-euharistic si eshatologic. Bataia la usa are legatura directa cu

muștrarea foarte aspră care a precedat și la care se aștepta un răspuns. Pocăința se va manifesta prin deschiderea ușii la auzul vocii Mântuitorului Hristos. Reconcilierea și refacerea comuniunii sunt arătate de intrarea lui Iisus „la el”, la cel care deschide, pentru a cina împreună: „Si voi cina cu el și el cu Mine”. Această inițiativă a lui Hristos ne amintește apropierea plină de mila dumnezeiască a lui Iisus față de oamenii neputincioși și bolnavi prezentați de Evangheliile. Deși toate epistolele către cele șapte Biserici se adresează în cea mai mare parte și nouă, totuși epistola către laodiceeni pare că ni se potrivește cel mai mult.

Partea a II-a, profetica (cap. IV, 1 - XXII, 5). Cartea viziunilor

Secțiunea I-a (cap. IV-XI, 14). Cartea cu cele șapte peceti și șapte trâmbițe.

Capitolul IV. Privelistea cerească. Tronul lui Dumnezeu și corul ceresc. Aceasta a doua parte a Apocalipsei se numește profetică, cuprinzând evenimente și fapte ce aveau să se întâmple în viitor, dintre care unele la sfârșitul timpurilor. Dacă în capitolele precedente (II și III) s-a arătat mai mult slujirea Domnului de învățator și Arhiereu, în cele ce urmează El apare mai ales ca Împărat și drept Judecător.

Sfântul Ioan începe descriind mai îndeaproape, în capitolul IV, teatrul viziunii sale; el este transportat dintr-o dată în cer, în stare de extaz, unde contempla tronul lui Dumnezeu și privelistea cerească: „După aceasta m-am uitat, zice Apostolul, și iată, o ușă era deschisă în cer și glasul cel dintâi – glasul ca de trâmbiță, pe care l-am auzit vorbind cu mine - mi-a zis: Suie-te aici și îți voi arăta cele ce trebuie să fie după acestea. Îndata am fost în duh; și iată un tron era în cer; și pe tron se așeza Cineva. Și cel care se așeza se vedea cu piatră de iasp și de sardiu, iar de jur împrejurul tronului era un curcubeu, cu înfățișarea smaragdului” (vers. 1-3).

Privelistea cerească este înfățișată, în continuare, într-o strălucire de nedescris. În jurul tronului dumnezeiesc erau douăzeci și patru de scaune cu tot atâta bătrâni, reprezentând toată Biserica, adică Vechiul și Noul Testament, îmbracați în haine albe și purtând pe capetele lor cununi de aur. Și din tron ieșeau fulgere și glasuri și tunete... Și înaintea tronului, ca o mare de sticlă, asemenea cu cristalul. În mijlocul și în jurul tronului mai erau patru ființe (ca în vedenia lui Ieremie, cap. I), însemnând tot ce are creația mai mare și mai complex: leul, simbol al măreției; taurul, semn al vigoriei; omul, semn al inteligenței și vulturul simbol al agerimii (v. 6-7).

Acestea aduceau, ca într-o liturghie cerească, slava lui Dumnezeu (vers. 8-11). În acest fel, Sfântul Ioan ne spune că lucrurile înfricoșătoare care vor urma și vor privi lumea și omenirea întreagă, mai precis sfârșitul acestora, nu exprimă numai voința divină, ci constituie, de asemenea, cerința îngerilor și a sfinților aflați în lume, cerința a istoriei sfinte.

Capitolul V: Mielul și cartea cu șapte peceti.

În continuare, Sfântul Ioan vede în mână dreaptă a Celui ce se așeza pe tron și care este Dumnezeu-Tatal, o carte scrisă și pecetluită cu șapte peceti. Cartea este atât de plină încât este scrisă și pe dinauntru și pe dinafara, conținând întreg planul dumnezeiesc privind vremurile eshatologice. Conținutul cărții este inaccesibil și de aceea nimeni din cer sau de pe pământ nu putea să desfășure pecetile ei (vers. 1-3). Voile lui Dumnezeu în legătura cu timpurile din urmă constituie un mister profund, de aceea Cartea „este pecetluită cu șapte peceti”. În limbajul profetilor, taina unei vedenii care se va întâmpla cândva în viitor apare în Carte „ca pecetluită” (comp. Isaia XXIX, 11; Ieremie XXXII, 10-14; Daniel XII, 4).

Și în timp ce Ioan este măhnit că nimeni nu putea să deschidă cartea, a văzut un Miel, stând ca înjunghiat (vers. 6; comp. și Isaia LIII, 7), având șapte coarne - semnul puterii; șapte ochi (Zah. IV, 10) - putere deosebită de cunoaștere; șapte duhuri (cf. Isaia XI, 2) - deplinătatea darurilor Duhului Sfânt. Toti se închină Lui și-L aclama vrednic de a deschide cartea, căci s-a jertfit pentru toată lumea. Este Domnul Hristos caruia îngerii îi aduc slava (vers. 6-14). El deschide cartea și este împuternicit cu executarea planului divin privind evenimentele de la sfârșitul veacurilor. Capitolul acesta ne oferă unul din tablourile cele mai frumoase ale cărții.

Capitolul VI: Deschiderea celor dintâi șase peceti. Împarații și domnii lumii se ascund în peșteri și în crapăturile stâncilor.

Cu acest capitol autorul începe să descrie tot sirul de calamități care vor anunța sfârșitul timpurilor, dar și durerile credincioșilor suferite de la adversarii lor. Toate sunt zugravite prin deschiderea celor șapte peceti și apoi a celor șapte trâmbițe (cap. VI -IX). Relele acestea, în legătura cu ceea ce urmează, au un caracter preliminar, într-un anumit sens pedagogic. Adică, scopul lor este de a conduce lumea și omenirea la pocăință. Plecând însă de la cea de a șasea trâmbiță și de la moartea unei treimi din oamenii de pe pământ, autorul însuși trage concluzia că ele nu au reușit să conducă la pocăință pe oamenii care au rămas (cap. IX, 20).

Revenind la deschiderea primelor șase peceti (cap. VI), ele sunt urmate de apariția unor calareți pe cai de diferite culori. La deschiderea primei peceti apare un calareț calare pe un cal alb, care prin arcul său și cununa să însemneze cucerire, victorie (vers. 2). La a doua pecete, se ivește un cal roșu (vers. 4) care însemnează război, sânge; a treia, cu calul negru (vers. 5), semnifică doliu, tristete. Pâinea devine rară, totuși foamea este suportabilă. Prin pecetea a patra, cu calul galben - vânat (vers. 8), aduce moarte prin sabie și foamete, peste un sfert de pământ. Toți acești cavaleri înspăimântători sunt instrumente ale răzbunării divine.

Calarețul pe calul alb, căruia i s-a dat cununa pentru a birui și a ieși biruitor, a dat multă durere de cap exegeților. Mulți au zis că este vorba de Domnul Hristos însuși, cum apare și în capitolul XIX, 11-13, unde este numit și „Cuvântul lui Dumnezeu”. De aici, vechii comentatori vad în cele șapte peceti „iconomia Întrupării lui Dumnezeu - Cuvântul”. Adică, prima ar fi nașterea lui; a doua s-ar referi la Botez; a treia, la semnele care au urmat Botezului; a patra, la nedreapta învinuire adusă de tribunalul lui Pilat; a cincea, la Cruce; a șasea, la sederea în mormânt; iar a șaptea, coborârea Domnului (cu sufletul) la iad și slobozirea celor din iad prin învierea Sa.

Comentatorii mai noi au alta explicație. „Primul calareț, dacă nu este, precis, Cuvântul personal, ca în capitolul XIX, reprezintă cel puțin mersul victorios al Evangheliei în lume, prin predica Apostolilor și prin succesul lor. Apariția Calarețului cu calul alb în fruntea celorlalți răspunde unei idei specifice creștine, cea a triumfului Creștinismului înainte și în timpul nenorocirilor care vor anunța sfârșitul”. După alții, însă, este vorba aici despre o plagă eshatologică, care trimite în mod indirect probabil la cavaleria partilor, ce constituia o permanentă amenințare pentru Roma, după cum arată calarețul cu arc. În anul 62 d.Hr. Vologesis reușise o mare biruință împotriva romanilor. Cununa care i s-a dat însemnează permisiunea și puterea ce i s-a dat pentru victorii și cuceriri. În ceea ce privește culorile și obiectivele distrugătoare ale cailor, imaginea trimite la ceva asemănător în capitolele I și VI din prorocul Zaharia: albul = războiul de cucerire; roșul ca focul = varsare de sânge; negru = lipsa de hrană; vânat sau verde = moarte.

Prin pecetea a cincea (vers. 9) apare o vedenie încurajatoare: martirii creștini - de pe timpul lui Nero și Domitian, îmbracați în vesminte albe, adică rasplătiți în ceruri, cer răzbunare contra nedreptăților suferite. Pecetea a șasea (vers. 12) aduce o serie de cataclisme naturale: cutremure, caderea stelelor, întunecarea soarelui. Atunci stăpânitorii lumii, bogatii și nobilii se vor înspăimânta, se vor ascunde în peșteri și vor cere salvare. Este vorba de Parusia Domnului (cf. Mt. XXIV, 29 și textele paralele). Mânia eshatologică a lui Dumnezeu nu este exprimată numai aici, ci și în capitolul VIII, 12, dar cu elemente clar deosebite, întrucât corpurile cerești nu se destramă în întregime, ci numai o treime din soare, din luna și din stele, iar zilele și nopțile se întuneca. În capitolul XVI, 8, soarelui cunoscut nouă, atunci când a fost varsată asupra sa cea de a patra cupă, „i s-a dat să dogorească pe oameni cu focul său!”. Este clar că ne aflăm în fața unor tradiții diferite despre ceea ce se va întâmpla la eshaton cu corpurile cerești.

Capitolul VII: Pecetuirea celor aleși ai lui Dumnezeu.

Acest capitol este un fel de interludiu (paranteză) între pecetea a șasea și a șaptea; așa cum vom întâlni și între a șasea și a șaptea trâmbiță (cap. X, 11 -XI, 14). El răspunde la întrebarea cu care se încheie capitolul VI (vers. 17): „Cine deci va scăpa în Ziua cea mare a mâniei divine?”.

Avem aici doua viziuni: vers. 1-8 si 9-17, al caror caracter sacru si luminos contrasteaza cu tablourile sinistre care le încadreaza. Dumnezeu, printr-un înger, care împreuna cu alti patru îngeri (vers. 1-2) ce aveau sa aduca pe pamânt alte nenorociri, pecetluiesc (înseamna) pe frunte cu semnul *thau*, adica semnul crucii (ca în Iezechiel IX, 4; litera "thau" în alfabetul vechi grec avea forma unei cruci +), pe cei 144.000 din toate semintiile lui Israel: deveniti crestini, spre a fi feriti de nenorocirile ce aveau sa vina. De asemenea, în jurul tronului dumnezeiesc stateau o multime de oameni îmbracati în vesminte albe ce binecuvântau pe Dumnezeu: erau martirii pentru Domnul Hristos (vers. 9-14). Viziunea are rostul de a încuraja pe crestini în nenorocirile ce se vor abate asupra lumii.

Ambele viziuni se refera la sfârșitul lumii.

Cât priveste înțelesul numarului de 12.000 si 144.000 (vers. 4-8), este greu de precizat. Se poate spune totusi ca scopul lor nu este de a preciza numarul celor care se vor mântui din fiecare semintie a lui Israel si toate la un loc; ele au o însemnare simbolica. Daca ne amintim de plângerea lui Ilie, cum ca el a ramas singurul credincios lui Dumnezeu, care îl asigura însa ca mai sunt 7.000 (numar simbolic, asa cum este si cel de 12.000) care nu si-au plecat genunchiul în fața lui Baal (III Regi XIX, 10), înseamna ca 12.000 din fiecare semintie nu trebuie sa fie considerati putini.

Despre pecetluirea sau însemnarea celor dintre neamuri nu se vorbeste, dar deducem din versetul 3 si 9 ca toti robii lui Dumnezeu se vor bucura de aceeasi protectie. În ceea ce priveste numarul mare, nedeterminat, al martirilor proveniti dintre neamuri, un comentator observa ca numai îngerii vor putea sa-i numere si ca în imaginea evocata în text (vers. 9-17) este reprezentata Biserica, nu cea luptatoare de pe pamânt, ci aceea care acum este dainuitoare în ceruri.

Capitolul VIII. A saptea pecete: sapte îngeri cu sapte trâmbite.

Dupa paranteza pe care o constituie capitolul VII, textul continua cu plagile care se declanseaza o data cu deschiderea pecetilor. Aici este vorba de pecetea a saptea, a carei deschidere este preludiul unei serii întregi de rele si mai îngrozitoare, care vin o data cu trâmbitele pe care le-au primit cei sapte îngeri. Momentul prevestitor al situatiei care avea sa urmeze este redat prin cuvintele: „Si când Mielul a deschis pecetea a saptea, s-a facut tacere în cer, ca la o jumatate de ceas. Si am vazut pe cei sapte ingeri, care stau inaintea lui Dumnezeu si li s-au dat sapte trâmbite...” (vers. 1-2).

Daca avem în vedere ca cerul este plin de cântari de slava din momentul începerii judecatii lui Dumnezeu asupra omenirii (vezi: cap. V, 9-14), atunci poate fi înțeleasa gravitatea acestei taceri absolute în cer, nu pentru câteva minute, ci „pentru o jumatate de ora”, adica atât timp cât sa devina suficient de înțeleasa gravitatea plagilor care vor urma o data cu cele sapte trâmbite.

Calamitatile acestea sunt asemanatoare cu plagile Egiptului (Iesire, cap. VII-XII) si au menirea de a-i înștiinta pe oameni si a-i îndemna la pocainta. Din întregul context se înțelege ca Dumnezeu nu porneste pedepsele Sale întâi asupra oamenilor, direct, ci indirect, asupra naturii înconjurate, pentru a-i determina sa se pocaiască .

Astfel, prin trâmbita primului înger (vers. 7), le trimite pe pamânt grindina cu foc si se distruge a treia parte a vegetatiei; al doilea (vers. 8) omoara fapturi si distruge corabii; al treilea (vers. 10) distruge prin foc a treia parte din râuri si izvoare, amarându-le apele; al patrulea (vers. 12) întuneca o treime din soare, luna si stele.

Următoarele doua trâmbite, care sunt numite „vai”-uri pentru intensitatea plagilor, sunt cuprinse în capitolul IX. Este vorba într-adevar despre ceva cu totul special între plagile prezentate de Ioan în Apocalipsa. Intervine însa paranteza despre „cărțulie”. În capitolul X, 1-11. 14 si apoi în XI, 15 avem a saptea trâmbita si începe cel de-al treilea „vai”, care este prigonirea Bisericii de catre balaur, sau de catre fiara care iese din mare sau de pe uscat (cap. XII –XIII). Cele trei „vai”-uri sunt anuntate de un vultur în VIII, 13: „Si am vazut si am auzit un vultur, care zbura spre inaltul cerului si striga cu glas mare: Vai, vai, vai celor ce locuiesc pe pamânt, din pricina celorlalte glasuri ale

trâmbitei celor trei ingeri, care sunt gata sa trâmbiteze!”. Strigatul vulturului are legatura cu nenorocirea lumii si bucuria lui pentru ospatul ce avea sa i se ofere.

Capitolul IX : Trâmbita a cincea si a sasea.

„Si a trâmbitat al cincilea inger; si am vazut o stea cazuta din cer pe pamânt si i s-a dat cheia fântânii adâncului. Si a deschis fântâna adâncului si fum s-a ridicat din fântâna, ca fumul din cuptor mare; si soarele si vazduhul s-au întunecat de fumul fântânii. Si din fum au iesit lacuste pe pamânt si li s-a dat putere de scorpii” (v. 1-3).

Comentatorii sunt de acord ca „steaua cazuta din cer” este un duh, si anume un duh rau, un înger cazut, caruia Apocalipsa îi da diferite numiri: diavol, satana, sarpele cel vechi, balaurul, iar aici Abaddon si Apolion. Aceasta fiinta spirituala sau înger cazut nu poate fi altul, spun comentatorii, decât cel de care vorbeste Mântuitorul Hristos, când spune: „Am vazut pe satana ca un fulger cazând din cer” (Lc. X, 18). Si i s-au dat „cheile fântânii adâncului”. Puterile infernale vor fi dezlantuite pe pamânt, ca sa execute judecatile divine împotriva celor rai.

„Si din fum au iesit lacuste... cu putere de scorpii”, care vor chinui pe oameni. Descrierea lacustelor (vers. 3-11) este asemanatoare cu aceea din cartea profetului Ioil (cap. I si II). Lacustele de care se vorbeste aici nu sunt însa insectele cu acest nume, ci sunt oamenii diabolici, spiritele rele care vor munci pe oameni si care au de conducator pe diavolul, distrugatorul, în evreieste Abaddon. Satana, primind puterea de a dezlantui trupele sale infernale („deschiderea fântânii adâncului”), se asaza în fruntea lor pentru a-i chinui pe cei pacatosi, înaintea mortii lor, prin pedepse morale si deznadejde. Este vorba de timpurile din preajma Parusiei.

Prin trâmbita a sasea, invadeaza o armata orientala, care omoara o treime din oameni: „Si a trâmbitat al saselea înger. Atunci am auzit un glas zicând: Dezleaga pe cei patru îngeri care sunt legati la râul cel mare, Eufratul. Si au fost dezlegati cei patru îngeri, care erau gatiti spre ceasul si ziua si luna si anul acela, ca sa omoare a treia parte din oameni. Si numarul ostirilor era de douazeci de mii de ori câte zece mii de calareti” (vers. 14-16). Eufratul este un fluviu în Mesopotamia; frontiera de rasarit a imperiului roman, cea care stavilea invaziile Mezilor si Partilor. Aici, probabil, trebuie luat în sens figurat. Cine sunt însa cei patru îngeri? Vechii comentatori considera ca este vorba de: Mihail, Gavriil, Rafael si Uriel, îngeri buni, care primesc acum însarcinarea de a executa planul divin. Alti cred ca sunt dintre îngerii cazuti si pedepsiti de Dumnezeu. Ei sunt „legati” ca sa nu navaleasca asupra lumii dupa cum ar dori ei. Acum sunt dezlegati de legaturile lor, gata fiind, în ceasul, în ziua, luna si anul în care Dumnezeu a hotarât sa dea mortii o treime din oameni. Si împreuna cu ei o oaste întreaga de zeci de zeci de mii de oameni si cai, daca îi poate numi cineva cai pe acestia. Restul de oameni, totusi, nu se pocaiesc (vers. 20-21). Se face aluzie, probabil, la regii Partilor, dar mai sigur la vremurile din preajma Parusiei.

Capitolul X : Îngerul si cartea deschisa.

Între trâmbita a sasea si a saptea este o noua întrerupere, fiind expuse doua viziuni intermediare. Cea dintâi este în acest capitol. Un înger puternic, pogorât din cer, deosebit de toti ceilalti, învaluit într-un nor, având curcubeul pe cap, fata stralucindu-i ca soarele, iar picioarele ca focul, se arata înaintea Apostolului, având în mâna o carte mica, deschisa si care cuprindea planul lui Dumnezeu si durerile ce aveau sa vina asupra lumii. Îngerul îi porunceste s-o înghita. Îndeplinind aceasta porunca, cartea „i-a îndulcit gura dar i-a amarât pântecul”, ca în viziunea lui Iezechiel (II, 8; III, 3). Cartea este dulce si amara, în acelasi timp, pentru ca ea prooroceste si judecata de osânda si milostivirea lui Dumnezeu. „Ioan, dupa primul moment al dulcetii cuvântului divin, zice un comentator, trebuia sa simta apoi o vie amaraciune, întrucât continutul cartii se raporteaza la judecatile îngrozitoare ale lui Dumnezeu asupra lumii. Apostolul cu inima iubitoare nu putea ramâne insensibil la toate relele al caror secret il poseda si avea datoria sa le proclame de mai înainte”.

Capitolul XI, 1-14 : Masurarea templului si cei doi profeti martiri, Înainte-mergatori ai lui Mesia.

Avem aici cea de a doua viziune intermediara. Apostolul vizionar primește porunca de a masura templul lui Dumnezeu din Ierusalim, fără curtea exterioara, care este data pentru un scurt timp pagânilor: „patruzeci si doua de luni” (vers. 1-2). În acest rastimp, de stapânire a pagânilor, vor apare doi profeti (“doi martori”), care vor avea o mare putere un scurt timp: „o mie doua sute si saizeci de zile” (vers. 3), dar vor fi omorâti si dusmanii lor se vor bucura. Dupa putin timp, ei vor învia (vers. 11) si se vor înalta la ceruri. Va urma un cutremur, multi vor muri, iar restul vor slavi pe Dumnezeu (vers. 12-13).

Dupa o veche traditie, care urca pâna în secolul al II-lea, acesti doi martori ai lui Hristos de la sfârșitul timpurilor si care vor lupta împotriva lui Antihrist, îndemnând si predicând oamenilor să slăvească pe Dumnezeu, ar fi Enoh si Ilie, oameni sfinți care au parasit lumea într-un fel misterios, fara a trece prin moarte (Gen. V, 24 si Evrei XI, 5; IV Regi II, 11), dar care vor reveni pe pamânt în ultimele zile, pentru a îndeplini o misiune profetica si vor muri ca martiri pentru zelul lor (vers. 2-3). Ei pot simboliza, de asemenea, si pe misionarii crestini în genere, care marturisesc pe Hristos, cu cuvântul si prin viata lor, cum considera alti comentatori. Evenimentele despre care vorbeste Apostolul se refera la persecutia din timpul imperiului roman, care însa va reînvia la Parusia Domnului.

Sectiunea a II-a (cap. XI, 15 -XVI, 21) Lupta Bisericii cu slujitorii lui Satan (viziunea a patra si a cincea)

Capitolul XI, 15- 19 : Trâmbita a saptea.

Cu aceasta pericopa începe o noua sectiune profetica, privind lupta Bisericii lui Hristos cu slujitorii lui Satan. Această lupta spirituala începe de aici, de la capitolul XI, 15, mergând progresiv în intensitate si culminând în capitolul XXI, 10 când, dupa ce balaurul - diavol e biruit definitiv, este aruncat în iezerul de foc împreuna cu fiara si proorocul mincinos (a doua fiara).

Versetele 15 -19 din capitolul XI vorbesc de a saptea si ultima trâmbita si de prima biruinta a Mielului - Hristos, luând împaratia lumii. Cei douazeci si patru de batrâni, cu toate puterile ceresti vor anunta slava lui Dumnezeu, dupa care urmeaza judecata celor necredinciosi si rasplata celor buni, deschiderea templului ceresc si fericirea vesnica. Trâmbita aceasta are sa fie, deci, pentru cei ai lui Hristos bucurie, iar pentru vrajmasii Lui nimicirea, cum se arata în versetul 18. Caci al treilea „vai” este cumplit pentru cei nelegiuiti, vrajmasii Lui.

Capitolul XII : Lupta femeii si a urmasilor ei cu balaurul si biruirea acestuia de Arhanghelul Mihail.

Dupa judecata preliminara asupra lumii, care a dovedit lipsa ei de pocainta (cap. VI-IX) si dupa evenimentele care vestesc si preced iminentul sfârșit (masurarea templului, moartea si învierea celor doi profeti martiri ai Parusiei), planul eshatologic al Apocalipsei ne aduce în fata fazei finale a confruntării dintre Biserică și puterile răului, care în vremea lui Ioan erau reprezentate de institutiile imperiale romane si în special de cultul împaratului. Avem mai întâi o reluare si o precizare a sectiunii întâi, începând de la nasterea Domnului Hristos sau mai departe: Biserica sperantei a Vechiului Testament.

Si cum toate lucrurile mari si importante care se întâmpla pe pământ își au începutul si fundamentul lor în cer, în acest sens, prigonirea Bisericii de catre balaur începe cu un „semn aratat din cer”: „Si s-a aratat din cer un semn mare: o femeie învesmântata cu soarele si luna era sub picioarele ei si pe cap purta cununa din douasprezece stele. Si era însărcinata... Si alt semn s-a aratat în cer: iata un balaur mare, rosu, având sapte capete si zece coarne, si pe capete cununi împaratesti, cautând sa înghita copilul când se va naste” (vers. 1-4).

Vechii comentatori vad aici în: „Femeia învesmântata cu soarele...” atât pe Sfânta Fecioara Maria, mama Pruncului Iisus, cât si Biserica, mama spirituala a crestinilor. Era însărcinata si se

chinuia sa nasca, iar un balaur cauta sa înghita pruncul. Este vorba de Biserica Vechiului Testament care suferă de la popoarele păgâne și care și-a îndreptat speranțele totdeauna spre Dumnezeu să-i trimită pe Mesia. Mai departe, copilul se naște (vers. 5) – Domnul Hristos din Fecioara Maria - și este răpit la cer, iar femeia se refugiază în pustie și e hrănită de Dumnezeu câțva timp. Este vorba despre Mântuitorul Hristos care „este răpit” la cer, după învierea și înălțarea Sa și despre Biserica primară persecutată de iudei și salvarea creștinilor prin fuga lor printre păgâni.

În continuare, se descrie lupta Arhanghelului Mihail cu satan și îngerii rai (vers. 8-9), care sunt biruiți și aruncați pe pământ (comp. Isaia XIV, 12 și Lc. X, 18). Dar aici încep, prin influențele lor, o luptă contra creștinilor; însă prin suferințele multor creștini, aceia sunt biruiți spre bucuria îngerilor buni. Adepții lui satan încep o cruntă persecuție contra Bisericii care se salvează prin fuga. Este vorba probabil de persecuția zelotilor din timpul asediului Ierusalimului (70 d.Hr.), când creștinii se refugiază dincolo de Iordan, în pustiu la Perea.

Capitolul XIII : Fiara care se ridică din mare și profetul ei luptă împotriva creștinilor.

Pentru interpretarea acestui capitol (XIII) s-a consumat multă cerneală. Și aceasta, pentru că mulți exegeți caută să găsească în el, în informațiile despre Antihrist, principalele cauze ale crizei epocii lor. Transferul imaginilor prezentate de Ioan într-un viitor îndepărtat se datorează efortului oamenilor de a identifica fiecare în felul sau sfârșitul chinurilor, un fel de ieșire de sub presiunea rănilor sociale care îi chinuie. Dar Sfântul Ioan scrie pentru epoca lui, despre evenimentele care privesc generația lui. În imagini miscatoare, el prezintă războiul salbatic purtat de imperiul roman împotriva Bisericii, război care se desfășura în zilele sale, dar care avea să ajungă la intensificarea maximă o dată cu sosirea vremurilor eshatologice.

În acest capitol, lupta împotriva creștinilor își schimbă locul din Palestina la Efes. Pentru Apostolul Ioan, surghiunit în insula Patmos, primejdia se înfățișează acum sub chipul unei fiare înfricoșătoare care se ridică din mare, dinspre Apus și care seamănă cu fiara a patra descrisă de profetul Daniel, în viziunile sale (VII, 19-20). Acestei fiare - care hulește pe Dumnezeu și

persecută pe creștini - i se închină toate popoarele pământului. Creștinii nu se închină fiarei și suferă (vers. 8), pentru că știu că persecuția va fi scurtă și ei vor birui. Este vorba de persecuția din timpul lui Domitian. Aluzia este evidentă. Faptul că Sfântul Ioan se serveste de un limbaj simbolic, criptic, se datorează nu intenției autorului de a da o încărcătură misterioasă textului; el avea în vedere mai curând poliția imperială. Apocalipsa era o broșură care circula din mână în mână, din comunitate în comunitate, în secret și cu multe măsuri de precauție. Aluzia este folosită de Sfântul Ioan ca o necesitate, nu din dorința de a ne încurca pe noi.

O alta fiară (vers. 11), care slujește pe cea dintâi și care se serveste de magie și ocultism, spre a face semne și minuni, îndemnând să adore pe fiara prima, adică reprezentantul puterii politice, Cezarul, sunt conducătorii religiilor orientale, aliații puterii politice. Aceștia îi reclamau pe creștini la autorități, spre a fi persecutați. Celor ce se închinau Cezarului li se ofereau unele certificate de loialitate, cu semnul fiarei. Numele fiarei nu este anunțat de autor din prudență, spre a nu-l atâta împotriva creștinilor sau să pună în cartea sfântă un nume odios. De aceea, este redat printr-un număr: 666 (vers. 18). Apostolul, printr-un asemenea procedeu, îl indică, după părerea majorității exegetilor, pe Nero, asemănător prin cruzime cu Domitian, care era socotit un „Nero redivivus” (Nero reînviat).

Pe seama acestui număr s-au făcut numeroase speculații, fiecare în funcție de alfabetul și maniera în care se operează calculul. Cea mai probabilă rămâne aceea care, în valorile numerice ale alfabetului ebraic, îl indică pe Nero, împăratul Romei, primul mare persecutor al creștinilor: Cezar (Q S R = 100 + 60 + 200); Neron (N R O N = 50 + 200 + 6 + 50; totalul: 666). Semnificația acestui număr este și de ordin mai general: cifra 7 (simbolul perfecțiunii) minus 1 = 6, simbolul imperfecțiunii, nedeplinătății; repetată de trei ori în 666 da semnificația maximei răutăți, cel ce întrușipează tot ce este mai rău. În cazul lui Nero (sau Neron), el poate fi persoana istorică reală, dar și arhetipul celor care persecută de-a lungul istoriei.

Capitolul XIV : Cei credinciosi Mielului sălășluiesc în Sion. Trei îngeri vestesc judecatile lui Dumnezeu.

Descrierea activitatii balaurului si a fiarei în capitolele XII si XIII îl conduce pe Ioan, ca în loc sa astepte într-un anume fel sfârșitul razboiului eshatologic între Mesia si fiara apocaliptica în capitolul XIX si urmatoarele, sa ne ofere acum, imediat, o imagine a urmarilor luptei fiarei împotriva Bisericii.

Urmările acestea sunt atât martiriul cât si slava sfinților. În capitolele XV-XVI, autorul coreleaza ultima grupare de sapte plagi asupra omenirii cu plagile decisive împotriva centrului imperiului, din capitolele XVII - XVIII. La sfârșitul cartii Ioan ne da sfârșitul plagilor în mod fericit pentru sfinți, dupa biruintele asupra lui Satan, precum si învierea si judecata. Doreste însa de pe acum, de la începutul celor mai grele plagi, sa accentueze faptul ca vor exista martiri care vor slavi pe Dumnezeu, chiar într-un numar mare. În felul acesta el prevesteste deja slava noii lumi, care trece însa prin martiriu. Din primele secole ale crestinismului, autorul ne duce la sfârșitul timpurilor, unde, într-un tablou impresionant, Fiul lui Dumnezeu, înconjurat de o imensa multime de credinciosi („144.000”, vers. 1), este slavit pentru ajutorul dat, în decursul timpurilor, tuturor celor ce au biruit ispitele si nu s-au închinat fiarei, nu au suferit influenta lui satan. Trei îngeri anunta caderea Babilonului si pedepsele celor ce s-au închinat fiarei (vers. 8-11), iar alti trei îngeri apar, vestind „secerisul” si „culesul viei” (vers. 15-20), adica Judecata lui Dumnezeu.

Capitolele XV, 1- XVI, 21 : Semne care anunta îndeplinirea apropiata a judecatilor divine.

Capitolul XV : Cântarea biruitorilor fiarei. Șapte îngeri cu sapte cupe ale mâniei.

Sa ne amintim ca ruloul (cartea) în care erau scrise tainele viitorului (cap. V, 1) era închisa cu sapte peceti. Acestea au fost deschise una dupa alta sub ochii lui Ioan. A saptea a facut sa apara cei sapte îngeri înzestrati cu trâmbite (cap. VIII, 1-2). La rândul sau, a saptea trâmbita (XI, 15 s.u.) aduce în scena, desi dupa un anumit interval, pe cei sapte îngeri care au plimit misiunea de a varsa asupra lumii cele sapte cupe ale mâniei divine. Totul este de o simetrie admirabila în aceasta carte.

În capitolul XVI, prin viziunea care urmeaza, autorul sfânt revine asupra timpurilor primare ale crestinismului; el zugravesce biruinta celor ce nu s-au lasat influentati de ispitirile închinătorilor fiarei si slava pe care ei o aduc lui Dumnezeu pentru judecatile Sale asupra persecutorilor (vers. 1-4). În acest moment templul se deschide si una dintre cele patru fapturi minunate din jurul tronului încredinteaza la sapte îngeri (vers. 6-7) sapte cupe pline de multimea nenorocirilor, care se vor abate asupra pamântului (vers. 8).

Capitolul XVI : Cele sapte cupe ale mâniei si cele sapte pedepse ce vin asupra pamântului.

Îngerii, cu cupele mâniei divine, aduc mari nenorociri pe pamânt împotriva închinătorilor fiarei: primul (vers. 2) aduce peste ei o buba ucigasa; al doilea (vers. 3) preface marea în sânge; al treilea (vers. 4) preface râurile si izvoarele în sânge; al patrulea (vers. 8) arde pe oameni cu caldura soarelui; al cincilea (vers. 10) preface în întuneric împaratia fiarei; al saselea (vers. 12) aduce pe muntele Meghido (Armagedon) pe închinătorii fiarei - unde Debora si Barac înving pe canaanei (Jud V, 19) - spre a fi distrusi de mânia divina (vers. 16). Armagedon (sau Harmagedon) este un nume enigmatic, probabil de origine ebraica. S-ar traduce „Muntele Meghido”, desi geografia sau istoria universala nu cunoaste un munte cu acest nume.

El sugereaza, totusi, localitatea Meghido, din câmpia Esrom, unde s-au adunat armate si s-au dat batalii sângeroase. Pe lângă cea amintita mai sus, unde Debora si Barac înving pe regii cananei (Jud. V, 19), la Meghido regele Iosia, un rege pios, a fost ucis în lupta cu oștile faraonului Neco al Egiptului (IV Regi XXIII, 29-30), ceea ce a ramas în amintirea poporului sau ca un dezastru national. Au urmat apoi ultimii regi din Iuda, înaintea robiei babilonice. In context, „Armagedon” este un simbol al ultimei lupte ideologice dintre bine si rau, dintre fortele luminii si ale întunericului, dintre Dumnezeu si Satana. Viziunea este oarecum paralela cu trâmbita a sasea.

În sfârșit, al șaptelea înger (vers. 17) aduce fulgere și vuiete și tunete și cutremur mare, atât de puternic „încât cetatea cea mare s-a rupt în trei părți”, alte cetăți, insule și munți sunt distruse, iar Babilonul cel mare va lua și el paharul mâniei divine (vers. 17-19). Care este „cetatea cea mare” care s-a rupt în trei părți? Este Roma, Ierusalimul sau Babilonul istoric? Vechii comentatori considera că este vorba de Ierusalim. „Iar cetatea mare - zic ei - nu e mare prin puterea sau prin marea cetățenilor sau locuitorilor ei; ci socotim că este mare prin vechimea cultului ei religios și a pietății recunoscute a cetății Ierusalimului, cetate în care Hristos a propovăduit, a pățimit, a fost răstignit și a înviat, apoi s-a înălțat la cer; aceasta cetate este deosebită de cea a neamurilor. Apoi, împărțirea acelei cetăți în trei părți a neamului omenesc: în cea a creștinilor, a iudeilor și a samarinenilor, iudeii și samarinenii respingând Evanghelia prin voința lor liberă”.

Ceea ce urmează în capitolele XVII și XVIII despre caderea desfrânatei celei mari, Babilonul, nu este decât dezvoltarea și analiza pe larg a celei de a șaptea și ultime plăgi împotriva Babilonului din capitolul XVI, 17-20, despre care se spune: „Și de Babilonul cel mare s-a amintit înaintea lui Dumnezeu, pentru că El sa-i dea paharul vinului aprinderii mâniei Lui” (vers. 20). Tema celor două capitole care urmează - distrugerea sistemului puterii romane - constituie piatra din capul unghiului pentru interpretarea corectă a Apocalipsei și piatra de încercare pentru valorificarea altor teme ale cărții mai puțin clare.

Sectiunea a III-a (cap. XVII, 1 - XXII, 5)

Judecata lui Dumnezeu împotriva dusmanilor împărăției Sale, triumful lui Hristos și începutul fericirii eterne (Viziunea a șasea și a șaptea)

Capitolul XVII: Despre marea cetate desfrânată a Babilonului.

În această secțiune finală a Apocalipsei (cap. XVII - XXII, 5), autorul sfânt descrie Judecata lui Dumnezeu împotriva dusmanilor împărăției Sale și anume: împotriva Babilonului tainic, împotriva lui Antihrist și împotriva lui Satan. În capitolul XVII, Sfântul Ioan descrie marea cetate desfrânată, „marea prostituată”, numită tainic „Babilonul cel Mare”, sub care este ușor de recunoscut că este vorba de Roma imperială, centru universal al idolatriei și imoralității, dar și principala persecutoare a creștinismului.

Apostolul o înfățișează sub chipul unei femei, sezând pe o fiară plină de nume de hula, având în mână un pahar „plin de urâciunile și de necurățiile desfrânării ei”, „beata de sângele sfinților și de sângele mucenicilor lui Iisus” (vers. 1-6). Este Babilonul tainic - Roma. Fiara era și nu mai este și va să vina din adânc (vers. 8). Adică, a avut influența, acum are mai puțină și va apărea pe timpul lui Antihrist. Fiara pe care sta „are șapte capete și zece coarne”.

Capetele, care înseamnă munți, sunt colinele Romei; coarnele sunt împărățiile Romei, iar dintre ei, cel care se va uni cu ceilalți, spre a începe război contra creștinilor și care va fi învins prin răbdarea sfinților (vers. 12-18) – este Domitian.

Capitolul XVIII: Caderea Babilonului. Acest capitol este strâns unit cu cel anterior și o continuare a lui. Un înger vesteste cu glas puternic caderea mării cetăți a Babilonului (vers. 1-2), pentru imoralitatea și pacatele ei. Un glas din cer anunță pe creștini să iasă din ea, spre a nu se împărtăși de pacatele și pedepsele ei (vers. 4-5). Faptul produce surpriza și jale asupra celorlalți împărați și o mare bucurie pentru creștini, căci li s-a făcut dreptate, din cauza multor persecuții suferite de la conducătorii ei (vers. 9-24).

Capitolul XIX : Biruința lui Hristos asupra fiarei, bucuria cerului și jalea cea mare a pământenilor care au adorat fiara.

Între finalul capitolului XVIII (vers. 20-24) și începutul capitolului XIX (vers. 1-10) este o strânsă legătură. Vaietele împăraților, neguțătorilor și corabierilor (XVIII, 9-19) sunt evaluate și condamnate în contrast cu înmăsurările cerești care prevestesc și sărbătoresc în continuare (XVIII, 20-24; XIX 1-10) lovitura de grație a cerului împotriva desfrânatei celei mari, Babilonul tainic.

În aceste imnuri sunt puse față în față, de o maniera liturgică, legătura desfrânatei cu fiara și nunta Mielului cu mireasa care vine din cer adică Biserica. Pericopa aceasta se încheie cu cuvintele lui Dumnezeu puse în gura îngerului vestitor: „Fericiți cei chemați la cina nuntii Mielului” (vers. 9). Fericea celor chemați la Cina nuntii Mielului începe de aici, din clipa primirii harului prin Taina Botezului, sporește progresiv prin încercări și suferințe pentru Hristos, dar desavârșirea o dobândește numai la trecerea în vesnicie, unde ia parte la Cina cerească a nuntii Mielului.

Înainte de savârșirea nuntii Mielului mai rămâne, după distrugerea Babilonului tainic, distrugerea puterii militare a acestuia, adică războiul eshatologic. De aceea, autorul sfânt ne prezintă, în continuarea acestui capitol (XIX), apariția lui Mesia, în calitatea Lui de conducător de oști, și a ostirilor Sale (vers. 11-16) și nimicirea puterilor potrivnice (vers. 17-21). Mântuitorul este înfatisat sub chipul unui calaret pe un cal alb și urmat de ostile îngeresti. El nimicește Fiara, pe împărații uniți cu ea și pe proorocul mincinos, care făcea semne false și minuni (vers. 19-20). Amândoi sunt aruncați în iezerul de foc, iar ceilalți ucisi cu sabia și dați pradă pasărilor (vers. 21).

Capitolul XX : Împăratia de mii de ani, prabusirea diavolului și judecata obștească.

Prima parte a acestui capitol (vers. 1-10) constituie o concluzie și o recapitulare a celor arătate în capitolele dinainte. Aici se arată cum, după înfrângerea împăraților și ostilor lor, este prinsă și legată însăși capetenia lor supremă, balaurul - diavol, și aruncat în iezerul de foc, împreună cu fiara și cu proorocul mincinos (vers. 10). El (balaurul - diavol) este legat, de la rastignirea lui Hristos și până la sfârșitul veacurilor, când va fi slobozit „putin timp”. Și tot aici se vorbește, mai pe larg, de împăratia de mii de ani a lui Hristos pe pământ, adică de la întruparea, patimile și proslăvirea Sa, până la a doua Venire, la sfârșitul veacurilor, când va face judecata generală a celor vii și a celor morți, cu rasplata fiecăruia, după faptele sale.

Această prima parte a acestui capitol (XX, 1-10) ridică și cele mai multe dificultăți în fața interpretului. De aceea, a și fost (și este) înțeleasă în chip diferit, ca și capitolul XIII, de altfel. În viziunea sa, Sfântul Ioan a văzut un înger, pogorându-se din cer și având cheia adâncului și un lant mare în mâna lui. El a prins pe balaur, sarpele cel vechi (Gen. III, 1-5), care este diavolul și satana, și l-a legat pe „o mie de ani” (sau mii de ani; grec: *Hilia eti*). Și l-a aruncat în adânc și l-a închis, ca să nu mai amagească popoarele, până ce se vor sfârși cei „o mie de ani” (sau miile de ani). După aceea, va fi slobozit câtăva vreme. Iar cei ce nu s-au închinat fiarei, nici chipului ei, au înviat și au împăratit cu Hristos” o mie” (sau mii) de ani. Ceilalți morți nu învie, până nu se împlinesc cei o mie de ani. Aceasta-i învierea cea dintâi. Cei ce au parte de învierea dintâi, moartea a doua nu mai are putere asupra lor, ci ei împăratească cu Mântuitorul o mie (sau mii) de ani. Din acest pasaj, mulți au dedus venirea pe pământ a Domnului Hristos și împăratia Sa cu cei drepti, timp de 1.000 de ani, adică hiliasmul sau milenarismul. Insa, prin expresia” o mie de ani” se înțelege o mare perioadă de timp, un timp nelimitat. Ca în tot cuprinsul Apocalipsei există cifre și numere cu valoare simbolică, care nu exprimă cantități sau raporturi determinate. Numărul 1.000 simbolizează o perioadă foarte lungă, pe care numai Dumnezeu o hotărăște. Ca este așa - și aplicând o traducere foarte riguroasă - o dovedește faptul că în versetele 3, 5, 6 și 7 textul original grecesc folosește expresia *Ta Hilia eti* = „miile de ani”, un plural care nu mai lasă loc la îndoieli.

Interpretarea literală - ca și traduceri neglijente - au dat naștere multor confuzii și rataciri, precum vechiul hiliasm și mai noul milenarism.

Dintre cei vechi, care dau o interpretare literală acestui text sunt Papias episcopul Ierapolei, Sfântul Iustin Martirul, Sfântul Irineu și episcopul egiptean Nepos de Arsinoe. O interpretare metaforică sau duhovnicească a împăratiei de o mie de ani au susținut Origen în Rasarit și Fericea Augustin în Apus. Biserica a respins interpretarea literală a acestui text și a condamnat hiliasmul la sinodul din Constantinopol (al V-lea ecumenic, 553). Foarte pe scurt, pasajul de mai sus (Apoc. XX, 1-10) are următoarea explicație: Legarea lui satan înseamnă limitarea influenței acestuia prin venirea în lume a Mântuitorului, prin învățătura Sa, prin creștinism. Limitarea influenței lui satan este concomitentă cu împăratia Domnului Hristos în sufletele credincioșilor, împăratie destul de

îndelungata. Credinciosii Care împaratesc cu Domnul Hristos si traiesc în strânsa comuniune cu El, nu se închina fiarei, nu se lasa influentati de satan. Acestia au parte de prima înviere, adica nasterea din nou prin botez, iar moartea a doua, moartea spirituala a traiirii în pacat (Apoc. III, 1), încheiata cu moartea, adica moartea vesnica nu mai are putere asupra lor.

Moartea dintâi este cea trupeasca. Ceilalti pamânteni, care nu învie - nu se boteaza - desi traiesc pe pamânt, nu împaratesc cu Hristos, nu se bucura de influenta cunoașterii Fiului si vor avea parte de ambele morti: si cea trupeasca si cea vesnica.

În preajma Parusiei Domnului, influenta lui satan se va înteti, caci ajutat de unele popoare pagâne, simbolizate prin Gog si Magog (Apoc. XX, 8; comp. Iezechiel, XXXVIII - XXXIX), va seduce pe multi - când va fi epoca Antihristului, dar Mântuitorul îl va nimici în ziua venirii Sale si îl va arunca în iezerul de foc (Apoc. XX, 9-10; comp. si II Tes. II, 8). În sfârșit, Apostolul mai are viziunea judecatii obstesti, când toti mortii, de oriunde vor fi, vor învia si vor fi judecati. Cei buni vor fi rasplatiti, iar cei rai aruncati în iad, care constituie moartea a doua, pedeapsa definitiva (Apoc. XX, 11-15).

Acest capitol si, mai ales, ultimele versete încheie cele descrise cu privire la sfârșitul acestei lumi actuale, dupa care va urma lumea cea noua si vesnica, cu „cer nou si pamânt nou”, în care va domni dreptatea. Acolo nu vor mai fi soare si luna, ca cele de azi, create, ci va fi lumina necreată, care radiaza din Dumnezeu. Cele doua capitole care urmeaza privesc descrierea pe scurt, cum i s-a aratat lui Ioan, Ierusalimul ceresc, cu cer nou si pamânt nou, în care vor salășlui sfintii, alaturi de îngeri, în preajma lui Dumnezeu si sub lumina Lui si a Fiului Sau, unde vor fi în fericirea vesnica.

Capitolul XXI : Cerul nou si pamântul nou. Ierusalimul ceresc.

În viziunea sa, Sfântul Ioan n-a mai privit pamântul si marea create, ci un cer nou si un pamânt nou, precum si un nou Ierusalim, cetatea sfântă, deci transfigurarea întregii creatii. „Cerul nou si pamântul nou” înseamna ca totul va fi reînnoit, transfigurat. Precum natura a fost umilita si a suferit pentru pacatele oamenilor (Rom. VIII, 21), tot asa ea va fi slavita împreuna cu ei. Autorul sfânt descrie în acest capitol locuinta celor alesi, cortul lui Dumnezeu, unde nu este nici plângere, nici durere, nici întuneric, ci lumina vesnica, unde pacatosii nu pot intra (vers. 1-8). Ierusalimul ceresc are ca temelie douasprezece porti, adica cei doisprezece Apostoli ai Mielului (vers. 14), iar pietrele zidurilor si portile din diferite metale pretioase si margaritare. Acest templu mare este vesnic deschis pentru cei curati si înscrisi în cartea Mielului (vers. 16-27).

Capitolul XXII : Fericirea vesnica. Venirea lui Hristos.

Primele cinci versete exprimă ultimele învățături de seama ce i se descopera Apostolului. El mai vede râul si apa vietii, limpede cum e clestarul si care izvoraste din tronul lui Dumnezeu si al Mielului. In mijlocul cetatii, de o parte si de alta a râului creste pomul vietii. Acolo domneste o lumina vesnica, pentru ca Domnul Dumnezeu le va fi celor fericiti lumina si vor împarati în vecii vecilor (vers. 1-5).

Epilogul (XXII, 6-21). Autorul sfânt accentueaza ca cele scrise în cuprinsul cartii sunt adevarate (vers. 6). Nimeni nu trebuie sa elimine ceva din cele scrise în ea (vers. 18-19). Isi exprima dorinta fierbinte ca Domnul sa vina cât mai curând.

Despre venirea aceasta din urma, finală, a Domnului a vorbit Domnul însusi în Evanghelie (Mt. XXIV, 30-36), ca si Sfântul Apostol Pavel, în acea formula: „Maran atha”, adica „Domnul vine” (I Cor. XVI, 22). Sfântul Ioan, care primeste revelatiile Apocalipsei, aminteste aceasta formula” vin curând” de sapte ori, aproape totdeauna pusa în gura lui Hristos. Acest ultim avertisment din Apocalipsa (XXII, 12-13) pune pecete pe toate celelalte.

Cartea se încheie cu o formula de binecuvântare si de urare care a devenit o formula liturgica: „Harul Domnului Iisus Hristos, cu voi cu toti! Amin”, asemanatoare celei din II Cor. XIII, 13. Scrierea a început în felul unei scrisori (I, 4-6) si se termina, de asemenea, printr-o formula epistolara (XXII, 21).